

de Grantemaisnil nominat; pag. 114, 28, Non enim eorum, inquit, parcere debemus infamiae, qui suae, nimis formidolosi, non pepercerunt famae. Græcis etiam notus: Annæ Comnenæ, Alexiade, est γελιελμος ὁ σπαντέμανη. Tyrius lib. vi, cap. 5. Virum inclytum dicit, de Apulia, qui sororem Boemundi habebat uxorem. Gallici interpretes plenius: *Magnum virum in Normannia natum, qui in Apulia multa loca tenebat.* De quibus plura in indicibus, si absolvere Deus dederit. Fulcherii Carnotens. historiam non lectam ex auditu carpit. lib. ult. cap. 29, 30, 31, 38 et 39. Fine operis excusat si quid minus a se diligenter sit explicatum, quod et alia professione detineatur, et non visa timidius describerit. Sed alia scripsisse testatur ipse initio lib. v, et epistola ad Esiardum. *Expositiones Geneseos, et alia opuscula tractatoria commemorat.*

Titulum quem operi suo Guibertus, cætera vere Scholasticus, nos huic Collectioni imposuimus: *Gesta Dei per Francos*; quo excogitari aliud, nec aptius potest, nec verius. Ut Deum in cœlis dicimus, non quod non et alibi, qui ubique; ita hæc *Gesta Dei* vocamus, non quod non alia omnia, maxima, minima, moveat, regat et moderetur Deus: Sed quod his tam manifestus hac præsens interfuisse videatur, quam cœlum ac sidera insidet, etc.

Per Francos autem gesta dicimus, quoniam cum in regno Francorum captum expeditionis hujus consilium; et principum militumque longe maxima pars a regno Francorum isset, Francorum ita seu virtus seu numerus excelluit, etc.

Sed Guibertus Historiam incipit a successibus in Oriente orientis Mahometicæ perfidiæ, et auxilio

A Christianorum Occidentis principum, per epistolam Constantinopolitani imperatoris ad Robertum Flandriæ comitem, petito: quod concilium Claromontanum præcessit: et deducit ad Balduini I regnum, etc.

Aubertus Miræus in Auctario de Scriptoribus ecclesiasticis.

Guibertus abbas monasterii B. Mariæ Novigenti, quod situm est prope castrum Codiciacum seu Cociacum in pago Laudunensi; vixit illa ipsa ætate cujus historiæ partem descripsit, etc. *Refert eadem quæ Bongarsius ubi supra, sed contractius.*

Joannis de Launoy doctoris Parisiensis notatio, libris Guiberti de pignoribus sanctorum, qui manu excavati in Bibliotheca Regia asservantur, præfixa.

Guibertus abbas de Novigento, pag. 129. Nominat se Dei Genitricis ministrum ac servum; pag. 1. Regere cœpit anno 1104, quo decessor ejus Godefrius in Ambianensem episcopum consecratus est, pag. 29. Æqualis Radulpho Remensi et Bartholomæo Laudunensi episcopis, quos constat aliunde ad ecclesiasticæ dignitatis apicem conscendisse an. 1114. Significat se scribere Ludovico VI, Philippi I filio rege, qui an. 1138 Kalend. Aug. decessit.

Gerardus Joan. Vossius De historicis Latinis, lib. III, pag. 705.

Guibertus, nobilis Gallus, abbas monasterii B. Mariæ Novigenti, quod in Laudunensi pago sub Couciaco situm est, an. 1110 claruit, ac reliquit opus quod inscripsit *Gesta Dei per Francos*, etc. Præterea autem ait commentatum se esse in Genesim, sed simpliciore quam hic utatur stylo, etc.

VEN. GUIBERTI

S. GEREMARI FLAVIACENSIS MONACHI, POST ABBATIS BEATÆ MARIE DE NOVIGENTO.

AD COMMENTARIOS IN GENESIM

PROŒMIUM.

I Patri et domino sanctæ Laudunensis Ecclesiæ episcopo BARTHOLOMÆO, GUIBERTUS id fieri quod præten- dit in nomine.

Dum cujus nomini præsens opusculum dedicare debeam, quaquaversum considero nusquam convenientius quam tibi coaptari posse conjicio. Cui enim genus ex omnimoda constat vetustate, non sine sanguinum regionum contiguitate clarissimum, cui nomen ubique loci ex ingenua dignoscitur liberalitate, cui cum pontificii sacramento gloriam Deus purissimi contulit cœlibatus; et non sine humilitate profunda copiosæ devotionis instinctum, illi plane cui pro tanta sui familiaritate indulta me fateor prorsus obnoxium, decrevi apponere, si quid exercere potuero dignum, ut ex ejus magnanimitate præmineat, quod ex mea aliquos lentitudine minus juvat. Indidit tanto Deus capiti duos oculos sideribus clariores, dum a dextris habes Anselmum, totius Latini orbis magisterio prædicatum, cujus tam sincera est in Scripturarum ac fidei assertionem severitas,

C ut plures veros suis probetur documentis fecisse Catholicos, quam instituisse potuerit erroneus quispiam temporis hujus hæreticos: altrinsecus Radulphum, cujus ingenii ac doctrinæ sicut a præfato fratre non discrepavit alacritas, ita totius eum bonæ habitudinis æmulatur honestas. Si igitur indigno dignanter actore auctor es, hos precor post te potissimum schedæ hujus instituas despectores, quorum judiciis tanto animo securiore subsidam, quanto eos comperi partem claudicatos in neutram.

D Fuere qui objecerint quare ad litteram Exameron facta, librivæ sequentia primo non dixerim; quibus esset attendendum quia beato Augustino aut dissona aut paria texere insani capitis notam verens jure supersederim. Et quomodo assequerent tantæ majestatis historiam, cum doctoris prædicti quæ dicuntur explanationes, imo opiniones; raro intelligam? Ad mores ergo me contuli, in quorum ratiocinatione tanto tutius fuit licitum diversari, quanto ab exem-

plari interne contemplationis subtilitas hæc eliciens, sine perfidiæ aut falsitatis incursu potuit commentari.

Porro sub allegoricis sensibus non pauca pariter addidisem, nisi modum operis prætergredi timuissem. Plane petente quodam amico meo primum

exinde libellum edideram, quod sibi fieri ad sermonis materiam faciendi ille poposcerat, unde et lacinosiori quam cætera oratione tractavi et pauca qualiter fieri debeat sermo prætexui; reliqua autem ex eorum quæ cœperam experientia sola spè divina præsumpsi.

2 INCIPIT LIBER

QUO ORDINE SERMO FIERI DEBEAT.

Valde illi periculosum est à doctrina cessare cui officium pertinet prædicandi; sicut enim damnabile est exempla pravitatis ostendere; ita etiam damnationi proximum esse constat eum qui peccantes non vult docendo sanare:

Sunt autem super hac re diversæ hominum quorundam intentiones. Aliqui enim id facere nolunt victi superbia, alii fastidio, alii invidia. Respuunt, inquam, prædicare præ superbia, et quod multi ambienter facere gestiunt, et pro sola jactantiâ; hoc isti ne sermocinatores vocentur; quod infame genus hominum esse solet, quia pro suo ventre loquuntur, unde a Gregorio Nazianzeno (*Apolog. orat. 1*): *ventriloqui appellantur*, ex typo nimio dedignantur.

Inter quos si comparatio fiat, multo utilior invenitur qui sibi soli noxius jactanter prædicat, et aliis quibus instruantur documenta ministrat, quam is qui quod intelligit utiliter tumide celat, nec sibi bonus est, nec alios juvat.

Invidia quidam dupliciter a sacra prædicatione retrahuntur, quia aliorum bonis moribus invidentes, unde meliorentur dicere nolunt, Scripturarum etiam scientiam quam habent, se habere dissimulant, nec disserere eas avidis et intelligibilibus auditoribus curant, verentes ne sua doctrina in tantum proficiant, ut sibi discendo cœquari valeant, aut forte præcedant.

Est et tertius invidiæ modus, quo dum aliis bene prædicationi insistentibus invidere quispiam incipit, ardentius ad loquendum se accendit, Scripturarum obscuritates enucleat, alia quælibet et minus usitata exponit, gravesque sententias depingere composito sermone contendit, non ut ad bene agendum audientes ædificet, sed ut gloriolæ cupidus scire super alios suum demonstret. Sed licet bona male dispenset, et seipsum alios quærendo perdat, tamen quocunque pacto Christus annuntietur gaudendum est (*Philip. 1; 18*), et nemo sane de fidei verbo tractans rejiciendus, quia in multis utilis est mercenarius.

Sunt etiam qui bona loqui fastidiunt, quorum dum ab omni pia actione manus cessat, non est mirum si a sanctæ locutionis studio lingua torpescat. Qui enim nil boni proponit agere, unde, quæso, diu valeat in

animo bona versare? Attamen sunt qui bene ac continenter vivunt, sed quia pastorem non habent in Ecclesia locum, æstimant se non debere fratribus sanctæ prædicationis verbum; quod valde absurdum est: si enim per subjugale mutum, id est per asinam, juxta illud beati Petri (*II Petr. 11, 16*), Deus corripit voluit prophetæ insipientiam, quam multum et pene absque comparatione dignior est humana natura ad docendum et dandam cœqualibus disciplinam?

Loquamur itaque quicumque sacræ paginæ notitiam adepti sumus, sicut ex Deo, hoc est Deum totius nostri tractatus habentes originem, et coram Deo nulli præter Deo soli ex nostris sermonis contextione placere quærentes. Si enim quidquid ad exhortationem pertinet animarum, non aliud debet sonare quam Deum, vel aliunde quam ex ipso quasi ex proprio suo fonte prodire, quid sacrilegii facit qui de divinis rebus in quibus Dei sola quærenda laus est, suam præsumit quærere? Si furtum inter humana negotia probrosissimum est, quid criminis esse putamus sua subtrahere Deo et sibi arrogare?

Fugiamus etiam connumerari duobus illis pessimis et inordinatissimis, ut sic dicam, ordinibus, quos in Ecclesia non habemus ut fratres, sed toleramus ut hostes, quorum alter est male facientium, alter vero bene facere nolentium. Hi designantur per duos Judæ filios, Her et Onan, quorum primus nequam in conspectu Domini, et ab ipso percussus, vitam iniquorum qui a Deo pro sceleribus puniuntur, designat; secundus, qui semen fratris nomine suscitare noluit, et divinitus interimi meruit, eos qui verbi Dei semine in cordibus fidelium ad honorem Christi fructum boni operis procreare respuunt, significat, qui non minus damnationi succumbunt quam hi qui mala ipsa efficiunt:

Nam si, juxta beatum Ambrosium (*De offic. lib. 1, cap. 36*), qui non repellit a socio injuriam si potest, tanto est in vitio quam ille qui fecit, quid obstat dicere quod similem prorsus reatum incurrat qui peccantem attendit, et corrigere recusat? Juxta Apostolum sane non solum qui faciunt, sed et qui facientibus consentiunt, digni morte dicuntur (*Rom. 1, 32*).

Licet ergo non sit episcopus, aut abbas, seu quilibet potestate præmineat, agat tamen juxta beatum Augustinum pro persona **3** quam pertat. Christianus est; si Christiane vivere vult, sicut in se, ita quoque in aliis Christianum nomen clarificet.

In Deuteronomio etiam ita legitur (xxiii, 3) : Moabites et Ammanites [Ammonites] non intrabunt in Ecclesiam Domini etiam post decimam generationem usque in æternum. Et de singulis causas subjiciens, de Moabite quidem ait, quia Israelitis cum pane et aqua egressis ex Ægypto non occurrerit; de Ammanite vero, quia Balaam hariolum ad maledicendum eisdem conduxerit. (*ibid.* v, 4).

Quid per Moabitem et Ammanitem, nisi supra memoratum duplex hominum genus, scilicet prodesse nolentium, et male agentium? Ubi enim dicitur quia cum pane et aqua non occurrerit, culpatur, quia prodesse noluerit. Ubi autem dicitur quia Balaam adversus Israël conduxerit, arguitur quia nocuerit. Hi non intrans in Ecclesiam Dei, quia corpori Christi, quod est Ecclesia, nunquam sociantur, non solum qui in malis operibus exercentur, sed etiam qui spiritualibus epulis ac poculis alios pascere pigritantur.

Absit enim ut in tanto corpore, non dico membra mortua, sed saltem minima ungula inutilis aut otiosa habeatur. Licet autem decimam generationem attingerint, id est in baptismo Trinitatis fidem se habituros sponderint; et septiformis Spiritus sub pontificali dextera munus acceperint, certum est quod pro animi nequitia in Domini corpore esse non possint. Denarius numerus ex tribus et septem constat, et ideo Trinitatem cum septem charismatibus signat. Quamvis ergo ecclesiastica sacramenta cum vere fidelibus accipiant, extra fidelium tamen chororum pro sua inutilitate uti mortua membra jacent. Qui quidem Israelitis non nocerent nisi Balaam mercede conducerent, quia fratribus molesti non essent nisi primum diabolo seipsos darent, et cum ipso postmodum facti unanimes contra bonos bella miscerent.

In quo plane notandum est quia quidquid mysticum in Ecclesia fit, non minus reprobis quam electis secundum dispensationem commune sit; et Baptismus, et Eucharistia, et Spiritus datio non melius, quantum ad utilitatem suscipientium, administratur a probis quam datur a reprobis. Etsi enim Spiritus sanctus effugere dicatur fictum (*Sap.* i, 5), notandum tamen quod interponitur *disciplina*. Effugit autem quantum ad suam ipsorum salutem qui vivunt indigne, adest vero quantum per ipsos omni miseria squalentes, aliis largissima ministrat suæ dona gratiæ. Canalis aquas accipit, sed ad hoc solum ut alias transmittat; et hi non dissimiliter habent alteri, sed non habent sibi. Spiritum vero disciplinæ non habent, quia in labore hominum non sunt, et cum hominibus flagellari non merentur (*Psal.* lxxii, 5); et cum extra disciplinam sint, secundum Apostolum (*1. Cor.* xii, 8) adulteri, et non filii sunt.

A Ipse est Spiritus qui, cum sit bonus, docet nos bonitatem; in bono scilicet ac simplici nos affectu constituit, et sic nos deinde disciplinam docet, ut non fatigemur, cum a Deo arguimur, quia cum ab ipso judicamur, correptio est, ut non cum mundo damnemur; et per hoc multa jam scientia et discretio acquiritur, ut sciamus temporales glorias æternos subsequi luctus, et flagella momentanea bonis compensari perennibus. Spiritum disciplinæ non habuerunt Herodes et Antiochus, qui spirituali eos in aliquo amore inter flagella tetigerit, aut de Deo eos aliquid (quia a discendo disciplina dicitur) discere fecerit, sed duplici contritione hic et in futuro conterendos in sua obstinatione dimisit.

B Hæc per excessum diximus, ut discrepantiam inter bonos et malos in solo tantum animi habitu monstrarem. Is habitus nihil est aliud quam bonavoluntas, et pius affectus, simplexque conscientia, qua nihil felicius esse Christiani docuere auctores. (*Ambros.* in *psal.* xxviii, v. 1, et lib. ii, *Off.* c. 1). In hoc, si volumus, a perversis dividimur, hac specialiter re ab eorum sorte discernimur. Hæc est illa vestis nuptialis, qua qui non induitur, a sacramentis consortio emittitur.

C Cæterum alia omnia quæ exterius exhibentur, sicut boni ita et mali dant et accipiunt; iisdem sacramentis imbuuntur et imbuunt, eadem miracula faciunt. Simus igitur sanctæ Ecclesiæ membra, non mortua, sed congruum Dominico corpori officium reddentia, ut sicut in sacrosanctis mysteriis exterius peragendis sumus bonis consimiles, simus etiam introrsum, affectu et effectu totius pietatis æquales. Sit liber noster ex quo nostræ procedat textus orationis, pura conscientia, ne dum lingua aliis bona annuntiat, peccati memoria nos intus mordeat, quæ locutionis impetum occulta confusione præpediat. Sermonem præcedat oratio, ut animus fervens amore divino ardens, quæ de Deo sentit, enuntiet, ut sicut apud se intrinsecus ardet, sic auditorum corda inflammet. Sermo namque tepide languideque prolatus, cum nec ipsi qui profert, placeat, mire mirum esset si cuiquam placeret; et ab eliso et jacente dictus alios erigere posset, cum procul dubio experti simus hujusmodi verbum non animos audientium sedare solere, sed opprimere fastidio, et ad iram graviter irritare. Cum itaque rationis acumen minus in nobis vigere sentimus, et loquela nostra obtunditur, et quod dici debeat non abundat, et mens in arcto posita defectum patitur, ut æstimo ad nullius utilitatem ex tunc sermo porrigitur.

D Nam si quando verbi copia exuberat, et ad cordis placitum lingua progreditur, longus nimie fieri sermo non debet, quanto minus cum nec memoria suppetit dicendorum, et locutio præpeditur, et animus torpet. Apud beatum Ambrosium (*De officiis*, lib. i, c. 22) legitur quia sermo tædiosus iram excitat; et cum eadem sæpius replicantur, vel ultra modum diversa dicendo tenduntur, fieri inde solet ut tædio

victis omnia pariter, prima, media et ultima auferantur, et quæ prodesse pauca poterant, nimia et indiscrete effusa, in fastidium et pene quodammodo in odium vertantur.

Nam sicut victualia sobrie sumpta ad corporis nutrimentum in corpore permanent, immoderate vero vorata in detrimentum vergunt, et vomitum provocant; et qui semine legitimo et parce modesteque edite conjugii miscetur, prolem creat, qui vero semine fluit, nihil utile efficit, sed carnem foedat: ita qui nimie verbum profert, et id quod auditorum cordibus insitum erat, et proficere poterat, aufert. Cum ergo et grandis animi fervor prædicanti adest, et multiplex tractandorum materia memoriæ non deest, facundiæ quoque possibilitas et ornatus necessitati superest, penset eorum qui tacite audiunt imbecillas vires, meliusque fore ut pauca et grate suscipiantur, quam innumera ex quibus nulla retineantur, finemque facere non differat, ut rursus sermonem facturum est, alacres eos non fastidiosos inveniat.

Præterea et aliud vitandum est, ut scilicet dum illitteratis levia et plana prædicat, litteratis etiam quæ sibi convenient sublimiora aliqua intermiscere studeat, et dum his quæ capacitati suæ placeant propinat, ita explicet, et ut ita dicam quadam circumlocutionis mola conterendo exponat, et quod durum ac difficile etiam doctis prius videbatur, ita lucidum et apertum reddat, ut idiotis ac simplicibus perspicuum quod dicitur esse queat. Sicut enim puerulis lactis alimentum familiare est et valde necessarium; ut sine lacte non posse vivere credatur infantes, nec soli tamen eo utantur infantes, sed infractis panum crustis etiam quibuslibet grandævus præstet cibum, sic plerumque cum vulgo simplex doctrina proponitur, et aliquid tamen propter intelligibiliores, ubi eorum exerceantur ingenia, ibidem interseritur, ita pascere consuevit hebetes, ut etiam solidioris additamento victus, id est interjecta ponderosiori sententia delectare soleat sapientes. Solent etenim in tractatibus evangeliorum sententiæ de Veteri Testamento adhibitæ auditores reddere magis intentos, quia dum quidpiam eorum auditui novum insonat, animos quasi ex quadam voluptuosa sonoritate innovat. Hoc his contingere solet qui Scripturæ secreta libenter inquirunt et semper discere quærunt. Placere etiam nonnullis comperimus simplices historias, et veterum gesta sermoni inducere, et his omnibus quasi ex diversis picturam coloribus adornare.

Dicendum etiam nobis est quis tractatus doctori præcipue habendus sit. Quatuor sunt regulæ Scripturarum, quibus quasi quibusdam rotis volvitur omnis sacra pagina: hoc est historia, quæ res gestas loquitur; allegoria, in qua ex alio aliud intelligitur; tropologia, id est moralis locutio, in qua de moribus componendis ordinandisque tractatur; anagoge, spiritualis scilicet intellectus, per quem de summis et celestibus tractaturi ad superiora duci-

mur. Verbi gratia Hierusalem, secundum historiam, civitas est quædam; secundum allegoriam, sanctam Ecclesiam significans; secundum tropologiam, id est moralitatem, anima fidelis cujuslibet qui ad visionem pacis æternæ anhelat; secundum anagogen, coelestium civium vitam, qui Deum deorum facie revelata in Sion vident, signat. Ex his igitur quatuor modis, licet omnis fieri possit, aut certe ex singulis, tamen si quid utilius ad curam interioris hominis pensetur, magis commoda ac intelligibilis in tractando moralitas esse videtur.

Allegoria sane dum in prophetiis apostolicisque libris disquiritur, pene nihil aliud quam fidem ædificat; quia scilicet, dum multifariam multisque modis olim Deum loquentem in prophetis attente legimus, Christiani temporis sacramenta indubie prænuntiata ibidem comperimus. Dei vero gratia jam fides omnium cordibus innotuit, quam etsi inculcare sæpius ac retractare auditoribus oportuit, non minus tamen, imo multo crebrius ea quæ mores eorum insituere possint, dicere convenit. Facilius enim et securius de virtutum natura disserimus quam de fidei sacramentis de quibus valde moderate aliquibus loquendum est, disputamus. Error namque minus intelligentibus ex nimis profunda prædicatione generari potest; ex morali autem institutione maxime solet acquiri discretionis utilitas.

Quamvis itaque allegoricus sensus, si aliquando sermoni admisceatur, plurimum esse solet gratio-
sus, et si dicuntur, et vere aliquoties dici debent aliqua quæ ad fidem et intelligentiam Scripturæ sacræ nos imbuant, tamen tota verbi nostri vigilantia de 5 motibus interioris hominis, id est cogitationibus habeatur, quarum passio tam omnibus communis est, ut tractatus hujusmodi nulli, ut arbitror, possit esse obscurus, præsertim cum unusquisque intra seipsum quasi in libro scriptum attendat quidquid de diversis tentationibus prædicatoris lingua retractat.

Non magis autem de origine aut custodia virtutum, quam de concatenatione et fuga vitiorum fieri admonitio debet; ubi doctor quæ sint naturalia et quæ extra naturam vitia, quæ etiam ex aliis generantur, et quam perniciosam ex seipsis et ex eis quæ ab ipsis propagantur, sint, dum diligenter ac distincte docet, fructum immodicæ utilitatis exhibet. Cum enim Scripturarum abdita simplicibus ac idiotis exponuntur, cito suis elabuntur memoriis, quia qui assueti sunt solis rebus corporeis, mirum non est si in spiritualibus, quæ non vident, cum etiam in corporalibus, quæ sentiri a se ac videri possunt, non habent vires recordationis. Sunt sane aliqui ita animales ut vix aliqua nisi materialia et quæ bestiis etiam sunt conspicua comprehendant, et motus etiam nec non et vitia corporum ac animorum suorum, quæ indesinenter in semetipsis patiuntur, omnino nesciant, donec ab aliis audiant, quæ cum audierint utinam firma relectione contineant.

Dixi sane verumque dixi non minus prodesse ali-

quoties, si fiat tractatus de natura vitiorum, quam si fiat de natura virtutum. Si enim vitium non cognovero, quomodo sinceritatem virtutis amabo? Et vitium quomodo fugiam, nisi bonum, sanum et integrum aliquid, cujus adipiscendi ac fruendi gratia ipsum vitium fugiendum sit, sciam? Sunt olera, sunt et cicutæ: unum utile est, alterum mortiferum; si ergo sit aliquis qui olera quidem libenter comedit, sed inter olera et cicutas distantiam nesciens, cicutas sicut olera comedendas credat, quid sibi prodest aliquandiu usum oleribus fuisse, si postmodum per ignaviam suam cicutas comedendo conligerit sibi amentiam et mortem incurrere?

Debet itaque uniuscujusque vitii origo diligenter discuti, ut dum quid sit vitium aperte cognoscitur, contrarium ejus, quod est virtus, quasi granum distinctum a palea evidentius agnoscat; et tanto studiosius vita, quod est virtus, ametur, quanto cautius vitium, quod est mors, evitatur. Nulla enim prædicatio salubrior mihi videtur quam illa quæ hominem sibimet ostendat, et foras extra se sparsum in interiori suo, hoc est in mente, restituat atque cum coarguens quodammodo depictum ante faciem suam statuatur.

Sed forte quis interrogat quomodo hæc scire valeat, de quibus secundum interiorem hominem tractare debeat; cui respondeo quod, exceptis beati Gregorii Moralibus et libro illo qui De institutis et colationibus Patrum a quodam Cassiano, qui et Joannes dicitur, scriptus est, quorum lectio utilitatis immensæ studiosis lectoribus fructum præstat, cæterisque sanctis auctoribus qui de hujusmodi nos instruunt, illud præcipue omnibus sui custodiam habentibus et contra vitia resistantibus valere ad cognitionem discretionemque vitiorum existimo, ut sollicite contra cogitatum et actuum suorum fluxa desideria se accingant; in quibus si fideliter certant, nihil est ubi tantum de morum qualitatibus discernere queant. Qui enim per solas voluminum quorumlibet lectiones exterius institui de his quærit, tanto citius obliviscitur, quanto per experientiam ea quæ legit aut audit intra seipsum non relegit. Experientia autem nihil menti humanæ utilius est, quia in sua conflictatione dum instanter perseverat animus, et aliquoties de victoriæ suæ felicitate lætatur; dum quoque rursus animi mutato statu contra cordis aut carnis suæ tentamenta lassatur, et qui contra pravos appetitus cor impenetrabile se habere gaudebat, jam emollito rigore illo vitiorum æstus se posse tolerare diffidit, dum inter spem et metum mens nutabunda vacillat, Deo occasiones subministrante resurgit; et de lacu illo instabili, in quo cæca et quasi ebria ferebatur, ad soliditatem tandem cogitationis diu circumacta revertitur.

Occasiones autem resurgendi, dum in lucta tentationis aut in torpore mentis positi sumus, Deus nobis administrat, cum aut rationi nostræ spiritum compunctionis suggerit, scilicet pensare nos faciens miseriam nostræ voluntatis. aut. Deo iuso disoen-

A sante, cum laudari ab aliquo nos audimus, aut sermonem exhortationis ad alios facere cogimur, ac per hæc ad nosmetipsos videndos qui simus, ubi jaceamus, reducti ingemiscimus; seu certè cum per alterius sermonem facientis vivum eloquium, sive per divinæ paginæ lectionem a languore animi excitamur, seu quibuscunque aliis modis innumerabilibus et omnino insperatis ad bene agendum revocamur.

Constitendum igitur est Domino, his maxime qui descendunt mare, id est humiliantur tempestate tentationis, sed tamen sunt in navibus, hoc est in directione piæ intentionis, quia, etsi fluctuant, tamen non merguntur, *facientes operationem in aquis multis* (Psal. cvi, 25); id est inter collisiones atque concursus quos carnales ac spirituales impetus adversum se acerrimos faciunt, in hoc bonæ operationi inserviunt, quod nec studium repugnandi deserunt, nec malis oppressi foveam desperationis incidunt, sed rationis intuitu in Deum, qui potens est eruere, sese projiciunt: isti *opera Domini et mirabilia ejus in profundo* (Ibid. v, 24), id est in dejectione animi, in obscuro fluctuationis, in timore peccandi viderunt, id est experti sunt. Magnifice enim tentati magnificentius sunt erepti, gratias magnificentissimas debent.

Cum ergo hæc evadentes pericula secum pensant, quid de bono statu in quo erant positi; aut per nimiam securitatem, qua se sine magno timore et cautela posse putant integram religionem tenere; aut per ineptam lætitiā, qua de suis bonis et bonorum perseverantia plus justò lætantur; aut per contemptum, quo aliis quasi infra se longe pro sua torpida vita jacentibus indignantur; aut in tentationem, aut in desidiā et torporem delabi meruerint, et nunc succumbendo, nunc superando passionum, id est desideriorum suorum fornacem evaserunt, multa mira valdeque utilia sunt, quæ in istis rebus sibi contrariis comprehendere ab eo qui tolerat possunt, quæ etiam intelligibilem animum vehementer etiam sine litteris atque libro instruunt.

His ac similibus quilibet docendi habens officium, subtiliter si velit institui, in seipso primum potest, et postmodum quod bellorum internorum experientia docuit, multo copiosius quam dici a nobis valet, secundum quod sibi eventuum suorum commoda et incommoda memoriter tenenda impresserunt, erudire salubriter et alios potest. Potest quilibet iners, et qui militiam nunquam exercere vel coeperit, quia bellantes viderit, vel bella narrari audierit, de bellis multa dicere, sed longe dissimiliter ille bella rememorat, qui in bello pugnavit et impugnatus est, qui militaria fecit et passus est.

Sic fit et in spiritualibus, dum aliquos, quæ in libris legerint vel ab aliis audierint, audimus satis facunde eloqui; sed longè altera auctoritate de congressu spirituali illè tractat, et quasi digito quod dicit ostendit, cui testis eorum quæ ore pronuntiat conscientia astat. Et quidem valde proficit litteratis,

si ea etiam quæ ipsi norunt eloquenter sibi dicantur; sed si minus accurate, fastidium et contemptum eis pariunt: unde cum litteratis atque illitteratis pariter positus commonitorium facimus, aliquâ minus usitata, attamen intelligibilia, utrique parti proferre debemus, unde eorum tædia qui ea quæ dicimus satis sciunt, remove possimus. Quod fit cum sancti Evangelii lectiones exponendo, quippiam aliter quam usitatæ expositiones habent, moraliter inducimus, et quasi quodammodo de veteri maceria superliniendo novam reddimus.

Sunt plane quædam evangeliorum capitula, solummodo a Patribus allegorice tractata, et ad Judæorum gentiumque personam exposita, quæ tamen si aliquis perspicax et Scripturarum studiosus secundum aliarum regulas interpretationum scrutari velit, vix aut nunquam alicubi intellectus deerit, sed quocumque legentis spiritus et voluntas ierit, illuc pariter et rota, id est Scriptura sacra, præsto aderit: sed tamen, licet eis qui valenter sacræ paginæ scientiam habent, summopere hoc genus exercitii valeat, præsumendum nulli est, nisi ad plenum variis modis locutionum, sub una eademque re, diversitatibus significationum longo usu didicerit allegorias solere componi.

Præsumendum, inquam, nulli nisi litteris sagaciter imbuto, et sub eisdem, ut dixi, rebus ac nominibus multiplicia sentire prorsus instructo: verbi gratia, petra, fundamentum, aqua et cælum, herba et lignum, sol et luna, et innumera alia, cum multa in Scripturis significant, attendendum est ei qui in aliqua sententia obscura exercetur, cum aliquod talium nominum occurrerit, quot modis in Scriptura accipi soleat, ut puta, aurum divinitatem, aurum sapientiam, aurum vitæ claritatem significat; et, consideratis omnibus, quod magis viderit congruere loco illi quem retractat, securus apponat. Ita paulatim in dies sumpta fiducia, cum per significantiarum cognitiones viderit sibi sanctam Scripturam arridere, jam ad majora progrediens, quæ quondam se nunquam attentaturum præsumere posset, spe etiam semper meliorum provocatus aggreditur, ad quæ penetranda testimoniis sacri eloquii catervatim sibi occurrentibus non minimum confortatur. Duobus autem hoc fieri solêt, exemplo scilicet atque ratione: exemplo Scripturarum, ut dixi, præcedentium; et ratione, videlicet cum exempla minus adsunt, et per considerationem naturæ illius rei de qua agitur, aliquid allegoriæ vel moralitati conveniens invenitur, sicut de lapidibus gemmariis, de avibus, de bestiis, de quibus quidquid figurate dicitur, non nisi propter naturarum significantiam profertur; in quibus etiamsi nulla pagina aliquoties attestetur, per naturæ tamen inspectionem licenter conjicitur.

Gregorius Nazianzenus, vir mirabiliter eruditus, in quodam suo libro testatur se id habuisse consuetudinis, ut quidquid videret, ad instructionem animi allegorizare studeret. Quod acumine rationis si facere assuescat aliquis, non modo in voluminibus

A divinis, sed etiam pene in his omnibus 7 quæ subjacent oculis, comparationes satis idoneas in exemplum et significantias utiles illarum quas ex usu assiduo nihili pendimus rerum uberrime invenit, quæ tanto utilius cogitantur quo benevolentia illis ampliore dicuntur, tantoque sunt gratiosiora quanto minus auditoribus usitata.

Possent et de his quæ ratione adveniuntur plurima tractari, sed vereor ne, si de hac re loqui inciperem, verba supra modum extenderem, et nescio si ea tam lucide possem explicare ut cuperem.

Proficere præterea præcipue audientibus solet ejus qui loquitur sincera et absque ulla laudis cupiditate intentio, ubi sola eorum qui auscultant in divinis rebus eruditio quæri intelligitur et salus, ubi peculiaris gloriæ de grandî eloquentia non avertit eos, nec potest notari typus. Nihil enim magis offendere consuevit auditorem, quam quod causa pecuniæ aut ostentationis scit suum seu æstimat disputare prædicatorem.

Irritat qui talis agnoscitur, non prædicat, quia quo dicta sua venustiore ornare conatur eloquio, tanto acriore astantium pectora ad contemptum (proh dolor!) etiam eorum quæ bene ab eo dicuntur, et maxime sui ipsius vexat fastidio; quæ tamen quovis fastu enuntiarentur, supplicii deberent uti divina excipi animo.

Hæc qualiter tractare debeas, vir amantissime, juxta inopiam meam dixi, nunc deinceps de quibus aliquando sumere possis loquendi materiam, Deo aspirante, fari exordiar.

Omni homini in confusione vitiorum submerso satis quidem utile est supplicia inferni quam sint horrenda edicere, et cum illo ineffabili suo horrore quam sint infinita narrare. Sicut enim in cœlesti regno positus nihil beatitudinis deerit, sic e contrario in æternum damnatis nihil miseræ, nihil quod ad poenam pertineat decesse poterit. Et cum sine ullo vel momentaneo remedio crucientur, illud præcipue et incomprehensibiliter cruciat animos perditorum, quod nec saltem post mille millia annorum spem habent tormentorum evadendorum, sed mortem immortalem passuros se sciunt in sæcula sæculorum. Spes enim et sane aliquoties falsa refovet mentes in adversis constitutas, sed ibi nec vera, nec falsa erit, quæ eos consolari possit. Sed hominem animale, id est bestialiter viventem, cujus sensus in his quæ corporaliter videt toti inhaerent, quia non capit quæ Dei sunt, ita terrenæ voluptatis consuetudo excæcat, ut nihil eum, quod de futuro sæculo sibi dicatur, detertere queat, et si aliquando deterreat, quia quod dicitur adhuc non sentit, cito a mente excidat.

Objicienda ergo ei sunt quæ in præsentiarum inter male faciendum et pro male faciendo tormenta anxietatum ac timorum patitur, et quod nihil inde nisi laborem et dolorem turpissimum consequatur. Verbi gratia, furto quis assuetus est, cupiditate

itaque cujuslibet rei victus, non dico a timore nocturno, unde ego satis exstimescerem, sed ne a membrorum quidem amissione, vel ab ipso exterrius suspendio, quod se non evasurum scit, si deprehendatur, vadit furatum: timet sane, et truci tremore concutitur, sed vi cupiditatis evincitur. Convictus itaque talis furcis appenditur.

Dicam et de incestu, sed verbo nobilis illius Boetii commedius dicam: « Quid ait, de voluptatibus loquar, quarum quidem appetentia plena anxietatis est, satietas vero poenitentiae? (Boet. *De consol. Philos.*, lib. III, prosa 7.) Quid hoc verius dicto? Torquetur in concupiscentia flagitii positus, aestuat cogitans qualiter pravum affectum ad nequiores ducat effectum; et dum cognosci quod agit timet, diro et intolerabili cruciatu uritur; et dum aestus sui impatiens expedire se nititur, velit, nolit, usu proprio superatur. Dum fervet desideriis, queritur adversum se graviter de bello quod tolerat, et se miserimum clamat, ita ut seipsum fastidiat et vivere taedeat. Et expleto quod cupiit, quae torturae, qui gemitus, quam sera poenitentia tunc infelicem hominem sequitur! »

De quo sine dubio dixerim quia si tantum veracis tristitiae et fructuosae poenitudinis post perpetratiorem peccati haberet, quantum post effectum libidinis aut alicujus criminis, et in ipsa etiam excogitatione, antequam perpetret, primum angustiae, quomodo scilicet efficiat, dehinc moeroris quo ex satietate peccati ad horam, donec scilicet solitus fervor redeat, fastidium consuevit pati, maximum et omni acceptione dignum Deo fructum suae contritionis offerret. Sed verum est prorsus quia filii saeculi prudentiores et, ut sic dicam, vivaciores sunt filiis lucis in generatione sua (*Luc.* XVI, 8). Dicitur enim apostolis, *vel Judam non videtis quomodo non dormit*, non quod melior foret Judae vigilia apostolorum somno, sed quod illius in malo sagacitas apostolis adesse deberet in bono. Et Paulus humanum dicens (*Rom.* VI, 19), propter infirmitatem carnis nostrae, sicut nostra exhibuimus membra servire iniquitati, si non amplius, sic saltem exhibere nos vult ad serviendum sanctitati.

Noverat acrimoniam et sagacitatem humanae

mentis ad malum, qui si tantumdem bonorum studiosi essent, magnae laudis titulo digni forent. Objiciatur ergo talibus sub quibus aculeis et tortionibus miseras transigant voluptates; objiciatur turpis opinio qua sola seu apertis sive non apertis reatibus infeliciam sordidatur honestas. Si itaque mala futura, quia non ante oculos aut a lateribus ea habent, adhuc timere non dignantur, timeant saltem pro tantilla voluptate tam rabidis cruciatibus agitari, de quibus nihil sibi contingat nisi honestatis periculum perditionemque lucrari: quae, inquam, voluptas ad apis similitudinem, ut praefatus auctor ait (Boet. *ubi sup.*, metro 7), mel in ore, id est in suggestu ipsius delectatiunculae, gerit, sed aculeum in cauda, quia postmodum quidquid dulcedinis infimae hausit, saevae suspicionis acerbitate exsolvit.

Dicit sanctus Gregorius (*Moral. in Job*, lib. XII, cap. 21); quia nihil simplici mente felicius. Contra quod quidam ait quia mens male conscia propriis semper agitur stimulis, dum malefacere gestiando, aut malefacta timendo, intestinis creberrime crematur incendiis. Si igitur consulit aeternae perditioni, vel [pro et] praesenti consulat verecundiae; et conversus ad cor discat resistere consuetudinibus pravis, sollicite videlicet inquirens quid distet inter carnem et spiritum, imo quid sit caro et spiritus. Frustra enim miles armis instruitur, nisi animum acrem habeat quo hostibus reluctetur. Et quid prodest virtutes carnalibus adversas lasciviis agnoscere, si ratio iners et torpida ad impugnandas eas non velit assurgere?

Sumamus itaque quiddam veracis historiae in exemplum, cujus dum secreta discutimus, plurimae institutionis nobis instrumenta aperimus. Nec nos res novas moliri in hoc quisquam existimet, sciens quia, si secundum poetam,

Licuit semperque licebit

Signatum praesente nota producere nomen,
multo magis liceat omnibus sacrae paginae scientia doctis salva fide, et juxta veterum regulas interpretum, Scripturarum per sensus varios disquirere ubertatem. Dicamus igitur.

EXPLICIT PROOEMIUM.

INCIPIIT MORALIUM GENESEOS

LIBER PRIMUS.

9 CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. *In principio creavit Deus caelum et terram.*
In principio conversionis nostrae intra nosmetipsos in duo quaedam sibi valde contraria dividimur, quae in nullo bene vivente pacem vel momentaneam

inter se, ut puto reperiri, possunt habere. Sunt autem caro, et spiritus. Caro autem hoc in loco, et saepe alias cum pro vitiis carnis ponitur, in malo accipitur. Homo namque a Deo ita conditus est immunis ab omni superfluo et inordinato animi et car-

nis suæ motu, cum tanta harum duarum partium concordia creatus est, ut nil in se prorsus molestiæ pateretur, donec divinum imperium, serpenti obtemperans, transgrediretur: quo pacto illico contrariam dominio mentis sensit carnem. Et justum quidem fuit, ut quandiu ipse Deo obedienter subiceretur, nullam repugnantiam sui adversus se pateretur, nec minus justum fuit quod cum Deo subici nollet, nec seipsum sub suo jure haberet. Unde et cum de vitulo comedissent, ambo sibi dicuntur perizomata (*Gen. iii, 7*), id est circumcinctoria texuisse, quia vicelicet hi, qui prius nihil concupiscendo viderant, jam æquo iudicio turpiter stimulari in alterutrum sentiebant.

Ex tunc ergo in nobis concupiscentialis inobedientia regnat, quæ etiam nolentes ad motus nos indecoros invitat. In his igitur qui chaos vitiorum deviantes, principia conversionis benevolendo fecerunt, Deus cælum et terram creat, quia Spiritum, id est rationem, et terram, id est carnalem affectum, quæ prius confuso in corde fidelium commista ferebantur, ordine discernit et suscitatur, et cælum quidem superius statuens, cujusdam ei principatus dignitatem tribuit, de cujus nutu terra cum suis omnibus sperare debeat. Sicut enim de cælo lumen infunditur et ex discursu nubium ubique terrarum pluviam ministrantur, ex quatuor quoque ventis cæli terra perficitur, ita de ratione, quæ summa nostri pars est, intelligentiæ, rectæ intentionis discretionisque claritas procedit, in ea Patrum antiquorum cælestes enubilantur, servantur et aliis tradendæ sententiæ, ex quibus cum compluti, et alii fuerint, sui etiam corporis terram, id est omnes sensuum suorum partes, hac spiritualis scientiæ plenitudine ad bonis operibus fructificandum irrigat, et quatuor spiritualibus, principalibusque virtutibus, prudentia scilicet, justitia, fortitudine, temperantia quicquid vitiosi est humoris, quasi cujusdam auræ potentis impulsu abstergit et siccat. Sicut enim, si bene attendas, terra nihil pene est, nisi de cælo quicquid boni gignit accipiat, ita corpus nostrum omni sterilitate boni et miseria peccati squalidum remanet, nisi ratione regatur. Ratio vero nihil aliud est quam intellectus, ex quo Dei et angelorum similes efficiuntur, quo ea quæ Dei sunt sapimus, quo etiam solo in vita hac a bestiis differimus, hoc animalitatem nostram, id est carnalitatem, quam cum bestiis habemus communem, regere et ordinare debemus.

Habemus igitur cælum in nobis, quo in cælestia suspiremus; habemus econtrario terram, qua ad appetendam infima pecorum more demergimur. Hæc sibi, secundum Apostolum, invicem adversantur, ut quæ bona cupimus facere, sæpius non possimus (*Gal. v, 17*). Cum itaque ad Deum convertimur, rationem, quæ sub affectu carnali quasi ancilla ordine præpostero, et valde perverso jacebat, erigimus, et contra eum, qui servili audacia dominæ suæ insurrexerat, perpetuum certamen exercere proponimus. Hunc ergo primum in nobis cælum ac terra crea-

tur, cum duorum istorum intelligentia et ordinata secundum justitiam differentia in animo haberi incipit. Sed ipsam terram qualiter explicet sequentia videamus.

VERS. 2. — *Terra autem erat inanis et vacua.* Terram, ut dixi, vel corpus nostrum, seu affectum carnalem debemus istic accipere. Carnalis affectus inanis vere dicitur, quia nihil solidum, stabile, vel constans, quantum ad se pertinet, habet; sed, sicut caro subtractis ossibus tota concidit, per se stare non valens, ita pars nostri inferior, scilicet animalitas, nisi adsit ratio quæ regat, nil ponderosum, nil utile, sed totum vanum, turpe et incommodum agere novit. Quæ inanitas præcipue ad interiorem pertinet hominem, ad deterioris videlicet affectus ipsius partem, cum longe a Deo cogitatio ejus et cura versatur, et aut otiosum prorsus est, aut noxium quod meditatatur. Cum ergo sit in vagabundo cordis appetitu inanitas, et a divino, ut ita dicam, semine miseranda sterilitas, restat ut sequatur necessario in operum bonorum exhibitione vacitas, quia valde mirum esset, si vitalem succum arbor a radicibus perdidisset, et arefacta introrsum folia fructusque produceret. Terra ergo primo *inanis* inerior, et *vacua* ab utilitate exterius. Qui de terra est, ait, de terra habet esse, et ideo habet de terra loqui (*Joan. iii, 31*), quia si conderet homo quid a se habeat, nil prorsus invenit, nisi quod absente Dei gratia asinum juvat. Quid enim est homo, non dico sine ratione, sed sine Deo, qui clarificat rationem, nisi pecus? Ratio namque nisi a mori divino adjuncta, versutia potius sæcularis et diabolica dicenda est quam ad aliquid boni valens prudentia. Hæc cum, Deo inspirante, legem juxta Apostolum spiritualescit et amplectitur, carnalem tamen affectum patitur, vanitati subjecta non volens (*I Cor. vii, 15*); unde et quod operatur non intelligit, id est non approbat, non diligit. Per spiritum enim, id est rationem, quæ cum Deo sentit, et ex Deo, et cum Deo videt, attendit bonum quod fieri convenit, desiderat facere, sed caro renititur, et venundatur, id est alienatus homo a potestate sui per consuetudinem peccandi, quod non vellet per spiritum facit per affectum, et ex eo quod invitatus facit, ex hoc ipso legi Dei quoniam bona est, consentit.

Et, ut probetur magis hæc terræ inanitas, ad lit ibidem Apostolus. Nam cum dixisset: *Nunc autem non operor ego illud, sed quod habitat in me peccatum* (*Rom. vii, 17*), id est non ex meâ rationali voluntate procedit, ut malum faciam, sed ex necessitate pravæ consuetudinis, adjecit: *Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum* (*Ibid. 18*). Omnis enim creatura sine Deo, in quantum ad verum esse pertinet, nihil est, et, si expers sit summi boni, per se nunquam bona est. Omnis autem natura quia a Deo fit, bona est; diabolus enim, secundum hoc, bonus est, sed ex suo pessimus est. Unde verum est quia terra, quantum ex se habet, inanis est, nulla utilia cogitans; vacua est, nihil idoneum

usui fructificans. Inanis ergo interius, et vacua exterius.

Dicunt auctores nostri quod in veteri translatione non dicitur *inānis et vacua* (Gen. 1, 2), sed *invisibilis et composita*. Quod optime moralitati consonat. Mens enim hominis in peccati profunditate constituti, cum per consuetudinem peccandi ad reprobum sensum pervenit, ita amore vitiorum quibus assuetus est, prægravatur, ut omnino seipsum attendere nesciat, et in qua corporis dehonestatione et animæ perditione jaceat prorsus non videat. Talis est enim reprobus sensus, ut in tantum mentes periturorum excæcet ut, cum sint in fetore miseriaque et omnium se videntium despectu ac horrore positi, beatos se solos et vere ab aliis honorandos pro sua prosperitate et bonis proventibus, quibus super alios felices fore se gloriantur, æstimare audeant. Hi sunt de quibus Salomon ait: *Lætantur, cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis* (Prov. 11, 14). Quod maxime sensus reprobi proprium est.

Antequam itaque Deus inter cœlum, ut supra diximus, distinguat et terram, *terra erat invisibilis*, quia antequam in corde cujuscumque criminosa discretionis gratiam daret, affectus carnalis quam sordidus, quam execrabilis esset, non Deo, quem nil latet, sed sibi ipsi, qui patitur, penitus invisibilis est; quia sicut ebrius quod patitur nescit, ita vitis plenus quid sit honestum, quid non honestum discernere nequit. Sicut namque vivus et mortuus, si aliquo in loco sint positi, vivus quidem mortuum videre potest, sed mortuus vivum non potest; ita homo quispiam, cujus rationaliter animus viget, vitia quam detestabilia videre potest; qui vero in profundum malorum jam venit, et jam contemnit atque desperat, quid sit virtus, quid modestia, quid bona cætera non considerat; furor enim est illis, scilicet peccatoribus, *secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ et obturantis aures suas* (Psal. LVII, 5). Furor est reprobus sensus, qui in amentiam versos irrationabiliter et, ut ita dicam, porcine vivere miseris cogit. Qui secundum similitudinem serpentis, videlicet aspidis, est, quia sicut aspis, cum præ-senserit incantatorem, alteram aurium terræ affligit, alteram vero cauda obdurat, ne incantantis carmen obaudiat; sic isti cum verba sacri eloquii, aut cujuslibet prædicatoris audiunt, quæ de contemptu voluptatum proferunt, mox ad memoriam pristina sua delectamenta reducunt, quibus quasi cauda aurem cordis obducunt, et præsentia quibus fervent et inhiant pariter attendunt, quibus totum suum intellectum in terrena deprimentes, contra Deum se vocantem obstruunt.

II Hi terra invisibilis sunt, quia seipsos in qua peste sunt pensare non norunt: repleti namque iniquitatum obscurati sunt terræ domibus (Psal. LXXIII, 20), id est proni ad proprias libidines, nil scire nisi quod carni dulce sit quærunt, et ad divina videnda oculos animi perdiderunt. Et quia nondum nec seipsos aspicere prævalent, jure terra quæ invisibilis

A præmittitur, incomposita subinfertur. Nisi enim intuitum suæ internæ considerationis aliquis amittat, nunquam ad exteriora mala, et incomposita, et inordinata opera procedit. Sicut namque cæcus ea quæ corpori suo adhærent, vestes scilicet suas et cætera disponere nitide ac decenter, et sordes appositae evitare nescit, ita is qui mentis per vitia cæcitatem incurrit, actus turpes et indignos, quorum studio flagrat, interius moderari penitus nequit. Legitur apud Salomonem: *Homo apostata, vir inutilis graditur ore perverso* (Prov. vi, 12). Nisi enim introrsum a Deo apostatasset, ad incongruos ac reprobos gestus exterioris hominis non venisset. Caveatur igitur primum cæcitalis occasio, ne forte superveniat obscenorum operum effusio.

B Sed unde hæc prodeant, vigilanter sermo divinus intimat. *Et tenebræ erant super faciem abyssi*. Potest ad litteram dupliciter ita dici: *Et tenebræ erant super faciem abyssi*, id est super profunditatem aquarum quæ proprie vocatur abyssus; vel *super faciem abyssi*, id est plusquam in abysso. *Abyssus* allegorice mens humana dicitur, quæ quantæ sit quamque incomprehensibilis profunditatis, omnis homo novit, cui inscrutabilem altitudinem, instabilitatem fluctus, perturbationem sui cordis experiri contigit. Evenit enim etiam in honorum cordibus, cum caro adversus spiritum, et spiritus adversus carnem confligit (Gal. v, 17), ut in tanta densitate cogitationis sit animus, ut ipse vix in seipso deprehendere possit, in quo sit statu, utrum sequatur impetum carnis, an impetum spiritus.

C Legat qui vult plenius id nosse beati Augustini tractatum super *abyssus abyssum invocat* (Psal. XLI, 8). Et in cordibus iniquorum quod putamus est *barathrum*, quæ tenebrarum immensitas, si mentibus electorum tanta inest obscuritas? Si *super humum populi* Dei juxta prophetam ascendunt *spinæ curarum secularium, et vepres desideriorum carnalium, quanto magis super domum gaudii civitatis exsultantis?* (Isai. XXIII, 13.) Quod est dicere: si hi, qui nil aliud in hoc mundo charius habent quam suam a Domino fieri peregrinationem, flere sæculi præsentis ærumnam, molestias et tumultus, nebulasque animorum patiuntur, quanto gravius illi qui totis præcordiis flagitia sitiunt, avaritia anhelant, libidinibus sordent, invidia tabescunt, superbia turgent? Ex his itaque tenebris illa, de quâ supra tractavimus, invisibilitas et incompositio oriuntur. Sed sunt quidam, qui licet Babyloniam hanc, id est mentis confusionem per scelera multa inciderint, tamen quiddam rationis residuum, quasi ex grandi igne scintillam retinent, ex qua miseriæ illius pavendam nimium voraginem, in qua demersi sunt, considerare valent. Et cum sint aliqui prorsus extincti, qui, ut dicitur in psalmo: *Dormiunt in sepulcris* (Psal. LXXXVII, 5), id est prava consuetudine sunt depressi, quorum Deus non est memor amplius (Psal. LXXXVII, 6), quos profecto ad propriæ revocandæ lumen cognitionis nunquam revisit; sunt tamen hæc

quos prædiximus, oculo etsi multum turbato, non tamen penitus excæcato, qui caput de abyssis elevantes clamare, soleant: *De profundis clamavi ad te* (Psal. cxxix, 1), et cætera. His convenit quod sequitur.

Et Spiritus Dei ferebatur super aquas. Aquæ in sacra pagina aliquoties voluptates carnis significant. Unde et in Evangelio spiritus de homine exiens per loca in aquosa ire dicitur (Luc. xi, 24). *In diluvio igitur aquarum multarum* (Psal. xxxi, 6), id est in fluxu multorum carnalium desideriorum constitutis mentibus Dei Spiritus superfertur, quia adhuc igniculo discretionis vivente considerat infelix animus quas patitur miseras; et sicut de rege Babylonis legitur, quia coram Sedechia rege Juda filios ejus occiderit (Jer. lii, 10), ita, dum quisque attendit a diabolo per vitiorum inmissionem opera sua bona interfici et destrui, cum quanto rugitu hæc aspiciat dici non potest; quia se videt omnino perire, dolet malletque mori, et tamen contra insitas medullis concupiscentias et consuetudines non valet ullo modo resistere. Sub persona horum multa in suis lamentationibus Jeremias propheta deplorat. Sunt qui ollis carnum delectantur in Ægypto, et exerceri sponte sua operibus luti et lateris; sed sunt rursus alii qui coacti ac mærentes ab exactoribus urgentur ad sordida et fragilia opera, quæ signantur per lutum et laterem, et Pharaoni, id est diabolo, famulantur inviti, qui clamant cum Psalmista ad Deum: *Miserere mei, Domine, quoniam inveteravi inter omnes inimicos meos* (Psal. vi, 7). Quorum Deus interiori gemitu audiens educit vinctos (Psal. lxxvii, 7) funibus criminum, ad hoc ut sint in fortitudine pravis suis motibus resistendi; similiter eos qui exasperant (Ibid.) ad hoc erigit, ut cum David audire debeant: *Inveni viros secundum cor meum* (Act. xiii, 22), quorum perire facit memoriam iniquitatis cum sonitu blasphemiarum, quibus adversus Deum solebant perstreperere, qui vertit impios, et jam non sunt impii, et habitantibus in sepulcris oblivionis exclamat: *Lazare, veni foras* (Joan. xi, 42). Id est pestilentem illam peccati temulentiam digerens **12** æstu acerrimo pœnitentiæ edormisce, et qui quasi mortuus, excors et elinguis in barathro vitiorum jacebas *occlusus veni*, id est accede ad eum qui te vocat interiorius per peccati deplorationem; ut *foras*, id est in aperto jam prodeas per bonorum operum exhibitionem. Ipse namque videt afflictionem populi sui, et descendit, id est compatitur ad miserendum eis, et dicit eis:

VERS. 3. — *Fiat lux, et facta est lux.* Quid ergo dicimus debere intelligi per lucem, nisi illud primum bonum, quod his qui convertuntur ad cor (Psal. lxxxiv, 9) datur. Quid est autem primum bonum, nisi timor Dei, qui dicitur *initium sapientiæ*? (Psal. cx, 9). Sapientiam vero lucem appellari non uno, sed multis Scripturarum locis advertimus. Quod si ipsa lux est, et initium ejus timor Dei est, timor profecto, quia pars ejus est, idem quod totum est,

lux scilicet est. Sapiens enim: *Proposui*, inquit, *pro luce habere illam* (Sap. vii, 10). Et alter: *Miserere nostri*, ait, *Deus omnium, et respice nos, et ostende nobis lucem miserationum tuarum* (Eccli. xxxvi, 1). Et exponens quam lucem adjecit: *Et*, id est, *immitte timorem tuum super gentes, quæ non exquisierunt te* (Ibid., 2), id est super vitia nostra, quæ non permittunt a nobis exquiri te. *Ut cognoscant* (Ibid.), id est ut cognoscere nos faciant, cum evicta ac depressa, te opitulante, fuerint a nobis, *quia non est Deus, nisi tu?* (Ibid.) Sed videndum est, cum superius dixerimus, eos qui vitiis opprimuntur, timore suæ perditionis urgeri, unde iste timor sit melior qui a nobis appellatur lux.

Sunt qui timent, ne in suis deprehendantur flagitiis, qui timor magis ad male agendum incitat, quam retrahit. Sicut enim poeta de talibus ait:

Quoque magis tegitur, tectus magis æstuat ignis.

Sic et nos secundum eundem sensum possumus dicere, quia quo occultius peccatum committitur, eo vehementius in animo committentis desiderium excitatur. Nam, quod latenter fit et quod prohibetur ne fiat, libentius perpetratur. Nam *concupiscentiam*, ait Apostolus, *nesciebam*, id est non adeo gravem expertus eram, *nisi lex diceret: Non concupiscēs* (Rom. vii, 7). Dicit etiam quidam Sapiens: *Timor nihil est nisi præsumptionis adjutorium* (Sap. xvii, 11), scilicet quia cum in animo timore quis æstuat, æstus ipse, qui de servili totus timore constat, plus ad effectum sceleris provocat quam retardat; et est proditio cogitationis auxiliorum, id est ostendit, quod ipsis perversis cogitationibus ad malum anhelantibus timor ipse auxiliatur, scilicet vires præbeat. Timent itaque deprehendi, timent proditioni etiam suæ aliqui, sed quia ex gratia Dei non est, quia ex amore non constat, vitiorum ardorem non superat. Filii Israel poenas quas lex minabatur timentes, nec metu poenarum, nec carnalium præmio promissarum a legis prævaricatione teneri poterant, quia nullo Dei amore ad bene agendum animos applicabant, sed totum coacti serviliter non spiritu adoptionis agebant. Timor ergo ille quem dicimus lux est, qui et tenebras obscenæ cogitationis discutit, et pariter ad amorem virtutis accendit.

Qui igitur primo sine fructu de suo torpore dolebat, de quo se excutere non poterat, quia sine luce gratia cœlestis erat, jam dolet, nec dolor vacuus est; quia unctio sancti Spiritus, quæ eum docet de omnibus et roborat, adest. Antiqui quando exercebantur ad palæstram, ungi consueverant, ideo videlicet ut per nuda, et ex unctione madefacta corpora labentibus ejus, qui colluctabatur, manibus minus teneri luctator posset. Nudi autem, id est a sæcularium rerum amore præpediti [f., expediti] et uncti, id est divinæ dilectionis dulci suavitate delibuti, diabolo duellum indicere jubemur, cujus tanto minor est fragiliorque in pugnando constantia, quanto fervidior in corde pœnitentis invenitur compunctionis gratia.

VERS. 4. — Facta autem luce, *Vidit Deus quod A* *esset bona.* Quid est *vidit Deus*, nisi quia videri fecit? Dicitur et de Centurione: *Audiens Jesus miratus est (Luc. vii, 9).* Unde miratus est, per quem omne mirum creatum est, præter quem nihil mirum est, nisi quod mirum voluit nobis ostendere, quod ad commune exemplum a fidei homine dictum est. *Vidit ergo lucem quod esset bona*, id est videri fecit, quam bonum esset, timori et amori mentem mancipare divino. In deliciis et voluptatibus educati quid sit miseria nesciunt, et in squaloribus ac spurcitiis enutriti, quid sint deliciae ac felicitas nesciunt. Quid boni habeat sanitas, languor ostendit, ait quidam; cognoscimus quid habuimus, postquam habere desinimus. Cum igitur post innumera flagitia ad Deum revertimur, et vitia in virtutes commutamus, tunc primum animadvertimus, in quo pestilentiae barathro jacuimus, et quo vehementius de perpetrato facinore erubescimus, tanto copiosius ad priorem vitam boni operis novitate contegendam æsuamus. Et non modo timor est, ne deprehendatur in vitiis, sed etiam si impune peccare liceret, amore justitiæ semel prægustatæ jam peccare nolumus, quæ ad præsens in tantum nos remunerat, ut etiam metu jam perditionis abjecto securitatem gloriæ consequendæ tribuat. Sequitur:

Et divisit inter lucem, et tenebras [al., *Et divisit lucem a tenebris*]. Quid est *divisit* nisi discretionem habere inter vitia virtutesque docuit? Quanto enim arctius in virtutum custodia persistimus, tanto perspicacius his contraria quælibet cognoscimus, **¶** Sed alia est quædam valde notanda discretio, qua scilicet acute et indesinenter attendere debemus, quid ex nobis, et quid ex Deo habeamus (*II Cor. iii, 5*). Quod mirabili arte pietas nobis divina sæpe insinuat. Nam in nostræ conversionis initio tantam lacrymarum ubertatem, tantam orationis nobis Deus plerumque largitur instantiam, ut jam humanam nobis videamur transgredi naturam, et imitari contemplando angelicam. Quod eum aliquandiu nobiscum agitur, de nostro profectu supra quam justum est gaudere intra nos præsumimus. Sed Deus nostram mira dispensatione retundit superbiam, et nos qui erraveramus in solitudine, id est sine Deo irrationabiliter, et bestialiter vixeramus, ad viam quærendæ civitatis, cujus artifex est Deus (*Hebr. xi, 10*), postquam sua gratia reducit dicens: *Non habetis* [al., juxta Vulg. *habemus*] *hic manentem civitatem, futuram inquirete* [inquirimus] (*Hebr. xiii, 14*). Et aliquid supernæ dulcedinis prægustare facit, subtrahere solet gratiæ ubertatem, et esurire, et sitire interiori siti ac fame, et in malis permittit tabescere, sed totum eruditioni nostræ, ut ostendat nobis quod ipse ait: *Quia sine me nihil potestis facere?* (*Joan. xv, 5*.) Et tamen non nos derelinquens usquequaque (*Psal. cxviii, 8*), cum ad se quærendum, sicut sponsa in Canticis per noctes dilectum quærere dicitur in lectulo (*Cant. iii, 1*), intentos et vigilantes viderit, animas tandem inanēs

et esurientes hominis exsatiat, et vincula tentationum, quæ Deo ad horam secedente ingruere solent, sui Spiritus redeuntis igne dissolvit. Quid illud, quod anima nostra omnem sacræ lectionis escam, de qua vires compunctionis hauriebat, ita aliquando abominatur, ut *usque ad portas mortis* (*Psal. cvi, 18*), id est vitia per quæ itur ad mortem appropinquare videatur. Sed ille qui tentat nos, non ut perdat, neque ut sciat, sed ut scire nos faciat si diligimus eum, mittit verbum, id est saporem verbi sui in nos, et sanat, eripitque de interitu (*Psal. cvi, 20*). Hæc Deus in nobis agit, ut bona ex ipso, mala ex nobis nos habere noverimus, et sic inter lucem et tenebras dividimus.

VERS. 5. — *Appellavitque lucem diem: et tenebras noctem.* Est quædam summa lux, quæ illuminat omnem hominem (*Joan. i, 9*), rationem scilicet cuique dando. Appellat itaque, id est eligit lucem, cujusque scilicet hominis rationem, eam faciendo diem. Quomodo *diem*? Dies, ut ait quidam, est sol super terram, sol sub terra nox est. Ratio igitur nostra si velit esse lux, sicut esse debet, solem sibi præponat, id est terrena desideria amore et exemplo Christi deprimat, ut dies etiam dici queat; nox enim iniqui non essent, nisi Christum atque rationem suam infinis cupiditatibus supponerent. Appellare sicut vocare accipi in Scripturis bifarie potest. In bono: *Vocavi ex nomine Beseleel* (*Exod. xxxi, 2*). In malo: *Vocavit famem super terram* (*Psal. civ, 21*), et affatim alias. Vocat *tenebras noctem*, quando eos, qui præpostere vivunt, et voluntarie peccant, tradit in noctem, id est in reprobum sensum (*Rom. i, 28*). Vocat autem in quantum venire permittit, ut est: *Et ne nos inducas in tentationem.* Rectus vero vitæ modus est, ut carnis motus subjiciantur rationi, at ipsa ratio primum subdatur Deo.

Et factus [al., juxta Vulg. *Factumque*] *est vespere, et mane dies unus.* Quid est *vespere* nisi adversitas, quid *mane* nisi prosperitas? *Exitus*, inquit, *matutini in vespere, et vespere in matutinum delectabis* [al., juxta Vulg., *Exitus matutini et vespere delectabis*] (*Psal. lxxiv, 8*); id est delectabiles facies, quia diligentibus Deum Spiritus omnia cooperatur in bonum, sive scilicet in adversis, sive in prosperis. **D** *vespere* igitur et *mane* fit dies unus, quia sancti sive malis premantur, sive honoribus cumulentur, idem sunt, et semper in eis perseverat idem splendor divinus.

Potest et aliter dici. *Factum est vespere et mane dies unus.* Vesperum habemus in præsentibus, quia, etsi bene vivere contendimus, nihil tamen perfectæ claritatis habemus: *ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus* (*I Cor. xiii, 9*); in quibusdam enim et humana ignorantia, et tentationum violentia caligamus, in aliquibus vero et divina cognitione, et usu experientiæ quasi quodam lumine suffundimur. *Vespere* ergo nunc habemus, *mane* in futuro, unde licet incongrue ad litteram, ad sensum tamen optime primo *vespere*, dehinc *mane* ponitur, quia

per exercitium corporis, quod corruptibile aggravat animam (*Sap. ix, 15*), pervenimus ad maiorem supernæ intelligentiæ claritatem. Dicitur namque Deo: *Dies super dies regis adjicies?* (*Psal. lx, 7.*) *Dies* modo nobis in hujus sæculi vespere sunt, in quibus Deo servimus, sed his superadjiciuntur alii, quibus jam indefectibili luce innovati ipsi nostro regi Deo famulemur, et hi tamen *unus dies* sunt, quia unum efficiunt, ùni videlicet obsequium Deo reddunt.

Potest rursus idem *dies unus* timor intelligi, qui quidem, ut supra diximus, initium sapientiæ (*Eccli. i, 16*) cum sit, et ex amore constet, in adversis ac prosperis idem nos semper illustrat, et primus quo ad sapientiam perveniatur gradus esse dignoscitur. *Unus* autem idem dicitur quia primus est.

VERS. 6. — *Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum, et dividat aquas ab aquis.* Aquæ multoties in sacris litteris scientias significant, ut est: *Sitientes, venite ad aquas* (*Isai. lv, 1*); hoc in bono; et: *Aquæ furtivæ dulciores sunt* (*Prov. ix, 17*); hoc in malo. Geminam enim esse scientiam satis liquet, alteram divinam, sæcularem alteram. Sæcularem quidem definit apostolus Jacobus terrenam (*Jac. iii, 15*), id est terrenis inhiantem, animalem, id est ea sola, quæ bruta animalia appetunt, exquirentem. Diabolicam (*Ibid.*) vero dicit, quia ad hoc solum vacat, hoc triumphum, hocque gloriam deputat, ut alios decipere valeat, ex aliorum damnis sua lucra efficiat, ex pauperum lacrymis opes congerat, ad ultionem sui caute alteri malum infligat, et, quod pejus est, gratis mala perpetrat, et se audacter perpetrare exultat. Hæc sapientiæ nomine in Scripturis valde abusive appellatur, sicut lex, sicut iudicium, quæ cum bona semper esse debeant, aliquando tamen dicuntur lex mala, iudicium pravum. *Sapientia autem quæ desursum est* (*Jac. iii, 17*), primo, ut idem ait, *pudica est* (*Ibid.*), quia ex sua pulchritudine nulli præter Deo soli placere amore adulterino desiderat, cui vitio tota sapientia, imo ut rectius appellem astutia, vel versutia humana committat. *Deinde pacifica* (*Ibid.*), quia non verborum strepitui vel litibus instat; sed, se tranquille regens, aliorum sibi benevole corda conglutinat. *Modesta* (*Ibid.*) est etiam, quæ nihil nos indiscrete facere sinat. *Suadibilis* (*Ibid.*) quoque dicitur, ut obstinationem penitus fugiat, et facile rationi obtemperans nulla credenda discredat, quæ tantæ potentiæ est, ut absque ea nemo quidquam virtutis efficiat.

Duobus autem modis accipimus sapientiam. Sapientiam Dei dicimus Christum (*I Cor. i, 24*), qui per quemdam ait sapientem: *Ego ex ore altissimi prodivi* (*Eccli. xxiv, 5*). Sapientiam etiam rationalitatem ac intellectualitatem a Deo in angelis et hominibus creatam, quæ dicit: *Ab initio et ante sæcula creata sum* (*Ibid., 14*). Hanc in nobis illa ex ore Dei prodiens sapientia creat, quæ nostro adjuncta animo vires ad veritatem cognoscendum, et ho-

A nesta gerendum subministrat, et in nostra faciens infirmitate virtutem, quidquid in nobis fragile ac vetus est, solidat et confirmat. Huic, inquam, annexa mens nostra sumpto ex ea adipe interiori, et exteriori pinguedine fit ratio. Ratio autem ab eo quod est ratum, id est, firmum dicitur, quia nil eo firmitus, quod cum ratione fit. Ratio vero, nisi supernæ illi sapientiæ innixa, tota versipellis, noxia ac perversa est, nec etiam ratio dici potest. *Firmamentum* itaque fit, quoties divinæ prudentiæ se adjungit, quia ex ipsa vires sumit, quibus superiores aquas sitiendo sustineat, et inferiores sub dominio rationis deponat. Superius namque spiritualis scientiæ mysteria non tam localiter, quam, ut sic dicam, mentaliter habemus, ad quæ bibenda, imo totis surgenda desideriiis inhiare debemus, quæ cœlesti nos institutione informant, mores ædificent, vitia sedent, augeant exercitia, fastidiis obstant, invitent præmiis, supplicia suggerant, et contemplationis acumine in omnis veritatis educant altitudinem. Superius, inquam, non per localitatem, sed per dignitatem. Unde Apostolus: *Quæ sursum sunt querite et sapite* (*Coloss. iii, 1*). Subterhabemus vitæ sæcularis astutiam, quæ bona corporis exquirere, animæ negligere, fraudes jurgiaque amare, et quidquid salutis contrarium est appetere prædicat ac tenere. Horum duum media ratio currit, quæ a superiori armata contra inferius tam fideliter ei quod sibi præest, et a quo sufficientiam constantiæ accipit, adhærere contendit, quantum sub sui juris arbitrio animalitatem, id est corpus suum, et ea quæ *prudencia carnis*, quæ ab Apostolo *mors* (*Rom. viii, 6*) dicitur, a se exigit, habere subdita cupit.

Per hoc itaque *firmamentum* aquæ supercœlestes, id est, ut ita dicam, superrationales et inferiores, ad infima videlicet nos devolventes dividuntur, quia ex Dei amore firmatum nostræ mentis ingenium, et superno intellectui se subjiciendo aspirat, ut decet, et indignis affectibus se præfert, ut dominum auctoritate qua debet. Talis ejus esse debet vigor atque integritas, ut quidquid ad divinam sapientiam attinet in verbo, aut opere pro nulla spe commodi alicujus temporalis ab eo fiat, et si aliquid, etiam pro corporis sola necessitate, aut etiam non necessitate, sed prava voluntate fit, id se inepte ac fallaciter pro divini obsequii studio facere cæcus sui ipsius arbiter non credat. Ita mihi inter aquas *firmamentum* consistere debere ac posse videtur; sed idem *firmamentum* a Deo vocatur cœlum. In cœlo mysteria multa clauduntur, quod menti non immerito nostræ assimilatur, ubi quidquid animæ salutis, remedio atque consolationi aptum est, quasi in thesauro usque ad tempus opportunum, quo res exhiberi illud exigat, custoditur, quod plenius supradiximus, cum de cœlo ac terra ageremus.

VERS. 8. — *Factum est ergo vespere, et mane dies secundus.* Primordia nostra secundum beatum Gregorium mista sunt malis; et licet mane nos illu-

minet piæ erga Deum devotionis, creberrime tamen involvit obscuritas pristinae, imo naturalis, consuetudinis. Obtenebrascit animus ex vitio terrenæ molis, ne superbiamus ex gratia, Deo id dispensante pro nobis, sed rursus irradiatur ardore compunctionis, ne defluat in barathrum desperationis aut criminis. Sicque, dum alternatim ascendendo usque ad cœlos et descendendo usque ad abyssos, manu superna remigante deducimur, fit ut per hæc discrimina ad hoc, ut simus sine discrimine et timore etiam discriminis, ad vitam scilicet cœlibem veniamus. Et is dies secundus est, quia a timore, qui primus gradus est, pietas secundus est. Pietas autem ad Dei cultum pertinet, ut est illud Apostoli: *Sobrie, et juste, et pie vivamus* (Tit. II, 1). Quod sic exponitur: *Sobrie in nobis, juste ad proximum, pie ad Deum*. Unde et impii proprie dicuntur alieni a fide. Quæ vero major pietas, quis ex nobis ad Deum major affectus esse potest, quam totam mentis intentionem in divinæ sapientiæ sinum reclinare, et nos in hujus mundi negotiis, in quibus se quidam plurimum valere et sapere gloriantur, imbecilles et fatuos facere? Is post Dei timorem idoneus et competens valde gradus est.

Sed quæstio gravis hic oritur, cur cum pridie et reliquis sequentibus diebus dicatur: *Vidit Deus quod esset bonum*, hodie præmittatur. Sed scimus quod de diabolo dicitur quia in veritate non stetit; qui quandiu summæ veritati inhæsit, in quantum illi conjunctus est, veritas et ipse fuit. *Qui enim adhæret Domino, unus est Spiritus* (I Cor. VI, 17). Et de eo in Job scribitur: *Habitent in tabernaculo ejus, scilicet impii socii ejus, qui non est* (Job. XVIII, 15). Quis est qui non est nisi diabolus, qui in quantum a vero esse decidit, jam esse etiam destitit. Quomodo enim est, qui tam infeliciter est, imo qui æternaliter in morte sine morte est. Quod idem et de nobis sentimus, quia a Dei visione in primis parentibus lapsi sumus, de veritate in vanitatem devenimus, et veraciter esse perdidimus, nisi quod Dei sola gratia nostro tamen sudore durissimo ac conflictu restitui credimus. Hinc dum ad glutendam salivam capitis nostri, ad prægustandam videlicet sapientiam Conditoris nostri magnis suspiriis elaboramus, nosmetipsos nobis valde contrarios positos experimur, et in salutis opere neminem viciniorem, infestioresque hostem quam nos patimur. Conqueritur inde Psalmista: *Quantas ostendisti mihi tribulationes, multas et malas* (Psal. LXX, 22). Et alibi sub spe futuri boni lætatur: *Pro diebus, quibus humiliatus est, annis quibus vidit* (Psal. LXXXIX, 47), id est expertus est mala. Cum ergo dies mali sint (Ephes. V, 46), et mundus in maligno positus (I Joán. V, 19), et hunc conflictum inferiorum aquarum, in quibus est superbia adversus superiores, quibus constat humilitas et sanctitas in valle lacrymarum, in lacu miseriæ, sæculo scilicet præsentis toleremus, prophetica apostolicaque lingua hoc non vitam ac patriam, sed exilium mortemque denuntiet, quo-

A modo videat, id est videri faciat Deus bonum, quod vitari et credi a nobis vult deceptorium malum. Apostolus clamat: *Miser ergo homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (Rom. VII, 24) et nos tortiones quas ferimus, pugnae carnis in spiritum, et spiritus in carnem (Gal. V, 17) bonum putaremus? Et si bona utcumque agimus, quia in fluctu, et peccati periculo semper sumus, ut illa Noe columba, quia hic requiem non habemus, ad Noe, id est Christum, qui requiescere nos faciat, suspiremus. Et recte die secundo quia bonum sit non videmus, quia postquam primi diei in paradiso habiti, in protoplasto perditæ gloriam amisimus, istuc devoluti dolores, non bona reperimus. Quod satis apte signat in Sabbato paschali post Alleluia tractus qui cantari solet, qui laborem sæculi hujus post lætitiæ paradisi nos incurrisse docet.

VERS. 9 — *Dixit vero Deus: Congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt in locum unum, et appareat arida*. Aquæ, quæ sub cœlo, sunt sæcularis versutia, quæ in solis negotiis forensibus et ad decipiendum maxime callet, et sub jugo tamen intelligentiæ nostræ restringitur. Hæ congregantur in locum unum, quia totæ Deo, qui locus noster est, in quo vivimus, movemur et sumus (Act. XVII, 28), velint nolint, sollicitudines nostræ, quæ vagæ et instabiles antea diffluebant, servire coguntur. Loca Dei, imo locus fideles quique in Scripturis dici solent, sed multo magis proprie Deus, extra quem nec nos, nec aliquid est, locus noster vocatur. Qui quia quos excipit sibi vivificat, unus recte dicitur. Tota autem nostra, quam de sæculo possidemus, prudentia, tunc plene ad Deum convertitur, cum ad agendas ecclesiarum causas, et extrinsecas curas, quas litterati viri minus scire solent, zelo et amore deserviendi his qui contemplationi inserviunt, quo liberius Deo vacent, sæculares quique accinguntur. Hi non ad decipiendos pauperes suo jam utuntur ingenio, sed aurum et argentum quod de Ægypto extulerunt, ad extruendum Dei tabernaculum in solitudine, id est, extra turbas vitiorum devota mente expendunt. Hi sunt cilicia domus Dei, qui sæcularium curarum pulveres tolerant, ut hyacinthus, et purpura sanctarum mentium nihil exterioris inquietudinis ferant, sed suo indesinenter proposito instent. *Et appareat arida*, inquit; per hoc namque quod conscientia pridem fluida ad Deum constringitur, terra cordis nostri a cogitationum superfluarum ingurgitatione siccata jam ferendis boni operis frugibus apparet apta.

VERS. 10. — *Et vocavit Deus aridam terram; congregationes aquarum vero appellavit maria*. Terra ab humore carnalis petulantia avaritiaque levigata, apta quidem cultui ac fructui est divino, sed congregationes aquarum sub jure rationis non se voluntarie cohibentes, amarissimos tentationum fluctus in nobis excusitant. Unde et maria vocabulo valde congruo appellantur. Maria enim amaritudo interpretatur. Inde atrocium irarum, libidinum et aliorum

motuum tempestates, quæ dum animi imperio coercentur, quasi freti cujusdam fervor subbulliens **16** prosilire nituntur. Sed Dei pietas hujus pugnae exercitia non irremunerata relinquens, videt, id est videri facit a nobis, quam bona salubriaque sunt quæ agimus, et ex eorum consideratione ad meliora gerendum, ipso aspirante, excandescit animus. Unde suo invisibili nutu dicit, id est prosperum effectum bonis affectibus tribuit.

VERS. 11. — *Germinet, inquit, terra herbam vi-
rentem et facientem semen. Terra germinat herbam,
cum cor cujusque fidelis ab omni lascivia mundi
sudum, verbi Dei semine conversationis initia emit-
tit. Quæ herba virens est, quia succo spei æternæ
vivit. Quidquid enim pro favore humano fit, marci-
dum ac sterile est.*

*Et facientem, inquit, semen. Semen facit quisquis
id religiosi propositi, quod aggreditur, opere efficaci
exsequitur. Aut certe herba virens, semen facit
cum quisque id boni quod agere apud se inchoat,
aliis etiam ex benevolentia ut se æmulentur prædi-
care non cessat.*

*Et lignum pomiferum faciens fructum juxta genus
suum. Quid per lignum pomiferum, nisi arduum vitæ
institutum de piis initiis ad sanctiora progressum.
Sed quid agit sanctitas, si de sua aliis nulla est
probitate utilitas? Per hoc enim quod in teneritu-
dine exordii nostri bona, quæ gustare cœpimus,
libenter aliis propinamus, sit pia Dei largitate, ut
proinde ad meliora provehi mereamur; unde dici-
tur: *Fructum faciens juxta genus suum, id est Deo
lucrificans proximum. Genus nostrum natura hu-
mana est. Juxta genus ergo nostrum fructificamus,
cum ejus, quæ in nobis est donationis, docendo et
orando particeps et proximos facimus. Dicitur enim
in Job: *Et visitans speciem tuam non peccabis (Job. v,
24); quod idem est ac si dicat: Facies fructum juxta
genus tuum. Sequitur:***

*Cujus semen in semetipso sit super terram. Semen
nostrum opera nostra, quæ pro fructu celestis
bravii hic jacimus, sunt. Quod semen in nobismet-
ipsis habere jubemur, ne bona gerendo cum adula-
torum fabulis vagimur, quasi palea exterius inventa
favoris vento rapiamur. Sit itaque virtus nostra
granum, non exeat cordis horreum. Sed non ita
interius fructus noster contegatur, ut ad exemplum
proximi non prodatur: *Sit super terram, id est,
veniat ad corporalis operis evidentiam. Potest enim
et bonum fieri, et laus oblata contemni. Quæ sequun-
tur præcedentium repetitio sunt.**

VERS. 13. — *Et factum est vespere, et mane dies
tertius. Quid tertius iste dies nisi scientia, quæ post
timorem pietatemque ad sapientiam tendentibus
tertius gradus est? Nihil enim spirituali scientiæ
magis competit quam sæculi astutiam reprimere, et
cum bene egerit, alios ad sanctitatis studium pro-
vocare. Scientia enim, juxta beatum Gregorium,
pertinet ad doctrinam, sapientia vero ad vitam, cui
satis vespere et mane convenit, quia rarus omnino*

A est, qui intelligentiæ lumen ubique Scripturarum
habere queat: habent namque sacra eloquia corpus,
et quasi vesperam in integumento litteræ, habent
animam et quasi mane in splendore moralitatis ac
allegoriæ.

VERS. 14. — *Dixit quoque Deus: Fiant luminaria
in firmamento cœli, et dividam diem ac noctem. Duo
ista luminaria Christum et Ecclesiam interpretari
satis idoneum est, secundum illud: *Dies diei eructat
verbum (Psal. xviii, 2), etc. Christum quidem pro-
positum exemplo et imitationi fortium dicimus;
Ecclesiam vero in suis mediocribus membris junio-
rum minusque potentium exemplar positam non
absurde sentimus. Tolerabilius sane oculis infirmis
est lucernam sub laterna attendere, quam solis
jubar in suæ spheræ virtute videre. Solem namque
in potestate diei tradit Deus, cum viris intellectua-
litate præditis contemplationis dona largitur. Vide-
mus sane quosdam in utroque sexu virginitate pro-
fessa, mundanorum rerum possessionibus pauperiem
Christi præponere, Deo vacare. Porro sunt aliqui,
qui nec mundum deserere, nec cælibes vivere, ne-
que ad plenum Deo vacare possunt: Unde et lunam
ac stellas in potestate noctis dat. Dat enim nobis
qui summa præsumere non audemus, nec Noe, id
est rectores, nec Daniel, id est cælibes, imitari
possumus, ut Job bene operantem, misericordiæ
studentem sectemur, et qui ad reclinatorium au-
reum, id est ad beatam requiem per ascensum
purpureum, scilicet per martyrium pervenire non
speramus, per media saltem propter filias Hierusa-
lem charitate constrata attingere valeamus. Qui
igitur Agnum illuminantem a montibus æternis
quocumque ierit sequi (Apoc. xiv, 5) non audeat,
montes ab eo illuminatos attendat, et si non in
omnibus, vel in aliquo eos ut membrum Ecclesiæ
censeri debeat, prosequi contendat. Post hæc autem
cum fiunt, videlicet cum hi ardua perfectaue eli-
gunt, illi leviora proponunt, dies noxque dividitur,
quia in studiis quæ quisque appetit, vitæ qualitas
declaratur.**

*Ut sint in signa, et tempora, et dies, et annos, et
illuminent terram. Signa et tempora quod dicitur,
nil amplius valet quam si diceret, ut sint in signa
temporum, ut est illud: *Pateris libabat et auro, hoc
est, aureis pateris. Christus et Ecclesia signa sunt tem-
porum, quia quidquid egere vel agitur, aliud videtur
in re, aliud portenditur. Christus, et qui sunt ejus
in præsentem dum vivunt, **17** mundi tolerant oppro-
bria ac ærumnas, et si ab his qui sæculi pascuntur
gloria requiratur, cur ista ferant, quia, inquiunt,
tempus nostrum nondum advenit, tempus autem ve-
strum semper est paratum (Joan. vii, 6). Tempus
glorificationis sanctorum impræsentiarum non est,
quia non habent hic manentem civitatem (Hebr. xiii,
14), sed locum, quo ipsi qui aurum esse delegere
consentur, et ubi pressuris contundantur, ut in
templum Regis sine securi et malleo extruantur
(III Reg. vi, 7). Tempus vero perversorum, dum**

hic agunt, semper in promptu est, quia nec deest unde transitorie honorari possunt, si fortuna arri- serit, nec honoribus ipsi desunt. In malo autem et in bono nomen temporis poni solet, et vulgo etiam dici quibusque quibus sunt mala proventura felici- bus. Vos habebitis, inquit, tempus vestrum; unde in psalmo: *Et erit tempus eorum in sæcula* (Psal. LXXX, 16). Hic gloriæ, illic habituri sunt tempus miseræ. Tempus autem post finem sæculi hujus non est, juxta illud in Apocalysi: *Et tempus ultra non erit* (Apoc. LX, 16). Sed tempus et sæculum unimodè solet poni pro eo quod est vita. Unde apostolus: *Ambulastis aliquando secundum sæculum mundi hujus* (Ephes. II, 2). In psalmo etiam dicitur: *Posuisti sæculum nostrum in illuminatione vultus tui* (Psal. LXXXIX, 8), id est vitam nostram. Usualiter etiam de aliquo dicimus: *Malum sæculum ducit ille*. Per hoc igitur quod Christus in diebus carnis suæ probrâ potius appetiit quam honores, et Ecclesia adhuc sponte paupertatem tolerat et labores, signum est quod in his temporalibus bonis noluit defigere mentes, sed ad futura se extendunt, quæ retro sunt obliviscentes (Philip. III, 13), quorum et fieri utpote æternorum delectantur et conantur hæ- redes.

Et dies, et annos. Dies sunt singulæ quæque virtutes quæ per manifestationem spiritus dantur ad utilitatem, non modo genera linguarum, vel interpretatio sermonum, sed, quod salubrius est, patientia, benignitas, misericordia, charitas, et castitas. Qui harum quamlibet attingit, diem habet; qui vero omnium perfectionem habuerit, quod in apostolicis viris fuisse non discredimus, quandiu etiam præsens durabit sæculum, etsi raros admo- dum tales; tamen aliquos non defuturos speramus: aut ipse est annus, vel potius habet annum. Sicut namque ex multis diebus annus, ita ex multiplici virtutum lumine vir quilibet dignoscitur constare perfectus. Concinit huic sensui quod filia Job dies vocatur, et Job ipse plenus dierum obisse perhi- betur.

VERS. 16. — *Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præset diei, et luminare minus ut præset nocti, et stellas.* Facit itaque Deus luminare majus, quod illuminat minus, quia Verbum caro factum sui cognitione illustrat Ec- clesiam, et Ecclesia sui exemplo et doctrina illumi- nat terram, id est, terrenorum terram amantium conscientiam. *Et stellas.*

VERS. 17 et 18. — *Et posuit eas in firmamento cæli, ut præsent diei ac nocti.* Firmamento cæli, id est virtuti animi debent impressa non solum Chri- stus, sed et Ecclesiæ universalis concordia, in qua sunt alteri alterorum membra; nec solum attendenda universalitatis sanctitas, sed et singulo- rum, qui per stellas figurantur pervidenda simplici- tas. Quæ præsent diei ac nocti, quia et ad virtutum custodia nos muniunt, et de cautela vitiorum, doctrinæ ac operationis ipsorum consideratione nos

instruunt. Non enim sumus noctis neque tenebra- rum, sed diei ac luminis (I Thess. v, 5).

VERS. 19. — *Et factum est vespere et mane dies quartus.* In eo quod præmittitur et sæpe dicitur: *Vidit Deus quod esset bonum*, licet plura dixerimus, id præcipue notare debemus, quod dum suorum in nobis munerum Deus incrementa largitur, et a nobis econtra quantos nos de quam nullis fecerit aspicitur, maxima in mentibus nostris humilitatis summa generatur. Videt Deus quod bonum sit, quando quid fuimus et quid simus, nos humiliter attendere facit. Et ex ipsa cœpti boni consideratione animum nostrum ad meliora succendit. Unde cum Apostolo nos cogit dicere: *Gratia Dei sum id quod sum* (I Cor. xv, 10). Dies quartus, gratiarum spiritualium scilicet fortitudo gradus est quartus. Quid enim magis animum roborat, unde amplius fortitudo nutritur quam cum ipsum Deum electos- que ejus attendimus prospera despiciere, mundi adversa nusquam formidare? Quod si extra disci- plinam sumus, et cum hominibus flagellari nolumus, adulteri et non filii sumus. Fortitudo igitur *vespere et mane* in adversis et jocundis tantis pullulet de exemplis, et mentium nostrarum vigori per hæc fortiter excitato fastidii omnis cedat obscuritas.

Potest et per *luminare majus* ratio, per *luminare minus* voluntas, per terram carnalis affectus intel- ligi. Sicut enim a sole luna illustratur, et a luna terra, sic voluntas nostra prorsus comparabilis lunæ, quia nunquam in eodem statu permanet, et sæpe deficit, nisi a ratione forti moderamine regatur, ad consensum carnalis appetitus, qui semper sordibus inhiat, creberrime deducitur. Sed quia sicut a patre filius a parasitarum societate restringitur, ita illa spiritui parere compellitur, fit inde ut ipsum carnis motum et ipsa compellat quatenus sibi famuletur. Hæc itaque ordinata modo quo diximus, scilicet voluntate facta appendice rationis, et carnali affectu posito sub imperio justæ voluntatis, necesse est ut hæc cum stellis, id est cum omnium nostrarum claritate virtutum affigantur firmamento cæli, ei videlicet, cujus Verbo, imo per quem Verbum ipsi facti et firmati sunt cæli, et quorum virtus est Spiritu ejus oris (Psal. XXXII, 6).

VERS. 20. — *Dixit quoque Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis et volatile super terram, sub firmamento cæli.* Quid per *reptile*, nisi subtilis alacritas animorum ad intelligendas et penetrandas obscuritates divinatorum librorum? Aqua autem divinæ scientiæ copia est: *Extendens, inquit, cælum ut pellem, qui tegis aquis* (Psal. CIII, 3), et cætera; et illud in bono intelligi potest: *Pisces maris qui perambulant semitas maris* (Psal. VIII, 9). Producent aquæ reptilia, cum sacræ Scripturæ usu suo corda nostra reddunt ad reperiendum acutis- sima, et ad exolvendum celerrima, in quibus quasi procreamur, et in earum naturam convertimur in

ntum, ut sine his vivere, nil præter has gratum cogitare possimus. Quid enim indignius, quid molestius animæ viventi, ut secundum textum loquar, et de mortuis quos sæcularia pascunt taceam, quam a divina lectione vacare, et diem sine studii fructu transigere? Sunt igitur reptilia viventia, qui huic sanctæ scientiæ quasi undæ purissimæ sua immergunt pectora. Scientia autem est de moribus, et de his quæ in usibus aguntur humanis qualiter fieri debeant honeste tractare, et eadem proximos edocere.

Volatile vero super terram eos qui scientiæ student et contemplationis excellentia terrenis omnibus supereminent intelligimus. Scientiam autem definimus in cognitione æternorum, in intelligentia Dei; contemplationem vero bifariam dicimus, dum scilicet argute intendimus inter vera et falsa, virtutes ac vitia, utilia et inutilia, et in speculatione divinæ majestatis et civium supernorum gloriæ. Hi qui istis, contemplationi videlicet ac scientiæ, dant operam, sicut illi quos prælibavimus, qui scientiam affectant, ex aquis, id est, Scripturis originem sumunt, quia his innutriti discunt qualiter se in spiritualium sensuum inquisitionibus exercere debeant. Sed licet se super terrena penna sanctæ cogitationis efferant, *sub firmamento* tamen necesse est ut se deprimant. Firmamentum hoc in loco potest intelligi virtus angelica, quæ aliis ruentibus in beatitudinis sedē perpetua firmitate consistit. Qui cum semper videant faciem Patris, juxta Evangelii dictum (*Matth. xviii, 10*), tamen quia creatura sunt, Creatoris sui majestatem comprehendere nullatenus possunt. Et cum ne modicum quidem peccandi affectum, vel carnis pondus habentes, quo aggraventur a Deo contuendo, ipsum aliquatenus videre, sed nunquam pervidere sinantur. Quid homo peccator, quid corruptibili mole depressus ibi videat, ubi ex parte spiritualis etiam natura caligat? Ipsa enim cum ad Dei comparisonem corporea sit, quia circumscribi potest, quod Deus non potest, quia non est id ipsum quod Deus, non valet comprehendere quod est Deus. Pensemus itaque, et si sit aliquis adeo sanctus, qui per speculum et ænigma scintillet in illud supremum lumen, quam infra illam dignitatem angelicam jaceat, cujus natura, quamvis purissima, tamen creata, in Deum minus videat. *Sub firmamento* igitur volumus, quia etsi de divinis tractemus, quia longe ab eorum perspicacitate distemus, in omni contemplatione nostra pensemus, nec nos ad eorum comparisonem, imo æqualitatem, in hac vita pervenire posse præsumamus.

Possumus et per firmamentum humilitatem Salvatoris, quæ immortalis et impassibilis ex resurrectione, et quasi firma jam facta est, intelligere, sub qua multo probabilius est et tutius imaginando animum intendere, et ad eam pii æstu desiderii suspirare, quam illuc oculus et lippiens dirigatur, ubi aliquid de Deo inconueniens cogitetur, et unde intentio spiritualibus minus assueta, dum se ad

nimis ardua præsumptive erigit, ad phantasticam cogitationem devolvatur. Etenim non imaginationis grossitiæ, sed spirituali prorsus acie Deus videtur. Deus namque Spiritus est. Verbum ergo carnem factum contemlemur, per quam amando a terrenis elevemur.

VERS. 21. — *Creavit Deus cete grandia, et omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ juxta species suas, et volatile secundum genus suum.* Quid *cete grandia*, nisi doctores clarissimi, quorum capacissima plus omnibus miramur ingenia? Quid Augustinus, quid Hieronymus, quid denique Gregorius nisi monstra suo et nostro sæculo fuere ingentia? a quibus, ut breviter dicam, non dico tot et tanta inveniri et teneri, sed, quod mirabilius est, tam innumera potuere conscribi quæ vix media possint a nobis non dico capi, sed vel simpliciter legi? Quis gloriosi Origenis dicta in quinque librorum millibus relegat? Quis Areopagitæ Dionysii mysteria digne intelligat? Sed hæc divina spectacula lectoris animo rectius pensanda omittimus, quam pauca, imo nullā, quantum ad id quod se res habet proferamus. Facit Deus hujusmodi insignia, sed et *animam viventem*, id est eos qui ex fide vivunt, qui et si non operantur, fides tamen eis, juxta Apostolum, reputatur ad justitiam (*Rom. iv, 22*): facit et motabilem, eos scilicet qui non solum ad credendum vivere, sed ad bene agendum motus alacres dare noverunt. Sunt namque qui fidei solius sacramento salventur, ut infantes, quibus aliorum succurrit credulitas, et hi quos Christianismum excipere mortis urget necessitas: sunt et alii quos ad recte vivendi studium instigat pura voluntas, et æterni præmii cupiditas. Illi igitur viventes, isti motabiles. Sed omnes ex aquis oriundi sunt, quia ex sacre Scripturæ prædicationibus, et affectum bene cogitandi concipiunt, et ad effectum, quæ bene conceperant, ducunt. Habent et reptilia hæc species suas, et volatilia genus suum, quia quique et bene credentes, et juste viventes, et subtiliter contemplantes varia possident pro suo modo gratiarum charismata, quæ diversa in una intentione faciunt proposita.

VERS. 22. — *Benedixitque eis Deus dicens: Crescite et multiplicamini, et replete aquas maris, avesque multiplicentur super terram.* Ac si Deus attendens exercitia nostra, quibus de bonis meritis ad potiora merenda inardescimus, patenter dicat: *Crescite* intelligentia, et alter alterum sacris eloquiis imbuendo propagamini, *et aquas maris*, id est plenitudinem Scripturarum, allegoricis et moralibus commentando replete sensibus, et hi quos penna speculationis sublevat, et in discretionem spirituum, et contemplationem mysteriorum cœlestium spiritualis amoris flagrantia sint *super terram*, id est, terrenæ cupiditatis illecebris abstrahantur. Maris autem aquæ sacra pagina non inconcinne confertur, quia ipsa est quæ Joannis in Apocalypsi amaricat ven-

trem (*Apoc. x, 10*), et accendit eo magis bibentis sitim, quo amplius bibitur; unde et sitientibus ut ad aquas veniant ab Isaia clamatur (*Isai. LV, 1*). Videt etiam Deus quod sit bonum, quia ex delectatione acceptorum munerum intuitum nostrum provocat ad appetitum meliorum.

VERS. 25. — *Et factum est vespere et mane dies quintus. Et divinæ gratiæ gradus quintus, consilium. Et cui negotio magis est conveniens consilium, quam sacræ paginæ quæstionibus disquirendis? Nusquam enim periculosius erratur, quam si a regulis et sensibus Patrum veterum recedatur. Teneatur ergo eorum usquequaque sententia, qui de sacri eloquiî obscuris qualiter essent inquirenda scripserunt, et ab eis a quibus quæritur, eodem Spiritus fervore quærat, quo ab illis qui eam reperere quæsitæ cognoscitur. In omni nostra causa quasi laterales habeamus, qui nos suis teneantur consiliis, ne certam jaculemur sententiam in rebus dubiis, ne, cum intelligentia non suppetit, auctores arguere velimus quasi nimis obscuritatis aut rusticitatis, quod horrendi est criminis. In quibus scilicet tractatibus etsi vesper aliquando patimur defectio- nis, aut caliginis, crebra instantia meditandi, et æstu amoris divini comitante, inane poterimus adipisci intelligibilis lucis. Vix enim in vapido animi statu summum aliquid quis attingit, aut nusquam, quod expertus sum ex meipso, qui, quod tepidus non posse ab aliquo credidi, animatior solito facile irrupi.*

VERS. 24. — *Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, et reptilia, et bestias terræ secundum species suas. Terra nullis in locis, et specialiter mens cujusque fidelis, et generaliter omnis Ecclesia dicitur, ob fertilitatem scilicet, cultibilitatemque, quia divini præcepti lignibus colitur, et honorum actuum ferax dignoscitur. Ecclesia quidem animam viventem, Deo jubente, producit, quia Salomon ille verus etsi sexaginta sint reginæ, tamen octoginta habet concubinas, et adolescentularum non est numerus (*Cant. vi, 7*). In populo enim Dei, etsi non omnes sua dimittunt, si virgines esse non possunt, mediocrem tamen Deus suis statuit locum, ex quo si recte vivatur, salus optata obtineatur. Ideo in domo Patris mansiones multe sunt (*Joan. xiv, 2*), ideo stella a stella differt in claritate (*I Cor. xv, 41*), quia in hac peregrinationis valle diversi valde inter nos sunt ordines vitæ. Sunt enim animæ quædam, scintillam quidem etsi non ardoris ad agilitèr operandum, saltem ad bene volendum habentes eleemosynas libenter impendunt, ecclesiasticis officiis pie intersunt, et alia mediocria bona devote facientes, a capitalium se malorum sordè juxta posse continent. Vivunt ergo quantum ad Dei amorem vel fidem attingit. Jumenta autem sunt in quantum bonæ consolationis aut humanitatis cuilibet opem ferunt.*

Sed notandum quod dicitur in genere suo, quia habemus donationes secundum gratiam differentes

(*Rom. xii, 6*), alius sic, alius vero sic, quas multoties et vario modo locis pluribus retexit Apostolus. Unde et dicit quia, etsi membra nostra diversum in corpore officium habent (*Ibid., 4*), tamen officiorum concordia et vicario suffragio unitatem servant. Quod ibi dicit membra, hic dicitur genus vel genera. Ministeriis autem apta animalia jumenta vocantur, quæ non incongrue quorundam sæcularium vitam signant, qui, etsi in quibusdam terrenis acclines sint negotiis, a propria tamen valde libertate frenantur, quantum aliorum misericordiis inservire conantur. Quem sensum juvat, quod talia a terra plurimum suspenduntur.

Habet etiam Ecclesia reptilia, quia quosdam in se continet qui ita mundanis curis ac voluptatibus injacent, ut nullo virtutis intervallo a temporalibus distent. Attamen vivunt, et hoc sola fide, qua opitulante cum pedem non habeant operis, labuntur super terram industria intelligentiæ vivacis; sciunt se prava agere, transitoriis inhiare, spe tamen in seipsis misericordiæ consequendæ ingemiscens, saltus super ea quibus inhiarent consueverunt dare. Tradunt auctores quod reptilia, quæ in hoc loco serpentes intelligimus, vitalem animam principaliter in capite habeant, ita ut si, toto reliquo abscisso corpore, quibusdam saltem palmi inensurâ juxta caput de corpore ipso resederit, ex ipsa quæ capiti manet vivacitate mori non possint. Cui valde simillimum est quod nostræ fidei documenta tenent, quia peccator cuicumque errori implicatus, etiamsi in ipso mortis momento ingemiscens poenituerit, salvandorum jam moriens parti pertinebit; sic enim scribitur: Peccator quacunque hora ingemuerit, salvus erit (*Ezech. xxxiii, 12*); fide enim salvi fiunt, sicut Apostolus ait: *Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam* (*Rom. iv, 45*). Ipsi corpus, id est opera non habent, at vero capite, id est fide viventes, ex ipsa unica, unde semper vivunt, operantur sibi. Cui astipulatur quod serpentes pro- tuendo solo capite totum corpus periculis objicere solent. Sic isti contemptis temporalibus quæ possident plerumque timore Dei, aliquando mortium suarum articulis, seu quibuslibet periculis caput, id est Christum, vel Christi fidem sibi salvant, monachum faciendo, seu alias bene vivendo.

Per bestias terræ quidam intra Ecclesiam figurantur ferali animo et crudelitate insignes, qui, licet per potentatum sæcularem quem gerunt multa mala perpetrent, tamen ad cor redeunt sæpius de Dei judicio valde extimescunt, et plurima beneficia proinde impendunt. Quæ si humiliter agunt, nec de bono opere securitatem peccandi accipiunt, etsi a mundiali cura prorsus expediri non possunt, aut metuunt, dicere non audeo quod hujusmodi desperandi sint. Quis Nabuchodonosor nequior, cui a propheta dicitur: *Redime misericordiis pauperum peccata tua?* (*Dan. iv, 24*.) Et si idololatræ et gentili prædicare poenitentiam Daniel non neglexit, et

Ninives populo non solum infinitis sceleribus obruto, sed et veri Dei prorsus ignaro idem alius propheta predicat; ubi satis mirandum est, quod his qui fidei scientiam non habebant poenitentia nuntiatur: et si, inquam, his, quanto magis proderit Christianis? Et quis desperet de fidelibus, si spes tanta datur et impiis? Hos in Ecclesia Deus quemque secundum propriae vitae gradum instituit, ut nobis insinuet quia, si ad summum ejus discipulatum, id est imitationem, facultas niti non est, sciamus saltem quia minus potentibus medius locus sit. Ipse enim qui dixit, cum virginitatem sub eunuchorum nomine laudaret: *Qui potest capere capiat* (Matth. xix, 12), idem dixit: *Si vis perfectus esse, vende, vende quae habes* (Ibid. 21), et caetera; non dixit: *Nisi vendideris, non intrabis in regnum caelorum*. Quod namque dixit: *Qui non renuntiat omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus* (Luc. xiv, 33); idem est ac si deceret: *Non potest me perfecte imitari, a quo constiterit terrenas divitias affectari*. Qui enim se discipulum cujuscumque profiteri constituit, eo facit intuitu, quod in eo unde magistrum habere vult, cupit eidem conformari; et cum magister aliquis sit, et multos circumquaque eundo doceat, non tamen vocari consueverunt discipuli, nisi qui ejus lateri specialiter obambulant, discendi solummodo causa.

Habet ergo aqua quae producit ex sapientiae scientiaeque salutaris plenitudine volatilia, hoc est viros eminentes speculationis ala, habet terra, id est Christi humanitas simplicium animos quasi *jumenta, reptilia, et bestias*, qui, si in lumine verbi oculum figere nequeunt, Christum tamen pro peccatoribus incarnatum redimendis, fidei ac spei contuitu constanter attendunt. Cum enim dei verbum eructare pertineat, nox nocti scientiam consequenter indicat (Psal. xviii, 2), habet Ecclesia hos in se viventium status, qui pecora jure ad eorum comparationem, qui rationaliter se agunt, dici meruerunt; vel etiam respectu pietatis ita dicuntur, quia hominum id est recte sapienterque viventium usibus quasi domestica animalia famulantur. Nil enim est quod non in animantibus, et rebus etiam inanimatis in aliquo hominibus utile sit. Sub qua specie dum montes Deus de suis superioribus irrigat, per eosdem potum bestiis et onagris administrat, et ex eisdem fenum rursus herbamque hominum servituti convectat (Psal. cxlvi, 8). Qui enim montes in quibus fena creantur ob fastum vocati sunt, iidem ibidem bestiae ob ferocitatem dicti sunt.

Habet quoque fidelis anima etiam quae ad summos vitae emergerit gradus, imo patitur in se hos acerbissime motus. Insunt namque non modo nobis, qui vix initia conversionis habemus, sed sanctis ac intelligentissimis, Paulo scilicet apostolo, sui que similibus *jumenta*, id est oneriferae hujus nostrae mortalitatis hebetudines, quibus interioris hominis obtunditur, et crebro gravatur alacritas, dum videt aliam legem in membris suis repugnantem legi

A rationis, propter quae innumera, quae magis sentiri, quam ab aliquo dici possunt, exclamat tota spiritualis Ecclesiae multitudo: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (Rom. vii, 24.) Insunt et *reptilia*, infimae et prorsus carnales quae nos inclinare solent cupiditates, quibus ventre repimus, id est affectu inhaeremus terrenis voluptatibus, et titillationum frequentia lubrici ac molles instar colubri attenuato animi rigore efficiuntur. Dum enim virtutum fastigia attingisse nos credimus, ne nos gratiae ubertas elevet, propitio Dei judicio stimulus carnis ab angelo Satanae nobis qui nos colaphizet immittitur (II Cor. xii, 7), et sic dum de supercaelesti cogitatione ad plusquam terrena, ut sic dicam, meditanda delabimur, quid de nobis sine opere Dei simus in nobis ipsis advertimus.

Nec desunt bestiae, bestiales videlicet mores, insolentiae, irae et rancores, quae, etsi sanctos viros usque ad perpetuum impellere non possunt discordiam, magnas tamen ad tempus in eorum cordibus generant turbas, et, dum vetant interioris ferociam murmuris prodire in verbum, ardentissimos intra se aestus cogitationum sibi invicem obijcientium, et cum grandi strepitu convicia referentium patiuntur. Vitia autem pariter vix aut nunquam quempiam tentant; sed vicissim nos pulsant: sopito scilicet voluptatis incentivo defurit ira; ira ad tempus quiescente effervet luxuria; his rursus quasi edomitae subrepat inanis gloria, sive superbia.

Haec autem tria, quae praemisimus sub specie jumentorum, reptilium, ac bestiarum, et in psalmo satis congrue sub figura alia denotantur: *Holocausta*, inquit, *medullata offerimus tibi cum incenso arietum, offeram tibi boves cum hircis* (Psal. lxxv, 13): *Holocausta offerimus, cum quidquid ex nobis sumus, in Dei amore consumimus; medullata eadem sunt, cum sine charitatis interiori pinguedine virtutum nostrarum ossa non sunt: aridus est enim ramus bonae actionis, si non habet succum divinae ac mutuae charitatis; cum incenso, id est incensione, consumptione videlicet totius cervicositatis, quae supra per bestias, hic per arietem designatam scimus; holocausta offerre debemus, quia, si diabolus rex est super omnes filios superbiae* (Job. xli, 25), et filius tanti monstri, servusque diaboli Deo munera defert, quid ipsi Deo videri poterit ingratus, turpius, indignius? Sic tamen dico, donec in ipsa mortis profunditate jacere deliberat. Offerimus *boves*, cum omne pondus, et circumstans nos peccatum, quod nos aggravat, et animales hebetesque nos in his quae Dei sunt, reddit, fervore, acumine rationis, et spirituali vivacitate mutamus, et mutando quantum patitur natura consumimus. Hi per *jumenta* designantur superius. *Hircos* in Dei placatione incendimus, cum in carne nostra et intimis animae affectibus petulantiae fluxa dispergimus, quae, vel potius qui hirci, scilicet sunt figurate *reptilia* quae protulimus, quae tota secundum cujusque animalis naturam dicta sunt, quia aries superbum ac bellicosum

est animal; bos vero ponderosum et hebes; unde dicitur de stulto apud Salomonem: *Sequuntur eam quasi bos ductus ad victimam* (Prov. vii, 22); hircus autem petulcum et lascivum; unde Ovidius de Galatea: *Tenero lascivior hircus* (Met. xiii, 790).

Hæc itaque hisque similia cum ab eis qui supra expositos virtutum dies habent, magnæ autoritatis calce premuntur, dum sive in dexteram declinare nesciunt, aut sinistram, id est, dum neque virtutum proventibus extolli, quod est dextera, nec vitiorum impulsibus destitui norunt, quod est sinistra. Deus qui nostris aggratulatur profectibus, augmenta semper exaggerat gratiarum, et illud tandem in nobis perficit, ad quod omnis noster agon et desiderium tendit. Quidquid enim boni arripimus, non ob aliud plane agimus, imo agere debemus, nisi ut divinæ imaginis quam amisimus conformitati reparemur. Deus igitur quos ut bene agere vellent gratiæ dono prævenit, et gratiam suis piis studiis subsequentes ad perficienda quæ voluerant, juvit, ad summa jam suæ similitudinis consortia evehit, dicens, ut ita dicam:

VERS. 26. — *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Imago et similitudo, cum ab aliquibus idem esse credatur, plurimum aliquando inter se distant. Imago proprie dicitur quod pingitur vel sculpirur causa alicujus memoriam representandi, etsi non simile illi pro quo fingitur sit. Similitudo autem indifferenter in cunctis quæ sibi similia quovis modo sint, dicitur, etsi altera alterorum causa facta non sint. Possem dici imago patris mei, etsi sibi specie non convenirem, quia pater meus causa ut essem mihi fuit. Unde et hoc modo imago pariter et similitudo de re una dici queunt, si propter eandem et facta sint similiaque sint. Virgilius tamen inducens Andromacham de Ascanio loquentem ait (*Æneid*, iii, 489):

O mihi sola mei super Astyanactis imago!

Quem revera pro similitudine imaginem dixit, et imaginem adhuc ideo forsitan, quia formam, licet illius filius non esset, ex ejus consanguinitate traheret. Imaginem Dei Adam habuit in anima, ex ea parte qua æterna est, quia ille naturaliter æternus est; ista collative. Imaginem namque determinant in æternitate similitudinem in moribus. Imaginem autem Dei nos in eo perspicue habere dicere possumus, quod sicut Deus omnem implens mundum sic omnibus generaliter adest, ut singulariter tamen rei cuique totus proprie inesse sentiatur, ita anima nostra incorporata ipsum corpus quidem implet, moveri et vivere facit, ordinatissime regit, et sicut de Deo dignosci non potest unde cælo quam terræ præsentior æstimetur, sic ipsa nullatenus magis in capite sentitur quam in minimo pedis digito. Læsus quispiam in utrolibet non dissimiliter angitur; tota enim in singulis quibusque membris anima reperitur, quam graviter læsus in ungue doleas nosti; habet corpus ubique spiritum, uti mundus habet ubique Deum. Deus autem ratio universalis est, qua tota

A machina miro ac incomprehensibili administratur ordine, ubi nihil extraordinarium sit, nil sine causa, nil inconveniens recte sentientibus videatur. Quod itidem et homini constat datum, dum suum exteriori per interioris hominis intellectualitatem disponere possit, ut nil in sui operis exhibitione ineptum aut turpe valeat inveniri. Vivit Deus, et sapit, vitalem per se et vivificam in carnali massa indidit animam, quæ pondus suum foris reddit vegetum, semet vero ex participio cœlestis luminis intro providam possidet. Imago ergo Dei sumus, ipsius gloriæ et honoris facti sumus, non nostri meriti aut utilitatis causa, utpote qui non nobis egebat, sed nos fecit, ut ipso beate frueremur. Causa nostrum, sicut et omnium creatorum fuit, ut scilicet glorificaretur ex nobis, non quo nostra glorificatione proficeret, sed quo eum et ex sui consideratione, et ex mundi totius mirabili propter nos institutione glorificando gloriosior homo fieret. Nos itaque illi quo nos et mundum regit ordini confirmando, ... scilicet nostri ipsorum existentes, vitiis principando, et cum virtute omnia nostra gerendo supernæ imagini comparemur. Similitudinem supra diximus in moribus debere putari, quia sicut Deus est amor, justitia, pietas, munditia, et quidquid boni dici aut cogitari potest, ita omnis gratiæ et sanctitatis capacem hominis animam fecit. Unde et summo nostro, quod nos videlicet habere conveniat, bono ab Joanne dicitur: *Sicut ille, inquit, est, et nos sumus in hoc mundo* (Joan. iv, 17). Deus naturaliter pius sic deitatis plenitudine nobiscum versans, misericordiæ viscera nulli negat, ut solem suum super bonos et malos aperiat (*Matth.* v, 45), et non minus, imo multo satius impiis sua munera, licet corporea, tribuat, quam his quos juste vivere constat. Sicut igitur Deus est, et nos sumus in hoc mundo, quia sicut nemini sibi etiam prorsus infenso beneficii sui subtrahit largitatem, sic nos erga eos qui nos oderunt habere necesse est charitatem. Sunt multa præterea satis ardua, quæ de hac Dei imagine disseri possent, sed ad alia prope- rantes sufficere mediocribus ista putamus.

Et præsit, inquit, piscibus maris, et volatilibus cœli, et bestiis, universæque terræ, et omni reptili quod movetur in terra. Cum bene de se merentes Deus ad sui, qui nihil aliud quam virtus est, conformitatem elevat, ad hoc utique sit, ut illustratione superna, qua quisque accepit subtilitatem ingenii, in Scripturis moderari discat, quod pisces maris significant; et *volatilibus cœli* præesse noverit, id est contemplationis acumen cautissime librare in divina sciens, nihil imaginarium; nil sensuale de Deo senserit, et cum post magnitudinem revelationum, tentationum acerbitas, quod pene semper consuevit accidere, subsecuta fuerit, bestiarum irarum, superbiarum, terrenorumque motuum, id est cupiditatum, reptiliaque libidinum, rationalis memor imperii servitium mox imponat corpori, et suæ vindicans libertatis dignitatem super hæc exerceat potestatis. Mare Scripturam intellige, quæ sapientiæ sale salsa ad sitim

spiritualem nos provocat, et commotionis magnæ A strepitum in cordibus pœnitentium concitat, mentesque amaricat, ubi inter minarum moles timidus peccator ac si inter fletus exæstuat. Piscis autem hujus maris ingenium naturale, quod ejus abdita investigat.

VERS. 27. — *Creavit ergo Deus hominem: ad imaginem Dei creavit illum, masculum et feminam creavit eos.* Recte primo dicitur homo singulariter creatus, postmodum masculus et femina creati, quia ante prævaricationem idem in se, et nusquam diversus homo erat, uni suo Conditori vacabat, nil a se, nil a Deo extraneum cogitabat; postquam autem, contempto auctoris jugo, sui juris esse voluit, et Dei visione, qua crebro reficiebatur, caruit, et seipsum non habuit, quia nunquam postea plene suis motibus dominari, etsi voluit, potuit; quia etsi spiritum, quod est masculus, ad fortiter sentiendum aut agendum penitus non perdidit; Eva tamen, rebelle et indomitum animal, nunquam voluntati spiritus voluntarie acquiescit, sed semper virtutis studio dura resistit. Eva autem est caro nostra, quæ suggerente diabolo lenocinatur rationi, et inflectit ad consensum appetitus inhonesti. *Adam enim, ut ait Apostolus, seductus non est, sed Eva, unde et virum seduxit (I Tim. II, 14).* Primo in homine quædam fuit identitas, sed ex peccati pœna accidit demum diversitas, ut in duo divideretur humanitas.

VERS. 28. — *Et benedixit eis: Crescite, ait, et multiplicamini, et replete terram.* Tunc crescimus et multiplicamur, cum replemus terram, id est, cum boni operis exhibitione exteriorem nostrum hominem nusquam vacare permittimus. Aut certe crescimus, cum ex incremento sanctæ actionis spe meliorem ad superna porrigimur. Multiplicamur autem, cum virtutum numerositate fulcimur. Et ita repletur terra, cum sensuum nostrorum universitas secundum quod cuique competit ad pia occupatur exercitia. **23** *Et subjicite eam.* Subjicimus terram, cum nostræ ditioni obtemperare compellimus Evam, ut non ordine præpostero ancilla, id est, caro rationem præcedat dominam. *Et dominamini piscibus maris et volatilibus cœli, et universis animantibus quæ moventur super terram.* Pisces dici item possunt astutiæ sæculares, quibus hominum ingenia callent ad vestigandas semitas maris, id est negotia sæculi. Volucres etiam accipi queunt elatæ superbiorum cogitationes, quibus tanto quisque sublimius evolat, quanto vanis inflatus eventibus de se gloriosiora cogitat. Animantia vero quid sunt nisi animositates, quarum millia infinita cordibus solent humanis obrepere? Cui consonat quod animus, unde animositas est, Græcam habens etymologiam, a nomine quod est *ventus* derivatur. Et quid animositates, quas tot tamque varias ineptasque patimur, nisi ventositates congruentissime dici debent, quæ quidem inania nos appetere faciendo usque ad crepitum nos inflant, et nihil nisi peccatum explicant? *Hæc moventur super terram, hoc in est terra; super enim*

crebro ponitur in veteri pagina pro *in*, ut est: *Si memor fui tui super stratum meum (Psal. LXII, 7)*, hoc est in stratu meo. Moventur animantia in terra; quando ad illicitos motus fatuæ cogitationes illiciunt corpora nostra. *Super terram*, id est, carnem nostram præcedere sane possunt, et in his quæ sibi sunt contigua, quasi quidam latrones prædas agere, sed regem imperiosum, rationem videlicet, absit ut ullatenus queant subigere.

VERS. 29. — *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, et universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam, et cunctis animantibus terræ, omnique volucris cœli, et universis quæ moventur in terra, in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum.*

Primo ad litteram interjaciendum quod omnino ante diluvium illi primo tempore esus carni in usu non fuit. Significative autem licet, secundum quod diximus in tractatu diei tertii, possint hæc intelligi, et juxta ea quæ in aliis exposita sunt diebus, quæ ad vescendum illi qui jam nova creatura est data dicuntur, id est ad imitandum intellectualia illa quæ ibi describuntur, quorum exemplis tanquam pabulo debeat sustentari, tamen et aliter forsitan, si elaboramus, exponere poterimus. Herba, quia brevis et ad manum contigua est, quælibet corporalia bona possumus accipere, ut est jejunare, hospitio inducere, eleemosinam dare, nescios erudire, et cætera quæ humanitas habet egentibus exhibere; quæ quidem satis bona sunt, sed tamen sine adminiculo aliquarum spiritualium virtutum nulla. Possunt enim et bono et malo animo fieri, et ideo, si bene, id est non amore laudis, aut per invidiam, ut scilicet alterius obnubiletur bonum, ista ac similia fiant, valde utilia sunt. Sed tamen semen afferre debent, quæ victum boni exempli spirituali creaturæ præbent. Semen herba etiam moriente solet esse residuum, unde reparatur genus. Quid herba, nisi bonum opus; quid herbæ semen, nisi boni operis præmium, cujus intuitu et alii ad bene gerendum præcipue provocantur. Potest bonum opus aliquando videri, sed in Dei oculis præmio caret, quia agentis intentio etsi non pro laude, seu per invidiam, ut diximus, est, tamen bona quæ agit non desiderio æterni muneris exercet, sed ut a Deo sibi præsentis sæculi prosperitas uberius cumuletur. Unde dicitur: *Oratio ejus fiat in peccatum (Psal. CVIII, 6)*, id est pro solis temporalibus oret. Et ibi: *Confitebitur tibi, cum benefeceris ei (Psal. XLVIII, 19)*. Et Judæis carnalibus nihil in lege nisi temporale promittitur. Hæc herba ut semen habeat, mutetur intentio, quatenus ex eo alii suscitentur; solent enim intentiones aliquorum judicio Dei justo aut apertis flagitiis, aut apostasia qualibet patescere etiam in præsentem, et ideo fructus inde nullus est. Nam vix adhibentur exemplo, quorum finis reprobus est.

Per ligna pomifera spirituales, quæ non nisi bono animo fiunt, signantur virtutes; nec malis communes esse queunt, ut sunt charitas, humilitas, pæ-

scientia, et aliæ, quæ et magnum in se robur habent constantiæ, et gloriæ excellentiæ, et utilitatem fructus de imitatione. Et quæque tamen harum sementem infra se habeat, ut non pro externis rebus, sed pro salute sui æterna, bonum ipsum quod agitur fiat. Volucris ergo, id est eminentia sanctitatis præditis, et animantibus quibusque, scilicet ex fide viventibus, qui motus habent bonæ actionis, in terra, id est, in exhibitione corporea dantur ad vescendum, ad mores videlicet, animumque suum piis exemplis talium roborandum.

Potest et per *herbam*, quæ res levis est, activa vita signari, quæ omni Dei populo patet; per *ligna* vero summa vitæ contemplatiuæ, in qua pauci litteratorum, illiteratorum vero nescio an quis mentis pedem affigere possit. Hoc in Deuteronomio intelligitur per id quod prohibetur, ne quis, vel in arbore sive terra posita ova seu pullos capiens, in nido matrem his incubantem pariter rapiat (*Deut. xxii, 6*), ut longo mereantur vivere tempore. Et est sententia: Nostra mens cum aut ova bonæ cogitationis et propositi fovet, aut bonæ sed teneræ adhuc operationis pullos usque ad congruum perfectionis robur nutrit; si quis **24** experiendo pervideat, et piam voluntatem, et opus religiosum tenere imitando potest, sed matrem, id est conscientiam operantis a bono coepto dimovere, aut dehortari non debet, si æternum feliciter vivere velit. Per terram autem actualis, per arborem vero vita contemplationis, quod istæ per herbam et arborem diximus figurari.

VERS. 31. — *Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona.* Videt, ut diximus supra, et sæpius est, videre nos facit. Videre autem nostrum sicut ipsius Dei approbare est, quia dum summam virtutis attingimus, ita in naturam vertitur boni amor, ut, si etiam impune peccare liceret, nunquam animus a recti tenore gradum deflecteret. Videmus ergo bona quæ Deus indidit nobis, id est intelligimus. Unde et sextus dies occurrit, et pariter e regione sexta gratia Spiritus intellectus illuxit. Cum Deus suæ hominæ imagini configuratum, ut inter pisces et volatilia, rursumque reptilia discreturus intellectualem quamdam cathedram haberet, jura iudicii possidere jussisset, quatenus quibus transitorie uti, quibusve æternaliter frui deberet, sciret; et quæ in se rapere, quibus se informare, quæ sibi subigere quibusve dominari oporteret, agnosceret. Quid eminentius post dignitatem spiritualem dare ei potuit, nisi ut angelorum quodammodo suppres faceret? Si enim dicimus quod in hoc bestiis præeminemus quod loqui possumus, respondeo quidem ex parte verum fore, sed si advertimus, profecto invenimus quia vix nobis aliquid invicem disertius loquendo intimamus, quam illæ secundum suum modum gestu ac vocibus. Non ergo hæc differentia magne laudanda est, sed illa summopere, qua per intelligentiam Dei et bonorum angelis concordamus. Hæc est quæ ab Apostolo appellatur discretio spirituum, qua videlicet intellectualem palato sapimus (*I Cor. xii, 10*) quid a Deo

A nobis supervenit, quid spiritus malignus suggerit, quid carnis petulantia ex se naturaliter parit. Operi itaque diæ hujus nil omnino aptius competit, quando homo præficitur disponendis creaturis, quam quod lumen pariter adest clarissimum discretionis.

CAP. II, VERS. 1. — *Igitur perfecti sunt cæli et terra, et omnis ornatus eorum.* Cæli perficiuntur, quando mentes fidelium totis rationis viribus diviæ sapientiæ applicantur. Terra perficitur, cum, totis sopitis perversis motibus, rationis voluntati caro subicitur. Sed quis in carne mortali positus hæc ad perfectum expleat? Nemo Paulo melior, qui videt aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis (*Rom. vii, 23*), qui sequitur si comprehendat, qui a se non arbitratur comprehendisse (*Phil. iii, 12*). Et quis adeo socors Pauli perfectioni deroget? Ipse enim nihil sibi conscius est, sed non in hoc justificatus est (*I Cor. iv, 4*). Perfectos autem dicimus sanctos viros, in quantum patitur corporalis infirmitas, in qua quandiu sunt, fieri non potest ut ad eam animi, carnisque possint attingere pacem, quam aut habent angeli, aut habituri sunt post resurrectionem sancti. Ornatus autem eorum est quidquid ad virtutem animi aut honestatem corporis, aut per horum opera dierum innuitur, aut alias legendo reperitur.

VERS. 2. — *Complevitque Deus diæ septimo opus suum quod fecerat, et requievit diæ septimo ab omni opere quod patrarat.* Quando nos quidpiam operamur, ipsa die qua perficimus, ipsa potius quam sequenti nos complesse opus dicimus. Et quid significat quod Deus non sexta, sed septima die opera explicat, nisi quod vitæ præsentis sancta quæ per nos efficit exercitia, non in hoc tempore, quæ sexta dicitur ætas, sed in septima, in qua sabbatismus animarum populo Dei restat, cum præmium reddiderit, tunc terminat? Nam quandiu in hoc degimus sæculo, a bene agendo requiem non possumus habere, nec debemus. In septima autem mundi ætate a labore laxamur, quia juxta illud Job: *In septima non tanget nos malum* (*Job. v, 19*); ubi mensis, id est perfectio beatitudinis, erit perfecti laboris mense, et Sabbathum æternæ requiei nobis, qui requievimus a perverso opere. In hac ergo vita tempus est agonizandi, illic nobis restat æternitas coronandi. Vanum enim nobis debet videri ante illud mane ultimum, quo Dei misericordiam cum Psalmista sumus audituri, quo Deus illuminabit abscondita cordium (*Psal. cxlii, 5*), in securitatem aliquam de bona nostra actione surgere, id est, erigi; sed postquam in hac convalle lacrymarum, quæ locus est auro Arabiæ, id est humilibus electis, in quo conflentur, et juxta Danielem dealbentur (*Dan. xi, 35*), sederimus, in humilitate scilicet nos depresserimus, tunc surgendum, id est ad gloriam aspirandum nobis est, qui in his quadraginta annis desertum Idumææ inhabitando, de quo clamat David: *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo* (*Psal. lxii, 2*); solo spiritualis mannae pabulo, Scripturis scilicet sacris delectamur, et panem tamen

doloris manducamus (*Psal.* cxxvi, 2), quia totus noster lectus in nostra infirmitate versatur; et panis ille pro quo reprobi, juxta Jeremiam, *Pretiosa quæque dederunt* (*Thren.* i, 11), pro temporali videlicet voluptate insumenda suam ipsorum salutem vel animas vendiderunt, in vita nostra fit nobis abominabilis, heu nobis conclamantes, quia incolatus noster

A prolongatus est (*Psal.* cxix, 20), phrènesin gaudium sæculare putantes, et coronæ causam pressurâs atque dolores. Ad hanc igitur 25 septimam diem, id est, perfectissimam lucem cum pervenerimus, in supremo gradu, qui est sapientiæ, pedem animi locabimus, quia irradiati sine fine, et ullius interpolatione spiritualis vesperi Deum sapiemus. Amen

Explicit liber primus Moralium.

INCIPIIT LIBER SECUNDUS MORALIUM IN GENESIN.

Superiõri commentõ postquam Deus cœlum terramque discreverat, quid diebus quibusque fecerit, cœlo terraque procedere tractatum est. Sequitur ergo mystica narratio dicens:

VERS. 4. *Istæ generationes cœli et terræ, quando creatæ sunt in die quò fecit Deus cœlum et terram.* In die, inquit, id est in illa mentis illustratione, per quam de obscuritate confusionis vitiõrum cœlum, quod est ratio, a terra, carnali scilicet suscitatur affectu, ista quæ septem diebus, septem utique sancti Spiritus charismatibus agi possunt, in interiori homine generari incipiunt. Quando creatæ sunt, id est quando horum bonorum semina per conceptum bonæ voluntatis menti renovandæ injecta sunt.

VERS. 5. — *Et omne virgultum agri antequam oriatur in terra, et omnem herbam regionis antequam germinaret.* Facit Deus virgultum, id est fortia virtutum opera, antequam orientur in terra, id est, antequam exhibeantur per manifesta corporis exercitia, quando ad bene agendum in terra inspiratur fidelis anima, sed tamen, præpediente adhuc veteris hominis affectu vel usu, non prævalet animus ad opera. Fiunt ergo prius in proposito. Inde dicit Apostolus: *Velle mihi adjacet, perficere non invenio* (*Rom.* vii, 18). Facit et omnem regionis herbam, antequam germinet, quando minora et infirmiora bona Deo animante concipimus, quæ tamen ut cupimus patrare nequimus. Potest et per herbam viror desiderii-superni accipi, in quo per pios actus vivitur hic spe, donec in regione vivorum germina proferat integræ visionis in re. Per virgultum etiam contemplativa vel spiritualia studia sentire possumus, ob robur scilicet sui ac altitudinem, quæ nunc a nobis grandi labore coluntur, antequam in illa quam mites possidebunt terra, æterna videlicet et incorruptibili stabilitate sponte nunquam desitura orientur. *Non enim pluerat Dominus Deus super terram.* Cum primum nobis pia voluntas immittitur, non tanta nostræ rationis gratiæ, id est pluvie spiritualis ubertas infunditur, ut terreni affectus duritia in nobis ad boni efficaciam usquequaque

B solvatur. Initia enim nostrâ mista sunt malis. Unde recte subditur: *Et homo non erat qui operaretur eam.* Quia enim differt Deus infusionis plenitudinem, fragilitas operum designat non esse hominem, qui corpus non subjugat et excolit per rationis auctoritatem. Non est enim dignus hominis nomine, qui vivere non didicit integrâ ratione.

VERS. 6. — *Sed fons egrediebatur de terra, irrigans universam superficiem terræ.* Mira subtilitate cuique pensandum est an verè bona sunt quæ bona habere se æstimat. Nam si pro sæculi honestate quid fiat, quod Dei respectu non sit bonum quis dicat? Merito Deus non pluerat, et homo qui terram operaretur non erat, quia fons humanæ calliditatis ex ima intentione scatens; exterioris hominis habitum, universam scilicet superficiem terræ rigabat. Hæc est sæcularis honestas, quæ dum quique quasi prudenter se contegunt sub colore magnæ religionis, nihil agunt. Unde dicitur: *Filii Agar qui exquirunt scientiam quæ de terra est* (*Baruch.* iii, 25). Huic sensui optime capitulum evangelicum (*Johann.* ii, 6) de sex hydriis moraliter coaptatur. Quia namque de terra fons erat, non interior, sed superficiem terræ rigabat. Sunt sane bona plurima quæ discernuntur, quia Dei sunt intentione sola, ut sunt pietas, largitas, castitas et cætera multa.

VERS. 7. — *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ.* Cum ergo humana scientia exterius se bonis componendo moribus sine Dei intuitu nihil efficiat, pius Auctor gratuito formaturus totum hominem, terram nostri 26 pectoris unda gratiæ necesse est ut infusa emolliat; tali enim limo nec aliter homo, qui Dei fert imaginem, vere constat: sed huic illa inesse facies debet, quam sibi Dominus contuendo lavare præcipit, et quam sibi Sponsus ostendi postulat. *Ostende, aiens, faciem tuam, quia facies tua decora* (*Cant.* ii, 14). Cui spiraculum vitæ adhibetur, ut spiritu suo deficiat, qua paupertate beatus fiat, et eo repleatur, qui se in terram rectam deducat, os emundandæ per confessionem conscientiæ aperiat, ut spiritum disci-

plinæ, qui. fictum refugit, excipiat, os denique ad bona docendum dilatare studeat, ut id cœlestis anhelitus placite illapsus adimpleat. Inspirando namque trahimus et emitimus spiritum. Unde dicitur: *Os meum aperui, et attraxi spiritum* (Psal. cxviii, 15). *Et factus est homo in animam viventem.* Sicut corpus sine animâ vivere non praevaleret, sic anima, si Deo inhabitare careat, deteriori pessumdata morte jacet; facto igitur limo, et dato in facie ejus spiraculo totus jam vividus constat homo. Sinceritas enim faciei illius, qua Deum cognoscimus, quaque a Deo cognoscimur, quo contra minus sinceris quibusdam clamantibus, *Domine, aperi, dicitur, nescio vos* (Matth. xxv, 12); ubi pallorem defectionis habeat quæ penes se vitalis spiritus arrhas portat.

VERS. 8. — *Plantaverat autem Dominus Deus paradysum voluptatis ab initio, in quo posuit hominem quem formaverat.* Paradysus voluptatis, serenitas est sanctæ conversationis, in qua cum virtutum undique surculi provehuntur, et spei immarcessibilis gramina vernant, surgit inde aquilo et temperies accedit australis. Paradysus enim Græcæ, Latine dicitur hortus. Si autem secunda mens quam turpis culpa non mordet, juxta Salomonem (Prov. xv, 15), quasi jure convivium est, nam male conscia sibi propriis semper agitur stimulis: quid simplicis animi testimonio gloriosius, amœnius? Sed is paradysus habetur a principio. A quo, nisi ab ipso primæ nostræ conditionis exemplo? Pensemus in quanta mentis requie, antequam peccaret homo, constitit; et sciamus hunc esse paradysum intellectualem, terreno meliorem, quo nos Deus poni, si velimus, cupit.

VERS. 9. — *Produxitque Deus de humo omne lignum pulchrum visu, et ad vescendum suave.* In soliditate itaque illa homini constituto producit omne lignum, fortitudo et eminentia quorumque rectorum operum. Pulchrum visu, dum lux lucet nostra coram hominibus, ut videant (Matth. v, 16), id est instruantur ad vescendum suave, dum per operum imitationem Dei glorificatione pascuntur; fructu enim tuo vescitur quisquis ad bene agendum tui consideratione confortatur. Sed suave quomodo est, cum arcta sit via quæ ducit ad vitam (Matth. vii, 14), et omnis disciplina in præsentia sit mœroris? (Hebr. xii, 11.) Revera imperfectis ac rudibus arcta, sed fructum pacatissimum justitiæ postea reddet exercitatis in ea. *Jugum enim meum suave est* (Matth. xi, 30), et cætera. At de qua humo hæc prodeant intendamus. Ab humo dicitur humilis. Humilitas ergo humus habeatur, et satis constat quod hæc, quæ prætulimus, sine hac virtute fieri non posse credantur. *Superbis nempe Deus resistit, humilibus dat gratiam* (Jac. iv, 6). Ideo justus ut lignum quod plantatur secus decursus aquarum; impius ut pulvis, quem projicit ventus a facie terræ (Psal. i, 3, 4).

Lignum etiam vitæ in medio paradysi. Lignum vitæ sapientia est, sapientia autem tripliciter dicitur: sapientia hujus mundi, quæ et astutia est; sapientia

creatrix, quæ est Dei Filius. Hæc duo breviter perstringit Apostolus. *Non enim, ait, cognovit mundus in sapientia Dei* (I Cor. i, 21); per sapientiam subaudis mundi Deum. Sapientia rursus vocatur in angelis ac sanctis hominibus divinitus illustrata ratio. Hæc est quæ loquitur: *In Jerusalem potestas mea* (Eccli. xxiv, 15), et cætera. Hæc robore, fructu et umbra suis vitæ ministrat alimentum, si tamen in medio consistat paradysi, ut non eam a regia sede, qua circumstantem disponit exercitum, carnalis tyrannice extrudat affectus, sed media internis currens uti medulla ossibus succos vitales attribuat.

Lignum quoque scientiæ boni et mali. Hæc est voluntas nostra. Voluntas autem est motus animi cogente nullo ad aliquid efficiendum vel appetendum. Si enim cogitur quis, voluntate non ducitur; diabolus vero neminem suggestionem compellit, sed potius quod desideretur obtendit, et sine molestia aut vi spontaneam mentem trahit. Sola ergo secundum hunc modum voluntate, non necessitate peccamus, et liberos nos servituti addicimus. Voluntas itaque cum ad bonum et ad malum circumferri valeat, hic et in sequentibus in malo accipitur: scientia enim, id est experientia boni et mali, permaxime in malo præstat. Aliud est namque scire quia fornicatio peccatum est, aliud experiri per opera qualitatem ejus. Porro in experientia mali multo magis bonum quam sit bonum quod habebatur, agnoscitur, quam in boni observantia ulla malum cogitatione sciatur. Quid namque boni sit sospitas, melius discitur languore magistro. Lignum est cujus robur stoliditas, fructus infectio, et umbra cæcitas. Voluntate igitur abuti, tangere est scientiæ lignum boni et mali.

VERS. 10. — *Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum.* Fluvius iste sacri eloquii copiosa scientia, rerumque moralium alta cognitio est: qui paradysum irrigat, quia per quotidianas institutionum doctrinas vires ad bene agendum piis animis subministrat; si enim scientiæ studio attinet de Deo et cœlestibus agere, et statum vitæ prætervolare commune quantum hominis est, scientiæ proprium est ea quæ inter nos actitantur justa moderatione disponere; vitia virtutesque discernere, fideliterque eadem quibusque disserere. Unde subditur: *qui dividitur inde in quatuor capita.* Voluptatis nostræ quidam locus non localis Deus est, quem quidem generaliter omnia, sed illi tanto specialius, quanto spiritualius incolunt, qui solum in ipso delectantur, ex hoc ipso fluminis impetus egreditur, qui nequitas spirituales præcipitat, et dividitur in quatuor capita, quæ sunt principales quatuor virtutes, e quibus cæteræ omnes sumunt exordia.

VERS. 11. — *Nomen uni Phison: ipse est qui circumcivit omnem terram Evilath.* Phison interpretatur os pupillæ. Ore autem loquimur, pupilla videmus. Per quod intelligitur prudentia, quæ et ipsa dicitur quod porro videat. Vera autem prudentia est, qua subfi-

liter quæque conjicimus, ad quos possint devenire A proventus, unde nasus Ecclesiæ turri comparatur (*Cant. vii, 4*), dum imminens malum providendo declinatur, et virtutis studium sui merito successus amatur. Cujus fertilitas tunc penitus approbatur, cum quod bene prospicimus, et aliis insinuare satagimus, ut pupillæ officium, et oris agamus. *Evilath* interpretatur dolens vel parturiens. Dolet qui præsentis sæculi ærumnas et exsilium ægre fert, qui cum pauper fuerit, et coram Deo effuderit precem, dicit: *Percussus sum ut fenum* (*Psal. ci, 5*), et sequentia. Parturit qui, licet stellis coronetur duodecim, lunamque sub pedibus habeat, ac sole amicitur (*Apoc. xii, 1*), cruciatus tamen ait: *Quod operor non intelligo* (*Rom. vii, 15*), id est non approbo. *Video enim aliam legem in membris meis* (*Ibid., 25*), B et cætera. Et alibi: *Omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc* (*Rom. viii, 22*), scilicet bona opera cum dolore operatur. Circuit autem Phison, id est munit, non pulverem, quem projicit superbiæ ventus a facie terræ, id est Christi, sed terram, stabiles scilicet ac solidos, qui dolent se non habere hic manentem civitatem, et clamant parturientes puerum qui rapiatur ad Deum et ad ejus thronum. In hac terra, hoc clausa munimine, nascitur sanctorum animarum aurum, et hoc optimum; quia si bona est sancta rusticitas, quam dignior est docta sanctitas? Sic enim dicitur: *ubi nascitur aurum* (*Gen. ii, 11*).

VERS. 12. — *Et aurum terræ illius optimum est.* C Maximum est enim non sibi soli, sed omnibus studere prodesse. In auro enim et splendor est, et pretium; pretium ergo ex religione, splendorem habent in eruditione. *Ibi invenitur bdellium, et lapis onychinus.* Bdellium secundum quosdam arbor est aromatica, colore nigro, magnitudine olivæ, folio rubi, fructu caprifici similis. Sunt aliqui Physon, id est providi, sunt Evilath inter obstacula bene agendo validi, sunt terra perseveranter immoti, quorum aromata piæ fluunt opinionis, et licet sint elatæ palmarum, nigræ tamen quasi corvus, vel studio humilitatis, vel memoria veteris conversationis, eos exquirere nituntur, qui charitatis ac misericordiæ, quod signatur oliva, actibus eminent, et cum Paulo apostolo ad eam quam consecuti sunt gratiam, folio D rubi, id est verbo Dominicæ passionis, quæ pro peccatoribus facta est, et alios provocant. Lapis autem onyx ab unguis similitudine sic dicitur; unguem autem meum attendo, ea parte qua surgit, arcuato quodam primum albore suffundi, in medio cernens mistum candore ruborem, superius ubi carnem excedit sinceriter elucere. Primus candor noster ex baptismo est, qui tamen arcu divinæ Scripturæ divinique judicii quasi jugo restringitur, sed postmodum rubore miscetur, passionum scilicet evincendarum incursione turbatur, donec carnis carcere exemptus libera cœli luce fruatur, fructu verò caprifici est similis, qui ubi permaturuit ater est, quia cum sancti viri ad perfectum charitatis attinge-

rint, et vitia mortificant, vitamque, si suppetat occasio, sanguinis effusione consummant: fusus namque nigrescere solet sanguis.

VERS. 13. — *Et nomen secundo fluvio [al., fluvii secundi] Gehon: ipse est qui circuit omnem terram Æthiopiæ.* Gehon interpretatur pectus, vel præruptum; per pectus potest accipi fortitudo, quæ nullis quæ providerit prudentia terretur, aut cedit adversis. Quod enim brachiis non possumus, pectoribus aut impingere, aut trahere solemus. Unde et quibusdam animalibus major inibi vis est; et archiepiscopis sub hoc typo pallium isthic insidet, ut alios præcedendo fortiter trahant. Præruptum autem non abs re dicitur, quia si fortis in adversa fore desideras, prius opus est ut quæ tibi præ oculis temporaliter blandiuntur abrumpas. Per Æthiopiam vero, quæ nigros habet populos, contraria figurantur, uti prospera candidis et nunc et apud veteres signabantur. Circuit ergo Gehon illam, quia ambit et ampla sub sementis auctoritate constringit, quidquid exterius molestiæ ingruit, quidquid Æthiopiæ terrenitalis incurrit, copiosi fluente consilii circumgyrat et abluit.

VERS. 14. *Et nomen fluminis tertii Tygris: ipse vadit contra Assyrios.* Tygris interpretatur sagitta. Per 28 sagittam temperantia non inconcinna ratione accipitur, temperantia autem contra voluptates carnis emittitur. Arcus namque, quod est stoliditas corporis, interiori virtutē curvatus, contra nebulas concupiscentiæ sagittam temperantiæ si dirigat, quatenus videat quod feriat, penna virtutum non careat, interius intentionis directione præmineat, subtilis ingenii acumine quasi quodam ferro temperanda dividat, ne, dum sane providet, saniusque tolerat, minus sane fesus de se nimium actus suos discernendo componat. Nam est inepta abscidenda voluptas, non penitus subtrahenda necessitas, nec quis dum se valere existimat, aliorum mentes contemnat invalidas. Hæc nos temperantia, quæ et discretio quasi arcum sagitta prævolare debet, ne quid superveniat quod nos inconsultos offendat. Istud Dei flumen repletum aquis non circuit Assyrios, sed ut hostes vadit in ipsos. Recte enim Physon Evilath, Gehon Æthiopiam circumire dicitur, cum ille munit, alter juri subjiciat nostro, et circumcludat adversa, et specialiter voluptas ad unguem oppugnetur exclusa. Dicitur enim: *Fugite fornicationem* (*I Cor. vi, 18*), quod est dicere, Fugite lapsus opportunitatem; medullitus enim injacet nobis hoc vitium, ideo cautius insequendum; hoc est namque Assur, quod aula interpretatur. Aula, quia regum aut potentum domus est, voluptas sæculi intelligitur, nec immerito; in aulis enim totius obscenitatis videmus esse gurgustia. Unde est: *Qui molibus vestiuntur, in domibus regum sunt* (*Matt. xi, 8*), id est qui fluxa amplectuntur, domestici daemonum sunt. Hi sunt Assyrii, id est aulici, quorum non minus persequenda sunt exempla quam ipsa in nobis vitia. Vitia etenim, quæ pudor sæpe reprimat,

exemplum nequam acrius exsuscitat et nutrit. *Fluvius vero quartus ipse est Euphrates.* Qui et interpretatur. In frugiter quo intelligitur justitia, qua Deus super omne diligitur, et proximo sua regula non negatur. Hæc est fomes, hæc est frugi tribus prælibatis, aliisque quibusque virtutibus, et spiritualibus, uti succus et medulla arboribus. Definitur autem, quia habitus est animi communi utilitate servata suam cuique tribuens dignitatem. Ubi perfectum quiddam insonat, sic erga quemque se habere frugaliter, ut generalis non deseratur utilitas. Quod non aliud est, nisi ut quisque sic honoretur, ut est, utque meretur, ne unius vel paucorum aspernacione seu cultu omnibus scandalum generetur. Euphrates igitur frugem vitæ fert, quia justus in justitia sua, quam operatus est, vivet.

VERS. 15. — *Tulit ergo Dominus Deus hominem, et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, et custodiret illum.* Tollit Deus hominem, cum eum suæ propriæ adimit voluntati. Ponit in paradiso voluptatis, cum suam inspirans facere voluntatem insinuat, quia se nosse vivere, sibi servire regnare sit. Operamur vero paradysum, cum honorum studiis operum regno cœlorum vim facimus, cum quærimus ipsum, et justitiam ejus custodimus, cum inani gloriæ inter bene agendum aditum obstruimus.

VERS. 16. — *Præcepitque ei Deus dicens: Ex omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas.* Ex omni ligno paradisi comedimus, quando vitam omni refertam virtute transigimus. Ligno scientiæ boni et mali non vescimur, cum voluntate nostra in experientiam peccati, qua bonum quod habebamus plenius agnoscitur, non abutimur. Sed de his superius ac satis dictum est.

VERS. 17. — *In quacumque enim die ex eo comederis, morte morieris.* Comedimus, cum prævæ delectationis etiam sine actu extrinseco saporem excipere consentimus; sed quia virtus peccati mors, id est delectatio esse dignoscitur, morte morimur, cum a statu piæ intentionis divini desiderii exclusione dejicimur. Sed quare in die cum nox peccatum sit, dies aliquoties pro qualibet prosperitate assumitur, ut est: *In hac die quæ ad pacem tibi* (Luc. xix, 42). Et peccare volenti, cum prospere facultas aridet, dies quidam in obscurum rediturus elucet. Solet et per diem intelligentia, sicut et per noctem ignorantia, accipi. Quidam vero quantitatem cujusque criminis ad plenum intelligentes peccant, de quibus est: *Descendant in infernum viventes* (Psal. cxiii, 17). Aliqui id metiri nesciunt, cæcique ruunt, de quibus dicitur: *Sicut oves in inferno positi sunt* (Psal. xlviii, 15). Tantumdem itaque quis moritur, quantum quod admittit intellexisse probatur.

VERS. 18. — *Dixit quoque Dominus Deus: non est bonum esse hominem solum; faciamus ei adjutorium simile sui.* Hominem, qui suæ motibus carnis rationis imperio præsit, nec pecualiter exagatur, hic

A sentimus. Inde super psalmum, canticum Moysi hominis Dei. Cum spiritus, et homines boni, et mali Dei sint. Homo hic ob sui integritatem ponitur, ob quod et Dei esse dicitur. Illic etiam: *In die illa nutrit homo vaccam boum* (Isai. vii, 21): Sed ista hominis puritas si jugiter, aut etiam aliquandiu ei insit, summum ejus periculum esse potest, teste Paulo, cui datur stimulus (I Cor. xii, 7), ne revelationibus extollatur. Etsi enim cœlum sancti vocantur, silentium tamen in cœlo vix media hora conceditur. Solus ergo homo foret, si hanc silentii quietem haberet. Non est autem bonum, ne pariat sibi arrogantiae typum. Denique fit a Deo sibi adjutorium similis sibi, dum fragilis originaliter ipse, non naturalium etiam fragilitatum immersione continua, ex peccati poena ad sui notitiam revocatur. Cum sit enim passibili corpore ne de mentis aliquo statu superbiat, patitur molestias passionis in mente; unde commonitorium circa se habet, quod se adjuvet sibi per fragilitatem simile. Porro Deus id facit, cum fieri justo judicio permittit.

VERS. 19. — *Formatis igitur Dominus de humo cunctis animantibus terræ et universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea.* De humo Dominus volatilia cœli ac animantia terræ format, dum contemplationis, et actualis vitæ bona per humilitatem tentationum, nostrique cognitionem ad supercœleste exemplar expressius nobis instaurat, suique et angelici habitus imaginem format. Adducit autem ad Adam, cum hæc disponenda et curanda nostræ imperio rationis addicit. *Ut videret*, Adam scilicet ipse, id est discerneret, *quid vocaret ea*, id est quibus quasque virtutes qualitatum distributionibus insigniret. *Omne enim quod vocavit Adam, animæ viventis, ipsum est nomen ejus.* Nomina quibusque substantiis ex eorumdem qualitate, et etiam aliis non substantiatis rebus imponi solent. *Nomen vero pro opinione vel æstimatione sæpe ponitur, ut est: Nomen bonum melius est quam divitiæ multæ* (Prov. xxii, 1). Vocat itaque Adam animas viventes, id est vitalia virtutum studia subtili ad intelligendum indagatione disternat. Sunt autem *animæ* quæ non vivunt, quia sunt opera exterius vitæ nomen habentia, sed introrsum per cenodoxiam mortua. Ita namque nos moderni de virtutum scientia cogitamus, uti ab his qui veri fuere Adam patribus accepimus. Sed quam subtiliter ipsum, quod est Adam nomen, hic inducatur attendendum. Adam secundum quod in sequentibus legitur, vir et mulier a Deo vocati sunt, et interpretatur homo. *Qui adhæret Domino, juxta Apostolum, unus spiritus est* (I Cor. vi, 17), et animalitas nostra plene subnixa intellectui, revera jam excocata fragilitatis mollitiæ homo est. Recte igitur, postquam in nostra facere Deus incipit infirmitate virtutem, postquam volatilia cœli, id est spirituales gratias, ac animantia terræ, scilicet eas, quibus humana illustratur actio honestatis sanctæ, scientias atque bestias terræ suis Adam

appellaverit nominibus, id est calliditates, vel ferocias dæmonum, seu vitiorum variis conijcere noverit disquisitionibus; tunc, inquam, recte primo inducitur Adam, scientia videlicet ac opere noster iste perfectus. Sed in his gratiarum collationibus non est adjutor, qui suæ sibi humanitatis humilitatem præ oculis statuatur, sed virtutum hinc et inde ad votum exuberante copia mens sibi pene plusquam humana videtur. Ne itaque hæc se statio depellat in lapsum, dat ei providentiâ divinâ similem, cujus titillatione frequenti suam commemoretur attendere conditionem. Inde dicitur: *Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus.* Et deinceps:

VERS. 21, 22. — *Inmisit ergo Dominus soporem in Adam, et tulit unam de costis ejus, et edificavit costam in mulierem.* Sopor Adæ immittitur, quando ingens, Deo ordinante, calor defervescere, ac tepere aliquantisper permittitur. Ubi costa lateri ejus adimitur, cum dispensativæ tentationis ingruens, quasi quidam improvisus latro, virtutem aliquam, de cujus firmitate fidebat, evellit. Deus autem facit eo visu, quo fieri sinit; a latere minus cavemus, quia minus ibi videmus, et ideo costam illud boni de damno cujus minus sibi timet, accipimus. Solemus etiam et latera eos qui nos adjuvant vel muniunt appellare, ut est: *Latera Aquilonis* (Psal. XLVII, 5); et: *Sedebam in lateribus Aquilonis* (Isai. XIV, 13), in psalmo scilicet, ac Isaiâ. Illud ergo magis hostis impetit, quo magis nos muniri conspiciat, et in quo minus nos circumspectos attendit. Unde sub optimo improvidæ mentis typo percutitur in carcere Petri latus ab angelo. Obdormiente ergo Adam, id est in nimia securitate constituto costa eripitur, quia incautus a virtute deseritur. Sed notandum quod additur: *Replevit carnem pro ea.* Per carnem, quæ mollis est, intelligatur remissio; solet namque hostis noster, cum quidpiam arduum coeperimus, quasi ratiocinando suggerere: si huic, quod aggressus es, proposito tam intense incuberis, tædio sane, vel imbecillitate victus ad hoc subsistere non poteris. Sic igitur modum operi tuo pone, ut, [per] intervalla pio ludo ac remissioni indulgens, ad id post tempus libentius alacriusque valeas redire. Cui sensui concinit quod dicitur, *pro ea.* Quasi enim pro quodam conservandæ religionis suffragio hæc dicere se simulat. Dum itaque grate venenata suscipitur ratio, quasi pro remedio fastidii non respuitur ruinæ causa remissio. Sic virtutis locum supplere dignoscitur caro. Denique *edificatur costa, quam tulerat Dominus de Adam, in mulierem,* quia ex occasione virtutis ad tempus amissæ nascitur in animo moles tentationis immensæ; parumque putatur quidquid utilitatis pridem de habitu virtutis sensum est, quia internæ debilitatis impulsus, jam ultra vires totius rationis est: *ædificatur itaque, id est ædificari permittit ex costa Deus mulierem;* quia ex bono nostro diabolus tentandi nanciscendo materiam, quasi ex fundamentis imaginationum educens ad exteriora verborum, demumque ad summam

A operum, cujusdam foede teneritudinis fabricam in animo fluctuantis erigit: *Deus qui non patitur no tentari supra id quod possumus* (I Cor. x, 13), hanc ad nos adducit, quia sub jure nostro per redivivam rationis potentiam, **30** omnem mentis fluxum quasi servum refugam redigit. At de ipsa revocata jam cautior Adam noster quid sentiat, audiamus.

VER. 23. — *Hoc nunc os, inquit, ex ossibus meis, et caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quæ* [al., juxta Vulg., *quoniam*] *de viro sumpta est.* Quod est dicere, hoc quod de muliebri inconstantia ad regulam regressum. Nunc os, id est, virtutis robur ex ossibus quod est ex virtutum societate recepit; et, id est etiam *caro de carne mea* est, quia, concupiscentiæ fluxu animi fortitudinem in carnalem habitum transferente, de carne peccati quæ aggravat animam (Sap. ix, 15), caro, id est debilitas, ac mollities pravi appetitus, qui nos tentat, exorta est, et quod fuit pridem ossis firmitas, improvise cordis motu fit carnalis affectus infirmitas. Inde jure est vocanda *virago*, quia *de viro*, id est intellectu vires, unde constanter agat, fragilissimas nostras accipit, et tamen feminina segnitie statum virilem, nisi circumspectatur, evertit. A meliori ergo parte *virago* vocetur, ut non rationis viribus femine abutatur, sed licet aliquoties ex virtutis occasione nascatur, non vir præpostere ipsam, sed ipsa eum irrefragabiliter subjecta sequatur.

C VERS. 24. — *Propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una.* Propter hoc, inquit, relinquet is, qui a bestiali semotus est *vita patrem diabolum, matremque concupiscentiam, et adhærebit uxori*, id est, voluntati suæ rationabiliter regendæ, *et erunt duo*, intellectus videlicet ac voluntas, *in carne una*, id est in affectu uno: affectus etenim noster quia in eodem statu nunquam sæcularibus inhians figitur, mox ut Deo vacare incipit, velit nolit ad unum sistitur. Sunt itaque *duo in carne una*, cum præfata duo quasi regni sedem sibi ponunt in tertio, et ad idem duo gradiuntur concorditer affectione locata.

D VERS. 25. — *Erat autem uterque nudus, Adam scilicet et uxor ejus, et non erubescabant.* Voluntas cum in sanctis viris spiritui est concors, cum ipso spiritu a rebus forinsecis sese exspoliatur a tunicis cupiditatum, maximeque ab ipsa intentione laudis exonerat. Sed cum hæc contempnunt, et nihil in mundo videri gestiunt, sæpe eos vilissimi quique despiciunt. At vero non erubescunt, quia quanto verius se pauperes factos gaudent, tanto si proinde vilipendantur etiam abs quolibet improbo acceptius habent.

CAPUT III.

VERS. 1. — *Sed et serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Deus.* Quod ita continuandum est; abrupte enim positum videtur illud, sed nudi erant, et non solum pro sua nuditate

spernebantur exterius, *sed etiam serpens*, qui spiritu ac voluntate in bono commanentibus per terrena fugax elabitur, carnalis scilicet affectus callidius duo illa circumvenire consuevit, quam aliae passiones motuam terrenorum, quae per animantia terrae signantur, facere per se queant. Quanto namque vicinior atque interior, tanto ad irrependum fallendumque efficacior. Iste est qui serpit in membris ut repugnet legi mentis, cum velle adiaceat illi (*Rom. VII, 18*), et condelectetur legi Dei secundum interiorem hominem (*Ibid., 22*), sed isto obnitente perficere non inveniat; sed multi voluntatem et affectum quidquam discrepare non putant; audiant ergo psalmum: *Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas (Psal. cxviii, 20)*; quod est ac si dicat: Vellet anima mea affectare justificationes tuas; cum enim Apostolus diceret: *Voluntas mihi adjacet, et adderet, perficere non invenio (Rom. VII, 18)*, idem est ac si poneret, affectum non invenio, serpit enim hac illac. Vult infirmus comedere, sed non afficitur; afficitur sobrius nimis comedere, sed non vult: idem in multis probare facile est. Voluntas itaque, quasi filia matri, quanto rationi est propinquior, tanto pedissequa, id est affectu dignior. Haec licet lubrica et magis labilis materno tenetur imperio, illa publicae obscenitatis victima crebris [forte crebrius hanc quam juniorem seductibiliorem comperit, et ideo matris] hanc quam juniorem, et ideo seductibiliorem comperit, matris ratiocinantibus divellere conatur a tergo. Et ideo primum hic aggreditur mulierem, ipsam scilicet voluntatem.

VERS. 2. — *Cur, inquit, praecipit vobis Deus ne comederetis de omni ligno paradisi?* Consuetudo est personarum penitus obscurarum ut procaciter et tumide quaelibet summa discutiant. Unde et Deum primus omnium creatorum serpens iste nominat, et Deo quod nunquam dixit, imputat. Non enim hominibus omne paradisi lignum vetuit Deus, sed unum tantummodo, quod totum mira rabie dictum ita exprimitur: *Cur, inquit, Deus, cum sit Deus, et divinitatis dignitate nec velit peccare nec possit, nobis terrenis, et corpore et animo passibilibus, tot praecipita mortali importabilia naturae invexit?* Dum enim experientiam nobis mali ademit, simul omnia vitae ligna, virtutes scilicet, quibus uteremur, abstulit. Si enim quid sit malum nesciero, bonum quod huic adversatur quomodo **¶** amabo? Per experientiam sane morbi custoditur avidius integritas sanitatis. Malum ergo jubere nescire, bonumque facere, idem est ac si quis videns ac in tuto constitutus caecum jubeat a sagittis cavere. Hanc carnalis ratiocinationem affectus sequitur satis tepida responsio voluntatis, qua sibi solam mali consensionem, id est tactum, comestionem, id est actum, quia saporum ingerit rei sensae, perhibet interdictam.

VERS. 3. — *Praecipit, inquit, nobis Dominus ne comederemus et ne tangeremus illud.* Sane ubi a tactu et ab esu morticinorum lex prohibet, a mortuorum profecto operum favore ac effectu nos arcet

A sed hanc typicae muliebritatis mollitiem ille subreptor inferens unda adhuc fortiore mollivit.

VERS. 4, 5. — *Nequaquam, inquit, moriemini. Scit enim Deus quia in quacunque die comederitis, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii, scientes bonum et malum.* Cum, inquit, cujuscunque experientiae causa, quae duntaxat cautelae, et industriae capessendae sit, labem culpae admiseritis; hoc enim quacunque die significat, quia plurimum quoquo modo indeptae prudentiae nos lumen insigniat, discretionum vestrarum aperientur obtutus ad deinceps praecavendum, ut dii demum ex boni per contractionem malorum integra scientia existentes, nequaquam morte aeterna, quae antonomastice mors dicitur, Dei amissione moriamini, cum memores in peccando malignitatis expertae ulterius jam non peccare velitis, et nec etiam quadam divina in vobis transfusa potestate possitis.

VERS. 6, 7. — *Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis aspectuque delectabile, tulitque de fructu illius, et comedit, deditque viro suo, qui comedit. Et aperti sunt oculi amborum.* Sed ne praeterisse videar, scit, inquam, *Deus*, id est, approbat, quia in quacunque die, id est, in cujuscunque intelligentiae nanciscendae, non solius vitii gratia vitium subieritis, vos nihil mortale merituros, sed perspicaciores ad cautelam futuros. Affectus suggestionem lente susceptam delectatio approbat voluntatis, quia vidit, id est desideravit, imo concupivit mulier, stolidae voluptatis, quod ex consensu cogitando induruerat lignum, bonum, id est, jam miserae palato mentis saporum ad perpetrandum, exterioribus oculis pulchrum, delectabile juxta imaginationis aspectum, tulitque, id est audaciam sumpsit, diuturnis delectationum caloribus enutritum fructum executionis faucibus operis degustare. Post peccati enim actum sapit diu in memoria quod fuerit delibatum, et dentibus extrinsecae administrationis teritur, unde pereunti animae pudibunda saturitas invehatur. *Mulier prior comedit*, quia prima voluntas suggerenti affectui ad consensum nequitiae se inflectit, atque viro propinat idem, dum ejusdem venenosae dulcedinis facit sedula instigatione participem rationem. *Aperiuntur amborum oculi*, dum cognoscunt unde lapsi sint, quoque devenerint; aperiuntur etiam, dum illud cujus notitiam vix, ut sic dicam, somniando attigerant, velint jam inclint quod semel gratanter ebiberint, praee oculis scriptum atque expressum portant, et pejori multo quam prius, et inviti aliquoties ruminacione retractant, et justo judicio fit ut se hinc volentes expedire non queant, qui sponte cecidere, cum stare facile poterant. *Cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, et fecerunt sibi perizomata.* Se jam nudos esse comperiunt, quia justitiae operibus se fraudatos et caelesti protectione cognoscunt, et expositos se maligni spiritus vento conspiciunt. *Folia ficus* consuunt, quia ad contemtionem nequitiae verba religiosa praetexunt, sed

quia ficus folia non sunt uti plerarumque rotunda, sed aperturis hiantibus anfractuosa, et quasi linguas habentia, et aspera, possumus per asperitatem continentiam veterem, quas specie tenus post lapsum servat, accipere; per folii tenuitatem hypocrisis subtilitatem, quæ tamen gravia contegerè vitia usquequaque nequeunt, quia ipsa linguas habent, nam

Arte superductum violat quandoque pudorem

Impietas contacta diu, nec passa recondi;

Ut lux clara vitrum, sic penetrat faciem.

VERS. 8. — *Cumque deambulare Dominus in paradiso ad auram post meridiem abscondit se Adam, et uxor ejus a facie Domini Dei in medio ligni paradisi, cum audissent vocem ejus. Vox Domini deambulantis in paradiso est increpatio, vel memoria præteritæ justitiæ jam non stantis; nil enim aliud justitia in nobis quam Deus est, post perpetratiorem peccati in mente, quia ipsa de se queritur ratio lapsa, ad auram scilicet post meridiem, æstu tentationis per effectum suum jam defervescente, et spiritu hominis secundum Dei sensum pro sui defectu singula cordis loca lustrante, sed non est creditus cum Deo sentiens spiritus ejus (Psal. LXXVII, 8). Abscondit, enim, se Adam, et uxor ejus in medio ligni paradisi. Lignum paradisi affectus est animi, cujus medio absconditur, quisquis in ejus prava consuetudine, ne ad Dei respiret notitiam, libertate undique egrediendi negata sepelitur; hunc enim vocat Apostolus, peccatum (Rom., VII, 17), quia non invenit in carne sua bonum. Sed non Adam totus homo ille qui quondam, sed Adam quod interpretatur terrenus, vel terra rubra terrena, videlicet sapiens, et corporis addictus passionibus, et uxor ejus, id est voluntas 32, quæ olim sibi juncta individuo Dei gratia agglutinante complexu, nunc adeo disparata tanto animi diabolo mediante discessu, quanto viro suo non jam supernæ rationi, sed terrenæ astutiæ in temporalium amore bonorum arctiori copulata consensu, divinæ voci post terga monenti obaudiunt, sed obduratione qua diximus se mentis abscondunt. Quod si accipimus ligni positum pro lignorum, sicut cœnomyam et ranam pro ranis, et cœnomyis sacræ litteræ ponunt (Psal. LXXVII, 45), profecto in medio lignorum paradisi nudus se celat, quisquis male agens sanctorum virorum societate se palliat. Unde ipsis a quibusdam dicitur: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ exstinguntur (Matth. XXV, 8), id est quia ex nostro opere obtenebrascimus, vestræ nobis familiaritatis impendite gratiam, ut si non ex nostra, saltem ex vestra luce fulgeamus.*

VERS. 9, 10. — *Vocavitque Dominus Deus Adam, et dixit ei: Adam, ubi es? Qui ait: Vocem tuam, Domine, audivi in paradiso, et timui eo quod nudus essem, et abscondi me. Vocat Dominus Adam, cum rationem cujuspiam post casum interius conveniens provocat ad pœnitentiam. Ubi es? inquit, locum quo jaceas attende, qui non alius quam superbia est, qui olim humilis stare didiceras? Vocem tuam,*

PATROL. CLVI.

A ait, *Domine, audivi in paradiso. Audio quid jubeas, pia scilicet studia repetere, paradisi virtutum antiquarum damna deslere, sed vereor austeritatem pœnitentiæ, et hanc nuditatis penuriam novis operum vestibus operire, et ideo interim per exterioris subornationem habitus pudorem meum decrevi abscondere.*

VERS. 11. — *Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod de ligno, de quo tibi præceperam ne comederes, comedisti? Quod est Deum homini dicere: Quomodo scis te mea protectione desertum, nisi quod te nosti per tui me excessus offendisse reatum? Reus enim etiam absentem, et ignarum Dominum timere solet; sed spiritui cum Deo sentienti quid humana pertinacia referat, audiendum.*

B VERS. 12. — *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi. Fragilis, inquit, nutabilisque voluntas, quam rationi indidisti humanæ hæc monuit, hæc intulit. Tu qui tot intoleranda homini præcepisti, providere debueras, ut statum voluntatis inflexibilem haberet ad passiones, quæ menti ingruerent, respuendas.*

C VERS. 13, 14. — *Et dixit Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Convenitur eodem auctore voluntas, sed humanitas in affectum derivat offensas. Tu, inquit, o Deus, cur tam labilem dedisti voluntati affectum, qui non solum non adjuvat a bono devios, sed etiam illicit; et exorbitare facit divina conversatione perfectos? Quomodo frenatur ab improbo, qui non plene cohiberi prævalet etiam ab integre probo? Quod totum est: Serpens decepit me. Verum querimonias in se inepte fusas Deus intellectu correcto ad respectum causationemque non sui, sed prævæ affectionis intorquet. Dicit ergo Deus rationis instinctu per terrena serpenti. Quia fecisti hoc maledictus es inter cuncta animantia, et bestias terræ. Quia, inquit, fidelium seductioni incubas, execrationi esse debes inter vitalia virtutum studia, quæ signantur per animantia et bestias terræ, ferocitas carnis, scilicet vitia. Tu bona enim dissipas, tu crimina instigas. Super pectus tuum gradieris. In pectore cor habemus, et in corde rationem. Affectus itaque super pectus ambulat, quando sibi imperium rationis usurpat. Unde quid faciat dextra, jubetur nescire sinistra (Matth. VI, 3). Super pectus etiam vadit, dum appetitum quasi naturaliter ad ima deprimit. Aliter benedictio in sacro eloquio, sicut pro multiplicatione ponitur, ita maledictio pro defectione. Inter omnia igitur animantia, vitia utique carnis mansuetiora, ut sunt in cibo, potu, somnoque excessus, et bestias, crudelia scilicet, et horrenda, affectus iste, qui origo eorum est, habeat æternæ defectionis exitium. Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ: id est in omni prosperitatis, quæ per diem signatur, specie terrenis pascere, qua præcipue contra vitam fidelium vivis. Qui terram manducat, quantumcunque comederit, plus sibi comedendum quam potuerit comedere restat, sic his qui cupiunt quantumcunque obtineant cupienda restabunt.*

VERS. 15. — *Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius.* Hoc fit quoties voluntas nostra divinæ innititur rationi, et tunc appetitus carnis apud ipsam respectum non invenit, quia semen sancti quo fecundatur Spiritus, diabolicæ suggestioni prorsus infensum; infinitam inter utrumque discrepantiam facit. *Ipsa conteret caput tuum.* Caput, id est initium pravi appetitus fuit, communi utilitate relicta, videlicet Deo, quædam sibi propria velle. Unde Dominus cum, qui ad se venit, non ejectionem foras perhibens, causas addit, quia non venerit facere voluntatem suam (*Joan. vi, 37, 38*). Recta voluntas hoc caput atterit, quando, in quantum prævalet, nil sibi turpiter proprium relinquit; dum enim a primo homine privatum quiddam petitur: a paradisi sereno demittitur, sequaces secundi Adæ totos se Dei placito contradentes in cœlis admittuntur. *Et tu insidiaberis calcaneo ejus.* Calcaneum, quæ est finalis pars corporis, intentionem accipimus; quæ omnium actionum est finis. Dum igitur Dei voluntati nostram postponimus, dum clandestina **33** et aperta vitia abdicamus, in bonorum nostrorum intentione tendiculas præcipue ponit quæ gerimus, ut quos flagitio irretiri non valet, saltem affectualis improbitas popularis favoris aliqua respectione commaculet. At jam ipsa voluntas quid de se etiam sentire debeat, divinitus ratione magistra exaudiat; dicitur illi:

VERS. 16. — *Multiplicabo ærumnas tuas, et conceptus tuos.* Multiplices ærumnas patitur qui bonum quod fieri debere videt et facere volet, vanitati subjectus velit nolit, quod desiderat efficere, mortali obscessus conditione non valet. Unde unus: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (*Rom. vii, 24.*) Melius id experiendo dicitur, quam dicendo. Conceptus multiplicantur, sed in dolore filii pariuntur, quando ipsa tantilla bona sine magna cogitationum concertatione non proponimus, et destituta carnis impulsibus cum labore reponimus, sed etsi cum aliqua delectatione spirituali incipimus, quis edicat, quo dolore et clamore parimus? Sed hæc si partui primumque conceptui sufficere cupit, *sub viri potestate*, id est rationis, utpote disciplinæ indigens, necesse est, ut sit, ejus damno juvenilis quædam lascivia voluntatum cohiberi possit: verum ne mentis ipsa principalitas, quæ obniti debuit cupiditatis excessibus, immunis abiret, Adam sub figura ejus arguitur.

VERS. 17, 18. — *Quia, inquit, audisti vocem uxoris tuæ: id est, quia qui subjeci tibi debuerat pravus tuo cordi appetitus intinnit, et jura mea peccati admissione præteriit, terra in opere tuo maledicatur quia mentis tuæ stabilitas, quæ Dei agricultura est juxta Apostolum (*I Cor. iii, 9*), a bene operandi studio defectui notabilitateque subjecta præpeditur. Terra enim, quia cæteris solidius elementum est, pro stabilitate ponitur. *In laboribus comedes eam cunctis diebus vitæ tuæ.* Terram cum labore comedimus, cum animo a sua mobilitate ad horam re-*

stricto, Dei aliquantula inspiratione ad aliquid luminis sentiendum solidamur. Nam sicut eo statu pascimur, sic peregrinantes ex hoc deficimus, quia siliquis utendo, nobis non nisi pondus ingerimus, sed cum labore id agimus, quia cum Job (*cap. iii, 24*), antequam comedamus, suspiramus, et hoc cunctis vitæ nostræ diebus, id est quoties vitam nostram unicum Christum intelligimus; per dies enim intelligentiam signari supra diximus. Illum autem intelligimus, cum illi singulariter interno sapore inhiamus. Cum labore, inquam, comedes; nil enim sine labore restat mortalibus etiam in terrenis; quia *spinas et tribulos germinabit tibi.* Tu menti propriæ cultum impendes, sed illa inter colendum originario et actuali corrupta tabo spinas avaritiæ tribulosque libidinum feracius germinabit. Sicut namque densioribus horrent aculeis tribuli quam spinæ, ita animi plurimorum luxuria frequentius stimulantur, imo naturalius, quam cupiditate, et comedes herbas terræ, quia molles et lascivas cogitationes et desideria carnis tuæ patieris gratanter excipere, ipsis quasi pabulo te fovere.

VERS. 19. — *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Percutis poros ab internis sudor emanat. Vultus autem a voluntate dicitur, quia in vultu potissimum voluntas cogitantis apparet. In sudore itaque vultus panem comedimus, quando ab animæ occultis omni voluntatum exhausta mollitie, et inde lota, qua Deum videamus facie, qui de cœlo descendit, vescimur intrinsecus pane. *Donec revertaris in terram, de qua sumptus es.* Pani illi vescendo intendimus, dum in terram, stabilitatem scilicet ac impassibilitatem illam supercœlestem, redeamus, de qua dolo diaboli ad luendas miseras sumpti sumus. Potest panis et alio accipi pro perfectionis modo. Pulvis triticeus, qui farina dicitur, aqua conspergitur, multo versatu ad duritiam massa deducitur, admoto dehinc igni sudus ad integrum panis efficitur: ita nos quondam ad omnem dæmonis flatum cessibiles ut pulvis eramus, divini Spiritus unda infusi sumus, sed quia primordia nostra tenera ac fluida sunt, crebris tentationum revolutionibus induruimus, demum trituris passionum ad purum corda excoquentibus digni esu fidelium, id est exemplo tandem efficimur. Cum sudore ergo ad hunc pertingimus panem. *Pulvis es enim, et in pulverem revertaris.* Cum mobiles naturaliter in morem pulveris simus, si ad hunc consummationis panem, vel terram substantiæ redire satagimus, necesse est ut in pulverem revertamur, id est peccatores nos confiteamur. *Auferes, ait Psalmus, spiritum eorum, et in pulverem suum revertentur* (*Psal. ciii, 29*). Suda ergo facta ab omni vitii humore nostra voluntate, quasi sudore vultus ad hujus panis gustum vel existentiam deducimur; ad aquosa enim loca septemplex spiritus ingreditur.

VERS. 20. — *Et vocavit Adam nomen uxoris suæ Eva, eo quod esset mater omnium viventium.* Ad hunc itaque statum correptis moribus, jam noster Adam nomen uxoris Evam, id est certa discretione, vitam,

voluntatem scilicet justæ rationi subjectam, et boni fructu operis jam ex ipsa subjectione fecundam; sine bona enim voluntate nulla bona quæ gerimus habent vitam. Ipsa namque nostris vitalibus studiis exordium ministrat, et, ut ita dixerim, animam. Eva interpretatur *vita*, quæ si bene geritur a ratione, Deo siquidem primum ratione subnixâ spiritus vitæ est cunctis actibus sequentibus ipsa.

34 VERS. 21. — *Fecit quoque Dominus Deus Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas, et induit eos.* Dum igitur ordinem quem prætulimus in interioris hominis habitu, quæque sectantur per vehemens sanctitatis exercitium, non solum prioris gratiæ recipit gradum, sed etiam indumentum meretur pellicæum, id est in passibilem peccati memoriâ, et post lapsum: facta sane peccati experientia nil magis molestare animum solet, quam ejus memoriâ. Sed si hæc sine desiderii passione contigerit, non solum non officit, sed etiam ad compunctionem nimis cautelamque proficit. In tunica pellicea corium cum vellere esse consuevit. In corio itaque memoria mortui operis, in vellere insensibili virtus intelligitur impassibilitatis, quibus pro merito perseverantiæ intellectus munitur cum secunda voluntate.

VERS. 22. — *Et ait: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum. — Qui adheret Domino unus spiritus est, juxta Apostolum (I Cor. vi, 17).* Licet igitur non nos debeamus sinere delabi in malum, tamen de quo quomodo lapsis si constanter pœnituerimus, dicit Deus, ecce Adam quasi, id est, revera unus ex his qui mihi specialiter inhærent ac uniuntur, factus est, qui ad veram boni cognitionem per experientiam mali attigit; ut quodammodo nec velit, quantum in homine est, peccare, nec possit. Solemus enim de re quam multum nolumus, dicere: Non possum hoc facere. Et abundant exempla satis fortiores aliquos fuisse post casum quam ante fuerint. (VERS. 23.) — *Ne forte ergo sumat de ligno vitæ et vivat in æternum, emisit eum Dominus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est.* Lignum vitæ hic in malo positum accipimus stultitiam sæcularis memoriæ, quæ temporaliter aliqui celebrari volentes, scriptis digna agere desiderant, militia, poesi et cæteris artibus sese nobilitant, per quæ diu memoriis mortalium vivant. Hoc religiosis quibusque surrepit, ut eleemosynis, novitate beneficiorum, exstruktionem ecclesiarum sibi famas in posterum struant. Ne ergo hoc præsumant stoliditatis genus, quod per lignum non incongrue designatur, emittit Deus eos de illâ præcipua ac voluptuosa florulentia mentis, quæ nullius peccati patitur morsum, ut pristini contagii se jugiter compungente memoria, operum acri exercitio honorum terram, id est impassibilem illum repetat statum, de quo sumptus est, a diabolo scilicet detractus.

VERS. 24. — *Ejecitque Adam, et collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, et flammeum gladium atque versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ.*

A Ejecto itaque Adam ab illa innocentis sinceritate animi, ante paradisum, id est conscientiæ considerationem, Cherubim collocatur, quod *vermiculata pictura*, vel *quasi plures*, vel *multitudo scientiæ* interpretatur. Vermiculûs et natura rubet, et quælibet rubricat. Pictura vero signum est, non veritas. Per vermiculûm itaque, qui est colore sanguineo, peccatum figurari potest, quo infecti sumus, et alios infecimus. Cui Propheta concinit: *Si fuerint peccata vestra rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt (Isa. i, 18).* Per picturam peccatorum representationem, quæ memoriter, non veraciter nobis inesse debet, quod totum est malorum quæ egimus imaginationes, imo recordationes per humilitatis respectum nobis debere semper inesse. Et quasi de pluribus, imo quasi plures non tamen revera nos putemus; de his videlicet, qui multiplicati sunt super numerum, ut sic speremus, quatenus sine timore non simus. Ideo ponitur pictura, ideo quasi ut neutrum sine altero sit, ut timendo speremus, et sperando timeamus. Unde jam merito hæc sequitur multitudo scientiæ, id est discretionis, ut nos per virtutes a vitiis disparemus. Quod ita connectitur: criminum quæ commisimus semper memores, quibusque alios corrupimus, timere debemus ne non ad numerum electorum, quod est quasi plures, pertineamus, et ideo ad discernendos a malis nos actibus invigilare debemus; unde et flammeum gladium atque versatilem teneamus. Gladius cum recte ad feriendum tenetur, utrinque acumen habet in ferientem, et in eum qui feritur, per quod accipitur cura nostri ac proximi, ut cum aliena curare satagimus, nostra mordaciter feriamus. Sed in omni nostrâ actione obstinaciam fugiamus, quia versatilis esse debet gladius, flexibilis scilicet si ratio poscat et remissus. Flammeus vero, ut hæc quæ erga nos, et proximum gerimus, sincerus regal affectus: omnibus sane elementis purior ignis sua natura dignoscitur, cum ergo qui fuerimus olim sollicite attenderimus, cum de futuro an electi simus non minus præcaverimus; cum denique in nostrorum temperantia operum multitudinem scientiæ obtinerimus, cum curam non minus nobis quam proximis impendimus, et hoc conscientia pura exhibuerimus, cum, inquam, ista ante paradisum mentis nostræ constituerimus, omnem aditum ad viam ligni vitæ, id est ad cogitationem sæcularis famæ, quæ in hominum memoriis superstitiose vivere delectemur, obstruemus.

35. CAPUT QUARTUM.

VERS. 1, 2. — *Et cognovit Adam Evam uxorem suam, quæ concepit, et peperit Cain dicens: Possedi hominem per Deum. Rursumque peperit fratrem ejus Abel; fuitque Abel pastor ovium, et Cain agricola.* Si Apostolus ubi dicit: *Absorpta est mors in victoria (I Cor. xv, 54)*, carnale desiderium mortem appellat, cur non Eva, quæ dicitur vita, bona voluntas vocetur? Cui Adam bene cognitæ, id est inhiante amatae, quia amor ipse, ut ait quidam, notitia est, semen Dei

verbi quo bene agere concipiat, suggerit ut pariat A Cain, id est, *possessionem*; possessio autem rationalis nostræ voluntatis exterior homo noster est, cui regendo ac colendo præposita est, unde et sequitur: *Possedi, inquit, hominem, non meis viribus, sed per Deum.* Quo ad arbitrium animi edomito non humano nisu, sed Dei auxilio; *linguam enim nullus hominum domare potest* (Jac. III, 8), et si partem nequit, quomodo totum potest: gignitur Abel, qui dicitur *luctus, vel vanitas*, quia jam tunc amarescere incipit vita præsens, quæ vanitas tota est menti, quæ a Dei gaudio abest. Dicitur etiam Abel *vapor, vel miserabilis*; Abel namque interioris hominis dicimus virtutem sicut Cain exteriorem accipimus hominem. Ipse enim interior luget se vanitati subjectum, ipse licet corporali miseria coerceatur, vaporem virtutum B multiplicem emittit ad Deum. Virgula enim fumi est ex aromatibus, celerius sane subest cuilibet, et exercere jejunia, vigiliæ, rerum distributiones, patientiam, humilitatem, charitatem intrinsecus obtinere. Illa namque favor humanus plerumque sublevat; hæc vero teste Deo solummodo acta graviora sunt. Et ideo Cain ante Abel non incongrue nascitur. *Diligenter, ait Salomon, exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam* (Prov. XXIV, 27). Abel pastor est ovium, quia auctor ac nutritor est homo interior charitatis ac simplicitatis operum, quod in qualitatibus perspicue elucet ovium; mite enim ovis est animal, et fertile vellerum. Cain est agricola, quod evidenter significat corporis exercitia. Corporalis autem exercitatio, juxta Apostolum, ad modicum C utilis est (I Tim. IV, 8).

VERS. 3, 4, 5. — *Factum est autem post dies multos, ut Cain offerret de fructibus terræ munera Domino. Abel autem de primogenitis gregis sui, et de adipibus eorum; et respexit Dominus ad Abel, et ad munera ejus. Ad Cain vero, et ad munera ejus non respexit. Post dies multos, id est post illos æternos dies indefatigato animi aestu cundo, quos horum brevium dierum contemptu recte prosequimur, qui tanquam custodia in nocte habentur, de fructibus terræ, id est carnem terendo exterius efflicimus bonis; sacrificia Deo laudis offerimus, sed hæc extrinsecus facta, et humano favore infecta ut assolet non respicit, quia cor offerentis ea qua consuevit Deus gratia non tangit, nec honorum quorumque judicio sicuti D nec ipsi Deo gratum ficit. Illumina, inquit, faciem tuam super servum tuum* (Psal. CXVIII, 135). Hilarem scilicet affectum super ea quæ operor te habere ostende, ut videantur, et glorificeris. Solent etiam putari inepte facta, quæ Deo non placent, ab idiotis hominibus. Abel de primogenitis gregis sui offert, quando primævis virtutibus interior homo redolet. Primus enim homo sine omni maceratione carnali plenus spiritualium honorum a Deo est conditus, unde licet ob carnis postmodum culpam restringendam necessarius fuerit labor corporeus, tamen si patientia, humilitas, simplicitas illi postponatur, totum præposterum mox habetur, et vulgi laude surripitur. In grege autem ovium mansuetudo, in-

nocentia, et pietas pro largitione velleris accipitur. Hæc sunt primogenita, quæ Dei imaginem humanæ principaliter menti insculpunt; hæc cum offeruntur, quasi suæ propria similitudinis a Deo agnita respiciuntur; sed primo respicitur Abel, post munera ejus, quia prius a Deo pensatur agentis intentio, post ejus actus. At animus noster, cui magis ad efficiendum in promptu sunt corporea quam spiritualia, quia et viciniora sunt laudi, dum meliora ac probabiliora Deo, ac bonis quibuslibet; sed tamen difficiliora sibi interiora attendit quam exteriora: irascitur, carnali scilicet voluntate turbatur, et vultus ejus concidit, quia voluntas bona interna gerendi, exterioris auræ appetitu obruitur: sibi namque commodiora putat, quia ad tempus et ad oculum placent.

VERS. 6. — *Quare, inquit, Dominus, rationaliter scilicet nobis suggerendo, iratus es, id est quasi de spiritualium impossibilitate ad furorem desperationis permoveris: et quare concidit facies tua?* id est in habitu mentis ut quid destitueris? *Nonne si bene egeris, in occulto videlicet, recipies in futuro, etiamsi nulla laus humana tua opera subsequatur in hoc sæculo: Sin autem male, statim in foribus peccatum aderit, hoc est si intentionem opinionis causa perverteris, statim in ipsa animi prima suggestionem peccati opportunitas diabolo administrante apparebit: sed ne diabolus illatæ violentiæ te excusando coarguas, sub te erit appetitus ipsius peccati, et tuo suberit arbitrio dominari illius.* Verum ratio divinitus non illustrata quia inanis est Cain, id est corporale nostrum studium ad sacrilegium cenodoxiæ contrahit Abel, quidquid utique introrsum spiritualis pinguedinis est; sacrificium 36 enim Abel de adipibus, id est de interna gratia constat, ut nil in hominis opere lateat, nisi quod carnis oculis placere ut laudetur queat. (VERS. 8.) — *Egrediamur ergo ait Cain, foras.* Quia durum nimis est tantis totque spiritualibus adipiscendis, quæ ad plenum nemo assequitur, insistere, saltem his aliquantisper omissis ea extrinsecus exerceamus, quæ interim nostro honori et commodo valeant prodesse. *Cumque essent in agro, id est in exteriori exercitio, cordis intuitu, jam ab interna consideratione deducto, consuetudine favoris; animi rigore mollito, a superficie forensium operum quasi Abel a Cain opprimitur tota simplicitas interiorum.* Cumque Deus de intestina morte rationis voce conqueritur, humana respondet nequitia, (VERS. 9.) — *Nescio?* Quia de quibus non curamus, nescire nos, cum revera sciamus, respondere solemus. (VERS. 10.) — *Nunquid custos fratris mei sum ego?* Id est nunquid hæc quæ nemo observare sufficit, ego solus spiritualia prorsus custodire proposui? Hæc homicida animus, et carnalis gloriæ molæ obrutus refert. At contra ratio licet sibi cum Deo sentienti nequaquam credatur, de apostasiæ immensitate conqueritur. *Pensa, ait, quam criminose egeris. Nam vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Vox verbum præire solet, ut umbra veritatem. Vocem ergo accipiamus dolorem illum, qui de peccato

in cujuspian corde exoritur, quem tamen nulla A poenitentiae efficacia quasi verbi veritas subsequitur. Vox enim haec apud Deum potius est irritationis quam pacis. Quae *clamat de terra*, quia de rationis, quae sibi firmiter admodum terrae insita est, scientia hujusque fructibus feracissime pascimur, videt quam prava committat. Ratio namque etsi ad nequam intorqueatur affectum, non tamen penitus quo bona et mala discernat amittit oculum, sed *scienti bonum, et non facienti peccatum est illi* (Jac. IV, 17). *Clamat* vero, quia Dei auribus horribile insonat, quod divina et sancta opera extrinsecus ostentat, et se diaboli delubrum scienter interius dedicat. Clamor est enim ubi tota impuritas sine redargutione scienterque et ex industria peragitur. Haec est *vox sanguinis fratris*, scilicet ex eadem olim voluntate B progeniti, interni videlicet boni: sanguis autem peccatum est. *Vox ergo sanguinis clamat*, cum, peccati querimonia per mentis arrogantiam despecta, Dei patientiam acriter inquietat.

VERS. 11. — *Nunc ergo maledictus eris super terram, quae aperuit os suum, et suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.* Ergo innitens terrenis, et in sola superficie per hypocrisim factis operibus maledictus eris, id est cognito tuae vanitatis sigmento exsecrationi habebis. *Quae terra de manu tua sanguinem ore aperto suscipit*, quia terrenus affectus, cupiditatis propriae capacitate laxata, *de manu*, id est de forastici operis gloria gavisus mortem interioris hominis, id est sanguinem inhianter suscipit.

(VERS. 12.) — *Cum operatus fueris eam*, id est cum corpus jejuniis, vigiliis, aliasque [forte, aliisque] attriveris; *Non dabit fructus suos*, terrenae scilicet quam postulas laudis, quia *vagus super terram eris*. Quod est ad omnes tentationum impulsus etiam in evidenti operum tuorum instabilis de vitio sane in vitium delaberis. *Profugus etiam eris*, dum, tetræ conscientiae exigente reatu, ad omnem nuntum timori subjacebis: fuga namque animi timor est; solet quoque qui fugit praecedere eum qui subsequitur, seque fugat: insecutor noster diabolus est, qui nos tripliciter insectatur, dum aut nos tentat, aut illecebras opportunitatum nostris cupiditatibus administrat, aut praemia perpetratis iniquitatibus subscribendo connumerat. Accusatur autem plerumque D fallaciter impulsione, quia praecedit prava cogitantis adinventio diaboli instantiam impellentis, unde cuidam dicitur: *Mittam te sicut pilam in terram latam* (Isa. XXII, 18), quia pila cum jacitur, plus currit aliquoties quam velit is a quo mittitur, et alibi: *Fugit stultus nemine persequente* (Prov. XXVIII, 1); et rursus: *Abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis* (Thren. I, 6). Hoc igitur modo quilibet hypocrita profugit, dum tentanti cedit, aut tentantem praeventit. Ista, dum mens ratiocinando quasi Deo in se loquente simul praevidet, aut pedetentim experiendo persentit, quia unctionem Spiritus non accipit, inter se ac Deum parietem desperationis obtendit.

VERS. 13. — *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Tanta est, inquit, contextio vitiorum ut expediri a me nequeat ulla congestione bonorum. (VERS. 14.) — *Ecce ejicis me hodie a facie terrae, et a facie tua abscondar, et ero vagus et profugus in terra.* Frustra nempe niterer; *ejicis enim me a facie terrae*, id est a cognitione mei, fraudando me videlicet gratia tua, ut in reprobum lapsus sensum terram, id est peccatorem me diffitear; peccanti enim dictum est: *Terra es et in terram ibis* (Gen. III, 19), peccata scilicet mea non videam, et hoc hodie, id est quandiu intelligentia discretionis fruor. Quod est dicere: Cum me excæcando alienum a te, et a me ipso facias, injustum valde videri potest, quod cum adhuc de meis indoleam erratibus, facis ut etiam *a facie tua abscondar*; id est a videnda gloria tua tanquam impius in futuro tollar, vagum et profugum me efficiendo *in terra*, labilem per vitia, ac totius boni refugam me fieri permittens per evidenti opera. *Omnis igitur qui invenerit me, occidet me.* Ille me invenit, qui esse meum, id est vitam vestigando reperit, et occidit, si criminum meorum quantitate perterritus spem veniae mihi 37 adimit. Sed notandum qualiter in Deum suas homo intorqueat nequitas. *Tu, ait, ejicis, me a facie terrae*, id est tu curam mei mihi auferis, et hoc ut a facie tua abscondar, quod est a tui visione secludar, et ideo ab hominibus jam desperatissimus dicar.

VERS. 15. — *Nequaquam, ait Dominus, ita fiet, sed quicumque occiderit Cain septuplum punietur.* Non qui te occiderit, sed qui *Cain occiderit*. In quantum nempe tui possessio es, in quantum te castigas, et in servitium corpus redigis, quia qua intentione id facias nesciens, te hypocrisis culpa damnaverit, *septuplum punietur*, exterioris et interioris scilicet operis tui peremptione reus habebitur. Septenarius quippe numerus in quatuor et tria dividitur. Quatuor elementis corpus, tribus principalibus motibus intellectu, memoria, voluntate anima constat. Qui ergo hominem, licet hypocritam, licet vitiosum, quem tamen neque certo hypocritam, nec revera vitiosum comperit, praedicio damnat, corporalium ac spiritualium ejus bonorum, etiamsi nulla sint, quantum sua interest, sese homicidio obligat; idem sane veraciter bono cuilibet facile irrogaret, qui illi incognito indiscrete convitium infert. *Posuitque Dominus Cain signum, ut non eum interficeret omnis qui invenisset eum.* Ponit Dominus signum in Cain, dum neque hominum signatas interim, id est contactas patitur esse nequitas, ut a nemine digna morte aeterna eorum in hoc saeculo aliquoties judicari possit iniquitas. Si enim abrupte judicaremus, dignum vita multoties morti addiceremus.

VERS. 16. — *Egressusque Cain a facie Domini habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.* Quia itaque in sua Cain ad tempus latet conscientia, securus egreditur a facie Domini, id est favores per humanos sparsus non aestimat mala, quae occulte agit, Deum habere in notitiam, aut haec dissimulare

scientem pieque ignoscere, habitans in terra profugus, figens scilicet in terrenis animum, nec illam quærens civitatem, cujus opifex est Deus (*Hebr.* xi, 10), hærens infimis, sed ubique vitiorum diffugiens, quo seminat affectus, versatur circa orientalem plagam Eden, quod interpretatur *deliciarum*. Non igitur in oriente, ut de orientalibus esset, inter quos magnus erat Job, et veri Orientis lumine lustraretur, sed *ad orientalem plagam*, id est ad simulationem intentionis eorum, quorum conversatio in cœlis est (*Philip.* iii, 10), et quibus vivere Christus est (*Philip.* i, 21). Deliciæ autem sanctorum sunt sacra eloquia, in quibus se potissimum delectari, sequæ ea tractare libenter ostentant, et inde hypocritæ spiritualibus se Scripturæ dictis, quasi quadam orientali luce clarificant. In his deliciis in Cantico amoris sponsa *charissima* vocatur (*Cant.* vii, 6). Unde idem cum terrena prorsus et operatôtius obscuritatis affectent, de videndo Deo et contemplatione cœlestium subtiliter eloquendo, ac si cujusdam voluptuosæ claritudinis gloria circumfusi intima sua palliare solent, et verbo præferre libet quod mentibus atris nequaquam sapiendo patet.

VERS. 17. — *Cognovit autem Cain uxorem suam, quæ concepit, et peperit Henoch.* Licet ad orientalem deliciarum partem Cain habitare videatur, habet tamen uxorem, illam scilicet quæ ad cœnam Dei

A vocatos sui occasione devocare solet. *Uxorem*, ait, *duxi; et ideo non possum venire* (*Luc.* xiv, 20): Uxor autem hæc est voluptas qua in transitoria possessione et laude convolvitur, licet alia simulet, et sinceriora affectare videatur. Unde et paulo subter ejusdem Cain generatione contexta Noema mulier extrema attextitur, quæ *voluptas* interpretatur, in qua finalis reprobatorum intentio denotatur. Hanc cognoscit quisquis pro dulcedine præsentium postponit beatitudinem futurorum, hanc cognoscit, misere utique experitur, qui si semper durare possit, nunquam aliud sæculum se velle fatetur. Inde concipit, et parit Henoch, id est, *dedicationem*, quia tantus, et tam pestilens mundi amor mentis in nobis efficit obstinationem; facimus enim *dedicationem*, cum ad sæculi oblectamenta perseveranter amanda animi ostendimus obfirmationem. *Et ædificavit civitatem; et vocavit nomen ejus ex nomine filii sui Henoch.* Civitas ædificatur, cum sibi similibus hominibus cuilibet nequam conventiculum aggregatur. *Ex nomine filii* vocat, cum ad eandem pessimi propositi destinationem impœnitens sequacium cor provocat. Multa super his et quibusdam quæ sequuntur dicerem, nisi beatum Augustinum et Patrum aliquos inde tractasse scirem. Hic autem et alias evitavi Hebræorum nominum congeriem.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS MORALIUM.

INCIPIIT LIBER TERTIUS MORALIUM IN GENESIN.

CAPUT V.

38 VERS. 31. — *Noe cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, et Japheth.* Noe fuit filius Lamech. Lamech *disciplina* dicitur; Noe *requies*. Ex disciplina ergo requies oritur, quæ etsi in præsentis mœroris est, pacatissimum tamen fructum justitiæ reddet exercitatis in ea (*Hebr.* xii, 11). Intellectualis enim iste Lamech sic de Noe cum eum generat ait: *Iste consolabitur nos ab operibus, et laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus* (*Gen.* v, 29). Nam cum per exercitium certaminis devenitur etiam in hoc sæculo ad requiem aliquantulæ impassibilitatis, tunc revera Noe, quem complexu disciplinæ genuimus, consolatur nos a perpessis laboribus, dum, non aerem verberantes, ad aliquid imperii, vel quietis pertigimus, et exuberantia gratiæ terræ maledictis, id est defectionibus corporeis superexcrevimus. Sed gradus quosdam habet hæc requies. Dicitur autem Lamech, quando per *ch* scribitur; Hebraice *percussum*, vel *percutientem* sonare; *disciplinam* vero tantum, cum pro ele-

C mento ponitur, et scribitur finaliter per *d*. Percussus autem rationalis est animus, qui in Job et psalmis sagittas sibi infixas passibilitatum queritur, et tentationum jaculis penetratur (*Job* vi, 4; *Psal.* xxxvii, 3). Isdem quoque percutit, cum ingruentibus fortiter earum molestiis repugnando resistit. Noe autem, quod est requies, gignit, cum ad victoriæ tranquillitatem pervenit. Habet, inquam, requies ista gradus; prius nempe exterius ab opere prave quiescimus demum, sed valde difficiliter tamen a perversa cogitatione cessamus. Unde *quingentorum annorum* Noe perhibetur. Per quinarium numerum exterioritas ob quinque sensus accipitur, per centenarium perfectio figuratur, quod est exterioris beneficii plenitudine a nequam studiis cessare. Anni autem divinatorum lumina, et hilaritates officiorum sunt, quibus iste mentis status, qui in Canticis floridus dicitur Ecclesiæ lectus, impletur (*Cant.* i, 15).

In hoc itaque Sabbato gignitur Sem, Cham, et Japheth. Sem interpretatur *nominatus*; in quo intelligitur fides, ubi nomen quod benedicetur super

terram, et in quo solo oporteat nos salvos fieri accipimus (*Act. iv, 12*). Hoc ex usuris et iniquitate redemptorum honorabile nomen coram ipso (*Psal. LXXI, 14*): Si enim hi qui in Christo sunt resurgent primi (*I Thess. iv, 15*), ob dignitatem videlicet nominis Christiani, ut quid ambiguum habeatur, quod et ipsi quoddam potentius præmium in cælis obtineant ex participio insignes tanti nominis? Unde in baptismo nomen quisque fidelis accipit, in quo ad exsequenda Christi signa spiritualis militiæ professione subscribit. Sed qui sic de ignominia Babylonis fugiens nominatur, sibi Cham opus est fœdere germanitatis addatur, qui *calidus* interpretatur ubi spes non inconcinne notatur. Si enim calor ab ignis natura trahitur, et ignis originaliter ad superna progreditur, per calorem ergo jure spes accipitur, quæ fervore charitatis ad Deum inhianter intenditur. Cui Japheth adjungitur, qui *latitudo* dicitur, per quod evidenter charitas intelligitur, quæ non minus per inimicos quam per amicos spatiatur. Hæc itaque tria, quæ latitudo, longitudo, sublimitas ab Apostolo memorantur (*Ephes. iii, 12*), a nobis cum veri Noe esse cœperimus; id est cum boni exhibitione actus ab inutili conquieverimus; feriari enim a malo, nec tamen bonum aggredi, ipsum malum est, tunc vere prodeunt, quia nec absque bono opere, fides stat, nec sine fide spes, nec sine utroque charitas præstat.

CAPUT VI.

VERS. 1, 2. — *Cumque cœpissent homines multiplicari super terram, et filios procreassent, videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.* Virtutum igitur succrescente studio homines non modo multiplicantur in terra, sed super terram, quia densissima in animam humanorum motuum feruntur examina, nec talia, quæ facile rationis deprimantur potentia, sed quæ terram, id est mentis firmitatem subjugare possint ad vitia. **39** Virtus namque non probatur, nisi hoste vicino. Sed iidem homines filias procreant, cum fragilium mollitiem cogitationum internis aspectibus frequenter objectant. Filii Dei has vident, cum intellectualium excellentia sensuum ad suggestionum illationem quasi ad meretriciam, lenocinantium speciem contemplationis declinat aciem. Quid namque sunt imaginationum delectationes, nisi quædam pulchræ, quæ nos illiciunt, facies? Has filias rex Pharoa fovere vult, cum jubet interficere mares (*Exod. i, 17*): Ex omnibus his, quas eligunt filii Dei sibi sortiuntur uxores, quia, juxta quod conspersio aut libidini propriæ adjacet, rationales motus appositæ animo petulanter agglutinant voluptates, de quibus infamis prodeat, obscena scilicet opera, proles; aliis enim avaritia, aliis superbia, plerisque luxuria ad manum magis est.

VERS. 3. — *Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Requiem nostram vitiorum turbante congressu, quam nos gladio, et arcu, id est discretionem, et providentia

nostra obtinuisse putabamus; experientia mediatrice loquitur nobis introrsum Deus, non permanurum videlicet spiritum suum in homine in æternum, id est vim rationis in humano corde non perseveraturam, nec enim expedire, *quia caro est*; id est fragilis, et de suo statu sibi pariens ex ingenua mutabilitate ruinam. Superbit enim si probe quidquam sibi legisse videatur, sicut pauper si subito ad inelaboratas pervenerit opes. Necessaria ergo est spiritus ista desertio, si tamen non sit omnino, juxta quod David non se derelinqui usquequaque rogat in psalmo (*Psal. cxviii, 8*). *Eruntque dies illius centum viginti annorum.* Per centenarium supra diximus plenitudinem figurari, per vicenarium numerum duplicitas designatur, ut est: *Si possit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se* (*Luc. xiv, 31*). Et in Apocalypsi: *Vigies millies, dena millia* (*Apoc. ix, 16*). Duplicitas autem non hypocrisis hic a me accipitur, sed illa violenta impuritas, quæ per necessitatem peccandi ex malorum irruentium admistione contrahitur, secundum quam non habitura est in futuro Ecclesia maculam, aut rugam (*Ephes. v, 27*), non quod in præsentem rugam hypocrisis habeat, hæc enim fit penitus extorris ab ipsa, sed quod nunc occupatione tentationum et carnis, contractior, minusque libera videatur ad Deum. Centum ergo ad integritatem bonæ voluntatis, viginti habemus ad eam, quam prætulimus, impuritatem actionis, dum juxta Apostolum, quod nolumus malum hoc agimus, vel viginti etiam ob transgressionem divinæ legis, dum operamur, quod non approbamus, repugnante lege membrorum legi mentis (*Rom. vii, 19-23*). Et aliter: Octies quindenari centum viginti complent. Per octonarium, temporalitas, per quinarium corporalitas, per denarium, spiritualitas accipitur. Quandiu igitur temporaliter vivimus, spirituale studium nostrum forinseca sensualitate deprimitur, quasi denarius quinario superatur, quatenus quid sit dies, id est virtus humana ab homine agnoscat; quæ altitudo diei ob brevitate gloriæ in psalmo vocatur (*Psal. lv, 4*).

VERS. 4. — *Gigantes autem erant super terram in diebus illis.* In his virtutum exercitiis, quas per dies intelligimus, *gigantes*, id est superbi motus animi, in mirabilibus super se ambulantes, *super terram erant*, quia in superficie corporis bona exhibentur, quæ menti inaniter elatæ typos de laudum suarum gratulationibus inferant. *Postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt; isti sunt potentes a sæculo viri famosi.* Filii Dei ingrediuntur ad filias hominum, cum nostri intellectuales motus, quos Job vocat *robustos fortitudine* (*Job xxxvi, 19*), qui a Deo in nobis generantur, se immergunt ad experiendos fluxus carnalium desideriorum. Sed *isti sunt potentes a sæculo*, quia postquam spurcitiæ totius illapsi fuerint barathro, potissimum in eorum cordibus regnat sæcularis devotio, ut nulli videantur desperatiores in mundo quam hi

qui aliquando visi sunt vixisse Deo. Tanto enim deterioribus vitis se inserunt, quanto de arctiore proposito ad sæculi luxus avidius proruerunt; *isti sunt viri famosi*, quia humanam excedentes, diabolicamque imitantes nequitiam, et de crimine sumentes audaciam, unde et gigantes dicuntur, postquam lapsi in reprobum sensum fuerint, pravæ opinionis pejus quam alii nequam fetore vulgantur.

VERS. 5, 6, 7. — *Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis eorum intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum, quod fecisset hominem in terra.* In hac desperatissima Babylone constitutis videt Deus, id est videre eos facit, quam nequiter carnalium effectibus operum instent exterius, quamque jugiter proponant nequiora interius. Videt itaque, id est discernit, demumque pœnitet Deus. Si enim pœnitentia bonum est, et id ipsum bonum non a nobis, sed ex Deo est. Ergo non ab re dicitur: *Pœnituit eum*, cum non nisi nos pœniteat, *quod fecisset hominem super terram*; eum qui resipuit pœnituit, quia interius suum cum exteriori, quod est totus homo, dum his quæ superficie tenus videntur rebus applicuit, de exteriori ad interius, id est ad spiritum reversus ingemuit. *Et tactus dolore cordis intrinsecus*, præcavensque in futurum, *Delebo, inquit, hominem, quem creavi a facie terræ ab homine usque ad volucres cæli* [al., *ad animantia*], *a reptili usque ad animantem* [al., *volucres cæli*]. Tangi dolore, in futurum præcavere, et alia non Dei passiones, sed Dei in nobis sunt actiones. Qui itaque pœnituit, intrinsecus tangitur dolore cordis, ut non momentaneus vel ad oculum sit dolor compunctionis, sed penetret medullas animæ, abdita scilicet intentionis, et futuras præcaveat obligationes, ne verbum iteret orationis. Si enim fleat quis, nec quod flevit corrigat, se potius ludere quam dolere intrinsecus monstrat. Hominem pro carnalitate poni usus Scripturæ est. Delèt ergo hominem, qui per imaginationes sibi insculptum carnalem affectum, quasi charaxatas tabulas obliterans deplet, quem creavit, id est quem ad robur explendarum passionum de carnis motibus excitavit. Creas enim, ut dicitur Græce, caro est, unde creare derivatur, et artocreae et creagrae vocantur. Sed hic, *a facie terræ*, id est ab intentione, et amore terrenorum abolendus est, *ab homine*, ab his scilicet animæ motibus, quæ sunt quasi rationem habentia, ut sunt honestas, et modestia non pro Deo sed sæculariter habita, *usque ad animantem*, usque ad exstirpandam videlicet cupiditatem, quæ ad terram quidem inclinatur, sed causa necessitatum excusatur, et quasi suspenditur, *a reptili* flagitiorum coeni fetoribus immersorum *usque ad volucres cæli*, id est hypocrisis fastus, qui vanitate feruntur, pessumdandos, in qua omnium extinctione comprobatur, quod sequitur: *Pœnitet enim me fecisse eos.*

VERS. 8. — *Noe vero invenit gratiam coram Deo.* His itaque malis cessantibus, coepta mentis requies,

a pristinis semota tumultibus, spirituali coram Domino, hoc est in intimis, ubi solus Deus videt, serenitate perfunditur. Ubi enim requiescit Spiritus Dei, nisi super quietum, cujus mens vitiorum strepitu non obsurduit, et humilem, qui de eorum victoria non superbit? (*Isa. LXVI, 2.*)

VERS. 9, 10, 11. — *Hæ generationes Noe: Noe vir justus, atque perfectus fuit in generationibus suis. Et genuit tres filios, Sem, Cham et Japheth.* Generationes nostræ sunt cogitationes, intentiones, et opera, et si qua sunt quæ intro oriuntur. In his justus est, qui sic secundum scientiam humanitus ad se, et ad proximum gerenda disponit, ut eorum, quæ ad Deum dignoscendum observandumque attinent, meminerit, quibus sapientiæ habitus congruit. Perfectus est, qui etsi universa complere non possit ad integrum, cor tamen benevolendo ad ea capessenda habet plenum, nullaque ex parte mutilatum; cum Deo ambulat, qui ab his quæ irradiata divinitus ratio agenda suggerit, nullo modo discordat; tunc demum tres filios generat, cum liber a forensi labore Deo per fidem, spem, charitatemque vacat. *Corrupta est autem terra coram Deo, et repleta est iniquitate.*

VERS. 12, 13. — *Cumque vidisset Deus corruptam terram; omnis quippe caro corruerat viam super terram, dixit ad Noe: Finis universæ carnis venit coram me; repleta est terra iniquitate a facie eorum; et ego disperdam eos cum terra.* Ab homine usque ad animantem, a reptili usque ad volucres cæli terra est corrupta, id est a propria stabilitate distracta mens ad voragines totius nequitiae prostituta delabitur. *Omnis enim caro corruerat viam suam*, quia mollities carnalis appetitus dissiparat infeceratque illam ad cuius debet dirigi regulam, et quæ vera recte eundi via est, scilicet rationem, et hoc *super terram*, id est non solum intra mentis abdita, sed et usque ad evidentia, quæ per corpus, terram scilicet nostram, administrantur pravitalis exempla. Cum ergo hæc Deus vidisset, id est videnda in quibus versaretur mala cæco peccatori proposuisset, per internæ aspirationis monitum illi suggerit quid facto opus esset, si Noe intellectualis fieri vellet; *finis enim universæ carnis venit coram me*, consummatio utique omnigenæ corporis voluptatis fit, si veniatur *coram me*, hoc est in placito meo. Quod namque mihi animo sedet, hoc coram me, et præ oculis habere volo. Quo contra: *Quoniam, inquit, pones eos dorsum* (*Psal. xx, 15*). Cum itaque ad Dei placitum veniatur, quidquid carnis luxus expostulat extemplo respuitur. *A facie eorum*, animantium scilicet, hominum atque reptilium, id est intentione cupiditatum, atque libidinum, facie enim et intendimus, atque intendimur. Repletur terra iniquitate, quia dum homo interior desideriis turpibus innititur, homo exterior terra videlicet operibus nefariis efficiendis indifferenter exponitur. Disperdit autem eos cum terra, dum mansorem, scilicet animam, et corpus, terrenam procul dubio mansionem, quantum

sua utrorumque interest, a terrenis negotiis eliminat.

VERS. 14. — *Fac tibi arcam de lignis lævigatis, mansiunculas in arca facies et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus.* Arca dicitur ab *arcendo*, sicut et arx arcis. Facimus igitur *arcam*, cum talem paramus conscientiam, quæ a se impuros appetitus arceat, et piæ voluntatis operisve mysterium sub fidei signo retineat. Sed hæc *de lignis lævigatis* instruitur, cum virtutibus terrenæ laudis amore, carnalisque affectionis mole exutis conscientia suffulcitur. *Mansiunculas* in arca facimus, cum quarumque sanctarum professionum proposita instituiamus, cum namque in adversa præstruimus patientiam, **41** ad libidines sanctimoniam, sicque quibusque suam profecto invenimus intra nos ad singula, quæ nos foveat fugientes, domum factam. Notandum vero quod et mansiunculæ a *manendo*, et diminutive dicuntur. In mansione ergo certa stabilisque perseverantia, in diminutione humilitas accipitur, in quibus ad omne ingruens periculum constant discreta profugia. *Bitumine* linitur *intrinsecus*, et *extrinsecus*, quia charitatis gratia etsi exterius beneficia proximis impertitur, non tamen introrsum ipso charismate sanctorum animus exinanitur; beneficentia quippe, juxta Apostolum, exterius, interius quantum ad unanimitatem attinet (*Hebr. xiii, 16*), uti communione non obliviscuntur, alterutrum namque sine altero, aut parum, aut nihil est. Bitumen autem tenacis admodum naturæ est, et inter aquas indissolubile; obsequium enim parit et contrahit sibi amicos, et charitas cum terribilem faciat sanctorum mentem, ut ordinatam castrorum aciem, nullo vitiorum impulsu, vel fluxu irrumpitur, quia vero et bitumen ex limo est, humilitatis gratia figuratur, qua omnia bene acta condiuntur.

VERS. 15. — *Trecentorum cubitorum erit longitudo arcae, quinquaginta cubitorum latitudo, triginta cubitorum altitudo illius.* Per ternarium Trinitas; per centenarium integritas; per cubitum operis firmitas; per longitudinem intelligitur intentionis prolixitas. Non ergo male agendo de Dei misericordia speremus, sed firmis integrisque operibus innixam ad Deum, qui Trinitas est, intentionem animi porrigamus. Possunt etiam per trecentos cubitos tres illi præcipui perfectique processus accipi, quos Dominus dicit: *Petite, quærite, pulsate* (*Matth. vii, 7*); *petite*, scilicet orando; *quærite*, legendo; *pulsate*, operando. Quæ dum continuo effectu exsequimur, spes profecto nostra ad eum pro quo id agitur juste intenditur. Quinquagenarius numerus, septem septies ductis, unoque addito cum constet, per se tamen requiem signare consuevit, ut est Jubilæus, ut etiam quod quinquageni ad esum septem panum dispertiuntur. Per latitudinem autem contemplationem accipimus, qua in Dei visione quantulacunque spatiamur. « Angusta est enim omnis creatura videnti Creatorem (*GREGOR. Dial. lib. ii, c. 35*). » Sed si ad hanc attingere cupimus, a pravo opus est

operere quiescamus, et septem, id est corpus, et animam nostram septiformi gratiæ subigamus; corpus enim, ut alias diximus, quatuor elementis, animatribus principalibus motibus constat, quæ faciunt septem. Cum igitur nos intus, et extra spirituali gratiæ addixerimus, tunc demum ad illum unum toto amore contuendum magna cordis amplitudine, Deum scilicet veniemus. Postquam itaque in Dei cognitione laboraverimus, necessarium est, ut etiam triginta altitudinis cubitos in nostri consideratione metiamur; sexies quini triginta fiunt. Per senarium vero numerum, perfectio accipitur, quia Deus sex diebus sua perfecit opera; et hoc ipso homo signari potest, qui die factus est sexta: per quinarium intelligitur forense ingenium ob notitiam quinque sensuum; continetur autem ter in trigenario denarius. Quod totum est nos debere exterioris hominis nostri scientiam ad contuitum primæ nostræ originis, ac dignitatis convertere, et cogitationem, locutionem operationemque divinæ legis præceptis, quæ decem dicuntur, instituire. Altitudo ergo hæc summa nostræ conditionis est, cui crebro debemus intendere, quàm perfecta a Deo facta sit.

VERS. 16. — *Fenestram in arca facies, et in cubito consummabis summitatem ejus.* Fenestra in domos admitti et excludi solet lumen; per quod potest discretio non absurde intelligi, qua et malum ratiocinando repellimus, bonumque digna electione recipimus. Hac non solum tenebras, sed et lumen, cum officit, arcemus, quia cum ex memoria honorum quæ egimus inepta lætitia, seu fiducia nobis innascitur, peccatorum veterum ad animum mentio quasi quædam umbra merito revocatur. *Pone*, ait Isaias, *quasi noctem umbram tuam* (*Isa. xvi, 3*). Creat etiam super omnem locum montis Sion nubem per diem Deus, in cubito summitas horum omnium consummatur, quia in requie sempiterna summitas, id est finis elaboratæ perfectæque conscientiæ sperari jubetur; a cubito enim accubitare dicimus. Unde in *Canticis reclinatorium aureum* (*Cant. iii, 10*), et in Evangelio: *Faciet illos discumbere* dicitur (*Luc. xii, 37*); ibi enim perficiendum sine labore est, quod hic exercetur; in Hierusalem enim votum reddetur. *Ostium autem arcae vones ex latere deorsum, cœnacula et tristega facies in ea.* *Ostium arcae* os nostrum debemus accipere, quo panduntur secreta conscientiæ; ostium namque ab *ostendendo* dicitur, unde jubetur non poni sub modio lumen (*Matth. v, 15*), ut qui ingrediuntur, qui scilicet confabulando ad nostri notitiam admittuntur, videant, id est doceantur unde est: *Non omnem hominem inducas in domum tuam* (*Ecclesi. xi, 31*), quod est non omnibus prodas mentem tuam. Hoc ostium *ex latere* ponimus, dum contra subripientes fallacias cauti undecunque prospicimus, quæ tacere, quæ loqui debeamus; *deorsum* quoque ponimus, dum aut nimis alta scrutari refugimus, aut quæ dicenda sunt, congrua mentis et linguæ humilitate proferimus; *cœnacula* facimus, **42** dum tota nostra desideria a terrena

delectatione suspendimus. *Tristega* vero a tribus A videtur dici statibus; status autem nostri tres revera sunt. Primus in visione corporea; secundus imaginationum memoria; tertius intellectuali prudentia. Et habent proprias trinitates etiam, quas prosequi longum est, horum singula, quorum qualitatibus quisque diligenter pensatis, duo prima pro sui utilitate postponat, et cum Paulo apostolo ad tertium cœlum, intellectuale scilicet mysterium sese propriat (*II Cor. XII, 2*). Dicitur enim a plurimis in tertia homines habitasse camera, nec id injuria; nam et visiones, et imaginationes corporum cum bestiis habemus communia, sed cum Deo et angelis participamus rationis gloria. Dicitur quoque prima statio fuisse stercoraria, quo fœmus scilicet inibi degentium animalium et hominum exponebatur; B secunda apothecaria, quo victui utrisque apta servabantur; tertia mansionaria, quo soli homines versabantur. Primus etiam noster status in vocatione confessio peccati est; secundus, in justificatione executio vitalium operum est; tertius in glorificatione, quando soli electi in regno erimus, est.

VERS. 17. — *Ecce ego adducam diluvii aquas super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est subter cœlum; universa quæ in terra sunt consumentur.* Aquæ diluvii cœlestis est scientia sacramenti, quæ diluuntur super terram, id est in corpore nostro cujuslibet obscenâ peccati. *Effundam, inquit, super vos aquam mundam, et mundabimini* (*Ezech. xxxvi, 25*). Hæc aqua, id est sapientia adducitur super terram, quando spiritualis dignitas tenore C justitiæ exsuperat carnem; omnis caro, in qua spiritus vitæ est subter cœlum interficitur, cum membra nostra, quæ sunt super terram, et adhuc vivunt vigentque in nobis, mortificantur (*Col. III, 5*), ut dicere possimus cum Paulo apostolo: *Vivo autem jam non ego; vivit vero in me Christus* (*Gal. II, 20*). Hactenus autem ea mortificantur, non ut prorsus interimantur, quatenus in nullo regnare feruntur. *Subter cœlum* autem spiritus vivit, cum licet pressus rationis imperio, quæ cœlum ob divina, quæ continet, mysteria vocatur, tentationis nos flatus impellit. Per hunc itaque saporem sapientiæ universa quæ in terra sunt consumuntur, dum mundialis fervor affectus superni amoris unda restinguitur, D in quantum carni spiritus prævalere permittitur.

VERS. 18. — *Ponamque fœdus meum tecum, et ingredieris arcam, tu, et filii tui, uxor tua, et uxores filiorum tuorum tecum.* Fœdus suum nobiscum ponit, cum extincta oblectatione sæculi docet interius nos gustare, et videre, quia adhærere bonum est sibi (*Psal. LXXII, 28*); per fœderis hujus vim in quorundam fit sanctorum cordibus tanta constantia ut, si nulla essent inferni supplicia, nunquam tamen accepta desistere vellent justitiâ. Ingreditur Noe noster, et filii ejus arcam, dum libera a vitiorum inquietudine mens cum suarum prole virtutum interiori contenta testimonio intra conscientiæ abdita se abscondit; cui miro concinit modo quod Maria cum

duobus discipulis ad monumentum mane venisse describitur (*Joan. XX, 1-5*): uxor nostra voluntas est, quæ annexa fideliter rationi pietatis operibus fecundatur; uxores filiorum sunt illæ, quæ singulorum quarumque professionum destinationibus subjacent voluntates. Una est Ecclesia, licet multæ dicantur ob situm; ita plurimæ sunt dictæ voluntates, licet una sit ob differentiam, quas volumus rerum; distinctæ autem ponuntur per se Noe, et filii, scilicet uxor, et uxores filiorum, quia subtili omnino astu discernenda sunt spiritus noster, ac ejus opera, tunc demum voluntas ejus principalis ad Deum, promiscuarumque voluntatum examina; sunt enim in quibus confunduntur omnia; hæc omnia igitur, voluntates, videlicet executionum ac executiones voluntatum, intra mentem jam placidam reconduntur, quæ non inaniter foras spargitur, sed intrinsecus in Domino gloriatur.

VERS. 19. — *Et ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum masculini sexus, et feminini.* Ex quibuslibet cupiditatum generibus, ex quacunque fragili affectualitate nascentibus bina in arcam inducimus, in quibus est femina et masculus, cum fluxos et quasi femineos carnis motus ex necessitate peccandi, velimus plerumque nolimus, animo admovemus, sed tamen illico juri illos masculi mancipemus, rationis videlicet, cujus vi ad regulam constringantur, ut vivere nobiscum, id est ut vitii virus non infundere, sed ad vitam pertinentia, et sentire nobiscum et agere cogantur. Sic enim Adam et Eva connectitur.

VERS. 20. — *De volucris, juxta genus suum, id est de superbiæ motibus, quocunque modo, aut sæculariter, aut sub typo religionis superbiatur, de jumentis in genere suo, de cupiditatibus scilicet quacunque concupiscatur in causa, et ex omni reptili terræ secundum genus suum, id est ex omni flagitii genere, quo per carnis peccatur desideria; bina de omnibus ingrediuntur nobiscum, ut possint vivere, luxui profecto quælibet apta, et culpæ cum intra nos cogitando admissa fuerint, jugo statim deprimuntur virilis animi, ut ad vitam nobis valeant, dum bene utimur, tentatione prodesse. Hæc tria peccandi genera 43 etiam Joannes apostolus memorat, ac si universorum criminum materiam, omne quod in mundo est asserens, aut concupiscentiam carnis, aut concupiscentiam oculorum, aut superbiam vitæ (*I Joan. II, 16*).*

VERS. 21, 22. — *Tolles igitur tecum ex omnibus escis quæ mandi possunt, et comportabis apud te, et erunt tam tibi quam illis in cibum. Ex omnibus escis quæ mandi possunt apud nos comportamus, cum multifariam multisque modis a Patribus dicta et facta ad exemplum vitæ institutionemque conferimus, quibus ac si pabulo nos fovemur, et illa quæ nos urgent pravitate incentivâ compescimus, et hæc veluti paseimus, dum horum suggestioni vitalia sanctorum dicta factave rependimus. Fecit ergo Noe omnia quæ præceperat illi Deus.*

CAPUT VII.

VERS. 1. — *Dixitque ad eum Dominus: Ingrederetur, et omnis domus tua in arcam; te enim vidi iustum coram me in generatione hac.* Postquam multo sudore thesaurum effoderimus, juxta illud Job, sepulcrum nos invenire gaudemus (*Job III, 22*), quia cum corpora omnimodo cruciatui ob Dei servitium exposuerimus, nil majus a Deo in hoc saeculo nos obtinere posse putamus quam ut ad aliquam mentis impassibilitatem pertingamus, ut scilicet quae Deus fieri jubet, cum expleverimus, intra mentis requiem a forensi pugna liberi cum omni nostro spirituali peculio abscondamur. In hac enim spiritualium generatione filiorum, qua et mulierem salvam dicit Apostolus (*I Tim. II, 15*), non sola corporis maceratione videt, id est approbat Deus justitiam nostram.

VERS. 2. — *Ex omnibus animantibus mundis tolle septena et septena, masculum et feminam; de animantibus vero non mundis, duo et duo, masculum et feminam.* Septena et septena quatuordecim faciunt; septem autem pro spirituali gratia, aut pro toto, interiori scilicet et exteriori, homine poni solet; opera ergo nostra subdito corpore, et anima divinae spiritui per Decalogi observantiam, evangelica attingunt fastigia, et animalia fiunt munda, sed tamen necesse est ut sint masculus et femina, quatenus, in quantum animantia et femininae mollietati sunt ad ambienda temporalia, adsit praesto quasi quaedam rationis auctoritas, quae reprimat masculina. Bona itaque nostra quolibet modo acta, vix integra puritate nitent; et quid mirum, si immunda animantia multo magis hoc masculi regimine egent? quae duo sunt, quia quae in hoc mundo cupimus ab unitate Dei, et hominum nos dividunt, aut duo et duo, id est quatuor, quia temporalium amore desideria nostra carnalia animantia non munda defluunt, nisi ea ad lineam munditiae, scilicet Deum intelligentiae frena reflectunt.

VERS. 3. — *Sed et de volatilibus caeli septena et septena, masculum et feminam, ut salvetur semen super faciem universae terrae.* Si per animantia actualis vitae bona, per immunda vero motus illiciti, sed salubriter ratione correcti; per volatilia caeli non incongrue contemplativa signatur excellentia; quae per gratiam evicta corporis lascivia Deo degustando libratur super aethera. At qua de causa haec intellectuali dominio submittantur, additur, *ut salvetur semen super faciem omnis terrae*, quia nisi ille imperet, voluntas, quae semen et origo est boni operis, illico deperiens nullum probabilem profert fructum in superficie terrae, id est exterioris hominis; seminis ergo salus ex imperio rationis.

VERS. 4. — *Adhuc enim et post dies septem, ego pluam super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus, et delebo omnem substantiam quam feci a facie terrae.* Septenarius pro plenitudine accipitur; quadragenarius, quia ex quatuor et decem conficitur, temporalem excursum, qui quatuor di-

A versitatibus constat, quo anima sub Dei lege se exercet, significat; ipsa enim ob decem principalia mandata Decalogus appellatur. Post praelibatas itaque virtutum dationes, adhuc se Deus post septem dies, id est post spiritualium plenitudinem gratiarum, quadraginta diebus et noctibus spondet pluiturum super terram, in hac scilicet vita, qua Dei praecipitis obeditur inter adversa et prospera, quae diebus ac noctibus figurantur, nostri carnalis affectus divina infusione se molliturum duritiam; et in ipso delet omnem substantiam, quam fecit, de superficie terrae, dum animae voluntatem carnalibus desideriis, quasi quibusdam accidentibus substantem, in quantum fluida, et talium capax est, a facie terrae, a cogitatione videlicet mentis jam solidae obliterat. Hanc autem substantiam fecit, quia malo nostro merito fieri permisit.

VERS. 5, 6, 7. — *Fecit ergo Noe omnia quaecumque mandaverat ei Deus.* Postquam praesens saeculum ita viluerit, ut sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus (*Psal. CXXXVIII, 11*) sit, tunc Noe noster plene attingere incipit quae Deus mandavit; quadraginta enim diebus et noctibus pluit. *Eratque sexcentorum annorum, quando diluvii aquae inundaverunt super terram.* Concinit statibus nostris sacra historia, dum quos tentationum aestus post quingentos annos Noe iste passus sit enumerat, et quibus floruerit bonis jam non minus introrsum quam videtur extrinsecus integra requie perfectus, quod significat sexcentissimus notat; etsi enim quiescimus aliquando a pravo opere, bella tamen ~~et~~ gravia toleramus in mente; sed perfectus qui senario, et centenario satis astringitur plenus virtutum, quae annorum collectione monstrantur; diluvii illustratur aquis, quia *in malevolam animam non introibit sapientia; nec habitat in corpore subdito peccatis* (*Sap. I, 4*); ait enim: *Concupisti sapientiam* (*Eccli. I, 33*), id est contemplationis excellentiam? *Serva mandata; bestia namque tangens montem obrui jubetur* (*Exod. XIX, 13*); ut ergo justificetur adhuc justus, aqua infunditur lustrationis, ut aliquatenus altitudinem divinae attingat visionis, et subsidat spiritui carnalis affectionis. *Et ingressus est Noe, et filii ejus, uxor ejus, et uxores filiorum ejus cum eo in arcam propter aquas diluvii.* Si filios, id est bona opera procreamus, videndum nobis est ut uxores habeamus, id est voluntate bene agendi non careamus, ne cum multum seminaverimus, parum inferamus, hoc est cum pro Deo plurimum laboraverimus, parum mercedis obtineamus, quia non ex amore, sed serviliter timendo id egimus. Et volendo ergo operantes, et operando volentes intra conscientiam nos tegamus, ubi a strepitu inutili quiescimus, et aquis sapientiae potemus, quibus et diluamur.

VERS. 8, 9, 10. — *De animantibus quoque mundis et immundis, et de volucris et ex omni quod movetur super terram, duo, et duo ingressa sunt ad Noe in arcam, masculus et femina, sicut praeceperat Do-*

minus Noe. Cumque transissent septem dies, inundaverunt aquæ diluvii super terram. Hæc superius tota tractata sunt, excepto eo quod dicitur, *ex omni quod movetur super terram*; quod in malo sic accipitur, ut motus nostri carnales, qui *super terram*, id est rationis statum progredi volunt, intelligantur, de quibus est: *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem, ut non quæcunque vultis illa faciatis* (Gal. v, 17); aut in bono, ut spiritualis alacritas nostra accipiatur, qua *super terram*, id est animalitatem nostram promovemur, quæ, in quantum coram Deo, minus plena sentiuntur, ad lineam correctæ intelligentiæ penes Deum recondita intra arcam servantur cordis; et sic post indultam plenariam divinatorum gratiam munerum venit ad gloriam contemplationum.

VERS. 11, 12. — Anno sexcentesimo vitæ, Noe, mense secundo, septimo decimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, et cataractæ cæli apertæ sunt, et factæ sunt pluvie super terram, quadraginta diebus et quadraginta noctibus. Tres isthic gradus sed non sine re positi sunt, dies, mensis et annus; a die ergo incipiamus. Denarius ad præcepta, septenarius, quia septem sæculum diebus volvitur, attinget ad temporalia. Septimum decimum diem habemus, cum desiderabilia super aurum Dei habentes mandata (Psal. xviii, 11), sæculi omnia per hæc transcendimus, et bonæ voluntatis die ad meliora contendimus. Mensis primus professio est evidens religionis; secundus, assecutio est, internæque habitu prætenditur virtutis; senarius, ut diximus, ad hominem; die enim sexta homo factus est; centenarius, qui transit in dexteram, pertinet ad contemplationem. Nisi enim transgrediamur hominem, non pertingimus ad divinæ speculationis subtilitatem. De die igitur ad mensem, de mense venit ad annum, quia post conversionis initium promovemur ad incrementa virtutum, ex quarum rursus collectione aggredimur finem omnium Deum contuendum. Ad quod cum devenire contigerit, magnæ fontes rumpuntur abyssi, quia recessus conversationis humanæ ad liquidum aperiuntur per donum scientiæ, et homo sibi pridem incognitus, dum vim discretionis accipit, quasi fontem de abisso altissima multiplicem invenit, dum naturas passionum et humanorum morum abdita discernere prudenter et perspicere novit; *abyssus* enim, juxta Psalmum, *abyssum invocat* (Psal. xli, 8), et Scriptura sæpe cor hominis ita significat. Fons itaque illi abyssi magnæ rumpitur, cui sui ipsius notitia per intelligentiam aperiuntur. *Cataractæ*, id est fenestræ cæli illi patent, cui ad capiendum spiritualis gratiæ lumen oculorum intellectualium acumina vigent. Ex his fontibus, id est scientiæ originibus, et cæli cataractis, lucifluis scilicet internæ sapientiæ rimis; *super terram* fit infusio pluviarum, supernarum scilicet ubertas gratiarum, quibus a denario legis Evangelii quaternarium attingentes, dies prosperi-

tatum tenebras æstimamus, lucemque arbitramur adversitatum noctes.

VERS. 13, 14, 15, 16. — In articulo diei illius ingressus est Noe, usque ad id ubi dicit, *sicut præceperat ei Deus*. In articulo diei illius, id est in subtili custodia bonæ voluntatis expertæ ac nutritæ antiquitus, Noe quietis cultor internæ, cum tribus principalibus ingreditur virtutibus conscientiam, cum sua et filiorum uxoris, id est cum suo et omnium suorum operum proficiendi appetitu; filius enim sine uxore est, cujus studium ad meliora intemptum et cupidum non est. Animalia, jumenta et volatilia, uti in primo tractatu, et in isto expositum est. *Et inclusit eum Dominus de foris*, id est circumscribit nos Scripturarum ubique dictis, ne pro aliquibus forsitan probe gestis feramur extra nos vento cuiuspiam vanitatis; *de foris* autem, quia ab eorum omnium, quæ oculis materialiter subjacent, concupiscentia nos arcet.

VERS. 17, 18. — Factumque est diluvium quadraginta diebus, et quadraginta noctibus super terram, et multiplicatæ sunt aquæ, et elevaverunt arcam in sublime a terra; vehementer inundaverunt, et omnia repleverunt in superficie terræ. Cum in tantum raens nostra sapientiæ fluentis alluitur, ut a nobis compleatur:

Gaudia pelle.

[*Pelle timorem, nec dolor adsit, spemque fugato.*]

Quod sæpe diximus innui per quadraginta dies et noctes; multiplicantur inferiores ac superiores, quibus scimus et sapimus, aquæ; et ex sui ipsius notitia ad videnda divina progressam, quasi duabus alis, timore videlicet sui, et amore Dei, ad æterna quærenda omni posthabita terrenitate suspendunt animam; et in tantum usu cogitationis, et dilectionis exuberant, ut quidquid loquimur, quidquid denique *in superficie terræ*, id est sensualitatis efficimus, nil aliud quam illum vitalem spiritualis prudentiæ succum, cujus amore fragramus redoleat.

VERS. 19. — Porro arca ferebatur super aquas. Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cælo. Aquis superfertur arca, dum mens, pro fundamento sapientiæ innitens, ad instinctum ejus quasi ad normam dirigit opera sua; et aquæ prævalent *super terram*, quia ad nutum suæ inspirationis matrem operum quasi discipulam regunt, et cōstringunt sibi conscientiam. *Opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cælo*, quia cum in illud lumen luminum, Deumque virtutum aliquantisper scintillare permittimur, quidquid in virtutibus celsitudinis habere nos putabamus, contuitu tantæ gloriæ, quasi lucerna in sole illico operitur; et quid dico de visione majestatis, cum dicat *sub universo cælo*? sub cælo montes operiuntur, cum ea, quæ sub Deo, qui coelum est, sunt, considerantur; et ex eorum prospectu quidquid sumus, vel esse possumus vile videtur. Quis enim, ut de aliis taceam, ex contuitu perminimi angelorum sibi ipsi non sordeat? Sed

notandum quod cum dicitur, *sub cœlo*, additur *uni-verso*; aliquas enim Dei similitudines licet habere dicamur, in tantum tamen ipsum universum cœlum eminet a comparatione creaturæ, ut in his iisdem rebus, super quibus [*f.*, quibus super] imaginem quasi ferimus ejus, proprietatum ejusdem consideratione non modo nil habere, sed omnino nil esse credamur.

VERS. 20. — *Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes quos operuerat.* Quindecim ex septem, et octo constant; septenarius ad spiritualitatem, id est sapientiam; octonarius ad temporalitatem, id est scientiam, quæ tempori necessaria est, refertur. Quidquid itaque subtilitatis et discretionis, ac intelligentiæ humanitus elaborasse videbamur, contemplationis gratiam Deo infundente penitus opprimitur; et nec scientiam in administrandis temporalibus, nec sapientiam in cœlestibus dignoscendis habuisse nos comperimus. *Quindecim cubitis aqua superexcellit montibus, quæ sciendo, sapiendoque exerceri possunt virtutibus, cubito porrectæ ad Deum intentionis eminet majestas speculationis: brachio enim, cui inhæret cubitus, et operamur, idemque ad metiendum intendimus.*

VERS. 21, 22, 23, 24. — *Consumptaque est omnis caro, quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum omniumque reptilium quæ reptant super terram; universi homines; et cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt. Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quam volucres cœli; et deleta sunt de terra.* Deo interna nostra suæ visionis radiis illustrante, caro, quæ super terram movetur, id est carnales motus, qui terræ, rationis scilicet stabilitatem fluctuare cogebant, consumuntur, volucrum superbiæ, animantium cupiditatis, bestiarum ferociæ et furoris, reptilium libidinis, scilicet quæ nostris furtim cordibus irrepunt, homines, id est illa quæ pro sola sæculi honestate quasi rationabiliter gerebantur, et omnia quæ spiramen terreni desiderii intra nos proferre conantur, et omnis prava voluntas, quæ quasi fundamentum ineptis cogitationibus substatur, et rationi, quæ ob firmitatem terra dicitur, indigne superstat, ab his quæ rationabiliter quasi defenduntur, usque ad ea quæ tam peculia sunt, ut defendi non possint, tam cœno repens luxuries, quam hypocrisis cœlos potentis rabies, a subito aquæ cœlestis illapsu amittunt suas, nostras videlicet pectora sedes, non quod prorsus deficient, sed quod ad tempus Deo nos invisente quiescant. *Remansit autem solus Noe, et qui cum eo erant in arca. Obtinueruntque aquæ diluvii terras centum quinquaginta diebus.* His ita extinctis, beata quadam solitudine cum suarum centuriis virtutum Noe noster jam placidus remanet. Aperuit enim dilecto pessulum (*Cant. v. 6*); cœnatque cum ipso (*Apoc. III, 20*). Aquæ diluvii terras obtinent, cum membra nostrâ, quæ sunt super terram (*Col. III, 5*), vel ipsas nostrorum sensuum par-

tes sapientiæ regimina possident: per centenarium perfectionem; per quinquagenarium diximus figurari requiem. Ad centum quinquaginta itaque pervenit dies cum cuilibet supernis imbuto respectibus perfecta licet ad modicum, tribuitur animi requies; ter etiam quinquaginta, centum quinquaginta sunt, nec vere unquam quiescimus, donec ad Trinitatis visionem veniamus, **46** quam dum in præsentī allquantisper sæculo delibamus, sine quadam licet perfunctoria cordis requie, id attingere omnino nequimus.

CAPUT VIII.

VERS. 1, 2. — *Recordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium, et omnium jumentorum quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, et imminutæ sunt aquæ. Et clausi sunt fontes abyssi, et cataractæ cœli, et prohibitæ sunt pluvie de cœlo.* Diximus, cum non est bonum esse hominem solum exponeremus, quia non parvum animæ constet, esse periculum, si ad votum suum quietis, et contemplationis potiatur excellentia. Recordatur ergo Deus nostri, cum dispensative nobis subtrahit gratiam muneris, revera si aliquandiu nobiscum perseveraret nocituri. *Animantium ac jumentorum meminit, cum spiritualium honorum animæ nostræ insitorum et quæ corporaliter exhibemus beneficiorum, ad salubrem humilitatis memoriam nobis efficaciam subtrahit; jumenta exteriora, et quasi grossiora operâ dicimus, nam jumenta pro corporibus poni solent, ut est: Jumenta eorum in morte conclusit (Psal. LXXVII, 50): animantia autem, quia ab anima dicuntur, interiora bona, ut est charitas, et cætera.* Adducit Deus spiritum, tentationis scilicet motum, sed dum terra, caro videlicet, aut mens nostra, insperato flatu quatitur, cataractæ, id est subtilis divinæ majestatis intuitus aquis superni illapsus imminutis obcluditur, quibus de immensitate illa cœli, de quo dicitur: *A summo cœlo egressio ejus (Psal. XVIII, 7)*, parum quid attingebatur, quin etiam magnæ fons obturatur abyssi, dum ipsa in nobis deficit consideratio, et notitia nostri, et turbata quies animi nec se valet capere, neque mysteria Dei, nam passionum incursu avertitur divini placiditas stillicidii.

VERS. 5. — *Reversæ sunt aquæ a terra euntes et redeuntes, et cœperunt minui post centum quinquaginta dies. Aquæ de terra revertuntur, cum de corde non jam cœlestia, sed terrena versanti intellectualium origines cogitationum sublatae ad statum veterem revolvuntur, sicut enim glaciæ, cum diversis ex causis congelascit et liquatur, semper tamen aqua est naturaliter, sic cogitatio nostra, licet contemplatio ex accidenti vocetur, semper cogitatio est. Aquæ igitur ad se de terra, id est ob terreni immersionem affectus revertuntur, dum quæ contemplativæ fuerant cogitationes relabuntur ad id quod humanitus esse solent; sed, ad solitum mortalitatis usum relapsæ; et per ingruentia tentamenta in deterius semper euntes, redeunt, quia ad memò-*

riam persensæ semel dulcedinis speculationisque dum sapor reducitur, sæpius ingemiscunt, unde cuidam dicitur: *Memor esto unde excideris* (Apoc. II, 5), et post centum quinquaginta dies minui incipiunt, quia nisi aut indulta ad horam silentia contemplationis transierint, aut perfectio quietis ex incursumolestiæ alicujus exciderit, ubi se immergat, quæ nostram immineat prudentiam, tentatio reperire non poterit.

VERS. 4. — *Requievitque arca mense septimo, vicesima et septima die mensis super montes Armenia.*

Dum aquæ post dispensativam amissionem redivivæ nobis spiritum recogitationis, ac castigationis infundunt, mensis septimus agitur, quia divinarum memoria illustrationum, in quibus quondam sabbatizavimus, interimque dum recordamur, aliquantisper sabbatizamus, ad cor revocatur: mensis namque dierum collectio est, et septimus sabbatum est; sed si mensis septimus bonum quid insonat, vicesima et septima dies mensis quidquid boni præcinnuimus turbat; per viginti enim duplicitas, per septimam identidam requies, per diem bona voluntas exprimitur; suppetit ergo bona ad sabbatizandum voluntas, dum quam sit bonum securam habere conscientiam recolimus, sed cum ad appetitum carnis respicimus, hoc illico dupliciter non sincere velle probamur; *Vult enim, ait Salomon, et non vult piger* (Prov. XIII, 4), dum bonum exsequi vellet, si sine ulla carnis continentia fieri posset, cum secundum hoc eum nolle penitus constet. *Super montes* autem *Armenia arca* requiescit, quia in sanctorum exemplis, qui vere pro excellentia et stabilitate *montes* dicuntur, et maxime in illorum qui post lapsum aliquid sanctitatis attigerunt, talium torpidorum conscientia se reflectit. In alia translatione *super montes Ararat* legitur; Ararat enim Hebraice *Armenia* vocatur, et hoc ipsum *mons vulsus* interpretatur; mons autem vulsus sanctitas est destituta. Cum itaque tentatur cujuscumque religiosi animus, occurrunt menti montium vulsiones, sanctorum scilicet lapsus, qui tamen ad hoc, ut montes vocarentur, redire studuerunt reparatis viribus; in his arca immoratur, quia horum casus, et postmodum resurrectiones quasi ad imitandum possibile cogitare delectatur.

VERS. 5. — *At vero aquæ ibant, et decrescebant usque ad decimum mensem. Aquæ eunt et decrescunt, dum spiritualis a nobis prudentiæ cogitatus recedunt, sed quia spiritus vadens* (Psal. LXXVII, 59) quidem per se sumus, sed per se non rediens (Ibid.), ad decimum mensem intendendo deficiunt. Mensis decimus, licet minus usitata hæc interpretatio habeatur, humanæ conditionis $\frac{4}{7}$ ordo non absurde accipitur, qui novem creatis angelorum ordinibus decimus est creatus; cum ergo illecebræ animum carnales urgent, non modo eos, qui per Adæ prævaricationem facta necessitate peccandi grave quidpiam commiserunt, in exemplum admittendæ pravitatis adhibet, sed ipsos principes generis nostri

A Adam et Evam, qui Dei fruebantur alloquio, et nulla suæ carnis incentiva patiebantur, attendunt quam facile ruerint, et hæc damna excusatione digna pro naturali fragilitate prætendunt. Si illi, inquit, hoc, aut illud egerint, ego homuncio quo robore resisterem? Dum ergo mensem, id est numerum quasi dierum claritatem in decimo illo peccatore, Adam scilicet, considerant, sub tantis auctoribus se posse peccare, cum et ipsi peccaverint, excusabiliter putant. *Decimo enim mense, prima die mensis apparuerunt cacumina montium.* In ipse namque primo statu, quem decimum diximus mensem, prima die, id est in ipso felicitatis introitu, *apparuerunt cacumina montium*, id est superbi fastus illorum generis nostri principum; solent sane B aliqui sic dicere: Si illi in superbia ac avaritia, quæ naturalia non sunt vitia deliquerunt, nos qui in cibo, ac potu, corporis voluptate, quæ originaliter medullis nostris insita sunt, peccamus, quid mirum facimus? *cacumina igitur montium* sic attendunt, dum illorum vitiis se defendunt.

VERS. 6, 7. — *Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arcae dimisit corvum. Qui egrediebatur, et non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram. Quadraginta dies transeunt, dum intelligentia, quam ex Decalogi Evangelique observantia habentes claruimus, superveniente nequitiae nocte privamur. Et tunc Noe fenestram arcae aperit, cum animus sensualitatem corporis pessima libertate ad haustum cujuslibet voluptatis quasi C fenestras expandit. Corvum dimittit, cum appetitum ad quælibet turpia effrenem ire sinit. Iste egreditur, id est extraria concupiscendo vagatur, et non revertitur, donec aquæ siccentur id est nunquam si sibi liceat rationis jura colligitur, donec quidquid pietatis ac gratiæ constat interius. qui humor in nobis est divinus omnino exsiccetur in terra, hoc est in mentibus.*

VERS. 8, 9. — *Emisit quoque columbam post eum videre si jam cessassent aquæ super faciem terræ. Quæ cum non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad Noe in arcam.* Licet carnalis affectus facile huc illucque labatur, ratio tamen gemebunda prosequitur et pensat, licet male implicita obniti non valeat, per quæ affectio sua vitiorum volutabra distrahatur, et quantum cordis facies ab interna teneritudine quasi sine pluviis terra obduretur. Sed cum adhuc religionis fervente memoria, et pudoris humani obsistente repagulo, *pes columbæ*, id est affectus rationis peccandi opportunitatem, *locum* videlicet, quo requiescat non invenit intra conscientiæ *arcam*, quasi concupiscentiæ pœnitens se recipit, unde sequitur: *Aquæ enim erant super universam terram. Extenditque manum; et apprehensam intulit in arcam.* Spiritualis pondus prudentiæ solet reprimere diutius ineptos motus animæ. *Aquæ* ergo adhuc imminent terræ, quæ vetant sui reverentia hominem ad illicita exire. *Extendit manum*, exerit fortitudinem operum, et rationem

quadam animi novitate correctam intrudit, ut sola interna curet, in arcam, hoc est seipsam. Dum enim mentem pudet aliquoties evagationis suæ, instituit irata sibi arctioris propositum vitæ, hoc est quod dicit eum columbam apprehendisse.

VERS. 10, 11. — *Expectatis autem ultra septem aliis diebus, rursus dimisit columbam ex arca. At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo Noe, quod cessassent aquæ super terram.* Pudor humanus non est extinctio criminis, sed dilatio. Etsi enim animositas ad horam videtur contrahi, intentio tamen præstolatur, imo ultra se providet opportunitates peccandi. Septem diebus præsens sæculum defluxit, quibus intelligere possumus fluxum mentis; septem dies expectantur; defectui scilicet, et alii quam illi quadraginta, quibus mores legaliter, et Novo et Veteri instruuntur, quia remissioris conscientiae, cum memoria coelestium intepuit, tempora providentur, ut ad patrandæ flagitia nullus Dei timor refragetur. Columba itaque, id est ratio, quæ revera sine felle nequitiae est, si ratio est, ab arca emititur, cum irrationabiliter in affectum cordis transitur. Prima emissio delectatio est, secunda consensus tertia peccati effectus. Quandiu enim mens in cogitatione fluctuat, pravos suos motus, aut Dei metu, aut humano pudore quadam rationis reductione reverberat, donec imaginationum illecta blanditiis cedat. Redit ergo, non ut errata corrigat, sed ad vesperam, ut Dei calore, ac luce sponte deficiat, et ramum olivæ in ore suo referat, id est sententiam divinæ misericordiae cogitationis superficie, hoc est ore, non intentionis voto promittat, quod poenitentibus plusquam nonaginta novem justis Deus aggaudeat (*Luc. xy, 7*). Cujus rami virent folia, quia cordis aspectibus hæc verba videntur superna pinguedine vivida, ubi lapsis si redeant major quam justis promittitur gratia; et quod quosdam permittat Deus cadere, ut gloriosius exemplo muliorum faciat resurgere; redit igitur a dispersione sua, ut hæc animo cum fuerit consulta respondeat; et sub spe veniæ ad flagitia inflectat; intelligit ergo miser animus spirituales in se aruisse aquas, et tamen consilio, quod malum non dubitat, aures impendit infectas.

VERS. 12. — *Expectavit nihilominus septem alios dies, et emisit columbam, quæ non est ultra reversa ad eum.* Dies septem superiores ad defectionem mentis retulimus. Nec absurdum rursus est, si per hos septem tempus ipsum, id est temporis opportunitatem, quo conceptum facinus peragitur, intelligamus. Et hoc igitur, et illud Noe expectat, dum aut defluere se introrsum male patiens tolerat, nec obniti tentat, aut commodum tempus ad ea quæ concupiit exsequenda considerat. Sed columba corvum secuta non redit, quia ducem præpostere ratio adhibens sibi affectum, postquam in sceleris ruit effectum, ad illa jam amanda, quibus semel libens

A imbuta est, per se non reditura amplius cor depressit immersum.

VERS. 13, 14. — *Igitur sexcentesimo primo anno in primo mense, prima die mensis imminutæ sunt aquæ super terram.* Per annum, qui universitas quædam temporis est, communis sæcularium conversatio intelligitur; per mensem status, et habitus vitæ cujusque hominis exprimitur. Prima dies illa, quæ potissimum in mundo regnat intentio, voluptas scilicet corporis accipitur. Cum ergo a sexcentesimo, a perfecti videlicet operis proposito, in peccatum quis labitur, primum demigrat in annum, id est ad pristinae conversationis ac cohabitationis ritum, quem primitus habuit, quo licite peccare licuit, postremoque primum decidit in mensem, priorem scilicet, unde quondam exierat, vivendi habitum et morem, contingitque diem, ut intendat carnis, non Dei facere voluntatem, et imminuuntur aquæ super terram, quia quo amplius insolentiae carnis exerescunt, tanto minus animalis jam factus homo capit ea, quæ Dei sunt; non tamen omnino aquæ, etsi imminuuntur, cessant, quia socordiam iniqua gerentis per spiritus impetum aliquoties increpani. Et aperiens Noe tectum arcæ, aspexit, viditque quod exsiccata est superficies terræ. Mense secundo, septima et vicesima die mensis arefacta est terra. Noe tectum arcæ aperit, cum quilibet per evidens pravitatis opus quid nequitiae intus gerat ostendit; aspicit, videtque quod exsiccata sit superficies terræ, dum videndum spectandumque præbet aperte quod nil divinæ dulcedinis resederit non modo in intentione, sed in ipsa, quæ rationis est superficies cogitatione. Si vero mensis est primus, prioris nostræ in sæculo vitæ modus, mensis secundus habeatur, postquam per apostasiam ad id-regressi fuerimus, cordis impoenitentia, et obduratio; septima referatur ad gratiam; vicesima ad hypocrisis duplicitem; dies quoque ad industriam. Nam cum obstinationis hebetudinem inciderimus, et cum Deo inimica nos agere noverimus, ex industria tamen secundum ejus nos gratiam vivere sub hypocrisis integumento simulaverimus, tunc reprobum sensum nos incurrisse sciamus; et dum spurcitas pio habitu subornamus, nullo nostri ad poenitentiam pudore provocati, nec inferius, nec superius irriguum jam habemus; arefacta est enim terra penitus; sed si miretur quis nos diem, mensem, et annum sub mali typo posuisse, agnoscat diem pro noxia in Scripturis sæpius aut scientia, vel prosperitate poni, et si dies ponitur, collectio talium, vel etiam summa dierum, quod est mensis, et annus, quare non itidem ponatur? Suppeterent de his exempla quam plurima.

VERS. 15, 16, 17, 18, 19. — *Locutus est autem Deus ad Noe dicens: Egredere de arca, tu et uxor tua, filii tui, et uxores filiorum tuorum tecum. Cuncta animalia quæ sunt apud te ex omni carne, tam in volatilibus quam in bestiis, et universis reptilibus quæ reptant super terram, educ tecum, et ingredimini super*

terram: *crescite, et multiplicamini super eam. Qui educit vinctos in fortitudine, eosque qui exasperant, qui habitant in sepulcris (Psal. LVII, 7), quocumque modo peccemus piis semper exundat visceribus, lapsum igitur desperatumque jam interna allocutione cor visitat, et ut ad se redeat incitat ac si ei dicat: Qui in peccati apud te lates conscientia, egredere confessione facta viamque tuam mihi revela; quæ enim arguuntur, manifestantur ab his, qui fiunt lamina (Ephes. v, 15). Tu, inquit, et uxor tua, non illa quæ arcam intransibilibus adest voluntas bona, sed concupiscentia, quæ ex ingestu, secundata diaboli peperit tibi peccata. Tu, inquit, et uxor tua, id est de scena vitiorum teipsum primo elimina, demum de ea, cui subjacuisti confitere concupiscentia. Multi namque sua facile fatentur mala, sed ipsi non exeunt a consuetudine prava. Sic filios, id est opera nequam prode, ut nil in te residere patiaris de iterandorum eorundem operum delectatione. Tu, inquit, et uxor, filii, ac uxores; accedenti enim ad confessionis auroram, veteris concupiscentiæ se nubilum ingerit, et operis cujusque noxii consuetudo, ac si quædam importuna jugalis adjungit *Cuncta animantia*, id est cupiditatum desideria, quæ penes te latent ex quolibet affectionis modo progenita, tam in superbiæ sæcularis quam inanis religionis volatili quadam extollentia, et iræ furorisque bestialis sævitia, necnon luxuria, quæ præpostere cum subesse debeat super corda, est reptilis. *Educ tecum*, ut confessio non fiat peccatorum sine correctione nostrum, nec nostrum correctio, nisi prævenitur confessione malorum. *Et ingredimini super terram*, tu videlicet, tuaque studia jam prorsus in justitiam commutata. Postquam vos foeda exueritis conscientia, necesse est ut ingrediamini ad interiora, quæ projeceratis, ut scriptum est, in vita vestra, ut sola de internis gaudiis sit vobis cura, ad hoc scilicet, ut constabiliamini jam super terram, pro fundamento habeatis rationem, ut non circumferamini per aliquam tentationem (Ephes. iv, 14). *Crescite ergo super hanc radicati in contemplationis, quam amisistis reparantes vos altitudinem, et multiplicamini ad proximum per charitatis amplitudinem; emittuntur igitur ab arca animantia, id est concupiscentias, quibus animamur ad noxia, anima enim naturaliter concupiscibilis est, et jumenta sensualitates videlicet, quæ motus animæ quodam incentu ad malum adjuvant, et cogitationes, quæ quasi angues indifferenter lubricæ per intima reptant, et cætera, ut supra exposita constant.**

VERS. 20, 21, 22. — *Ædificavit autem Noe altare Domino, et tollens de cunctis pecoribus et volucribus mundis obtulit holocausta super altare: Odoratusque est Dominus odorem suavitatis. Altare illud nil congruentius mihi esse videtur quam humilitas: sicut enim nisi in altari hostia nulla valet, sic Deo virtus, nisi cum humilitate nulla placet; hanc ædificamus, cum a fundamento intentionis ad parietes*

cogitationis pervenitur, et ad exhibitionem operis, quasi ad summam culminis; non autem cuncta pecora, sed *de cunctis tulit pecoribus*; pecora mihi videntur posse intelligi activa opera nostra quæ in dilectione fraterna exercemus, quæ quidem, non ut deberemus tota peragimus, sed tamen de omnimodo genere pietatis assumimus, quia desiderium si facultas suppeteret illa, ut jussa sunt explendi, omnia habemus. Per volucres quidquid spiritualis subtilitatis est in dispiciendis divinis, humanisque rebus exprimitur. Et hæc sunt munda, dum quidem illa sine favoris humani peraguntur aura; hæc vero inquiruntur sine erroris macula. Nec mirum, si munda, quia holocausta, igne scilicet sinceræ orationis ac compunctionis excocta; in feryere enim spiritus plene discernimus an pura sint, an recta, quæ agimus; ibi ergo ea incendimus, id est probabilia reddimus; unde et *Dominus dicitur odoratus*, quia a Domino nobis est discretionis, ac providentiæ virtus; odores namque nare discernimus, resque porro positas olfactu præsentimus, unde et apud Terentium, quidam olfecisse dicitur, quod conjiciendo præviderat. Ex odoratu igitur utraque præfata virtus accipitur, quod Dominus dicitur fecisse, quia idem in nobis facit ipse, nempe cum per elationem ac securitatem in vitium lapsi, jam ad Deum redituri, humilitatis in nobis altare erigimus, et quidquid durum, quidquid male humidum in mentibus est timoris igne cremamus, quis edicat quid discretionis, prudentiæ, ac sanctæ suavitatis ex virtutum suavitate intro haurimus? ibi enim gustatur quam suavis est Dominus (Psal. xxxiii, 9). *Et ait ad eum: Nequaquam ultra maledicam terræ propter homines; sensus enim et humani cogitatio cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Non igitur ultra percutiam omnem animantem, sicut feci. Cunctis diebus terræ sementis, et messis, frigus et æstus, æstas et hiems, nox et dies non requiescent.* Maledictionem pro defectu poni solere diximus, et constat, ac si diceret: *Nequaquam maledicam, deficere profecto ulterius non permittam terram, id est statum humani cordis, propter homines, propter quorumlibet utique exempla sanctorum, qui homines, rationabiliter scilicet sese regentes vocantur, ut est; respiciet homines, et dicet: peccavi (Job xxxiii, 17).* Dum enim super montes Ararat arca requiescit, per corvum suggestoriæ evagationis columba emittitur in delectationis excursus, operisque consensum. Deo itaque nobiscum aspiratorie loquente, post lapsum sentimus quadam interna calliditate de ruinæ experimento similem ulterius nos fortiter jam posse cavere defectum; ex alterius namque, quamvis David, quamvis Salomonis casu facere suum esse dignoscimus ex damni summa dementiæ extremum; est quædam pueritia nuper ad conversionem venientium, quos in suis Deus primordiis a bellis temperat vitiorum, ut filios quondam Israël, cum ex Ægypto exissent, noluit eis illico incutere molestias præriorum, pueriles enim

erant secundum hunc typum animi eorum. At, cum ad aliquod virtutis robur venerimus et tentationum caloribus vexari cœperimus, adolescentiæ spiritualis tempus ingredimur; unde dicitur: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore, et prepara animam tuam ad tentationem* (Eccl. II, 1). Cavemus ergo defectum, et defectionis exemplum, quia cum colluctatione, quæ nos impugnat vitiorum insurgentem ex virtute quasi ex adolescentia deprimimus typum, dum sensum exteriorum et cogitationum imaginationem semper nisi ratione frenentur pronam sentimus ad malum; dumque propriæ **50** metu fragilitatis anima suspecta tenetur, nunquam ad id detrimenti deducitur, ut animantia omnia, vitalia scilicet studia, in se penitus perimantur. *Cunctis itaque diebus terræ*, id est omnimoda intelligentia terrenitatis ac infirmitatis nostræ, dum scilicet eam diligenter attenderimus, *sementis*, id est nostræ conversionis initia, *et messis*, quod est summa perfectionis, aliquam a tentationum nunquam requiem inveniuntur habere molestia, sive in frigore torporis, et negligentia desidamus, seu ab aquis nivium, juxta illud Job, ad æstum (Job xxiv, 19), id est ad calorem religionis nimium veniamus; vel mentis aliquantula instar æstatis serenitate pollentes, vel nubilosa animi ægitudine ad modum hiemis cæcipientes, aut nocte adversitatum pressi, aut die prosperitatis effusi quocumque statu vixerimus, sine maligna, dum spiritus hos regit artus, titillatione esse non possumus, ut nunquam de peccati immunitate gaudentes, iterare peccata velimus.

CAPUT IX.

VERS. 1, 2, 5. — *Benedixitque Deus Noe et filiis ejus, dicens: Crescite, et multiplicamini, et replete terram, et terror vester, ac tremor sit super cuncta animantia terræ, et super omnes volucres cæli cum universis, quæ moventur in terra. Omnes pisces maris manus vestras traditi sunt. Et omne quod movetur et vivit erit vobis in cibum.* Ad obtinendam internam requiem Noe id est spiritui nostro, et filiis, operibus videlicet ejus, benedictionis, id est exuberantiæ consilium datur, *crescite*, ait, spe, sed ne id inaniter faciatis, *multiplicamini* hono prius opere, *et replete terram*, spiritualibus scilicet officiis occupate sensualitatem vestram, *et terror vester, ac tremor sit super cuncta animalia terræ*, id est super vitia, quæ ex animalitate nascuntur, non quod ipsa substantiata sint, ut terreri ac tremere queant, sed quod ad spiritus auctoritatem vitiosa terreri conscientia usque ad tremorem debeat corporis, *et super omnes volucres cæli*, id est super omnem dæmonum superbiam, *cum universis, quæ foede ac carnaliter moventur in corpore vestro*. Omnes pisces, qui perambulant semitas maris (Psal. viii, 9), omnis scilicet ingenii sagacitas, quæ discernat quasque mentis versutias, manus, id est operi vestro quasi quidam adminicularii adjuncti sunt, qui quæ agenda sint suggerunt; et omne quod pii operis habet motum, et ex fide

vivit, vobis proponitur imitandum. *Quasi olera virentia tradidi vobis omnia.*

VERS. 4, 5, 6, 7. — *Excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, et de manu hominis. De manu viri et fratris ejus requiram animam hominis. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Olera virentia, id est cruda apud nos esui apta non sunt; quasi olera ergo virentia prædicta omnia a Deo nobis traduntur, cum non pro sæculari honestate, ac scientia peraguntur, nec humanæ delectationis aqua, et ambitionis igne cocta solvuntur, sed pro sola internæ spei viriditate tenentur. Sic igitur allegorice accipiatur. Carnem autem cum sanguine non comedimus, si carnalis cujuslibet culpam ad instituendæ exemplum vitæ non assumimus; sanguis enim peccatum est; non, inquam, debetis imitari perversa, cum de manu cunctarum bestiarum, id est de opere cunctorum dæmonum, qui ad peccandum vos impulere, constet a me exigere supplicia, et de homine qui ea perpetravit exigatur poena; sanguis animarum mors est ipsarum; mors autem earum assensus delectationum. De manu viri id est pastoris, cui virilis inesse debet animus ad restringendam feminam in subditis molliem, unde et annulum quia sponsam habet gerit episcopus, quæritur anima hominis, ut cui præesse in præsentiarum consensit, illi tam in corporis quam in animæ, tanquam cum eo inde acturus, necessitatibus non desit; de manu fratris anima quæritur, si ea quæ proximo debetur juxta nos posito homini a nobis cura non impenditur; si enim negligentia nostra pereat, a nobis jure requiritur; sanguinem humanum effundit, qui aliquem in conceptu peccati fluctuantem suasionibus ad perpetrationem cogit; fit autem id non solum suadendo, sed et exempla præbendo: penset ergo seductor quam Deo supplicii debeat ultionem, qui Dei in homine destruxit imaginem.*

Aliter: sanguinem humanum effundit, qui alterius latens vitium detrahendo detegit; qui itaque utrumlibet egerit, sanguinem proprium fundendum noverit, quia qui vel alium seduxerit, vel crimen cuiuspiam emiserit, id ipsum infligendo patitur, quod alteri inflixit, nec id injuria, nam dignus est discriminis, qui iudicium sibi divinæ usurpat et honorem invidie infamat imaginis, quique nævum eidem irrogat corruptionis; *ad imaginem* namque *Dei factus est homo*. Vos autem ab his extorres pestibus, *crescite* piis operibus, *multiplicamini* intellectibus, *ingredimini* ad Dei oculos, ne mulceamini vulgi favoribus *super terram*. **51** id est Christum constabilimini funditus, *et implete eam*, ipsum scilicet sanctis pascite actibus, qui esurit salutem vestram.

VERS. 8, 9, 10, 11. — *Hæc quoque dixit Deus ad Noe, et ad filios ejus cum eo: Ecce ego statuam pã-*

ctum meum vobiscum, et cum semine vestro post vos, et ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum tam in volucris quam in jumentis, et pecudibus terræ cunctis, quæ egressa sunt de arca, et universis bestiis terræ. Statuam pactum meum vobiscum, et nequaquam ultra interficietur aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram. Cum talibus, inquit, officiis vos applicueritis, ecce, nec mora, statuam pactum meum vobiscum, peculiari vos mihi in amore astringam, et post vos, id est postquam corporea morte defeceritis, cum semine, bono videlicet opere, vestro pactum beatæ perennitatis stabiliam; unde psalmus: *Et filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam (Psal. cxxxii, 12)*, habemus filios opera, filios filiorum operum præmia. Hoc itaque, id est spiritus noster foedus divinum suscipit, dum se arctius divinæ voluntati subjungit, cum operibus nostris post nos pactum stabilis, cum per remunerationis gratiam ea sibi placuisse in futuro ostendit. *Ad omnem animam viventem*, volucres scilicet, jumenta, et pecudes, et bestias pactum initur, dum per arcæ egressionem, peccati videlicet confessionem; Lazaro enim dicitur: *Veni foras (Joan. xi, 43)*, ea, quæ fuerant superba, cupida et lasciva, atque crudelia ad regulam modestiæ ducta, sunt utilia; boni namque corruptio sit vitia [f., vitium]. Et hæc per confessionem lota fiunt iterum virtus, et superna concipiunt pacta quæ quidem præteriti lapsus semper animum deprimente memoria permanent indivulsa; ut non interficiatur omnis caro diluvii aqua, id est non tanta habeatur contemplationis excellentia, quæ universa ad plenum subruat carnis certamina, quatenus, dum crebris perurgetur motibus, semper seipsa humilior confugiat sub Dei misericordiæ alas mens devota; diluvium enim dissipans terram est, virtus speculationis humilitatis respectum in mente destruens. Ne magnitudo sanæ revelationum extolleret Paulum, datur sibi stimulus (II-Cor. xii, 7).

VERS. 12, 13, 14, 15. — *Hoc signum fœderis, quod do inter me et vos, et ad omnem animam viventem quæ est vobiscum in generationes sempiternas. Arcum meum ponam in nubibus; et erit signum inter me, et inter terram. Cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus: et recordabor fœderis mei vobiscum, et cum omni anima, quæ carnem vegetat; et non erunt ultra aquæ diluvii ad delendam universam carnem.* Arcus colore rubeo, simulque viridi constare dignoscitur. Arcus sacra Scriptura est, de qua sagittas suas ardentibus efficit Deus (Psal. vii, 14). Per colorem igneum timor, qui nos discruciat, per virorem accipitur spes, quæ pascuæ supercœlesti inhiat; quæ duo cum indesinenter nostra occupaverint corda ex arcu Dei procedentia, fit signum fœderis in nubibus, id est indicium divini amoris in cogitationibus, quo bene inter nos, ac Deum conveniamus, proficiendo in virtutum generationes, quæ nos ad beatas evehant sempiternitates; cum enim sic timetur, ut tamen

A non desperetur locus, ubi superbia, seu ignavia concrecat, non in animo reperitur. Dum itaque cælum, mens videlicet, nubibus, id est cogitationum nebulis obducitur, arcus iste per quem corda charitate vulnerentur, quasi lucifer in tenebris apparens inducitur.

VERS. 16, 17. — *Et recordabor, inquit, fœderis mei vobiscum*, id est recordari vos faciam sponsionis vestræ, qua mihi vos pro vestrorum venia peccatorum, et præmio vitæ æternæ servituros obtulistis. Hoc foedus initur est etiam cum omni anima, non quam caro portat, sed quæ carnaliter regit, et cum paralytico grabatum bajulat, et dum spes timoris providentia temperatur, si qua supernæ aspirationis exuberantia aliquando suppetat, non valebit intantum ut tumor inde nascatur, quia carnalium memoria operum ab animo, Deo dispensante, nequaquam deletur; eritque arcus in nubibus, quia cor nostrum sacri eloquii est locus, et videbo eum, id est continua meditatione versantibus exponam illud clare videndum, et recordabor fœderis, id est recordari faciam spiritualis eos, qua mihi annectantur, dulcedinis, fœderis dico sempiterni, quod interim dum vivimus nos Deumque constringat, sed in futuro specialiter uniat. Hoc pactum ad universam carnem, id est humanitatem, quæ est super terram, id est quæ supergreditur seipsam.

VERS. 18. — *Erant igitur filii Noe, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, et Japheth. Porro Cham ipse est pater Chanaan.* Tres isti sunt filii Noe, et ab his disseminatum est omne hominum genus super universam terram. Ex nostro spiritu spiritualiter fides, spes, charitas procreantur, ut supra sub personis trium filiorum dissertum est. Hi egrediuntur de arca, quando de potenti per confessionem egredi nos compellunt conscientia; talia dicta in Scripturis abundant, ut est: *Possedit agrum de mercede iniquitatis (Act. i, 18)*, id est possideri fecit. Porro Cham ipse est pater et auctor Chanaan, qui interpretatur motus eorum. Dum enim multotiens quam sit ardua nostri exsecutio propositi consideramus, et necessariam ceptorum honorum perseverantiam attendimus, ex desidia, et desperatione laboris fit motus, ac mutatio eorum, scilicet operum: nam fides cum exercetur per officia charitatis, et spes delectari nititur invisibilibus bonis, ab ipsorum contuitu, operis victa fastidio visibilibus, quæ magis in promptu sunt, amovetur illecebris. Cham itaque pater est Chanaan, quia spes proprio defectu, non quod bona æterna discredat, sed quod ea consequi præ laboris mole diffidat, potissimum mentis studia movet, ac mutat; Chanaan enim dicitur mutatus. Ab his tribus, nostris spiritualibus filiis omne hominum genus, id est omnis species rationabilitatis super terram humanæ conditionis infunditur.

VERS. 20, 21, 22. — *Cœpitque Noe vir agricola exercere terram, et plantavit vineam. Bibensque vinum inebriatus est, et nudatus jacuit in tabernaculo suo.*

Quod cum vidisset Cham, pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras. Spiritus noster requiei amator internæ vir agricola est, cum vires ingenii ad exquisitas sacrae paginæ agri, videlicet spiritualis, fruges exerit; terram exercet, cum corpori per exactiones laborum imminet; vineam plantat, cum corporalem per se attendens exercitationem ad modicum utilem, pietatem, spiritualia scilicet bona in Dei dilectione fundat, unde palmites internæ virtutis effundat: bibit vinum, cum degustat cœlestis desiderium. Hoc, juxta Zachariam, germinat virgines vinum (Zach. ix, 17). Inebriatur, cum terrena obliviscens ad superna sola cogitanda gaudia extenditur; sed cum ad cœlestia sapienda porrigitur, quæ sit miseria humanæ mortalitatis tunc primo magisque cognoscitur; in tabernaculo ergo se nudat, qui stola impassibilitatis, ac immortalitatis spoliatum se etiam in ipso corpore, quod tabernaculum usitate in Scriptura dicitur, pensat, juxta Paulum, enim quandiu in hoc sumus tabernaculo ingemiscimus gravati (II Cor. 5, 4), aut ex ipso gustu gloriæ, quam sit virtutis egena mens cogitat. At dum sæpe et fragilitas inter labores corporis et gravia ad expiandum peccata occurrunt menti, spesque minor ob sui in hac parte remissionem frater appellatur, verenda animi patris scilicet sui contemplanda præterdit, et difficultatem, imo impossibilitatem poenitentiae contuitu verendorum, id est peccatorum, objiciens fidei, et charitati quarum ratio aliquoties extra nos evagatur, quasi duobus foras positus fratribus nuntiat, et ut a proposito desinant, quasi subsannans patris qui proposuit ignaviam cogat.

VERS. 25. — At vero Sem et Japheth pallium imposuerunt humeris, et incedentes retrorsum operuerunt verenda patris sui; faciesque eorum aversæ erant, et patris sui virilia non viderunt Sem, et Japheth pallium imponunt humeris, quando fides et charitas sui ratione reviviscentes nimietatem verecundiæ, quæ mater est desperationis, dissimulantes non prorsus rejiciunt, sed se ponunt a tergo mentis. Unde dicitur: Incedentes retro, quia etsi pudorem in quantum nimius est rejiciunt, tamen per memoriam præteritæ vitæ retro incedunt; non enim abolenda est peccati verecundia, sed temperanda; facies autem avertuntur, quando de desperatione tentati, ad anteriora, spem scilicet æternorum, quæ poenitenti promittuntur, intellectuales oculi diriguntur; operata igitur patris virilia non indiscreto pudore videnda operiunt, cum fides, et charitas correpta jam sibi spe suis utentes viribus, fructibus poenitentiae dignis contegunt. Sed notandum quod hic pater Chanaan solum modo vocetur Cham, ubi suggerit pravæ motionis culpam.

VERS. 24, 25, 26, 27. — Evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset quæ fecerat filius suus minor, ait: Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis; benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus ejus. Dilatet Deus Japheth, et inhabitet

A in tabernaculis Sem, sit Chanaan servus ejus. Ex vino, id est ex gratiæ dono Noe evigilat, cum animus comperto suggestionis dolo contra ejus tentamenta restitutus se suscitatur. Minor autem filius recte dicitur, quia fides in aliquo difficile labitur; hæc vero perexcusationes impossibilitatum citissime congelascit, et per ipsam pariter charitas, nisi adsit ratio, refrigescit; congelascit, inquam, hæc enim est ovum evangelicum, quod materno charitatis calore fovetur, unde et Cham calidus dicitur, cui virus scorpionis adversatur. Maledictum pro defectu solere poni sæpe numero jam diximus; Chanaan ergo deficiat, id est motus instabilitatis absistat; servi fratrum sunt ratio, voluntas, et affectus, quæ fidei, spei, et charitati obediunt, vel quæcunque interiorius, vel exteriorius bona opera fiunt. His quidam militibus succenturiatus aiebat: Dico huic: vade in exhibendum actuale officium, et vadit; et alii: Veni ad spiritualitatis studium, et venit; et servo, id est affectui vago: Fac hoc, et facit (Matth. viii, 9). Articulus iste, quod est hoc, de re, quæ præsens est, solet dici. Fac igitur hoc, id est, ea age quibus tibi, id est, animæ tuæ præsens sis, et quia articulus demonstrativus est, hoc, ea age, inquit, quæ tibi a ratione agenda non extra te, sed intra teipsum monstrantur. Si igitur servi sunt hi, quis dignius erit horum servus quam Chanaan, id est mutabilitas atque motus, ut non imperet, aut in ullo resistat, sed ad coronam serviat virtutibus.

53 VERS. 26. — Benedictus Deus Sem; in fide utique, quæ per Sem accipitur, Dei benedictio, id est augmentum divinæ cognitionis emineat, et subjiciatur ei pravæ mutabilitatis motus. (VERS. 27.) Dilatet Deus Japheth, id est si charitas amicos attingit, usque ad ipsos etiam inimicos se Deo dilatante propaget; tabernacula militantium ac peregrinantium proprie sunt: fides vero cum sit sperandarum interim substantia rerum, cum ad illas res ventum fuerit, prorsus deficiet. Militat itaque, et peregrinatur Sem, fides scilicet in præsentibus, sed iners ejus militia judicatur, si charitatis contubernio privetur. Si ergo volumus non mori fidem, habitet Japheth in tabernaculis Sem, ornemus scilicet dilectionis opere credulitatem, et subsit nobis spei nunquam labefactandæ motus.

D VERS. 29. — Vixit autem Noe post diluvium trecentis quinquaginta annis; et facti sunt omnes dies vitæ ejus nongentorum quinquaginta annorum, et mortuus est. Per annos conversatio sancta exprimitur, quæ ex virtutum, quasi ex dierum collectione conficitur; per trecentos fidei, spei, et charitatis, de quibus modo egimus, perfectio accipitur; per quinquaginta requies, in qua per harum exercitia virtutum ac si quadam jubilæi remissione a nequam studiis cessatur; et fiunt tamen omnia quæ gerimus, quacunque religionis luce fulgeamus, imperfecte a nobis, quod per nongentos annos, qui denarium minus habent, intelligitur, quia in conspectu Dei omnis vivens non justificabitur (Psal. cxlii, 2),

licet humano iudicio videatur. Hinc est forsitan ^A quod auctor, nescio quis, in versu offertorii novies repetit, *ut videam bona*, denarium illum quærens summum, bonum perfectum, qui datur laborantibus in vinea; quod etiam hic intelligitur per quinquaginta non jam in tempore, sed requies sempiterna, *et mortuus est*, quantum ad mundi hujus vitia.

EXPLICIT LIBER TERTIUS.

INCIPIT LIBER QUARTUS

MORALIUM IN GENESIM.

CAPUT XII.

VERS. 1 — *Iocutus est Dominus ad Abram, dicens: Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram, quam monstravero tibi, benedicam tibi, et magnificabo nomen tuum.* Patri excelso, quod interpretatur Abram, id est spiritui paterna mentem auctoritate recturo, et a terrena vilitate levando, inspiratoria Deus locutione hæc suggerit: *Egredere de terra tua*, id est excutere de terrenitate tua, vel qui apud te in peccato submersus es, exi confitendo de peccatrice conscientia, et de cognatione imaginationum, cogitationum, carnaliumque luxuum, quæ ex eadem exoritur terra; *et de domo patris tui*, de ipsa scilicet exteriori conversatione mundi, quam possidebat pater quondam noster diabolus præsidens atrio suo in modum fortis armati; non enim cohiberi potest mobilitas intimi hominis, nisi extra fugiatur cohabitatio mundi. *Veni ergo in terram quam monstravero tibi*, in eam videlicet corporis ac animi soliditatem quam tibi insinuabo aut per internam suggestionem, aut per sacræ Paginæ lectionem, *faciamque te in gentem magnam*, virtutum videlicet numerositate te instruam, ubi gratiæ spiritualis multiplicitate benedicaris; et nomine, id est eximia opinione ad cœlestis Patris laudem magnificaberis.

VERS. 5 — *Benedicam benedicentes tibi*, multiplicabo utique hos, qui prædicando, exempla præbendo, tuis adminiculantur augmentis, et cognationes terræ, non illius de qua juberis exire, sed a me tibi intellectualiter demonstrandæ spirituales cordis progenies non tantum famæ vulgaritate, sed *in te benedicentur*, in tui scilicet interni habitus, ac operis veritate. Est autem cognatio ipsa virtutum ex sese prodeuntium quadam concatenatione facta gradatio. *Maledicam maledicentibus tibi*, inquit, ea profecto quæ damnium tibi defectionis incutiunt vitia carnis tuæ redigam in defectum.

VERS. 4 — *Egressus est itaque Abram, sicut præceperat ei Dominus; et ivit cum eo Loth.* Cum egrediente, ut expositum est, Abram it Loth, quia rationis

B auctoritatem justum est ut sequatur carnalis affectus, qui sæpius in nobis **54** declinat a recto, naturalis vitii consuetudine vinctus: Loth enim interpretatur *declinans*, vel *vinctus*. *Septuaginta quinque annorum* erat Abram, cum egredere de Aran. Aran interpretatur *res cum arca*. Per arcam cupiditatis capacitas notatur, per rem ea quæ concupisci possunt figurantur: quidam dum convertuntur, res quidem abdicant, sed habendi appetitum, id est arcam non abnegant: *De Aran* ergo exit quisquis cupiditatem, et quæcunque possunt concupisci respuit. *Septuaginta quinque cum egreditur annorum* est, dum per septenarium gratiæ Decalogum legis implens, quinque corporis sensibus integra virtutum quasi annorum collectione præest.

C **VERS. 5** — *Tulitque Sarai uxorem suam, et Loth filium fratris sui, universamque substantiam quam possederant, et animas quas fecerant in Aran; et egressi sunt, ut irent in terram Chanaan.* Sarai dicitur *princeps mea*, et significat voluntatem, quæ in morem conjugis unita Abram, id est marito spiritui, et Loth filio fratris sui, affectui utique, qui ex corporali semine, cui quædam cum anima naturalis germanitas inest, gignitur, recto ordine cum ita constituerit ducitur: cum his itaque Abram noster tollit *universam substantiam, quam pariter possederant*, dum omnia quæ intellectui nostro terrestria jure substant, in potestate habemus, nec ab eis regi nos serviliter patimur, sed nos ea quasi paralyticus grabatum regimus (*Joan. v, 9*). Unde Job: *Quia inquit, non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longe sit a me (Job XXI, 16)*. Quod enim ratio damnando possederit, profecto et voluntatis, et affectus statim imperio suberit. *In Aran* fiunt animæ, dum vitalia ac spiritualia bona peraguntur perfecta mundi abrenuntiatione. Egrediuntur *ad terram Chanaan*, dum morum quam professi sunt adipiscuntur solidam mutationem; Chanaan enim dicitur *mutatus*.

VERS. 6 — *Cumque venissent in eam, pertransiit Abram terram usque ad locum Sichem et usque ad convallem illustrem.* Attingentes igitur conversionis

efficaciam, pertransit spiritus noster terrenæ habitationis, quæ se aggravat, molem, et venit ad locum *Sichen*, id est obedientiæ perseverantis stabilitatem; *Sichen* enim interpretatur *humerus*, et humero quoque portamus, per quod obedientiam recte accipimus, cujus imperio humiliter ferendo curvamur: locum autem animi-immobilitatem dicimus; sed si obedimus, ad convallem illustrem, id est humilitatis nobilitatem necesse est veniamus, ut non coactitium prælatis, et etiam minoribus, sed ambientes spontaneum servitium impendamus.

VERS. 7. — *Chananæus autem tunc erat in terra. Apparuitque Dominus Abram, et dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.* Quo itaque Deo et sæculo illustriores sumus, tanto humiliores esse debemus. Sed *Chananæus* est in terra, quia spiritus cenodoxiæ et ineptæ typus verecundiæ desæviunt in affectione terrena. *Chananæus* enim dicitur *negotiator*; quod est inanis gloriæ venalitas, quæ maxime bonis actibus se ingerit, cum etiam quilibet ex ipsa sua humilitate superbit. Dicitur quoque *Chananæus erubescens*, pudor scilicet humanus ad viliora imperia sese menti incutiens. Hi tunc erant in terra, dum in nostris præcordialibus bonis ferverent sub conscientia. Apparet ergo Dominus Abram, cum se excelsum, sed humilia tamen respicere evidenti illustratione edocet rationem, et ad talibus resistendum de suis viribus diffidentem spe confortat victoriæ dicens: *semini tuo*, id est operis tui merito, si persistas, subjiciam terreni affectus quam fateris motionem. Ibi denique *altare* ædificamus, cum specie ista superandi spem quoque non in laude inani, sed præmio cœlesti cæterarum materie virtutum adjecta construimus. Nullum enim nostrum est bonum, si non sit spei divinæ innixum, sicut sine altario sacrificium.

VERS. 8. — *Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra Bethel, tetendit ad tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, et ab oriente Hai.* Bethel dicitur *domus Dei*. De loco altaris ad montem promovemur, cum non solum de vitiorum victoria non desperamus, sed etiam quarumque virtutum excellentiam appetimus. Is mons versus orientem domus Dei situs est, quia quidquid virtutis habemus, ad Christi conformitatem inhiat, Christi visione irradiari hic, et in futuro desiderat, qui est verus Oriens domus Dei, id est minister luminis mentibus fidelium, in quibus est habitatio Dei: tabernaculum isthic tendimus, cum ad Deo militandum appetitum spiritus provehimus. Ab occidente Bethel habemus, cum defectui nostro, qui aliquoties subrepat, vel etiam desperationi, domus Dei super cœlestis decorem, vel præteritæ actionis puritatem opponimus: ab Oriente vero habemus Hai, vel etiam secundum aliam translationem Gai, cum virtutum, quasi ex nimii gloria luminis lasciviente successu, quæstionem animo de inferni, vel peccatorum quorumlibet

quæ in nobis fuerunt, aut esse possunt, confusione inducimus; Hai namque *quæstio*, Gai dicitur *confusio*: quod totum est: *In die bonorum ne immemor sis malorum, et in die malorum ne immemor sis bonorum* (*Eccl. xi, 27*). Ædificat etiam hic Abram altare, dum inter victorias circumspexit 55 ad Deum suæ mentis hospitio invocandum, spiritus noster firma jam post spei tenorem radicatur charitate. Hæc enim sunt altaria tua, Domine virtutum, in quibus turtur nidum reperit, passerque domum (*Psal. LXXXIII, 4*); unde et subjungitur.

VERS. 9. — *Perrexitque Abram vadens, et ultra progrediens ad meridiem. Ad meridiem pergimus cum ad plenarium devotionis fervorem obtinendum contendimus; vadimus, cum animi propositum opere exercemus; ultra vero progredimur, cum ad majora gerenda exardescimus pii desiderii ambitu, quam facere præpediente fragilitate sinamus.*

VERS. 10. — *Facta est autem fames in terra; descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi.* Post tantam gratiæ exuberantiam necesse est ut tentatio subsequatur, ne in superbiam gloriæ nimietas delabatur; fit ergo *fames in terra*, cum fit in mente divini saporis inopia; *descendit in Ægyptum*, cum spiritu noster tribulationis se coangustantis humiliter inspicit detrimentum; Ægyptus namque dicitur *tribulatio coangustans*; ibi peregrinatur, cum in fervore tentationis, juxta apostolum qui ad probationem fit (*I Petr. iv, 12*), mens a se paupers alienata vagatur; nec id injuria; *prævaluerat enim fames in terra*, id est, dominabatur divini egestas consilii in conscientia.

VERS. 11, 12, 13. — *Cumque prope esset ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori suæ: Novi quod pulchra sis mulier, et cum viderint te Ægyptii dicturi sunt: Uxor illius est; et interficient me, et te reservabunt. Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis, ut bene sit mihi propter te; et vivat anima mea ob gratiam tui.* Postquam igitur ad mentis caliginem, quod Ægyptus, quæ dicitur *tenebræ*, sonat, pervenerimus; in ipso adhuc tentationis incerto Sarai, nostræ scilicet voluntati adhuc ab imperio non divulsæ mariti rationis, dicimus: Certum est quod bona cupias, et habitu honestatis quasi quadam specie benevolendo non careas, licet opere exsequi nequeas, sed si Ægyptii, carnales videlicet, qui te contenebrant, motus, aciem tibi suæ impugnationis, quia eis contraria voles, intenderint, uxorem te meam, id est rationis meæ amore te ductam æstimantes, mihi spiritui acrius insistent, tentationibus obruent, et te sibi, ut jam non nisi carnalia velis, contrahent; non itaque resistere tot malorum impulsibus valeo; cedam ergo, unde et sororem te meam ut dicas obsecro, id est eadem sentias quæ et ego, ut obruta auctoritate mariti idem sapiant voluntas carnalis et ratio, ut bene sit mihi quantum ad tempestates animi, quas suggestioni consentiens evasero, et vivat anima mea, id est, sentiat vita mea

quid dulcedinis habeat sæculo inservire secundum placitum arbitrii sui.

VERS. 14, 15. — *Cum itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptii mulierem, quod esset pulchra nimis. Et nuntiaverunt principes Pharaoni; et laudaverunt eam apud illum, et sublata est mulier in domum Pharaonis. Ingredimur Ægyptum, cum bonæ intentionis amisso lumine obscuritatem incidimus mentium: Ægyptii mulierem quod pulchra sit vident, cum corporales motus, qui aliquoties etiam sine cogitatione naturaliter et sponte citantur, piæ voluntatis pulchritudini invident, et sollicitando urgent; etsi enim plerumque erramus, omnino tamen nos errare dolemus, quia, juxta Apostolum: Quod nolumus malum, hoc agimus (Rom. vii, 19). Principes Pharaoni nuntiant, cum hi quibus dicitur: Tollite portas, principes, vestras (Psal. xxiii, 7), sensus exteriores nostri affectui carnali de residuo pii desiderii conquesti intimant; per Pharaonem enim carnalis recte affectus accipitur, qui dissipans, vel discooperiens eum, haud dubium quin spiritum destruens interius, et detegens veste virtutum, interpretatur; illam autem laudant, cum sagacitatem ingenii, et habitum corporis ad sæculi captanda commoda adulatorie suggerendo prædicant. In domum Pharaonis mulier transfertur, cum molli jam enervisque voluntas perseveranter actura eam affectu carnali inducitur; per domum enim diurnitas intelligitur mansionis.*

VERS. 16. — *Abram vero bene usus est propter illam; fueruntque ei oves et boves, asini et servi, et famulæ, et asinæ et cameli. Oves fatuitatem, boves nequitiae ponderositatem, asini petulantiam, servi proterviam, famulæ seductibilem et ad oculos solum humanos limidam conscientiam, asinæ cogitationem continua pollutione fecundam, cameli pravum ac distortum appetitum, et ad motum totius perversitatis acclinem; camelus namque a curvitate Græca derivatione vocatur. Bene autem exterius, non interius Pharao Abram utitur, dum non veris sed imaginariis, id est temporalibus bonis, pro voluntate corrupta ratio ab affectu delinitur.*

VERS. 17, 18, 19. — *Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, et domum ejus, propter Sarai uxorem Abram. Vocavitque Pharao Abram, et dixit ei: Quidnam est quod fecisti mihi? quare non indicasti quod uxor tua esset? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam, et vade. Pharaonem Dominus flagellat, dum quandoque a suarum effectum libidinum torpentem affectum præsentium futurorumque malorum Deus consideratione exterritat: ejus percutit domum, dum temporalis timore ultionis, vel æterni judicii, perseverandi in malo quem proposuerat destruit appetitum; et hoc fit propter uxorem Abram Sarai scilicet donec voluntas quasi conjugii proprio reddatur rationi: vocat Pharao Abram, quando affectus jam humilis sibi applicat rationem. Cur, inquit, o intellectualis censura judicii, volun-*

tatis non cohibuisti lasciviam, et tibi jure subditam sivisti tam leviter distrahi a te per ineptæ meæ affectionis fraudulentiam? Pacatis itaque meæ irritationis cunctis incursibus accipe eam, id est, forti continentia a modo tibi restringe connexam, sed tamen postmodum quantocius vade, id est, in melius proficere stude, declina a malo, et deinde impiger facito bonum (Psal. xxxvi, 27).

VERS. 20. — *Præcepitque Pharao super Abram viris, et deduxerunt eum et uxorem ejus, et omnia quæ habebat. — (CAP. XIII. VERS. 1.) Ascenditque Abram ex Ægypto, ipse et uxor ejus, et omnia quæ habebat, et Loth cum eo ad australem plagam. Pharao super Abram viris præcipit, cum Dei timore compunctus carnalis appetitus virilibus rationis sensibus auctoritatem propriæ opitulationis adjungit; deducunt eum, et uxorem, et quæ habet, cum ad expediendam intellectualitatem, subjungendamque intellectui voluntatem, et residuam animæ bonitatem, quidquid est virium sibi animus exhibet: ascendit Abram cum suis, uxore, et Loth ex Ægypto, cum spiritus noster emigrat a mundi hujus desiderio, et voluntate ac affectu suo a pristina declinatione correcto ad australem concedit partem, ad spiritualis scilicet vitæ fervorem. Surge, inquit, aquilo, et veni, auster (Can. iv, 16).*

VERS. 2. — *Erat autem dives valde in possessione argenti et auri. Postquam a peccati torpore ad ardentioris studii instituta consurgimus, argento scientiæ ditamur, quia discretionem spirituum, vitiorumque naturas, humanæ etiam conversationis varios status tanto altius cognoscimus, quanto et hæc aliquando passi, jam nunc Deo juvante nos evasisse gaudemus; auro scientiæ locupletamur, cum jam Dei contemplatione satiamur, et virtutum seu quorumlibet mysteriorum intelligentia perlustramur. Potest et sapientia ad religionis excellentiam, scientia vero accipi secundum ecclesiastici documenti sagacitatem.*

VERS. 3, 4. — *Reversusque est per iter, quo venerat, a meridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel et Hai: in loco altaris quod fecerat prius, et invocavit tibi nomen Domini. A meridie in Bethel venimus, cum a calore bene operantis fidei ad solum domus Dei, quod est Bethel, decorem diligendum, exquirendumque attingimus: domus autem Dei, aut mens nostra, aut illa intelligitur, in qua multæ esse mansiones perhibentur (Joan. xiv, 2). Porro per idem iter quo venimus, de Ægypto revertimur, cum per eadem virtutum exercitia, a quibus defluximus in culpam, regredimur in gratiam, scilicet usque ad locum ubi fixeramus tabernaculum, id est usque ad sinceræ humilitatis stabilitatem, quæ sanctarum mentium in præsentis locus est, sicut pravæ superbia, ubi spirituales nos acturos, dum spiritus hos regit artus, spondimus militiam, in loco altaris, quod inter Bethel et Hai prius fecimus, in fide videlicet Christi totum hoc agentes, in quo quasi fundamento spem*

bonorum nostrorum præmii fixe locavimus, sine qua tanquam altari non offerimus. Hinc Bethel, id est supercoelestis domus Dei, contemplatione gaudentes, illinc gaudia Hai, id est tartaræ confusionis, intuitu moderantes, sicque nobis nomen Domini, quod est Jesus, id est Salvator, invocantes.

VERS. 5, 6, 7. — *Sed et Loth, qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, et armenta, et tabernacula. Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul. Erat quippe substantia eorum multa, et non quibant habitare communiter. Unde et facta est rixa inter pastores gregum Abram et Loth. Loth, id est affectui nostro, quandiu rationi quasi Abram inhæreret, greges sunt omnium, numerositas videlicet simplicium ad se, et beneficarum ad alios cogitationum; non enim modo sibi, sed et aliis vellera ferunt oves; sunt armenta, fortia scilicet virtutum opera; adsunt denique tabernacula, dum sciens hic se non habere manentem civitatem (Hebr. XIII, 14), cogitat in hoc sæculo se versari ac si in quadam castrorum militia; sunt namque militantium vel peregrinantium tabernacula; non potest tamen eos terra capere, ut simul habitent, quia terrenitas, quæ aggravat animam (Sap. IX, 15), non patitur intellectualitati irrefragabiliter ac individue quandiu in hac carne agimus appetitum consentire carnalem: Caro enim concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem (Gal. V, 17). Nam substantia, id est motuum, qui menti ure substant, infimorum discrepantia, non fert corpus et spiritum semper in Dei placito sentire communia; hinc ergo fit indesinens inter pastores utrorumque gregum rixa; dum et cogitatio rationalis per virtutis pasci cupit studia, aut per sacræ paginae dicta; carnalis vero temporali saginatur gloria: pascunt rationales motus lacrymæ corporales quæque jocularia; multa igitur inter utrosque discordia: Fuerunt, inquit, mihi lacrymæ meæ panes (Psal. XLI, 4).*

VERS. 8, 9. — *Eo autem tempore Chananeus, et Perezæus habitabant in terra illa. Dicit ergo Abram ad Loth: Ne, quæso, sit iurgium inter me et te, inter pastores meos, et tuos; fratres enim sumus. Ecce universa terra coram te: si tu ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo; si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam. Eo tempore quo pastorum intra nos, coelestium scilicet atque terrestrium iurgia conseruntur, Chananeus atque Perezæus in nostra terrena affectione versantur. Chananeus interpretatur reversus est, Perezæus superans, vel disseminatus: dum enim neque noster appetitus post momentaneam pacem quasi ad solita bella revertitur, cogitatum, delectationumque semina animæ insperguntur, quibus ipsa multoties superatur, loquatur itaque Abram ad Loth, ne, inquit, ratio ad affectum tam contraria exercere ac monere studeas honestati, cum ex una prodeuntis mente quodammodo nos vinciat germanæ ad invicem pietas conditionis; et ubi tanta naturæ est unitas, sibi alter-*

A utrum invidere, subversionis dolos obtendere, quæ dementiæ extremitas? *Ecce universa terra coram te est, id est universæ terrenitatis appetitus in promptu est; si tu sinistrorsum per flagitiorum convexa processeris; virtutum modestiam, quod est dextra; ut dici solet, rostro et unguibus me defensuram noveris? quod si de ipsa dexteræ, scilicet virtutis custodia, per elationis impetum me tentare delegeris? ego ad sinistram peccatorum a me olim commissorum intuitu cordis pergens, conceptos reflabo tumores aculeo discretionis.*

VERS. 10. — *Elevatis itaque Loth oculis vidit omnem circa se regionem Jordani, quæ universa irrigabatur, antequam subverteret Deus Sodomam et Gomorrhæam, sicut paradisus Domini et sicut Ægyptus venientibus in Segor. Loth oculos erigit, cum carnalis appetitus ex ipsa rerum mundialium cupida consideratione superbit; videt non Jordanem, id est descensum eorum, scilicet iniquorum, quo per amorem visibilium in invisibilem labuntur interitum, sed omnem quæ circa est regionem, id est ipsius peccati circumstantiam, sæculi scilicet hujus jucunditatem; descensus sane peccatum est, regio circa descensum, gloria temporalis. Hæc universa irrigatur uti paradisus Dei, quia fallax animi cupiditas ad utendum bonis transitoriis sine ullo criminis incursu confingit sibi inesse gratiam honestatis, et his, quæ quasi quædam sunt paradisus ob nimiam sui speciem Dei manu consita, licite mentem, et usum debere attribui; hæc honestatis fiducia fons ille est, qui in initio hujus libri legitur totam terræ superficiem irrigasse; porro regionem irrigamus. utpote paradisum Dei, quia mundum nos posse religiose, continenterque tenere pollicemur, utpote tam pulchre satum verbo Dei; sed is qui paradisus a nobis falso jactatur, processu temporis fit Ægyptus, id est tenebræ et obduratio cordis, non aliis tamen quam venientibus in Segor. per animi scilicet fluxum delabentibus in lasciviam; Segor enim dicitur vitula, vel meridiana; in quibus intelligitur pravus animi æstus, atque petulantia; dumque de bono, quod non est, confidimus, in vera, quæ nobis insunt, mala corruimus.*

VERS. 11, 12, 13. — *Elegitque sibi Loth regionem circa Jordanem, et recessit ab oriente; divisique sunt alterutrum a fratre suo. Abram vero habitavit in terra Chanaan. Loth moratus est in oppidis quæ erant juxta Jordanem, et habitavit in Sodomis. Homines autem Sodomitæ pessimi erant coram Domino nimis. Hæ totæ igitur, quas prælibavimus, mentis fatuæ præsumptiones fiunt antequam Deus in nobis Gomorrhæam, id est populi seditionem, quod non est aliud quam vitiorum turbulentiam subvertat, et Sodomam, cæcitatem, videlicet de vitiis orientem; hac namque utraque subversa mox mundi nobis displicent universa. Recedit Loth ab oriente, cum post aliquantulæ pacis quietem, quam in primordio conversionis aliquoties experimur, Deo bella per-*

mittente salubriter nobis insurgere, affectus noster resilit ab ea, cui prius assenserat, rationis luce; regionem Jordanis eligit, quia per continuos appetituum motus gloriam qua destituatur attendit; adversus alterutrum dividuntur, dum contraria spiritui semper a carne quærentur. Abram habitat in terra Chanaan, dum ratio cum Deo sentiens semper affectat morum quam professa est mutationem: Chanaan enim mutatus dicitur: Loth moratur in oppidis circa Jordanem, quia dum confidit in virtute suæ honestatis, quasi quibusdam fictilibus oppidis paulatim defluente propositi simulacro, ad hoc venit, ut habitet in Sodomis, in conformitate videlicet vitæ sæcularis: Sodoma plane dicitur similitudo eorum, id est malorum, et pessimus coram Domino, id est in interiori homine habitus ipsorum, licet coram hominibus æstimetur aliqua probitas eorum.

VERS. 14. — Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisus est ab eo Loth: Leva oculos tuos, et vide a loco in quo nunc es, ad aquilonem et ad meridiem, ad orientem et ad occidentem; omnem terram quam conspicias tibi dabo, et semini tuo in sempiternum, faciamque semen tuum sicut pulverem terræ. Spiritui nostro vitiorum lenocinio resistenti, spem meliora merendi intima Deus allocutione attribuit. Leva, inquit, oculos, ab inferiorum utique concupiscentia specierum intentiones cogitationum dimove, et vide, a loco, id est a statu animi in quo nunc agis, aquilonem tentationum, ☸ quæ torpidam reddunt mentem; meridiem spiritualis gratiæ, quæ fidei parit in nobis per opera digna calorem; orientem divinæ contemplationis, quæ radios subtilium intellectuum recessibus tuæ suggerat mentis, et occidentem activæ procurationis, quæ sicut ortum oriens, ita occubitus suscipiat solis, finem scilicet, perfectionemque charitatis, quæ a divino amore initium accipit exercendæ ad hominem pietatis. Postquam itaque aquilonem obtinueris, tria sequentia mox habebis, et pariter omnem terram, id est terrenitatem, quæ suspectus ne in eam incurras teneris, (Vers. 15) tibi dabo, imo semini tuo, id est quod tibi vitia subdam non tuæ naturæ ascribas privilegio, sed gratiæ meæ, et bonæ actionis, quam per gratiam meam assecutus es, merito, quod est semini tuo; opera enim bona semina sunt nostra, unde est: Et semen servorum ejus possidebit eam (Psal. LXVIII, 37.)

VERS. 16, 17. — Faciamque semen tuum sicut pulverem terræ. Pulvis cum sit de terra, sine damno terræ a terra tollitur; bona nostra opera cum sint ad omnem ventum mobilia tentationis, sine aliquo Christi, qui terra nostra est, a quo pascimur, et sustinemur damno, vel commodo et adhæremus illi, et deficiamus ab ipso. Hoc ergo semen sicut pulverem facit, cum levitatem nostri totius boni nobis indicat, nisi humore spirituali respergatur, et quia non pro se, sed pro nobis ipsis laborare jubemur: juxta

Evangelium sane dicere præcipimur, cum bona fecerimus: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus (Luc. XVII, 10); hoc semen aliquis, etsi pulverem numerat, numerare non prævalet, quia etsi instabilitatem quam patitur plene metitur, tamen odio, vel amore apud Deum propter eadem opera ignorat omnino an dignus habeatur (Eccl. XI, 4), dum nescit quanti ab ipso pensentur; surge ergo ab omni inertia, terram conscientiæ, et corporis tui circumspiciendo, ac deprimendo perambula, secundum longitudinem perseverantiæ, et latitudinem charitatis, et sic, Deo dante, quæ vitii quondam erat, fiet nostri ad integrum hic, et in futuro juris.

VERS. 18. — Movens igitur Abram tabernaculum venit, et habitavit in convalle Mambre, quod est in Ebron; ædificavitque ibi altare Domino. Movet tabernaculum, cum spiritus noster in procinctu vitiorum positus, ad destinatæ Dei militiæ se promovet exercitium; habitat deinde in convalle Mambre, id est in humilitatis se deprimit vilitate, per quam refloreat ingenii perspicacitate, et exin bonarum et malarum rerum divisione. Mambre enim divisiones et perspicua sonat; nec immerito: Nam superbis Deus resistit, humilibus gratiam dat (Jac. IV, 6), et super humilem, ac quietum spiritus pausat (Isa. LXVI, 2); sed hæc convallis divisionum est in Ebron, quod participatio mœroris, aut augmentum sempiternum dicitur; nil enim eorum quæ prætulimus obtineri potest, nisi omnis terreni gaudii repulsione, et augmenti sempiterni desiderio in regni Dei, et justitiæ ejus quæstione. Dicitur etiam Ebron visio sempiterna, in quo intelligitur divina contemplatio, hic quidem incipiens, sed in futuro perficienda, ubi mentis nostræ altare spiritualibus victimis plenum constabatur, coeuntibus omnium sanctarum artium partibus in modum ædificii ad intelligentiam usque divinitatis porrigitur.

CAPUT XIV.

VERS. 1, 2, 3. — Factum est in tempore illo, ut Amraphel rex Sennaar, et Arioch rex Ponti, et Chodorlahomor rex Elamitarum, et Thudal rex Gentium, inirent bella adversum Bara regem Sodomorum, et contra Ersa regem Gomorrhæ, et contra Sennaab regem Adamæ, et Semeher regem Seboin, et contra regem Balæ; ipsa est Segor. Omnes hi convenerunt in vallem silvestrem, quæ nunc est mare salis. Per hos quatuor, qui adversus quinque bellum inierunt reges quatuor principalia mala, delectatio scilicet, consensus, ac operatio, nec non etiam consuetudo a nobis accipitur, quæ adversus exteriorem appetitum, qui recte signatur per quinarium, magna congressionis mole luctantur, et hoc illo fit tempore, quo Loth in oppida declinavit Sodomæ: per quinarium, inquam, ea, quæ sensualitati adjacent, figurantur; appetitus namque noster, cum sit naturaliter bonorum appetens factus, corruptibiliter interiorum negligens exteriora quærit; ab his itaque prædictis regibus ab usu rescindiendæ necessitatis

compellitur ad libidines explendæ superflue voluptatis. Quinarius etiam ex quaternario constat, et monade, quasi quodam superiori præside, unde et affectus noster temporalium gloriæ, quæ quaternario figurantur, præstare principali majestate debet. Est igitur primus Amraphel, qui interpretatur *dixit ut caderet*, quod præcipue ad delectationem, quasi ad casus deliberationem attinet. Secundus, Arioch, qui dicitur *ebrius*, vel *ad solitudinem redigens*, in quo accipitur consensus dementia, consilii expers, atque Deo cultore repulso solum sibi hominem relinquens : tertius denique est Chodorlahomor, qui et ipso nomine quasi *decorum manipulum* sonat; manipulus fructus est operis, fructus autem pravi operis ipsa voluptatum suavitas est. Non ergo decorus, sed quasi decorus manipulus est, quia non vera species, sed fallax, et imaginaria dulcedo in talibus operationibus est. Porro quartus, *rex gentium* est, quia reprobis sensus ex 59 criminum consuetudine est, et sicut rex exercitum, ita ipse sibi contrahit omnium flagitiorum cœtum, quasi agmen multarum gentium.

Ineunt isti bellum adversus nostrum carnalem affectum, ac si flammæ admoveant ventum, sub suo eum imperio attrahentes : primus itaque nostræ defectionis motus quasi quidam rex non regens, sed deprimens in Sodoma est; Sodoma vero muta dicitur : muta est mens nostra, cum nil dignum ratione respondet ad delectationis ludibria. Gomorrha seditio populi, in quo intra mentis urbem cogitationum nequam effrenatio tumultuosa notatur. Adama interpretatur cruores; sanguis autem tunc cruor solum usu Latino dicitur, cum a corpore decurrere videtur : cruores ergo sunt peccata, quæ in opus pravum ex interna seditione procedunt. Seboim capra, vel damula, vel statio ejus in mari, in quo intelligitur ipse noster affectus, qui cum mutus ex Sodoma, seditiosus ex Gomorrha, fuerit denique transgressor ex Adama, jam quasi capra, quæ arduorum est appetens, spe inani sublevatur ad supera, dehinc in morem damulæ, quæ pavidum est animal, ne habita perdat, timore descendit ad infera; sicque statio ejus fit in mari, dum nunquam a recto animi statu indesinentium impulsu motuum desinit fluctuare. Sequitur igitur jam Bale, quæ interpretatur *absorbuit*, vel *præcipitavit*; nam his anima ad vitæ destitutionem præcipitata miseriis, quodam oblivionis absorbetur barathro, ut jam vix meminisse velit, in quo sit posita tempestatum salo. Super his itaque omnibus reges sunt, dum carnis motus cogitationum agmina sibi contrahunt, Reges quatuor adversus quinque se erigunt, dum prædictæ defectiones animi alias in affectu nostro remissiones, et nequitas, aut etiam easdem ipsas exaggerant, et accendunt. Unde sequitur : Quia omnes hi convenerunt in vallem silvestrem, id est omnis negligentiae examina coierunt in mentem humilem; sed ab excellentia sanctitatis dejectam, et silvatico quodam horröre peccati, multimoda

obscuritate, et incuria oblectam; inde fit mare salis, id est ex hoc innascitur animæ repulsa Dei sapientia, prudentia carnis : sal enim quia hoc loco maris dicitur, astutia accipitur; mare non incongrue sicut sæculum, ita et caro dicitur, quæ semper æstuat desideriis; *prudentia autem carnis*, quæ ab Apostolo *mors* vocatur (Rom. viii, 6), in solis voluptatibus exercendis ac exquirendis gloriatur.

VERS. 4. — *Duodecim annis servierunt Chodorlahomor, et tertio decimo anno recesserunt ab eo.* Per Chodorlahomor, quem diximus quasi decorum manipulum appellari, voluptatem, quæ fructus totius nequitiae, et quasi quidam decor est, intelligimus figurari; tria vero quater duodecim faciunt; duodecim itaque annis illi servimus, cum trinitatem mentis, rationem scilicet, voluntatem, ac memoriam voluptati, quæ in regnis vitiorum præeminet, quasi sub quaternario temporalitatis hujus addimus. Duodecim etiam annis illi servimus, cum mentis, ut diximus, trinitatem, et corporis quantitatem eidem quadam annuali perfectione subjicimus; sed tertio decimo ab eo recedimus, cum Deum, qui unitas est, præsidem ac rectorem nobis in corpore ac anima instituimus.

VERS. 5, 6, 7. — *Igitur anno quarto decimo venit Chodorlahomor, et reges, qui cum eo erant, percusseruntque Raphaim in Astaroth, Carnaim, et Zuzim cum eis, Emim in Save Cariathaim, et Chorraos in montibus Seir, usque ad campestria Pharan, quæ est in solitudine, et percusserunt omnem regionem Amalecitarum, et Amorrhæum, qui habitabat in Asasonthamar. Reversique sunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades.* Postquam in convalli Mambre Abram figit tabernaculum, dederamus regi nequissimo voluptati repudium; hæc enim præcellit in regibus, quia nil voluptate cordibus hominum dominatur tenacius. At animi rursus, ut assolet, tepescente statu, et denarium divinæ legis quaternario temporalitatis supponente, memoria voluptatis, delectationis, consensus, consuetudinisque pristinae accincta suffragiis, percutit *Raphaim in Astaroth*, id est imbelli sua teneritudine, qua nullis motibus obstat, excitat et commovet gigantes, quod interpretatur *Raphaim*, id est superbos dæmones, ad faciendam lapsuræ menti explorationem : *Astaroth* sane, faciunt exploratores, dicitur. Percussio autem ista non interemptio est, sed securæ ac nimium de se fidentis animæ concitatio; solent enim vasa percuti, ut muscæ, vel apes inibi quiete considerentes suscitentur, unde et percussum dicitur latus Petri in carcere. Post explorationem ergo infirmæ mentis, quæ ad omnem memoriam ad vitia concalescit, percutitur, id est movetur *Carnaim*, quod est cornua, in quibus signatur repugnandi contra memoriæ suggestionem confidentia : solent nempe secure aliqui in cogitatu delectari, de suis fisis viribus, quod pravo possint operi reluctari.

Percutiuntur ergo cornua; dum ad delectationis

venenum dulciter hauriendum fallax. permittitur ad effectum sceleris repugnantia : cornibus enim se defendunt animalia ; sed *Zuzim*, qui et *Zomzommim* alias dicuntur, *cum eis* pariter excitantur ; vitiosa enim cum sit nostra natura, vitiorum semina in se portat, et hæc ipsa, donec excitet vis tentationis, se pati ignorat : *Zomzommim* autem dictio integra, *Zuzim* vero per concisionem est dicta ; *Zomzommim* itaque dicitur, quæ est hæc aqua, vel præparati in acie. Dum namque cornua, id est fortitudinem repugnandi contra prava opera mens fallaciter erigit, et primæ delectationis mollitiem leviter ducit, repente concrenentibus cogitatum corporaliumque motuum ventis, quasi quædam glaciæ durtia admoto igne resolvitur, et dicere apud se jam relapsus ab illo tanto robore cogitur, quæ est hæc aqua, id est unde mihi ex insperato tot tamque fluxa desideria ? Cum proprios enim motus sub suo habere se putaret jure, subito attendit contra se præparatos in acie. Enim etiam in *Sabe* commoventur, dum horrenda quælibet non modo naturalia mala a captiva mente jam proponuntur ; *Sabe* captiva interpretatur, vel vepres ; vepres autem desideriorum, quæ nos lacerant, carnalium multiplicitas sunt ; in emendationibus non *Sabe*, sed *Save*, vel etiam *Savhe* habetur, quod digæ vel elevatio interpretatur, sonans utique, quod digne hos incursum propter elationem suam anima patiatur ; non solum vero in vepribus, id est in corporeis motibus sed etiam in *Cariatihaim*, quod est in civitate silvarum, quo signatur inculta, et obsessa pravitate mens, horribilitas nequitiarum excitatur : *Chorræi* etiam in montibus *Seir* isto certamine irritantur, quia sensus exteriores, quos *Chorræi* significant, in altitudines superbiæ de exuberantiis perpetratarum libidinum gloriose extolluntur ; *Chorræi* nempe de foraminibus interpretantur, et corpus nostrum sensibus suis, uti quibusdam aperturis foraminum, rerum forensium tactibus permeatur.

Seir vero hircus dicitur, in quo fetor luxuriæ accipitur ; usque ad campestria *Pharan* quæ est in solitudine, ab iisdem regibus itur, quia ipsa tumoris eorum rabies, qua de suis malefactis gloriantur, sub rediviva flagitiorum quorumlibet ferocitate, reflexa consternitur in campi morem, et quidquid divinæ memoriæ in mente resederat, redit in solitudinis horrorem ; in solitudine plane est, quisquis sine Deo habitatore est ; *Pharan* vero interpretatur ferocitas eorum, haud dubium quin vitiorum, quæ mentium munitiones campestri, quadam infirmitate compellant. Revertuntur ad fontem *Masphat*, quod est contemplationis, ex quo haurimus rorem totius divinæ et humanæ rationis ; fons enim noster, ad quem recurrimus, et ex quo sensualitatem nostram ad carnalia deficientem, quasi fatiscientes agros perfundimus ratio est ; *Masphat* autem contemplationem, vel iudicium sonat ; ratio enim iudicat omnia, quia spiritus est, et a nemine iudicatur. Postquam igitur exterioris hominis per quælibet impro-

bitatum genera membra corruerint, rationem, quæ sola superstes plerumque miseriam suam videt, et ingemit, extinguere appetunt, ne ipsa mala pensando dolcat quæ sibi insunt. Occisis namque filiis, *Sedechiæ* oculi eruuntur ; ipsa quoque ratio est *Cades* : *Cades* vero sancta vel mutata interpretatur : quæ enim sancta fuerat, carnali appetitui resistendo, et a *Loth* divortium faciendo, veræ perspicuitatis, id est contemplationis adempto sibi lumine commutata, regum pessimorum, qui post criminum revolutionem ad hanc redeunt obsidendam, substituit ad tempus arbitrio. Percutunt omnem terram *Amalecitarum*, quia affectum, voluntatem, intellectum, sensualitatemque Dei inimicorum juxta Psalmistam terram lingentium (*Psalm. LXXI, 9*) non solum ad cupienda, sed etiam adulationibus ad lambenda sæculi hujus commoda irritant, et accendunt. *Amalech* etenim populus lingens dicitur eos significans, qui quod vi nequeunt, hypocrisi, linguæque blandimento præripiunt.

Percutitur etiam *Amorrhæus*, qui habitabat in *Asasonthamar*, id est excitatur inanis gloria Deum absque dubio amaricans, quia perseveranter obtinere se simulat vitiorum quorumque præsidia, indesinenti potiundo victoria. *Amorrhæus* dicitur amaricans ; *Asasonthamar* autem urbs palmarum, in palmis quoque victoriæ figurantur ; honorem itaque Deo debitum de peccati victoria, cum sibi fallaciter mens arrogat, quadam idololatriæ ac sacrilegii profanitate Deum amaricat, et dum aliquibus vitiis, a quibus ad horam minus impetitur, carere se simulat, de urbica quadam munitione sui, et victoria glorians peccati, quasi rex sese inhabitat : non enim omnia nos pariter vitia pulsant, sed cum nos malo capitali constringimur, ab aliis interim feriat, ipsorum quasi victores esse videmur, quibus tamen, cum causa redierit, prompta mox voluntate subijcitur. Hæc igitur tota, etsi non simul animo ejus, qui tentatur se ingerunt, tamen pedetentim per tentationis moras, delectando, consentiendo, agendo, visitando erumpere consueverunt. Quinque ergo reges egrediuntur, et dirigunt contra quatuor aciem in valle silvestri, dum affectus noster, qui æternis debet intendere, quaternitatis, id est temporalitatis suæ motibus constipatus, delectari cogitando, ac videndo ista vult quidem, sed contra actum ipsius peccati quasi ad resistendum præparat rationis aciem, dum sibi etiam ipsi nomine necessitatis levigat rerum corporalium delectationem, quas tamen diligit non tam ad usum quam ad libidinem ; quatuor vero adversus quinque consurgunt, dum id quod sub specie Dei creaturæ religiose videbatur amari, spurcissime hominem ostenditur delectari, unde contingat in pravitate consensum labi, et ab affectu in consuetudinem volvi, sicque paulatim affectum cum his a quibus regitur animi torporibus, prædictis malorum suborientium gradibus inclinari.

VERS. 10. — Vallis autem silvestris habebat puteos

multos bituminis. Vallis non est aliud quam ad ima demersio mentis, silvestris, incuria cogitationis, quæ in profundo cum ruerit criminum, bitumen inextricabilis inveniet obligationis; qui enim facit peccatum, servus est peccati (Joan. viii, 34); spiritus namque vadens per se, sed per se non rediens sumus: ex nobis habemus eadere, et ex solo Deo resurgere. Itaque rex Sodomorum et rex Gomorrhæ terga verterunt; cecideruntque ibi; et qui remanserant ad montem. Rex Sodomorum et rex Gomorrhæ terga vertunt, cum conscientia ad peccati suggestionem imbellis, et muta, et quadam populari nequam carnalitatæ suæ motuum seditione plena, quasi una duobus acta regibus provincia, aversa rationalitatis quam proposuerat acie, pessimæ patientiæ terga vertit, et clamantibus vitiis: Incurvare ut transeamus, totius rigorem inflectit rectitudinis, et incidunt puteos bituminis. Qui vero remanent ad montem fugiunt, quia dum cogitationes nostræ lapsus sui discrimen aspiciunt, ab his in quibus labi deinceps possunt, priori casu correctæ ad virtutis desideria profugiunt.

VERS. 11, 12. — *Tulerunt omnem substantiam Sodomæ et Gomorrhæ, et universa quæ ad cibum pertinent, et abierunt: necnon et Loth. et substantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.* Ab anima peculiariter silenti, hoc enim Sodoma sonat, et secundum Gomorrhæ sensum constitutæ in turbulentia peccati substantia tollitur, cum post ruinam fundamentum etiam bonæ voluntatis, et affectus poenitendi adimitur. Universa quæ ad cibum pertinent auferuntur, quando totius sacre Scripturæ consilia, quibus reficimur, a mente tolluntur: postquam hæc fecerint, abeunt, quia sibi subdita prorsus infelici anima, ut pote obedientem dæmones impugnare desistunt. Unde autem Sodomæ restet poenitudinis gerendæ substantia, cum Loth, id est affectus noster a bonis declinando distractus non habeat, cui bonæ voluntati innitatur, quæ sibi in modum naviculæ substet, in quo ipse subsidat. Unde sub cuiuspiam voce lapsi dicitur: *Infixus sum in limo profundi, et non est substantia* (Psal. lxxviii, 5): frater vero, cuius filius Loth est, corpus nostrum est, quod spiritui nostro, scilicet Abram, mira germanitate connexum, carnalem in anima imprimendo a foris generat affectum, qui versatur in Sodomis, quia perseverat si sibi liceat in negligentibus.

VERS. 13. — *Et ecce unus qui evaserat nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhæi, fratris Eschol, et fratris Aner; hi enim pepigerant fœdus cum Abram.* Unus qui evadit Abram Hebræo nuntiat, quia memoria perpetrati facinoris, quæ sola interim non potuit, rationi se cum mordaci acerbitate ingerens, et sua conscientia malefacta proponens, suadet ut transeat, id est Hebræi, qui interpretatur transiens a vitiis, recedendo nomen impleat, qui quondam in convalle Mambre, id est humilitate discretionis matre com-

morari solebat, quæ convalis Mambre Amorrhæi est, fratris Eschol, et fratris Aner, quia humilitas, quæ nos inter bonum malumque perspicaciter dividere facit, amaricationis et poenitentiæ ut jam sit necesse est, qui poenitudinis motus igneam quamdam animi puritatem naturali germanitate sibi contrahit, unde et altera quasi necessitudine mox fratris, id est affectus corporalis lucerna fiat. Amorrhæus enim amaricans, Escholignis omnis, Aner lucerna dicitur: ab amaritudine profecto poenitentiæ pervenitur ad integrum fervorem puritatemque animæ, quæ obtinetur appetitui restricto sub ducatu rationis luciferæ; cum his namque sanctæ statibus mentis pepigeramus fœdus in initio quondam conversionis, dum profiteremur tenorem religionis inter aquas baptismatis, ibi lampada accepimus, et mysterium candidæ vestis.

VERS. 14, 15, 16. — *Quod cum audisset Abram, captum videlicet Loth fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos trecentos decem et octo, et persecutus est eos usque Dan. Et divisit sociis irruit super eos nocte, percussit eos et persecutus est usque Soba [al., Hoba], quæ est ad lævam Damasci, et usque Fenicem. Reduxitque omnem substantiam, et Loth fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque, et populum. Audit Abram captum Loth fratrem, cum spiritus noster multis malorum illecebris irretitus captivam intelligit trahi in voragines colluvionum affectionem: per trecentos ob ternarium, atque centenarium perfectum accipimus Trinitatis amorem: per denarium Dei mandatorum custodiam: per octonarium de beatæ resurrectionis remuneratione, quæ nos ad bene agendum roborat, spem; his ergo adminiculantibus quasi indigenis animæ nostræ vernaculis, ab omni vitiorum debito expeditis, persequimur ea quibus quondam obnoxii fuimus peccata, usque Dan, id est iudicium, usque ad dignum scilicet 62 poenitentiæ, quo peccata ulciscimur fructum; Si enim nosmetipsos dijudicarem, Apostolus ait, non utique iudicaremur (I Cor. xi, 13): dividimus socios, et irruimus super eos nocte, cum bona quæ agimus sicut recte offerimus, ita recte dividimus; hæc enim quasi commanipulares habemus, et super ea quæ nos oppresserunt vitia per confessionem peccati opprimenda, quasi per agnitionem noctis nostræ irruimus: ea percussimus, cum regnandi eis in nobis vires debilitando adimimus, et usque Soba persequimur, cum in ipsis bonis actionibus spem laudis transitorie nobis resecamus; Soba etenim secta dicitur a secando. Nemo sane a malis abstinet, nisi ipsius etiam abstinentiæ typum, cum emergerit, resecet; hæc est scilicet Soba ad lævam Damasci, quia etsi favoribus sanctorum vita ab aliquibus tollitur, sunt tamen plures quibus est oculus sanguinis, id est intentio peccati, et pios quosque ad lævam habent, id est adversitatibus urgent: Damascus autem oculus sanguinis dicitur; secta itaque sit a cupiditate favoris. Nam cum laudari viri sancti incipiunt,*

nequam homines exinde ad invidiam exardescunt : A fiat quoque resectio erga hos ab omni subreptione rancoris. Soba etiam interpretatur mandatum; ad lævam ergo Damasci est Soba, quando principale charitatis mandatum extenditur usque ad diligendos eos qui irrogant adversa, huc usque enim persequenda sunt vitia : usque Phœnicem deinceps agenda sunt, id est usque ad passionum omnium, quæ ex carnis corruptione nascuntur, subactionem. Per Phœnicem, quæ rubros gignit populos et a rubore nomen accepit, corporis intelligimus desideria, quæ ex sanguine oriuntur; unde et color ille sanguineus, qui vermiculus dicitur, Phœnicium a plerisque vocatur : ita Loth reducitur, id est affectus noster cum spirituali substantia, necnon et populus cogitationum, et mulieres desideriorum B fluidorum ad rationis imperium rediguntur.

VERS. 17. — *Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus, postquam reversus est a cæde Chodorlahomor ei regum qui cum eo erant in valle Save, quæ est vallis Regis.* Postquam Chodorlahomor, id est voluptatis motum cum suis complicibus, qui ex carne spirituque prodeunt, evicerimus, cum de bello reversi fuerimus ad nostræ examinationis portam, occurrit rex Sodomorum, id est pecuale quoddam silentium, suggestio scilicet securitatis pro victoria vitiorum; suadet enim ut sileat a jejuniis, vigiliis, et animi custodia remissius jam quasi victor agat, id est ut iterum pecualiter muta contra peccati jurgium conscientia nostra vivat; Sodoma namque pecus silens dicitur; C et hoc totum facit, ut in dejectione mentis, quod per vallem signatur nos detineat, quæ vallis regis est, quæ videlicet pessima, ac putens mentis humilitas rectori diabolo specialiter addicta est. Potest per vallem Save, quod est elevatio, superbia accipi, quæ cum in seipsa destituatur, regis est, quia diabolus filii superbiæ principatur.

VERS. 18, 19, 20. — *At vero rex Salem Melchisedech proferens panem et vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi, benedixit ei, et ait : Benedictus Abram Deo excelso, qui creavit cælum et terram; et benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt; et dedit ei decimas ex omnibus.* Melchisedech ipse est noster intellectus, qui quia nos juste regit, appellatur interpretando rex justus, juxta D quod Samaritanæ dicitur : *Voca virum tuum* (Joan. iv, 16); sed quia tepidum nil Deo placet, additur Salem, quod est perfecta et consummata, ut cum sit rex justitiæ ipsi studeat inhærere perfecte. Is Sodomorum rege remissa; et languida suadente, profert panem divini eloqui cor hominis confirmantem, et vinum spiritualis gratiæ a mundiali negotio perpetua oblivione nos debrians; tale est enim

sacerdotium intellectus, ut quidquid sine eo proferatur sit frivolum; profert vero panem et vinum per exhibitionem piorum operum; benedicit Abram, prosperos scilicet effectus suo ipsius merito sibi ipsi obtinet gratiam : per Melchisedech enim venit ad Abram, licet in unum coeant, quia per regnum justitiæ venit ad excellentiam vitæ : Proficiat, inquit, rationalitas divinæ celsitudini contuendæ, quæ creavit in ipsa cælum contemplativæ sapientiæ, et terram actualis scientiæ, et multiplex potentiae Dei sublimitas laudetur, qui vitia, quæ rationi hostiliter præerant, juri ipsius defringenda resubdidit : hæc non tam verbo quam realiter dicta sunt. Dat Abram decimas Melchisedech ex omnibus, cum ipse intellectus sibi ipsi plenitudinem remunerationis acquirit, in nullo tepide agendo ex his quæ superavit omnibus, nec mirum sit cuique nos idem per Melchisedech quod per Abram voluisse accipere, cum innumera talia reperiantur in Scripturis, præsertim cum etymologia nominum arrideat loco, et Sodomæ regi præmisso, quod in Apocalypsi similiter agi constat per angelos, idem uno in loco significantes, quo contra eadem diversum signant, ut est : *Regnabunt, inquit, sancti cum Christo mille annis.* Et sub alio statim sensu : *Postquam, ait, consummati fuerint mille anni, solvetur Satan* (Apoc. xx, 6).

VERS. 21, 22, 23. — *Dixit autem rex Sodomorum ad Abraham : Da mihi animas, cætera tolle tibi. Qui respondit ei : Levo, ait, manum meam, opera mea referens ad Deum non pro temporalibus, sed propter ipsum excelsæ attingendum, qui cælum rationalitatis terramque affectualitatis meæ interioris aspirata possidet, quod a filo subtegminis, 63 opera ne effluant solidata constringimus : (VERS. 24.) Ne, inquit, dicas : Ego dilavi Abram, ne scilicet ex aliqua hypocrisis admissione, qua potissimum vitiatur intentio, induxisse te mihi gaudeas spiritus opulentiam, id est de peccati victoria superbiam : excipiuntur quæ juvenes comedunt, quia extra mercedis spem esse timendum est cuique, quod titillationes præsumptionis, aut lætitiæ de bono proventu subripiunt, sibi aliquoties latenter abripiunt : juvenis sane pro superbia et fatuitate poni solet : Aner autem, et Eschol, et Mambre, qui nobiscum veniunt, partes habent, quia inter bona, quæ ex Deo accepimus, ex parte nostra quædam improba admiscemus; partem ergo nostri accipiunt, cum piæ nostræ mentes sua in se additamenta puniunt. Cum bona ex Deo sint, partes humanæ admistionis igne, et lumine divino lustrati accipimus, id est forti continentia corripimus; quidquid enim ex parte nostra est, peccatum est.*

si animabus primam stolam jam habentibus differtur altera, patienter sustineant, scientes nondum completas Amorrhæorum, id est amaricantium suis nequitiis Deum iniquitates, et hi bonis, quorum numerus expectatur, ita necessarii sunt, ut ignis auro, et purgatis ad plenum per ipsos justis sistentur puniendi iudicio.

VERS. 18, 19, 20, 21. — *In die illo pepigit Dominus cum Abram foedus, dicens: Semini tuo dabo terram hanc a fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum Euphratem, Cinæos, et Cenezæos, Cedmonæos, Hethæos, et Pherezæos, Raphaim quoque et Amorrhæos, et Chananæos, Gergesæos, et Jebusæos.* Cum sol igitur divinæ, ut diximus, compunctioni ad horam abesset, apparet clibanus fumans, id est æstus interior tentationis aciem mentis obnubilans, et lampas ignis transiens, divinæ videlicet rationis radius, sed transeunter illustrans, et divisionem inter lucem et tenebras subtiliter docens, et ad tempus deserendo quod ex se sit homo salubriter intimaus; in hoc die, in hac scilicet lampadis luce foedus Deus nobiscum paciscitur, dum ex sui perseverantia amoris spem nobis in conflictu victoriae aspirando pollicetur: semini nostro, non nobis utique sterilibus daturum hanc terram, hos profecto quos patimur terrenos motus, id est propter bona nostra opera senos nobis subditurum, a fluvio Ægypti, quod est scientia, qua res Ægyptias, sæculares videlicet, discutere novimus, incipient, et ad fluvium magnum Euphratem, sapientiam scilicet, qua divina contemplamur inducens, qui interpretatur crescens, nam de speculatione proficit in rem: motus autem decem inseruntur, per hunc numerum summam universalem figurando vitiorum. Cum ei dicuntur possidentes ad caput malorum avaritiam pertinet, Cenezæi, Zelotypi, et hoc ad filiam ejus invidiam: Cedmon, antiqua tristitia; hæc enim duo sunt quæ antiquum in primis parentibus nobis inflixere mœrorem; invidentia nempe diaboli per avaritiam ruerunt: Hethæi stupentes; sequitur enim hæc reprobi sensus stoliditas: Pherezæi, superantes, vel disseminati, scilicet turpes ubique jam motus, et illiciti: Raphaim, gigantes; hæc est superbia, cum de criminum quasi prosperis eventibus crescit peccatoribus audacia: Amorrhæi amaricantes, nam talibus amaricatur Deus; Chananæi, erubescerentes, vel negotiatores; nam his imbuti erubescunt de poenitentia cogitare, utpote quibus in exercendis vitiis diabolus dignoscitur otia negare; negotium enim dicitur, quia neget otium: Gergesæi, colonum ejicientes, seipsos sane primum, et ideo alios ab inhabitatione superna ad quam vocati sunt ejicientes: Jebusæi ergo ad ultimum dicuntur calcati, in illo videlicet laqueo, qui calcabitur juxta Apocalypsim (Apoc. xiv, 20) extra civitatem, ubi passuri sunt æternæ damnationis pressuram.

CAPUT XVI.

VERS. 1, 2. — *Igitur Sarai uxor Abram non genuerat liberos, sed habens ancillam Ægyptiam, no-*

mine Agar, dixit marito suo: Ecce conclusit me Dominus, ne parerem, ingredi ad ancillam meam, si forte ex illa suscipiam liberos. Duas esse in homine voluntates, unam carnalem, spiritualem alteram, experio novimus. Sarai autem dicitur princeps mea, et voluntas nostra, si reginæ innitatur rationi, princeps ejus efficitur; hæc ergo juncta Abram, id est spiritui, et cœlesti fecundata semine, dignos libertate, utpote quos veritas liberavit, liberos procreat; sed animo in fervore tentationum a dulcedine superni peregrinante affectus, torpida jam voluntas dum videt ad votum sibi divina non suppetere, quodammodo sic loquitur rationi suæ: Deus, inquit, munus gratiæ ad bene agendum mihi subtrahit, et dum ad spiritualia non prævaleam, quæ ratio est ut a sæculari etiam honesta aliqua actione cessare debeam: si itaque interna non potes, quia non vult Deus, saltem utile aliquid exterius administra, unde juvetur proximus, ne a fructu inveniaris omnino vacuus. Hæc est Ægyptia ancilla, sæcularis utique cura, quæ Agar dicitur, id est advena, quæ non in sanctis mentibus indigena est, sed adventitia, procaciter se ingerens, non grate suscepta.

VERS. 3. — *Cumque illi acquiesceret deprecanti, tulit Agar Ægyptiam ancillam post annos decem quam habitare cœperant in terra Chanaan, et dedit eam viro suo uxorem. Qui ingressus est ad eam: at illa concepisse se videns, despexit dominam suam.* Multi cum ea quæ prætulimus sibi dicunt gratantius se divinis officiis instituros inter agendas sæculi res sibi ipsis promittunt: post decem ergo annos accipitur Agar, quia, transgresso divinæ legis imperio, postquam in terra Chanaan, in soliditate videlicet morum mutationis conversari devoverant, totæ rationis vires in ingressu ancillæ, id est in experientia mundialis concupiscentiæ sese debilitant; Chanaan enim mutatum sonat, et terram, quia stabile elementum est, pro soliditate poni constat: quasi uxor ergo asciscitur, dum menti tenaciter agglutinatur, ast ubi aliqua cupiditate fetatur, quia utrumque fieri non potest, et Deo servire, et sæcule incumbere, voluntas spiritualis a carnali primo contemnitur.

VERS. 5, 6. — *Inique, ait Sarai ad Abram, agis contra me: Ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns quod conceperit, despectui me habet: judicet Dominus inter me et te, Cui Abram: Ecce, ait, ancilla tua, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai fugam iniit.* Ac si pia voluntas proprii meticulousa lapsus rationi inferat, iniquitatis coargui debes, quæ ancillam, quæ meo suberat imperio, quasi quemdam intra sinum sub te ambiendam cohibendamque susceperis, ut sic curaret forastica, quatenus intro non minuereris, et modo ab ea contemptui me haberi non sine probro tuo pateris. Judicet Dominus, id est discernat, quod est, discernere te faciat, quod mihi potius quam illi te inhærere convenerat. Et ratio si tua, ut asseris, ancilla erat, eam mihi ingerere non debueras; ancillatui

ergo eam tuo subijce, et si rationis uti libet imperio, ipsa uti ancilla utere: affligit itaque eam Sarai, quæ dicitur ideo princeps mea quia principium sumit omnis vigor rationis ab ipsa, quia crebris restrictionibus, et timoris Dei objectu coangustat, sed illa fugam init, quia sub auctoritate magistræ tam potentis timendo a petulantia se contrahit.

VERS. 7, 8, 9.—*Cumque invenisset illam angelus Domini juxta fontem aquæ in solitudine, quæ est in deserto in via Sur, dixit ad illam: Agar, ancilla Sarai, unde venis, et quo vadis? A facie Sarai dominæ meæ ego fugio. Revertere, ait, ad dominam tuam, et humiliare sub manu ipsius.* Angelus Domini, aut divina inspiratio est, aut divini monitio eloquii, quæ nos inveniant, cum nos in nostra nequitia, cum non quaeruntur a nobis, deprehendunt. Juxta fontem autem aquæ sumus, dum illi, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ, inhærere appetimus; qui fons in solitudine reperitur, quia divinæ profunditas intelligentiæ, non nisi ab his qui de evagatione forastica redierint ad cor, attingitur: sed solitudo in deserto habetur, quia, non nisi cupiditatibus sæculi ad plenum desertis, hæc mentis quies et unitas perfecte sentitur; et hoc in via Sur: Sur interpretatur nigredo, vel angustia, vel fortitudo: per nigredinem cognitio peccati, comæ enim sponsæ nigræ quasi corvus (Cant. v, 11); per angustiam commissorum pœnitudo, et deinde contra adversorum molestias sequitur fortitudo. Dicit ergo Agar, quæ jam hic interpretaris conversa, et Sarai jam nosceris principis ancilla, attende quantum differat inter id unde venis, sæcularem scilicet excursum, et illud ad quod modo tendis, divini præsidii confugium: a facie, inquit, id est a consideratione spiritualis voluntatis mihi præsentis, et divina mihi judicia opponentis pertimesco. Revertere, ait, ad illam, id est a qua immaturo adhuc timore diffugis, ad ejus exsequenda et amanda præcepta convertere, et operibus ejus in nullo suggruniens humiliter quasi manui ejus subdita pare.

VERS. 10, 11, 12. — *Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, et non numerabitur præ multitudine. Concepisti, et paries filium: vocabisque nomen ejus Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam. Hic erit ferus homo, manus ejus contra omnes, et manus omnium contra eum; et e regione cunctorum fratrum suorum figet tabernacula.* Si ærumnæ, et conceptus juxta quod Evæ dictum est, tibi me permittente multiplicantur, ne extimescas, quia accedentibus ad Deum innumerabiles tentationum motus, quæ sunt semina carnis, exsurgunt: concepisti ego spem quarumlibet cupiditatum, sed tibi per confessionem est pariendum, nomenque filii hujus, id est discretio boni primi hujus, quod est pœnitentia, Ismael, id est auditio Dei vocatur, eo quod audierit, id est audiri fecerit, quod non est aliud quam intelligi afflictionem tuam, supernæ scilicet indi-

gnationis incussum tibi a spirituali voluntate terrorem. Hic, inquit, primus conversionis tuæ status, homo quidem erit propter assiduos carnalium tentationum impulsus, sed ferus propter viriles earumdem non feminea lentitudine, sed regia quadam auctoritate repulsus, manus ejus, potentia utique contra omnes animi, vel carnis assultus, et omnium rursus eorum in eundem dirigetur incursus; et tabernacula, id est quemdam militiæ devotionem e regione fratrum suorum, motuum videlicet animalium ex eodem mentis gradu, qui vocatur appetitus secum progenitorum; ex hoc enim et bene et male appetimus: figet, scilicet fixa indictione proponet, ut sicut desiderium corporis militat adversus spiritum, sic spiritus super equitare contendit id ipsum.

VERS. 13, 14. — *Vocavit autem Agar nomen Domini, qui loquebatur ad eam: Tu Deus, qui vidisti me. Profecto hic vidi posteriora videntis me. Propterea appellavit puteum illum: Puteum viventis, et videntis me. Ipse est inter Cades et Barad.* Nomen Dei vocare est, secundum id quod introrsum discretionem nobis dando loquitur, de ejus benignitate qua nos videt, quia profecto nostrum in quo eramus errorem nobis insinuat, congrua gratiarum actione æstimare: anteriora Dei, visio gloriæ ejus est: *In reliquiis enim tuis, ait psalmus, præparabis vultus eorum* (Psal. xx, 15): posteriora, æterna damnatio; percussit namque inimicos suos in posteriora (Psal. lxxvii, 66). Hic ergo, id est in nostri cognitione, videmus, scilicet intelligimus, quam triste est quempiam poni dorsum, amittere utique Dei vultum, cum tam malum sit vivere quemlibet absque Dei et sui ipsius respectu secundum pravum animum suum. Puteus autem est profunda vitæ nostræ, et instantis et præteritæ consideratio, de qua sæpissime hauritur dulcissimæ compunctionis inundatio: hunc igitur appellamus, quod est animadvertendo discernimus quamdam vitalis intellectus originem, quo et nos ipsos cognoscimus, eumque a quo cognoscimur; hæc est enim vita æterna, ut cognoscant te, inquit (Joan. xvii, 5). Cades interpretatur mutata, vel sancta; Barad benedictio; dum namque hinc ad morum veterum mutationem per quam attingamus sanctitatem exercemur, et illinc ad consequendam regni superni benedictionem porrigimur, quasi in quodam meditullio positi hac illacque distrahimur, et neutrum adhuc perfecte apprehendimus: ex hoc autem puteo vires sumimus, undè ad utrumque tendamus: dicitur etiam Barad verius translatum, grando: quod innuit conscientiæ concussionem, quia mens hinc quidem per mutationem, sanctitatemque quasi defenditur, sed per frequentem peccatorum, et humanitatis incursionem accusata, ac si quodam hinc inde cogitationum juxta Apostolum accusantium, aut etiam defendentium (Rom. ii, 15) grandine molestatur.

VERS. 16. — *Octoginta et sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar Ismaelem.* Octonarius ex

INCIPIT LIBER QUINTUS

MORALIUM IN GENESIM.

Scio quosdam non æquis oculis ea quæ dictamus attendere, et de rerum novarum molitionibus coarctatos, ad vitium quæ pie gerimus intorquendo, nos etsi latenter tamen mordacibus susurris impetere. Novum plane est quod eudimus, in nullo dissoni a veteribus, aut fide, aut sensibus, quia secundum novi mandati charitatem agimus, et si ab aliquibus rodimur, cum his quos veteres et antiquos vocitant, æquanimitè rodi nos patimur. Idem profecto suis toleravere temporibus, unde et nos scientes juxta Apostolum (*II Cor. I, 6*) eandem passionum tolerantiam ei, quæ in mundo est, nostræ fraternitati fieri, ex Deo tutiores cœpta prosequimur.

CAPUT XV.

VERS. 1. — *Factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere, Abram, ego protector tuus sum, et merces tua magna nimis.* Postquam paterne internam familiam, cogitationes scilicet suas, non timore servili religiosus quisque regere cœperit, excelsus jure dicitur, qui ad bene agendum non terreno damno, aut commodo, aut etiam gehenna, sed cœlesti præmio ducitur: isti ergo postquam temporalia, quæ quatuor signantur regibus, contra quinque nostros sensus alios videlicet reges bellantia percusserit, et decimas, id est victoriæ perfectionem regi pacis Melchisedech, non sibi attribuerit, huic, inquam, Patri vere excelso, per visionem, id est corde vigilantem, sed corpore a curis forensibus consopito inspirat Deus; Abram enim dicitur pater excelsus. Noli timere, inquit, quia tuus in omni ero tentatione protector, ne labaris, et magna merces in præmii largitione reponitur tibi. — (**VERS. 2.**) *Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? Quid præmii mihi polliceris, qui causas præmiorum, bona scilicet opera negas mihi? Sancti viri quo magis se attendunt, eo se in suis actibus vilipendunt. Ego vadam absque liberis, id est nulla herili stabilitate mens mea consistit, sed servili evagatione discurrit, nec ad libertatem justitiæ seu regni liberos procreat, sed ad jugum diaboli ac sæculi opera, quæ sunt filii, servitura propagat.*

VERS. 3. — *Filius procuratoris mei iste Damascus Eliezer hæres meus erit, vernaculus meus: mihi autem semen non dedisti.* Procurator dicitur, quod porro curet, id est exterius, cum Domino attineat grandia quæque curare interius, appetitus ergo carnis, qui exteriora procurat et filius ejus opus ejus est, qui

A hæreditatem nostram, præmia scilicet quæ meremur, asportat: illius opes assumptæ per filium procuratoris, id est per opera appetitus fuerant, cui dictum est: *Recepisti bona in vita tua (Luc. xvi, 25)*; Damascus namque sanguinem bibens vel sanguinis oculus dicitur. Iste est quem Dominus sinistram vocat (*Matth. vi, 3*), a quo cavere jubetur dextera, qui bibit iniquitatem, id est sanguinem, quasi aquam, et oculum, id est intentionem, habet ad peccata proclivem: Eliezer autem Deus meus adjutor, non quod Damascus in adjutorio Altissimi commoretur, ut in anima salvetur, sed quod **64** Deum adiutorem in solis sibi corporalibus deprecetur, unde est: *Oratio ejus fiat in peccatum (Psal. cviii)*, id est oret pro temporalibus solum. Et: *Confitebitur tibi, cum benedeceris ei (Psal. xlviii, 19)*. Vernaculus quippe est, non domum expetens manentem, sed quantulumcunque temporaliter mercedem, nec Dominum, sed Domini munusculum amat; mihi autem non dedisti semen, quia, carnali meo appetitu terram lambente, dignam æterna mercede in me non reperio actionem.

VERS. 4, 5. — *Non erit, inquit Dominus, hic hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo ipsum habebis hæredem. Eduxitque eum foras et ait illi: Suscipe cælum et numera stellas, si potes. Sic erit semen tuum.* Per uterum secretiorem nostri interioris hominis partem, rationalitatem debemus accipere, quam provocat David: *Omnia, ait, interiora mea, benedicite Domino (Psal. cxii, 1)*; et alibi: *In vita sua projecit intima sua (Eccli. x, 10)*. Qui ergo non de sensualitate vaga, sed de interiori ac superiori nostra essentia intellectualiter emittitur actus, is est hæres noster, si volumus, quia ad ipsum qui origo ipsius est, quodammodo boni, si caste fiat, spectat retributio boni; is enim fructus post mortem restat: educit nos Deus foras, cum speculando facit nos carnis excedere angustias: suscipimus cælum, cum etsi non pervidemus, aliquantisper tamen scintillamus in Deum: stellas attendimus, cum in ipso positas innumerabilium sanctorum retributiones pensamus. Cælum autem vocari Deum creber in psalmis usus est, ut est: *Cælum cæli Domino (Psal. cxii, 16)*. In hoc itaque nostra fixa sunt præmia, quæ etsi a nobis procul inde jacentibus putantur, forsitan minima, uti parvissima creduntur, cum maxima sint sidera, nec numerari, nec comprehendi valent quam sint

præcipua : *sic erit semen tuum*, id est : Etsi videas ad plenum quantum labores, videre nullo modo poteris in præsentia quid in futuro recipies. Et ut certo hæc teneas, recole quia — (VERS. 7) *ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, et possideres eam*. Ur ignis, Chaldei quasi ubera, quasi feri, quasi dæmones. De igne igitur, id est æstu libidinum, quibus rex Babylonis nostrum contra se decoquebat rigorem, primum quasi ubera suggestionis, demum feritatem delectationis, ad ultimum quasi, id est vere dæmonicam rabiem operis et consuetudinis inferens, nos Deus eruit, et terram, terrenam scilicet voluntatem nobis excolendam evangelico aratro injunxit, et ut cum mitibus in futuro impassibilem eam possideremus sperare etiam jussit.

VERS. 8. — *At ille : Domine Deus, unæ scire possum quod possessurus sim eam? Hoc est : Unde spem nunc habere queam quod cum mitibus possideam in futuro terram? — (VERS. 9, 10.) Et Dominus : Sume, inquit, mihi vaccam triennem, et capram trimam, et arietem annorum trium, turturem quoque et columbam. Qui tollens universa, hæc divisit per medium, et utrasque partes altrinsecus, et contra se posuit : aves autem non divisit*. Per vaccam, quæ grave est animal, sensualitas, quæ aggravata nunquam aut vix levatur ab imis ; per capram, quæ arduorum est appetens et perspicax atque calidæ naturæ, quod secundum physicam sapientibus attinet intellectualitas ; per arietem, qui cervicosum est animal, imaginatio carnalis accipitur, quia cornibus superbiæ spiritui reluctatur ; potest et per arietem ratio, quæ dux est et prævia nostri, per vaccam voluntas, quæ inter rationem posita et appetitum carnis, nisi ratione frenetur, seductibilis admodum vaccæ est : per capram obscenum animal appetitus nequam ; hæc et in bonum et in malum ferri queunt, quia et ratio spiritualis contra humanam dividitur, et appetitus ac voluntas boni contra mala feruntur. Quid autem inter voluntatem et affectum distet, in tractatu secundo diximus. Trium autem annorum esse jubentur, ut Trinitatis amore imbuantur, aut oratione atque operatione, et tertia, quæ duo ista instruat, lectione perfecte firmentur. Per turturem, qui egregius magis est, Dei dilectio, quæ contemplativos facit. Per columbam, quæ gregaria est, dilectio proximi, quæ et activos nutrit. Natura igitur nostra, peccandi necessitate corrupta, adversum se necessario in tribus prædictis dividitur, virtutes vero hæc et in se naturaliter eadem sunt, et nos etiam uniunt ; caro enim concupiscit in spiritum, et spiritus in carnem (*Galat. v, 17*) : Spiritus autem Dei, qui amor est, et in se indijunctus est nosque sibi subjungit.

VERS. 11. — *Descenderuntque volucres super caavera, et abigebat eas Abram*. Dæmones qui, quia in alta superbiendo feruntur, volucres vocantur, consternantur super mortificatione nostra, quæ nun-

quam melius sit quam divisione illa, nec tamen irritare desinunt, sed Abram abigente diffugiunt. Sed notandum in præmissis verbis quod dicitur, *sume mihi*. Qui in suis sive externis seu internis motibus laxus et fluidus est, hos opus estumat, id est correctos potestate contineat, sed non pro favore vulgi, at Deo, id est ad honorem Dei. (VERS. 12.) *Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, et horror magnus et tenebrosus invasit eum*. Sol occumbit, cum justitiæ fervor in corde sanctorum ad tempus, Deo dispensante, tepescit : sopor super eos irruit, cum inopinata repente segnitie animi oculos a sui ipsius providentia aliquantisper occludit : **65** horror magnus et tenebrosus invadit, cum comes inertie tentationis insolentia statum cordis concutit, et quadam caligine consilii pene lumen exstinguit, quia quorsum divertere debeat non invenit, et dicitur ei :

VERS. 13, 14. — *Scito prænosces, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, et subjicient eos servituti quadringentis annis. Verumtamen gentem cui servituri sunt ego judicabo, et post hæc egredientur cum magna substantia*. Scintilla igitur rationis cœlitus illustratæ suggerit, quod bona sua opera extraneum quid, et valde peregrinum passura sint in colluctationum molestiis, dum accedenti ad Deo servendum cor ad tentationem parandum est (*Eccl. ii, 1*), et eorum in futuro differri mercedem ; porta enim ferrea duxit Petrum ad civitatem (*Act. xii, 10*) : in terra itaque non sua ferant, ut in terra sua duplicia possideant. Subjicimur hic servituti, dum corpori nostro velimus nolimus sumus tributarii, et constringimur necessitate peccandi, affligimur quadringentis annis, omni excursu scilicet præsentis temporis, quod constat quatuor quaternitatibus nobis ; quatuor enim venti, quatuor climata, quatuor elementa, quatuor etiam motus, de quibus sæpe agimus, insunt homini : attamen gentem, cujus jugo deprimimur, id est vitia, Deus judicat, dum potenti ea in nobis ratione discernit et temperat : sed dum æquanimiter aliquandiu patimur, cum magnis patientiæ copiis quasi aurum de camino ad coronam egredimur.

VERS. 15, 16. — *Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Generatione autem quarta revertentur huc : necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus. At antequam egrediamur, ad patres nostros imus, dum eorum quorum miramur exempla præsisse, conferimus nos merito, et in pace vitiorum jam statuti, et præsumptione juvenili deposita, nostram humiliter vetustatem confessi sepelimur, a sæcularium scilicet turbidine negotiorum intra mentis antra recondimur. Egredimur corporis morte ad præmia, sed huc, id est ad terram, quæ promittitur possidenda, revertimur generatione quarta, quod est resurrectione ultima ; primo namque generamur ex carne, secundo ex baptisate, tertio transitu ad requiem animæ, quarto corporis resurrectione : sed*

quaternariis constans refertur ad temporalia, quorum patimur in nostris initiis appetitum: senarius ad honorum operum quæ agere desideramus profectum; etsi enim bene exterius agere videmur, tamen plerumque graviter intro cupiditatum stimulis compungimur. Ismaelem tunc parimus, quando audiente, id est intelligere nos faciente ineptiam nostram Deo, ad confessionem peccati perducimus fluxum carnalis affectus.

CAPUT XVII.

Totum caput promiscue explicatur.

Quæ sequuntur a multis etiam tropologice sunt tractata doctoribus, et sunt quæ per se satis eluceant, sparsim ergo minus patentia usque ad eum locum, ubi, *Apparuit Abraham Dominus in convalle Mambre*, sunt discutienda succinctius.

VERS. 1. — *Nonaginta novem annorum esse cœperat*, cum ei nomen Deus immutat, quia ad centenarium divinæ contemplationis, qui transfertur in dexteram, necdum homo interior pervenerat, qui cum pater excelsus, quod est Abram, propter quasdam extrinsecas continentias, quas attigerat, sibi videretur. *Ambula coram me, et esto perfectus*, ei dicitur, ut non tam coram hominibus quam in interiori, quod est coram Deo proficere, et perfici studeas. Cadit ad hæc Abram in faciem, quia qui se meriti putabat habere celsitudinem, de interna illico indignitate reprehensus suam erubescit sceditatem, quod est in Scripturis cadere in faciem. (VERS. 4.) *Ego*, inquit, *sum*, id est, essentialiter immutabilis, et inde pactum meum tecum, si fortis et substantivus contra intima vitia sis: non ergo te frustra jam glorieris excelsum, sed patrem multarum procul dubio gentium scias te constitutum, ut paterna dispensatione regere noveris intestinæ insolentiæ populum. Ponam te in gentibus, quia quo magis proveheris, tanto majores patieris strepitus, sed ad hos deprimendos reges, id est motus potentes rationis, qui hæc contineant ex te egredientur. Ero Deus seminis tui post te, provisor scilicet tui operis et remunerator, cum temporaliter esse desieris.

VERS. 12. — *Infans octo dierum circumcidetur in vobis*. Ille sane qui ex quatuor elementis constans, corpus proprium superaverit, et temporalia hæc totidem determinata nominibus virtutum, ac si dierum luce mutaverit, is, inquam, a pravaram admisionum incuribus usquequaque purgabitur. Nota discretionem Apostoli (*Philipp. III, 2*) inter **68** concisionem, et circumcisionem, nec illud excedat feminas Pharaonem jussisse servari, et masculos interfici, hic de feminis taceri, masculos circumcidi: et qui non fuerit de stirpe nostra jubetur circumcidi, quia sunt virtutes, ut ita dicam, plusquam naturales, ut sunt virginitas et voluntaria mendicitas, quarum prima adeo excellit, ut in carne præter carnem vivere ut vere angelica dicta sit: horum in superfluis præputia circumquaque cæduntur; *Justitiæ enim nostræ quasi pannus menstruatus in conspectu tuo*, dicit Isaias (*Isa. LXIV, 6*). In carne

PATROL. CLVI.

A autem nostra hoc scelus æternum est, quia in carnali nostro affectu, qui superius terra peregrinationis, et Chanaan, quod a statu recto per eum evagatur, et mutabilitati subjicimur, appellatur: tenor continentia, qua Deo connectimur, necesse observetur.

VERS. 14. — *Masculus, cujus caro circumcisa non fuerit, peribit anima illa de populo suo*. Quod est dicere: Fortis animus, nec feminea mollitie degener, qui carnales affectus non absciderit, ex nimia suborientium vulgaritate desideriorum, et propria animalitate peribit. Sarai autem, id est voluntatem spiritui ac si marito annexam conjugem, non vocabis specialiter extrinseci tui actus, quo excelsus tibi videris, et quem pro sæculi honestate exerces, principem meam, sed generaliter et absolute principem, totius scilicet piæ actionis magis tamen interioris quam exterioris ducem; proprie enim sibi principatur, quisquis bona non pro Deo, sed pro aliquo suo honore operans se cohibere videtur. Ex hoc spiritus et voluntatis conjugio Isaac, spes videlicet superni gaudii nascitur, cui cœlestis multiplicationis illapsu benedicatur. — (VERS. 17.) Ridet in corde suo Abraham, et in faciem cadit, quia quo magis spiritualiter imbuitur, eo magis de interna sua eruditione gratulatur, et gratulans humiliatur: *Putasne*, inquit, *centenario nascetur filius, et Sara nonagenaria pariet?* Quod est recto ordine dicere: An sperabile mihi esse poterit quod voluntas, etsi adhuc in nonagenario posita, denarium perfectionis minus habet: velle enim sibi adjacet, perficere autem non invenit (*Rom. VII*), ad effectum desiderii ac si ad partum perveniat, et spiritus qui summam jam contemplationis attingit.

VERS. 18. — *Utinam Ismael vivat coram te*. Sed quid de virtutum excellentia loquor qui Ismaelem, id est affectum carnalem sibimetipsi non Deo obedire volentem, mori inter vitia adhuc vereor. — (VERS. 19.) *Sara*, ait Deus, *pariet tibi filium, et constituam pactum meum illi in scædus æternum*. Non solum non morietur Ismael concupiscentiis assentiendo, sed Sara, voluntas scilicet ipsa interius exteriusque jam principans, ex puritate conscientia spei gaudiosæ fructum concipiet, ex quo amoris æterni soliditatem mens ipsa suscipiet. — (VERS. 20.) Super Ismael quoque, quem tu tentationum molibus obrui trepidas, exaudieris: duodecim duces generabit, fidem scilicet Trinitatis cum evangelici sermonis custodia ducatur suo interiori efficacia procreabit; quatuor enim ter, et tria quater-duodecim faciunt: et fides in ternario, mortua est sine operibus, id est sine evangeliorum, seu quatuor virtutum principium quaternario: duodecim duces generat, si apostolicam doctrinam affectus præcordialiter concipit et affectat. — (VERS. 21.) *Pactum meum erit ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero*. Ad Isaac pactum stabilitur, cum spei nostræ ad amoris incentivum æterna Deus præmia pollice-

tur; quem Sara tempore isto in anno altero parit, dum voluntas hac ipsa animi temperie, cum scilicet Deus secum rationis illustratione loquitur, et in anno, non modo isto, ubi adhuc decertatur cum vitiis per plenitudinem luminosæ actionis, sed in altero, ubi neque strepitibus consopitis perficitur annualis solemnitas sperandarum æternæ beatitudinum contemplationis, spem prosequitur usque ad exhibitionem et efficientiam digni et idonei operis; non enim est dicenda spes, si hanc ulla non commendat vivæ executionis res.

VERS. 22. — Finito sermone ascendit Deus ad Abraham, cum interdum sese dispensatorie subtrahendo ostendit humano spiritui nequaquam suo subesse arbitrio divinæ aspirationis gratiam, sed de supernis a Patre luminum hanc petendam. — (VERS. 24, 25.) Nonaginta ergo annorum et novem Abraham circumciditur, dum ad dexteram divinæ visionis, et gloriæ etiam in præsentī prægustandam quæ prælibatio quædam futuri denarii est, oculus spiritus expurgatur. Centenarius namque, ut dictum est, transit in dexteram, quam hic assequimur aliquando speculante beatitudinis nostræ Deum summam. Ismael quatuordecim annorum circumciscus dicitur, quia carnalis affectus per decalogi observantiam, et Evangeliorum custodiam ad puritatis virtutem adducitur.

VERS. 26, 27. In ipso die mares omnes domus ejus circumciduntur, quia in eadem quæ hæc Deus menti ratiocinando loquitur aspiratione, quidquid virtutis interius est, quas palmes, qui fert fructum, ut magis afferat, sedula eget emundatione; alienigenæ, et hi qui non sunt de nostra stirpe, eadem exponuntur sententia, quod præmisimus supra, de reliquis tractabimus infra.

CAPUT XVIII.

VERS. 1, 2. — Apparuit autem Dominus Abraham in convalle Mambræ sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso fervore diei. Cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum. Postquam Abraham, id est pater videns populum, discernens scilicet turbas cogitationum, Ismael, id est sibi non Deo obedientem, circumcidit affectum. Ismael enim dicitur *obediens sibi*, et vernaculos ingenta sibi naturaliter bona, et emptitios, labore quolibet acquisita, et alienigenas, vitia **69** undecunque contigua, illa examinans, ista prorsus abscidens, apparet ei Dominus in convalli Mambræ. Convallis humilitas est: Mambræ divisiones, vel perspicua sonat; in humilitate enim constituti perspicaciter dividimus, id est discernimus, et quid sumus et quid agere debeamus. Tabernaculum autem est obsequium, quo Deo militamus: in quo ostium est, quia ibi spes ex hoc egrediendi ad requiem est: in hoc sedemus, quia in hac spe perseveranter quiescimus, nam dormitur inter medios clericos (*Psal. LXVII, 14*); et sedere perseverare est, ut illud: *In cathedra pestilentiæ non sedit* (*Psal. I, 4*): in ipso fervore diei, hoc est in eodem quo circumcisio prædicta acta est mentis

A spirituali intellectu. Elevat oculos, cum ad intellectualia sola contuenda erigit cordis obtutus ab omni infima imaginatione seclusos. Tres viri sibi apparent stantes, cum sensualitas, imaginatio ac intellectualitas ad momentum dum mens tenditur in divina subsistunt, et propter nos, id est juxta nos, ab externa evagatione cessande, dum Deus ab humili mente persentitur, se deprimunt.

VERS. 3, 4. — Quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, et adoravit in terra. Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum: sed afferam paucillum aquæ, et laventur pedes vestri, et requiescite sub arbore. Cum animales habitus nostros supervenienti gratiæ substare conspiciamus, in occursum eorum currimus, dum studium nostri liberi arbitrii ad excipiendum quod influit præparamus, et hoc de ostio, de spe scilicet, qua in superna mens inhiat tabernaculi, id est militiæ nostræ habemus: adorat ergo in terra, humiliatur conditionis vilitate cognita. Si, inquit, oculorum spiritualium scilicet donorum tuorum gratia me dignaris, ne momentanee ut aliquos soles me attingas, sed sic adesto ut immoreris, meque aliquandiu consoleris, afferam paucillum aquæ, id est elaborabo quippiam compunctioni aptum, et gratiæ, ut vobis, o sensualitas, imaginatio ac intellectualitas, pedes laventur, mobilitatis videlicet vestræ, qua per terrena labimini peccata, mudentur, a quo discursu saltem dum modo suppetit sub arbore quiescite, id est sub Spiritu sancti, quæ ab æstu vitiorum vos protegat, vosque alat, respirate virtute.

VERS. 5. — Ponam buccellam panis, et confortate cor vestrum, postea transibitis; idcirco enim declinastis ad servum vestrum: Fac, inquiunt, ut locutus es. Buccellam panis ponimus, cum sacræ Scripturæ aliquid, unde reddatur fervidior, animo ruminandum offerimus, ut inde vivacius fortiori facta ratione Deo vacemus. Postea transibitis, id est, cum cordis voto satisfeceritis, ad tempus ut assolet subtrahere oblata poteritis, ideo namque ad servum vestrum, Deo rigorem vestrum inflectente, declinastis: servi autem nostrorum omnium motuum sumus, quibus tam sedulo observandis inservimus: assentiunt igitur divinæ rationi.

VERS. 6, 7. — Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram: dixitque ei: Accelera, tria sata simila commisce, et fac subcinericios panes. Ipse vero ad armentum cucurrit, et tulit inde vitulum tenerrimum et optimum, deditque puero. Qui festinavit, et coxit illum. Cum ergo opportunitas, et habitudo animi ad Deo supplicandum arrident, festinet Abraham, quem pater videns populum interpretari diximus, quia paterna pietate ac legitima potestate populo videt, id est providet; festinet, inquam, spiritualis iste Abraham in tabernaculum ad Saram, quæ jam hic interpretatur virtus, ascita utique sibi voluntate bona sine qua quidquid agimus non est virtus, divinam aggrediatur militiam, dicatque ei secundum

rerum efficientiam. Sata, inquit, similia tria, purum videlicet exteriorem hominem, puram interioris memoriam, subtilitatem contemplationis denique puram, ad unam Dei placiti intentionem commisce, et fac panes, nitidos scilicet vivendi institue mores, quos tamen ignis veteris, sed extincti cinere, quod est peccati, in te quondam regnantis memoria, contra insurgentem superbiam typum preme. Armenta Dei sunt, virtutum quarumque fortium proposita: armenta autem dicuntur ab armis, quia inde antiquitus arma, loricae, galeae fiebant et scuta: ad hoc armentum spiritualis quisque Abraham devotionis celeritate concurret, et vitulum novum scilicet, altamen intentionis gravitate maturum, abjecta seculari vetustate, atque obstinatione tenerrimum, et sine voluntaria carnalitate ac negligentiae admissione optimum arripit principalis cujuslibet virtutis institutum; sancti enim licet cunctis videantur florere virtutibus, gratiis tamen quibusdam innituntur specialibus; divisiones enim gratiarum sunt, prout cuique imperitur spiritus (*I Cor. xii, 4*). Hunc damus puero, quando illius novi hominis Christi bonum nostrum examinandum ac si ad veram regulam mancipamus exemplo: qui festinanter coquit, cum quidquid nobis ex nobis accidit duritiae spiritus sui flamma velocius mollit.

VERS. 8, 9, 10. — *Tulit quoque butyrum et lac, et vitulum quem coxerat, et posuit coram eis. Ipse vero stabat juxta eos sub arbore. Cumque comedissent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? Ecce, ait, in tabernaculo est. Cui dixit: Revertens 70 veniam ad te tempore isto vita comite, et habebit filium Sara uxor tua. Quo audito Sara risit post ostium tabernaculi.* Butyrum tollimus cum beneficia charitatis aliis impendenda aggredimur: lac sumimus, cum innocenter in nobis ipsis vivimus; sunt enim qui sibi innoxie vivunt, sed aliis nihil pietatis impendunt: butyrum autem non solum esui suave est, sed et alia impinguat, unde et obsequium charitatis significat; idem in propheta sentimus, ubi legitur: *Butyrum et mel comedet* (*Isa. vii, 15*), et caetera. Cum igitur boni sumus in nobis, et bonitatem impendimus proximis, tunc recte vitulum sanctae cujuspiam professionis; coctum igne puritatis inferimus: coram eis, ingenio scilicet, memoria et sensibus nostris, ut haec sibi inviscerando ac si cibum reficiantur ex his: comedunt ergo, et tanto acrius de sui status humilitate queruntur: Ubi est, aiunt, Sara uxor tua? ac si diceretur: Si tu modo Deum tibi inclaruisse aliquatenus sentire coepisti, pensa ubi Sara consistat, id est quanam insit firmitas tuae nuper illuminatae voluntati; quo enim altius reficimur, eo arctius quidnam simus contuemur. Ecce, ait, in tabernaculo est, quia se contra vitiorum examina militare, conscientiae proficere incipientis responsum est; ipsa namque infert, ipsa refert: *Cui dixit.*

Notandum est quod cum superius dictum sit quia comederunt et dixerunt: Ubi est Sara? nunc dicitur quia singulariter dixit: ubi intelligatur nos non ab-

surde moraliter aliud accepisse Dominum apparentem, aliud tres viros stantes.

Dixit ergo Dominus: prima Dei apparitio homini in conversione. Qui tamen a nobis non nos deserens usquequaque digreditur, dum per experientiam nostri, peccati que victoriam nos erudit, tuncque ad nos gloria opulentiore revertitur: ne itaque de suo imbecilli statu interior homo quaeratur, si vita comes fuerit, id est si in vitae proposito perseveraverit, et tempus idem, id est temperies ut sic dicam eadem, habitudoque animi persistit; in fervore enim diei Dominus ea locuturus apparuit, postquam inter tentationes conversationis unitatem tenuerit: Sarae filius datur, quia voluntati jam non novitiae, sed viriliter militari quadam audacia contra vitia desudanti spes non ut prius timida, sed delectabilis, et certitudine plena, ratione coelitus illustrata promittitur. Sara ad haec risit, quia voluntas nostra etsi ad bona nitatur, ex propriae tamen infirmitatis consideratione quasi subsannans quae a se sibi sunt destinata diffidit, unde et post ostium tabernaculi dicitur risisse, ut intelligatur sui laboris diffidentia ab spe paululum decidisse: filios autem nostros, spes nostras ob posteritatem scilicet solemus vocare. Sara itaque filium non habet, quandiu animus passionum nebulis obscuratus quanto inferius timet, minus superius amans, minus etiam sperat, in seipso adhuc fluctuabundus haeret: at Domino post tentationum nos invisente triumphum, cum plena hilositas cordi infunditur, suscipit profecto Sara filium.

VERS. 11, 12. — *Erant autem ambo senes, proetateque aetatis, et desiderant Sarae muliebria. Quae risit occulte dicens: Postquam consenui, et dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? Ac si voluntas diceret: Ego inveteravi inter omnes inimicos meos in terra aliena (*Psal. vi, 8; Baruch. iii, 11*), et vir meus spiritualis, scilicet intellectus, non jam sapit nisi veteri homini congrua, incassum contemplationis divinae acquirendae voluptati a me impenderetur opera, cui prima deest compunctionis gratia: muliebria autem menstrua sunt, quae cum fieri mulieribus desinunt, parere desistunt. Quid ergo per menstrua nisi internarum animae sordium per confessionem vacuefactio? Cum namque voluntas nec perfecta sibi inesse conspicit in confitendis reatibus conversionis initia, postquam juxta propriae considerationis humilitatem senectutis typicae intra conscientiam provehitur inertia, non habet ex se, nec circa se invenit, unde sibi nascitura praesumere possit ejus, quae per intimam a Deo aspirationem promittitur, sinceram, et intrepidam spei gaudia: qui enim nihil meretur, si praemia sperare jubetur, nisi respiciat ad gratiam, non tam de promisso gaudet, quam quia non meruit irrideri veretur.*

Sed Dominus ad Abraham loquitur dicens: — (*VERS. 13, 14.*) *Quare risit Sara uxor tua, dicens, Num vere paritura sum anus? Nunquid Deo est quidquam difficile? Juxta condictum revertar ad te hoc eodem tempore vita comite, et habebit Sara filium.*

Ac si Deus aperte diceret : Si de tua infirma homo voluntate dubitas, cui cum nec velle ad bene agendum adjaceat, perficere non dico, sed nec incipere invenias, Dei omnipotentiam cur desperando subsannas, cum præ oculis tot ejus in omni peccatorum genere misericordias habeas ? Vita quam tibi inspirando contradidi, sit perseverantissima in omni boni operis exhibitione comes, et sic in hoc eodem tempore, hoc scilicet ipso interioris tui hominis fervore perdures, ut semper horum subsidio motus carnalis voluntatis studeas rationi subjugare rebelles, et tunc ad remunerandos me ad te revertente triumphos, clarissimæ tibi spei oriatur proles : prius exerce medicinam, qua febribus careas, post tibi virtutum suggeram dapes, quibus ab infirmitate, quæ febribus contracta est revaleras : si feceris **71** pro salute tui quod condixi, quod et factu facile est, incrementa de quibus desperare videris tibi ministrare difficile mihi non est. Vieta convenienti ratione voluntas, se quasi non desperasse dissimulat, et jam ad meliora gerendum pollicitationum majestate succensa, erubescit cogitando replicare quæ senserat, quam tamen verus testis ut ad penitentiam ipsius ineptæ desperationis provocet, intellectus impropertor accusat : unde dicenti : — (VERS. 15.) *Non risi, risisti*, inquit.

VERS. 16. — *Cumque surrexissent inde viri, direxerunt oculos suos contra Sodomam, et Abraham simul gradiebatur deducens eos.* Cum non nisi ab humilibus et divino timore contractis sensibus, et quodammodo sedentibus, superni convivii dulcedo gustetur, recte surrexisse dicuntur, cum ad externa studia sollicito animi rigore tenduntur. *Contra Sodomam* autem oculos dirigunt, cum ad similitudinem ac conformitatem carnalium motuum, vel hominum, intentiones figunt; Sodomam namque *similitudo eorum*, aut *cæcitas*, aut *pecus silens* interpretatur; post conformitatem sane vitii, aut sæcularium, incurrimus cæcitatem cordium, et distraeta sensualitate cum imaginationibus in luxum; venit ad pecuale silentium, dum nulla rationis congressio sit contra carnis assaultum, sed perniciose pace tenetur ad cujuspiam peccati dominium; sileat enim, usu sacræ paginæ teritur pro quiescere, et non resistere, ut est : *Sileat omnis terra a facie Domini* (Habac. II, 20). Abraham autem hos deducens simul graditur, dum ratio visu, et cogitatu phantastico perpulsa ad proclivia facinorum ducitur, scit errorem suum, nec præ infirmitate renititur, hoc fieri solet, scire scilicet suos, ac ingemiscere lapsus, antequam cæcitas omnimoda in nascat mentibus.

VERS. 17. — *Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham quæ gesturus sum?* Unde et Dominus non se posse celare Abraham quod gesturus est profiteatur, cum in gentem magnam, ac robustissimam futurus sit (Gen. XII, 2), quia ipsi nostro spiritui per vitia violenter acto, quædam plerumque infunditur suæ futuræ ruinæ ac resurrectionis providentiæ, et dum se videt spargi per crimina, spem tamen

A introgerit, Deo præstante, ad pristina bene agendi se rediturum exercitia. Propter Abraham enim adducit Dominus quæ locutus est omnia, dum propter interiorem animi de sua quam attendit, nec evincere sufficit pravitate rugitum, quasi Israeli in Ægyptia servitute clamanti, victoriæ aliquando subministrat auxilium. Suscitatur enim viduæ Dominus filium, matris miseratus affectum (III Reg. XVII, 22).

VERS. 20, 21. — *Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum et Gomorrhæorum multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam, et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam.* Gomorrha populi seditio, vel timor dicitur; in mente namque eversa populi, carnalium utique tumultuum seditio, et ex pravæ conscientie objectu timor non Dei, sed hominum suspicio versatur. Ex Sodoma ergo et Gomorrha, cordis scilicet cæcitate, ac flagitiorum seditio clamor oboritur, cum pudore depulse quidquid nequam et impudicum est intra animum, aut etiam exterius exercetur; is multipliciter aggravatur, dum diurnitate consuetudinis induratur. Deus vero ad Abraham hæc loquitur, cum ab ipso nostri nobis peccati immanitas intimatur. Inde et descendit, id est ex superbiæ nostræ fastu descendere nos facit, et videt, nostra nos scilicet desideria an opere ad plenum expleverimus, videre nos facit; ipsa namque clamor sunt in auribus Dei, *ut sciam*, inquit, ut scire profecto faciam, in quam destitutionem misera mens ruerit, quid appetierit, quid appetitum quoque peregerit.

C VERS. 22. — *Converteruntque se inde, et abierunt Sodomam; Abraham vero adhuc stabat coram Domino.* Dum exterior homo noster jam cogitatione perversa sæculo conformari desiderat, inde, id est ex sui ipsius necesse est humili prius consideratione, quam Deo ad Abraham nostrum loquente concepit, ab ipsoque Deo se convertat, ut bestiali vitæ, id est Sodomæ intendendo cæcutiat. Sed adhuc Abraham coram Domino stat, quia intellectus divinitus sentiens intra seipsum in quæ mala properet gemebundus pensat; iste Domino appropinquat, cum secundum Scripturas, status quosque mentis examinans, de singulis discutere apud se nititur, quid Deus sentiat. — (VERS. 25.) *Nunquid perdes*, inquit, *justum cum impio?* Ac si diceret : Nunquid etsi ex carnis imbecillitate in vitium labor, ego spiritus qui condecor legi Dei, et secundum interiorem hominem vivere gratius habeo, ne videam, aut videns exsequi cupiam quod justum est, etiam cæcitate damnabor? — (VERS. 24.) *Si fuerint quinquaginta justi in civitate peribunt simul?* Per quinquagenarium numerum penitentia accipitur, quod ex psalmo quinquagesimo aperte probatur; *quinquaginta ergo justi sunt in civitate*, cum digni penitentiae motus versantur in mente. — (VERS. 26.) *Si invenero*, inquit, *quinquaginta justos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.* In medio civitatis justi inveniuntur, cum compunctionis motus in ipso cordis mediatullo non ad horam, aut ex latere, ut assolet, sed perseveranter

et cum integro vitia corrigendi voto nascuntur; A omni autem loco dimittitur, cum menti a sua dispersione collectæ, et **72** omnino jam factæ locali indulgetur, ne in deteriora labatur.

VERS. 27, 28. — *Loquar, ait, ad Dominum cum sim pulvis, et cinis. Quod si quinquaginta justis quinque minus fuerint inventi? Non, ait Dominus, delebo, si invenero quadraginta quinque. Ad Dominum loquimur, cum de nostra pravitate apud ipsum orando conquerimur; pulverem nos fatemur, cum aut nos peccatores, aut ad omnem tentationis statum instabiles nos esse cognoscimus; peccanti enim dictum est: Pulvis es (Gen. III, 19). Cinis vero ignis absumpti indicium est, quod significat præteritorum peccatorum memoriam, quæ sicut cinis ignem, sic fovet et refricat vitij cujusque calorem. Cinis itaque sumus, quoties pristina nostra mala voluptuosa recordatione nutrimus; sed non delemur, si quinquaginta justis quinque minus habentes invenimur, quia etsi peccatorum nos poenitet, et imbecillitas interioris hominis ad integrum restringere quinque carnis sensus non valet, tamen divina clementia tantillum poenitendi appetitum non renuet, nec residuum bonæ introrsum voluntatis delet, cum mens minus quam convenit sensualitatem non audacia, sed infirmitate coercet. Quadraginta autem quinque in nobis reperiuntur, cum per gratiam Evangelii, quæ quaternario signatur, et ductu Decalogi, qui denario accipitur, sensualitas interior, id est imaginatio plene regitur; nisi enim sensus hi corporis arctius multo animæ inessent, nunquam eorum, quæ audivimus, tetigimus, olfecimus, tantæ se ei memoriter delectationes immergerent.*

VERS. 29. — *Sin autem quadraginta inventi fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadraginta. In quadragenario sumus, cum aut corpus nostrum quatuor subsistens elementis denario legis addicimus, aut quia denarius ex septem et tribus constat, septenarius vero ex quatuor et tribus, corpus nostrum quaternario figuratum, animamque ternario per quatuor Evangeliorum custodiam, aut quatuor principalium virtutum observantiam ad Trinitatis inducimus notitiam, quam nil aliud dicimus, nisi corpore, et anima Deo observandi diligentiam. Notandi autem sunt per numeros statuum gradus, in quibus a poenitentia continentia proficit virtus, nec pia intentio perversi actus merito exigente concutitur. — (VERS. 30.) Quid, inquit, si inveneris ibi triginta? Non, ait, interficiam propter triginta. Trigenarius ex sexties quinis constat. Senarius autem, quia sex diebus sua Deus opera peregerit, pro perfectione accipitur; quinarium vero non solum ad exteriores et intrinsecos sensus, sed etiam ad opera ipsa refertur; quinquepartita enim est corporearum rerum divisio, in personam scilicet, quæ quippiam agit, materiam unde agit, motum per quem facit, occasionem quare facit, effectum quod facit. Cum ergo ad perfectum sensualitatem, imaginationem, operumque ordinem, prout humanitati suppetit, producimus, in trigena-*

rio pedem animi ponimus; non igitur in hoc statu interfectioni, sed salvationi locus est. — (VERS. 31.) Sequitur vicenarius numerus in quo adhuc non perit civitas; vicenarius ex septenariis duobus, et senario constat; per unum ergo septenarium temporalia, quæ septemvolvuntur diebus, per alterum nostrum corpus, et anima; per senarium spiritualis creaturæ accipitur gratia, cui quasi magistræ subicimur restringendi nos, et quæque mundi concupiscibilia; homo enim factus est die sexta: sub qua cum nos, et exteriora nostra posuerimus, ad regulam primam charitatis videlicet unitatem pervenimus, in qua perire non possumus.

VERS. 32. — *Obsecro, inquit, ne irascaris, Domine, si loquar adhuc semel. Quid si inventi fuerint ibi decem? Animadverti debet, quod semel se ad Dominum loqui coepisse commemorat. Semel in Scripturis pro eo quod est incommutabiliter positum reperimus; incommutabiliter igitur ad Dominum loqui incipit quisquis vitæ perfectioris institutum precibus, et studio operum perseveranter a Deo expetit. Denarius ergo ad extremum ponitur, qui in vinea laborantibus promittitur (Matth. xx, 2); hæc est illa universalis perfectio, æterna scilicet, cui in futuro videntæ nunc insudatur, Dei visio, quæ est omnis plenaria felicitatis origo, sicut denarius quædam numeri constat certa perfectio, et sine quo aliorum qui sequuntur, non fit numerorum ulla collectio. — (VERS. 33.) Abiit Dominus, postquam cessavit loqui ad Abraham, et ille reversus est in locum suum. Post hanc ergo conscientia illustrationem, qua quæ agenda nobis sunt in diversis vitæ statibus, quasi Deo per attactum rationis nos alloquente vigilanter attendimus: Abiit Dominus, quia ostenso vitæ tramite relinquit nobis liberi arbitrii munus, et quasi secedens ad tempus experiendo nos permittit agere quæ volumus; præside itaque Deo menti nostræ supra nos sumus, recedente autem dispensative ipso, ad locum nostrum revertimur, quia ad eam animi torpidam habitudinem relabimur illico, quam ex pura humanitate habemus, si enim perpendamus quid ex nobis simus, mendacium verbi, et operis solummodo in nobis advertimus.*

CAPUT XIX.

73 VERS. 1, 2. — *Veneruntque duo angeli Sodomam vespere, sedente Lot in foribus civitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit et ivit obviam eis, adoravitque pronus in terram, et dixit: Obsecro, domini, declinate in domum pueri vestri, et manete ibi: lavate pedes vestros, et manè proficiscemini in viam vestram. Per duos angelos sensualitas et imaginatio accipitur, quæ recte angeli, id est nuntii dicuntur, quia sensus exterior cogitationum nuntiat visioni, quæ foris senserit, rursusque imaginalitas refert intellectualitati, quæ sibi sensualitas forastica impresserit, hæc duo veniunt Sodomam, cum curarum mundanarum irruunt cæcitatem, et vespere, divinæ scilicet spei deficiente calore. Lot autem in foribus civitatis sedet, quia animus noster a linea justitiæ jam declinans, et delectationum retibus vinctus, flammæque*

avari desiderii spirans, ad ingressus suggestionum segnis, et languidus torpet; adversus hæc enim standum est, id est decertandum; cum enim dixisset Apostolus: *Stare in fide*, consequenter stationem illam exposuit dicens: *Viriliter agite* (I Cor. xvi, 13). Ille itaque qui prius Abraham propter a Deo illustratæ discretionis intelligentiam dictus est, postquam ad locum suum revertitur, Lot dicitur, qui juxta quod supra expositum est, *declinans*, vel *vinctus*, vel *utinam* interpretatur, in quo utinam illud apte notatur, quod legitur: *In desideriis est omnis otiosus* (Prov. xxi, 25); utinam enim optantis est verbum; sedere etiam judicantis est. Sedet igitur Lot in foribus civitatis, dum humano ratio a recto licet declinans, et vinculo concupiscentiæ tracta secundum sæculi honestatem, propriæ examinat introitum delectationis; dum enim sensus nostros, ac cogitationes in pecuale videmus labi silentium, nec in Dei auribus vitalem cujuslibet bonæ actionis edere sonum, pudorem plerumque verentes humanam, restringimus petulantia nostræ fluxum, surgimus, id est, erigimus desidem ad hæc reprimenda animum, et adoramus in terram proni, superbiენტem scilicet, ne pereffluat, in consideratione propriæ conditionis humiliamus affectum. *Obsecro*, inquit, *domini, declinate in domum pueri vestri*, id est, intra conscientia secretum a forinseca vos evagatione restringite, vobisque rationis servitium adliberi permittite; *ibique manete*, sub ea scilicet vos perseveranti instantia cohibete, *pedes vestros lavate*; sordes malitiæ, quas affectando terrena contraxistis, penitendo diluite; *mane in viam vestram proficiscimini*, radio utriusque divinæ charitatis vestris sensibus infulgente, Christum, qui via ad se tendentibus est, desiderii sancti passibus aggrediemini. *Qui dixerunt: Minime, sed in platea manebimus.*

VERS. 3. — *Compulit illos oppido, ut diverterent ad eum; ingressisque domum illius fecit convivium, coxit azyma, et comederunt. In platea manere gestiunt*, quia arctam et angustam viam, qua ad vitam tenditur, sensuum cogitationumque nostrarum volubilitates refugiant; lata ergo ad manendum diligunt, dum patere nugis quibuslibet portas mentis corporisque non metuunt, et vas omne sine operculo immundum esse secundum legem, suggerenti rationi non assentiunt. *Oppido* autem impellimur, cum timendo humanitus ne pedetentim tepescendo labamur præ oculis hominum in aliquod grave flagitium, carnis frenamus impulsam, aut divini etiam judicii nobis opponendo metum, sicque tandem a publico incuriæ divertimus in rationis asylum; sed his conscientia munimine sese foventibus, orationis, lectionis, contemplationis convivium suggeritur, expurgato malitiæ fermento, azyma sinceritatis et veritatis (I Cor. v, 7) sancti ad purum spiritus igne coquantur, et hac refectiois voluptate intrinsecus, et extrinsecus sensualitas vagabunda tenetur.

VERS. 4, 5. — *Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum ejus a puero usque*

A *ad senem omnis populus simul. Vocaveruntque Lot, et dixerunt ei: Ubi sunt viri, qui introierunt ad te nocte? Educ eos huc, ut cognoscamus eos.* Imus cubitum, quando in nobis quiescere incipit strepitus negotiorum forensium; prius autem quam ab his consopiat animus, *viri civitatis*, feroces videlicet motus corporis domum valant, id est scientiam coangustant; per senes possumus intelligere originalia, per pueros actualia quæ super addimus, et adinvenimus etiam mala; verbi gratia cum libido naturaliter nobis insit, ut de cæteris taceam, novitates quotidie libidinum, et præter solidam coeundi regulam commentatas miramur, et mirando dolemus. Ex senibus pueri in dies oriuntur, quia ex ingenita corruptione novus indesinenter vitii fetor egreditur; sunt quoque pueri quædam non naturalia crimina, sine quibus et ex parte fuisse traduntur ante diluvium tempora, ut sunt avaritia, cenodoxia, cultuumque externorum superbia, longo autem post tempore reperta, imo producta, acriore nunc ferunt insania; senes vero gastrimargia, ira, tristitia, luxuria. Hi itaque cum omni cogitatum carnalium populo Lot evocant, quia delectationum præteritarum dulcedines, et earum rerum, quæ impresentiarum tenentur, amores rationi objectant; et ad bona exteriora haurienda compellant. *Ubi sunt, inquit, viri qui introierunt ad te nocte*; tenera scilicet illa quondam interior exteriorque sensualitas tua, quam nunc sub virili robore constrinxeris, attende in quo statu sit, an in eo perseverare tibi possibile sit, qui ad te noctu, id est improvise introierunt, quod totum est ab exterioribus quæ sibi pertinent rebus curandis, ad spiritualia quæ sui officii non sunt, nec ferri possunt. **74**, se intruserunt: *Educ eos huc*, exerens sensus ad exsequendum ordinem usumque temporalium cui fruendo facti sunt ut cognoscamus eos, ut nostri profecto notitiam jugi eis experientia voluptatis addamus.

VERS. 6, 7, 8. — *Egressus ad eos Lot post tergum accludens ostium ait: Nolite, fratres mei, malum hoc facere. Habeo duas filias, quæ nondum cognoverunt virum, educam eas ad vos, et abutimini eis, sicut placuerit vobis, dummodo viris istis nihil faciatis mali, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei.* Lot ad eos ingreditur, dum ad discutiendam a quibus interpellatur vitiorum qualitatem vis rationis exeritur; post tergum ostium accludit, dum mentis aditum his quæ retro sunt, temporalibus scilicet anteriora petens, id est æterna, obstruit, et in ipsa discussione peccati ne voluptas furtive subripiat, sese munit; fratres autem nostri ipsi sunt motus corporei, ex eadem qua et virtutes prodeunt mente progeniti; eadem enim terra quæ segetem generat, spinas, et tribulos pariter procreat: *Nolite, ait, hoc malum facere*, ad evidens videlicet me flagitium provocare. Duæ filia mihi videntur posse accipi duo quædam, quæ magnam in bonis mentibus teneritudinem pariunt, habendi cupiditas, et opinionis amor, id est cenodoxia; vix enim aliquis in

profectu positus tentatione quidpiam habendi caret, vix justus cenodoxiae impulsu vacuus est, etiam quo justior est; hæc ergo sunt, quæ rationis robur effeminant, unde et filiae sunt, quæ non cognoscunt virum, quia non experiuntur rationis dominium; dicitur enim cuidam: *Voca virum tuum* (Joan. iv, 16), id est intellectum; sunt namque innumeri, qui corporalia, et quæ vulgo probrosa sunt vitia magis vereri solent, ut sunt gulositas ac extraordinaria luxuries, quam spiritualia, ut avaritia et superbia sunt, exhorrent. Hæc itaque educuntur, dum ab illa adhuc divina nimis sapiente, et terrenis inhiante ratione voluntati dæmonicæ prostituuntur, quibus per eadem crimina abutitur. Hoc se facturum spondet, dum viris, id est sensibus sese viriliter agentibus nihil fiat mali, id est scandali, quia *ingressi sunt sub umbra culminis mei*, ab æstu scilicet carnalium appetuum, ad me rationem se contulerunt sancti Spiritus ibi protectionem habituri, qui tegmen capiti meo est in die belli.

VERS. 9. — *At illi dixerunt: Recede illuc; et rursus: Ingressus es, inquit, ut advena, nunquid ut iudices? Te ergo magis quam hoc affligemus; vimque faciebant Lot vehementissime.* Quod est totum ac si carnis appetitus sub specie vitiorum diceret ironice rationi: *Recede ergo a bonorum temporalium usu, quibus licite inhærere poteris, ad intellectualitatis summam in qua perseverare non queas, ubi et corporis sensus ridicule nimis a suo officio abstinens occultare te putas? Ratio homini fateor data est, quæ sine ullis externæ rei cupiditatibus Deo vacare debeat.* Et hæc vernacula, et ut sic dicam indigena homini est; tu autem adventitia in conscientiae aditum, quasi ancilla, dominatum imitans fallaciter ingrederis, quæ vitia spiritualia prosequeris, et corporalia pro solo pudore humano refugis, pensa quo animi robore sedem adversus nos iudicii tenere poteris; non ergo tam adversum tuos sensus machinas tentationis erigimus, quam contra reflandos tui tumoris novos fastus; inde igitur Lot isti tipico internæ tempestatis turbo eo geritur.

VERS. 10, 11. — *Jam prope erat, ut infringerent fores. Et ecce miserunt manum viri, et introduxerunt ad se Lot; clausuruntque ostium: et eos, qui erant foris, percusserunt cæcitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent.* Fores infringuntur, cum præcepta Dei, aut virtus animi, qua Deus admittitur, hostisque excluditur, in nobis diabolo pulsante læduntur; sed manum viri mittunt, et Lot ad se introducunt, cum sensualitas utraque rejecta naturali mollitie fortitudinem virilem exerit, et manu divini auxilii rationem sibi astringens interiora petit, et ostium, fenestras scilicet corporis, qua mors subintrat, obstruit, sicque temporalia cuncta quæ nos irritant a minimis ad maxima utpote contemnendo desituit, et cæca nullo, videlicet quod abs quolibet probro concupisci debeat, prosperitatis lumine fulgere ostendit; quæ cum fuerint iudicata omni cordis respectu ad tempus

scilicet tentationis indigna, jam eis adulantibus ostium; qui subripiant non est in conscientia. VERS. 12, 13. — *Dixerunt autem ad Lot: Habes hic tuorum quempiam? generum, aut filios, aut filias? omnes qui tui sunt educ de urbe hac. Delebitur enim locus istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos.* Dum ergo sensus nostri ejus, quæ præ oculis est, terrenæ gloriæ seduci blanditiis timent, ipsa sua passione rationem docent, succidendos a se universos mundi affectus, generos, pravos scilicet homines, qui filias, id est infirma adhuc, et necdum plene ad Deum prona desideria nostra suis exemplis, monitis, aut familiaritate ad terrena prosternunt, filios etiam, spem videlicet nostram in futurum transferendam, aut sæcularem potentiam, aut fortia mundi opera, unde Job dicit mortem elegisse ossa sua (Job vii, 15), quæ masculorum solent signari persona, omnes eliminari monentur a conscientia; vident enim impossibile concupiscentiarum ignem interius enutrire, et admotas ab igne voluptatum paleas non abripi; extinguatur cupiditas, nec nocebit peccandi opportunitas. Omnes de urbe educimus, qui nostri sunt, cum a carnis desideriis rationalitatis insignia separamus, quasi a paleis granum: *Exeamus*, Apostolus ait, *ad Jesum extra castra* (Hebr. xi, 34): sensus autem locum delent, cum mundanarum rerum imaginationes, exterasque visiones, quantum possunt, a se abolent 75: locus noster hic mundus est, in quo conflatur juxta Job aurum (Job xxviii, 1), vallis lacrymarum locus quem posuit Deus. Missi sunt, ut perdant eum, quia creati, vel missi, a corporali scilicet voluptate emissi sunt, ut exterminent in seipsis mundi appetitum; pravi enim desiderii uldatus inde surgit ad Deum.

VERS. 14. — *Egressus itaque Lot locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias ejus, et dixit: Surgite, et egredimini de loco isto, quia Dominus delebit civitatem istam; et visus est eis quasi ludens loqui.* Generi possunt alius intelligi: diximus duas filias, avaritiam, et cenodoxiam, quia cum aliqui proficere in alicujus boni operis exhibitione cœperint, ad ambitionem honoris, aut pecuniæ, seu humani favoris aspirant: hæc itaque filiae fluxæ mentis fluidi sunt conceptus, harum vero mariti, imo constupratores concupitæ rei sunt, vel externæ laudis obtentus; obtentis enim quæ cupimus, quasi in quadam libidinis expletione jocundamur: generi ergo filias accepturi, fructus sunt cupiditatis et gloriæ inanis, qui exspectantur venturi. Hos a Sodomâ dehortamur, cum nil in sæculo sperare, et ab ejus similitudine deformari monemus; surgere vero, torporem repellere, egredi, mores exuere dicimus, quia sic delebit in affectu nostro mundi amorem Dominus: videtur tamen eis quasi ludens loqui, quia discretio rationis non ad plenum a Deo illuminatæ, nil serium, nil stabile, aut certum carnis valet motibus suadere; non enim tangitur spiritus unguine. Lot autem ad eos hæc locuturus egreditur,

quia spiritus carnis illecebras etsi non operis, tamen cogitationis prævolutione ista tractando transgreditur.

VERS. 15. — *Cumque esset mane, cogebant eum angeli dicentes: Surge, et tolle uxorem tuam, et duas filias quas habes, ne et tu pariter pereas in scelere civitatis.* Quandiu turbam animi tentando patimur, nox est nobis, et moramur in Sodomis, in quadam scilicet cæcitate mentis. At Deo cordis irradiante sinum fit mane, et pristinae illico nos pudet cogitationis; ab ipsis enim jam cogimur angelis, sensibus utique nostris, qui pridem cogebantur imperio Lot, id est rationis; coguntur namque ab angelis, cum rationi jus ipsa suæ nuntiat necessitatis, non posse sensus cohiberi a concupiscentia in Sodomis, in cohabitatione videlicet sæcularis conversationis; non enim potest quisquam non æstuare in flammis: Surge ergo, inquiunt, tu prævia ratio, id est ad vitiis resistendum erigere, uxorem, id est voluntatem tuam, quæ non hactenus iugo mariti, quod est intellectus, teneri se patiebatur, sed adulterinis passim amoribus distrahebatur, tolle, eam utique quæ te male tulerat, uti paralytico dicitur (*Luc. v, 24*), tollere jam, hoc est regere disce, et pariter duas filias, ut perfecto jam non terrenam in Sodomis, sed cœlestia in divinis cupias, et puritati potius quam inani foris gloriæ studeas ne et tu pariter cum pecore silenti pereas.

VERS. 16, 17. — *Dissimulante illo apprehenderunt manum ejus, et manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eo quod parceret illi Dominus. Posueruntque extra civitatem [al., ibi locuti sunt ad eum], ubi locutus est ad eum Dominus. Salva animam tuam, noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in monte salvum te fac.* Dissimulamus, cum bona quæ et sensuum ac imaginationum molestia nostro spiritui fieri convenire nuntiat, differimus: apprehendunt manus ejus, uxoris, ac filiarum, cum cogitationis, sensualitatisque dubia de se infirmitas auxilio rationis, bonæ voluntatis, piæ ad sancta opera aviditatis, cum spe gloriæ non inanitatis, sed æternitatis fortiter innituntur, sicque extra civitatem ponuntur, sicque a mundi desideriis alienantur. Salva, inquit Dominus rationi, quid facto opus sit insinuans, animam tuam, noli respicere post tergum, id est ne repetas ea, quibus intulisti [*f.*, indulgisti], contemnendo dorsum, nec sis vitiorum, quæ abdicasti, materiei contiguus, verbi gratia, noli esse affinis mulieribus, propter quod relabaris in pejus, sed in montem, in quantamcunque scilicet virtutis excellentiam alius eniti potes emigra, ne ex mali confinio tibi oboriatur occasio saluti contraria.

VERS. 18, 19, 20, 21. — *Non possum, inquit, Domine, salvari in monte, ne forte apprehendat me malum, et moriar. Est civitas hic juxta, ad quam possum fugere, parva, et salvabor in ea, nunquid non modica est, et vivet anima mea? Ecce, ait Dominus, etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem, pro qua locutus es? Non possum salvari in monte, in nimis arduo sanctitatis opere, ne apprehendat me elationis, aut*

A apostasiæ malum, nedum onus super me levare molior, retroactus inveniam casum: est civitas hic juxta, humilis pœnitentiæ firmitas in promptu arbitrii est sita, quæ cum sit parva, non captui meo nimis austera, ibi salubria captabo perfugia: nunquid non modica est? Ac si diceret: si ex superbia primæ perditionis origo processit, nonne per humilitatis depressionem ac modestiam salvari licebit? Vivat, inquit, anima mea, perseveret in statu alicujus boni operis vita mea. Suscepi, ait Dominus, etiam in hoc preces tuas, ut tam ardua vitæ instituta refugiens, modica, id est mediocria cõseceris, licet justum videretur, si Deus districte judicare disponderet, ut qui bona quæ potest agere dissimulat, illa etiam quæ agit perdere debeat; merito namque ipsa pœnitendi affectio in homine subverteretur, qui in aliis quibus potest virtutibus non exercetur: cum ergo statui nostro Deus licet tepido condescendit, aperte innuit quia cum gratiam compunctionis nobis impendit, id parvum quod **76** gerimus non respuit, sic urbem quam eligimus quamvis parvam non subvertit.

VERS. 22. — *Festina, et salvare ibi.* Id est si modica eligis, in his saltem exsequendis sedulus, et alacer esto, festine procurans in quo salveris. *Non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc.* Quandiu enim vitiis acquiescere, bestialiter silere dulce habemus in Sodomis, non potest Deus quidquam operari virtutis in nobis, nam ut filiis Zebedæi dicitur: sedere ad dextram, vel sinistram (*Matth. xx, 23*); non est suum dare superbientibus nobis; prius enim secundum quod alias dicit: dæmonia ejicit, et sic demum sanitates perficit, quod nequaquam nisi ejectionis dæmonibus fieri possit; non enim adest auditio, nisi primo surditas excludatur: ingrediamur igitur sanctæ modicitatis asyllum, ut abdicata obstinatione peccati, valeat Deus, qui nil injustum facere prævalet, medicinam nobis adhibere virtutum; injustum namque esset, si diabolo hominem possidenti Deus pariter cohabitaret; impotens ergo ad hoc prorsus Deus est. *Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor: sol egressus super terram et Lot ingressus Segor.* Segor interpretatur meridiana, vel parva: parva ob humilitatem, meridiana propter inæstu vitiorum obumbrationem; virtus enim Altissimi, quæ nobis obumbrat, non nisi super humilem, et quietum illabatur, quo nomine spiritualis ista munitio ad quam confugimus, merito insignitur. — (VERS. 23.) Sol, fervor scilicet tentationis ex insita corpori corruptibilitate egreditur super terram, id est ad ipsam corporalium motuum velimus nolimus efficientiam, sed Lot, ratio videlicet nostra, subit quasi quoddam umbraculum Segor, id est humilitatem.

VERS. 24, 25, 26. — *Igitur Dominus pluit super Sodomam et Gomorrhham sulphur et ignem a Domino de cælo: et subvertit civitates has, et omnem circa regionem universos habitatores urbium, et cuncta terræ virentia. Respiciensque uxor ejus post se, versa est in statuum salis.* Pluit Dominus super Sodomam et Gomorrhham, cum per instillationem supernæ me-

nitionis fetorem, qui signatur in sulphure, et cruciatum qui in igne, cæcitati, et seditioni vitiorum demonstrat nobis inesse. Bonum quantum in nobis est, quasi Deus nos habitans est: Dominus ergo, id est bonitas in nobis degens, a Domino haurit, quod nobis de cælo, ratione scilicet divinitus tacta ad subvertendos dæmones habitatores urbium, sensuum utique nostrorum pluit: omnem circa regionem, mundi affinitatem, et cuncta terræ virentia, terrenæ spei quælibet delectabilia, hac Deus infusione cognitionis exstinguit, quantum puteant quantumque crucient criminum curæ, patenter ostendit. Post se autem uxor Lot respicit, cum bona voluntas pridem medullitus innixa rationi ad ea quæ spreverat, sæculi oblectamenta appetenda tepescit: post se respicit, cum a cæpto statu deficiens infra se quippiam concupiscit: sed vertitur in statuam salis, cum hanc apostasiæ hebetudinem animadvertens in se redarguit sapientia salutaris; nam suam ad plenum stoliditatem, quam statua signat, dignoscere, pars maxima est scientiæ, quæ notatur in sale.

VERS. 27, 28. — *Abraham consurgens mane, ubi siederat prius cum Domino, intuitus est Sodomam et Gomorrham, et universam terram regionis illius; viditque ascendentem favillam de terra quasi fornacis fumum.* Abraham mane consurgit, cum Deo se illustrante ad altiora mens contemplanda se subrigit, in eundem regressa statum, in quo de mentium situ bonarum per numerorum gradus altercabatur ad Dominum, unde et nomen jam mens ipsa recipit Abraham patris videntis populum, quæ nunc usque Loth dicta est, ex quo ab integritate vineta cæperat declinare: stat autem cum Domino, quando per animi rectitudinem non dissentit ab ipso intuetur Sodomam et Gomorrham, atque regionis terram, cum flagitiorum turbulentiâ, et sensus reprobi cæcitatem, eorumque circumstantem materiam divinitus irradiata dispicit, videtque ascendentem de terra favillam, ab intimis sane conscientiæ exurgentem pœnitentiæ compunctionem sibi necessariam solum jam intelligit, quasi, id est revera fornacis fumum, scilicet ardoris, et cruciatu interni signum. *Tange, ait, montes, et fumigabunt (Psal. CXLIII, 5),* id est cordis dolorem per lacrymas evaporabunt. — (VERS. 29.) *Cum ergo subverteret Deus civitates regionis illius, id est cum vitia diaboli in hominē habitantis munimenta subrueret, recordatur Abrahæ, rationem profecto facit suæ dignitatis meminisse, et Loth ipsam utique humanitas lapsam, ne in reprobam evertatur sensum per vitia quibus subjacuit, dignatur liberare.*

VERS. 30. — *Ascenditque Loth de Segor, duæ quoque filia ejus cum eo; timuerat enim manere in Segor, et mansit in spelunca ipse, et duæ filia ejus cum eo.* Lot ascendit de Segor, cum humani timore pudoris ne scilicet palam lapsus probro pateat humanus intellectus in minoris vitæ proposito permanere veretur, et ad excellentius conversationis

A institutum quasi ad montem promovetur: quæ indigna, quam prætulimus, intentio, ex duarum filiarum, quas exposuimus, cohabitatione funesta notatur: prædictis itaque ex causis in tepido quasi timens persistere vivendi modo, hoc est in Segor, transit in montem, ibi tamen in spelunca victurus, qui ferarum et latronum est locus, quia cui tales comitiam præbent filia, crudeles nunquam deserit appetitus. — (VERS. 31.) *Dicit ergo major ad minorem: Pater noster senex est, et nullus virorum remansit in terra, qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ.*

77 Major cenodoxia omnino recte accipitur, quæ cum bona operetur, id non agit, ut Deus glorificetur, sed quasi quadam idololatria, ac sacrilegio, ut homo præpostere honoretur; loquitur ergo cenodoxia ad cupiditatem, dum quod violenter rari non potest, suggerit acquiri posse per sanctitatis simulationem. *Pater noster*, animus scilicet, qui malo suo tales genitrice carnali affectione genuit, *senex*, inquit, est, ad vetera et temporalia pronus est, et nullus virorum intellectualium plane motuum, qui affectualem in nobis mollitiem regant, remansit in terra, in fructifera quondam, et cultibili conscientia, qui possit ingredi ad nos, irrumpere avidi cordis ad nos evertendos obstinationem, juxta morem universæ terræ, id est in quantum, vel juxta quod necesse esset reparari morem scilicet pristinum universæ conscientiæ: posset sane ratio ingredi ad remordendam cujuslibet mentem, sed non facile ad innovandum vivendi morem. — (VERS. 32.) *Veni, inquit, heus, tu cupiditas, quia vim inferre ad ea quæ cupis obtinenda non prævalet, age dum clam meis utere officiis. Inebriemus eum vino, id est, impleamus animum jucunditatis temporalis gaudio, dormiamusque cum eo, totius scilicet oblivionis et negligentia ejus opprimamus providentiam somno, ut servare possimus semen ex patre nostro, ut fructum utique ejuspiam temporalis commodi exigamus, vel delectationem alicujus peccati crebra in modum feminis propagatione iterandam eliciamus ex animalium fetuum affectibus inclinato.*

VERS. 33. — *Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa.* Nox ista affectus conceptæ nequitia est. Ingreditur major, dormitque cum patre, cum inanis gloria toto rationis assensu sibi contracto sui penitus oblita abutitur mente: unde dicitur quia non sensit, reatum videlicet suum ægre ferendo, quando accubuit, cum scilicet cor ad nequitiam inflexit, et quando surrexit, id est cum in audaciam de criminis se perpetratione erexit. Impellit etiam major, quod est cenodoxia, juniorem procul dubio cupiditatem, ut cum patre dormiat: quia postquam per hypocrisis infelix quispiam prosperari se viderit, ad apertæ jam cupiditatis rabiem effrenari, dissimulata simulatione incipit, et cæco pectore ab ea se involvi permittit. Secunda nox est ex inolita peccandi voluntate reprobi sensus obstinatio; ex imagine nanique fictæ sanctitatis, citissime devenitur ad apertæ opprobrium perversitatis, quia vinum

arridentis sibi insimulando gloriæ temporalis præcipitat animam ad furorem publicæ temeritatis, ut concubantes filias non sentiat, nec surgentes, spurcitiâs procul dubio nulla discretione doleat sese fœdantes, nec animos reprimat de eadem sua pollutione lætantes. Concipiant ergo *filie Lot ex patre*, cum spem ingenita nobis vitia pravitatem quamlibet admittendi fovent susceptam ex animo jam labante.

Major parit filium, cum cenodoxia ad deterioreni male coepta perducit effectum, vocatque Moab, quod est *ex patre*, non modo ex suo patre, sed absolute ex patre, id est diabolo totius iniquitatis auctore, qui præcipue perit, hominemque fefellit typo inanis gloriæ: dicitur etiam Moab exlex, quia hypocrita eum legaliter agere videatur, a divina vivit in semetipso alienus lege, et tanto nequius, quo B runt.

EXPLICIT LIBER QUINTUS.

INCIPIT LIBER SEXTUS MORALIUM IN GENESIN.

78 Fastidium laboris mei levat, quod a benevolis ac litteratis studium meum probari considero; nec minus suffragatur, quod intentionem ejus universæ, si fieri posset, Christianitatis lucrum scio. Præterea sive prosit, seu videatur inutile, aliquid me citra fidem ac morum honestatem dixisse æstimans, ex Dei auxilio prosequi coepta destinabo.

CAPUT XX.

VERS. 1, 2. — *Profectus inde Abraham in terram australem, habitavit inter Cades, et Sur, et peregrinatus est in Geraris. Dixitque de Sara uxore sua: Soror mea est. Misit ergo Abimelech, rex Geraræ, et tulit eam.* Superbas mentes tanto intima sua, juxta quod legitur, in vita sua certum est projicere, quanto eas constat per exteriorum volubilitates effluere. De convalli itaque Mambre, de humilitatis profecto depressione, in qua discretionis utpote intra se degens fruebatur lumine Abraham noster, jam sui oblitus numinis egreditur, et ad australem, cupiditatum solibus decoquendus, excedit terram, ut terram sapiat, et illic avaritiæ, ac libidinum aquis infusus, easdem iterum sitiât, juxta quod Samaritanæ Dominus enuntiat. *Inter Cades et Sur habitât, dum hinc cogitatio intellectum, quasi quædam tinea eum a statu pio dimovens vastat, illinc memoria præteritæ quæ exhibuit contra vitia fortitudinis coangustât; Cades enim commotio tinea, Sur fortitudo, vel angustia dicitur; potest et per austrum tepor animi accipi, ex quo ingens consurgere solet fervor ad studia sæculi.* Unde in Job: *Considerate, inquit, semitas Theman, itinera Saba (Job vi, 19).* Peregrinatur denique Abraham in

quantum ad humana spectat judicia, nulla damnari potest interim lege. *Minor*, quæ est cupiditas, generat Ammon, id est *populi mei filium*, illius videlicet, de quo dicitur: *Obliviscere populum tuum (Psal. XLIV, 11)*, in quo utique concrevisi vitiõrum tumultum. In filiis autem spem maxime propagationis habemus; propagatrix vero totius malignitatis quasi infiniti populi avaritia est, utpote quæ *radix omnium malorum est (I Tim. vi, 10)*; sed quomodo avaritia, vel cenodoxia generat seipsam, absurdum videtur, si matres et filii pro eodem ponantur; hæc ergo ratio est: Filie quæ masculos gignunt, teneræ sunt primo mentis nutabundæ affectiones, quæ audacissimos magnæ præsumptionis actus emittunt, et populos imitatorum exemplorum auctoritate sibi congerunt, sicut illæ Moabitas et Ammonitas eg-

C Geraris, cum a cœlesti torpens desiderio spiritus noster evagatur motibus superbis; Gerara nempe dicitur Latine *coloum ejiciens*, in quo præcipue superbia notatur, per quam et angelica et humana natura a propria regione demittitur; subjugalis ergo illa Sara, voluntas scilicet rationi rite addicta in sororem admittitur, dum in parilitatem pestiferam contempto dominio evocatur; nec mirum, si respuitur a voluntate dominium, cum suum ipsa ratio deficiens abjuravit imperium. Abimelech interpretatur *pater meus rex*, rex autem Geraræ. Qui ergo *rex*, ipse *pater* hominem a Deo ejicientis superbiæ, diabolus scilicet, qui et *pater mendacii* appellatur (*Joan. VIII, 44*); *meus* autem, ad eos qui sibi superbia mendacique pessima filiatione conveniunt, refertur.

Mittit ergo Abimelech, et tollit eam, cum post aliquantulæ religionis studium suggerit diabolus humanæ voluntati quasi jam sibi debitæ prælationis affectum; unde rotari convenit inter captiones utrasque distantiam, qua spiritualis nostra voluntas instar Saræ primum a Pharaone in conversionis initio distrahitur ad pristinae sæcularitatis Ægyptum, et postmodum ab Abimelech rege Geraræ non tam superatur quam ad horam agitata pulsatur, unde et ab hoc intacta perhibetur, de superiore tacetur; veteris namque consuetudinis nuper relictæ memoria nos atrociter irritat ad vitia, sed ecclesiastica utilitate propectis, quasi aliorum causa profectus adipiscendi pastoratus quodammodo ex latere se nobis ingerunt desideria, multa itaque inter utraque distantia. Sara denique tollitur, cum ad

hujusmodi ambitionem cum favore rationis voluntatis intentio transportatur.

VERS. 3, 4. — *Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, et ait ei: En moreris propter mulierem quam tulisti; habet enim virum. Abimelech vero non tetigerat eam. Per somnium Deus ad Abimelech venit, cum mentem a corruptibilium, forasticarumque rerum cura abstinemus, et sola invisibilium cogitatione tenemur, in quo tractatu, Deo praesente, quid sit Gerara, quid rex, quid paternitas illa, videatur. Fit vero nocte, dum in ipsa qua clarificari desiderat luce, obscuritas intellectualiter pervidetur superbiae. Morieris, inquit, propter mulierem quam tulisti, mortis profecto supplicio addici mereberis, nisi a concepti fastus parturitione desieris, cum voluntatem rationis juri ex debito subjectam tibi o superba vanitas tuleris meretricia prostitutione ludendam; sed Sara a rege non tangitur, cum voluntas superbi appetitus effectum non experitur; finis enim 79 notionis tactus est; nam a rege tanguntur, qui honorum culmina quae ambiunt quoquomodo assequuntur.*

VERS. 5. — *Et ait: Domine, num gentem ignorantem et justam interficies? Nonne ipse dixit: Soror mea est, et ipsa ait: Frater meus est?* Divino timore attackta nostra cervicositas, in seipsam refracta colligitur; colligitur, inquam, dum de mundi sapientia, quae non nisi laudem quaerit aut commodum, quaque extra se spargebatur, ad felicitis confessionem ignorantiae quam consequitur justitia restringitur. Cum, inquit, Domine, quidquid tumide sapiebam te aspirante reflaverim, et juxta Apostolum stultum me fieri propter Deum velim (I Cor: iv, 10), ut hujus ignorantiae cultu, quae tamen saecularium rerum est, esse particeps supernae sapientiae quod justitiae summa est, possim; cum, inquam, haec fecerim, nunquid ignorans hoc modo, sic denique justus, interfici a te, qui justitia es, meruerim? Nam si deliquerim, non diffiteor culpam, ex animi confusione mihi accidit, ubi nec intellectus praerant, nec voluntas parebat, sed potius rationi ipsa non modo indigna quadam germanitate parem se fecerat, sed etiam ratio eidem prepostere nimis obnoxia erat. *In simplicitate cordis mei, et munditia manuum mearum feci hoc.* Simplicitas pro fatuitate poni solet, etsi, inquit, in hebetudine cordis, id est rationis, incurri errorem, tamen mundam te servante manum habui, ne in nequam excurrerem operationem.

VERS. 6, 7. — *Dixitque ad eum Dominus: Et ego scio quod simplici corde feceris, et ideo custodivi te, ne peccares in me, et non dimisi, ut tangeres eam. Nunc igitur redde uxorem viro suo, quia propheta est, et orabit pro te, et vives. Si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris, tu et omnia quae tua sunt.* Quia, inquit, carnis infirmitate, et humana fatuitate peccasti, custodivi te, ne in opus excederes; superbia enim peccantibus et scienter puteus ruinae patet, sed marito intellectui voluntatis vagae subde cervicem, quia propheta est, id est providendi internae

et externae utilitati princeps est, et cum a carnali liber affectu ad sibi prospiciendum ingenium exacuerit, quidquid ager, quidquid meditabitur; oratione dignum, et vitali praemio erit; quod si distuleris, in obstinationis et impoenitentiae insensibilitatem, quod est mors animae, rues, et si quid tibi boni resedit, pariter amittes.

VERS. 8. — *Statimque de nocte consurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos, et locutus est universa verba haec in auribus eorum; timueruntque omnes viri valde. Abimelech de nocte consurgit, cum superbiae motus, qui ex patre revera diabolo est, de concepta avaritiae obscuritate se elevat, quae mentes prudentium excecat, servos suos, id est cogitationes, quae insuggestendis sibi vanitatibus deserviunt, ad rationaliter sapere convocat, et quae sibi Deus inspirando innotuerit, intellectualiter narrat, ut divinum eis timorem incutiat.*

VERS. 9. — *Vocavit autem Abraham, et dixit ei: Quid fecisti nobis? Quid peccavimus in te, quia induxisti super me et super regnum meum peccatum grande? Quare non debuisti facere, fecisti nobis?* Abraham vocat, cum totas intelligentiae sibi illustrandae vires acuminat: Pensa, ait, quid egeris, cum ad te pertineat animales corporalesque turbas ob ingenitam tibi ingenii vivacitatem restringere, non nos motibus his humanitus excedentes tam in te peccavimus, quam tu in nos, qui tui auctoritate arbitrii debueras rexisse nos, ac si diceret: Si me, motum scilicet superbiae ad horam admittere non debueras, regnum quare ejus damnationis admittebas? Ex hoc ergo grande tibi peccatum incubuit, non tam quia me, sed quia regnum superbi consilii diuturnitate susceperas.

VERS. 10. — *Quid, inquit, vidisti ut hoc faceres, id est quam hujus tui pravi assensus rationem affers.* — (VERS. 11, 12.) *Cogitavi, ait Abraham, mecum dicens: Forte non est timor Dei in loco isto, et interficient me propter uxorem meam. Alias autem et vere soror mea est, filia patris mei, et non filia matris meae, et duxi eam uxorem.* Locus timorem Dei non habens, cor nostrum est tepiditate marcidum, quod regere non audeat, nec defendere voluntatis conjugium, dum interfici se timet impetu tentationum, et tamen ait: Eam quodammodo sororem non diffiteor, dum ex diaboli patris propagatione quasi Belial, quod est absque jugo, liberam voluntatem abire patior, sed non filia matris meae aeternae sapientiae est, ex qua suscepi uxorem, cujus ulique originalia documenta tradunt me hanc non ut parem, aut dominam, sed habere maritali severitate debere ut conjugem. — (VERS. 13.) *Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc facies mecum misericordiam, in omni loco ad quem ingrediemur, dices quod frater tuus sim.* De domo patris nostri educimur, quando de conscientia, quae patri diabolo conformabatur, per confessionem egredimur; dicimus vero nostrae voluntati ut nobiscum faciat misericordiam, cum quasi ratiocinando sibi suggerimus ut non nimis arduam arripiat vivendi regulam, unde ad locum

dicitur ingredi, quia cum propositum tenuis alicujus vitæ mens languida cœperit aggredi, sine ullo meliorandi desiderio, ac si localiter intra idipsum vult contineri, et inde turpiter nolenti proficere contingit sæpe relabi: misericordiam itaque præbet, cum

80 remissæ rationi voluntas favet.

VERS. 14, 15. — *Tulit igitur Abimelech oves et boves, servos et ancillas, et dedit Abraham: reddiditque ei Saram uxorem suam, et ait: Terra coram vobis est: ubicunque tibi placuerit habita.* Abimelech tollit, cum rationi tollenti diabolus superbix incensor, vel ipsa superbia non contradicit, unde est: *Et vinculis ejus non aperuit carcerem (Isa. xiv, 17)*, quod est, clausit. Ratio autem oves tollit, cum ab intentione adipiscendi honoris impendendæ beneficia charitatis quæ operit multitudinem peccatorum (*Jac. v, 20*), quod per lanigeros congrue designatur greges, funditus abstrahit: *boves* vero exercitium prædicationis, *servos et ancillas* sortes dicimus et infirmas, et ad sæculum pronas sollicitudines cogitationis, aliud namque violentia possumus, aliud fragili adulationi inserviando tractamus: hæc *Abrahæ* dat, cum habere volentem spiritum jam non impugnat; uxorem reddidit, cum ab ipsius voluntatis irritatione quiescit: *terra*, inquit, *est coram vobis*, id est conscientix libertas vestris suppetit arbitrâs, in quo tibi placuerit sanctitatis proposito conversare, et habita.

VERS. 16, 17, 18. — *Saræ autem dixit: Ecce dedi mille argenteos fratri tuo, hoc sit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, et quocunque perrexeris, memento te esse deprehensam. Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech, et uxorem, et ancillas ejus, et pepererunt. Concluserat enim Deus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abraham.* Abimelech Saræ dixit, cum a suo impetu cessans, quæ subjecta sunt per effectus evidentiam videre permisit: *Heus tu*, inquit, voluntas, mille argenteos fratri tuo dedi, id est ab omni cupiditatis suggestionè quiescens, totius terrenæ facultatis abjiciendæ copiam non abnuî tibi germanitus juncto intellectui, quæ abrenuntiatio non tam modo rerum, quam cupiditatum in munimen erit tibi oculorum, intentionum scilicet tuarum, ut non graventur pituita curarum, ut omnes qui tecum sunt, rationales utique tui motus, seu virtutum studia, quæ nobis ac si quidam familiares adsunt, hoc immunitatis contegantur asylo, ad quæcunque pietatis proposita appetendo processeris, et licet in multam sanctitatis eminentiam aliquando perveneris, tamen a mea regione, quam semel expertus es, te a modo dirimens superbix te voragine semper irruisse memineris. Mille argenteos pro plenitudine totius terrenæ substantiæ accipimus, ut est, *Vir affert pro fructu ejus mille argenteos (Cant. viii, 11)*: Abimelech dat, cum non disturbat. Porro Abraham pro Abimelech orat, eumque Dominus cum uxore et ancillis sanat, cum spiritus noster pro incursu quem subiit superbix, Deo supplicat, cujus motum cum suâ quæ sibi foede ac infructuose substernebatur concupiscentia, et ancillari ac sordida

petulantia Deus sanat, cum appetitus et lascivias animales ad potius in se delectandum convocat, et pariunt, dum amorem bene agendi concipiunt; quandiu namque voluntas per desideria adulterina distrahitur, vulva domus, id est conscientix aditus ad divini seminis vim tenendam obstruitur.

CAPUT XXI.

VERS. 1, 2, 3, 4, 5. — *Visitavit autem Deus Saram, sicut promiserat, et implevit quæ locutus est. Concepitque, et peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus. Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac, et circumcidit eum octavo die, cum centum esset annorum; hæc quippe ætate patris natus est Isaac.* Tandem igitur post hæc voluntatem victis undecunque viliorum impulsibus Deus visitat, qui vincenti se daturum edere de ligno vitæ sponderat (*Apoc. ii, 7*). Conceptum spirituali desiderio filium parit, cum certam spem ex nimio mentis fervore resumit. Filios namque ob posteritatem, et nostri cum senuerimus sustentationem, spes nostras vocare solemus. Hanc certam sine ullo jam peccati scrupulo spem beatus expertus erat Antonius, qui ait: *«Ego jam non timeo Deum, sed amo:»* et hunc parit in senectute, id est exhausta omni juvenili præsumptione, et circumscita dierum, id est virtutum multimoda luce, et quo Deus prædixerat tempore, eadem scilicet qua spem perfectionis obtinendæ assumpserat Dei contemplatione. Is ab Abraham, ab ipso videlicet rationali contuitu vocatur, id est discretive intelligitur Isaac, quod est *risus* et gaudium, quod per spei donum hic jam intelligitur in pignore, ex quo nobis astruitur nos idem longe tamen ineffabilius accepturos in re. Hunc denique circumcidimus octava die, quia intellectualiter colligimus nos ad integrum passibilitatum miseriis exuendos solummodo in resurrectione. *Centum annorum* id agimus, cum de sinistra præsentis sæculi expediti prævolare studemus ad amorem spemque futuri, quod est in dexteram transpositio numeri. Hæc ætate Abraham intellectualis nascitur materia gaudii spiritualis, ætas vero nil aliud quam profectio est sanctitatis.

VERS. 6, 7. — *Risum, inquit Sarai, mihi fecit Deus: quicunque audierit, corridebit mihi. Rursumque ait: Quis auditorum crederet Abraham, quod Sara lactaret filium, quem peperit ei jam seni?* **81** Jure, ait, ita vocaverim, cum in hac Ægypto mœroris, et angustiarum loco, æterni me gaudii jam Deus fecerit habitus prægustare futuros. Quicumque audierit, idem videlicet palato cordis sapuerit, meis utique gaudiis non inanibus ipsum nequaquam aggaudere pigebit. Quis, ait, opinari posset rationem illam in peccati olim ludibrio prostitutam, tam cœlestia sapere potuisse, et voluntatem, quæ sensualitatis uberibus solita erat menti ministrare libidinis cujusque venenum, jam Scripturæ candoribus ac si lacte purissimo conceptæ spei educare desiderium, quod jam spiritui suo ab omni terrenæ conceptu levitatis effeto protulit pia sola, sola sancta volendo.

VERS. 8. — *Crevit itaque puer, et ablactatus est: fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus.* Duo virosa sunt ubera, quibus pravitas nostri nutritur affectus, sensualitas corporalium visioni acclinis, et ipsius imaginatio visionis, multo deterior aperta rei visione presentis; sunt et duo alia, quibus interioris hominis usque ad solidum promoventur initia, aut duo scilicet Testamenta, aut geminae dilectionis precepta, quorum usu dum spiritualis Isaac pia coalescit infantia, usque ad ipsum panem angelorum quam dulcis est sapiendum provelitur; sublata primævæ teneritudinis inertia. Dies autem ablactationis ipsa est divinæ illustratio contemplationis, ubi sit illud ineffabile convivium non jam simplicitate lactis, sed apparatu sempiternæ soliditatis; cœnatenim Dominus nobiscum tunc, nosque cum illo.

VERS. 9, 10, 11. — *Cumque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac, dixit ad Abraham: Ejice ancillam et filium ejus; non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac. Dure accepit hoc Abraham pro filio suo.* Temporibus nostræ spiritualis infantia quādiu opus lacte habemus, Agar Ægyptia nobis, id est affectio mundana observatur, quæ filium habet, quia spe aliqua mundiali non caret: spem autem per filios accipi sæpe diximus. Is cum Isaac ludit, quia spiritualis nostri desiderii gloriam ad ludicra inaniaque deflectit. Sed sanctæ libertas voluntatis nolens spiritus gaudium annullari, affectionem sæculi cum spe sua rationis auctoritate, quod est Abraham, jubet excludi. Dure tamen ratio accipit, quia etsi velle sibi adjacet, abjicere quod genuit levitatis facultatem non invenit; spe enim etsi falsa plerumque trahitur: sed filius ancillæ jure projicitur, quia cœlestis regni, in quantum spes ancillaris decevit ab ejus amore, mercede minuitur. Hunc ergo crucifigi juxta Apostolum mundo oportet (Gal. vi, 14), sed primitus ipse mundus crucifigatur eidem.

VERS. 12, 13. — *Non enim, inquit Deus, tibi asperum videatur super puero, et super ancilla tua. Omnia quæ tibi dixerit Sara, audi vocem ejus, quia in Isaac vocabitur tibi semen. Sed et filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.* Etsi ait affectionis catena protraheris, et vana spe afficeris, ne acide feras hæc tota rescindere, vim spiritualis ut te monuerit exsequere voluntatis, sciens ex æternitatis desiderio fructum indefectibilis lætitiæ ex Isaac scilicet non aliunde vocari. Filius vero ancillæ licet rudis adhuc aspiret in extera, postquam semen tuum fuerit, id est fructui sempiterno idoneum se exhibuerit, et carnalia seminare velle destiterit in magnam cogitando, loquendo, agendo studiorum proborum gentem erit. Notandum autem quod semen, et fructus esse solet spes quæque propagandi fructus:

VERS. 14. — *Surrexit itaque Abraham mane, et tollens panem, et utrem aquæ imposuit scapulæ ejus; tradiditque puerum, et dimisit eam. Quæ cum abisset*

A errabat in solitudine Bersabee. Surgit Abraham mane, cum spiritus noster ex divina luce ad cohibendos animi fluxus erigitur a proprio torpore: Panem, et aquæ utrem scapulæ ejus imponit, cum divinæ charitatis pabulo et scientiæ salutaris temperamento, mens mundanæ affectionis rigorem quasi jugo deprimit. Uter pro temperantia non absurde ponitur, unde et Deus quasi in utre statuisse dicitur baptismatis aquas, cujus gratiam pro suscipientium causis et fundit, et retinet; aqua scientiam, panis charitatem affatim signare solet. Puerum tradit, eamque dimittit, dum cum totis affectibus nequam spes etiam quasque repellit. Porro recedens a nobis in solitudine errat, quia in mente jam unica, et a negotiis secreta jam appetitus carnalis nutat, sedem scilicet cordis non habens in quo localiter requiescat. Unde per loca inaquosa, per fortes animi in quaque virtute status ambulare expulsus ab homine spiritus dicitur (Luc. xi, 24). Bersabee autem puteus saturitatis interpretatur; nam puteus, id est cupiditatum profunditas postquam ad saturitatem fastidii pervenerit, idque mens exhorruerit, tunc apud se jam solitaria fieri, Deoque vacare poterit.

VERS. 15, 16. — *Cumque consumpta esset aqua in utre, abjecit puerum subter unam arborem, quæ ibi erat. Et abiit, seditque e regione procul, quantum potest arcus jacere.* Consumitur aqua in utre, cum attenuatur vis scientiæ, et discretionis in mente; solet namque quidam motus quasi desperationis, et ex eadem desperatione defectus suboriri in animo, postquam cum spe sua repelli cœpit sæcularis affectio, Agar videlicet cum filio: attendit nempe difficultatem cœlestium sequendorum, et veretur graviter penuriam terrenorum. Abjecit ergo **82** puerum subter unam arborem, cum spem ponit in nitendo super potentis alicujus personam, imo, ut sequamur historiam, abjecit, per apostasiam primæ bonæ voluntatis scilicet, ac si furibunda, et a Deo deficiens, homini cuiquam sese quasi melius juvanda supponit. Arbor singulariter personam signat, unde in Apocalypsi a quatuor angelis obsistitur, ne ventus in aliquam arborem flare debeat (Apoc. vii, 3): congrue ergo dicitur de arbore, quia ibi erat, ea enim quæ juxta sunt et præsentialiter teneri, moxque negotio nostro queunt adniti, magis solent quam æterna diligi. Abiit itaque a boni cœpto propositi, sedet e regione procul, dum in exspectatione temporalis quæstus flectitur status conscientiæ; sit vero procul quantum potest arcus jacere, quia etsi fluxa sedeat, et cupida inspiciat, tamen et ex ratione ad Dei timorem se reprimens, ab ipso suo quo trahitur appetitu se abstinere, quantum ipsius rationis, quæ est signata per arcum, quia ad certum ac si sagittam id quod sentit emittat, potest exprimendo determinare sententia.

VERS. 17. — *Dixit enim: Non videbo morientem puerum, et sedens contra levavit vocem suam, et flevit. Exaudivit autem Dominus vocem pueri: vocavit-*

que angelus Domini Agar de cœlo. Moritur puer, cum A secularibus intenta prorsus a Deo interimitur spes; non vult itaque videre morientem puerum, cum carnalis affectio divini timoris non inscia, non patitur contemptis cœlestibus se omnimoda spe ad sui perniciem ambire mundum. Vox carnalis est appetitus, desiderium mundialis quæstus; hanc ergo suam vocem elevat, cum a temporali ad æternum affectum cupiditate exallat; sed sedet contra, quia etsi secundum hominem inflecti quadam indigna se sessione videt ad infima, ubi pugnaciter stare decuerat, ex rationis tamen voto exclamat contra. Flet autem, cum interioris fluxus aquas, per animi juges a se emittit angustias. Notandum vero quod non vocem matris, sed pueri Deus dicitur exaudisse, quia non appetitum, qui ex carne movetur, sed spem, quæ B paupertati spiritus intenta, et a præsentis sæculi gaudio jam destituenda est, exaudire Deus gratantissime consuevit. Oratio namque pauperis, cum anxiatu [al., anxius] fuerit, et coram Deo effuderit precem suam juxta psalmi titulum (Psal. ci), ad Deum quasi clamor pervenit (Ibid., 2). Unde angelus Domini de cœlo Agar vocat, quia sermo divinus bona quæque nuntians de sacræ Scripturæ excellenti mysterio ad ea quæ aguntur intra nos consonans, de nostro statu interrogat. Hoc cœlum extenditur sicut pellis (Psal. ciii, 5).

Quid agis, inquit, Agar? Noli timere. Ac si dicat: Pensa Deum spem suam in se ponentibus adiutorem fore, et ideo penuriæ cujuscumque motu noli ab eo deficere; quod igitur agis insiste: Exaudivit enim Dominus vocem pueri de loco in quo est. Exauditur, cum nostræ desiderium voluntatis spem de profundis attollere cupientis, de situ bonæ intentionis, quæ locus noster est, et esse debet, in quo dum constiterimus, ad verum esse tendimus, a Deo benigne accipitur. — (VERS. 18.) Surge, ait, tolle puerum, et manum illius, quia in gentem magnam faciam eum. Surge ab hæsitacionis diffidentia, tolle spem ab imis ad supera, sit in ipsa supernæ spei manu, id est virtute continentie perseverantia, quia talibus officiis in sanctarum operationum propagine est dilatanda.

VERS. 19, 20, 21. — Aperuitque oculos ejus Deus. D Quæ videns puteum aquæ, abiit, et implevit utrem, deditque puero bibere; et fuit cum eo; qui crevit, et moratus est in solitudine, factusque juvenis sagittarius. Habitavit in deserto Pharan, et accepit illi mater sua uxorem de terra Ægypti. Ad videndum puteum aquæ Deus ejus oculos aperit, cum ad eum persentiscendum sapiendumque qui fons est aquæ vivæ et origo sapientiæ ac scientiæ, Christum scilicet, qui nil aliud quam quod mitis est et humilis corde a se nos discere voluit, mentis velamen detegit; ambitu itaque votorum hunc adiens implet utrem, reparat videlicet vires scientiæ intra animum jam utique temperantem. Potat puerum, affectualitate enim ad Deum versa, spei nostræ desideriiis

æstuanti idem impenditur gratiæ donum; fuitque cum eo, quia cum ad pietatis amorem solum vergit affectio, individua spei mox comitatur devotio, quod enim te consequi posse desperas miror si diu concupiscere queas, et spes crescit a transitoriis ad æterna, et moratur in solitudine, dum removet a se ad Deo soli se porrigendam strepitus conscientiæ. Porro inde fit juvenis sagittarius cum talium experientia casuum ad spiritus discernendos efficitur intellectus spei nostræ subtilis et disertus. Lignum namque corporis, dum chorda rationis inflectitur, vis inde spiritualitatis acuitur, et quasi ad certum sententiæ sagitta dirigitur, attamen licet solitudinis jam quietem appetat, aliquoties in deserto Pharan habitat, horrorem utique ferocitatis vitiorum molestum valde tolerat; mater enim sua concupiscentia, quæ se quondam in peccatis genuit, uxorem illi de terra Ægypti accepit, carnem scilicet cujus lenocinio molliatur animi rigor, quæ ob terrenitatis propriæ pondus omni tribulatione coangustatur admovet. Admoveret sane, quia indesinentibus stimulis ad malum urget. Pharan autem interpretatur ferocitas eorum, Ægyptus, tribulatio coangustans.

83 VERS. 22, 23. — Eodem tempore dixit Abimelech, et Phicol princeps exercitus ejus ad Abraham: Deus tecum est in universis quæ agis. Jura ergo mihi per Dominum, ne noceas mihi, et posteris meis, stirpique meæ, sed juxta misericordiam quam fecit tibi, facies mihi, et terræ in qua versatus es advena. Gloria victoriæ semper est affinis superbiæ, et cum opinionis aura discurrerit, impellit animum vis cenodoxiæ; eodem ergo tempore, ipso videlicet statu victricis animæ, quo se audacter adversus prælibata mala extulit, loquitur Abimelech, et Phicol, superbia scilicet, accenodoxia spirituali suggestione ad Abraham. Deus, inquit, sive prospera, sive adversa tibi irruant, in bonum tibi cooperatur, nec ullius vitii impulsu scias tibi posse perniciosum aut desperabile discrimen accidere, quem in tot mentis incursibus contigit divinitus victoriam meruisse. Jura ergo per Dominum, quod est dicere: Quoniam tantam Dei erga te experiris clementiam, securus opinionis tuæ, quæ per omnium ora volitat, excipe gloriam, utpote qui certo nosse possis, quod non sine Dei voluntate lauderis, unde per Dominum, id est per eam qua Deo inniteris fiduciam, mihi, inquit, Abimelech, quod est superbia, pollicere, quod nec mihi noceas, in tuis me operibus destruendo, nec posteris, laudem scilicet, quæ opera sequitur, abjiciens lo, nec stirpi meæ, intentionem, quæ radix est operum, extinguendo. Abimelech interpretatur patris mei regnum, quod est superbia, cui regnat diabolus, unde est, et ipse est rex super omnes filios superbiæ (Job xli, 25). Phicol dicitur os omnium, in quo accipitur inanis gloria, quæ se omnium quærit celebrare per ora. Gloria etiam diffiniri solet, frequens de aliquo fama cum laude. Abimelech nobiscum misericorditer facit, cum temporalis exuberantiam gloriæ suggerit; idem sibi impendimus, cum ingestioni honorum

prava delectatione favemus. Porro terræ miseremur in qua versati sumus advenæ, cum corpori nostro curam indulgemus, in qua exhibenda temporibus olim nostræ abstinentiæ non domestici, sed quasi extranei, et advenæ fuimus. Abraham itaque, intellectualitas videlicet nostra, his quam simpliciter suggestis flectitur, et secundum eas acturum pollicetur.

VERS. 24, 25, 26. — *Ego, ait, jurabo : increpuit tamen Abimelech propter puteum aquæ, quem vi abstulerant servi illius. Nescivi, inquit Abimelech, quis fecerit hanc rem? sed et tu non indicasti mihi, et ego non audivi præter hodie.* Puteus aquæ profunditas est discretiōnis ac intelligentiæ : hunc servi regis auferunt cum prava superbiæ opera, quæ ipsi quasi regi deserviunt, cæcitatem nobis reprobî sensus immittunt; sed cogitatio superba cum hæc suæ suggestioni ac si increpando opponimus, se nescire quis fecerit hoc respondet, quia non suo reatui ascribi patitur; sed nec illis argumentis sibi probari posse testatur, quod mentis perspicacitas per se obducatur. *Præter hodie* non audisse se dicit, quia nil se sapere, nil intelligere nisi hodie, id est lumen falsæ justificatione divini in suis operibus glorificationis, et servandæ honestatis, cum vere superbiat, et inaniter gloriatur, perhibet. *Hodie* audit, quia quidquid sibi inest simpliciter totum ac lucide intelligere se ac facere sine ulla reprobî sensus scientia, quæ ullis iudiciis coargui possit, asserit.

VERS. 27, 28. — *Tulit itaque Abraham oves et boves, et dedit Abimelech, percusseruntque ambo foedus. Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.* Abraham oves et boves Abimelech dat, cum intellectus noster admissio in se superbiæ regno simplicitatem animi, et charitatis beneficium, quod totum obmittent naturam, et velleris impensionem in ovibus accipitur, et prædicationis laborem, quod in bobus notatur, ipsi videlicet consumendum superbiæ prodit potius quam commodat. *Fœdus ambo* percipiunt, dum mundi aridente gloria ratio et superbia irrefragabiliter consentiunt. Notandum quod Abimelech et Phicol, cum duo sint vitia, ita tamen sibi sunt annexa ut nunquam a cenodoxia possit dimoveri superbia, illud quam maxime quod Phicol princeps exercitus Abimelech dicitur. Cenodoxia namque totas superbiæ vires in se habere dignoscitur, dum tanto rabidius per sanctitatis simulationem elevari nititur, quanto visibus hominum humiliter conversatur : plus sane sibi contrahit iniquæ valetudinis qui fecte, quam qui superbit aperte. *Per se, tem* autem agnas intelligimus universales Spiritus sancti gratias; has seorsum statuimus, cum effluente alias animo has inter superbiendum et vane gloriandum conservare discernendo censemus. Sed quid hæc agnarum sibi velit distinctio miratur Abimelech, quia constat superbiæ typum indigne semper ferre bonæ intentionis consortium.

VERS. 29, 30, 31, 32. — *Quid sibi, inquit, volunt hæc agnæ, quas stare fecisti seorsum? At ille : Septem, ait, agnas accipies de manu mea, ut sint in testimo-*

nium mihi, quia ego fodi puteum istum. Idcirco vocatus est locus ille Bersabee, quia ibi uterque juravit. Et inierunt fœdus pro puteo juramenti. Ac si diceret : Sanctæ et spiritualis meæ intentionis propositum quoad tuis deservire placebit nugis de manu mea, id est de me a spontanea deliberatione non extorquebis, sed quasi depositum alieni juris conservandum non consumendum accipies, solemus enim scienter quædam in nos mala admittere, et tamen non deserere intentionem voluntatis bonæ, ut sit, inquit, in testimonium mihi ipsa pietatis affectio, quia quondam mihi discretiōnis ac scientiæ fontem carnalium ruderum quasi cujusdam obsoleti lacus comparaverim repurgio. Puteus ergo juramenti quod est Bersabee locus ille dicitur, quia ibi uterque juravit, dum et aliqua mala intra mentis sinum ex industria recipiuntur; et tamen ne in reprobum ruere cogant sensum, ex aliqua parte respuuntur, spondentem conscientiæ vitio se nullatenus extra regulam progressurum, conscientia respondente aditum sui gloriæ temporalis occursui utpote honestæ rei non negandum, tamen citra omnem infamiam culpæ reatum. Sed attendendum esset quia modicum fermenti totam massam corrumpit (*Gal. v. 9*) : solemus enim aspicere aliquos in quibus et quædam mala patent, et bona tamen aliqua retinent, nec cogitamus quia aliud est infirmitate aut ignorantia illos delinquere, aliud nos superba deliberatione peccare, aliud etiam naturalibus vitiis lædi, aliud non naturalibus, quod est superbia et cenodoxia, sponte addici. *In malevolam animam non introibit sapientia* (*Sap. 1, 4*); cum tamen peccatori per ipsam sapientiam inspiratur poenitentia.

Bersabee itaque vocatur locus, dum in hac nefaria Dei, et diaboli intra unam animam participatione, misera ratio figere nititur, quod fieri non potest, quasi localem statum : sed non est participatio luci ad tenebras, diffugit plane lux tenebras peccati. Ineunt fœdus pro puteo juramenti, dum quidam qui nec carere vitiis volunt et tamen ad flagitia non pro Dei metu, sed pro sæculi potius infamia devenire metuunt, hos status intra se nunquam staturos stabiliant, ut puteus non obruatur scientiæ, pro quo irrita mox futura et mens et vitium sibi met juramenta dedere. (*Ex vers. 33.*) Sed surgit Abimelech, et Phicol princeps militiæ ejus, et revertuntur in terram Philistinorum, quia peccati initium semel admissum semper seipso potentius surgit animi jam captivi usurpans imperium, et ad terrenitatem nos cogit reverti Philistinorum, id est potione cadentium, eorum scilicet qui vino gloriæ mundialis debriati a recto deviantes sensu, in funesta malorum discrimina cadunt.

VERS. 33. — *Abraham autem plantavit in Bersabee nemus, et vocavit ibi nomen Dei æterni, et fuit colonus terræ Philistinorum multis diebus.* Plantat Abraham nemus, cum jam ad sæculi tractus animus voluptatem, incultas, inextricabili errore perplexas, et cæcas cogitationes fixa jam deliberatione gignit :

vocat tamen *ibi nomen Dei*, quia sæpius ad cor rediens apud Deum conqueritur de ruina, cui jam nunc invitus subjacet sui: unde pulchre additur æterni; quia etsi ex suæ granditate nequitiae difficilis sua sibi videtur laxatio, æternum tamen reminiscitur Deum, qui antiquitus mira in talibus egit, et nostris per talia temporibus non desinit. Unde est: *Jesus Christus heri et hodie, ipse et in sæcula* (Hebr. XIII, 8) hujusmodi vinculos solvere poterit: talium vox est: *De profundis clamavi ad te, Domine* (Psal. CXXIX, 1), et reliqua. Fit colonus terræ Philistinorum multis diebus, quo enim multiplicior divinæ ad se dignoscendum illustrationis sibi increverit intellectus, eo gravior aperitur menti tristitia de diuturnitate sui inter-vitia incolatus. *Inveteravi*, ait quidam, *inter omnes inimicos meos* (Psal. VI, 8). Et: *Incolatus meus prolongatus est* (Psal. CXIX, 5). *Ego*, ait alter, *vir videns paupertatem meam* (Thren. III, 1).

CAPUT XXII.

VERS. 1, 2. — *Quæ postquam gesta sunt, tentavit Deus Abraham, et dixit ad eum: Abraham. Adsum, inquit. Tolle, ait, unigenitum filium tuum, quem diligis, Isaac, et vade in terram visionis, atque offer eum ibi in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi.* Ex hoc gestorum ordine venit ad hoc quod tentat Deus Abraham. Notissimum est hoc in loco tentationem non aliud quam probationem intelligi; itaque tentat, cum inter hæc omnia probando spiritum nostrum erudit, et examinat. Dicitur quodam in loco; quia septies cadit justus, et resurgit (Prov. XXIV, 46); quod juxta Hieronymum sic accipitur, justos videlicet diversis tentationum pulsibus cadere, sed tamen per affectum bonæ intentionis ad penitentiam statum semper resurgere, et ideo justitiae nomen non amittere, quia non desistunt peccata munire, per quæ eruditi discunt postmodum fortiter stare. Unde nemo miretur in his opusculis dum moralitatum interna disquirimus, quod præmissam virtutum quarumcunque gloriam, vitiorum adversa subnectimus, arridente opinioni nostræ ipsius materia textus. Non, inquam, miretur quis; sed ita agi præsentis vitæ penset ærumnam; ut nil pene sit virtutis in homine, quod non aliqua aliquando peccati labefactione lædatur. Tentans ergo cum Deus ex nomine vocat Abraham. Ac si diceret: Si ad probationis meritum ex tua cupis impactione proficere, pater multarum gentium, id est pastor cogitationum multarum, quæ sunt origines operum, necesse est primum studeas eminere.

Adsum, inquit, id est non mihi deero in tuorum executione dictorum. *Tolle*, ait, spem quam unico affectu te prosequi decet ab infimis inhæsuram Isaac, id est risibus æternis, et *vade* passibus desideriorum *in terram*; solidam scilicet certitudinem visionis, divinæ utique speculationis. Visiones, licet per corporum soleant fieri imagines, tamen in prophetico actu, quamvis per corporeas forsitan imò revera ostenderentur similitudines, tamen, quantum ad eos a quibus videbatur spectat, ipsæ imagines quæ

A aliis erant, ipsis ad plenum per imagines significata intelligentibus apertæ contemplationes erant. Unde est: *Tunc locutus es in visione sanctis tuis* (Psal. LXXXVIII, 20). In hac autem visione quod est intelligentia contemplationis terram firmæ ejusdam cognitionis invenimus, quia unde tepidi dubitamus, ad hujus accedentes calorem certi illico reddimur. Filium holocaustum offerimus, cum spem a sæculari scoria igne desiderii cœlestis ad purum excoquentes, Deo soli votis, et actibus exquirendo nitidam exhibemus. Mons qui nobis unus, id est singularis a Deo monstratur, humilitas accipitur, sine qua et terra visionis exinanitur, et holocausti devotio tota cassatur; nec absurde mons intelligitur humilitas, cum qui se humiliat eum exaltandum Veritas perhibeat (Matth. XVIII, 4). Hunc nobis montem indicat, cum specialiter super hoc apostolis imperat: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (Matth. XI, 29). Quisque igitur rite immolat spem quæ bono surgit opere in excellentia humilitatis quasi fundamento stabiliat.

VERS. 3. — *Igitur Abraham, de nocte consurgens, stravit asinum suum, ducens secum duos juvenes, et Isaac filium suum. Cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum quem præceperat ei Deus.* Abraham de nocte consurgit, cum cogitationum perplexitate, obscuritate ac incuria, quæ per nemus superius signata sunt, spiritus noster se sagaciter eruit. Asinum sternit, cum corporis lasciviam, quod si sibi liceat asinum viveret, contigua semper castigatione restringit. *Duos juvenes* cum Isaac filio secum duxit, cum voluntatem et affectum sibi ratio conjungit, quibus duobus nisi rationis gravitate frenentur, levius in homine nil existit, unde jure nomine juvenum Scriptura eos exprimit; spem quoque, id est Isaac eodem pariter voto secum trahit. *Ligna concidimus in holocaustum*; cum Scripturarum exempla excerpimus; quibus acrius animi desiderium inflammamus. *Ad locum quem Deus præcepit abimus*, cum in dies proficiendo humilitatis culmen attingimus.

VERS. 4, 5. — *Die autem tertio, elevatis oculis vidit locum procul; dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino; ego et puer, illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.* Primus dies eorum qui revertuntur ad cor, bene operandi voluntas est; secundus certi destinatio propositi, sub qua professione videlicet vivat, solent namque talibus quædam ambages occurrere, aut eremi, seu reclusionis, sive monachatus, vel peregrinationis abripiendæ. Tertius dies, ubi ad certum propositum destinata effectui mancipare; hac tertia die divina præcipue gratia solet conversorum animis illucere; hac enim fiunt nuptiæ in Cana Galilææ, ubi transeunt mire moraliter in vinum aquæ (Joan. II, 9). In hac, inquam, cum pietas desiderii in fructum operationis dignæ proruperit, ab imis ad supera contuenda liberi jam sæculi pituita elevantur cordium oculi, locusque procul videtur, quia sapore

quodam intimo post fluctus, et instabilitates præ-sentes ærumnæ, firmissimâ illa statio, quod est Deus, qui universalis quidem, sed specialis sibi co-hærentium locus est, et fide primo videtur, id est creditur, dehinc contemplando cognoscitur; *procul* aspicitur, quia longe est, ab eo quod Deus est, quid-
quid de eo humana cogitatione sentitur; pueri qui-
bus loquitur Abraham, sensualitas ac imaginatio
nostra sunt, quæ et pueriliter se agunt, et sapiunt,
et corporalium vix unquam consideratione recedunt,
unde et *cum asino* exspectare illi iussi sunt; hi enim
præ nimio sui pondere ad alacritatem nunquam
contemplationis accedunt. Ratio vero naturali qua-
dam penna sublimium potens cum puero, spei vi-
delicet sanctæ jugi incremento illuc properat, dum
bona cœlestia quæ intelligit sperando desiderat. **B**
Nam progressus animi ipsum est desiderium, spes
etiam ipsa dicitur, quasi est pes, qua promovemur
ad Deum; signatur sane recte per puerum, quia si-
cut puerum per nutrimentorum curam speramus
crescere, sic spem per bona opera nemo est qui
nesciat ad perfectam procedere securitatem gloriæ
consequendæ. *Postquam adoraverimus* revertimur
ad vos, id est ubi divinæ cognitionis, quidpiam at-
tingentes, ex summa ejus incomprehensibilitate
quidquid sumus in nobis humiliter contraxerimus,
ad humana rursum sapienda et tractanda reci-
dimus.

VERS. 6. — *Tulit quoque ligna holocausti, et im-
posuit super Isaac filium suum; ipse vero portabat*
in manibus ignem et gladium: Ligna holocausti tol-
limus, cum sanctæ Scripturæ dicta, quibus ac si
veri ignis fomento devotionis nostræ flammam augea-
mus, gratanter §§ *excipimus. Isaac filio nostro ea*
imponimus, cum spei nostræ ad superna gaudia in-
stigandæ, de cœlesti felicitate sacri eloquii verba
quasi oleum flammis ingerimus. Abraham in mani-
bus ignem portat, cum ratio nostra fervorem interni
desiderii sui per exhibitionem piorum operum pru-
denter ostentat. Portat gladium, dum discretionis
regulam non excedit ipsa administratione virtutum;
si enim recte offeras, et recte non dividas, pec-
casti.

VERS. 7, 8. — *Cumque duo pergerent simul, dixit*
Isaac patri suo: Pater mi? At ille respondit: Quid
vis, fili mi? Ecce, inquit, ignis, et ligna, ubi est vi-
ctima holocausti? Deus, ait, providebit sibi victimam
holocausti, fili mi? Duo simul pergunt, cum indi-
visibiliter et rationabile speramus, et sperabile ra-
tio cinamur; hæcque unum expetentia idem gerunt.
Pater autem spei non absurde intellectus dicitur,
quia unde spes prodeat ex ratione colligitur, et ubere
charitatis admoto ab spiritus natura progreditur;
spes intellectum compellat, dum carnalibus deside-
*riis mota ad cœlestium desperationem patrocini-
um ejus sibi advocat; intellectus ipsam filium nominat,*
dum sibi quadam naturali unione cohærere debere
rectitudinis statum docendo determinat. Ecce, in-
quit, ignis, et ligna, ac si diceret: Ecce fervor bene

A agendi mihi injacet, et Scripturarum promissio con-
fluentibus hinc inde testimoniis si perseveravero
grandis elucet, tot corporalium desideriorum ir-
ruente gelu, ubi reperiri poterit omnimoda illa
consumptio mundialis affectus, ubi calor qui incen-
dat sancti Spiritus. Victima mens ipsa est, quæ tunc
est holocausti, cum nil relinquit inconsumptum
vitii; sed cum ratio relevat spem, et spes crebro
consulit, et inter consulendum suscitare nititur ra-
tionem, utraque necesse est referantur ad Deum
victimarum provisorem. Ex libero namque arbitrio
nostro et plantamus, et plantata rigamus, sed nihil
est quod inter nos agimus, nisi ex gratia incremen-
tum det Deus (*I Cor. III, 6*).

VERS. 9. — *Pergebant ergo pariter, veneruntque ad*
locum quem ostenderat ei Deus; in quo ædificavit al-
tare, et desuper ligna composuit. Pariter pergunt,
cum eadem intentione cœlestia, Deumque ambiunt,
dum nec spiritus sine rationabili spe est, nec spes
sine spirituali rectitudine est. Ad locum venimus,
quem ostendit Deus, cum in Dei visione ad momen-
tum quasi loco a nostra fluctuatione subsistimus,
quod tamen non nisi prævia ipsius illustratione at-
tingimus. In quo altare ædificamus, super quod
ligna componimus, dum conscientiæ devotionem
cæterarum cœtu virtutum adminiculante erigimus,
sacrique eloquii undecumque dicta excerpimus, et
cordis altari magis magisque incendendo congeri-
mus. Cumque colligasset Isaac filium suum, posuit
eum super struem lignorum. (VERS. 10.) Extenditque
manum, et arripuit gladium, ut immolaret filium
suum. Isaac colligamus, cum spem in cœlestibus
gaudiis positam soli Deo fixa charitate astringimus.
In altari super struem lignorum ponimus, cum pice
voluntatis, et Scripturarum auctoritatis, omni altari
sacratius, fundamentum ipsi substernimus; unde
enim melius roboretur quam ut mentis puritati et
divinæ veritati innitatur? Extendere dicimus extra
tendere. Extendit ergo manum, quisquis superna
aspiratione delectatus ultra vires proprias conatur
in-contemplationis exercitium. Arripimus gladium,
ut immolemus filium, dum tanta constantia animi
divinum amplectimur verbum ut præsentis mundi
nos omnino quod fieri non potest interimere veli-
mus ad usum. Etsi enim dicitur: Vacate, et videte
quoniam ego sum (Psal. XLV, 11), discernenda sunt
sola utique noxia, a quibus vacare debemus; secun-
dum namque passiones peccatorum, quæ in ipsis
mortificanda sunt membra super terram, non ad
utilium et naturalium negotiorum curam. Hanc ille
Joannes abba parvulus, qui vivere conatus est, ut
angelus extenderat manum, dum omnino exuere
voluit vitæ humanæ; immolasset plane filium, si
inflexibiliter Deo soli speculando spei intendisset
intuitum; spes namque funditus eximi a mundo
potest, sed spei nostræ contemplatio semper intendi
non potest; secundum hoc sane revertuntur ani-
malia, cum incedunt.

VERS. 11, 12. — *Et ecce angelus Domini de cœlo*

clamavit dicens : Abraham, Abraham? Qui respondit : Adsum. Ne extendas, ait, manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam. Nunc cognovi quod timeas Deum, et non pepercis filio tuo unigenito propter me. Angelus Domini de caelo clamat, cum vox sacri eloquii bona nobis nuntians de Scripturae mysterio ac si de caelo insonat. Scriptura sacra caelum appellatur ob secreta divina, quae operit, ut est : Qui operit caelum nubibus, et parat terrae pluviam (Psal. cxxvi, 8). Abraham his hic vocatur, cum paulo superius semel nominetur; quod non ab re creditur, illic namque per tentationem semel vocatur, ut a concepta superbia convertatur; hic vero geminatur, ut non modo sancta anima a suo torpore conversa credatur, sed ex §7 multo etiam pietatis cultu ad justificationis gloriam pervenisse monstratur, unde et vocanti respondet : Adsum, ut sanctae paginae dictis debitae obedientiae impendere se prodatur officium. Ne extendas manum tuam super puerum, id est ne citra virium possibilitatem inbecillium, quae notantur per puerum, tuae contemperationis exerae conatum. Neque facias illi quidquam; cum manum super extendimus, aliquid illi scilicet puero facimus, id est aliquid ex nobis, et ex virtute nostra addere humanae nostrae infirmitati credimus, cum sine Deo nil facere praeter vitium valeamus. Manus ergo ne extenderis, onus videlicet, juxta dictum sapientis : Super te ne levaveris (Deut. xii, 18), unde mox superbe aliquid tibi cum nil ex te facias agere videaris. Nunc cognovi, quod est, cognitum tibi feci, quia timeas Deum, dum parcere filio unigenito nolueris, dum scilicet de spe saeculari nisi intra te residere protuleris, sed ipsam spem unigenitam feceris, dum nulli alii praeter Deo soli eam intendere volueris; parcimus enim spei nostrae, cum aliquid mundanum humanitas in ea patimur remanere.

VERS. 13, 14. — Levavit Abraham oculos, viditque arietem inter vepres haerentem cornibus Quem assumens obtulit holocaustum pro filio. Apellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur : In monte Dominus videbit. Levat Abraham oculos, cum ad Scripturae intonantis monita a propriae proposito nimietatis erigit spiritus noster sui intellectus acmina. Arietem denique inter vepres haerentem cornibus videt, cum sacro suggerente cloquio superbiae cervicositatem inter vepres cupiditatum occulte in animo suborientium affectatae potentiae cornibus detentam subtiliter intelligit. Solet namque nimium subtiliter contemplari volentibus, quasi post tergum, ubi sibi minus attendunt, subripere superbia, quae ita cupiditati honorum, aut laudis, ac si veprium stimulis implexa potentiae desideriove luti cornibus pendet, cornibus enim potentia signari solet, ut vix Abraham intellectualis haec distinguat, nisi respiciat ad se ipsum et oculos levet, quid sibi videlicet irrepit, ex ipsa cui contemplandae inhiat Dei contemplatione penset. Contemplatio autem, ut saepe diximus, non solum in divina visione accipitur, sed etiam in consideratione spiritualium rerum, et omni discussione

A veritatis, in qua cum animus sibi praeminere videtur, multa pro suae scientiae quasi reverentia, superbia et praelationis affectandae cogitatione plerumque mordetur. Hunc ergo arietem tumoris et jactantiae pro filio mactare debemus, dum non spei nostrae intuitum, quantum ad activam attinet vitam extinguere permittimus, sed vitium superbiae cum sua ambitione omnimoda ambustione consumimus. Sic enim a Deo intelligentiam sperare debemus speculativae, ut intentionem non diverberemus activae. Sane occideretur filius, si spes nostra solis caelestibus rebus intenta deficeret ab actualis vitae negotiis utilibus. Nam hunc locum, id est cordis statum Dominus videt; id est approbat, cum quidquid suboritur elationis, mactat, et inde his qui divinae cognitionis hodie habent certa discretione constat, quod in monte Dominus videat, quia in summo humilitatis constitutos futuri saeculi gloria exaltat. Videt suos per iuge hic adiutorium approbando, videbit aeterno decore coronando. Unde est : Iterum autem videbo vos, et gaudet cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis (Joan. xvi, 22).

VERS. 15, 16, 17. — Vocavit autem angelus Domini Abraham secundo de caelo dicens : Per memetipsum juravi, dicit Dominus, quia fecisti rem hanc, et non pepercisti filio tuo unigenito : benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli, et velut arenam quae est in littore maris. Post primam angeli de caelo vocationem, quae facta est post tentationem, in qua post conversionis ingressum evocati per divina eloquia processimus ad justificationem, secundo iisdem caelestibus Scripturae monitis excitamur ad glorificationis spem. Per semetipsum Deus jurat, cum per veritatis tenorem jus in nobis rectitudinemque firmat. Ego, ait, sum via et veritas (Joan. xiv, 6); veritatem autem tenet quisquis a peccati fallacia se continet; omne bonum in summo bono esse habet, peccati vero nulla est essentia, quia sine Deo factum est nihil, id est peccatum, et homines cum peccant fiunt nihil quantum ad esse verum. Quia ergo in nullo pepercisti carnali tuae voluntati, ut spe boni mundialis eam gaudere permitteres, sed uni Deo eam unicornis more juxta psalmum, intendisti (Psal. xci, 11), quia rem, id est utilitatem non corporis, sed spiritus ad gignendum unius irreflexae spei fructum, quod signatur per unigenitum, fecisti; benedicam tibi, id est proveham te omnimodae virtutis effectu, et multiplicabo semen tuum, merita videlicet operum tuorum, quae hic juxta Psalmistam, seminantur in lacrymis, praemio cumulabo centuplici (Psal. cxxv, 5), ut qui super pauca fidelis fueris, supra multa constituaris (Matth. xxv, 21, 25).

Per stellas caeli, virtutes animae accipimus, quae in aeterna beatitudine sicut a caelo nunquam dividuntur stellae, sic nec separari poterunt a sanctorum mente. Per arenam §§ maris littoream, corporis intelligimus impassibilitatem, quae erit post resurrectionem, quando jam securitatis littore constituti, a salo motuum liberi, sicut de arena salem fieri cognovimus,

ita totam carnis gravitudinem, et corruptibilitatem A sapientia nos inhabitante condiendam credimus. *Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum.* (VERS. 18.) *Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Possidet semen portas inimicorum, cum virtutes sub se obtinent vitia, quæ sunt portæ, per quas intratur ad consortium diabolorum, antonomastice, inimicorum. *Omnes gentes benedicentur in semine,* cum bona nostra in præcipuo omnium seminum augentur charitate. Ipsa enim operit multitudinem peccatorum (Jac. v, 20), et dicitur perfectionis vinculum (Col. iii, 14).

VERS. 19. — *Reversus est Abraham ad pueros suos; abieruntque Bersabee simul, et habitavit ibi.* Post subtilitatem divinæ speculationis, fragili quadam necessitate relabimur ad usum humanæ voluntatis, et affectualitatis, quæ nobis pueritiam incutiunt levitatis. Bersabee puteus septimus dicitur. Abimus ad puteum septimum, cum ad consuetudinem revolvimur interiorum exteriorumque sensuum, de qua voragine cum crebro exhauriamus undas suborientium cupiditatum, nunquam tamen quandiu creatura subjicitur vanitati nolens (Rom. viii, 20), exhauritur ad purum. Septenarius enim ex quatuor, quæ corpus signant; et tribus, quæ animam, constat, per quæ sub additamento putei interioris exteriorisque accipitur sensualitatis incomprehensibilis instar abyssi profunditas. Hic habitamus, dum et in profundis concupiscentiarum diversamur, et tamen quasi Domini in domo serviles strepitus dominando deprimimus. Habitare autem sæpe in Scripturis pro eo quod est dominari, ponitur, nec ab re quia habitare ab eo verbo, quod est *habere*, detortitum frequentativum est; his autem quæ habemus *dominari* nos dicimus; sic ergo Bersabee puteo, videlicet septimo notissimorum carnis et animi sensuum, habitando dominamur, ut eorum evagationem cohibendo aliquantisper fluxa desideria quasi aquas ex infimis exportemus.

CAPUT XXIII.

VERS. 1, 2. — *Vixit autem Sara centum viginti septem annos. Et mortua est in civitate Arbee, quæ est Hebron in terra Chanaan.* Per Saram, quæ princeps interpretatur, voluntas superius a me intellecta dignoscitur, eo quod rationis imbuta consilio, totius bonæ principium inveniatur esse actionis. Per centum viginti septem annos perfectio scientiæ ac operationis exprimitur. In centenariio namque perfectio, in vicenariio, ubi Decalogi species geminatur, doctrina et exsecutio divinæ legis exprimitur; quæ rei utriusque perfectio ad septenarium, qui spiritualium est figura charismatum deducitur, quia centum viginti credentibus (Act. i, 15), sancti Spiritus gratia illapsa cognoscitur; requiescit enim super humilem, et tremmentem sermones Dei (Isa. lxvi, 2); hos itaque qui sciunt et faciunt Spiritus inhabitat, fictumque devitat. Secundum quod itaque his innuitur numeris vivit Sara, quia taliter se habens recte principatur

voluntas nostra. Sed postquam ad Bersabee revertitur, puerisque conjungitur, in civitatem Arbee moritura devolvitur. Civitas anima est, Arbee dicitur quatuor. Ex animalitate autem, ex infima scilicet nostri parte, quatuor passionum miserias toleramus, id est metuere, cupere, gaudere, dolere. Quibus dum sæculariter occupamur, a divini omnino cultus cura distrahimur. Hebron vero, quæ et Chebron, *incantator* interpretatur; hæc nempe funesta quaternitas incantatoris gerit officium, dum prosequi persuadet animam cujuslibet horum desiderii cogitatum. Quæ omnia in terra Chanaan fiunt, quia in terrena mente continuæ inquietudinis negotium excitando, perpetuæ damnationis parari humilitati non metuunt. Chanaan sane *negotiator*, vel *paratus humilitati* dicitur. *Venitque Abraham ut plangeret et fletet eam. Venit Abraham,* cum ratio nostra a dispersione sua regreditur ad sui ipsius curam; flet, cum fluxus interioris molliem quasi aquas ab intentionum oculis emittit; plangit, cum in exteriori habitudine ac si in voce exhibet cordis anxietatem, qua sincere intrinsecus poenitet. Multos enim hoc agere palam pudet.

VERS. 3, 4. — *Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth dicens: Advena sum et peregrinus apud vos, date mihi jus sepulcri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum.* Surgimus ab officio funeris cum erigimur in spem veniæ post exhibitionem poenitentis. Heth interpretatur *formido*, vel *stupor*. Ad filios Heth loquimur, dum cum nostris cogitationibus, quæ veluti quidam fetus mentis nostræ sunt, postquam divina formidine non solum tanguntur introrsum, sed etiam dum terra Chanaan esse videntur, id est externæ, et inutili humilitati parari refugiunt, usque ad stuporem corporis hoc timore feruntur, de nostræ salutis interna commoditate tractamus. ☉ *Advena, inquit, sum apud vos.* Advenæ sumus, qui nuperrime ad cor redimus. Peregrini sumus, qui necdum intra conscientie sinum condescimus. Peregrinus autem a *peragrande* dicitur. *Jus sepulcri* ab eis nobis exigimus, cum debitam requiem intra nos ipsos ab ipsarum cogitationum naturali turbulentia conquirimus. Qui thesaurum effodiunt, juxta Job, gaudent, cum invenerint sepulcrum (Job. iii, 21, 22); Et juxta hunc typum, Maria foris plorat ad monumentum (Joan. xx, 11). Sepelimus mortuum, cum nil in hoc mundo sperantem, jamque crucifixum intra incenia rationis recondimus animum.

VERS. 5, 6. — *Responderuntque filii Heth: Audi nos, Domine? Princeps Dei es apud nos, in electis sepulcris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit, quin in monumento ejus sepelias mortuum tuum.* Filii Heth Abrahamæ respondent, cum cogitationes timidæ consilio rationis aggaudent. *Audi, inquit, nos, Domine,* id est intellectualiter nos discerne. Principatus enim Dei vices in nostris interioribus agis, unde et in Apocalysi cum Deo in throno, id est judiciaria potestate, vincendo sedere

permitteris (*Apoc.* III, 21), dum utilia noxiaque dividis. Electa sepulera, quibus sepelimus *mortuum* activæ est et contemplativæ vitæ secretum, licet quæque alia virtus sepulcrum dici possit, qua se quisque a vitiorum tumultibus abscondit. Si, inquit, cum Deo sentiens principari legitime inter nos volueris, *nullus te prohibere poterit motus carnis*, quia sopitis cogitationum pestibus, necessario jam non erit perversi molestia actus, quæ præpediat *in monumento mortuum* ponere, id est intra memoriam ad incitamentum pœnitentiæ, non ad refractionem malitiæ peccati licentiam coercere. Monumentum autem a *monendo*, quasi monimentum dicitur. Peccatum vero mortuum dicimus, a cuius perpetratoe deficiamus.

VERS. 7, 8, 9. — *Surrexit Abraham, et adoravit B* *populum terræ, filios videlicet Heth, dixitque ad eos: Si placet animæ vestræ, ut sepeliam mortuum meum, audite me, et intercedite apud Ephron filium Seor, ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui. Do ei pecuniam dignam, tradat [al., pecunia digna tradat] mihi eam coram vobis in possessionem sepulchri. Abraham surgit, cum de cogitationum assensu in spem arripiendæ sanctitatis intellectus se erigit. Adorat populum terræ, cum devotione humili excipit obedientiam cogitationis jam solidæ. Si, inquit, placet animæ vestræ, id est huic piæ animositati vestræ, qua desiderium sanctæ conversationis aspirastis, ut a pressuris forensibus foveam animum, *audite me, ad C* *meum obtemperate imperium, et intercedite apud Ephron, id est agite cum affectu vestro, qui tanquam pulvis inutilis superbiæ vento a facie terræ projicitur, quatenus det mihi speluncam duplicem, permittat scilicet obtinere sensualitatis, et imaginationis geminam caveam ferali quadam aviditate rebus corporeis inhiantem, nullius spiritualis scientiæ capacem. Ephron autem interpretatur pulvis inutilis, in quo affectus instabilis. Is est in extrema parte agri, in his utique quæ extrinsecus adjacent corpori. Ager autem corpus est excolendum cultro ingenii. Do ei pecuniam dignam, vinum scilicet illud, quod in Canticis dicitur, dulce dilecti labiis ad ruminandum, et gutturi ejus saporum (*Cant.* VII, 9), scientiam utique Scripturarum omni diligentia, C *et meditatione dignam ei administro. Huic spretis sæcularibus curis, multiplicibus interiorum negotiorum impensionibus augmentandæ, et huc illucque non continendo, sed erogando dilatandæ, intendere opportunum semper est et salubre affectui nostro. Coram vobis eam mihi tradat in possessionem sepulchri, videlicet cum sacræ paginæ pecuniam a me curandam pertractandamque susceperit, ut interioribus lucris studeat, cum ab exterioribus vacare cœperit, ipse appetitus quondam carnalis mihi eam tradat, mihi scilicet habere volenti speluncam duplicem nullatenus contradicat, coram vobis assentiente utique universo motu cogitationis, in possessionem sepulchri, ut liceat in tuto conservare***

A *intra septa conscientiæ statum animi jam sæculo crucifixi.*

VERS. 10, 11. — *Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Responditque Ephron ad Abraham, cunctis audientibus, qui ingrediebantur portam civitatis ejus dicens: Nequaquam ita fiat, Domine mi, sed magis ausculta quod loquor: Agrum tradam tibi, et speluncam quæ in eo est, præsentibus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum. Inter filios Heth Ephron habitat, cum cogitationibus metu divinò conterritis, affectus noster qui non ab re pulvis dicitur inutilis, quasi quodam spirituali humore, ipsa eadem formidine ad earum sententiam se stringit et solidat. Cogitationes autem filios posse dici ex sapientis verbo colligimus, qui vipereis cogitationes stultorum generationibus comparat, mentem, ait, comedunt, matrem suam. In medio vero Ephron habitat, quia rationi innitens noster affectus iisdem cogitationibus ac si dux aliquis militibus utiliter jam se munit, et constipat. Ephron Abrahæ respondit, cum affectus rationis monita gratanter accepit. Qui ingrediuntur portam civitatis audiunt, cum universi animales nostri impetus, qui timorem Dei, qui porta ad Deum, et ad ~~90~~ cordis civitatem redeuntibus est, experiuntur, proposito religionis obediunt. *Nequaquam, ait, Domine, scientiæ operosius mihi commendandæ Scripturarum insistas, quia si nullus esset, qui me moneret, sermo divinus, nullo modo tamen tepidus reperiri possem erga Dei voluntates exsequendas. Talia cogitamus, cum ad tempus spirituali desiderio affectualiter inflammamur. Unde additur: Ausculta quod loquor, quia multo ampliora proponit aliquoties, dum ad horam novitia feryet affectio, quam velit aggredi spiritus hujus nimix alacritatis moderator. Agrum, inquit, corporis tuo irrefragabiliter juri subjiciam, sensualitatis, ac imaginalitatis geminam capacitatem, speluncam utique duplicem attribuiam præsentibus filiis, id est cogitationibus, non jam ab interiori sua oberrando cura remotis, sed ad pium officium astantibus et devotis.**

VERS. 12, 13, 14, 15. — *Adoravit Abraham coram populo terræ, et locutus est ad Ephron circumstante plebe: Quæso ut audias me; dabo pecuniam pro agro, suscipe eam, et sic sepeliam mortuum meum in eo. Respondit Ephron: Domine mi, audi. Terra quam postulas quadringentis argenti siclis valet; istud est pretium inter me, et te, sed quantum est hoc? Sepeli mortuum tuum. Abraham coram populo terræ adorat, cum cogitationum turba a sua dispersione reversa, et ad unum coacta, et quodammodo sibi ipsi coram facta, penes Deum ratio sese humiliat. Unde et populus terræ dicitur, cum cogitatum nostrorum mobilitas ad modum terræ aliquandiu stabilitur, et hæc plebs circumstat, dum Abraham Ephron loquitur, quia cogitatio in suæ fervore devotionis constituta circumest, dum sua intima undique provide munit, nec se a rationis oraculo dividit, stat quoque, dum ad quoslibet vitiorum assultus spiri-*

tui obedire et certare parata consistit. Est enim, A quasi proprium stare certantis. *Quæso*, ait, ne tuo moderno calori nimium fidas, precor, *audias*, id est discere ne renuas, velox ad audiendum existas, sine Scripturæ documento nil posse te facere credas, hanc ergo pro agro excipias, ut non in agresti, ac sterili corporis cultu, sed de spiritualis pecuniæ gratuleris provectu. Siclus, juxta quod legitur, viginti obolos habet; obolus vero a similitudine obeli dicitur, quod est sagitta; siclus ergo viginti obolos continens, sacra pagina est, quæ Decalogum scientiæ, et denarium, id est perfectionem nobis proponit operationis bonæ, quibus quasi sagittis vitia feriuntur animæ, hisque rursum mens tangitur vulneranda charitate. Vicenarius enim bis denarium habet. Quia autem quadringenti quatercentum continent, B et quatuor Evangelia mundo abrenuntiare, quod perfectum est, edocent, qui plenariæ scientiæ, et actionis integræ denarios, id est perfectiones habeat ex Scripturæ legalis documento, perfectionis centenarium assequuntur ex quatuor Evangeliorum dietis, seipsos abnegando. Adolescenti namque, qui legem a primævo custodierat, dicitur a Domino, ut si velit perfectus esse, quæ possidet vendat (*Matth. xix, 21*). Decalogum exterioris observantiæ attenderit, et ideo intellectualis Decalogi cum sagitta non vulnerat.

Valet ergo terra corporis nostri *quadringentis siclis*, quia nil stabile, constans, aut validum in se habet, nisi sanctarum Scripturarum a vitiorum jure C redimatur impendiis; hoc inter rationem, et affectum est pretium, quia quoties carnalium lascivia prorumpit affectum, et corporis indebite usurpat ad libidines agrum, nil spiritus noster convenientius quod appetitui carnis opponat habet ad manum, quam Scripturæ documentum. *Sed quantum est hoc?* Ac si diceret: Licet aliqua quantitas tibi videatur adversus corporis impetum Scripturarum testimoniis abundare, appetitu tamen ad rationis tuæ arbitrium complacato, nil magnum est. *Sepeli ergo mortuum*, bonis utique operibus tege corpus corruptivum, ne per vitæ remissionem prodeat in fetorem criminum. (VERS. 16.) Audit hoc Abraham, cum sentientis cum Deo affectualitatis suæ grate excipit benevolentiam. *Appendit pecuniam, quam D Ephron postulaverat, audientibus filiis Heth*; quia proponit intellectus affectui Scripturæ divinæ justitiam, qua suam dirigere vitam debeat, et quam per obedientiam filiorum Heth, cogitatum videlicet nostrorum divino timore tactorum, sequi deliberat. Et hæc moneta publica est, et probata, quia nulli nisi insano in dubium veniunt sacræ paginæ instituta. *Judicia enim Domini vera justificata in semetipsa* (*Psal. xviii, 10*). Moneta quædam est, lex divina, ubi mensura, numero, et pondere omnia Deus instituit, numerum quidem consiliorum universitatis, mensuram omnium per singula, et per omnia singulorum contemperabilitatis, pondus, quod a *pendendo* dicitur, ad contemplationem illius quæ finis

est omnium veritatis. Ad hanc tota Lex pendet, et prophetæ (*Matth. xxii, 40*); publica autem est, quia rudibus, et quasi publicis ingeniis naturaliter sinceritas justitiæ cognoscibilis esse potest, probata vero, quia sine externis argumentis elucet, ac præminet per seipsam ipsa Scripturæ sacræ puritas.

VERS. 17, 18, 19. — *Confirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex respiciens Manre, tam ipse quam spelunca, et omnes arbores ejus 91 in cunctis terminis per circuitum, Abrahæ in possessionem videntibus filiis Heth, et cunctis qui intrabant portam civitatis. Atque ita sepe vivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agræ duplici, qui respiciebat Manre. Hæc est Hebron in terra Chanaan. Ager quondam Ephronis, corpus scilicet olim subditum appetitui carnis, in quo duplex spelunca sensualitatis ac imaginalitatis fervet ad insidias avaritiæ, ac rapacitatis, Abrahæ confirmatur in possessionem, dum quod in conversionis initio non sine molestia observabatur, transit in delectationem per irremissæ devotionis jugitatem. Porro per speluncam sensus et imagines non inconcinne accepimus, quia uti leo, atque latro in spelæis latere didicit, ita affectus corporeis rebus inhians, intra et extra præfata duo illa ac si quasdam concavitates obsidet. Non enim alia quam corporalia norunt; hinc ille egreditur, ut concupiscat, per hæc ad illum corporalis libido ingreditur, ut suggerat. Postquam corporis fragilitas animi virtute firmatur, Manre quod interpretatur *divisiones*, vel *perspicua*, respicit, quia postquam mens a vitiorum se fluxu restringit, perspicuitatem divisionis, id est discretionis attingit; ipse ergo ager, et spelunca, ut præmisimus, interno vigore firman- tur, sed et *arbores in cunctis terminis*, universæ scilicet cogitationes fructum pii operis, et folia sanctæ locutionis emittentes, in omni sua intentione, quæ quasi quædam finalitatis provisio in cunctis quæ agimus dignoscitur esse, solidantur.*

Filii Heth vident, cum talibus negotiis cogitationum motus ulli non invident; cuncti etiam qui *portam civitatis* intrant, omnes utique rationales, imaginæles, sensuales quoque impetus, qui per portam divini timoris (initium enim sapientiæ est) et peccatorum confessionis, ad civitatem Dei se colligunt, his commerciis favent. Unde dicitur: *Populus ejus, et oves, introite portas ejus in confessione* (*Psal. xcix, 4*): *sepelit itaque Abraham uxorem in spelunca agræ, qui respicit Manre*, cum auctore intellectu, sensualitas, ac imaginalitas corporalis ad discretionis virtutem tendens, et sub agro spiritualis exercitii se continens, a visibili delectatione rerum se cohibens, ipsam etiam interioris hominis voluntatem fovet, ac veluti intra duo septa munit. *Hæc est Hebron in terra Chanaan*: Hebron interpretatur *augmentum sempiternum*, vel *visio sempiterna* dicitur, Chanaan vero *mutationem* sonat; Manre ergo, id est *discretionis perspicuitas* ad hoc ut fiat visio sempiterna, et augeatur semper, attingit, cum sub

tilitas dignoscendorum spirituum ad contemplationem usque Dei proficit, quæ quidem hic incipit, sed ab ænigmate et speculo ad sempiternitatis augmentum, quod complebitur, cum facie ad faciem videre cœperimus (*I Cor. XIII, 12*), surgit. Et hoc in terra Chanaan fit, ubi vera mutatio æternæ stabilitatis, terræ videlicet viventium nil jam inesse nobis mutabile sinit.

VERS. 20. — *Et confirmatus est, inquit, ager*

A corporis, diuturna jam contra passiones vigilantia sub dominio Abrahæ, scilicet rationis, et antrum conscientiæ contra imperium justitiæ nullatenus murmurantis, ut possideatur jure monumenti, ut jugiter scilicet mentis memoriam moneant professionis, quam de propriæ fecerit mortificatione carnis, et recommemorent propositi sui : monumentum nempe et mortuum legit, et a *monendo* vocabulum sumpsit.

—EXPLICIT LIBER SEXTUS.

INCIPIIT LIBER SEPTIMUS MORALIUM IN GENESIM.

32 Septimum in Genesi aggrediens, Deo aspirante, tractatum, sancti Spiritus mihi deprecor adesse præsentiam; hoc deinde humiliter meum exostulando lectorem ut, si qua minus quam competit dilucide posita, aut Scripturarum exemplis minus quam vellet fulcita, aut nimia brevitate contracta perviderit, indulgeat meæ misericorditer novitati, qui potius in hoc meo primo opusculo quidnam agere possem experiri volui, et meæ solius utilitatis causa cedere ista proposui, imo non cedere, sed ad memoriæ mihi reparationem, cum ea relegero, summam tangere cupii. Plane multa testimoniis roborare potui; sed moræ impatiens nolui. Septiformi igitur Spiritu accingamur ad cætera.

CAPUT XXIV.

VERS. 1, 2; 3, 4. — *Erat autem Abraham senex, diærumque multorum, et Dominus in cunctis benedixerat ei. Dixitque ad servum seniore domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: Pone manum tuam subter femur meum, ut adjurem te, per Deum cœli et terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito; sed ad terram, et ad cognationem meam proficiscaris, et inde accipias uxorem filio meo Isaac.* Sepulta eò quo adnotavimus modo Sara, intellectualis noster Abraham morum gravitate senescit, multarumque virtutum diebus albescit, et ei omnem benedictionem, spiritualium videlicet charismatum profectionem, Dominus infundit. Si ergo per Abraham ex ejus conjectura nominis intellectus accipitur, quid per *seniorem domus*, qui præest suis omnibus, melius quam bene agendi appetitus exprimitur, qui postquam rationis maturitati sedula servitute connectitur, quasi prævius, et magister eorum, quæ pie gerimus invenitur. Per *femur* Abrahæ, propagationem intelligimus spiritualis intelligentiæ, quæ divinis lectionibus, et diutina conversationis experientia dilatatur in mente. *Manum, inquit, tuam femori meo suppone, id est virtutem bonæ tuæ aviditatis, qua sanctis actibus*

B inhias, sub intelligentia ingenii mei deprime, quia vim tuæ operationis ab origine debes rationalis exspectare scientiæ, ut nulla tibi subripiat præsumptio alacritatis vanæ; femur sane fons quodammodo propaginis esse dignoscitur, per quod ipsa intelligentiæ sedes non indigne veritas a nobis accipitur, inde ergo adjuratur appetitus noster *per Deum cœli et terræ*, quia per humilem qua veritati summæ inflectitur depressionem ad jus rectitudinemque statuit, per ejus cognitionem, qui intellectum dat parvulis (*Psal. cxviii, 130*), qui est Deus cœli, intellectualitatis nostræ, sua scilicet eam illustratione clarifians, et per ipsum cœlum pluvias voluntarias sacræ institutionis terræ, ipsi pio videlicet appetitui administrans, adjurat ne accipiat *uxorem filio suo de filiabus Chananæorum, inter quos habitat*, hoc est ne voluntatem fluxam secundum desideria sæcularium æternæ damnationis, humilitati parandorum, spei semel in cœlesti gaudio fixæ, ac si filio Isaac admisceat, ut de filiabus Hierusalem ad Chananitidas oculos reflectat. Habet filius uxorem, quando spes cœlestium a terrenis elevat voluntatem, ut quod sperat non verbo, sed opere velit; filiam vero Chananitidem sibi adnectit, cum ad mollitiem, lasciviamque mundi superna alacritas se demittit. De cognatione Abrahæ uxorem accepturi ad terram proficiscimur, cum ad impassibilitatem in quantum possibile est animi, quæ vera stabilitas est (hoc enim terra significat), contendentes, spiritualiter ad conformitatem matris nostræ Hierusalem supercœlestis, cum qua quondam homo noster exterior, dum recte vivit, germanitatem habet, conversari gestimus; unde sicut in cœlo, ita et in terra fieri Dei voluntatem oramus (*Matth. vi, 12*), ex ea cognatione uxorem accipimus, cum moti desiderio beate vivendi, piæ voluntatis gratiam magis amplectimur.

VERS. 5, 6. — *Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, num reducere*

debeo filium tuum ad locum de quo egressus es? Cave, inquit Abraham, ne quando reducas illuc filium meum. Loquitur Abraham ad servum, cum ratio de quibusque gerendis informat affectum. Respondet hoc loco servus Abrahamæ, cum ad hæc quæ spiritus suggerit peragenda, **93** objicit desideratos effectus, quos putat non posse suppetere voluntati suæ; mulier enim tunc non vult venire secum in terram, cum mollis, et fluxa cogitatio magis eligit sæcularitatum turbine circumferri quam consopito passionum fluctu ad terræ similitudinem stabiliri. Reducitur filius ad locum de quo egressus est, quando spēs nostra propter aliquam tentationis auram de cœlestibus desperando post se relabitur ad statum veterem desiderii sæcularis, de qua olim egressa tempore conversionis est. Quare autem per filium **B** spem accipimus, prædiximus, quia spem in ipsis et propaginis et solaminis ponimus, unde et vulgi usu spes eos vocamus. Unde psalmus: *Et videas filios filiorum tuorum.* (Psal. cxxvii, 6), id est fructus sperationum tuarum. Ne, inquit, ad antiquarum volutabra voluptatum spei meæ aciem detorqueas, quia (VERS. 7) *Dominus Deus cœli, qui tulit me de domo patris mei, et de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, et juravit dicens: Semini tuo dabo terram hanc, ipse mittet angelum suum coram te, et accipies inde uxorem filio meo.* Ac si diceret: *Deus qui me intellectuali luce ædificat, qui tulit me de conscientia peccati, quam inhabitabat auctoritas diaboli, dum ei conformarer, ac si patri, sive de conversatione mundiali; dicitur enim atrium suum **C** custodire princeps mundi (Luc. xi, 21), et de terrenitate in qua, et ad quam sumus ex eodem diabolo patre nati, qui spei collatione introrsum locutus est mihi, et juravit, id est in Christianitatis me jure constituit interna sponsione pollicens semini, id est bonæ tuæ actionis merito, quod in spe frugis æternæ seminaveris, terrenitatis hujus scilicet corporis tui pondus submittam, ut spiritualis alacritatis experiantur gratiam, Deus, inquit, qui et hæc fecit, et facturum se promisit, ipse angelum divini sui eloquii, qui quæ agenda sunt nuntiet, coram te mittet, id est prævium tibi faciet, et inde, ex ejus videlicet documento videbis quam debeas eligere corporis, an animi voluntatem, spei utique tuæ ac si filio admiscendam. (VERS. 8.) *Sin autem mulier sequi te noluerit, non teneberis juramento, id est, si seductibilis, et lasciva cogitatio secundum appetitum justitiæ quam habes corrigi renuerit, jus regulamque veritatis excedens, non ultra teneberis, sed effrenis vagusque per vitia quæque laberis. Filium tantum meum ne reducas illuc.* Quod est dicere: Et si habentis divinæ legis teneri refugis, spem saltem ne penitus de cœlo devolvās, et sæculari labyrintho immergas.*

VERS. 9. — *Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, et juravit illi super sermone hoc. Servus manum sub femore domini ponit, cum pietatis affectus veritatis præsidio, quæ locus totius*

divini est seminis, fortitudinem suæ bonæ operationis debita servitute subjungit; *super sermone hoc* jurat, cum secundum intellectus sententiam affectus nostri infirmitas sese dirigit, et innormat. (VERS. 10.) *Tulitque decem camelos de gregibus domini sui, et abiit ex omnibus bonis ejus portans secum. Profectusque perrexit Mesopotamiam ad urbem Nachor.* Per camelum qui ruminat, sed ungulam non dividit, et ab incurvitate sua, sicut caminus, et camera nomen accepit, vita quidem ex magna parte divinæ legis præminens observantia intelligitur, sed tamen ob indiscretionem suam, quia necdum plene inter vitia virtutisque dividit a perfectione distans, et ob hoc sese congrua humilitate propriæ indignitatis consideratione inclinans. Per *decem* itaque camelos, divinæ legis, cujus summa Decalogus est, amor et retractatio crebra accipitur, quæ dum avido mentis ore gustatur, fidei ejus ruminatione animi robur erigitur, et carnis desiderium tenuatur, et dum ad unguem se ut desiderat perfici carnis objectu non posse considerat, ex sua mox quod actu non prævalet humilitate reformat. Greges Domini, de quibus decem assumimus, cæterorum multitudines mandatorum sunt, de quibus perfectiora accipimus, cum Dei, et proximi charitatem, in quibus tota lex pendet et prophetæ, tenendam eligimus. Unde et *ex omnibus* Domini sui bonis portans dicitur abisse, quia cui dilectionis virtus inest; in quantum sibi adest, in tantum etsi non omnia adsunt, de bonis omnibus portat, cum charitatis officio, quæ universitatis honorum materia est, corporis voluntatem subjugat. Abiit, cum in meliora gerendi semper appetitum se extendit. Mesopotamia græce, *media inter flumina*; Hebraice, *elevata vocatio* interpretatur. Vocatur primò ad fidem, elevatur vero vocatio per mundi abrenuntiationem, ubi, inter fluctus tempestatum mentis et sæculi, necesse est commorari spiritu pauperem; per hanc Mesopotamiam ad urbem Nachor, quod interpretatur *requies luminis*, pergimus, quando ad perfectionem charitatis per passiones proficimus, quæ lumen juxta, Joannem apostolum est (I Joan. ii, 10), qua vere quiescimus, vel ad civitatem supernam, ubi lumen in lumine verius quiescentes videamus.

VERS. 11, 12. — *Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, eo tempore, quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam dixit: Domine Deus, etc.* Oppidum mundus est, cui fortis armatus principatur et regnat (Luc. ii, 21). Unde dicitur apostolis: *Ite in castellum quod contra vos est* (Matth. xxi, 2), et merito contra, quia in mundo pressuram habebitis (Joan. xvi, 33). Extra oppidum camelos facimus accumbere, cum bona nostra opera, quibus divinæ legi **94** congruimus, a mundi carnali pariter et spirituali consortio separamus, dum vitia ejus et laudes refugimus. *Juxta puteum aquæ vespere* accumbimus, cum defervescentibus in nobis vitiorum caloribus ac si quodam meridie ad fontem aquæ vivæ, de quo qui

biberit, non sitiet ultra (*Joan. vi, 55*), Christum A scilicet bonis nostris operibus per sanctæ spei expectationem requiem invenimus. Nam de aqua oppidi qui bibit, sitiet iterum. *Dum superbit impius, incenditur pauper (Psal. ix, 23)*: dum mulieres egrediuntur ad hauriendam aquam, dum fragilia instar mulierum corda de prava sua, et occulta conceptione ad apertas exeunt malitias, ut hauriant non Christi, sed oppidi aquas, id est impleant in malis, non in bonis desideria sua, eo, inquam, tempore, quo largito sibi poenitendi spatio abutuntur in superbia, student sancti quique extra oppidum sua facere opera.

VERS. 12. — *Domine, ait, domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi, hodie, et fac misericordiam cum domino meo Abraham.* Quod est dicere, Domine, qui meæ dominaris rationi, quam mihi, te præside, desidero hodie inhabitatione utique tuæ lucis, qui dies ubique præsens, et semper es, opitulationis tuæ mihi præbe occursum, et eam quæ mihi præest non merito, sed misericordia clarifica rationem. (VERS. 13.) *Ecce sto propter fontem aquæ, et filiaë habitatorum civitatis hujus egredientur ad hauriendam aquam.* Stat propter fontem, quando noster affectus hauritu fontis æterni roboratus certat jam viriliter contra diaboli et carnis impugnationem. Cameli accumbunt, et servus stat, quia virtutis studia in spe sui præmii requiescunt, quamvis pius appetitus pro religionis defensione pugnando se exercent; stando enim quisque certat; habitatores civitatis, motus sunt nostri rationales, ad quos regimen pertinet mentis. Hi filias habent, quando ipsi motus, vel virtutes ex suo prospero eventu vanarum cogitationum lascivias generant. De civitate egrediuntur istæ ad hauriendam aquam, de interiori scilicet animi cura, excedunt ad horam ad affectanda laudis temporariæ gaudia.

VERS. 14. — *Igitur puella, cui dixero: Inclina hydriam ut bibam, et illa responderit: Bibe, quin et camelis tuis dabo potum, ipsa est quam præparasti servo tuo Isaac, et per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum Domino meo Isaac.* Per puellam puritas, et nitor novæ conscientiæ; huic ut inclinet hydriam ad bibendum dicimus, cum rationabiliter ad humiliandam sæculi cupiditatem in seipsa superbiam provocamus, ut eam bibamus, id est ex toto in nobis consumamus. Hoc modo Israelitæ vitulum comminutum biberunt, et draco datur esca populis Æthiopum (*Psal. LXXIII, 14*). Respondet illa: *Bibe, cum rationi bene suggerenti hilaris obedit benevolentia ad se castigandam conscientiæ. Camelis potum pollicetur, cum virtutibus ex propriæ evagatione cupiditatis instaurat robur. Cum, inquit, tali modo mihi mens munditiæ amica arriserit, sciam procul dubio, et perpendam non meo exercitio, sed gratiæ tuæ dono hanc præparari in me voluntatem, quæ associari mereatur Isaac, risui scilicet sempiterno, qui nunc ridet in spe, sed tamen servit tuis, Domine, officiis militando.*

VERS. 15, 16. — *Necdum intra se verba compleverat, et ecce egrediebatur Rebecca filia Bathuel filii Melchæ, uxoris Nachor, fratris Abraham; habens hydriam in scapula; puella decora nimis, virgoque pulcherrima et incognita viro.* Verba absolute aliquoties inania quælibet vocare solemus, quæ nil aliud quam sonum habent; unde est: « Verba dat omnis amor (Ov.). » Antequam verba compleamus, ecce Rebecca egreditur, quia priusquam nubila nugaram ad plenum a corde excludamus, repente ex nimio repulsiois labore, oboriente fastidio Rebecca, id est *patientia* (sic enim interpretatur) excedere deficienti nititur. Beatus enim qui suffert tentationem (*Jac. 1, 12*): Bathuel *virgo Dei* dicitur, in quo incorruptæ fidei status exprimitur, de quo Rebecca gignitur, quia dum credimus his, quæ ex fide sola tenentur, patientia inter mala præsentia pro spe æternorum in nobis procreatur. Unde Bathuel filius Melchæ, id est *reginæ, vel regnaturæ* dicitur, quia quod nunc in fide inter tentamenta persistitur, ex perfecta surgit gloria, quam credimus, supercælestis Hierusalem matris nostræ, jam ex parte regnantis, et post iudicii diem ad integrum regnaturæ. Melcha est uxor Nachor fratris Abraham, quia illa quæ jam regnat sponsa est ejus, qui verum *lumen* est, in quo requiescunt, quicumque vera pace quiescunt; et ipse Nachor frater est Abraham, quia lumen quod illuminat mundum, dum caro fit, frater factus est omnium qui, per fidem, nomen et opera imitantur Abraham. Hydriam in scapula portat, quia pondus cupiditatum, quod *talentum plumbi* in Zacharia significat (*Zach. v, 7*), quæ se violenter ingerant ægre tolerat; hydria cupiditatem, aqua significat voluptatem; gravatur ergo per voluptatum cupiditatem, *decora* in affectu, sine corruptione favoris, *pulcherrima* in effectu, *incognita viro*, quæ scilicet audaciæ diaboli patere velit in nullo. Dicimus autem non quod hæc omnia jam sit, sed quod ad hoc esse contendit, sicut Ecclesiam sine ruga et macula dicit Apostolus (*Ephes. v, 27*).

VERS. 17, 18. — *Descenderat autem ad fontem, et impleverat hydriam, ac revertebatur. Occurritque ei servus, et ait: Pauxillum mihi præbe ad sorbendum aquæ de hydria tua. Quæ respondit: Bibe, domine mi, celeriterque deposuit hydriam super ulnam suam, et dedit ei potum.* Ad fontem descendit conscientia, cum a cœlesti desiderio deflectitur ad sæculi hujus fluxa. Implet hydriam, cum de infima ejus gloria satiare nititur avaritiam. Post quæ revertitur, quia qualibet expleta libidine aliquoties animus admissi poenitens ad se reducit. Redeunti servus occurrit, cum resipiscenti conscientiæ virtutis appetitus alludit. *Pauxillum aquæ ad sorbendum* postulat, quoties intellectualis affectus cupiditatum fluentis sinum mentis deplere desiderat. *Celeriter* ergo obtemperans hydriam super ulnam deponit, cum sibi scapulam iniqua patientia ad ima curvari carnalitatum mole respuit, sed debitiæ fortitudinis brachio voluptatum lasciviam regendam suscipit, et rationis ore consu-

mendam exponit. (VERS. 19, 20) *Cumque ille bibisset, adjecit: Quin et camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant. Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, ut hauriret aquam, et haustam omnibus camelis dedit. Mens tacta divinitus non solum in una qualibet re concupiscentiam vi rationalitatis consumi gaudet, sed et omnibus camelis, id est humilibus virtutum studiis datura et refocillationis locum, aqua omnis molliciei noxiæ se haurire spondet. Virtus enim non habet quo maneat, nisi vitii humorem spiritus ignis sudum reddat. Aquam itaque in canalibus effundimus, cum superfluitatem sæcularitatis per humilitatem cogitationum exinanimus. Canalis enim ob concavitatem suam humilitatem mentis significat, unde dicitur in Canticis: *Comæ ejus sicut purpura regis vincta canalibus* (Cant. VII, 6). Ad puteum vero recurrimus, ut aquam hauriamus, haustamque camelis demus, cum ad considerandam totius nostræ concupiscentiæ massam aciem animi reducimus, ut a nostris eam sinibus extrudamus, et virtutum quarumque examina libidinum consumptione pascamus.*

VERS. 21, 22.—*Ille autem contemplabatur eam tacitus, scire volens, utrum prosperum fecisset Dominus iter suum, an non. Postquam ergo biberunt cameli, protulit vir in aures aureas appendentes siclos duos, et armillas totidem pondo siclorum decem.* Virginem taciti contemplamur, cum a strepitu forastico mentibus consopitis, quam gloriosum sit a peccati morsu immunem habere conscientiam, intra nos ipsos perpendimus. In cujus pulchritudinis delectatione aspectum quoddam accipimus, utrum prosperum desiderii nostri cursum faciat Dominus, quia dum divinarum speciei rerum soli quærendæ intendimus, ibi profecto ac si in libro legimus, quid boni, quidve mali exsequamur, quid nunc, quid in futuro sortituri sumus, ex aliqua parte præesagamur. Postquam igitur bibunt cameli, ubi scilicet a virtute humilitatis consumitur, quidquid intra nos est vitii profert virilis feminea jam exclusa mollitie intellectus geminam Deo et hominibus, quod per *inaures* signatur obedientiam, ut cum Deo obsequi nititur his qui sibi paterne præsent, et fraterne adsunt, in auditu auris ornamentum obsequii non negetur. Non solum enim patribus, sed et omni humanæ creaturæ propter Deum subditi debemus (I Petr. II, 13). Obsequium vero, juxta poetam, parit amicos (Ter. Andr.), unde et totidem armillæ puellæ manibus adhibentur. Per *armillas*, quæ manibus, quasi corona præminent, fructus boni operis accipitur, quod est pax primo ad Deum, dehinc ad proximum; pax enim belli exacti pretium, pax summa laborum est: manus vero opera significat, quibus et Deo obsequimur, et proximo exempla præbemus. Præmium autem operum etiam in præsent, quasi quidam ornans nos, ac muniens ambitus armillarum, amor noster ad Deum, Deique ad nos rursusque ex pio nascens opere proximi ad nos, et noster ad proximum. *In aures* appendunt siclos duos, quia vera obedientia

A absque humilitate et patientia exhiberi non potest. Aureæ sunt, cum pro solo Deo imperia obedientiæ fiunt. Armillæ pondo siclorum decem sunt, cum corpus nostrum quatuor subsistens elementis, et animatribus, intellectu scilicet, memoria, voluntate, principalibus donis pendent, ac prona sunt ad unius desiderium Trinitatis; pondus namque ac pondo appendendo dicuntur, et quod pendet ad aliquid tendit, unde et amantes pendere feruntur.

VERS. 23, 24, 25.—*Dixitque ad eam: Cujus es filia? Est in domo patris tui locus ad manendum? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum, filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Palearum quoque et feni plurimum est apud nos, et locus spatiosus ad manendum.* Dum conversationis nostræ rigorem ferventer attendimus, ipsam conversionis, vel etiam intentionis nostræ originem causamque solerter plerumque discutimus. Cujus ergo sit filia tam nitens conscientia, Deo scilicet, an diabolo propagante, sit edita disquirimus, cum ne bona ut assolet prava intentione cœperimus, caute prospicimus. Domus diaboli hic mundus dicitur. Porro hic domus patris, videlicet Dei, non aliud est quam mens ipsa quæ spiritualiter ipso inhabitante dirigitur. Et sicut apud diabolum dispergimur, ita ad curam interioris hominis apud Deum vere Patrem intra nos ipsos ac si domestici localiter commanemus. Locus autem fidelium charitas est, non horaria, sed, ut ita dicam, mansionaria, unde et Spiritus sanctus die Pentecostes illabitur manentibus in eodem loco. *Filia*, inquit, *Bathuelis* sum: Bathuel virgo Dei dicitur: virgo autem nil convenientius accipitur quam veritas, quæ quia ex Deo est, nil ea purius est; mens itaque pia Bathuelis est filia, quia ex castitate veritatis edita, nulla recipit, nisi sinceritatis monita. *Omnis enim qui est ex veritate, audit vocem meam* (Joan. XVIII, 37). Bathuel Melchæ est filius, quia veritas non nisi per rationem in nobis exoritur, quæ Melcha, id est *regina* jure dicitur, quia divinitus illustrata nostris rectissime sensibus principatur, unde et peperisse hunc Nachor dicitur, qui *requies luminis* appellatur, quia quidquid veræ cognitionis intra nos per Melchan, rationem scilicet, gignitur, ad auctorem profecto Deum, in quo vero lumine a negotio, id est peccato, perambulante in tenebris (Psal. IX, 8) insipientiæ suaviter quiescimus, refertur. Per paleas quod a grano decutitur, ea quæ in nobis superfluent, culpas scilicet intelligimus. Per fenum humanitatis fragilitas accipitur; paleas ergo, et feni plurimum habet quisquis et culparum et propriæ carnis jugi consideratione non caret. Sed et *locus spatiosus ad manendum* in domo est, quia etsi corporis pondus patimur, et circumstans nos peccatum, latum tamen penes nos conservamus charitatis mandatum, quod etiam complectitur inimicum, quodque operit multitudinem peccatorum, unde dicitur: *Statuisti in loco spatioso pedes meos* (Psal. XXX, 9). Ad manendum vero est, scilicet ad perseverandum, ut non verbo et lingua, sed opere diligamus et veritate (I Joan.

III, 18), id est certa status nostri immutabilitate. A Quod enim mutatur, non est in veritate.

VERS. 26, 27. — *Inclinavit se homo, et adoravit Deum, dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam et veritatem suam a domino meo, et recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.* Quoties affectui nostro sentimus bene agendi ad votum respondere voluntatem, humiliare debemus ad Deum nostræ humanitatis rigorem, eumque benedicere, intellectualitatis nostræ præsidem, qui misericorditer suam cum operibus attribuit nobis fidem, et promissa complendo largitione præmii in fine exhibebit veritatem, et documentorum suorum tramite perducet in supercoelestem domum Christi Jesu, qui frater est omnium, rationabiliter et secundum mores fidelis Abrahamæ viventium. Dominus autem dicitur, quia affectui ratio dominatur, et Christus frater hujus domini vocatur, quia his potissimum, qui suis pravis motibus præsumt tota germanitate connectitur.

VERS. 28, 29, 30. — *Cucurrit itaque puella, et nuntiavit in domum matris suæ omnia quæ audierat. Habebat autem Rebecca fratrem, nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi erat fons. Cumque vidisset in aures et armillas in manibus sororis suæ et audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo, venit ad virum, qui stabat juxta camelos, et prope fontem aquæ.* Matris domus ipsa rationis est quæ nos protegit virtus. Ad hanc currens puella nuntiat quæ audit, dum conscientia puritas in cunctis suis affectibus ad rationis examen tota sedulitate recurrit, seseque illa judicante disponit. Rebecca dicitur *patientia*, Laban vero *candor* interpretatur. Patiens ergo conscientia candori æterno germane conjungitur; nisi enim spes eam supernæ claritatis attolleret, inter pressuras illico tolerantia femine lassaretur. Is festine egreditur *ad hominem, ubi erat fons*, quia contuitus sollicitæ cogitationis exprimit, intellectualiter coram nostris humanis affectibus, qui sæculi imminent cupiditatibus, quæ sit gloria lucis illius, cui nullus valet obesse defectus. Laban namque ad hominem egressio, nil aliud est quam adversus humanitatis motum ratiocinantis spiritus de sententia supernæ claritatis expressio. Videt *inaures et armillas in manibus sororis suæ*, cum videndum proponit animæ patienti et geminae obeditionis, Deo scilicet et homini, debitæ exercitium, et geminae operationis fructum, quæ divino itidem honori, et fraternæ exhiberi debet ædificationi, et ex hoc perpendere monet quæ corona debeat tot laborum dispendia sustinenti. Inaures obedientiam significare testis est Job revalescenti inauris data (Job XLII, 11). Audit *verba puellæ referentis*, cum intelligenter obaudire facit animam boni sui apparatus appetitus afferentem ad emerendam coelestis gloriæ lucem. *Venit Laban ad virum, qui stat juxta camelos prope fontem*, cum accedit coeleste desiderium ad affectum jam viriliter decertan-

tem, ob humilium virtutum defensionem, contra mundi fluxum, id est puteum imminentem. Reprehendit me quidam fontem in mala significatione accepisse, sed meminerit fontem in malo accipi ubi et unde loquitur Dominus Samaritanæ. Cameli qualiter intelligendi sunt, superius diximus.

VERS. 31, 32, 33. — *Ingrederere, benedictæ Domini, cur foris stas? Præparavi domum et locum camelis. Et introduxit eum in hospitium, ac destravit camelos, deditque paleas, ac fenum, et aquam ad lavandos pedes camelorum et virorum qui venerant cum eo. Et appositus est in conspectu ejus panis.* Affectus noster a Domino benedicatur, cum ad religionis augmentum intenditur. Is ingredi monetur, cum a forastico strepitu ad mentis quietem secedere per interni gaudii candorem trahitur. Intellectualis enim iste Laban domum, ac locum camelis præparat, cum et a conscientia domo peccatum eliminat, et totius virtutis consistorium, bonam scilicet voluntatem in eadem domo locat; inducit in hospitium, cum hujus peregrinationis tempore pietatis opera non desinit intra mentis celare secretum, propter transitoria laqueis incursum. Cameli destrantur, cum quælibet sanctitatis integumenta, quibus sessuro in nobis Deo fideliter cingebamur humili a nobis æstimatione solvuntur, et ad futuræ beatitudinis emerendum candorem nulla putantur. Vel etiam eos Laban destravit, cum coelestis amor ab omni peccati et inanum cogitatum pondere virtutum studia sublevavit. Dat paleas, et fenum eis, cum et reprobationis miseriam, et divinæ electionis gloriam piis proponit exercitiis, ut sic de spe electionis lætetur cor suum, quatenus de casu reprobationis extimeat nomen divinum. Paleas reprobos, fenum dici electos, exempla dabimus. Paleas uret igni inexstinguibili, in Evangelio (Luc. III, 17); et Behemoth fenum ut bos comedit, in Job (Job XL, 10). Inde ergo aquæ pedibus camelorum lavandis suggeruntur, quia de spe, et timore irriguum superius et irriguum inferius (Jos. V, 19) expiandis virtutum nostrarum superfluis affectibus ingeritur coelitus. Sed et camelos istos viri regunt, quia intellectuales nostri motus, quos robustos fortitudine Job appellat (Job XXXVI, 19), virtutum in nobis acta dirigunt. Panis itaque sic illi apponitur, quia divinæ solius contemplationis affectui nostro, jam tunc a negotiis consopito, delectatio inesse dignoscitur; unde et in conspectu ejus panis appositus dicitur. Et notandum quod prius camelorum ac virorum pedes lavantur, postmodum panis apponitur, quia nisi compunctionis gratia mens, et virtus a superfluis suis tota lavetur, nunquam divina speculatione reficitur, quæ non nisi a mundicordibus prægustatur. *Antequam comedam, suspiro*, ait quidam (Job III, 24); sed pane hoc sibi appposito comedurum servus negat, donec suos sermones exsolvat, quia ad illum qui angelos pascit edendum panem se sufficere non posse deputat, nisi conceptæ devotionis affectum appetitus noster effectu piæ operationis absolvat. Hos panes, imo propter uni-

tatem Trinitatis hunc panem amicus, de via rediens, A ab amico improbe postulat (*Luc. xi, 6*).

Annuit Laban, ut loquatur, quia cœleste desiderium nos præcipue juvat, ut quod probe conceptum est, efficiatur. Verba autem pro rebus in sacra pagina, maxime veteri, solere poni, nulli dubium est. (VERS. 54, 55.) *Servus, inquit, sum Abraham et Dominus benedixit domino meo valde*, in quantum scilicet sum affectualitas me subjectioni rationi, cujus dominio ubertatem Deus tribuit profectionis, *magnificatusque est ad summam pertingendo virtutis, oves habens beneficentiæ ad proximum et in seipsa simplicitatis; boves, maturitatem morum et gratiam prædicationis, argentum scientiæ et eloquii, aurum scientiæ aut sacræ religionis, servos corporalis contumaciæ legitimo suo addicens imperio, ancillas, B interioris lasciviæ castitatis severitate reprimens, camelos ponderositatis, ac inertiae, et asinos stoliditatis ac ineptiæ; ad acumen divinæ subtilitatis eliminans. Quæ sequuntur usque ad eum locum, ubi dicit: Si facitis misericordiam, et veritatem cum domino meo, indicate mihi, satis superius tractata patent, nec replicanda sunt, cum tot discutienda restent. Est tamen quod, etsi videatur esse dissertum, aliquem movere possit, scilicet quod dicitur: Veni hodie ad fontem aquæ. Si enim fons aquæ, juxta quod hoc loco pene ubique sensimus, in cupiditatis typo accipitur, contrarium videtur, quod additur hodie, sed hodie, id est per illuminationem gratiæ, ad fontem, puteum scilicet illum cæcæ concupiscentiæ venimus, dum, Deo illustrante, veraginem C confusionis ejus agnoscimus, unde et stare, id est vigilanter decertare positus juxta puteum perhibetur servus. Etsi quia in bonam partem fontis nomen accipi solet intelligere diverse velimus, hodie ad fontem venimus, quia non nisi per diem divinæ cognitionis, scientiæ et vitæ fontem attingimus. Ipse enim Deus per seipsum quærendus est, Ego namque, ait, sum via (*Joan. xiv, 6*). Ad Bathuel ergo et Laban, ad gratiam videlicet Dei, qua nil castius, nil integrius est, ex qua candor cœlestis desiderij nobis innascitur, utrum misericordiam et veritatem Domino nostro faciant dicitur. Ex gratia misericordiam peccatorum veniæ accipimus; ex veritate, quod desideria nostra suspirant, supercœlestis candoris D promissa recipimus. In quantum ergo et vim in nobis gratiæ, et superni desiderij fervere sentimus, de futura nostra misericordia et veritate agi nobiscum sciamus.*

VERS. 49, 50. — *Sin aliud placet, et hoc dicite, ut vadam ad dexteram, sive ad sinistram. Responderunt Laban et Bathuel: A Domino egressus est sermo; non possumus extra placitum ejus quidquam aliud tecum loqui.* Quod est dicere: Si peccatis emerentibus non veniam, et beatitudinis promissæ impletionem, quod est gratia et veritas, impendere mihi Deo per vos operantem non libet, et hoc divinitus inspirando innotescite, ut aut ad dexteram tendens potiori studio virtutis exercear, aut sinistræ me credens, de

præteritis meis lapsibus pœnitendo compungar; habemus enim sinistram de contritione peccati, et dexteram de propectu boni. Ad hæc gratia Dei cum eo quod genuit cœlesti desiderio, Bathuel scilicet Laban intellectualiter inferunt. A Domino egressus est sermo, ex occulti utique censura judicii, quasi sagitta ex pharetra per evidentis tuæ aspirationis munus Dei emicuit sententia, ex qua potes colligere quod ea qua interius per nos doceris unctio, ad certitudinem tuæ futuræ profectionis imo perfectionis tibi habenda sit quasi pro quodam cœlesti oraculo. Non enim aliud tibi suggerere per incertum possumus quam quod velit ipse, cum simus indubitanter ab ipso.

VERS. 51, 52, 53. — *En Rebecca coram te est, B tolle eam, et proficiscere, et sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus. Quod cum audisset puer Abraham, adoravit in terra Dominum. Prolatisque vasis argenteis et aureis, et vestibus, dedit ea Rebecca pro munere, fratribusque ejus, et matri munera obtulit.* Si, inquit, dexteram virtutis eligis, ecce Rebeccam, id est patientiam præ oculis mentis tibi habendam cognosce, ad tentationem enim præparare, et per tribulationes regnum Dei intrare te necesse est (*Act. xiv, 21*). Si ergo vis proficisci, bonis utique actibus promoveri, tolle ab infima intentione, sublevans eam, ne pro præsentis procul dubio retributione ferendam putes esse molestiam, sed filii Domini tui annecte eam, spei videlicet divinæ ex intellectu magistro progenitæ, a quo inter ærumnas C partuum osculum supernæ consolationis accipiat. Dominus hæc loquitur, dum ubique persecutionem patientibus cœlestia sola sperare monet. Audit hæc, id est intelligit affectus rationi deserviens, et in terra, hoc est in soliditate humilitatis sine qua patientia non est, Deum excelsum tanto vicinius quanto humiliter orat. Vasa argentea capacitas sunt sacri eloquii, et scientiæ. Aurea fecunditas, ne scientia inflet, charitatis; vestes sanctitatis opera, quibus mortificanda tegimus super terram membra. Proferimus ista, cum proximis reddimus utilia. Rebecca pro munere ea damus, cum laboranti exinde patientiæ aliquid consolationis interim facimus. Fratribus, animi plane virtutibus desudanti spiritui viriliter adnitentibus, et matri charitati, quæ amat quod tolerat, eodem modo munera solatii offerimus. (VERS. 54.) *Initoque convivio vescentes pariter, ac bibentes manserunt ibi.* Affectus noster postquam conceptum humanitus timorem, patientiam, ac humilitatem reflavit amando, convivium cum præfatis omnibus init, dum quod in initio conversionis ægre tulerat, hoc, id est adversa mundi sola virtutis dulcedine tractus amplectitur et desiderat. Vescimur ergo, cum quidquid noxie durum se menti obtulerit, dente rationis atterimus, et in usum traducuntur spiritualiter roboramur. Bibimus, cum poculum gratiæ septiformis hauriendo eadem comesta condimus. Pariter manemus, cum a religione proposita, et ab his quæ præmisimus nullo modo

dirimi patimur. *Ibi*, quia locale verbum est, bonæ voluntatis statum significat, sine qua his cohabitare quis nequeat.

VERS. 55, 56. — *Surgens autem mane locutus est puer: Dimitte me, ut vadam ad dominum meum. Responderunt fratres ejus, et mater: Maneat puella saltem decem diebus apud nos, et postea proficiscetur. Nolite, ait, me retinere, quia direxit dominus viam meam. Puer mane surgit, cum debita sedulitate a mentis infantia in virile robur virtutis affectus efficax se proripit. Mane pro sedulitate poni testis est psalmus: Mane oratio mea præveniet te (Psal. LXXXVII, 14). Et: Castigatio mea in matutinis (Psal. LXXII, 14). Dimittite, ait, ut vadam ad dominum, id est vestræ infusionis ubertate meas dilatate angustias, ut dominatrici omnium rationi conjungar. Sed matris charitatis, cæterorumque bonorum respondet effectus, vel decem diebus apud se manere puellam, per universitatem utique hujus temporis, quod septem diebus agitur, trium quæ præcipue molesant cum usu virtutum exercendam patientiam cogitationis scilicet, locutionis, et operis, ut cum hæc religionis jure defregerit, proficiscitur ad Isaac, gaudii æterni jubilum. Denarius autem ex septem et tribus constat. Quare, ait, a vestra parcitate cohibeor, qui jam futuræ directionis meæ gloriam speculando prægusto?*

VERS. 57, 58, 59, 60. — *Vocemus, inquit, puellam, et queramus ipsius voluntatem. Cumque vocata venisset, sciscitati sunt, dicentes: Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam. Dimiserunt eam, et nutricem ejus, servumque Abraham, et comites ejus, imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, et possideat semen tuum portas inimicorum suorum. Vocamus puellam, cum matris et fratrum, secundum quod dictum est, aspirati consilio nostram an perseverare velit in sanctitatis studio disquirimus conscientiam. Vocata advenit, cum rationis concionantis judicio tota assistit. Desideriis igitur cœlestibus et Dei gratiæ, et charitatis affectui plene respondens fratri, scilicet Laban, Bathueli, et matri, servum, id est pietatis sequitur appetitum, et in amplitudine contemplationis dilatanda laxatur, cum nutrice sua, videlicet providentia, quæ ne quid nimis fiat procurare debeat, et ab excessu arceat; servumque Abraham, appetitum utique intellectui undecunque subactum cum spirituali virtutum comitia libere progredi gaudent, imprecantes, quod est imprecari facientes sibi ipsi animam, studium meliora gerendi, sibi jam germane conjunctam. Soror nostra es. Ac si dicerent: Ex divini communionis germinis habes esse virtus nobiscum; patientia enim nisi pro Deo stoliditas est, nobilitaberis secunditate virtutum. Crescas in mille millia, promovearis scilicet perfectione omnimoda; hoc enim ista numerositas sonat, et semen bona procul dubio opera tua possideant, id est subjugent portas inimicorum suorum, vitia profecto per quæ intratur ad consortia diabolorum, qui etiam vulgo, antonomastice notantur nomine inimicorum;*

hæc ipsa vitia et in psalmis et Evangelio, portæ mortis (Psal. CVI, 18) et portæ vocantur inferorum (Matth. XVI, 18).

VERS. 61. — *Igitur Rebecca, et puellæ ejus ascensis camelis secutæ sunt virum. Qui festinus revertebatur ad dominum suum. Rebecca puellas habet comites, quia patientiæ nec humilis verecundia, neque simplicis temperantiæ desunt cogitationes. Ascendunt camelos, et sequuntur virum, cum humilium fastigio virtutum pariter innituntur, et appetitum cœlestis boni quasi ducem virumque, quo semper fecundentur, sequuntur. Is festine ad dominum regreditur, quia ex natura virtutis, ac si ignis ad excelsa, ad eum a quo datur insatiabili appetitus amore convertitur.*

VERS. 62, 63. — *Eo tempore Isaac deambulabat per viam quæ ducit ad puteum, cujus nomen Viventis et Videntis. Habitabat enim in terra australi: et egressus fuerat ad meditandum in agro inclinata jam die. Cumque levasset oculos suos, vidit camelos venientes procul. Hac animi tempestate votis ubique ferventibus Isaac per viam deambulat quæ ducit ad puteum, dum spes superni gaudii per eum qui via ad se euntibus est, gradiendo proficit ad ejus ipsius cognitionem, qui et ipse puteus, id est profunditas, est sapientiæ totius et scientiæ thesaurorum, cujus est nomen Viventis, et cum sua et generalis omnium sit vita, nomen habet etiam Videntis, seipsum scilicet qui est vita videre et alios facientis. In australi namque terra, id est in spiritualis fervoris ac soliditatis gratia, habitabat, auster enim calidus est ventus, quem sponsus in Cant. IV, 16). Sed post spiritualis excellentiam sensus ad meditandum in agro fuerat egressus, dum ad disceptationem passionum corporis, quod agri more nobis excolendum est, necessario sublimitas deducitur intellectus. Egreditur in agro ad meditandum, vel juxta quædam exemplaria, ad metandum, cum de thalamo internæ speculationis, ad meditationem cogitur mens supernis imbuta gaudiis curæ actualis, aut ad præfigendum, sibi metas corporeæ restrictionis compellit animum subitæ molestia tentationis. Quod sit inclinata jam die, id est subtracta paulisper divinæ contemplationis luce. Sed Isaac levat oculos, videtque procul camelos, dum rursus a propriæ sensu fragilitatis ad divinæ celsitudinem suscitatur visionis, ubi redivivæ contemplatur jam regredi robur virtutis. Camelos autem, virtutes dicimus, et quia ruminant, et quia a curvitate, id est humilitate vocantur, et si unguulam quidem non findunt, discretionis tamen signum ex gibbi sui partitione præferunt.*

VERS. 64, 65, 66. — *Rebecca quoque, conspecto Isaac descendit de camelo, et ait ad puerum: Quis est ille homo, qui venit per agrum in occursum nobis? Ipse est, inquit, dominus meus. At illa tollens cito pallium operuit se. Servus autem cuncta quæ gesserat, narravit Isaac. Rebecca conspiciens Isaac, descendit de camelo, dum patientia visione intima perpendens super cœlestia, omne in se ipsa virtutis fastigium*

propria æstimatione deponit non esse condignas A passiones hujus temporis ad futuram judicans gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. VIII, 18); proprium itaque admirando compellat affectum. *Quis est, inquit, tantæ humanitatis in Deo motus? quam profundo mentis intuitu attendendus, qui per agrum, id est spirituale exercitium nobis ad se tendentibus gratuito occurrit semper auxilio!* Solet autem etiam secundum ipsam deitatem humanus dici Deus, spiritus quoque humanus et stabilis appellari, verbis nostris necessario ad divina traductis. Per hominem ergo humanitas, id est pietas. *Apparuit, inquit, benignitas, et humanitas salvatoris (Tit. III, 4).* Hic est, ait, affectus, *dominus meus*, hunc utique non immerito prælegi dominatui, tantopere pium, qui et suam nos agriculturam efficit, et nobis resistentibus atque superbe aversis precaturus ut redeamus occurrit. Ad hæc Rebecca cito *pallium tollit, et se operit*, quia patientia licet sibi pro Deo multa pati videatur, verecundiæ ornatum sumit, dum quæ agit nulla æstimat, et de præteritis erubescit, unde et insigniter hac ipsa humilitate ante Dei oculos se operit. Potest et per pallium quod inferius dilatatur et superius angustatur, actualis et contemplativa vita accipi, quarum altera ad curam proximi lata est, altera ad Dei visionem acuitur. Narrat affectus **100** noster quæ gessit Isaac; cum quidquid agendo, vel contemplando efficere videtur ad emerendam cœlestis gaudii gratiam reportat.

VERS. 67. — *Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, et accepit uxorem, et in tantum dilexit ut dolorem qui ex morte matris acciderat temperaret.* Isaac Rebeccam in matris tabernaculum inducit, cum cœlestis gaudii desiderium patientiam intra piæ voluntatis ambitum, quæ totius boni mater est, sibi commilitaturam, et a se sanctis operibus fecundandam suscipit, et in tantum pro Deo jam se pati lætatur, ut dolor pœnitentiæ, qui ex defectu olim ejusdem bonæ voluntatis acciderat, nimii processu amoris certa spe veniæ jam penitus leniretur.

CAPUT XXV.

VERS. 1. — *Abraham vero aliam duxit uxorem, nomine Cethuram.* Cethura dicitur *thimiama offerens, vel copulata*. Postquam Sara, voluntas scilicet, quæ princeps Abrahæ, id est rationis est, non quod rationi principetur, sed quod ex ejus consortio principium totius probitatis sit, postquam, inquam, hæc sæculo occidit, sit Cethura, dum ita toto desiderii ardore erematur, ut vita hominis, Deo per internum individui amoris fœdus copulata, ad Deum omni odore sanctitatis confecta feratur (VERS. 5.) *Dat Abraham cuncta quæ possidet Isaac*, quia quidquid intellectus in spiritali substantia sceneratur, totum ad cœlestis lætitiæ lucra multiplicanda confertur. (VERS. 6.) *Filiis concubinarum largitur munera*, dum operibus rationabiliter quidem cœptis, sed minus legitima humanæ affectionis admistione perfectis, non æterna, sed temporariæ prosperitatis ascribit præmia. *Et separavit, inquit, eos ab Isaac filio suo,*

dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem. Dum vivimus enim ad orientalem plagam, separare ab Isaac filio eos debemus, quia subtiliter discernendum nobis est, dum veri Orientis vitali luce perfundimur, ne opera humanitus facta ad intentionem mercedis supernæ permiscere audeamus. Filios concubinarum, opera affectualitatum corporalium, Isaac filium, spem cœlestis gaudii dicimus. Ordo autem est: Dum viveret ad orientalem plagam, separavit eos.

VERS. 7, 8. — *Fuerunt autem anni vitæ ejus centum septuaginta quinque annorum. Et deficiens mortuus est in senectute bona, propectæque ætatis, et plenus dierum.* Per quinarium exterior homo noster, ob quinque suos sensus accipitur. Septuagenarius septenarium et denarium evidentius præfert in septenario, qui numerus spiritalis est, et ex quatuor tribusque constat, spiritus noster intelligi potest, qui quatuor principalibus virtutibus, et ratione, voluntate affectuque præminet, et solus septiformi gratiæ capessendæ idoneus est; hunc septenarium denario adjicimus, dum animum sacræ documento legis imbuimus. Inde ergo ad centenarium qui transit, in dexteram ferimur, id est ad contemplationem Dei, quæ initium perennis jam beatitudinis est, conscendimus. Hunc usque centenarium Abraham intellectualis vivere quoque pacto sæculo potuit, sed in hoc constitutus deficiens cupiditatibus earum negotiis obiit, cum *plenus dierum*, sacrarum scilicet luce multiplici scientiarum, et *propectæ ætatis*, promotus sane altis gradibus sanctitatis in senectute, non qua inveteraverit inter inimicos in terra aliena (*Psal. VI, 8; Baruch. III, 11*), sed qua permaturuit religiosæ conversationis diuturnitate bona.

VERS. 9. — *Congregatusque est ad populum suum, et sepelierunt eum Isaac et Ismael, filii sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron, etc. Isaac, et Ismael, filii Abraham, sepeliunt in spelunca duplici, cum et spes cœlestis gaudii, et affectus jam Deo obediens non sibi quietis internæ rationem gratiæ contegunt, ut nec spelunca sensualitatis, nec etiam ipsius, quæ molestior esse solet, imaginalitatis spiritum Deo intentum prodant, sed eidem servire a negotiis curarum parcendo, fovendo consentiant; cætera superius tractata quærantur. Sed antequam sepeliat, ad populum suum congregatus ordinate satis dicitur, nisi enim a sua dispersione intellectus ad sibi uniendam cogitationum quasi vulgi multitudinem sese collegerit, nunquam sepulcrum illud quietem mentis attingit. (VERS. 11.) Et post obitum illius benedixit Dominus Isaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum Viventis et Videntis. Benedixit Dominus Isaac filio post obitum Abrahæ, dum spei nostræ spiritalis lætitiæ exuberantiam multiplicat, postquam intellectus noster ex toto deficit in appetitu mundialis gloriæ. Juxta puteum Viventis et Videntis habitat, cum interioris hominis gloriatio eum in quo est totius boni origo, et unde haurimus totius spiritalitatis ac vitalitatis undas, observando omni diligentia confrequentat. Illi enim rei assidere sole-*

mus, quam custodire, quaque frui cupimus; sic ergo A iuxta puteum habitat.

VERS. 17, 18. — *Anni vitæ Ismael centum triginta septem. Deficiens mortuus est, et appositus ad populum suum. Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios; 101 coram cunctis fratribus suis obiit.* Per septenarium temporalitas accipitur, quæ septem diebus evolvitur. Tricenarius ad Trinitatis pertinet dilectionem, per piorum operum executionem, sexies quini triginta complent. Sex diebus fecit opera sua Deus, sexta etiam creavit hominem. Operum ergo senarius innuit perfectionem, quæ quinarium exteriorum sensuum cohibeat inæquitatem. Centenarius vero insinuat, quia dexter est, Dei contemplationem. Quidquid itaque temporalitatis nobis inest, affectus noster verus Ismael expendat in Dei, non verbo, sed opere integro, dilectionem, si vult perfectum facere hominem, et Dei attingere visionis beatitudinem. Is numerus est annorum plenitudo, scilicet clara virtutum. Unde congrue postmodum dicitur *appositus ad populum suum*, dum post tot claritudines sanctitatis derelictis habitatoribus Cedar, solum patriæ revera jam suæ supercœlestis populo, concivibus suis apponi nunc desiderat, in re postea apponendus. *Habitavit autem ab Hevila usque Sur*, id est dominatus est motibus suis a principio conversionis, in quo omnis creatura ingemiscendo parturit usque adhuc et dolet (Rom. viii, 22); *usque Sur*, id est usque ad spiritualis fortitudinis contra omnia temperamenta robur. Quæ tamen fortitudo respicit Ægyptum, id est tribulationis coangustantis tenebras, introeuntibus carnis affectibus Assyrios, id est aulicos, scilicet, imitari volentibus quosque voluptati deditos. Aulas namque omnium esse novimus voluptatum volutabra. In domibus plane regum sunt qui mollibus induuntur (Luc. vii, 25): Hevila interpretatur *parturiens*, vel *dolens*; Sur fortitudo; Ægyptus tribulatio coangustans, vel tenebræ. *Habitare* vero, pro eo quod est, *dominari*, in Scriptura ponitur. Dum plane fortia quælibet agimus, et de mundi oblectatione quasi de aulæ introitu tentamus, ad Ægyptum mœroris et tenebrarum, quod totum mundus est, attendere debemus. Assur autem dicitur *aula*. *Coram cunctis fratribus obiit*, dum omnibus piis animi motibus a sua evagatione reversis, sibi que ad securandum præsentibus a forensi distractione atque negotio beate interit. Unde et superius primum defecisse, postmodum mortuus fuisse dicitur; nisi enim Ismael terrenæ ex toto affectualitati deficiat, peccati effectibus quomodo mori ad integrum queat?

Quæ sequuntur (VERS. 18-22), alias jam dicta sunt, excepto quod *quadráginta annorum* Isaac duxit Rebeccam, per Decalogi videlicet impletionem, summam Evangelii, quod quaternario signatur attingens ad patientiæ amplexus, quod est perfectionis fastigium devenit. *Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis; qui exaudivit eum, et dedit conceptum Rebeccæ, sed collidebantur in utero ejus parvuli.* Quæ ait: *Si sic mihi futurum*

erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitque ut consuleret Dominum. Postquam in conversionis primordio patientiæ leges amplectimur, ipsam sterilem reperimus, quia etsi adversarios tolerat, hīs tamen benigne obsequi arduum nimis putat. Necesse ergo est ut precemur Dominum quo tribuat *Rebeccæ conceptum*. Igitur exaudimur, et jam geminos fetus concepimus, scilicet, ut quos toleramus, sine scrupulo aliquo in gratiam admittamus, et cum amaverimus benefacere his etiam cum perseveraverint in malo, ac deservire curemus; sed colliduntur *in utero parvuli*, quia immensa est congressio intra conscientiam ista facere molientis animi. Dum enim videt obsequium ingratis ab inimico suscipi, mens ipsa cur talem diligat, indignatur sibi. Amare ergo, et non amari, obsequium præbere, sed despici, utrumque graviter indignatur sibi, dum servitium non susceptum internum conturbat amorem, et amor ipse nimis ægre patitur officii impensionem. Quid, inquit, mihi proderit hujus bonæ actionis concepisse affectum, qui ad tam tristem conscientiæ vergit effectum? Sed petendum est intellectualitatis oraculum, ubi consulamus Dominum.

VERS. 23, 24, 25. — *Duæ enim gentes in utero tuo sunt, et duo populi ex ventre tuo dividuntur, populusque populum superabit, et major serviet minori.* Qui prior egressus est, rufus erat, et totus in morem pellis hispidus. Vocatumque est nomen ejus Esau. Protinus alter egrediens plantam fratris tenebat manu, et idcirco appellavit nomen ejus Jacob. *Duæ gentes* patienti animæ in conscientiæ utero sunt, carnis scilicet cogitatus, et spirituales rationis motus, et ex ventre, id est, humana fragilitate, duo genera appetituum sibi invicem infensorum, conditione corruptibilitatis unitatis statum præpediente consurgent, sed *populus populum superat, majorque minori serviet*, dum animalitas quæ primo in omni homine regnat; prius enim, juxta Apostolum, quod animale, demumque quod spirituale (I Cor. xv, 46), spiritualitatis ut dignum est imperio subjugatur. Noli ergo, inquit, penes te turbari, si patientiæ præmio vis coronari. *Qui prior egreditur, rufus erat*, quia is qui primitus in nobis apparet motus, ex passione desideriorum veniens, quasi ex carnis, et sanguinis origine est, concupiscentialiter flammeus. Is enim color et ignis, et sanguinis speciem habet, unde et æstum concupiscentiæ carnalis significat. *In morem pellis est hispidus*, dum asperitate influentium superfluarumve cogitationum 102 ac motuum semper est horridus. Per pellem vero memoriam possumus intelligere, quæ animalis jam mortui representatio est; memoria ergo nostra tot affluit incursibus suggestionum, quanta pellis quælibet densitate pilorum. Esau dicitur *acervus lapidum*; carnalitas itaque nostra acervus lapidum vocatur, dum pondus, et duritia spiritualium, corporaliumque pestium indesinenter in illam congeritur, ut jam vix ad superna quærenda levetur; sed *protinus alter egreditur, qui plantam fratris manu teneat, dum*

spiritualis subsequitur zelus, qui plantam, id est intentionem pravi desiderii, quæ quasi quidam finis et cogitatus, et operis est, fortitudine rationis evertat. Jacob itaque, id est *supplantatorem* patientia hunc mater appellat, qui profecto quidquid maia præstolamur intentione subducatur. Hoc est quod legitur, *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem* (Gal. v, 17). Tempus partus, quod superius nos præterierat, quo *gemi in utero* reperiuntur, nil aliud convenientius æstimo quam ipsas tentationis molestias, quæ quidem geminos edunt, dum primum carnaliter titillant, postmodum ad subversionem nequitiae spiritum quasi pugilem virtutis exsuscitant. Uterus autem, ipsa quo hæc celebrantur conscientiae invisibilitas est.

VERS. 26, 27, 28:—*Sexagenarius erat Isaac, quando nati sunt ei parvuli. Quibus adultis factus est Esau vir gnarus venandi, et homo agricola. Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.*

Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus ejus vesceretur, et Rebecca diligebat Jacob. Nascuntur nobis parvuli, cum ad plenum in præliis vitiorum exercitata carnalia ac spiritualia quæque patent discretioni nostræ. Isaac sexagenario nascuntur, cum spei nostræ per integra perfecti hominis opera, quod sexagenario signatur, supernis gaudiis jam intentæ utiliter hæc temperamenta ad probationis scilicet gloriam suboriuntur. Parvuli tunc adolent, cum tepor suggestionis ad calorem nimiae prorumpit invectionis: sed tamen si carnalitas fervet, spiritualis necesse est impetus ut contra ardentius ardere nunquam cesset. Parvuli sane alter bonus, malus alter, et uterque, si velimus, bonus. Unde et *Esau, vir licet gnarus venandi sit, homoque agricola*, tamen ab Isaac diligitur, eo quod de ejus venationibus vesceretur; venator multo suo actu nil aliud quam carnem quærit. Agricola, cum terram exerceat, frugem tamen exigit. Esau itaque, id est carnis affectus sola corporis desideria quærit, sed tamen instar et ipse agricolæ cum carnis terram multis agat laboribus, magnos rationi nostræ ad superna respectanti, et ad ista pugnantem magnæ saturitatis ingerit gustus ex victoriarum proventibus. *Jacob vir simplex* domi habitat, quem Rebecca vel ipsa amat, dum animus simplicitati, id est unitati mentis uni vacare, unum gaudens cogitare intendit; et domi habitans, conscientiae utique imperans, a patientia humanitus diligitur, quæ quasi muliebriter de propria quiete lætatur, dum Jacob simpliciter stabilito, nullo turbine interius propulsatur, dum minus providet quænam utilitas ex tentatione nascatur.

VERS. 29, 30, 31:—*Coxit autem Jacob pulmentum; ad quem cum venisset Esau de agro lassus, ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus Edom. Vende mihi primogenita tua, inquit: Cui Esau: En morior; quid mihi proderunt primogenita? Jacob pulmentum coquit, dum spiritualis vigor scientiæ aliquis, et divinæ fœco charitatis quidquid apud se*

duritiæ carnalis sentit emollit. *Esau de agro lassus* venit, cum in terrenis fatigata negotiis animalitas nostra ad conscientiam spiritualia disquirentem se colligit. Coctio vero est *rufa*, ipsa carnis, et sanguinis passionum coercitio fervida: rubor enim sanguineus, aut carnales æstus, aut peccatum significat. *Da mihi*, inquit, *de coctione rufa*, id est avara mihi excoque desideria, et in meis me cupiditatibus lassabundum, vel ipsa famis pestiferæ depulsione exsatura; ob hoc namque Edom noster vocatur affectus, quia terrenis indesinenter angustatur passionibus. Edom nempe dicitur *terrenus*, vel *sanguineus*. *Vende*, ait, *mihi primogenita*, ne scilicet ulterius in meis aliquem moribus primatum privatæ potestatis usurpa, sed regis majestatis imperio cedens spiritualitatis te sequi profiteri vestigia. *Quid mihi*, inquit, carnalis affectus, prodit contra rationem prava moliri ac indigna dominia, cum nil mihi ex hoc acquiram, nisi mortis æternæ dispendia? (VERS. 33, 34.) *Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit Esau, et vendidit primogenita. Et sic accepto pane et lentis edulio comedit, et bibit et abiit, parvipendens quod primogenita venderit.* Jurat Esau vendendo *primogenita*, dum ad jus rectitudinemque se confert carnis appetitus, accepto spiritualis libertatis pretio, subter rationis sese mancipando regimina. Panem ergo tunc accipit, et lentis edulium, cum post avaritiæ famem pane charitatis reficitur, et passionum carnalium, quæ lentis rubore signantur, consumptione saginatur. *Comedit* itaque, id est Iusti quidquid in se noxie durum est discretionis atterit dente; *bibit*, poculo scilicet spiritualis gratiæ; *abit*, virtute utique proficit, et primatum nequitiae spirituali servitio postponit.

103 CAPUT XXVI.

VERS. 1, 2. — *Orta autem fame super terram, post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abiit ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara. Apparuitque ei Dominus, et ait: Ne descendas in Ægyptum. Fames super terram post sterilitatem diebus Abraham factam oritur, cum divinæ sapor dulcedinis ad deprimendam terrenitatis nostræ superbiam ex victoria intumescens vitiorum menti subtrahitur, post illam sterilitatem, quam primum ante concussionem conscientiae Abraham, hoc est intellectui privatim infecundus factus est, insipidusque panis vitæ. Prius enim a Dei verbi gustu ratio torpet, postmodum ex ipsa inedia graviter conscientia languet; diebus, id est intellectibus Abraham, scilicet rationis hac nocte tabentibus. Isaac ad Abimelech regem in Gerara vadit, quia mens, superno quidem gaudio intenta, ad Patris sui regnum, quod est mundus, excedit, ubi dum gaudere nititur, diabolus qui pater mundi amatorum est, regem advenarum, scilicet peregrinationem hujus sæculi pro patria amantium; et per hoc ad se propinquantium reperit. Abimelech, patris mei regnum; Gerara dicitur advena appropinquans. Apparet ei Dominus, dum errorem animæ oculis detegit intellectus. Ne descen-*

aa: in Ægyptum, nè defluas videlicet ad conformitatem sæcularium, sed quiesce in terra, quam dixero tibi; (VERS. 3.) et peregrinare in ea. A labore et onere sæcularis negotii in solido humilitatis te deprimens consopire, nec habeas hic manentem civitatem, sed futuram peregrinus inquire (Hebr. xiii); oneratos sane et laborantes voco ut quiescant, et discant quia mitis sum, et humilis corde (Matth. xi, 29). Tibi enim et semini tuo dabo universas regiones has, bonæ scilicet tuæ merito voluntatis, et operi tuo quod in spem frugis æternæ hic seminas, dabo cunctos corporis tui sensus possidendos, et rationis jure premendos. Hæ sunt enim, quæ in Evangelo bene fenerantibus attribuuntur civitates (Luc. xix, 17, 19), et in psalmo latera domus appellantur (Psal. cxxvii, 3), universæ videlicet corporis nostri partes.

VERS. 4. — Complens juramentum quod sponendi Abraham patri tuo. Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, id est perficiam quidquid illud est scientiæ ac rectitudinis, quod certo certius inservit scientiæ intellectualitatis, quæ tibi patrocina- tur, et opera tua vel certe internam gratiam, de qua velut e semine proserpunt eadem opera sicut, id est utpote, stellas, virtutes scilicet, quæ et cælo mentis tuæ infulgeant, et terræ, peccatoribus, videlicet quibusque lumen exempli præbeant. Daboque posteris tuis universas regiones has, hoc est impassibilitati, et incorruptibilitati tuæ quæ post id quod nunc est in regeneratione tibi nascitura sunt, dabo omnes beate obtinendas carnis et animæ distinctiones. Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, in spiritali scilicet, qua interius ungeris gratia, multiplicabuntur quasi ex vero semine omnes corporeæ ad cultum pietatis actiones. (VERS. 5.) Eo quod obedierit Abraham, spiritus videlicet tuus, voci meæ, id est suggestioni internæ, et cæremonias legesque servaverit, per abstinentiam plane malorum, bonorum observantiam attigerit. Cæremoniæ nempe a cærendo quasi carimonix dicuntur, quod illicitis ad Dei legum custodiam carere æquanimiter patiamur.

VERS. 6, 7, 8, 9. — Mansit itaque Isaac in Gerara. Qui cum interrogaretur a viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est. Timuerat enim confiteri quod sua esset conjux, ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem. Cumque pertransissent dies plurimi, ibidemque moraretur, prospiciens Abimelech per fenestram, vidit eum jocantem cum Rebecca uxore sua. Et accersito ait: Perpicuum est quod uxor tua sit. — Cur mentitus es eam sororem tuam esse? Timui, inquit, ne morerer propter eam. Si Abimelech, patris mei regnum, diaboli videlicet, quod sunt omnes amatores mundi, unde et ipsum regnum Gerara, id est colonum ejiciens, dicitur, quia conformitas talium a cultu propriæ mentis in negligentix errorem hominem ejicit, Isaac ibi manet, dum in sæcularis gaudii contuitu mens pridem cælesti intentâ torpida jacet. A viris loci illius interrogatur super uxore cum a quibuslibet

A virtutibus, vel ab ipsis rationis motibus, locum sibi intra eandem conscientiam viriliter adhuc vindicantibus, discutitur super statu voluntatis suæ, sed sororem suam esse respondet, dum non intellectuali judicio, ac si maritali imperio, sed pro liberæ potestatis arbitrio voluntatem ipsam se agere effectu magis quam voce perhibet, dum tentationum moli- bus obrui veretur, si resistere pravæ cuiquam licentiæ parèt: Sic mentis speciem aliquos inter molestias servare tædet. Ibidem moranti dies plu- rimi pertranseunt, cum cuiquam intepescenti mul- tarum intelligentiarum ratiocinationes, et virtutum recordationes, ac si quædam dierum se altera post alteram ingerunt claritates. Abimelech prospicit per fenestram, cum sæcularis quilibet ad patris diaboli attinens regnum, spiritualis cujuscumque statum rimatur per fenestram, id est per exteriorem sensuum habitudinem. Jocantem cum uxore sua Rebecca videt, cum voluntate ad jus uxorium rationi sub- jecta, non ad 104 sæculi lasciviam, sed inter ad- versa conjicit desideranter velle gaudere ad pa- tientiam. Hunc talia molientem ille forsitan sæcu- laris aggreditur, et de re divina propriæ voluntatis infrenatione causatur: Si, inquit, rationabiliter tuis fluxis motibus principari decreveras, cur te quasi effrenem et liberum aperto operum tepore monstrabas? Timui, ait, ne molestiis impugna- tionum interimerer, si refragari cogitationum turbæ conarer; humanum ergo habeatur timuisse, sed divinum jam sit vires contra vanitatem sæculi re- sumpsisse. (VERS. 10.) Quare, ait Abimelech, imposuisti nobis? Potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, et induxeris super nos grande peccatum. Sunt aliqui sæculares, et pene omnes, qui, cum viros religiosos aliquantisper quibuslibet titubare collegerint signis, dure admodum reprehendant. Tu, inquit, qui sanctitatis speculum nobis fore debue- ras, offendiculi materias bene volentibus quare im- ponebas, dum voluntati tuæ, quam conjugis instar subesse decuerat, absque jugo abire sinens frena laxas, exemplo remissionis tuæ eandem qua volun- tas tua impudica jam ruit lasciviæ et erroris fo- veam, aliquis rudis et inscius præcipitari posset, et ex te tota peccati massa in nos rueret. Præcepitque omni populo: (VERS. 11.) Qui tetigerit, inquit, ho- minis istius uxorem, morte morietur. Postquam quasi ex amore justitiæ correxisse justum peccator videbitur, idem ubique gentium, si poterit, divulgare sub eodem typo conabitur, ut ex hoc ejus nequitia pallietur. Ac si diceret: Vir iste apud vos pro sanctitatis simulacro celebratur, sed sciatis crimen maximum illum incurrere qui ejus malevolentix confederabitur.

VERS. 12, 13, 14. — Sevit autem Isaac in illa terra, et invenit in ipso anno centuplum. Benedixitque ei Dominus. Et locupletatus est homo, et ibat proficiens atque succrescens, donec magnus vehementer effectus est. Habuit quoque possessionem ovium, et armentorum, et familiæ plurimum. In illa sua terrenitate Isaac sevit, dum, de sæculari ad gaudium

cœleste anima resipiscens, boni operis semine humanitatis casum contegit. Annus cujuscumque boni perfectio intelligitur. Uti enim annus diebus, sic quæque virtus cogitationum, locutionum, operumque piorum fulget adnibus; in hac itaque virtutum plenitudine *centuplum invenit*, dum æternæ remunerationis summam jam mente præsapectatam fideliter colligit. Benedicitur itaque, spirituali scilicet substantia augmentatur, locupletatur, sed tamen, ut suæ semper fragilitatis meminerit, *homo dicitur. Proficiens ergo virtute, atque succrescens spe it, id est desiderio tenditur ad bravium vocationis supernæ (Philip. III, 14), donec infirmas evincat cupiditates sanctitatis magnitudine. Habet possessionem ovium et armentorum, dum et actualium et contemplativorum bonorum sine laudis humanæ participatione obtinet multipliciter. Oves lanigeræ et simplices cum sint, humilem beneficiæ signant actum. Armenta, fortia religionis opera, quæ et contemplatores sublevant ad divinam videnda viros, accipimus. Familia a famulando dicitur; familia itaque habet plurimum, qui quantumcunque culmen attigerit virtutum, turbam tamen (licet, velint nolint, rationi famulentur) patitur cogitationum.*

VERS. 15, 16, 17. — *Ob hoc invidentes Palæstini, omnes puteos, quos foderant servi patris sui Abraham illo tempore obstruserunt, implentes humo in tantum ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede a nobis, quoniam potentior nostri factus es valde. Et ille discedens ut veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi.* Palæstini, qui et Philisthæi, qui potione, id est superfluo haustu superbiæ cadentes, scilicet demones intelliguntur, ob divinæ nobis gratiæ ubertatem invidentes, puteos capacitatis ac intelligentiæ, quos memoria, voluntas, et affectus et cæteri interiores motus animæ servi profectio rationis detractis inertæ ruderibus, paraverant, terrenæ cogitationis humo obruant, et foramen, quo aquarum viventium profunditas attingitur, subtilitatem scilicet ingenii curarum molibus obstruunt. In tantum livor demonum excandescit, ut per Abimelech, iniquum videlicet quempiam ad diaboli patris malorum regnum pertinentem, religioso alicui aperte dicant: *Recede a nobis, quia potentior nostri factus es valde, id est, si excellentia vitæ nos exsuperas, inter nos, qui sæculo adhuc deservimus, ne appareas, sed procul a nobis et egregie vive ut simulas. Torrens Geraræ, volubilitas, et impetus est humanæ vitæ, scilicet propinquantis advenæ ad terminum peregrinationis suæ. Quo ergo magis pius aliquis molestatur a cupidis mundialis gloriæ, eo amplius concitatur ad considerationem labilitatis terrenæ, et in hoc prospectu figit statum mentis suæ.*

VERS. 18, 19. — *Rursumque fodit alios puteos, quos foderant servi patris sui Abraham, et quos olim illo mortuo obstruserant Philisthim; appellavitque eos iisdem nominibus, quibus ante vocaverat. Foderuntque in torrente, et repererunt aquam vivam.*

A Abraham moritur, cum intellectus a Deo dirimitur; alii putei, quos obstruos Isaac fodit, Dei cognitio scientiæque quarumque virtutum, e quibus vitalem sumimus undam, intelliguntur, qui per rationis defectum a dæmonibus obice terrenitatis opplentur, sed ad superna gaudia animo respirante, spiritualibus studiis, qui rationi, 105 vero scilicet Abrahæ, inserviunt, exhausti, discretionis sedulæ cura deplentur; hos iisdem nominibus, quibus et ante pater appellat, dum in tantum sanctitatis apud Deum et homines opinione sese insigniens magnificat, quantum subtilitas ipsius rationis fieri debere dictat. In torrente autem fodimus, cum transibilitatem hujus temporalitatis discutimus, ibique aquam vivam invenimus, quia, mundi perpendendo excursus, fontem aquæ salientis in vitam æternam (Joan. IV, 14) sufficere nobis ad gloriam contempto præsentium fluxu videmus.

VERS. 20, 21, 22. — *Sed et ibi jurgium fuit pastorem Geraræ adversum pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua. Quamobrem nomen putei, ex eo quod acciderat, vocavit Calumniam. Foderunt et alium, et pro illo quoque rixati sunt, appellavitque eum Inimicitias. Profectus inde fodit alium puteum pro quo non contenderunt.* Pastores Geraræ sensus accipimus carnis nostræ, qui nos sorbitiunculis sæcularis pascent lasciviæ. Pastores Isaac, motus sunt contemplativi, qui defectiones spirituali alimento reficiunt animi. Carnalia ergo adversus spiritualia jurgant, dicunt quod *nostra est aqua*, dum suadetur ab his quod sæcularis spirituali omnino præmineat scientia, cujus in promptu est gloria. Nomenque putei ex eventu vocat *Calumniam*, dum ex ea intelligentia, quæ ex torrente discussa colligitur, insignis contra pastores Geraræ calumnia interioris hominis nunquam desitura movetur. Alter, qui foditur puteus, sacræ prædicationis intelligitur virtus, quæ, vires ex torrentis defossione et potu vitalis aquæ sumens, tanto purius aliis propinat quanto fonti vicinior instat; pro hoc quoque rixantur, quia bene loquentibus propriæ actionis infirmitas si aliqua sit illico objicitur.

Appellat hunc *inimicitias*, nec incongrue, quia, juxta poetam, hoc tempore *odium parit veritas (Ter. Andr. I, 41)*. Unde necesse est ut inde proficiscatur, id est, ad meliorem vitæ statum promoveatur, et puteum fodiat, egestis scilicet ab animo terrenis affectibus, non in superficie cogitationis, imaginationis, aut forasticæ visionis, sed in intimo intelligibilitatis purissimum vivendi fontem requirat. Ordo enim nostræ actionis ex internæ vena progreditur propositionis, unde exempla aliis profluunt eruditionis; prius ergo puteus doctrinæ, postmodum foditur operationis justæ, qui omnino jam caret contentione, quia tales præcipuam reverentiam solent habere, quibus nihil homines possunt objicere; prius, inquam, *Anima namque laborantis, juxta Salomonem, laborat sibi, quia compulit eum os suum (Prov. XVI, 26)*; Propter officium sane prædicationis, ne prædicans reprobus inveniatur, extendi admodum solet exer-

citium piæ operationis. Et contra: *Abcondit*, inquit, *piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam* (Prov. xix, 24). Unde et vocavit nomen illius *Latitudo*, dicens: *Nunc dilatavit nos Dominus, et fecit crescere super terram*. Si latitudo charitas appellatur, charitas profecto maxima est et in verbo pro salute proximi laborare, et vitam, ut verbo competat, sagaciter ordinare, ut et aliis valeat exemplo prodesse. Aliter: Solet nempe in Evangelio desudantibus Deus mira gratia quo amplius insistunt dilatare intellectum ad sacri eloqui dignoscenda ac eloquenter enubilanda mysteria. Non dicit: *Dilatavit me Dominus*, sed nos pluraliter, quia quidquid vel in doctrina, vel in virtutis studio propagationis vir quisque pius assequitur, hoc non magis pro sua quam proximi utilitate a Deo sibi dari arbitratur. Facit nos Deus *super terram crescere*, cum aut super corporis desideria spiritu nos excellere, aut super terram, id est Christum, qui omnes alii fundatos, facit virtutibus eminerere.

VERS. 23, 24. — *Ascendit autem ex illo loco in Bersabee, ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte: Ego sum, inquit, Deus patris tui. Noli timere, quia tecum sum*. Bersabee dicitur puteus saturitatis, vel puteus quintus. Puteus autem saturitatis plenitudo est contemplativæ refectionis, et quintus est, quia quaternarium totius temporalitatis dignitate transcendit. Dicitur etiam a quibusdam quod verum est, non puteus quintus, sed septimus, et bene resonat, quia sapientia spiritualium donorum septimus gradus est, ubi plenitudo vitæ ac gloriæ est, quia Deus sapientia est. *Ex illo igitur loco, prædicta scilicet amplitudine charitatis, non nisi in quo recte statuer ad Bersabee, id est haustum divinæ visionis ascenditur: Ibi in ipsa speculi, et ænigmatis obscuritate monet nos Deus non debere timere, ipse qui Abraham, intellectum scilicet nostrum, sua jam implevit cognitione, nobis aderit in seminis, id est gratiæ multiplicatione, ad se contuendum non in nubilo, sed aperte. (VERS. 25.) Itaque ædificavit ibi altare, et invocato ibi nomine Domini extendit tabernaculum, præcepitque servis suis ut foderent puteum. Altare ibi ædificamus, cum quanto magis Deum cognoscimus, tanto fortiolem bene agendi voluntatem semper meliorem avidi, sine qua omnis virtus angusta est, constabiliendo, hinc inde collatis virtutibus ad Deum erigimus: unde et invocato Dei nomine dicitur extendisse tabernaculum, dum non ad sui ipsius opinionem, sed ad Dei solius laudem operum effectibus bonæ exerit voluntatis appetitum ad Dei militiam exsequendum. Hoc enim signat tabernaculum, præcipit servis ut fodiant puteum, cum interioribus exterioribusque suis indicit motibus, ut scrutentur, quanti valeat gustare præsentialiter, si tanti valet ænigmata speculari Deum.*

VERS. 26, 27, 28. — *Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech, et Ocozath amici ejus, et Phicol dux militum, locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me hominem quem odistis, et expulistis a vobis?*

Vidimus, inquit, tecum esse Dominum. Geraris dicitur, *cornupeta eorum*, in quo intelligitur nocendi appetitus, haud dubium quin dæmonum. Hinc ergo, ex impetu scilicet suæ malevolentiae ad altare quod principalis locus est, veniunt Abimelech, qui dicitur *pater meus rex, vel regnum patris mei*, in quo accipitur superbia, cui potissimum diabolus imperat, utpote rex super omnes filios superbiæ (Job xli, 25), et Ocozath, de quo nescimus qui fuerit, attamen complicem ejus non dubitamus, in quo non absurde intelligitur invidia, superbiæ videlicet filia, unde et *tenens, vel comprehendens* interpretatur, quia cor, quod comprehenderit, sic teneat ut difficile renitescat. Hinc in alia translatione pronubus Abimelech dicitur, quia superbia gaudiis luxuriante carnalibus, livor ejus intemperantiis quasi quidam pronuba, id est supplementum nequitiae comitatur; et *Phicol dux militum*, inanis gloria, totius perversitatis firmamentum, qui interpretatur *os omnium*, quia in laudis humanæ præcipue delectetur aura; hæc, inquam, tria, id est superbia, invidia, inanis gloria homini terrena respicienti et amanti cœlestia, speciali insecutione se ingerunt, et tanto perniciosius quanto consulendi gratia sub amicorum nomine devotius. Respondet tamen Isaac, eosque prævenit, ac si diceret: *Quis mihi conventus vobiscum, cum nil in vobis aliud quam lethale animæ meæ virus compererim, et sola vestra execrabilitas suo horrore ab ambitu sæculi me expulerit? Vidimus tecum, inquit, ipsa operis evidentia Deum esse. Et cum spirituali præcellas, omni temporali es dignus honore, quod multos obtinere cernis indebite, cum tuæ religionis favor diffundatur ubique. Attende ergo quod tibi prodesse cupimus, ne renuas impendere aures bene consulentibus, perpende quod tibi nunquam damno fuimus, nec tuas prosperitates imminuimus, imo multiplici laude pollentem nunc usque vigere permisimus. Foedus itaque nostrum ne respuas, cum Deo multiplicante te augeri sentias, si monitis acquiescas; hæc æquipollenter dicta sensui eorum consonant.*

VERS. 30, 31, 32, 33. — *Fecit ergo eis convivium, et, post cibum et potum, surgentes mane juraverunt sibi mutuo. Dimisitque eos pacifice Isaac in locum suam. Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac annuntiantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes: Invenimus aquam. Unde appellavit eum, Abundantiam. Tribus illis convivium Isaac facit, cum ipsas vitiorum adulationes ratiocinationibus quibusdam auget, et nutrit. Post cibum et potum surgunt, cum post fercula temporalis gloriæ, quæ potibus irrigantur consilii rationis humanæ, elevantur in spem ambitionis explendæ. Mane sibi mutuo jurant, dum in ipso prosperitatis arrisu sese fidelis anima et vitium contederant. Mane sive aurora, et etiam dies pro secundis rebus ponuntur, ut est in Job: *Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis* (Job xxiv, 17). In locum suum eos*

pacifice dimittit, dum per affectus vanitatem evagari ea sine ulla spiritus objurgatione permittit, sed in ipsa die, quæ ad pacem sibi, piæ cogitationis motus, qui rationi inserviunt, interiori homini suggerunt se invenisse *aquam*, se Dei aliquam gustasse notitiam. Unde et appellat *Abundantiam*, quia a temporalium appetitu se revocat ad divinæ perpetuitatis exuberantiam. *Et nomen urbi impositum est, Bersabee usque in præsentem diem.* Urbs ista supercœlestis Ecclesiæ frequentia est, quæ vitæ fonte nutritur, ubi lumen in lumine, et dies de die videtur (*Psal. xxxv, 10*). Bersabee sibi nomen imponitur, quia excandescens avaritiæ, vel cujuslibet vitii sitis in hoc sæculo per contemplationem hujus fontis æterna saturitate exstinguitur, in futuro tota saluatorum pars ejus sola infusione beata efficitur. Is enim puteus Dei scilicet notitia, pertingit usque in illam diem indefectivam præsentialiter videndam, quæ una melior est in atriiis suis, quam millia dierum (*Psal. lxxxiii, 11*).

VERS. 34, 35. — *Esau vero quadragenarius duxit uxores, Judith filiam Beerî Hethæi, et Basemath filiam Elon ejusdem loci; quæ ambæ offenderant animum Isaac et Rebeccæ.* Esau qui interpretatur *frustra*, inferiorem nostri partem, carnalem scilicet signat affectum, vanitati intentum. Qui *quadragenarius*, id est temporalitati quæ quaternario signatur addictus, duxit *uxores*, lasciviæ, mundialis cupiditatis; *Judith laudans vel confitens*; *Beerî putei*; *Hethæus* dicitur *stupens*. Confessio, et laus, quæ Deo sola sæculi prosperitate refertur, *filia* est, *fluxa* videlicet, nil dignum virtute gerens, et *filia puteorum*, id est concupiscentiarum carnalium, quia ex gaudio obscurissimæ delectationis emergit. Confiteatur enim pro nullo æternitatis amore, sed quia ad præsens benefeceris ei. Et talis confessio, dum quasi devotos se Deo arbitrantur, in reprobi sensus eos mittit stuporem, ut libere sibi videantur posse omnis vitii exercere fetorem. *Basemath, in nominibus, sive delinquens, vel deposita* interpretatur, in quo intelligitur superbia, quæ valde gloriatur in nominum celebrationibus. Nomen enim in Scriptura usitate pro fama ponitur. Quæ dum sese inaniter extollendo delinquit, ad æternæ depositionis casum tendit. *Elon* autem dicitur *regio campestris, vel quercus*. Regio latitudinem vitæ sæcularis innuit; campus incultibilitatem mentis ostendit. Quercus cujus fructus porcos pascit, operarios nequitiae quibus dæmones aggratulantur portendit. *Filia* ergo talium superbia, ex malis pessima nata parentibus *Esau*, id est affectualitati jungitur, quæ et ejusdem loci, id est pravæ secundum errores amplitudinis, agræstis et inaccurati peccatoris, perversi et a dæmonibus amati operis dicitur. Is affectus cum in sæcularibus libere per ista diffluat in Isaac, id est in anima de supercœlesti gaudio cogitanti, rationem cum in talia se paulisper flectit, graviter irritat, et conantem resistere motibus Rebeccam, id est patientiam acerrime vexat.

CAPUT XXVII.

VERS. 1, 2, 3. — *Senuit autem Isaac, et caligaverunt oculi ejus, et videre non poterat. Vocavitque Esau filium suum majorem, et dixit ei: Fili mi. Adsum, inquit. Cui pater. Vides quod senuerim, et ignorem diem mortis meæ. Sume arma tua, pharetram et arcum, et egredere foras.* Isaac senectus, animæ est a spirituali robore defectus. *Oculi ejus caligant*, cum ejus mentis aciem a Deo desideria prava reverberant. Postquam ergo ingenium ab interna visione cessat, in affectum cordis, juxta psalmum, illico necesse est transeat (*Psal. lxxii, 7*), unde et majorem non dignitate, sed quadam temporalis usus primævitate, *filium ipsum*, scilicet affectum advocat, *Fili mi?* Ac si dicat: Cum naturaliter ex me prodeas, non est absurdum, si meis votis inservias. Vides quod ab amore superno defecerim, et diem, id est intelligentiam hujus a Deo mihi illatæ defectionis ignorem. *Sume ergo pharetram consilii, ubi sagittarum, id est sententiarum copiam congeras, et arcum callidæ et insidiosæ operationis, quo conceptas dolositates excludas, et his armatus egredere foras, interiorum utique negligens forenses exerce curas; secundum hoc peccatores, in Psalmis: Intenderunt arcum, paraverunt sagittas in pharetra* (*Psal. x, 2*), ut scilicet pravi motus directas perimant rationes. *Cumque venatu aliquid apprehenderis; (VERS. 4) fac mihi inde pulmentum, sicut velle me nosti, et affer ut comedam, et benedicat tibi anima mea, antequam moriar.* Venatum vadens anima aliquid apprehendit, cum carnalia bona quærens quidpiam sibi competens desiderii retibus astringit. *Inde pulmentum* facit, cum idem concupiscentiæ igne coquens in voluptatis totum mollitiem trahit; quidquid enim aut laboriose, aut suaviter exercetur in sæculo, finem suæ intentionis aliquam voluptatem habet. *Affer, inquit, sicut velle me nosti, ut comedam, id est sicut humanum delectari conjicis quaque re affectum, sic mihi infer, unde meum nutrire debeam appetitum, ut anima mea tibi benedicat, antequam moriar, id est ut animalitas mea tibi multipliciter insistat augendo, priusquam superveniente aliqua poenitudine sæculari gloriæ interimar.*

VERS. 5, 6. — *Quod cum audisset Rebecca, et ille abisset in agrum, ut jussionem patris expleret, dixit Jacob filio suo.* Ratione igitur ad mundanum deflecta affectum, patientia scilicet Rebecca, quam amissio jam præteritorum exterret laborum, spirituales revocat appetitum; qui in terrenum jam evagans quæstum, supplantet cupiditatis vitium. Intellexi, inquit, intellectum, qui tibi patrocinari debuerat, cum affectualitate agentem de carnalium commerciorum, sed tuum ne respuas attribuere cœlestium spei desiderium ac studium. (*VERS. 7.*) *Perge ad gregem, affer mihi duos hædos optimos; ut faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur. Ad gregem pergimus, cum virtutum multiplicati intendimus; duos hædos optimos offerimus, cum et nostra, et*

eorum quos peccare fecimus mala pœnitentia nimium Deo grata lugemus, eademque debita humilitate confitemur; hædus namque peccatorem significat. Nescio utrum alias in hoc opere dixerim, viderit prudens lector Isaianum illud a Domino dictum huic loco convenire: *Si fuerint, inquit, peccata vestra ut coccinum, et rursum, ut vermiculus (Isai. i, 18); et quod nix ad coccinum, et ad vermiculum lana, sub optima horum duum significatione refertur. Inde facit Rebecca escas, quibus libenter pater vescitur, cum patiens jam tentationum suarum ex materia pœnitentiæ, et alias virtutes conficit, quibus quasi condimentis rationis sibi patrocinium mutat et illicit. (VERS. 10.) Quas cum intuleris, inquit, benedicat tibi, antequam moriatur, id est cum vires ex virtute receperit, antequam defectum cuiuspiam lapsus reincidat, præveniet te acquirendo divinæ gratiam multiplicationis.*

VERS. 11, 12, 13, 14. — *Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit, et ego lenis. Si attrectaverit pater meus, et senserit, timeo ne putet sibi voluisse illudere, et inducat super me maledictionem pro benedictione. In me sit, ait, ista maledictio, fili mi, tantum audi vocem meam: Perge, affer quæ dixi. Abiit, et attulit, deditque matri. Esau, inquit, id est carnalis affectus, tot æstum corporalium setis cum sit horridus, et hispidus, qui 108 dicitur frater meus, quia ex eadem mente sumus, et ego, utpote divinæ tranquillitati immixtus, naturaliter lenis et placidus. Si intellectus, quem patrem prosequor, et cui bene gerendorum cura incumbit, tot passionum suborientium asperitatem præsenferit, vereor ne ludibrio et levitati ascribat tam ardua voluisse appetere, et totum hoc mihi potius ad deteriores vergat defectum, quam ad aliquem vitæ profectum. Solet enim coepti boni desperatio in deterius semper relabi. Ego, ait patientia mater, maledictionis, defectus scilicet hujus, si quæ sit, molestias fastidiumque feram, tantum perge pietatis studium aggrediendo, et affer quæ deliqueris confitendo, imo confessionis oblatione purgando. Abiit proficiendo ab imis ad supera, attulit pœnitentiæ opera, quæ conficienda aliarum condimento virtutum excipit mater, quæ hæc anxie parturit patientia.*

VERS. 15, 16, 17. — *Paravit illa cibos, sicut noverat velle patrem illius. Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum, pelliculasque hædorum circumdedit manibus, et colli nuda prætexit. Dedit pulmentum, et panes quos coxerat tradidit. Rebecca cibos ad patris velle parat, cum patientia secundum quod ab intellectu sibi est insitum per passionum tolerantiam virtutum refectiones componit, et ordinat; nulla est enim virtus, quam tentationum tolerantia non commendat. Vestes Esau valde bonas penes nos habemus domi, cum ornamenta pii appetitus nobis naturaliter quasi mentis domui insita, sine quo bona quæque sunt nulla conservamus, et vacante totius carnalitatibus exclusoque affectu, his vitii supplantatorem animum,*

A Jacob videlicet, circumdamus. *Hædorum pelliculis obvolvit manus, cum perpetratorum malorum memoriis futurum a lapsu simili munit opus. Colli nuda protegit, cum verbi ac cogitationis propriæ immunita jugi humilitatis, et erroris pristini recollectione defendit. Ea namque quæ cogitamus per collum verba edimus, unde et pro utroque ponimus. Pulmentum dat, dum mentem ab omni sanguinis, id est peccati humore atque duritia igne desiderii spiritualis emollit et siccat. Consequenter postmodum panes tradit quos coxerat, cum infirmitatem conversionis ad soliditatem sanctæ conversationis, per charitatis divinæ ardorem quasi farinam, ad panis fortitudinem animo observandam proponit. Hæc omnia patientia facit, dum inter murmur carnalium motuum studio religionis insistit; his patrem illatis vocat, his enim virtutum operibus necesse est ut ratio paternæ provideat. Quo obaudiente et affectum ac si in filios porrigente, dicit Jacob, spiritualis scilicet appetitus: (VERS. 19.) *Ego sum Esau primogenitus tuus; feci sicut præcepisti mihi, id est, si quæras quem me profitear, me affectualiter et secundum corporis sensus vixisse protestor, quæ primæva hominis vita est, carnalitatem non diffiteor meam, uti te docere cognosco. Surge ergo ad defensionem teneritudinis meæ, sede ad exhibitionem discretionis judicariæ, et de venatione mea comede, de omnimoda scilicet carnalitatibus consumptione reficere, ut benedicat mihi anima tua, id est vita tua augmentum mihi spirituale attribuat. Anima plane pro vita poni solet, ut est: *Qui amat animam suam, perdet eam (Joan. xii, 25). Vitam autem, vitæ dicimus qualitatem.***

VERS. 20. — *Quomodo, inquit Isaac, invenire tam cito potuisti? voluntas, ait, Dei fuit, ut cito mihi occurreret quod volebam. Miratur aliquoties ipsa ratio tam subito spiritum ex tanta obduratione sibi compunctionis infundi, sed eadem per appetitum pietatis totum refert ad gratiam Dei. (VERS. 21, 22, 23.) Accede huc, ait, ut tangam te, fili mi, et probem utrum tu sis filius meus Esau, an non. Accessit ille ad patrem, et palpato eo dixit Isaac: Vox quidem vox Jacob est, sed manus manus sunt Esau. Et non cognovit eum, quia pilosæ manus similitudinem fratris majoris expresserant. Tangit Isaac accedentem Jacob, ut probet, si filius ejus Esau est, cum anima jam cœlestibus gaudiis inhians, convenientem jam sibi piam affectionem certo experiri nititur, an de carnalitatibus, cui olim vacavit, affectu, quod est Esau, vere pœniteat, id est si se Esau recognoscat. Tactus enim finis esse dignoscitur notionis; sicut autem ex patre filius, sic ex ratione vel humanitas seu divinitus inspirata, pius occasionem, ut ita aperitius, juxta Augustinum dicam, essendi accipit, vel mundialis affectus, verbi gratia, ut ex virtute inanis gloria, vel vilium securitatis ac si ex manna vermibus exoritur. Vera igitur supplantatoris confessione probata, vocem quidem Jacob asserit, sed Esau manus, quia etsi opera carnalitatibus antiquæ horret*

ac improbat, vocem tamen pœnitentis, imo justi inter supplantandùm vitia se in principio accusantis laudat. In quantum ergo carnaliter vixit, jam non cognoscitur, id est non approbatur, quia pilosæ manus, id est horridorùm operum imaginationes affectum sibi mundialem velit nolit important. Majorem autem eum dici, pro eo quod in homine prima viget animalitas, intellige.

VERS. 24.— Tu es, inquit, filius meus Esau? Confiteris bestialem in animo meo te exercuisse affectum. Confiteor, inquit; at ille: (VERS. 25.) Offer [al., offer] mihi de venatione tua cibos, fili mi, id est, si ergo te affectualiter errasse fateris, teque pœnitet **109** carnalis quæstus desiderium, quod in cibos, in virtutis utique condimenta vertisti, ad me resciendum offer. Quos oblatos cum comedisset, obtulit ei etiam vinum. Oblatos comedit, cum quidquid carnalitalis sibi inerat, in usum virtutis vertit. Dat etiam vinum, cum hæc omnia componit, et ordinat per spiritualis gratiæ donum; hoc enim lætificat non modo homines, ut legitur (Psal. ciii, 15), sed et ipsum Deum. (VERS. 26.) Quo hausto accedit, et osculatur eum, quia mente per spiritum fecundatâ, Jacob accessu cogitationis, dum vere horrentium operum pœnitet, ad Isaac osculum, ad superni scilicet gaudii gustum attingit. (VERS. 27.) Statimque ut sensit vestimentorum ejus fragrantiam, benedicens ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Vestimentorum fragrantia sentitur, cum fidelis anima in appetitu suo piorum actuum apparatus, et ipsius sancti propositi dulcedinem præscientiæ narè experitur, et benedicens, ea scilicet omni sagacitate multiplicans, sicut odorem agri pleni odorem filii perhibet, quia sicut exulta disci-

plinariter conscientia, virtutumque frugibus feraciter adimpleta cœlesti quiddam redolet, ita ipse appetitus eodem sapore mox imbutus nil aliud fragrat, quam quod mens ipsa renidet. Deus vero ei benedicit, cui profectum inducit.

VERS. 28.— Det tibi Deus de rore cœli, ubertate videlicet spirituali, et de pinguedine terræ, affectus utique quæ inferior tui pars est, ad excipiendum cœli rorem fortitudine, abundantiam frumenti scientiæ, vini sapientiæ, id est cognitionis divinæ, quæ mala nos oblivisci facit hujus vitæ, et olei, charitatis fraternæ, quæ ne inflemur ponit modum scientiæ, illi scilicet consecutæ disciplinis forensibus prudentiæ. (VERS. 29.) Serviant populi vitiorum tuæ victoriæ, Et adorent, id est pie, exterius sollicitent ad divinitatis amorem spirituales illæ, quæ a trinitate sua dicuntur tribus, fides profecto, spes et charitas. Adorare autem, juxta orare dicimus; ad enim in compositis propinquitatem sonare solet. Nil vero magis, juxta, quam quod menti inest; juxta ergo orant, cum mentem submouent. Esto dominus fratrum tuorum, eorum videlicet, qui ex eadem mente generantur motuum: Et incurventur ante te filii matris tuæ, fortia utique opera tuâ, quæ ex charitate, quæ te Deo peperit, sunt edita, humiliantur in consideratione tua. Qui maledixerit tibi, sit maledictus, quæcunque in defectum tuum militant, in te deficient, scilicet vitia: Et qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Quæ profecto profectui tuo adsunt, semper augeant, haud dubium, quin virtutum studia. His ita Spiritu sancto prosperante tractatis, septimo super Genesim operi nostro finis accedat.

EXPLICIT LIBER SEPTIMUS

INCIPIT LIBER OCTAVUS MORALIUM IN GENESIM.

Ex Danielis libro comperimus pertransiturôs plurimos, et multiplicem fore scientiam (Dan. xii, 4). Quam multiplicitem scientiæ nullomodo nobis ascribentes, sed de fragmentis Dominicis qualiscunque cophini nostri modicitatem implentes, non gravibus ingeniis, sed æquævis et comparibus apponentes, per medios indignantium cuneos cœpta prosequimur.

SEQUITUR CAPUT XXVII.

VERS. 50, 51.— Vix Isaac sermonem impleverât, et, egresso Jacob foras, venit Esau. Coctosque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge, pater mi, et comede, etc. Vix Isaac sermonem impleverât, vix utique ea quæ cum pio superius agebantur affectu, effectui mandare cœperat, et egresso Jacob foras,

supplantata videlicet, ac eversa sæculari libidine ad apertam sanctorum operum exhibitionem, de intimo propositi procedente pio affectu, venit Esau, carnalis scilicet voluntas, quæ dum fidelis anima bonam sibi collocat voluntatem exterius ad carnalia appetenda latenter, dum illi spiritualia tractant, venabatur, victa pii desiderii devotione in eandem sententiam convenit, et quæ carnaliter quæsiverat, spiritus fervore excoquit, et in spiritualem redacta teneritudinem **110** animo justitiam esurienti objicit. Quæ sequuntur superius acta sunt. (VERS. 52.) Quis, inquit, es tu? Duas esse in hominè voluntates, corporalem unam, spiritualem alteram novimus, quarum prima sic in corde, spiritualibus intentâ, abdita latet ut nisi occasio, quæ prodât, suboriatur,

penitus extincta putetur. Cum ergo vacanti cœlestibus terrena voluntas se subito repræsentat, profecto ac si de incognito quis sit interrogat. *Ego sum*, inquit, ille tuus carnalis affectus, cui primogenito, id est naturali, ac originaliter tibi ingenito potissimum, inhærere debuérās. (VERS. 33.) Expavescit animus *stupore vehementi*, qui paulo ante supercœlestis sibi videbatur, nunc aliqua vili motus materia plusquam terrenam meditatur, et qui cibos pridem coxerat, jam in carnis duritiam recrudescere non veretur. Quis sit itaque, quis fuerit, utrobique miratur. Ascenderat usque ad cœlos, sed nunc descendit usque ad abyssos. *Quis igitur ille est, qui dudum captam venationem attulit mihi?* Ac si diceret: Si tu carnalem, ut vere es, tam aperte teipsum mihi ingeris, quis aut unde fuit, qui nuper mihi incidit, ille spiritualis affectus, qui carnali, ut putabam, ad purum cupiditate excocta, omni pene me desiderio cœlesti refecit? Huncque pro sui dignitate, et utilitate, et penes me multiplicandum duxi, et perpetuis, si potero, insuper ampliabo clementis, quod est: *Benedixique ei, et erit benedictus.*

VERS. 34. — *Auditis Esau sermonibus patris, irruigit clamore magno, et consternatus ait:* Cum audit, id est intelligit animalis voluntas, et monita constantiamque rationis, bestiali motu intra conscientiam desævit; rugire enim ferarum est, et tamen fortiter animi se habente sententiâ, furor ille intra seipsum ac si flamma consumitur, et quiescit. Hinc est quod dæmonium, a Domino eminandum, pene puerum interimit exeundo (*Luc. ix, 42*). Versa itaque jam animalitas in religionem, et spiritui addicta, benedici etiam se, quod est, divinis ex crescere muniis optat, et postulat. (VERS. 35, 36.) *Venit, inquit, Isaac, germanus tuus fraudulenter, et accepit benedictionem tuam. Subjunxitque Esau: Juste vocatum est nomen ejus Jacob; supplantavit enim me in altera vice. Germanus fraudulenter venit, cum tempore conversionis pia voluntas affectionis fluxum multa ratiocinationum tergiversatione circumvenit. Benedictionem ejus accipit, cum desiderium terreni profectus in cœlestis commodi lucra convertit. Benedictionem pro multiplicatione poni sæpe diximus. Juste, ait, supplantator dicitur, qui me et in principio conversionis evertit, et post tentationum insurgente procella, victoria totius perversitatis dejecit. Duo enim sunt gradus; Primus, conversionis, quod est exitus ex Ægypto; secundus, evincendæ tentationis, quod sunt bella, antequam possideatur terra promissionis. De tertio non hic agitur. Primogenita mea ante tulit, et nunc secundo subripuit benedictionem meam. Quod est dicere: Me, cui principaliter competebat, imo naturaliter motibus gaudere corporis, a se primum removit; demum cum in hoc sæculo proficere aliquantisper vellem, quod satis licitum esset, spem mihi totius profectus mundialis ademit. Sed quia spirituali appetitui secundum spiritus virtutem propugnanti contraire non valeo, dic, ait, an mihi ad cor*

tandem redeunti spem propectus spiritualis impendas.

VERS. 37. — *Dominum, ait Isaac, tuum illum constitui, ut scilicet dominio piæ voluntatis obedias, et omnes animi motus, qui ab unitate ejus dissentiant, qui fratres dicuntur, quia ab eadem mente quoquomodo generantur, ei subjici deberè decrevi. Frumento verbi Dei, et gratiæ septiformis vino stabilivi eum; Et tibi ultra, fili mi, quid faciam? Quod totum est: Si justo appetitui divinis honorato muneribus obtemperare refugis, quam tibi specialiter afferre poterò medicinam? (VERS. 38) An unam tantum benedictionem habes? Mihi obsecro ut benedicas. An ita, inquit, soli bonæ voluntati curandæ pronus es ut de his quæ prave et humanitus affectas, curam ferre recuses. Dic aliquid unde proficiam. (VERS. 39, 40.) Cumque ejulatu magno fletet, motus Isaac dixit: In pinguedine terræ, et in rore cœli desuper erit benedictio tua. Vives gladio, et fratri tuo servies; tempusque veniet, cum excutias et solvas jugum ejus de cervicibus tuis. Non jam feraciter rugit Esau, sed humane ejulat, et ex piæ voluntatis instinctu suæ vanitati ingemens, ipsi etiam spiritui motum pietatis, et devotionis inculcit. In pinguedine, ait, terræ benedici poteris, id est si terram te, peccatorem scilicet confiteris, sopitis nequam affectibus rore cœli pinguesce, id est gratiæ et infusione intellectualitatis, quæ tibi ac si cœlum præminere, lumen, ac pluvias documentorum præbere debet, ad boni operis frugem fecundare. Vives gladio, vitam utique boni ac mali discretione conquies, fratri tuo, pio scilicet affectui, qui ex matre tecum ratione procedit, inservies, ad tempus tamen, nam postquam ad perfectum calorem dilectionis divinæ perveneris, non jam bonæ voluntati, aut ipsi etiam rationi subjecieris, sed in idipsum, quod bona voluntas est, aut ratio converteris, idem quod illa senties, idemque eris.*

VERS. 41. — *Oderat ergo semper Esau Jacob, pro benedictione qua benedixerat ei pater. Dixitque in corde suo: Venient dies luctus patris mei, ut occidam Jacob fratrem meum. Etsi ad horam pravus pio contemperatur affectui, si potest tamen inesse diuturna concordia; caro enim IIII concupiscit adversus spiritum (Gal. v, 17). In quantum ergo patri, id est rationi convenire cognoscit, Esau Jacob odit. Cor Esau, mala affectualitatis intentio est. Ut ergo fidelis intellectus Isaac, scilicet materiam luctus inveniat, per amorem temporalium sese posse interimere pravus affectus bonam voluntatem putat. Dicit autem venturos dies, falsæ scilicet prosperitatis claritates, quibus obruat Isaac gaudii, videlicet cœlestis in anima jucunditates. (VERS. 42.) Nuntiata sunt hæc Rebecca. Quæ mittens, et vocans filium suum Jacob, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur ut occidat te. Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, et consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran, habitabisque cum eo dies paucos, donec quiescat furor fratris tui, etc. Nuntiantur hæc Re-*

beccæ, cum inter talium turbas jurgiorum desudanti fastidium inculitur patientiæ. *Quæ* tamen præteritæ sufferentiæ damna verens, præmium cœlestis pro legato mittit, et per hoc pium appetitum ad se contrahit, et contra immimentis ferocitatem carnalitalis munit. Obtempera, inquit, tolerantia cœlestia promittenti, et ab infimis consurgens desideriis, sæcularia *fuge*, tendens videlicet ad candorem, imo ad candidatum Ecclesiæ cœlestis exercitum, qui sub patre Deo frater noster est, quem, dum advivis, sancte et electe agendo, quasi in Aran degendõ imitari te decet, habitabisque cum eo, tuis ineptis utique dominaberis motibus ad exemplum ejus, quia hoc expellit paucitas dierum sæculi hujus, ut pravi furor comprimatur affectus, et gratia rationis debriatus, prioris lasciviæ qua fraudatus est obliviscatur. Laban autem *candidus* dicitur; Haran, *electus*, vel etiam *irascens*, forsitan innuens quod fieri non possis electus, nisi corporalibus illecebris semper inveniaris iratus. *Irascimini, et nolite peccare* (Psal. iv, 5).

VERS. 45. — *Postea mittam, et adducam te inde hinc.* Inde post sopitum Esau furorem Jacob adducitur, cum de victoria passionum, ac si de Haran, et gloriæ cœlestis contuitu, quod est de Laban, ad nostri considerationem, quales aliquando fuerimus, redimus. Mittit vero Rebecca, ut Jacob reducat, cum rationis nuntio præeunte, patientia bonæ voluntati ne quid magnum de se æstimet, ad se redeundum insinuat. *Cur utroque orbabor filio in una die?* Cur, inquit, momentaneis, et quasi unius diei gaudiis, et fluxum appetitum brevibus illecebris expendam, et quod mihi superest bonæ voluntatis interimam? (VERS. 46.) *Tædet me vitæ meæ propter filias Heth, dicit ad Isaac Rebecca.* Dum patientia, gaudiis cœlestibus innixa, cum his ac si cum suo Isaac de vitiorum difficultate tædioque conqueritur. *Filias fluida desideria, Heth, stuporem, reprobum scilicet sensum satis diximus. Si acceperit Jacob uxorem de stirpe hujus terræ, nolo vivere.* Si pia voluntas desideriis terrenis inhæserit, patentibus monstro indicis me mortem æternam eligere. *Tædet autem et illam vitæ suæ, dum cultus pietatis quæ vere vita est, molestia malorum irruentium ingruente patientiam incipit ex humana imbecillitate tædere.*

CAPUT XXVIII.

VERS. 1, 2. — *Vocavit itaque Isaac Jacob, et benedixit ei. Præcepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan; sed vade, et proficiscere in Mesopotamiam Syriæ ad domum Bathuel fratrem matris tuæ, et accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi tui.* Isaac Jacob advocat, cum cœlesti suspirans gaudium bonam ad se voluntatem fidelis anima concitat. *Benedicit ei, cum virtutem ejus nititur adaugere virtuti.* Dictorum ejus is sensus est. *Noli adhærere illecebris voluptatum de genere Chanaan, id est negotiatorum, in quo procul dubio conformeris eis qui fidem ac bona opera pro carnalitate exsequenda expendunt, sed ad hoc pro-*

ficere stude, ut illis assimileris animabus, quæ nitore puritatis non fluxu libidinis filicæ sunt candoris æterni, ad cujus germanitatem per tolerantias suspiro. Vade ergo in Mesopotamiam Syriæ, elevatam scilicet ab imis cupiditatibus vocationem, quod est abrenuntiatio sæculi, aggredere, unde sublimis per contemplationem valeas eminere. Mesopotamia enim *elevata vocatio, Syria sublimis* dicitur. Dicitur etiam Græce Mesopotamia, quod sit *media inter flumina*, quod valde congruit animæ laboranti inter tentationum discrimina, hæc tamen nos evehunt ad Syriam, id est ad sublimia. In his sublimibus domus est Bathuel, scilicet virginis Dei, Ecclesiæ sane supercœlestis rugam, et maculam prorsus jam non habentis (Ephes. v, 27), qua nil sincerius jam est. **B** Is Bathuel frater est matris nostræ, quia populus ille cœlestis germana affinitate conjungitur Ecclesiæ matri nostræ, quæ est in terris.

VERS. 3, 4. — *Multipliset te, inquit Dominus, ut sis in turbas populorum, et det tibi benedictiones Abraham, et semini tuo post te, ut possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est avo tuo.* Quod est dicere: Tanta te Deus animi virtute consolidet ut sis, id est subsistas valide inter turbulentias vitiorum, et *Abrahæ*, intellectui scilicet scientiæ munus amplificet, et *semini*, id est merito tuo post obitum veræ benedictionis dona repenset, ut possideas terram corporis, in quo peregrinatus es **112** resurgendo feliciter, quod pollicitus est per prophetas Christo, universalis matris Ecclesiæ patri et auctori, et inde, *tuo filiorum* videlicet ipsius Ecclesiæ, *avo.* (VERS. 5.) *Cumque dimisisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam, etc.,* quæ superius tractata sufficere queunt. Dimittere tamen *Isaac* nil aliud est quam ex cœlestis gaudii intentione bonæ voluntatis effectum dirigere. (VERS. 6.) *Videns autem Esau, quod benedixisset pater suus Jacob, et misisset in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret, et quod post benedictionem præcepisset ei, dicens: Non accipies de filiabus Chanaan.* Hoc totum secundum quod superius disseruimus patet, a modo videamus. (VERS. 8.) *Probans Esau quod non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus,* postquam utique carnalis affectus ex bonæ voluntatis augmento, et exsecutione virtutis concussus, adversus spiritum cœlestibus inhiantem gravius excandescit, ea mundi desideria, quæ ratio fortius horret crebrius objicit, (VERS. 9.) unde et *ad Ismaelem* it, ad sæculi profecto concupiscentias tendit, quibus non Deo, sed sibi quisque obedit. Ismael enim dicitur *obediens sibi.* Et exceptis his uxoribus, mundi utique curis ac necessitudinibus, quibus illi astringebatur, *filiam Ismael*, lasciviam voluptatis corporeæ amplectitur. Sed notandum quod Ismael filius Abraham dicitur, quia ex magna rationis virtute ingens cupiditatis, aut cenodoxiæ, nec non et carnalis aliquoties concupiscentiæ, et etiam acrior exoritur motus, quasi quidam nequam ac degener filius; ipsa autem filia, voluntas videlicet fluxa,

Meleth [*al.*, Maheleth], quod interpretatur *chorus*, appellatur. Chorus vero licet in bono pro concordia poni soleat, hic tamen quia colludentium feminarum esse dignoscitur, pro illo interno præcordialis lascivie concentu, qui nobis Sirenes usque in exitum dulces inducit, nosque lenocinando circumvallat, ponitur. Hæc est soror Nabajoth, qui dicitur *prophetans*, quia carnalis concupiscentia quadam sibi germanitus adhærentem gaudet prophetia, qua senectutis tempore cum deferbuerit juventutis cura, spondet sibi pœnitentiæ et cælibatus studia.

VERS. 10, 11, 12, 13. — *Igitur egressus Jacob de Bersabee pergebat Haran. Cumque venisset ad quemdam locum, et vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus, qui jacebant, et supponens capiti suo, dormivit in eodem loco. Viditque scalam in somnis stantem super terram, et cacumen ejus tangens cælum, angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam. Et Dominum innixum scalæ. De Bersabee, id est puteo septimo, vel puteo saturitatis, de voragine procul dubio libidinum sæculi, quod septem diebus volvitur, quodque jam satuari, id est fastidio esse incipit cœlestis gaudii obtentu, Jacob, bona scilicet voluntas egreditur, et tendit Haran, quod interpretatur *res cum arca*, ut videlicet et arcam conscientie possideat, et quia arca ab *arcendo* dicitur, ab ea quidquid noxium est, arceat, in qua etiam res habeatur, id est veritas, quatenus solitum ac substantivum omne illud constet esse, quod intrinsecus continetur, et non per inania evagetur. Quidam locus ad quem venit, ipse est, in quo generalitas totius creaturæ, et præcipue totius benignitatis consistit ac subsistit, ad quem desiderio ac meritis cum quis accedit, non nisi *post solis occubitum*, sopito utique fervore corporalium æstuum in eo conquiescit, tunc tamen si primum *de lapidibus*, qui jacent, de sanctis scilicet qui in morem lapidum firmi sunt, et humiliter se habent, volvuntur enim, juxta Zachariam super terram (*Zach. ix, 16*), ad exemplum sibi tollat, et *capiti*, id est menti pro fulcimento supponat, ut ita *in loco*, qui semper idem est, haud dubium quin Deo, a sæculari strepitu consopiri queat. *In somnis* itaque, dum videlicet ab amore præsentium animi intuitum claudit, *scalam* humilitatis quæ non vacillat, sed *super terram*, Christum plane humilem, qui nos fructu suo alit, solide stat, conspicit, quia omnis terrenis intentus quid sit humilitas nescit. Terram autem vocari Christum, testatur Apocalypsis; *adjuvit*, inquit, *terra mulierem* (*Apoc. xii, 16*). In hac scala sunt plurimi gradus, non alii quam de visibilium contemptibilitate proventus. Cujus perfectæ humilitatis *cacumen cælum* divinæ contemplationis attingit, quia Deus quod parvulis revelat, sapientibus abscondit (*Matth. xi, 25*). Nos vero si angelice vivimus, per hanc ad nostri cognitionem descendimus, per hanc ad Dei visionem ascendimus, et Dominus scalæ isti innititur, quia principaliter virtus hæc specialiterque ipsius auctoritate ac præcepto robo-*

ratur. *Discite*, inquit; *a me*, non vigiliis ac jejunia, sed *quia mitis sum et humilis corde* (*Matth. xi, 29*). De gradibus autem ejus et moderni ac veteres subtilia multa loquuntur.

Ego sum, ait, *Deus Abraham patris tui*, usque rationis a qua paterne regeris, et *Deus Isaac*, qui tibi inspiro gaudium gloriæ cœlestis. *Terram in qua dormis tibi dabo, et semini tuo*, Christum in cuius conformitate a sæculi labore conquiescis, *tibi et semini*, id est imitatoribus tuis fovendum præbebo, *eritque germen operis quasi pulvis*, ab humore totius lascivie carnalis sudum, non quem projiciat ventus, sed talis pulvis qui inhæreat terræ, id est stabilitati æternæ. *Dilataberis ad dignoscendum orientem*, ad præcavendum desidie ac torporis *septentrionem*, et ad sancti Spiritus hauriendum *meridiam*.

VERS. 14. — *Et benedicentur in te, et in semine tuo cunctæ tribus terræ*, in tua fide, et fidei operibus, vel interna gratia, quæ operum honorum semen est, multiplicabuntur universæ trinitates conscientie, ingenium scilicet, voluntas ac memoria; vel initium, promotio, et finis tuus; fides etiam, spes, et charitas; vel cogitatio, locutio, ac operatio. (VERS. 15.) *Et ero custos tuus, quocunque perrexeris, quocunque plane animum intenderis, custos ero tuæ actionis; Et reducam te in terram hanc*, si quando sane humanitus evageris, in hunc mentis statum, quo nunc es ad modum terræ solidum per me reduceris: *Nec dimittam nisi complevero universa quæ dixi*; tibi cooperari non desistam, donec præmii largitione futuri dicta compleam.

(VERS. 16, 17.) — *Cumque evigilasset Jacob de somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam. Pavensque: Quam terribilis, inquit, est locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei et porta cæli*. Jacob de somno evigilat, cum animus a sua quiete paulisper exemptus, a divina dulcedine vacat, et tunc vere Dominum in loco esse clamat, cum in illa aliquantula stabilitate mentis quiddam inesse divinum, imo nonnisi divino illapsu fieri posse probat, sed hæc dum habemus, quam sint summa ac divina nescimus, sed ubi pristino torpori adicimur, profecto a Deo ea agi, et non a nobis experimur. Pavet autem et de loci terribilitate miratur, cum et de innovatione cogitatum intra se, et de diaboli terrificatione cogitat, qua concutitur pro nostræ mentis localitate, id est stabili veritate. *Terribilis enim inde scribitur, aeriis spiritibus, ut castrorum acies ordinata* (*Cant. vi, 5, 9*). Quæ etiam mens non aliud esse dicitur quam *domus Dei et porta cæli*, quæ et Deo inhabitante regitur, et ad spiritualia cœlestiaque contuenda Deo reserante aperitur.

(VERS. 18, 19.) *Surgens ergo mane tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, et erexit in titulum, fundens oleum desuper. Appellavitque nomen urbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. Mane surgit, cum ad divinum lumen se erigit. Lapidem quem raviis suppo-*

suera tollit, cum Christum singularem suorum firmitatem, quem pro fundamento cordi supposuerat, manu, hoc est operis imitatione apprehendit, huncque in titulum erigit, dum ad eum quasi ad propositum totius sanctitatis exemplar attendit. Oleum desuper fundit, cum excellentiorem, juxta Apostolum, viam charitatis ac misericordiae sectando ipsum Christum piis operibus ungit (I. Cor. XII, 31). Nomen urbis Bethel appellat, cum animam solertis muro custodiam munitam, divinae gloria habitationis insignitam, evidentibus indiciis probat. Bethel dicitur domus Dei: Luza vero, Boia, quam compedem dicimus, appellatur. Prius igitur quae domus Dei nunc est, Boia vocabatur, quia et in seipsa vitiorum miseria coangustabatur, et alios eadem illecebra compedire nitebatur.

Vovet ergo dicens: (VERS. 20, 21.) Si fuerit Deus mecum, et custodierit in via qua ambulo, hoc est in actione proposita, qua promoveri ad meliora cupio, et dederit mihi panem qui de caelo descendit, ad vescendum, et vestem charitatis ac innocentiae ad induendum, reversusque fuero ad domum patris mei, supercaelestem, erit mihi Dominus in Deum. Is utique, cui sub aliquantulo timore coepi servire, erit mihi in Deum scilicet paterne diligendum, utpote aeternae universitatis auctorem. (VERS. 22.) Et lapis iste, Christus quem mihi proposui in signum, quem, dum capiti supposui, ipsum indui, domus Dei vocabitur, quia cum sit ipse inhabitans, ipse etiam inhabitatio est, quia ejus conformitas quam fecit in nobis inhabitabitur. Cunctorumque quae dederis mihi, decimas offeram tibi, scilicet eorum quae fecero te favente bonorum perfectiones tibi attribuiam. In perfectum [scilicet, imperfectum] novenarii mihi, decimum integritatis ascribam tibi.

CAPUT XXIX.

VERS. 1, 2. — Profectus ergo Jacob venit ad terram orientalem, et vidit puteum in agro tresque greges ovium accubantes juxta eum. Nam ex illo adaquabantur pecora, et os ejus grandi lapide claudatur. Proficiscitur, cum magnanimitate protenditur. Ad terram orientalem Jacob venit, cum ad soliditatem supernae illustrationis anima fidelis attingit. Terram hic et saepe alias pro firmitate ponimus, quia solidum elementum est. Terra enim, juxta Ecclesiastem, in aeternum stat (Eccl. I, 4). Videt puteum in agro, cum fontem prudentiae ac discretionis in spirituali attendit exercitio. Tres greges ovium juxta eum accubant, quia tres illi Ecclesiae ordines, qui in pagina veteri sub trium personis, Noe, Daniel et Job, et in nona sub agricolantium, molentium, et in lecto quiescentium typo signantur, a saeculi labore pausantes interdum, haustu salutifero ac contiguitate recreantur. Ex hoc adaquantur pecora; aqua enim sapientiae salutaris nostra mitescit hebetudo et pecualis inscitia. Sed os ejus grandi lapide claudatur, quia sapientiae ac scientiae a Deo nobis datae, et aditus et exitus ne quid indecens incedat aut excedat, **III** necesse est

A maxima humilitatis gravitate cogitando ac loquendo servetur. Tales a Josue lapides ad os spelunciae, in qua delituerant quinque reges, admoventur, ut fenestra sensuum corporis magna ac cuique competit ponderositate prematur.

VERS. 3. — Morisque erat ut, cunctis ovibus congregatis, revolverent lapidem, et, relictis gregibus, rursus super os putei ponerent. Oves consuetae congregantur, cum omnes animi simplices motus ad hauriendum rationis consilium congeruntur. Lapis ergo revolvitur, cum magnae auctoritatis manu ad referenda internis querimoniis responsa iudicii censura aperitur. Sunt enim apud quos nulla lapis, proferendae scilicet sententiae pondus, difficultate discutitur, sed omni palea volubilius praecipitatur. B Rursus adaquatis gregibus, super os putei ponitur, cum mente aut sua aut alterius relecta per consilium, nulla de sui perspicuitate ingenii vanitate moveatur, sed eadem gravitatis maiestate deprimitur.

VERS. 4. — Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis? Dixerunt: De Haran. Post visionem itaque putei, Jacob pastores unde sint interrogat, cum post intelligentiam discretionis animus, vitii supplantator, spirituales qui se regunt motus, vel virtutes unde sint, id est ex qua emergant intentione disquirat, sed illi non de appetitu laudis aut desiderio quaestus quidquam insibilant, sed de Haran, id est ex devotione assequendae electionis se procedere tota affectus claritate respondent. Haran enim electum sonat.

C VERS. 5, 6, 7. — Nostis, ait, Laban filium Nachor? Aiunt: Novimus. Sanusne est, inquit? Valet, inquiunt. Et ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo. Dixitque Jacob: Adhuc multum diei superest. Nostis, ait, experiendo coelestis vitae candorem, qui ex Deo gignitur, quem constat esse luminis requiem? Id quoque se didicisse pia affectione respondent. Sanitas Laban, coelestis desiderii innuit integritatem. Valere itaque pastores perhibent, cum nulla nisi superna ab animo ambiri ipsarum virtutum testimonia clamant; sed in hoc ipso mentis statu ac vigore Rachel cum grege suo advenit, quia contemplationis divinae gloriosa illa et virginea puritas cum largo gratiarum caeterarum munere opportune influat. Haec Laban filia dicitur, quia ex supernae claritatis amore progreditur. Rachel autem visum principium interpretatur, illud scilicet quod loquitur, ego principium, unde et loquor vobis (Joan. VIII, 25). Adhuc, inquit, multum diei superest. Quod est dicere: Etsi aliquam divinae scintillam speculationis attingo, ipsa divinae excellentia lucis incomparabiliter praeminet, quae nullo meo acumine penetrari valet. Vel aliter: Cum mens supra se aliquid sapere incipit divinum, attingisse se aestimat totius jam virtutis summum, sed intelligenter sibi infert, sibi multum diei, id est laboris in vinea-agenti restare, nec tempus esse ut ad caulas reducantur greges, id est ut aeterna jam requie donentur imperfectae adhuc virtutes. Date ante votum ovibus, virtutibus scilicet

In magno tentationum æstu constitutus spiritualis A infusionem gratiæ providete; et interno rore vigentes ad pãstum sacrae paginæ eas ex potu alacres congerite. Si enim mens interius non infunditur, lectionis utilitas tota cassatur. Hæc fidelis anima cogitationibus propriis loquitur, imò suis intellectibus quasi pastoribus. (VERS. 8.) *Non possumus, inquit, donèc omnia pecora congregentur, id est spiritualem eis impendere temperiem non possumus, donec cogitationum turbas a sua evagatione cohibeamus, et amoveamus lapidem, torporis et negligentia durtiem, quæ os putei, id est oculum internecat discretionis, et sic virtutum gregibus refrigerium impendamus aquæ salutaris.*

VERS. 9. — *Adhuc loquebantur, et ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui.* Plerumque sane dum adhuc cum interioris hominis sensibus de instituenda vita agitur, repente virtus contemplationis cum tota animi simplicitate illabatur, quæ tamen omnia a Patre luminum sibi dantur. Nam gregem totius piæ cogitationis ac operationis spirituali succo ipsa alebat. (VERS. 10, 11.) *Quam cum vidisset Jacob, et sciret consobrinam suam ovesque Laban avunculi, submovit lapidem quo puteus claudebatur, et, adaquato grege, osculatus est eam. Jacob eam videt, et consobrinam cognoscit, dum gloriam contemplationis intelligens, jus sibi penes eam naturalis propinquitatis attendit; ad Deum enim videndum fruendumque ab ipso se factum Deo perspicit. Videt Laban avunculi oves, dum eorum qui candorem præferunt, et qui vitæ ac morum affinitate supercoelestis Ecclesiæ matris suæ fratres sunt, fidelis anima pie æmulatur virtutes, quæ propter simplicitatem et utilitatem sunt oves. Amovet lapidem Jacob, quo puteus clauditur, cum discutit sagax spiritus pondus inertia, quo veritatis cognitio obturatur. Adaquato itaque supernæ unda dulcedinis cogitationum aut virtutum grege, eam osculatur, dum Verbi æterni et Spiritus sapientiæ suavitati unicorditer astringitur. In osculo namque hoc, et os divini eloqui intimo sapore discernimus, et anhelitu gratiæ septiformis imbuimur, et per hoc sapientiæ salivis inungimur.*

VERS. 12. — *Elevataque voce flevit, et indicavit ei quod frater esset patris ejus et filius Rebeckæ.* Vocem elevat, cum desiderium pietatis amplificat: **115** flet vero, dum animum ac si caput purgat ab omni humore vitii noxio; et per hæc indicat se fratrem ejus, dum piis actibus innuit se Deo inhærere germanitus; et quia est *Rebeckæ*, id est patientiæ, *filii*, scilicet ex ipsa ac si ex matre præcipua processit tantus affectus. *At illa festinans nuntiavit patri suo.* Contemplatio Jacob præsentiam patri festina nuntiat, cum animæ obedire parantis instantiam per-evidentis gratiæ effectum Deo, a quo est *omne donum perfectum* (Jac. 1, 17), manifestam acceptamque sine spiritualis ulla dilatione augmenti insinuat. (VERS. 13.) *Qui cum audisset Jacob filium sororis venisse, cucurrit obviam ei. Audire in sacra*

pagina pro *intelligere* ponitur, ut est: *Audi, filia, et vide* (Psal. XLIV, 14). Audit ergo, id est intelligit Laban, quod non est aliud quam intelligere facit animum nostrum, scilicet verum Jacob, qui supplantandis vitii instat; ad se sui ipsius præsentiam sola Dei operatione factam, et currit ei *obviam* ipse Laban, quia coelestis gloriæ desiderium sponte menti infert quasi quemdam occursum, gratiæ supernæ copiam. *Complexusque eum, et in oscula ruens duxit in domum suam.* Laban Jacob complectitur, cum devotio coelestis animo unice innectitur. *In oscula ruit, cum, sæculi abdicatis amoribus, divinæ querendæ pulchritudini indivisibili fœdere se astringit. Et vere ruit, dum se ei funditus infundit. In domum suam ducit, dum ad hoc usque quatenus cordis conversatio in cœlum transferatur provehit.*

VERS. 14. — *Auditis autem causis itineris, respondit: Os meum es, et caro mea.* Audit causas itineris, cum nos facit coelestis splendor intelligere intentiones totius nostræ actionis, spiritualis videlicet nostræ qua ad Deum tendimus perfectionis, unde respondet effectu, non verbo, nostræ bonæ voluntati. *Os, inquit, meum es, id est eam intellectualis, quam habes fortitudinem ex me habes, et caro mea es, quia quod carnis fragilitatem ratione regis, sicut osse reguntur carnes, ex me utique potes; caro enim tandiu constat, quandiu contiñetur ab ossibus.* (VERS. 15.) *Et postquam completi sunt dies mensis unius, dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? Dic quid mercedis accipies.* *Dies mensis unius* complentur, cum virtutum claritates perfectæ meliora gerendi voluntatis quasi mensis integritate perficiuntur. *Quia, inquit, affinitate bonæ devotionis mihi annexus es, sine ulla tui spe augmenti mihi deservies? Dic ergo quid accipies.* (VERS. 16, 17.) *Habebat vero duas filias: Nomen majoris Lia; minor Rachel appellabatur. Sed Lia lippis erat oculis; Rachel decora facie, et venusto aspectu.* Duas has filias secundum quod nostri dixerere majores, accipimus actualem, quæ valde inter sæculi molestias lippit, vitam; per Rachel contemplativam quæ lota facie, et mundi cordis beatitudine Deo videndo perspicacem oculum intendit. Possumus et per Liam scientiam, quæ earum duntaxat rerum est, quæ inter nos actitantur, accipere, verbi gratia, ut est de moribus humanis, et passionum quarumque naturis. Per Rachel sapientiam, quæ præcipua Dei fulget cognitione, et veritatis, falsitatisque acutissima discretionem. Scientiam autem, quia in imis exercetur, plurima constat involvi caligine. Lia, *laboriosa*; Rachel, *ovis*, vel *videns principium* dicitur, quæ singula his, quæ præmisimus, singulis bene conveniunt. Nam in oye simplicitas speculationi et sapientiæ uni Deo intentæ concinit; laboriositas et activæ, et morali, cuilibetve scientiæ congruit. Rachel etiam dilectionem Dei; Lia significare valet dilectionem proximi; has utraslibet dualitates, ac si duas filias Laban, id est candoris æterni amor gignit. Major dicitur

Lia, quam necesse est primum exerceri, ut ad sequentis speciem veniatur.

VERS. 18, 19. — *Rachel ergo diligens Jacob, serviam, inquit, tibi pro Rachel septem annis. Melius est, ait Laban, ut tibi eam dem, quam viro alteri. Rachel ergo Jacob diligit, cum speculationem, in qua pacatius vivitur, animus magis appetit; septem pro ea annis servit, dum universitatem corporis, quod quatuor elementis constat, et animæ quæ tribus, intellectu scilicet, memoria et voluntate præeminet, pro internâ emerenda visione impendit. Septem ergo annis servit, quæ corporis, et animæ, ut diximus, septenarium, annis, id est virtutum tanquam dierum plenitudinibus addicit. Melius est, inquit desiderii coelestis effectus, ut tibi divinæ venustatem contemplationis indulgeam, quæ unitati tenendæ incubas, quam viro alteri, id est quam alicui qui nunc ad sæculum, nunc ad Deum alternare consuevit. Mane ergo apud me, id est persevera in studio coelestis vitæ. (VERS. 20.) Servivit igitur Jacob pro Rachel septem annis, et videbantur ei pauci dies præ amoris magnitudine, id est tota justitiæ humanæ claritas parva videtur et tenuis ei, qui diligenter cogitat, et intelligenter amat speciem supernæ beatitudinis. (VERS. 21.) Dicit itaque Jacob ad Laban. Jacob ad Laban dictum, non aliud sentio quam penes æternæ gloriæ candorem interni desiderii appetitum. Da mihi uxorem meam, quia tempus expletum est, ut ingrediar ad illam, id est concedatur mihi divinæ speculationis cum facultate voluptas, quia jam corporis et animæ meæ impensione explevi, ut in ejus admittar amplexus atque delicias.*

VERS. 22, 23, 24. — *Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium fecit nuptias. Et vespere filiam suam Lia introduxit ad eum, dans ancillam suam Zelfam nomine. Amicorum turbæ non aliud sunt quam utilium cogitatum, locutionum, et actuum catervæ, quæ vera fidelitas, amicitiaque est animæ. Hos vocat Laban ad convivium, facitque nuptias, cum æterni candoris amor ea contrahit pariter ad supernæ dulcedinis haustum, et divinæ delectationis præbet amplexum. Sed vespere, id est attenuato animi splendore filia Lia ad eum introducit, quia in activæ vitæ laborem mens quælibet sancta relabitur, dum quies interna dissipatur. Zelfa dicitur os ambulans. Habet itaque Lia ancillam eam, quæ ambulans os dicitur, activa enim laudis humanæ, quæ per ora ancillariter adulantium proficit, et discurrit, obsequiis delinitur; patenter enim operatur. (VERS. 25, 26.) Ad quam cum ex more Jacob fuisset ingressus, facto mane vidit Liam; dixitque ad socerum suum: Nonne pro Rachel servivi tibi? Quare Liam imposuisti mihi? Non est, inquit Laban, in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias. Ex more Jacob ad sibi junctam ingreditur, cum fidelis anima ob considerandam propositi sui regulam ad cor discernendi causa revertitur. Sed mane divinæ illustrationis facto, dum de proximorum cura conscientie labor inductus*

reperitur, adversus eam quam optabat quietis internæ gratiam, ac si contra Laban conquiritur. Speciei, inquit, intimæ querebam venustatem, cur tot negotiorum refluxo in laborem? Non est, ait ratiocinatio lucis internæ, consuetudinis apud eos qui localiter stabiliterque juxta jura nostra vivere deliberant, ut minores ante tradamus ad nuptias, id est ut virtutibus quispiam copuletur, donec vitiorum bella evincere conetur, quæ minores ideo dicuntur, non quod sint dignitate juniores, sed quod post tentationum triumphos omni habeantur exercitio leviores, et sua quadam ineffabili novitate gratiores. Nil enim simplici mente dulcius. Eo igitur modo contemplatio minor est, quia laboribus curisve non interest, et de activo certamine ad contemplationis requiem proficiendum est.

VERS. 27. — *Imple hebdomadam dierum hujus copulæ, et hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi, septem annis aliis. Hebdomada dierum copulæ impletur, cum plênaria bonorum operum executione amoris quæ Conditoris astringitur, et tunc alia pro opere septem aliorum annorum, quæ serviturus est, datur, cum speculatio quasi quoddam præmium intimæ nostræ, quæ a vitiis quiescimus, pacis additur. Septem anni priores in interiori exteriorique certamine sunt; postremi septem utrobique corpori scilicet et animæ ex peccati victoria quieti et placidi sunt. Hinc etenim et inde per septenarium sabbatizatur, primo exterius in opere, postmodum interius in cogitatione. Verba Laban nil aliud intelligas quam rationis illuminatæ sententiam. (VERS. 28, 29.) Acquiescit ergo Jacob; sed Racheli Bala ancilla subjungitur. Bala vero inveterata interpretatur. Vetustas autem ista non mihi alia videtur, quam corporearum rerum phantasia, quæ semper contemplationi spiritualium infensa sentitur. Contemplationis itaque novitas inveteratur, cum corruptibilium imaginibus incursatur, ancillariter tamen subjicitur. (VERS. 30.) Verum his Jacob potitus nuptiis, amorem sequentis, id est contemplativæ, priori, id est activæ prætulit.*

VERS. 31. — *Videns autem Deus, quod despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente. Videt Dominus (id est, videre nos facit) quod non bene æstimemus de Lia, id est de actuali vita, dum quasi tutius putamus, nobis solis intendere, quam sub proximi cura desudare, aperitque vulvam ejus, id est ostendit utilitatem ac fructuositatem ejus, quia scilicet commune bonum privato debet præponi, sorore permanente sterili, id est dum ex fecunditate actualitatis perpenditur unica utilitas sui, nec intendatur abs quolibet proximarum profectui. (VERS. 32.) Conceptum actualis generat filium, id est propositum exhibet generaliter pii operis exercitium, et vocat nomen ejus Ruben, æstimat videlicet apud se summam ejus operis quod penes Deum nominabile est, Ruben, id est vide in medio, quod est, non suo simplici providere, sed communi po-*

lius dono. Ruben enim videte in medio dicitur, Medium autem pro communi ponitur. Vidit, inquit, Deus humilitatem meam, id est dum meam attendere me facit necessitatem, in qua sæpe experior proximi humilitatem, cogor rependere eam, quam apud alios expertus sum benignitatem. Nunc amat me vir meus. Intellectus ait, cui attinet interioris hominis ducatus, repulso laborum fastidio, in ipso dilectionis amore respirabit; et hoc faciet etiam nunc, id est in sæculo præsentis, cantando videlicet: *Ecce quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum!* (Psal. cxxxii, 1).

VERS. 33. — Rursum concepit, et peperit filium, et ait: Quia audivit Dominus haberi me contemptui, dedit mihi etiam istum; vocavitque nomen ejus Simeon. Concipit, cum interius proponit; cum exteriorius administrat, parit. Audit ponitur pro intelligit, unde Apostolus cum diceret: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei* (I Cor. ii, 14), addidit: Neque enim audit, id est intelligit. Audit autem Dominus, cum intelligere nos facit. Quia ergo, Deo inspirante, intelligimus haberi nos contemptui, si pro 117 sola redhibitione ejus proximo impendamus munus beneficii; dat Deus et istum filium nobis, cui est nomen Simeon, quod interpretatur *audivit Dominus* vel *audiens tristitiam*, quia in omni quod agimus, non humanus, sed divinus pensandus est auditus, nec quid referat homo, sed cogitandum est quid placeat Deo. Et auditus, id est sensus tristitiæ, licet magna geramus, deesse non debet, quia nescimus utrum amore an odio digni simus (Eccl. ix, 4). Cor autem, juxta quod legitur, *quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscbitur alienus* (Prov. xiv, 10). (VERS. 34.) Concepit tertio, et genuit alium, dixitque: Nunc copulabitur mihi vir meus, eo quod genuerim ei tres filios, et idcirco appellavit nomen ejus Levi. Levi interpretatur *additus*. Post Ruben, ubi communiter omnium utilitati providetur, et Simeon, ubi Dei plusquam hominis auditus intenditur, recte *additus* tertio loco, qui Trinitatem significat, apponitur, quia quisque sola Dei intentione operans, electorum sorti, quod est, Dei visio, indubie additur. Tres tunc filios genuit, post bonam enim actionem, piamque actuum intentionem, quasi post duos filios, tertium elaborando, proferimus bonæ actionis mercedem, et jam intellectus verus, scilicet maritus, qui divino animam impregnat semine memor ejus quod se manet præmii, ad piam se vivacius ingerit actionem.

VERS. 35. — Quarto concepit, et peperit filium, et ait: Modo confitebor Domino, et ob hoc vocavit nomen ejus Judam, cessavitque parere. Cum ad gloriam æternam venerimus, in quadro tunc positi, quod quarto signatur filio, id est inconcussa soliditate stabiliti, Judam, id est æternam glorificationem et corde concipimus, et effectu infinito parimus. Judas enim vel *confitens*, vel *glorificans* dicitur. Modo, inquit, id est in hac æternitate, quæ per præsens tempus congrue designatur, *confitebor*, id est sacrificium

laudis immolabo Domino (Psal. xlix, 14). Cessat tunc parere, cum boni operis fructum ingemiscendo uti nunc, desinit agere.

CAPUT XXX.

VERS. 1. — Cernens autem Rachel quod infecunda esset, invidit sorori; aitque marito: Da mihi liberos, alioquin moriar. Rachel quod infecunda sit sorori invidet, dum mens contemplativorum efficaciam activorum intuens, et opera aliquoties æmulatur, et laudis profusionem miratur. Tu, inquit, o intellectus, speculatione gaudes, sed nullo præcipuo opere per hanc evidenter emines, unde nec opinionis indicio exempla sanctitatis præbes. (VERS. 2.) Num, inquit, ratio vicēs Dei penes te ago, qui privavit te fructu ventris tui, id est qui tibi non indulsit solertiam corporalis exercitii, quæ quantum ad auras famæ attinet in modum ventris est fragilis, ut tibi mea cura conferat quod ipse Deus negat? Sunt enim quorum ingenia contemplationi conveniunt, sed corpora negotiis agendis non congruunt. Contemplatio igitur dum famæ desiderio pulsatur. (VERS. 3.) *Habeo, inquit, famulam Balam, ingredi ad eam*, id est habeo sæcularium rerum scientiam, quæ licet sapientiæ jugo subsideat, cui tu inhias, ingredi tamen immiscendo te ei, et condescende ad eam, quæ mundi dicitur sapientia, ut pariat supergenua mea, id est ut inflexa status reclinata aliquos mihi fructus afferat temporalis lætitiæ. Per Balam, quæ *vetustatem* sonat, sæcularia accipimus, quæ vetera in Scriptura appellantur (Col. 3, 9) (VERS. 4, 5). Intellectu igitur in penetralia scientiæ, et intentionis sæcularis, et quasi ad ancillaria ingresso, *concepit et peperit filium*, proposuit scilicet, et exhibuit opus ineptum.

VERS. 6. — Dicit ergo Rachel: *Judicavit mihi Dominus, et exaudivit vocem meam, dedit mihi filium, et idcirco appellavit nomen ejus Dan*. Dicitur Rachel, depravatam cujuspiam contemplatoris intellige sensum. *Judicavit mihi Deus*, id est favorem præstitit operi meo Deus, dum, sicut mereor, populariter laudor. *Vocem exaudivit*, dum desiderium quod habeo aliis proficiendi, opera mea ac si filios exemplando famamque subjungendo complevit. Dan ergo, id est *judicium*, filius appellatur, quia secundum quod opera sua sæculari æstimatione laudantur, putat quod sic a Deo accepta uti ab hominibus ejus judicio approbentur, et per hominum ora Deus ipse loquatur. (VERS. 7, 8.) *Rursumque Bala concipiens peperit alterum, pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, et invaluit*. Notandum quod cuique pene partui conceptio præponitur, quia per minimum est peccatum quod nulla deliberatione, solaque præcipitatione agitur; concipimus enim, cum disponimus. *Bala alterum* parit; et Nephthali a Rachel vocatur, cum sapientia mundi Dei sapientiam adulterine confundens, dilatari quærit in laudibus, et comparari laudatis, hæc omnia agens non vera affectione, sed nomine falso Rachel, id est contempla-

tionis. Nephthali namque dicitur, *dilatavit me*, vel *comparavit me*. Solent enim solitarie viventes ad publice prædicandum accedere, et exinde gloriolas exigere. Comparata itaque actualiter diffamatis invaluisse se dicit, dum quod valet, quodque potest efficaciter palam ostendit.

VERS. 9, 10, 11. — *Sentiens Lia quod parere desisset, Zelfam ancillam suam marito tradidit. Qua post conceptum edente IIS fetum, dixit: Feliciter; vocavit quæ nomen ejus Gad.* Per utramque feminam demonstratur quod in utraque vita agitur. Actualis, id est Lia parere desinit, cum bona intentio; quæ quasi conceptus vis est, in mente deficit, qua desistente Zelfa, id est inanis gloria adhibetur; ipsa enim *os iens*, ut supra dictum est, interpretatur, et ingenuitas spiritus ancillari societate scædatur. Concepta nequitia opus emittit pravum, transitorie videlicet prosperitatis eventum. Dicit ergo *feliciter*, cum honorum copia arriserit, sed non potest sinceriter, quia solam sæculi cariem quærit. Gad autem *fortuna* dicitur, et fortuna quam semper dubia sit et instabilis a nullo nescitur. Qui ergo filio fortunæ procreando et alendo instat, in salo interminabili fluctuat. (VERS. 12, 13.) Parit *Zelfa* alterum sub nomine *Lia*, et *Aser* vocat, cum humanæ laudis intentio sub actualitatis tegmine effectum gloriæ quasi filium assequitur, quod beatitudinis honore prædicat, in quo illud gloriæ genus intelligitur, quæ post mortem ad memoriam providetur; ut sunt ædificiorum insignia, pyramidum discrimina, nobilitas librorum, et carmina, quæ solent esse mortuorum monumenta, et hæc sunt *Aser*, id est beatitudo apud insanos maxima. *Aser* sane *beatus* dicitur; unde et *Lia* non verâ, sed imaginaria beatam se gaudet dici non a viris, sed mulieribus, quia levium et indiscretorum hominum animatur favoribus.

VERS. 14. — *Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum reperit mandragoras, quas matri Liae detulit. Ruben ab eo quod videt in medio, id est communi providet bono vocatus, piæ scilicet procurationis affectus, tempore messis triticeæ in agrum egreditur, cum prævolatione mentis ad finem sæculi per conscientie exercitationem rapitur. Messis enim triticea sanctorum ad cœleste horreum collectionem significat (Matth. xiii, 39). Unde et in Apocalypsi angelus hæc maturescente falcem mittere suadetur (Apoc. xiv, 15). Ager vero animus est, quem nunquam melius colimus, quam cum extremæ nostræ sortis reminiscimur, in quem egredimur, cum a pravis expediti negotiis ad ejus curam revertimur. Ubi mandragoras Ruben, id est prudens sollicitudo reperit, et matri Liae defert, cum divinæ inspirationis ab internis odorem contractum ad efficaciam sanctæ actualitatis, quæ totius pietatis genitrix est, transfert. Mandragora nempe pigmentaria herba est. Dicitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui, Ac si rediviva jam vis contemplationis tactæ divinitus actioni inferat. Quem pii operis recepisti instinctum, participa eum quem*

habes devotionis affectum ad contemplandi exercitium. Illa respondit: (VERS. 15.) *Parumne tibi videtur; quod præripueris maritum mihi, nisi etiam et mandragoras filii mei tuleris?* Quod est dicere: Intellectum, a quo maritali tenore regor, contemplandi egregieque vivendi gratia, dimovisti ab actuali officio. Quod mihi magis suppetit ac adjacet, hocque parum æstimas, nisi etiam hanc momentaneam superni odoratus visitationem, ad solius cogitationis exercitationem contrahas? *Dormiat tecum*, inquit, *hac nocte pro mandragoris filii tui*, id est conquiescat tecum in hæc negotiorum turbulentia, quæ activæ est vitæ infesta, tantum ut ad internæ dulcedinis respirem, ad Deum quam dulcis est, gustandum fragrantias.

VERS. 16. — *Redeuntique ad vesperam de agro Jacob, egressa est in occursum ejus Lia. Ad me, inquit, intrabis, quia mercede conduxisti te pro mandragoris filii mei. Ad vesperam redeunti de agro Jacob Lia in occursum egreditur, cum defervescente inanis gloriæ æstu de exercitio interiori, spiritui vero virtutum supplantatori ad Dei intentionem redeunti Lia, id est opportunitas sancti laboris occurrit, et introitum conscientie patentem suggerit, quia odoramenta puræ dilectionis quæ pia sollicitudo actualitatis devotæ proles sibi intulit, Racheli, id est contemplationi ut ad Deum usque videndum amor ipse redundet, actionalitatis dignæ gratia præstitit. Dormivit cum ea nocte illa. (VERS. 17, 18.) Et exaudivit preces ejus Deus, concepitque, et peperit filium quintum, dicens: Dedit mercedem Deus mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. Appellavitque eum Isachar.* Jacob cum Lia nocte dormit, cum spiritus noster in boni operis labore etiam inter obscuritates tentationum acquiescit; sic enim Deus preces suorum præcipue exaudit: *concepit* affectu, *peperit* opere *filium*, non *quartum*, id est per temporalia diffluentem; quatuor enim sunt tempora, sed *quintum*, id est animum singulari auctoritate hæc omnia transcendentem. Quinarius namque ex quatuor, et monade ac si præside constat. *Is merces* dicitur; sic enim *Isachar* interpretatur, ejus scilicet rei, quod ancillam totius spurcitiæ fetus parientem, viro, id est intellectui coercendam subjecerit. Cum enim Deo nos subdimus, tunc jam ac si ex debito nobis vitia subjicit Deus.

VERS. 19, 20. — *Rursum Lia concipiens peperit sextum filium, et ait: Dedit me Dominus dote bona etiam hac vice. Mecum erit maritus meus eo quod genuerim ei sex filios; et ideo appellavit eum Zabulon.* Parit Lia sextum filium, cum integre ac perfecte assequitur operationis gradum. Sexta quippe die Deus perfecit opera sua (Gen. ii, 2). Dotalam se dicit dote bona, non solum in conversione cum ad Dei pervenit timorem, sed etiam præcipue cum **119** ad neque morte, neque vita separabilem effertur amorem. Cum ad homini, inquit, possibilem deveni perfectionem, id est postquam sextam edidi prolem,

jam necessario mihi copulabitur maritus intellectus, quia plene evacuavi quæ sunt carnalis affectus. Zabulon dicitur *fluxus noctis*, vel *habitaculum fortitudinis*. Jam nunc itaque nobis impassibilibus viventibus fuit nox, id est ignorantiae sæcularitatis adversitatum quæ sit in mente defectus, et incipit esse habitaculum fortitudinis contra omnia pericula interior homo reffectus. (VERS. 21.) *Post quem peperit filiam nomine Dinam*. Licet Dei habitaculum anima sit, licet contra incursus omnes fortiter obsit, Dinam opus est, feminam ad extremum semper pariat, ut scilicet post virtutes fragilitatem propriam sibi objiciat, ne intumescat. Dina vero interpretatur *judicium istud*, vel *causa*. Judicium sane istud, id est discretio habenda est, inter optima quæque causa videlicet subreptionis ineptæ.

VERS. 22, 23, 24. — *Rachelis quoque recordatus Dominus exaudivit eam, et aperuit vulvam ejus, quæ concepit, et peperit filium. Abstulit, inquit, Deus opprobrium meum. Et vocavit nomen ejus Joseph. Rachelis Deus recordatur, cum ad sui ipsius notitiam contemplativi cujuscumque mens Deo aspirante reducitur. Exaudit, cum affectui effectum ingerere se ostendit. Vulvam aperit, cum semini divino per dilationem charitatis in mente locum facit. Parit ergo filium, ex quo suum dicit ablatum opprobrium, quia, postquam ad divinæ speculationis pertingit officium, id est desideratæ spei exprimit tandem filium, ancillarum quod sibi incumbat adulterii Deus repellit opprobrium. Unde vocat nomen ejus Joseph, id est augmentum, quia hujus qua temporaliter adhuc et juxta posse Deum prægustamus speculationis initium, æternæ visionis præstolatur augmentum. Ad-dat, inquit, mihi Deus filium, in speculo scilicet, et ænigmatè videnti conferat, et adaugeat veræ et apertæ cognitionis fructum. (VERS. 25.) Nato autem Joseph, dixit Jacob socero suo: Dimitte me in patriam, et ad terram meam, etc. Postquam perpetuæ visionis Dei augmentum per spem menti innascitur, Jacob, id est intellectus ad Laban, id est candorem æternum, cui lux vera præsidet, loquitur, qui socer dicitur, quia duabus pater est filiabus, activæ scilicet et contemplativæ, quæ ad formam supercœlestis candoris illius instituuntur in gremio terrestris Ecclesiæ. Dimitte me ut revertar in patriam et terram meam, id est liberum me, et absolutum corporeo compede accipe volentem reverti in patriam, de qua devolutus sum, et in terram ubi immobilitatis statum obtineam. (VERS. 26.) Da mihi uxores, et liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam, id est ne protrahas, mihi actuale, qua die et nocte, juxta Apocalypsim, requiem non habeam Deum laudando (Apoc. xiv, 14), et contemplativam nil aliud præter Deum cogitando, et fructus operum in cœlis vere reges, vere liberos, pro his enim non pro terrenis tuæ servivi gloriæ, ut abeam, et amplius non ero in ærumnis. Tu nosti servitutem, qua servivi tibi. Ac si dicat: Tu Hierusalem superna mater nostra, conscia tibi es quibus carnis, et mundi tentationibus*

A tuæ claritati emerendæ militaverim, cum hæc et tu passa sis.

VERS. 27, 28. — *Ait Laban ei: Inveniam gratiam in conspectu tuo: Experimento didici quod benedixerit mihi Deus propter te. Constitue mercedem tuam quam dem tibi.* Laban ad Jacob loquitur, cum candidatus cœlestium exercitus, intellectu interprete et ad ipsum etiam intellectum dicere videtur: Si tibi aliquantis labor præsens protrahitur, magna cum ad usum beatitudinis meæ veneris mea gratia apud interiorum oculum tuum invenietur: certum enim experientia fecit, quod Deus incrementum gloriæ ac lætitiæ spiritibus beatis confert, quoties ad cœlestis regnum glorificandus accedat. Nam dicit magnus Origenes (in cap. x Levit. hom. l. 7, ante med.) non perfectam sanctos habere lætitiā, quandiu videant fratrum suorum sub temporali tempestate moestitiam, unde constat suum vehementer augeri de consortium ereptione triumphum, et gloriam. Dicit ergo, id est providendo perpende mercedem quam a me tibi dari possis? Talia agimus cum sanctis spiritibus, quoties eorum patrocinia ad gloriæ obtentum exquirimus, et hoc ab eis intellectualiter sapientes audimus. (VERS. 29.) *Tu nosti, ait Jacob, qua molestia tibi animi carnisque servierim emerendæ, et quanta, o beatorum societas, in manibus meis fuerit possessio tua, id est quanti habuerim possessionem tuam, quæ Deus est, in exercitio manuum, id est operum meorum patuit. (VERS. 30.) Modicum habuisti antequam venirem ad te.* Imminutus erat supercœlestis numerus tuus, antequam humana natura consociaretur gloriæ tuæ; et nunc, o beate exercitus salvatorum, meo dives factus es collegio: *benedixitque tibi, id est multiplicavit te. Dominus ad introitum meum. Justum est igitur ut et ego aliquando domui meæ provideam.* Quod totum est: Vos certa felicitate gaudetis, idemque in miseria constitutis postulare debetis, quod et facitis; obtinete igitur mihi quod justum est, ut sicut vobis, dum advixistis, providistis, sic et ego domum Patris in qua mansiones multæ sunt (Joan. xiv, 2) mihi provideam. Et domui certe providet, qui ut sit de quibus honestanda est domus studet.

120 VERS. 31, 32. — *Quid dabo tibi? Nil volo ait Jacob, sed si feceris quod postulo, iterum pascam, et custodiam pecora tua. Nil, ait ratio, a te, o sancta civitas, terreni emolumenti quæro, sed si gyraveris omnes greges tuos, id est si alio circumspersionis ambitu omnem virtutis utilitatem videre me obtentu tuo feceris, et separaveris omnes oves varias, et sparso vellere, in ipsis scilicet virtutibus vili, cujusque admisionem et operis, per favorum auras ac si velleris quo membra super terram teguntur sparsionem, discernere mihi impetraveris, quodcumque rufum fuerit passione desiderii vel cognitione peccati, hoc enim color iste significat; quodcumque maculosum incursione delicti, et varium subripiente hypocrisi, pro magno mihi munere patiâr ascribi, nil sane mihi utilius quam cognitio mei. Dicitur enim: Judicium, et deinde justitiam in Jacob tu*

fecisti (Psal. xcviij, 4). Si tu, inquam, o cœlestis mater pia interpres, id mihi impetres, qui hactenus sub timore pavî cœlesti pabulo quæque interiori homini congrua, a modo iterum pascam, et custodiam, id est et alimoniam vitæ procurabo, et vitalibus studiis sollicitudinem custodiæ delegabo. In ovibus vero et capris mercedem suam dicit, dum in beneficiis actualibus, quæ per oves signantur, quia fetu, fructu, et vellere prosunt, et in contemplativis, quæ per capras, quia pascuntur in arduis, in præsentî mercedis initium credit. (VERS. 33.) *Respondet mihi cras justitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te*, id est concurret, et digna mercede conveniet ac consonabit mihi justitia, quæ in principio mei accusator existam, cum Deo remunerante in conspectu sanctorum vita mea placuisse probabitur.

VERS. 34. — *Gratum, inquit, Laban, habeo quod petis.* Nil enim grätius spiritibus beatis, quam quod æternæ gratia geritur salutis. Hæc autem cum intellectualiter intra nos agimus, et nos dicimus, et quasi cœlitus nobis responderi sentimus. (VERS. 35.) *Et separavit in die illo capras, et oves, hircos et arietes, varios et maculosos*, id est in illa qua hæc cogitat, spirituali luce discernere fecit Jacob, id est, rationem, inter contemplativa et actualia; inter lascivos et animales motus, et arietes-rationalitatum, quæ nobis præbent ducatus, et in his omnibus pensare quid varietatè hypocrisis, quid naturali fœditate peccatur. *Cunctum autem gregem unicolorem, id est albi et nigri velleris tradidit in manus filiorum suorum.* (VERS. 36.) *Et posuit spatium itineris inter se et generum dierum trium, qui pascebat reliquos greges ejus*, id est omnem virtutum frequentiam, quæ per innocentiam unicoloriter albet, tamen et nigredinem memoriæ peccatorum non passibiliter, sed ad Deum, qui de his eruit ardentius prædicandum laudabiliter tenet, *in manus filiorum*, id est in potestate sanctorum, quibus certa jam Dei filiatio est, quia sibi jam glorificatis peccare nec libet, nec licet, custodiendum præbet, et ponit, id est æstimat differentiam inter proficientem intellectum hominis et cœlestem senatum, et active et contemplative magistrum duarum uxorum genitorem spiritualium, integerrimam Dei cognitionem, in quo est Trinitatis ac si trium dierum mysterium. Ipse intellectus *reliquos pascit ejus greges*, quia alterius modi minus scilicet perfectas in hoc sæculo nutrit virtutes.

VERS. 37. — *Tollens ergo Jacob virgas populeas virides, et amygdalinas, et ex platanis, ex parte decorticavit eas; detractisque corticibus, in his quæ exspoliata fuerant, candor apparuit. Illa vero quæ integra fuerant, viridia permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius.* Per amygdalum quæ sola in tribus his fructifera est, intelligentiam accipimus, in qua est cuncta passionum carnis amaritudine, et humanitatis duritia, ac si cortice et testa Dei notitia nucleus. Per populum et platanum

A imaginatio, et sensualitas innatur, quibus dum media intelligentia dominatur, utraque per se solam infructuosa ejus vicino sapore conditur. Virgæ virides rectitudines internæ sunt charitatis succo madentes, horum trium ordinatos, et veluti ad regulam ductos mores, homo peccati subversor idem Jacob accipit, et ex parte superficiem corticis, id est extrariæ visionis abscindit; et mox interioris gratiæ candor apparet; et quia imaginationis sensualitas prorsus a vanitate visibilium exui non prævalet, in his quæ exspoliari non possunt viror bonæ intentionis permanet; perficere enim invenientivelle adjacet (Rom. vii, 18), et sic efficitur *color varius*, dum incipit dividi adversus carnem spiritus. Ubi enim hæc non est varietas, totus sibi complacet homo vetus.

VERS. 38. — *Posuitque eas in canalibus.* Has ponit in canalibus ubi aqua effundebatur, dum quidquid rectum habet fundat quodammodo et stabilit in humilitate, ac depressis interioris exteriorisque hominis sensibus, ubi illabi solet gratiæ supernæ unda cœlitus, scilicet *ut cum venirent greges ad bibendum ante oculos haberent virgas*, id est quoties accederent cogitationum, et cæterorum motuum turbæ, ad spiritualitatis consilium, propositæ directionis regulas haberent ante cordis intuitum, et ad earum conciperent studia et charismata meliora conspectum. Bonorum sane suorum contuitu accenditur ad potiora probus quis.

VERS. 39. — *Factumque est ut in ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, et parerent maculosa, ac varia, et diverso colore respersa.* Calor est **121** coitus cum torpida nostra animalitas, quæ per oves figuratur, spiritui quasi maris fervori conjungitur. In hoc calore oves intuentur virgas, dum simplices ac hebetes cogitatus nostri rectæ intelligentiæ sollicite intendunt sententias; et pariunt *diverso colore respersa*; quo enim subtilius sua inspicunt intima per divinam inspirationem, eo magis propriæ instabilitatis, ac vanitatis veritati adversantis inveniunt varietatem. (VERS. 40.) *Divisitque gregem Jacob, et posuit virgas ante oculos arietum.* Arietes namque, id est intellectus cogitationum, tanquam gregum duces, dum mysticas oves imprægnare nituntur, opus est ut a virgarum considerata directione non avertantur. *Erant autem alba quæque et nigra Laban; cætera vero, Jacob, separatis inter se gregibus.* Hoc paulo supradictum est, nec repetam.

VERS. 41. — *Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Jacob virgas ante oculos arietum, etc.* Prima ascensio, sicut prima resurrectio, est, cum spiritualitas animalitatem ad bonis operibus fetandum subjugat. In canalibus ergo sensuum demissorum, et quasi cavatorum, ubi fluant undæ fidelium aquarum, ponendæ sunt virgæ gubernationum, ante considerationem scilicet intellectum. Nota verborum singulorum sonos, et concordias; humilitas in canalibus, in aqua spiritus sanctus, qui propriè se infundit humilibus ex quo procedit

virga, totius scilicet directionis ac justitiæ vis, quod proponitur arietibus, id est intellectibus.

VERS. 42. — *Quando vero serotina admissura erat, et conceptus extremus, non ponebat eas. Serotina admissura intelligitur, cœlestis perceptio regni in ultimo, non sicut hic particulariter, sed plenarie omnes impleturus. (Ephes. 1, 23), et omnia in omnibus futurus. Deus in omnium corda admittitur. Ibi conceptus extremus, id est Dei laudandi indeficiens propositum cui nullius alterius rei succedit affectus, cum fuerit, sententias, quibus propriam dirigat mentem, ponere ibi homini opus non erit, qui regentem omnia Deum in se habebit; quæ enim primi temporis sunt, Jacob sunt, id est ad supplantationem peccati attinent; quæ serotina, id est in mundi fine restantia secundum sinceritatem supernæ claritatis candent, hoc est ad Laban pertinent.*

VERS. 43. — *Ditatusque est homo ultra modum, et habuit greges multos; ancillas, et servos, camelos et asinos. Ditatur homo ultra modum, cum nimia justitia vertitur in indiscretionis vitium. Unde et habet multos greges, quia ex nimia sui fiducia multas incidit animi divisiones. Ancillas et servos habet, motus scilicet ancillariter ac sordide petulantes, et serviliter protèrveque contra spiritum rebelles, camelos quoque pondere cupiditatis, ac si gibbi ad terrena proclives; et asinos, stupidos videlicet inertia, et segnes.*

CAPUT XXXI.

VERS. 1. — *Postquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Jacob omnia quæ fuerunt patris nostri, et de illius facultate ditatus, factus est inclytus. Interior homo, cum a recto deviat querelas cogitationum supernæ claritatis filiatione gaudentium intelligit. Arrogavit, inquit, sibi omnia quæ Deo patri cœlesti attribuere debuerat, et de opulentia interiori quæsivit exterius famosus haberi. Inclytus ab eo formatur nomine, quod est clio, quod Græce dicitur fama.*

VERS. 2. — *Animadvertit Jacob faciem Laban, id est gratiam superni luminis, quod non esset erga se sicut heri et nudius tertius; id est eo modo quo cum præsentem gloriam quasi prætereuntia et difflua despiceret, sicut heri, quæ res jam præferita est. Nudius ex nunc et die componitur. Non est erga se Laban ut nudius tertius, id est uti quando præsentem corde suo divinæ luci in contemplatione Trinitatis spatiabatur, (VERS. 3.) maxime dicente sibi per ora Scripturarum Domino: Revertere in terram, id est in eam mentis stabilitatem, qua patres tui cœlici cives, quos imitari proposuisti, constitisse noscuntur, et ad generationem tuam, rectorum scilicet quæ benedicetur; et hæc te agente ero tecum.*

VERS. 4, 5. — *Misit et vocavit Rachel et Liam in agrum, ubi pascebat greges, dixitque: Video faciem patris vestri quod non sit erga me. Mittit desiderium vocatque per præmium contemplationis, et actionis usum, ut redeant in spiritualis exercitii agrum,*

A ubi deficientes fame interea pascat verus Jacob greges cogitationum. Intelligo, ait, serenitatis divinæ dignationem a me averti. Deus autem patris mei fuit mecum et gratiæ ejus dona recolo. (VERS. 6.) *Et ipsæ nostis quod totis viribus meis servierim patri vestro, ei scilicet qui utriusque auctor vitæ est Deo. Hæc me egisse certum teneo. (VERS. 7.) Sed pater vester circumvenit me, id est oblatæ dulcedinis conversionis initio illexit me blanditiis, et mutavit mercedem meam decem vicibus, id est cum meruissem 122 jam diutino labore animi quietem, quinarium, qui in externis sensibus; itemque quinarium sensualitatis, qui etiam vivacius imaginaliter menti inest, quod utrumque pro decem vicibus intelligi potest, naturaliter quidem cum rationem impugnet, non in pacem mihi sed in bella mutavit, sed non permisit eum Deus ut noceret mihi, id est cum sit essentialiter Deus propriumque Deo sit, ut sit pius, ipsa sua naturalis gratia non sivit eum, ut imminens tentationis prælium permetteret verti in exitium mei.*

VERS. 8. — *Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuæ; pariebant omnes varios fetus. Quando autem e contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede; omnes greges alba pepererunt. Quod est dicere, sua originalis clementia eum vere cohibuit a nocendo, quia si intellectualiter aliquando in meipso per meipsum dixit, ut varietatis meæ instabilitati cognoscendæ instarem, hocque mihi datum pro mercede putarem; sic mea vota complevit. Si quando virtutis alborem ipso dictante quæsivi, cogitationes et motus interni eodem opitulante beata ac læta studia conceperunt.*

VERS. 9. — *Tulit Deus substantiam patris vestri, et dedit mihi, id est a rationalitate sui cui quondam inserviebant, tulit intellectum, memoriam, ac voluntalem Deus, quæ vere substantia patris vestri hæud dubium quin ipsius Deus est; et dedit mihi ea probe et utiliter frui. (VERS. 10.) Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, et vidi in somnis ascendentes mares super feminas, varios, et maculosos, et diversorum colorum, id est cum ad hoc jam proficerem, ut sterilitates ineptorum cogitatum proponere quidpiam fructuose deberent, erexi ab infimis intentiones meas, et dormiendo forensibus ac vigilando intrinsecis, vidi, quod est intellexi, rationalitatum vires mollibus desideriis ac si mares feminis præsidentes, et varias carnalium miseriarum, spiritualiumque maculas indicantes.*

VERS. 11. — *Dixitque angelus Dei ad me, vel ratio scilicet, vel Scripturæ sermo, in somnis, clauso sane a visibilibus obtutu cordis: Jacob? inquit: Ac si dicat: Nominis tui memento, et vitia supplantato. Et ille, Adsum, ait, id est curæ interiori præsto sum. (VERS. 12.) Leva, inquit, oculos. Quod superius expositum est. Et est sensus: Quod internâ visione quasi in somnis videram, hoc Scripturarum nuntio de levatione oculorum, et de marium ascensione didici, certumque teneam. Vidit enim omnia quæ*

fecit tibi Laban, id est intelligere te feci quæ adversa tuleris propter claritatis æternæ gloriam. Laban fecisse dicitur, quorum causa fuit ut fierent. Non debes ergo lascessere pro quo tibi contigit tanta ferre. (VERS. 15.) *Ego sum Deus Bethel*, id est domus Dei, scilicet Deus qui te domum valeo facere meam, *ubi unxisti lapidem*, id est ubi per me inhabitatorem, qui oleum sum, id est charitas, leniorem mitioremque habuisti sub timore cœpti propositi gravitudinem et asperitatem; *et votum vovisti mihi*, perseverandi scilicet intra ipsum disciplinæ rigorem. *Nunc ergo surge*, quod est quandiu nunc, id est præsens tempus habes, et, juxta Apostolum quandiu, *Hodie dicitur* (Hebr. III, 13), ab inertia excutere, de futuro enim incertus es; *et egredere moribus de terrenitate tua revertens in terram*, veram scilicet soliditatem viventium regionem, *quæ natiuitatis tuæ est*, id est originaliter tibi debetur.

VERS. 14. — *Dicunt Rachel et Lia*, cum quibus et totus vitæ actus et intellectualiter iste tractatus: *Nunquid habemus residui quidquam in facultatibus et hæreditate domus patris nostri?* Quod est: Nos, quibus decem vicibus mutavit mercedem, quibus tot difficultates injecit, quid residere spei sperare nobis poterimus in regno et gloria Dei? (VERS. 15.) *Nonne quasi alienas reputat*, quasi male agentes periculorum questionibus gravat? Vendit, dum tentationibus inseri permittens nostræ nos libertati subducit. *Pretium ex venditione exigit*, cum gratiarum actionem, et omne gaudium, cum in tentationes varias inciderimus a nobis quærit (Jac. I, 2). *Hoc pretium ipse comedit*, quia eum permaxime patientia nostra pascit. (VERS. 16.) *Sed tulit Deus opes patris nostri, et dedit nobis ac filiis nostris*, id est a diaboli cultu tulit Deus naturaliter substantiæ nostræ a se insitas bonitates, et fecit tam vitæ nostræ in præsentia, quam *filiis*, id est fructui mercedis nostræ profuturas. *Tulit autem Deus opes patris nostri*, ita dictum est, ac si dicat opes suas, sicut est illud: *Pluit Dominus a Domino*, id est a seipso. In prophetis abundant talia. Fac itaque omnia quæ præcepit tibi cum eum intelligas in omni etiam adversitate tibi cooperari.

VERS. 17, 18. — *Surrexit igitur Jacob, et imposuit liberis et conjugibus suis super camelos, abiit. Tulitque omnem substantiam, et greges, et quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan.* Surgit cum se adversum se animus erigit. Conjuges et liberos camelis imponit, cum utramque vitam, et opera ex eis pro sola cœlesti libertate procreata, **123** ponderositate carnis præponit, hisque ac si jugo deprimit. *Omnem substantiam*, naturalia dona, *greges*, accipe cogitatum frequentiam, quæ in Mesopotamia, id est, in elevata vocatione, quod est superna dignatio. Cum ad conversionem venimus, conquisivimus; sicque *ad patrem*, in quo æterni risus gaudia sunt, in terram veram, scilicet stabilitatem; *Chanaan* quod est mutationis pergimus, ubi vere a corruptibilitate immu-

tabimur (Psal. CI, 28). Unde psalmus est: Pro his qui commutabuntur (Psal. XLIV, 1).

VERS. 19, 20. — *Eo tempore Laban ierat ad tondendas oves, et Rachel furata est idola patris sui. Noluitque Jacob confiteri socero suo quod fugeret. Eo tempore*, id est ea animi temperie, qua ad Deum tenditur, *Laban*, quod est claritatis internæ desiderium, *ierat*, quod est, ire nos fecerat, *ad tondendas oves*, exspoliandas videlicet superfuitatibus cogitationes; sed incassum sæpe nitimur eas abscidere, quia *Rachel* cum videndo omnium principio se putat inhærere, *furtim idola*, id est formularum phantasmata pro ipso Deo sibi contrahit in mente, ad se enim relabitur ex humanitate. Non vult *Jacob confiteri socero* quod fugiat, quia homo etsi videat quid cavere debeat, non vult tamen carnis amore retractus operum exhibitione fugam culpæ exprimere, licet culpam animi rationalitate diffugiat. Socer vero Deus est, cujus filiabus actioni, et contemplationi jungimur, cui opere potissimum confitemur.

VERS. 21, 22. — *Cumque abisset tam ipse, quam omnia, quæ juris ejus erant, et amne transmissio pergeret* contra acervum testimonii, sic enim interpretatur *Galaad*, *nuntiatum est Laban die tertio quod fugeret Jacob*. Postquam intellectus et omnia quæ ei subjici debent pio desiderio jam eunt, et fluctus curarum sæculi transmittunt, ad acervum, qui infra per amorem proximi dilatatur, et sursum in Dei dilectione acuminatur, verus ipse Jacob pergit, ibique mortem, qua nubila vallis hujus declinet, invenit. *Die tertio*, id est per Trinitatis, quæ Deus est, intelligentiam nuntiamus candidato sanctorum exercitui fugæ nostræ, qua peccata evitamus, notitiam. A sanctis enim spiritibus, tanto magis continentia nostra noscitur, quanto majore Dei cognitione illustramur.

VERS. 23. — *Qui assumptis fratribus suis*, id est spiritibus angelicis in nostrum auxilium precibus veri Laban ascitis sub Deo Patre fratribus suis, *persecutus est eum septem diebus*, id est totius vitæ spatio, quæ septem diebus volvitur, divinis prosequitur adminiculis, angelis ad eos venientibus, qui hæreditatem capiunt salutis (Hebr. I, 14); vel persequitur vitia Jacob impetratis ei muneribus gratiæ septiformis, et in monte *Galaad* comprehendit, in excellentia scilicet proximi et Dei charitatis, quod speciale est testimonium nostræ Christianitatis, nos plene superni candoris delectatio apprehendit. *Acervus* autem, ut dixi, infra diffunditur, superius angustatur, in quo est et amor proximi, et contemplatio Dei. (VERS. 24.) *Viditque in somnis sibi dicentem Deum: Cave ne quidquam aspere loquaris contra Jacob*. Laban, id est candida illa civitas, jam in divina quiete consopita, videt, id est intelligit Deum sibi inspirantem non contra homines propriæ naturæ participes, qualibet asperitate debere moveri, sed suæ anterioris fragilitatis memoria eis compati.

VERS. 25. — *Jamque Jacob extenderat in monte A tabernaculum, cum ille consecutus eum fuisset cum fratribus suis. Tabernaculum Jacob extendit, cum exercitium divinæ militiæ fidelis quilibet amplificat, et producit. Ille consequitur cum fratribus suis, cum angelorum sanè subsidio precum munit auxiliis. In eodem monte Galaad Laban fixit tentorium, quia in utriusque vitæ studio et eminentia statuit olim dum carne adviveret; felix illa civitas, intentionis desiderium. Intentio nempe et tentorium a tendendo dicuntur.*

VERS. 26, 27. — *Et dixit ad Jacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio? Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi ut prosequerer te cum gaudio et canticis et tympanis et cithara? Ac si dicat: Cum jam te videas B constitutum in cacumine charitatis, unde inconsultis exemplis meis, quam regnare per malorum victoriam probas, quod est clam me, abigere elegisti a te diligentias vitæ utriusque, quasi, id est revera, captivas gladio, id est abductas mortali desertionis et apostasiæ peccato. Cur, inquam, coeptum propositum ignorante me, id est indiscusso, ut prædictum est, me, expavescere, quod animo fugere est, voluisti, nec indicare retractatis triumphorum meorum consiliis, ut mox per eadem concepto vigore gaudia comparationis meæ tibi conferrem, cantico internæ lætitiæ fastidium dimoverem tympanum divinæ speculationis omni ære perennioris; hic enim incipitur, et in futuro nunquam C finitur, et dulce mirum in arcanis Dei resonet, et citharam, quo magnis atque minoribus proximis congruus amor quasi sonus cordis infertur, admo-verem. Dum enim ultra modum ditaris, dum de circumventionem et mercedis imitationem conquereris, quasi ignorante me agere cœperis.*

VERS. 28. — *Non es passus ut oscularer filias meas, id est, ut ore et spiritu consiliorum meorum, et intentionum, quæ in meis vides actibus, 124 imbuerem vitas tuas, quas ob conformitatem mei ac si matris, meas dico filias. Stulte operatus es, et nunc (VERS. 29) valet manus mea reddere tibi malum. Quod est: Potens est Deus, qui manus, id est fortitudo mea est, reddere tibi malum nunc, scilicet in æternis, quibus nil præterit, nec futurum est, sed semper præsens. At Deus patris vestri, Deus, videlicet Pater vester, heri dixit mihi, id est per memoriam præteritæ meæ passionis, quam in homine vivens expertus sum, innotuit mihi, ne hominibus compati dedignarer, licet jam in gloria delinerer.*

VERS. 30. — *Esto, inquit, ac si dicat: Ponamus modo te ubi pro certo ad tuos cives, videlicet cœlicos, et domum patris supercœlestem redire cupere, sed illud quomodo defendere poteris quod furatus es deos meos, id est quod non recte, dum ultra modum tibi dives videris, et in contemplando subtilis, et phantastice tibi Deum per innumeras imagines fingis? Quod enim furtim fit, non recte fit. Deos ergo furatur, qui privatim quomodo*

formas Deo attribuat, machinatur. (VERS. 31.) Sed Jacob, spiritus scilicet noster ac si ratiocinans, infert: Quod inscio te profectus, scilicet quod inconsulte a tua conformitate paulo digredi conatus sum, timui ne violenter auferres filias tuas, id est ne nimietas aggressi propositi faceret me decidere ab utraque vita.

VERS. 32. — *Quod autem furti me arguis apud quemcumque inveneris Deos tuos necetur coram fratribus suis [al., nostris]. Quod est si falsæ credulitatis me arguis in quocumque animi sensu quidpiam repereris de Deo fictitium, aliorum ejusdem mentis intellectuum aboleatur iudicio. Scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris aufer. Quod est scrutari, me doce, et quidquid tuorum, id est spiritualium quæ tibi magis competunt rerum apud me, scilicet apud sensualem imaginationem meam corrumpi videris, exemplo ac prece dimove. Hæc ex contemplatione claritatis sanctorum intellectualiter et inferri et referri solent. Hæc dicens ignorabat quod Rachel furata esset idola. Sunt sane qui magnum quid sese contemplatos putant, si aliquas gloriosas formas Deo ascribant. Ignorant enim quod Rachel quæ tota intellectualis esse debet furtum faciat, si imaginarium quidquam ad libitum de Deo confingat.*

VERS. 33. — *Ingressus ergo Laban tabernaculum Jacob et Liæ, et utriusque famulæ, non invenit. Jacob et Liæ tabernaculum, rationis est et actionis piæ exercitium; utraque vero famula, quælibet virtutum genera utrique vitæ subsidentia. In quibus totis Laban non invenit idola, quia in his quæ scientialiter secundum hominem administrantur, consulta supernæ claritatis spiritualitas, divinas quandiu de Deo non agitur non invenit formulas.*

VERS. 34. — *Cumque intrasset in tentorium Rachelis, illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, seditque desuper. Tentorium Rachelis intrat cum ea quæ in Deum usque tenditur contemplationem Laban, id est spiritualis splendor examinat. Spiritualis autem judicat omnia (I Cor. II, 15). Unde, spiritu illustrante animum, Rachel, id est interna discretio festine abscondit, quidquid de Deo corporeum cogitabat, superponens virtutes animi, quæ sunt stramenta cameli, id est, munimenta et ornatus torpidæ carnis, in quibus disquirendis multo licentius potest quisque versari, quam sine imagine Deum contemplari; et desuper sedet dum fundata virtute substanti stultis phantasmatum discursibus deprimendo præsidet. Scrutantique tentorium, et nil inveniendi (VERS. 35) ait: Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo, quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Ac si dicat: Ne indigneris, domine, cui uti Domino subest, quid, et cui voluerit dare, quod coram te, in interiori scilicet homine assurgere ad te, ut es, contemplandum nequeo, quia juxta morem humanæ mollietiei patior. Sic delusa sollicitudo quærentis est. Sollicitudo quærentis deluditur, cum, anticipante nos*

Dei gratia, per correptionem a nostræ discretionis A captu quod puniri debeat non invenitur.

VERS. 36, 37. — *Tumensque Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam et ob quod peccatum sic exarsisti post me, et scrutatus es omnem suppellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? Pone hic coram fratribus meis et tuis, et judicent inter me et te.* Cum humana mens tam districtè conscientiam oportere discuti pensat grande sæpius apud se fastidium tolerat, unde *tumens*, et quasi furibunda interius clamat. Quæ, ait, culpæ nimietas exigit, ut tanto zelo me insequendo, o spiritualis diligentia, efferveas, et totos animi recessus rimeris et colligas? *Quid invenisti penes me de substantia*, id est de his omnibus terrenitatibus, quæ merito substare et subesse debent domui tuæ, id est tuorum conscientia? Ponatur in iudicio divina tuæ et humanæ rationis meæ, et profecto pro mea immunitate peccati.

VERS. 38. — *Viginti annis fui tecum*, id est et denarium plenitudinis legis in mente, et denarium virtutum id est annorum perfectionis, Laban superno candori servavi **125** in opere, oves simplicium beneficiorum, et capræ contemplationum steriles a fructu per hypocrisim non fuere, arietes, rationales, scilicet motus, tanquam gregum cogitationum duces in memetipso per vitiorum admissionem non consumpsi (VERS. 39) *nec captum a bestia*, id est direptum a diabolo interius bonum sanctis quibuslibet non feci ostentui. Unde Psalmus: *Non confundantur super me qui quærunte te, Deus Israel* (Psal. LXVIII, 8). *Ego damnum omne reddebam*, compensando videlicet peccata laboribus; *quidquid furto peribat*, scilicet subreptione diaboli, *a me exigebas*, subaudis *restitui*. (VERS. 40.) *Die in his quæ intelligebam: Nocte in his quæ ignorabam*, id est in bonis et in malis, *æstu cenodoxiæ urébar in bonis*, et ex ipso torpore meo ac si gelu coquebar in malis; *fugiebat somnus negligentia ab intentionibus meis*, quod est *oculis*. Intelligentiam autem ad sola bona pertinere scimus; quia nil scitur, nisi quod verum est, et si falsum scitur, in tantum scitur, in quantum falsum esse scitur; quidquid vero verum est, bonum esse convincitur, in quantum verum est.

VERS. 41. — *Quatuordecim annis servivi tibi pro filiabus, et sex pro gregibus tuis.* Per quaternarium Evangelia, per denarium Legem accipimus. Quæ primo Legem, post Evangelium cum impleverimus ad filias coelestis matris Ecclesiæ, activam scilicet et contemplativam, accedemus. Sex vero ad plenitudinem cum pertineant, quia sex diebus omnia Deus fecerit, annos virtutum claritudinibus integros a nobis exigimus plenarie, ut cogitationum gregibus dominari possimus ad similitudinem civitatis supernæ, quæ has jam possidet inconcussa penitus pace. *Immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.* Mercedem immutatam decem vicibus queritur, dum corporis, quod quaternario propter elementa signatur; et animæ, quæ ternario b tria sua præcipua bonâ impassibilitatem sperans;

et Deum, qui Trinitas est, medullitus nosse quærens carnalium tempestatum mole, etiam ab spe mercedis in timorem poenæ convertitur.

VERS. 42. — *Nisi Deus patris mei Abraham, id est Deus, qui præsidet rationi meæ cohibuisset.* Abraham enim, pater videns populum dicitur, et intellectui paterne providere vulgo cogitationum pertinere proprie scitur; *et timor Isaac*, id est timor amissionis gaudii æterni. Isaac enim dicitur *risus*, forsitan ob tot difficultates. O Laban, id est coelestis claritas, quæ quo amplius a me quæritur, tanto magis differitur, nudum prorsus et impotem justitiæ dimisisses in libidines, quibus corpus afficitur. *Afflictionem et laborem manuum*, id est operum meorum, *respexit Deus*, sub qua malorum tribula hæc tantilla bona operer; *et arguit te heri*, id est argumentis evidentibus præteritæ humanitatis tibi ostendit quam clementiam debeas his qui periclitantur, cum tu portu potiari salutis. Heri autem pro præterito ponitur.

Hinc Isaias *præparata est ab heri Topheth: (Isaia. xxx. 33)*. Hæc præcipue aguntur in conscientia, cum sanctos ardenter expetimus, et tarde opitulari sentimus.

VERS. 43. — *Filiae et filii*, ait Laban, *et greges tui, et omnia quæ cernis, mea sunt.* Ac si Jerusalem superna loquatur. Infirmæ et fortes animæ in Ecclesia seu rectores vel regendi motus in conscientia et cogitationum in inum coacta congeries, et si, qua sunt quæ penes te proba intenderis, ex meis ea exemplis habes et doctrinis. *Quid possum facere filiis et nepotibus meis?* Quod est: His quos ad fidem, vel opera genui, vel his qui ad idem geniti sunt per eos quos genui, quomodo nocere queam? Ne ergo tumeas, ne jurgia intrare concites, sed (VERS. 44) *Veni ad conformitatem mei, et per hoc inibimus fædus amoris debiti, ut sit testimonium amor ipse, quod non avellaris a mea mutatione.*

VERS. 45. — *Tulit itaque Jacob lapidem*, intellectus scilicet arripuit sibi animi soliditatem, ne deinceps evolet in vanitatem, hancque in titulum erigit, quia ad eam concitatis quibusque intra vel extra motibus, quasi ad quoddam præsidium insigne recurrit. Soliditas autem, ipsa est sincera humilitas. (VERS. 46.) *Dixitque fratribus suis.* Fratres sunt vel robusti quique motus animi, seu virtutes, ac si filii ex eadem mente geniti. *Afferte lapides*, scilicet proponite in omni actu vestro affectus solidos ac humiles. *Qui congregantes fecerunt tumulum*, id est ad unitatem contendentes justo ordine dilataverunt se per charitatem inferius, ut subtiles fierent in contemplatione superius. Super hunc comedunt, dum in charitate radicati, et fundati divina dulcedine (Ephes. III, 17), quæ diligentibus in promptu est, sese reficiunt.

VERS. 47. — *Vocat Laban Tumulum testis, et Jacob Acervum testimonii, unusquisque juxta proprietatem linguæ suæ.* Aliter sentit et loquitur Laban, aliter Jacob, quia alius intellectus est superne jam viventium, et alia efficacia, alius in carne degentium, et alia eorum desideria. Tumulus mortuorum usitate solet dici. Et plus est testis quam testimonium, quia ma-

gis testimonium eget teste quam testis testimonio. A Laban ergo candidus ille senatus, qui mortem jam obiit explicito testimonio fidei, ac operis jam testis emeritus factus est. Jacob autem præsens fragilitas, acervum multo sudore congerit, dum professionis suæ testimonia gerit. (VERS. 48.) *Tumulus testis* est inter Laban et Jacob, dum et Jacob jam salvatorum inhiat sorti, et salvati jam condescendunt **126** adjuvando salvandorum passioni. Cum enim ad exemplum sanctorum reminiscimur, quasi ad tumulum respicimus, ipsi ad tumulum scilicet ad sui quales olim fuerint memoriam se referant, cum nobis, qui eidem innatamus salo, miserescunt.

VERS. 49, 50. — *Iniueatur Dominus et iudicet inter nos, quando recesserimus a nobis, si afflixeris filias meas, et introduxeris uxores alias super eas; nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit.* Recedit Laban a Jacob, cum sancti quilibet, et si exempla reliquerint, nostro tamen nos relinquunt arbitrio. Affligimus filias, et superinduximus uxores alias, cum dimoto utriusque vitæ consortio, libidini propriæ voluntates admovemus adulteras, super quibus Deum prospectorem, et internorum testem discretorem fore constat, qui solus intuetur conscientias.

VERS. 52. — *Si autem [al., aut] ego præteriero pergens ad te illuc, aut tu præterieris, malum mihi cogitans, id est si ego dum me ad te perrecturum profiteor, illud testimonium præteriero peccans, aut tu præterieris quod fieri non potest, tibi soli cogitans tuæque gloriæ congaudens, ut scilicet pro me laboranti orare desinas, quod profecto si fiat malum mihi erit.* (VERS. 53.) Discretor, et iudex erit horum *Deus Abraham*, id est, intellectualitatis tuæ, o Jacob, et idem rursus *Deus Nachor*, id est requies luminis, quod est Laban, æterni scilicet candoris, qui *Deus patris* est, eorum *Deus*, scilicet Christi secundum personam servi. Ipse enim ita cœcis dominatur, ut terræ. *Jurat* [al., juravit ergo] *Jacob per timorem patris Isaac*, intra jura divinæ legis se continet, timens ne excedendo paterni gaudii æterna visione se privet.

VERS. 54. — *Immolatisque vitiorum omnium vere Deo placitis vicimis, in monte, id est in eminentia virtutis, fratres ejusdem mentis filios motus quosque rationales vocat Jacob, id est intellectus, ut comedant, jam mactato omni crimine, angelorum panem, qui est Christus. Comedunt et manent ibi, Christum namque panem gustantes, perseveranter incorporantur illi.* (VERS. 55.) *Laban vero de nocte consurgens, id est de peccati inertia verum Jacob surgere faciens, osculatus est filios suos et filias, cœlesti scilicet pane ac dulcedine fortes, et infirmos status animi, quos ad spem supernam genuerat, animavit; et benedixit eis, id est exemplo auxit, revertens, id est reverti faciens ipsum in locum suum, Christum videlicet, qui cum sit omnium, specialis tamen locus est se diligentium.*

CAPUT XXXII.

VERS. 1. — *Jacob quoque abiit itinere quō cœperat :*

fueruntque ei obviam angeli Dei. Intellectus fœderis Laban cœpta prosequitur, et occurrunt piæ ejus intentioni, instar angelorum, quæ bona his gerenda denuntiant verba divini eloquii. (VERS. 2.) *Hos cum vidisset, id est intellexisset, ait: Castra Dei sunt hæc. Castra proprie militantium sunt. Hæc, inquit, nil aliud quam divinæ militiæ exercitia ac coercionem prædicant. Castra enim a coercendo dicuntur. Arcent sane a se hostem, et disciplinaliter se restringunt. Appellat nomen loci illius Manain, id est castra, quia Christum vel ipsam Scripturam, in qua locari debemus, munimentum cohibitionemque suam æstimat.*

VERS. 3, 4. — *Misit autem nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir regionis Edom, præcepitque eis dicens: Apud Laban peregrinatus sum usque in præsentem diem.* Nuntii qui præeunt Jacob ad Esau, motus sunt compunctionis, et desideria pietatis, quæ sæpe constat mittere intellectum, ad emolliendum eum qui olim sibi improbe dominabatur affectum. Frater dicitur, quia ex eadem mente qua et ratio gignitur. Is Esau in terra Seir commanet, quod *pilosus* interpretatur, quia affectio in terrenis jacere gaudens, superfluitate crebra contegitur. Nam vanitati sæpe libenter addicitur; et in regione Edom, id est peccati, quod est circa peccatum, tota aviditate versatur. Edom enim *sanguis* dicitur, et sanguis peccatum signat. *Apud Laban, inquit, cœlesti candori inhiando versatus sum, usque in illum me extendens, qui nec præterit, nec futurus, sed semper æternitatis constantia præsens est.* Ipse enim ait: *Ego sum qui sum* (Exod. III, 14); et: *Qui est misit me* (ibid., 15).

VERS. 5. — *Habeo boves, maturitatis et prudentiæ in discussione terrenitatis; asinos irrepugnantiae ac simplicitatis; oves munificæ utilitatis; servos, protervias animi; ancillas lascivas et titillationes carnis.* Illa ut præsent, hæc ut subsint habeo. *Mittoque nunc legationem, haud dubium quin animi devotionem, ad Dominum, te scilicet qui hactenus super me imperium usurpasti, ut inveniam gratiam in conspectu tuo, id est ut Dei gratiam non luxuriam aut avaritiam patiaris inveniri in intentione tua.*

VERS. 6. — *Reversi nuntii ad Jacob. Nuntii ad Jacob revertuntur, cum intellectualia desideria a carnali affectu diverberantur. Accessimus, aiunt, per piæ oblationem voluntatis ad effectum; et ecce cum quadringentis viris in occursum tibi properat, cum universitate videlicet temporalis superbiæ, adversitatum tibi molestias concitat. Per viros, sicut et per masculos, stulta audacia, per centenarium universitatis, quaternario accipitur temporalitas.*

VERS. 7, 8. — *Timens Jacob valde, divisit populum qui secum 127 erat, greges quoque et oves, et camelos, et boves in duas turmas.* Cum carnis imminere sentimus impetum sequestramus ab ovium, boum, camelorum, id est piæ largitatis, sanctæ gravitatis, ac humilitatis, gregum quoque, cogitationis scilicet gregatim, et disciplinariter agentis vera ac utili substantia; populum carnalitatis vulgari lascivia instrepentem in turmam et turmam, ut caro concupiscat in spiritum,

et spiritus in carnem (*Gal. v, 17*). Si percusserit, A inquit, *Esau unum*, id est si seditionem affectus excitat in corporalibus, ea quæ remotius ab eis se egerit, pars salvabitur in spiritualibus. Sed in tanto certamine ad Deum necesse est, homo interior se ver-
tat. (VERS. 9.) *Deus, ait, patris mei Abraham, et Deus Isaac*, id est Deus, qui per rationem lumen et æterni gaudii spem mihi patrocinaris. *Domine, qui indixeris mihi, ut reverterer in terram*, id est incultibilitatem mentis frugiferæ; et per hanc in locum *nativitatis* meæ, statum scilicet immutabilitatis originaliter mihi debitæ, ut sic bonum mihi fiat vitæ æternæ. (VERS. 10.) *Minor sum, Domine, cunctis misericorditer, et absque merito mihi a te collatis; nam excellit gratia officium, et veritate minor sum, quam promissa compleveris et complebis. In baculo meo transivi Jordanem istum*, temporalibus his videlicet bonis tanquam baculi solatio innitens transivi, donec concupiscentiis ejus plenè exuèrer; Jordanem præsentis sæculi, qui descensus eorum dicitur, qui vallem lacrymarum excurrunt, *et nunc cum duobus turmis regredior*, id est cum forti divisione spiritus adversus carnem, ad eum, qui potentia [f., potentiam] deitatis semper nunc habet, non jam mundanæ cuiquam rei acclinis, quasi sine baculo revertor.

VERS. 11. — *Tu, inquam, Domine, erue me de manu fratris mei*, scilicet de potestate affectus carnalis, *quia valde timeo ne veniens ad penetralia rationis, percutiat matrem, charitatem cum filiis*, id est effectibus suis. (VERS. 12.) *Tu locutus es quòd dilatares semen meum*, piam videlicet intentionem, ex qua boni prodeunt fructus. *Sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest*, id est sicut ex arena sal conficitur, et cibis sale conditur, ita intentio et actio mea sapientia divina condiretur. Intentio mea siquidem sapientificaretur, et ex ipso sapore actio condiretur. Arena autem eam valde gravis sit, etiam humilitatis maturitatem significat; ex hac sal fit, quia Deus parvulis intellectum dat (*Psal. cxviii, 130*). Quæ arena non numeratur, quia fructus humilitatis ac intelligentiæ a nullo comprehenditur.

VERS. 13. — *Cumque dormisset ibi nocte illa, separavit de his quæ habebat munera Esau fratri suo. Nocte dormit, cum spiritus interioribus in tendens in ipso tentationis hōrrore a visibilium cupiditate quiescit. Separat de his quæ habet munera Esau, cum de virtutis opulencia apud se colligit, unæ affectum hiantem rationabiliter obstruere possit. Ibi autem in eadem intentione sub typo seminis dicta, dormisse signal. (VERS. 14.) Capræ ducentæ perfectionem geminæ contemplationis significant, divinæ scilicet et morali, quæ præcipue dicitur virtus discretionis. Capræ enim ardua petunt. *Hircos viginti*. Vicenarius ex duobus denariis constat; denarius vero ex septenario et ternario. Per ternarium fides, per septenarium Spiritus datio accipitur; quibus duobus plenus Christianus efficitur. *Capras ergo damus, cum carnis desiderio vim providæ contemplationis objicimus. Viginti hircos damus cum fetorem carnalitatæ et per invisibilia quæ suscepimus fidei ac spiritus sacra-**

menta, unum scilicet denarium, et per internam eorundem sacramentorum efficientiam; videlicet alterum, quasi per vicenarium temperamus. *Oves ducentas*. Oves simplicitatem in se, et ob velleris impensionem, beneficii in alios extensionem signant. Ducentæ itaque oves dantur, cum non solum nobis, sed etiam proximis perfectio pietatis infertur, unde pravitas cordis obstruitur. *Arietes cervicositatem figurant, qui per geminatum denarium dantur, quia per interiorum et exteriorum Decalogi adimpletionem nequam appetitus colla premuntur.*

VERS. 15. — *Camelòs fetas*. Camelus ab incurvitate dictus sustentiam innuit, quæ tunc feta est, si eos, quos sustinet, diligit; has per trigenarium damus, cum pro solo Trinitatis amore id agimus. *Vaccas quadraginta*. Vaccæ per quadragenarium dantur, cum lascivia sæculi per quatuor Evangelia et Decalogum coarctatur. Tauri, quorum quidem carnes esui habiles, sanguis vero lethifer est, bonam exteriorum actionem, sed pravam intentionem insinuant, qui per geminatum denarium, ex septenario et ternario constantem inferuntur, ut per fidem et gratiam nequam intentionis vota mutantur. *Asinas*, segnitiem scilicet et stuporem, accipimus; his denarium pro visibili et invisibili sacramentorum efficacia, ut supra sumimus. Sed asinæ, per fidei ac spiritus vigorem a torpore suscitatae, *pullos decem*, id est opera vel affectus secundum Decalogum habent. (VERS. 16.) Et hæc per manus servorum singula mittit, dum per officia membrorum quæ menti inserviunt quæque exhibere contendit. *Dixitque pueris: Antecedite me, et sit spatium inter gregem et gregem*. Pueri antecedunt, cum humilia desideria effectus operum præeunt. *Spatium fit inter gregem et gregem*, cum certa sigitur distinctio inter rationis motus et carnis affectus.

128 VERS. 17, 18, 19. — *Et præcepit priori, dicens: Si obviam habueris Esau fratrem meum, et interrogaverit te: Quo vadis et cujus es, et cujus sunt ista quæ sequeris? dices: Servi tui Jacob; muneramisi domino meo Esau*. Prior, secundus et tertius et alii sequentes gregem, diversi mihi videntur habitus animi, qui primæ suggestioni, secundæ delectationi, et tertiæ consensionem, et cæteris malorum processibus obsistentes occurrunt. Et ex his sortiantur numerum cum quibus agunt. Si, inquit, carnalis voluntas tibi ingruerit et intentionem quo dirigas discussit, et cui Domino inservias, et cui utilitas eorum atlineat quæ exsequeris, dices: Deo soli spiritus animi intuli, ipsi vitia supplantando, non pro sua sed mea commoditate obedire statui ipsi, totum quod prosequor studium devovi, et tibi, o affectus, qui olim servitio meo abusus es, quibus bestialis tua feritas satiatur ratiocinando misi. (VERS. 20.) *Et addetis: Ipse quoque servus tuus qui tibi aliquando inservit Jacob, id est intellectus, iter nostrum, devotionem scilicet desiderii nostri fortiter muniendo prosequitur. Dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, et postea videbo eum, forsitan propitiabitur mihi. Quod est: Æstimat quod prælibatis affectibus effectibusque pietatum eum mitiget, postea videbit, id est vi-*

dere, quod est intelligere eum faciet; et cum intellexerit, jam remissius aget. (VERS. 21.) *Munera* præcedunt, sed *Jacob in castris nocte illa* manet, quia ratio licet summa jam bona egerit, quandiu tentationis vel sæculi nox est, et nescit, utrum amore an odio digna est (*Eccle. ix, 1*), intra continentiae ac timoris castra se contrahit.

VERS. 22. — *Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas, et totidem famulas, cum undecim filiis, et transiit vadum Jacob.* Jacob autem *lucta* vel *arena* dicitur, in quo conflictus et confligendi locus, mundus scilicet et tentatio ejus intelligitur. Sed quia eadem arena vadum appellatur, proventus ex Deo cum tentatione futurus innuitur. *Mature* surgit cum de levitate cogitationis gravitatis manu se subrigit. *Uxores famulas cum undecim filiis* tollit, cum contemplationem et actum cum vitiis ancillariter subjacentibus, et operibus necdum ad duodenarium perfectionis apostolicæ attingentibus, in quantum prævalet a temporalibus extollit, et *vadum* transit, secundum scilicet quod multis imbecillibus mare turbulentissimum est, contemptui habens cum Idithum transilit.

VERS. 23, 24. — *Transductisque omnibus quæ ad se pertinebant, remansit solus; et ecce vir luctabatur cum eo usque mane.* Omnia quæ ad se pertinent traducit, cum spiritus et totius suæ virtutis fructus trans vadum in portu cœlesti constituit. Remanet solus, quia, velit nolit, corpore detinetur in temporalibus. *Vir cum eo usque mane* luctatur, dum virtus superna volenti ejus summam conscendere, ut magis accendat rationis desiderio dispensative refragatur. *Quæsi*, ait in Canticis illa, *et non inveni illum; vocavi et non respondit.* (*Cant. v, 6*.) Non tamen diu differtur divinæ illustrationis mane, quæ spes nos excitat in luctamine.

VERS. 25. — *Qui cum videret, Deus plane, quod differendo vota superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, id est mansuefecit obstinationem lascivie corporalis ejus, et statim a superflue humore remissionis emarcuit.* (VERS. 26.) *Dimitte, ait, me, jam enim ascendit aurora.* Ac si dicat: Jam mane illud quod præstolabar habes, jam ab insequendo quiescere potes. *Non, ait, dimittam, nisi benedixeris mihi, nisi videlicet ad certitudinem benedictionis æternæ me perduxeris.* (VERS. 27.) *Quod nomen, inquit, est tibi?* Id est reminiscere tui professionem propositi. Ait: *Jacob.* Ad subversionem, inquit, vivere deliberavi vitiorum. (VERS. 28.) Non ait vitiorum supplantandorum tibi a modo sollicitudo incumbet, id est, non *Jacob* vocaberis, sed *Israel*, id est princeps cum Deo, vel dilectus Dei, ut jam quadam collativa deitate cum ipso intra te ipsum Deo principatum teneas, et consopito passionum strépitu, ex Deo ad Deum te dirigas, et pacatis omnibus his uni intendas, quoniam si perseveranter ad Deum anxie quærendum complectendumque fortis es, quanto magis contra homines prævalebis, contra humanitatis scilicet tentationes. (VERS. 29.) *Et Jacob: Dic mihi quo appellaris nomine, id est quomodo tuæ*

A excellentiam dignitatis æstimare quæam insinua. *Cur quæris, ait, nomen meum, quod nec audire, nec si audire valeas capere possis? Et benedixit eum in eodem loco, id est virtutum eum multiplicitate ditavit, perseverantem in charitatis, quæ corda una eademque facit, vere solido et stabili loco.* Statuisti, ait, in loco spatioso pedes meos (*Psal. xxx, 10*). (VERS. 30.) *Vocat nomen loci illius Phanael, quod est facies Dei, quia in dilectione præcipua Dei cognitio est, et qui hanc habet, a Deo, juxta Epistolam Joannis, cognitus est. In facie enim notitia est, et Deus ipse charitas est (I Joan. III, 16). Vidi Dominum [al., Deum], facie ad faciem et salva facta est anima mea.* Quod est: Intellexi Dominum, intelligentia cognitionis ejus illustrante notitiam meam, et quia per hoc quod eum nosco, nosci me ab ipso, id est eligi non dubito, salutis animæ spiritus certam teneo.

VERS. 31. — *Ortusque est statim sol, postquam progressus est Phanael, incaluit videlicet mox menti justitiæ lux et fervor, postquam Dei notitiam attingit ratio. Phanael, etiam transgressio, potest esse præter generalem Dei cognitionem ipsius contemplatio. Ipse vero haud dubium 129 quin intellectus, claudicabat pede, quia vim amiserat affectionis prævæ.* (VERS. 32.) *Quam ob causam non comedunt filii Israel nervum, id est non admittunt obstinationis vitium, quæ emarcuit in concupiscentiis intellectus, ad hoc scilicet ut Deum vere diem ubique præsentem liber attingeret, eo quod mitigaverit Deus duritiam libidinosarum consuetudinum ejus, et obstupuerit, id est ad impassibilitatis gratiam etiam in hac vita jam venerit. Filii autem Israel sunt qui vices Dei sibi principando gerunt.*

CAPUT XXXIII.

VERS. 1, 2. — *Levans autem oculos vidit Esau venientem, et cum eo quadringentos viros; divisitque filios Lia et Rachel, ambarumque famularum, et posuit utrasque ancillas, et filios earum in principio; Liam vero et filios ejus in secundo loco.* Erigit a terrenis spiritus intensionem, et prospicit carnis affectum his imminentem, et cum eo totius sæcularitatis præsumptionem. De quadringentis supra diximus latius. Discernit inter opera piæ actualitatis, et opera Balæ et Zelfæ, videlicet vetustatis et gloriæ inanis et vitia ex vitiisque orientia quælibet in propatulo per confessionem ponit, quia *justus in principio accusator est sui* (*Prov. xviii, 17*). Lia, id est activa, cum filiis, id est studiis suis in secundo loco, ut sic infra deserviant proximo, ut superius intensionem deferant Deo. *Rachel autem et Joseph novissimos* ponit, quia Dei contemplationem sinceris et perfectis mentibus, quæ filium Joseph, id est, fructum sempiterni augmenti semper spectat pertinere scit. (VERS. 3.) *Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus; proficiens scilicet et ipse ad eandem contemplationem, et ad perfectæ visionis augmentum. Septies, quod est et corpore, et anima humiliatur pronus ad solam vilitatis propriæ considerationem, quandiu terrenæ superbiæ his affectus imminet,*

Quaternarium ad corpus, ternarium ad animam A
attinere sæpe diximus; quæ septem sunt.

VERS. 4. — *Currens itaque Esau obviam fratri suo amplexatus est eum, stringensque collum et osculans flevit.* Carnalis voluntas fervori divino occursus, id est obedientiæ reverentiam exhibet. Amplexatur, cum dexteram prosperitatis lævamque adversitatis intellectus arbitrio ingerit. *Collum* stringit, cum voces consiliorum ejus sibi gratanter colligit. *Collum* enim vox emittitur. Osculatur, cum idem sapiens et sapientiæ salivis tingi se patitur, et spiritus suavitatē imbuitur. Flet vero, cum a noxio humore spiritu eodem torrente siccatur. (VERS. 5.) *Levatisque oculis vidit mulieres et parvulos earum. Quid ait, sibi volunt isti? Et si ad te pertinent?* Levat jam ab imis oculos animi, et videt quia jam non invidet fecunditatem piorum propositorum, et teneros adhuc effectus eorum disquirit, *quid velint*, per hæc studia sibi conquirere, *et si ad aliquem intelligentiæ fructum pertinent.* Solet enim caro præsertim inter labores de præmio requirere. *Parvuli sunt, ait, quos mihi dedit Dominus servo tuo,* id est virtutum exordia sunt, licet infirma, quæ mihi dedit Deus, ut et tibi honestatem conquiram hic, et in futuro præmia servitute digna conquiram.

VERS. 6, 7 — *Appropinquantes ancillæ et filii earum incurvantur,* id est de latebrarum recessibus vitia, cum suis effectibus ad confessionis lumen accedenti sub rationis jugo curvantur. *Lia cum liberis similiter adorat,* quia et virtus activa, et ejus officia, C sub rationis documento post vitii depressionem se ordinant, *et extremi Rachel et Joseph adorant,* quia Dei contemplatio cum perfectæ visionis quod præstolatur augmento, quasi supremitas sanctitatum summæ se rationi humiliant. (VERS. 8.) *Quæ sunt, inquit affectus, istæ turmæ,* id est virtutum congeries, *quas obviam,* scilicet adversas habui? Quæ tibi causa agendi hæc incubuit? *Ut invenirem,* ait intellectus, id est, inveniri facerem in conspectu, in acie videlicet considerationis tuæ non avaritiam, sed *gratiam.* (VERS. 9.) *Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.* Ac si dicat: Frustra tantopere niteris, cum mihi multa honesta in voluntate suppetant, quæ ad vitam sufficient, nec tot novitatum ingestionibus, quas penes te video, egeam. Noli, intellectus, ita ab arrepto deficere. (VERS. 10.) *Sed si inveni jam semel in oculis,* scilicet intentione tua, *gratiam,* patere munusculum temperantiæ *de manibus,* quod est de operum meorum exercitio sumere. *Sic enim cum intellectui pridem favere cœpisti, vidi,* id est acceptam habui *faciem,* notitiam videlicet tuam, qua a Deo nosci, id est approbari cœperas, *quasi viderim vultum Dei,* ut revera plane intelligerem voluntatem Dei illapsam tibi. Vel, *vultum,* id est severitatem Dei te pertinuisse cognoverim.

VERS. 11, 12. — *Suscipe ergo non quod æstimas detrimentum, sed benedictionem,* id est multiplicationis augmentum. *Vix fratre compellente suscipiens,* vix scilicet rationi favens, *filii* (consuetudo est humanæ voluntatis cito quidem satis ad spirituale

quidpiam animari, citoque deficere): *Gradiamur simul,* pariter scilicet contendamus, *eroque socius,* amodo desiderii tui. Appetere sanè quodammodo ire est. Ratio vero præproperum necesse est remoretur impetum.

130 VERS. 13. — *Nosti, domine, quod parvulos habeam tencrös, et oves ac boves fetas mecum, quas si in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.* Quod est dicere: Nosti ex nuperrimâ conversione quod infirma habeam primordia, *et oves simplicitatum, bovesque discretionis* (boves enim terram discutiant) solo nunc primùm benè agendi appetitu fetantur, *quas si plusquam virès exigunt coegero agere, morientur fastidii defectu una die;* ipso scilicet suæ illustrationis initio universæ piarum cogitationum congeries. (VERS. 14.) *Præcedat Dominus meus ante servum suum; et ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro posse parvulos meos, donec veniam ad dominum meum in Seir.* Tuum est, inquit, præ euactis animi motibus ire volendo, *et ego gravitatis usu probæ vestigia* intentionis operando *sequar,* uti teneritudinem meam pati posse nõverò, *donec ad te,* qui Dominus sanctis desideriis præeundo mens, et dux fore debueras, *veniam in Seir,* id est tibi unanimiter consociet in asperitatis peccatorum tuorum confessione.

VERS. 15. — *Dicit ei Esau. Oro te ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ.* Quia, inquit, ut tibi credam suggeris, si ut tibi obtemperem, vis, saltem aliquos cogitationum minus noxiarum, operuntque sæcularium usus studio tuo vel remissionis aliquantulæ causâ permisce. *Non,* ait ratio, *necesse est;* hoc est, unde nostrum melius levetur fastidium. *Uno indigeo, ut inveniam in conspectu,* id est in tua *gratiam* provisione divinam. (VERS. 16, 17.) *Reversus est itaque Esau illo die itinere quo venerat in Seir. Et Jacob venit in Socoth, ubi, ædificata domo et fixis tentoriis, appellavit locum Socoth, id est tabernacula.* Carnalis appetitus luminis superni jam die fulgidus iisdem devotionis gressibus, quibus rationi convenerat, singula quæque peccatâ ut gesta sunt, secum pœnitentialiter memorando revertitur, donec superfluitatis, asperitatis, ac fetoris sui cogitatione mactetur. Seir enim *pilosus* vel *hircus* dicitur. Ibi, ac si in domo, perseveranter habitat, figit tentoria, radicatur charitate distenta, vocat loci statum tabernacula, quia in charitatis immobilitate, multus labor, multa est militia.

VERS. 18. — *Inde transit in Salem, quæ interpretatur perfecta, urbem Sichimorum, quod est humerus, in quo intelligitur obedientia; cui supponitur humerüs ad ferenda præceptorum quæra, haud dubium quin ipsa patientia, quæ urbs scilicet munitioni ternata habetur in Chanaan, id est mutationis terra, in quo intelligitur morum conversio integra.* Chanaan namque dicitur *mutata.* Quod totum est: Profecit usque ad Salem Sichimorum urbem in terra Chanaan, plane ad perfectionem humilitatis et obedientiæ, quæ munimentum sola est, omnis virtutis reliquæ et firmamentum morum mutationis factæ. *Postquam*

regressus est Jacob de Mesopotamia Syriæ; et habitavit juxta oppidum, id est ubi per vocationem sublimem, divinam scilicet, elevatur ab imis, et ad se spiritus noster regreditur, et in adjutorio Altissimi, qui vere nobis opem dat, quasi juxta oppidum habitat (Psal. xc, 1). (VERS. 19.) Emitque partem agri, id est partem animi, qui ager cultu dignus est, scilicet ipsum carnalem affectum, qui animi pars inferior est, et in qua spiritualis militiæ tabernacula jam visceraliter fixerat. Emit, inquam, eam a filiis Hemor patris Sichem centum agnis, expenso videlicet omnium pretio voluptatum; abegit eam ab operibus carnis, quæ nil aliud quam laborem in nobis procreabant; tanquam a filiis Hemor, quod est asinus, patris Sichem, quod est labor, ut secundum Deum ea uteretur, quæ olim sæculo usus fuerat: quod totum centum agnis, id est perfecta humilitate ac simplicitate emeritum est. (VERS. 20.) Ibi erigit altare, quia fidem sublevat per adminiculum operationis justæ. Invocat super illud fortissimum Deum Israel, cum super illud ac si fundamentum iunitens, vocat in se Deum fortissimum, non solum his, sed et aliis cum datur ab ipso efficacia principari cum Deo super vitia. Israel enim princeps cum Deo dicitur.

CAPUT XXXIV.

VERS. 1. — *Egressa est autem Dina filia Liæ, ut videret mulieres regionis illius.* Dina interpretatur *judicium istud*. In quo, vel in qua accipimus discretionem, quæ et ipsa iudicium sæpe vocatur. Istud autem cum sit demonstrativum, rem præsentem significat, et nil magis in promptu esse debet, quam discretio semper necessaria. Hæc egreditur, cum ad aliorum discutienda infirma æta ducitur. *Filia Liæ* dicitur, quia actualis vita per hanc et recte secunda invenitur. Ubi enim nil discernitur, nil est utique quod agitur. *Mulieres regionis* videntur, cum tepidi ejusdem nostræ religionis exsecutores notantur. (**VERS. 2.**) Hanc videt *Sichem filius Hemor Hævei*, quando sibi hanc allegit affectus, in quo prorsus laboratur invidiæ, asini revera pessimi filius, ex carnalium cupiditatum pessimo fervore progenitus. Hemor enim *asinus*; Hæveus *pessimus* vel *ferus*; Sichem *labor* dicitur. Ex feritate sane corporalis concupiscentiæ, quæ asino signatur, innascitur contra alios labor invidiæ, quæ pro certo nulla fruitur quiete. De hac enim dicitur quod

*Justius invidia nihil est, quæ primitus ipsum
Auctorem rodit, discruciatque saum.*

131 Ad hoc plane sciendæ aliorum qualitati inhiamus, ut cum nævos vitiorum in eis reperimus, honorem inde nobis crevisse putemus, quia inferius hos videmus. *Princeps* est Hemor terræ Hæveorum, quia asinina et stolidi cupiditas feritati omnino principatur terrenorum. Qui autem cupiunt, invident profecto aliis quod cupiunt. Adamat Sichem Dinam, quia affectat labor invidiæ distrahere ab animo sui ipsius discretionem. Rapit cum aliorum sibi vitas discutere dulce sapit. Dormit cum illa vi opprimens virginem, dum illi unanimitè miscetur in-

attentionis adimendo sinceritatem. Adamat etiam per suggestionis susceptionem, rapit per consensum, dormit per actionis illationem. Hoc enim syllogismo utitur. (**VERS. 3.**) Conglutinatur anima ejus cum ea, cum ipsa livoris intentio, quod est ex aliorum infamia sui ipsius profectio, quæ quasi quædam invidiæ anima est, medullitus adhæret discretioni nostræ. *Tristem blanditiis delinit*, cum cœpti vitii poenitentem aliquando ex alterius probro nata sibi laude solatur, et ungit. (**VERS. 4.**) *Patrem Hemor* rogat, ut sibi hanc conjugem accipiat, cum cupiditatum libidines admoveat, ut miseram animam lenocinando sibi vinciat.

VERS. 5. — *Quod cum audisset Jacob absentibus filiis, et in pastu occupatis pecorum, siluit donec redirent.* Ratio nostra hanc sui corruptionem intelligit operibus per inanes glorias, quæ quidam forasticorum sensuum passus sunt; his enim pecorum similes sumus, ubique distractis, sed silentio a cupiditatum strepitu facto redeunt. (**VERS. 6, 7.**) *Egresso autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Jacob, et ecce filii ejus veniebant de agro; auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eo quod fœdam rem operatus esset in Israel, et violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset.* Facto silentio Hemor egreditur ut ad Jacob loquatur, quia consopita turba mentis cupiditas carnalis quietis impatiens diu silere non patitur, sed rationem aggredi cupiens evagationum operum reditu ac restrictione offenditur. Opus quod accidit, audiunt, et irascuntur, cum ratio memor veterum laborum, ex ipsis operibus doceret quantum contra fœditatem internæ constuprationis, merita operum perdat, et dolere debeat, cum discretio rationis filia ad totius lepram generis vitietur.

VERS. 8, 9. — *Loquitur itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæsit anima filiæ vestræ. Date eam illi uxorem, et jungamus vicissim connubia.* Hemor loquitur ad filios, cum fluxus cupiditatum ad evertendos instat actus nostros. Invidia, inquit, sæcularis cohæsit subtiliter, et, ut sic dicam, intentionaliter discretioni vestræ. Hoc enim signat quod non corpus, sed anima adhæsissè dicitur. Ita medullitus illapsa est ut dirimi a mente nequeat; unde nil aliud restat, nisi ut copula utrorumque consensu fiat, ut eam qua carere non potestis excipitis grantanter invidiam, cujus utilem experiamini prudentiam. *Filias vestras*, id est si quid fluxum et fragile vobis inest, tradite nobis in pecus alendum; et *filias nostras*, si quid itidem molle a nobis infertur accipite. (**VERS. 10.**) *Et habitate irrefragabili tenore nobiscum. Terra, id est corpus vestrum in potestate liberi arbitrii vestri est, exercete ad voluptates, negotiamini incertitudinem spiritualium pro visibilibus dantes; possidete eam ad libitum eo utentes.* (**VERS. 11.**) *Sed et Sichem*, id est invidia, voces suas habet: *Inveniam gratiam coram vobis, et quæ statueritis dabo*, scilicet vobis ingrata non ero, quia multo majora vobis quam ulla patientia præstare potero. (**VERS. 12.**) *Augete dotem*, quid plane pro mea admissione commodi capessatis munera postulate, quæ consequi sæculariter velitis edicite, satius

vobis hæc tribuam quam assequamini per religionis socordiam.

VERS. 13, 14. — *Responderunt filii Jacob Sichem ei patri ejus scientes in dolo ob stuprum sororis: Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso; quod illicitum et nefarium est apud nos.* Ratio ex præteritarum memoria virtutum vires colligit, unde et Scriptura filios fecisse, id est opera dicit. In dolo ergo respondent, quia multo majora contra vitium facere interius proponunt quam exterius per opera exhibent. Discretionem, aiunt, nostram sinceritati devotam livoris incontinentiæ prodere nefarium remur. (VERS. 15.) *Sed in hoc valebimus fœderari, si nostræ volueritis parcimoniæ assimilari, ut omne masculinum, omne videlicet superbum, per quod singulariter invidia gignitur, præcidatur a vobis.* In quo fidelis ille dolus est, quia si a cupiditate audacia, a superbia propellatur invidia, stare poterunt neutra; quod tamen fieri non valet, quia sicut ab igne calor non dividitur ut ignis sit, ita a cupiditate superbia invidiaque solita præsumptio non separatur, quin in ipso vitio sit, et vitium sit. (VERS. 16, 17, 18, 19.) Tunc, inquit, copulari debita unanimitate valebimus cum puritati vos instare senserimus. Sin aliter, discretionem divulsa a vestro contagio, dirimemur. Placet oblatio patri et filio, et statim circumciditur, quia vitiis ad horam solitum est, ut virtuti dolose subdantur. *Amabat enim puellam valde, et ipse erat inclutus in omni domo patris sui.* Valde puellam amat, quia diabolus per invidiam, pulchritudinem discretionis fœdere se immergendo præcipue affectat. Is enim invidentiæ motus *inclutus*, id est inter universa **132** vitia præcognitus est, etiam in domo patris sui, illa scilicet ejus filia, quam concupiverat rex, cum populo suo oblivisci jubetur (*Psal. XLIV, 11, 12*); patris enim diaboli est inter vulgares enim valde execrationi habetur.

VERS. 20, 21, 22, 23. — *Ingressique portam urbis locuti sunt populo. Viri isti pacifici sunt; usque ad hoc quo dicit, efficiemur unus populus [al., unum efficiamus populum].* Portam urbis ingrediuntur, cum vitia se ad conscientiae examen adduci, quasi æquanimitè ad momentum patiuntur. Porta iudicium signat, quia in portis antiquitus res dubiæ ventilabantur. Exempla satis superque suppetunt. Populo loquuntur quia subdolosè interiori paci instituendæ favere, et strepitui mentis sedando videntur. Virilis, inquirunt, et honesta hæc atque pacifica continentia, feratur degere nobiscum in terra corporis, negotii, et exercitii sui lucra quærat, ipsum enim corpus spatiosa, et lata sectans, cultu quo hæc recidantur eget; *filiæ*, id est fluxa eorum desideria nobis apponemus, et quælibet nostrarum partium lascivia et mollia, rationalibus animi motibus ingeremus. *Unum tantum bonum nobis eventurum differtur, si scilicet circumcidamus ad præsens masculos,* id est temerarios incursus nostros paulisper, sed non diu constringamus; ritus et instituta mentis ipsorum nos imitari simulantes, et sic fiet ut sensim animis illa-

Abentes intentionem (quæ quasi substantia est, quia ac si fundamentum substat) et pecora, piæ scilicet custodiæ opera, omnia insuper vitia, aut ipsum corpus, quod ipsæ rationes possidere videntur, nostro paulatim imperio addicentur.

VERS. 24. — *Assensi sunt omnes circumcisis cunctis maribus. Silent ad tempus vitia, sopitis aperte præsumptionis motibus.* (VERS. 25, 26.) *Et ecce tertio die quando gravissimus dolor est vulnerum, arreptis duo Jacob filii Simeon et Levi fratres Dinæ gladiis ingressi sunt urbem confidenter; interfectisque cunctis masculis, Hemor et Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.* Prima dies suggestio, secunda delectatio, tertia consensus dicitur. Dies autem tunc sunt quando per intelligentiam discernuntur. Postquam ergo gradatim vitium incipit erumpere, cum ad consensum jam deprehenditur velle prodire, per auditionem tristitiæ (sic enim interpretatur Simeon) et per assumptionem virtutis internæ (nisi enim bene contra vitia contristemur, nunquam a Dei spiritu assumimur), gladios internæ et externæ discretionis recipimus. Levi autem dicitur *assumptus*. Sine auditu vero tristitiæ, id est sine propriæ cognitione miseriæ, non assumptio fit justitiæ, quam non tam assumimus quam ab eâ assumimur, id est fortiter tenemur, quæ quadam germanitate prorsus necessaria junguntur Dinæ, id est discretioni nostræ. Ingressi sunt hæc urbem conscientiae et exurgenti jam audaciæ consumptis motibus cupiditatem et invidiam pariter necant, Hemor scilicet et Sichem, et de pravo contubernio eruunt discretionem.

VERS. 27. — *Quibus egressis per indultæ sibi a Deo potentiae licentiam, cæteri filii Jacob super occisos irruunt, id est reliquæ virtutes animi subacta vitia victrici actione operiunt, et urbem conscientiae a strepitu solito desolantes, corruptionis damna compensant.* (VERS. 28.) *Oves improvidentiæ et fatuitatis, et armenta hebetudinum, vel curiositatum, his plane ac si armis contegimus nobis ipsis vitia nostra, asinosque libidinum, et omnia quæ in domibus, et in agris; in mentibus scilicet et forensibus exercitiis erant.* (VERS. 29.) *Parvulos et uxores,* id est cœpta jam opera, et operum delectationes utraque duxere captiva, sublata in mortali corpore regnandi potentia. (VERS. 30.) *Quibus patris audacter, dixit Jacob ad Simeon et Levi.* Ubi vivaciter peccatis obsistitur Jacob, id est ratio humanitas acta, et auditionem tristitiæ, et assumptionem gratiæ quasi in his perseverare nequeat, cœpisse se improbat. *Turbastis me,* id est turbam contra vitia mihi movistis, et odiosum me fecistis Chananæis et Pheræis habitatoribus terræ, quia videlicet negotiis animi a terreno pene desiderio nunquam feriat, et stupori ad mala semper pravæ carnis finem posui. Vos, inquam, motus spirituales auctores hujus estis odii. Chananæus nempe, *negotiator*; Pheræus dicitur *stupens*. Negotium enim perambulans in tenebris, et reprobis sensus vel ponderositatis corporeæ stupor terræ inhiant. *Nos pauci sumus.* Quia virtu-

lūm parvū ad vitiorum comparationem est numerus. Illa ergo congregata quæ expugnare cœpistis frustra, *percutient me et delebor ego, et domus mea, hoc tantillum quod boni habebam exterius delebitur, et domus conscientiæ depopulabitur.* Sed virtus rationalitatum divinitus erecta dicit (VERS. 31) : *Nunquid ut scorto abui debueret sorore nostra?* Id est, nunquid prostituenda est cuilibet peccatorum sordi discretio nostra ex matre, quæ nos protulit ratione proles eximia?

CAPUT XXXV.

VERS. 1. — *Interea mentis certamina desipientem Deus alloquitur interius Jacob. Surge, et ascende Bethel et habita ibi, facque altare Deo qui apparuit tibi quando fugiebās Esau fratrem tuum.* Quod est dicere : Erigere ab imis cogitatibus et usquequo **B** fias domus Dei, quod est Bethel, provehere virtutibus, et fac **133** altare bonæ voluntatis Deo, qui tibi inclaruit ut affectum carnalem effugeres, in quo piorum actuum sacrificia immoles. (VERS. 2.) *Jacob vero convocata omni domo sua, ait : Abjicite deos alienos, qui in medio vestri sunt, et mundamini, ac mutate vestimenta vestra.* Post altaris erectionem quam proposuerat, domum convocat, quia morum ac totius cogitationis dispersiones frenat. *Abjicite, inquit, ea, quibus tanquam simulacris inserviebatis, vitia quæ in medio vestri erant, id est, thronum regni in vestra mente tenebant, et mundamini in conscientia, ac mutate operum integumenta.* (VERS. 3, 4.) *Surgite, ascendamus in Bethel, ut supra positum est. Dederunt ei deos alienos quos habebant, id est vitia obtulerunt rationi consumenda. Dederunt enim dicitur, non reslitterunt; deos autem crimina dici, testis est psalmus. Si audieris, inquit, me non erit in te deus recens (Psal. LXXX, 10). Inaures autem deorum sunt obedientia, qua peccatis obtemperabatur. At ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem. Postquam Sichem, id est invidentiæ laborem postponimus deos, id est crimina cum eorum inauribus, videlicet obeditionibus, subter amplitudinem fragrantiamque charitatis abscondimus; terebinthus enim lata et odorifera arbor est.*

VERS. 5. — *Cumque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, et non sunt ausi prosequi recedentes.* Cum ad Deum proficiscimur **D** sensus exteriores, quibus indita sunt livor et cupiditates, qui etiam in nostri circuitu quasi quædam sunt positi civitates, Dei timore premuntur, nec audent vim inferre cum eorundem desideria respiciuntur. (VERS. 6.) *Venit ergo Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel; ipse et omnis populus cum eo. Luza dicitur amygdalum. Bethel domus Dei. Chanaan mutata. Jacob ad amygdalum venit, cum spiritus noster per passiones, et amaritudines corporales, ac si vorticis ad internæ dulcedinis nucleum pertingit; quod tamen in terra, id est in mente jam cultibili ac mutata sit, mutata videlicet ad hoc, ut fiat domus Dei. Et omnis populus cogitationum non jam contra eum, sed cum eo, in ejus scilicet adminiculo est. (VERS. 7.) Altare ergo ibi*

ædificat, quia sanctæ voluntatis in ipsius mutationis proposito statum fundat. Domum Dei appellat, quia piam affectionem solummodo aptam ad Deo manendum æstimat; ibi enim, id est per hanc inclaruit eidem Deus, cum carnalem timeret affectum.

VERS. 8. — *Eodem tempore mortua est Debora nutritrix Rebecca, et sepulta ad radices Bethel subter quercum; vocatumque est nomen loci Quercus fletus.* In hac ipsa piæ intentionis temperie, moritur carnalis stimulus, qui quidem dulcedinem præfert more suggestionis, sed amaritudinem habet quam maximam in extremo per effectum criminis. Debora namque dicitur apis, unde Boetius (*De consolat. philos. lib. III, metro 7*) :

*Habet hoc voluptas omnis,
Stimulis agit furentes,
Apiumque par volantum
Ubi grata mella fudit,
Fugit, et nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.*

Hæc stimulatio nutrit Rebeccam, id est patientiam, quia talibus exercitata coalescit. *Ad radices Bethel sepelitur, quia sub divino timore, qui radix domus Dei est, constabiliendæ reconditur. Subter quercum ponitur, dum perpetua negligentia, et agresti quadam despicibilitate deprimitur. Talis arbor nusquam nisi a porcis petitur. Sed quia hanc solus pœnitentis debet dolor invisere, Quercum fletus placuit appellare:*

VERS. 9, 10. — *Apparuit autem Deus iterum Jacob, postquam reversus est de Mesopotamia Syria, benedixitque ei, dicens : Non vocaberis ultra Jacob, et appellavit eum Israel. De Mesopotamia Syria, id est de vocatione, quæ nos ab imis elevat, et sublimibus infert, ab invidiæ sinibus habet spiritus noster reversionem, ubi iterum per gratiæ amplificationem et per contemplationis illustrationem Deus sibi apparet, ut in prima apparitione corrigatur, in secunda quæ amissa fuerat gratia repararetur. Non, inquit, ultra vitiorum luctaminibus jactaberis, quod est, Jacob vocaberis, sed Israel erit tibi nomen, id est virtutum potentia cum Deo principaberis. (VERS. 11.) Ego Deus omnipotens, etc. Quod est dicere : Si omnipotentem me credis, ne diffidas gentes, et populos nationum ex te futuros. Gentes scilicet vitiorum, et populos sponte mentibus innascentes, quæ tamen, quia omnipotens a te credor, superabis. Cresce ergo spei altitudine, sed prius multiplicare beneficiis. Reges enim rationalium motuum de lumbis tuis egredientur, id est de tuarum insita origine voluptatum carnalitate excedendo procedent (VERS. 12), et terrenitatem tuam sicuti Abraham et Isaac, id est rationi et æternorum spei subjici debet, tibi subjiciam, et semini tuo, his scilicet qui te imitabuntur. (VERS. 13.) Et recessit ab eo, eum scilicet proprio dimittendo arbitrio.*

VERS. 14, 15. — *Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus, libans super eum libamina, et effundens oleum, vocansque nomen loci illius Bethel. Titulus lapideus erigitur in loco quo Deus apparuit, eum lumen humilitatis, qua nil est*

firmius, in mente, cui Deus ac si speciali loco suo infulgere consuevit, solidatur. Libamina et oleum hic fundimus, cum tali fundamento et orationes imponimus, et oleum divinæ gratiæ nobis infundi humilitatis ipsius merito obtinemus. **134** Unde sic vivere, domum profecto Dei esse censemus. (VERS. 16.) *Egressus autem, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam.* Egredimur verno tempore, cum fines desideriorum carnis excedimus, divini spiritus nobis infuso calore. *Ad terram quæ ducit Ephratam venimus, dum ad soliditatem animi, qua ad frugiferam divinæ venit cognitionis, regionem pertingimus. In qua cum parturiret Rachel* (VERS. 17) *ob difficultatem partus periclitari cœpit.* Rachel parturit, cum ad veram, quæ Deus est, frugem virtus contemplationis inhians, cum difficultate magna, et periculosâ etiam aliquando defatigatione animi, visionis internæ effectum assequi cupit. Sed obstetrix quæ nostris solet obstare periculis, scilicet ratio, mentem ne timeat hortatur, quia ne a cœpto refugiat, de æterni fructus quasi de filii futura animum si perseveraverit possessione solatur.

VERS. 18. — *Egrediente autem anima præ dolore, et imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est filius doloris mei.* Cum nos Deum contemplandi devotio urget, præ dolore, quia panem vitæ mens attingere non prævalet, anima egreditur; necesse est enim ut animalis sensus a corde exuat, et sæculi desideriiis, in quantum prævalet, moriatur. Unde ab ipsa matre, scilicet charitate, quæ inter virtutum, quibus insudat fetus ingemiscens parturit usque adhuc (Rom. VIII, 22), tantæ gravitudinis effectus, vocatur *doloris filius*, sed divinus intellectus, cujus tanquam veri patris sincero semine charitas imprægnatur, filium dexteræ hunc appellat, quia quidquid sub ipso per charitatem geritur, dexteræ æterni regni militat. (VERS. 19.) *Mortua est Rachel et sepulta in via quæ ducit Ephratam.* Quia opus est, quantum ad sæculi ambitum spectat, mori animam, visioni Conditoris intentam, et sepeliri, id est abscondi a forensi strepitu, in Christo, qui est via; consepultis enim ei datur frugiferæ regionis, ejus videlicet divinitatis, pascua. Ducunt autem ad hanc conformitatis ipsius vestigia, ubi proprie Bethel est, domus profecto Dei vera. (VERS. 20.) *Erexitque Jacob titulum lapideum super sepulcrum ejus: Hic est titulus monumenti Rachel usque in præsentem diem. Jacob titulum super sepulcrum Rachelis erigit, cum inter moriendum sæculo ipsa speculationis virtus, quam habet introrsum, etiam exterius claritatem humilitatis ostendit. Titulus autem a Græco nomine dicitur, quod est titan, id est sol. Is titulus monumenti pertingit usque in præsentem diem, quia humilitas ista sempiternam meretur memoriam, quæ in illa indefectiva die, quæ Deus est, constat, cujus diffugit nemo præsentiam. Lapidæus autem dicitur,*

ut soliditas, durabilitas, ejusdemque pondus notetur. (VERS. 21.) *Egressus inde fixit tabernaculum trans turrin gregis.* Turris gregis excellentia est, indivisæ et unanimis in Deum cogitationis. Egredimur vero inde, cum evicta passionum corporis quasi partus difficultate, progredimur *trans turrin, gregis tabernaculum* figere, id est ultra omnem imaginariam, et quasi gregariam vim, in ipsum Deum aciem spiritualis animi porrigere.

VERS. 22. — *Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, et dormivit cum Bala concubina patris sui; quod illum minime latuit.* Ruben dicitur videns in medio; Bala, inveterata. Cum in supernæ visionis nobili illa regione moramur, rectitudo intelligentiæ nostræ, quæ nec ad dexteram, nec ad sinistram devians media tenet et providet, quæ per Ruben signatur, a pio contuitu abit, et in aliqua veterum, id est temporalium rerum voluptate torpescit. Quæ *concubina patris* dicitur, quia ipsius intellectus, qui rex et pater nobis est, auctoritas erga hanc adulterine nimis afficitur: qui tamen incursus Patrem minime laet, quia fluxus sui foeditas spiritui luce clarius patet, et tamen a dignæ ultionis animadversione silet. (VERS. 27.) *Venit etiam Jacob ad Isaac patrem suum in Mambre, civitatem Arbeæ, hæc est Hebron, in qua peregrinatus est, Abraham et Isaac.* Spiritus noster ad Mambre civitatem Arbeæ venit, cum ad divisionem, id est discretionem temporalitatis hujus, quæ quaternitate signatur, quæ revera maximi civitas munimenti est, accedit; et quidquid transitorium est amare, certam miseriam esse intelligit; Mambre enim *divisiones*; Arbeæ, *quatuor sonat*; Hebron vero *participatio tristitiæ* dicitur. In Hebron ergo peregrinatur Abraham et Isaac, quia ipse intellectus et spes interni gaudii quam habemus, dum proprii recolit incolatus ærumnam, quandiu in corpore agitur, nunquam non habitat tristitiæ participationem.

VERS. 28, 29. — *Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum. Consumptus ætate mortuus est, et appositus populo suo senex et plenus dierum.* Per centum annos plenitudo virtutis exprimitur, per octogenarium, qui quaternarios præfert, temporalitas accipitur, quæ in his qui cœlesti lætitiæ inhiantes sunt. Isaac centenarii quasi luminum perfectione transcenditur. Ætate Isaac consumitur, et moritur, cum carnis gaudio ad integrum demolito, spes omnis nostra quantum ad sæculum interimitur. *Plenus dierum populo suo* apponitur, cum plena mens virtutum luminibus, cœlesti populo, specialiter suo conformatur. *Et sepelierunt eum Esau et Jacob filii sui*, intellectus videlicet et affectus, quæ gignuntur ex mente tripudiis intenta cœlestibus, postquam præter Deum nil sapere, non aliunde affici gaudent, mentem ipsam, de qua prodeunt, a sæculi molestiis contutant intra se et abscondunt.

135 INCIPIT LIBER NONUS MORALIUM IN GENESIN.

Nonne auctorem in scripturarum disquisitione profiteor; sed sanctorum regulas pia fide consecrans, si quid utile ibidem reperire contigerit, piis humilium et discere volentium desideriis mea secundum Deum sensa propinans, disserere quæ sequuntur intendo. Id enim proximis debeo. Exhibilet qui vult istud et rideat, et veluti ad novitatem Saulis prophetantis insultet, dum modo uni saltem cuilibet profutura cantemus. Sequitur ergo.

(13) CAPUT XXXVII.

VERS. 2. — *Joseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer, cum filiis Balæ et Zelfæ uxorum patris sui.* Joseph, qui interpretatur *adaugens*, spiritum nostrum significat, qui semper augmentis spiritualibus instat. Sex et decem est annorum, dum exteriorem interioremque hominem sexta enim die factus est homo in animam viventem (*Gen. I, 27; II, 7*) diviniæ legis denario subicit, ob assequendam plenitudinem mysticorum annorum. Pascit gregem adhuc puer cum fratribus suis, dum cogitationem sub divino timore constrictam, in primis adhuc propectibus positus supernæ aspirationis et divini eloquii pabulo alit, cum aliis ex eadem genitis mente virtutibus, vel cum fratribus suis, carnalibus scilicet motibus, qui ex Bala et Zelfa, id est sæculari vetustate, et instinctu inanis gloriæ, oriuntur. De utrisque supra satis diximus; hæc enim præcipue, scilicet mundana voluptas, et cenodoxia proficientibus infesta sunt. Nam utraque patris nostri, ipsius videlicet intellectus legitimo conjugio, sed non legitime abusa sunt. Unde et uxores dictæ sunt, sicut et quinque viri Samaritanæ dicti sunt. *Accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.* Nam penes intellectualitatem motus carnales, qui ex eadem mente gignuntur, criminis arguere, proprium ejusdem intellectus est. Ipse enim ad se carnis subjectæ defert quæstiones. Nempe isdem thronus est, id est iudex, qui præsidet throno. Pessimum autem est quod Deo scienter adversatur.

VERS. 3. — *Israel autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum; fecitque ei tunicam polymitam.* Spiritus noster in quantum cum Deo principatur; Israel enim princeps cum Deo interpretatur, Joseph, id est æterni augmenti desiderium, plusquam omnes filios, opera scilicet sua diligit, quia ubi non est propectus votum, facilem habent, si sunt ibi bona aliqua, motum. In senectute namque is gignitur, nam defervescente concupiscentiarum æstu, ac præsumptionis juvenilis

A rigore, talis aviditas comparatur. *Tunicam polymitam*, id est multicolorem ei fecit, quia vitam diversis virtutum generibus institutam spiritus ipse sibi composuit. Possumus etiam per Joseph intelligere religionis affectum, qui semper nititur ad profectum. (VERS. 4.) *Videntes autem fratres ejus quod a patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificum loqui.* Quo enim spiritus noster pietatis desiderio et cultui magis institerit, tanto magis frequentia carnalitatum quasi in ejus odium insurgit. Nil *pacificum* loquuntur, quia semper contra interioris hominis quietem feruntur.

VERS. 5. — *Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis; quæ causa majoris odii seminarium fuit.* Somnium refert fratribus, dum ea, quæ a forasticis dormiendo, et ad interna vigilando spiritualiter sentit, motibus ex sua corruptibili natura prodeuntibus objicit; unde majore eos rabie accendit quo arctius restringit. (VERS. 7.) *Putabam nos ligare manipulos in agro, et quasi consurgere manipulum meum, et stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.* Ac si diceret: Vos vobis animi imperium indebite arrogatis, sed ego putabam quod et verum est, nos pariter nostrorum fructus operum sub Dei timoris disciplina restringere debere, sed tamen me rationem opprobrii dignitatem officii præcellere, et pro vobis jacentibus ubique voluptatum decertare, et me prævia ad idem prælium debere vos assurgere, et vestræ cervicositatis mihi colla curvare. (VERS. 8.) *Nunquid, inquit, rex noster eris, aut subjiciemur ditioni tuæ?* Id est quomodo fieri potest, ut tot concupiscentiis corporeæ necessitatis extinctis, solus ipse domineris?

VERS. 9. — *Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium quasi solem, et lunam, et stellas undecim adorare me.* 136 Si Joseph, ut prælibavimus, bene agendi appetitum accipimus, ad augmentum enim spirare proprium est ejus; solem intellectum, lunam voluntatem dicimus; quia sicut luna a sole, sic voluntas illustratur a ratione. *Undecim stellas* interiores exterioresque motus intelligimus, et quia undenarius ex sex et quinque constat, senarium ad bonæ voluntatis perfectionem, quinarium ad sensuum corporis mobilitatem conferimus. Senarius enim omni sua parte solidus stat, quinarium minime. Unde et ex inæqualitate utraque undenarium, qui transgressionem signat, efficiunt. Velle enim adjacet (*Rom. VII, 18*), sed exterioris hominis membra præpediunt. Hæc omnia autem adorant pietatis affectum, quia et ratio, et voluntas, interiorque, et etiam, velit nolit,

exterior homo specialiter optat, et precibus Deo A datis sancti appetitus præstolatur augmentum. Aut quia adorare dicitur *juxta orare*, juxta Joseph, id est augmentum orat, qui nil a Deo nisi sanctitatis incrementum postulat. Voluntas et affectus, cum pia sunt, licet unum esse videantur, non sunt, quia de multis bene afficimur, sed ab his, quæ rationi junctior est, voluntate retrahimur. Locum enim tempusque discutimus et cætera quævis attendimus. (VERS. 10.) *Quod cum patri suo et fratribus retulisset increpavit eum pater suus*, etc. Pater eum increpat, quia agilitatem pii affectus, gravitas intellectualis fragilitatum timida, ne præpropere quid aggrediatur, retardat. *Num ego et mater tua et fratres tui adorabimus te super terram? An ego*, inquit, a quo semen divinum matris tuæ, bonæ scilicet voluntati ingeritur, sine hac enim B reprobum est, quod gignitur, et ipsa *mater tua* quæ te in quantum vere es parit, internique, et externi motus addici poterimus tibi, in tantum ut sis super terram, nulla profecto ambiendo nisi supernæ vitæ eminentiam? (VERS. 11.) *Fratres ergo*, id est spinæ ac tribuli, qui ex terra cordis cum bona fruge nascuntur, invident; *pater vero* intellectus interius exteriusque a negotiis tacendo *rem* considerat, dum proposito instat.

VERS. 12. — *Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem*, etc. Fratres isti non gregem, sed greges discordiæ ac divisionis cogitationes pascunt, id est, crebris repertis avaritiæ superbiæque, vel invidiæ occasionibus nutriunt. Qui greges *patris* etiam dicuntur, quia cogitatus dispersiones usque ad intellectus vexationem pervenire uoscuntur. Sichem dicitur *humerus* vel *labor*. In Sichemis ergo morantur, dum curarum sarcinis iniquæ sufferentiæ humeros supponentes, ut sic dicam, sub mortifero labore quiescunt. (VERS. 13.) Dicit ergo pater: *Veni, mittam te ad eos*. Redi, inquit, a dispersione tua, ut dirigi possis contra cogitationum vitia, et pietatis appetitu suam non differente præsentiam. (VERS. 14.) *Vade*, ait, *et vide si cuncta prospera sunt circa fratres tuos et pecora; et renuntia mihi quid agatur*. *Vade* per directionem intentionis, et videbis postmodum, per aciem discretionis, an animalitates tuæ, dum sæculi bona capessunt, gaudere aliqua interiori prosperitate possunt. D Inter fratres hoc differt et pecora, quod sunt aliqua vitia quasi ratione sese tventia, quædam omnino bestialia. Porro quid agant fratres renuntiat; cum æstus sancti desiderii ad examen intellectus quæstus suos aut damna reportat. *Missus de valle Hebron, venit in Sichem*. Hebron augmentum [sempiternum, vel visio sempiterna] dicitur. Mittitur ergo Joseph, id est appetitus augmenti, de mentis humilitate, per quam perpetuum sperat augmentum, et de visione Dei, qua per fidem et amorem sub spe sempiternitatis jam hic fruitur, ad consideranda illa in quibus caro libenter versatur negotia: sed venit in Sichem, quia quæ discernere solummodo et discreta abjicere debuit, in his demorando aliquoties quadam detinetur inertia, et humerum supponendo pari laborat miseria.

A VERS. 15. — *Invenitque eum vir errantem in agro, et interrogavit quid quæreret*. Vir ipse intellectus est, qui affectum per agrum, id est per mundana evagantem, de suo errore inquirat. (VERS. 16.) *Fratres meos*, ait, *quæro, indica mihi ubi pascunt greges*. Ac si dicat: Dum carnalitates meæ excessus discussio me ipsum pariter excessisse video, tu ergo si virum sapis, indica mihi foeditatem hujus recordis et incompositæ passionis. (VERS. 17.) *Recesserunt*, inquit, *de loco isto; audivi autem eos dicentes: Eamus in Dothaim*. Dothaim dicitur *viride eorum*, vel *pabulum eorum*, vel *sufficiens defectio*. Postquam spiritualibus addicti sumus vitiis, ab horum labore recedentes, ad carnalem defluere gratius habemus voluptatem, quod significat jocunditas viriditatis, quod pabulum B est eis, non tamen refectio, sed sufficientia totius internæ defectionis.

VERS. 18. — *Pergit post fratres suos et invenit eos in Dothaim*, dum sola eos prosequens consideratione reperit eos deficere in terrenis desideriis. (VERS. 18, 19, 20.) *Qui cum vidissent eum, antequam accederet ad eos, cogitaverunt interficere eum: Et mutuo loquebantur: Ecce somniator venit; venite, occidamus eum, et mittamus in cisternam hanc veterem, dicemusque: Fera pessima devoravit eum*. Vident Joseph fratres, cum evidenter invident pio affectui motus animales. Antequam accedat cogitant occidere, quia antequam per effectum errori assentiat, per nequam affectum disponunt subruere. **137** *Ecce*, aiunt, *is qui visibilia respuens invisibilibus animi aciem porrigit, et quasi somnio vivit; o vos carnalium congeries delectationum, venite, hunc vobis addicite; atque in antiquum chaos, reprobum scilicet sensum, quod est, vetus cisterna, carens divinæ intelligentiæ aquis, quo quondam ante conversionem turpiter se egerat projicite, et a fera pessima, id est a repentina et improvisa tentatione aliqua consumptum, et evictum dicite; vel diaboli factum violentia perhibete*. Solent namque *ad excusandas excusationes in peccatis* (Psal. cxi, 4) ipsi peccantes ista obtendere. *Et tunc apparebit quid illi prosint somnia sua*, id est quid fatuitatis sit pro invisibilibus dimittere visibilia, pro incertis certa. Somnium enim est ea, quæ oculis non videntur, dormiendo attendere. *Ego ait dormio et cor meum vigilat* (Cant. v, 2.)

VERS. 21, 22. — *Audiens hoc Ruben nitebatur liberare eum de manibus eorum. Non, ait, interficiamus animam ejus, nec effundamus sanguinem; sed projicite eum in cisternam hanc, quæ est in solitudine manusque vestras servate innoxias. Hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum et reddere patri suo*. Ruben qui dicitur *videns in medio*, discretionis vis est, irreflexæ directionis intendens medullium, quæ dum pii affectus, id est intelligit periculum nititur liberare de carnalium potestate libidinum: Non, inquit, anima capitali aliquo crimine perimatur, quod est sanguinem fundere, fluxum scilicet carnalitates laxare, sed ad cisternam vitæ videlicet pristinae sæcularis foveam, quæ a Deo ha-

bitatore patitur solitudinem, tantummodo animæ A sectantes inertiam deducite, non ad culpam actua- lem fœdi cuiuspiam criminis devolvite. Facilius sane a segnitie mentis exsurgitur quam culpæ perpetratæ ruina emergitur. Sic nempe versuta discretio per minus majore vult carere exitio, donec patri restituatur, id est, intellectui plenarie suo.

VERS. 25, 24.— *Confestim igitur ut pervenit ad fra- tres, nudaverunt eum tunica talari et polymita, mise- runtque in cisternam, quæ non habebat aquam. Ad fratres pervenit, cum ad carnalium titillationis effectum se inserit. Tunica talari et polymita nudant, cum virtutum varietate in qua perseverare decreverat (hoc enim talis significat) exspoliant. In cisternam sine aqua mittunt, cum in pristinam vitam in qua nulla spiritualitatis scientia est, retrudunt. (VERS. 25.) Et sedentes ut comederent panem, viderunt via- tores Ismaelitas venire de Galaad, et camelos eorum, portantes aromata, et resinam, et stacten in Ægyptum. Sedent ut panem comedant, quia statu recti- tudinis amisso, remisse agunt, ut se temporali jo- cunditate reficiant. Panis enim hoc significat, ut est: *Abominabilis fit ei panis in vita sua (Job xxxiii, 20)*. Ismaelitas obedientes sibi interpretamus Viatores au- tem dicuntur qui per viam, quæ Christus est, am- bulare videntur, sed tamen sibi obediunt, quia non Dei, sed suam in his exhibitionibus laudem quæ- runt. Hos venire de Galaad vident, quia de acervo testimonii, id est de frequentia sanctorum, qui se operibus ad electos pertinere testantur, per exempli C traductionem descendere specie tenus censent. Cameli eorum portant in Ægyptum, cum corpora quæ ob sui pondus cameli vocantur, quia aggravant ani- mam (*Sap. ix, 15*), bona quælibet quibus non ad Dei honorem, sed ad sæculi ostentationem redolent solummodo extrinsecus præferunt. Ægyptus enim sæculum signat, unde est: *Non abominaberis Ægyptum (Deut. xxiii, 7)*; odoramenta vero forinsecas virtutes insinuant.*

VERS. 26, 27.— *Dixit ergo Judas fratribus suis: Quid nobis prodest, si occiderimus fratrem nostrum et celaverimus sanguinem ipsius? Melius est ut vendatur Ismaelitis, et manus nostræ non polluantur; frater enim et caro nostra est. Judas dicitur confessio. So- let autem obstare plurimum peccare volentibus, ipsa post peccatum necessitas confessionis. Pudet enim perpetrare, quod multo magis confiteri pudor est. Qualem, inquit, fructum habuistis; in quibus nunc erubescitis? (Rom. vi, 21.) Reverentia ergo confessionis infert motibus pravis. Quid, ait, proderit a bona voluntate deficere, et lethale crimen animo incutere, quod non, cum perpetratum fuerit, poterit mens ipsa celare, si propriæ velit saluti consulere? Vendatur Ismaelitis, hypocritarum scilicet tradatur exemplis, et exterior actio nostra non polluaturnævo culpæ notabilis, quia ipse affectus, si per turpia opera infametur, tanta propinquitate nobis adjungitur, ut per hunc caro nostra, id est tota exterioritas vi- tietur.*

VERS. 28.— *Acquieverunt fratres sermonibus ejus.*

A *Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extra- hentes eum de cisterna, vendiderunt viginti argenteis. Acquiescunt fratres, cum verecundiæ, sed tamen hu- manæ licet utili, cedunt motus carnales. Eligunt enim subjici magis spiritualibus quæ minus patent quam corporalibus. Extrahunt de cisterna, cum de sæculari mores suos adimunt vitæ, et his, qui pro negotio favorum bene vititare videntur; qui tamen Madianitæ, id est juste judicandi sunt distrahunt, dum ad eorum exempla se vertunt. Madian nempe, de judicio dicitur. Vendunt viginti argenteis, dum se eis imitando ipsos subjiciunt, dispertiendo se per numeros duplicitatis. Vicenarius enim duplicitatem signat, juxta illud: *Si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum 133 viginti millibus venit ad se (Luc. xiv, 31)*. Argentei vero quia sonorum metallum est, illius tantillæ famæ tinnitum significant, et verba laudantium quasi quædam nummorum particulæ constant. Qui duxerunt eum in Ægyptum: quia imi- tationis suæ illecebris actum, ad solius sæcularitatis pertrahunt ambitum.*

VERS. 29, 30.— *Reversusque Ruben ad cisternam non invenit puerum et scissis vestibibus pergens ad fra- tres, ait: Puer non comparet, et ego quo ibo? Ruben ad cisternam revertitur, et puerum non invenit, cum discretio nostra ad veteris vitæ statum considera- tione ducitur, sed jam affectus, ut fieri solet, ad car- nalia quemque relabi ibi non invenitur quia laqueis cenodoxiæ, quæ vix ad simplicitatem revocatur, irretitur, multo sane deterius. Vestes scindit, et ad fratres pergit, cum sancta opera, quæ Deo uniri debent, per ora et oculos hominum dispersa favora- liter ostendit, et ad interioris hominis pravos motus corrigendo agi ista ingemit: *Væ enim ingredienti ter- ram duabus viis (Eccli. ii, 14)*. Affectus, inquit, irrecu- perabiliter per inanes glorias elapsus est, in quo mea jam perficiet discretio, ubi nullus pietatis sensus est.*

VERS. 31, 32.— *Tulerunt autem tunicam ejus, et in sanguine hædi, quem occiderant, tinxerunt, mitten- tes qui ferrent ad patrem et dicerent: Hanc inveni- mus; vide utrum tunica filii tui sit, an non. Tunica ejus, ipsius est interior affectualitatis habitus. Hanc in sanguine hædi, quem occiderant, tingunt, cum desiderio peccati carnalis, quod in modum cruoris decurrit, conscientiæ statum polluunt. Hædus nam- que, quem occiderant, flagitium est, quod commise- rant; solet enim typus inanis gloriæ reflari per effectum carnalis culpæ. Mittunt qui ferunt ad pa- trem, cum cogitationum versutiis aggrediuntur ra- tionem. Attende, aiunt, in quem habitum affectus, quem bene Deo peperisse videbaris, defluxerit, aut forte si talem tibi non ascripseris, vide unde tali conscientia emergeris, et certe in quo perseverare non poteris, nunquam virtutis studium affectare debueris.*

VERS. 33.— *Tunica filii mei est, fera pessima comedit, bestia devoravit Joseph.* Habitus, inquit, affectionis meæ revera is est, sed crudelitate diaboli et carnalium ferali impetu voluptatum corruptus est

Solet humanitas acta ratio, quasi dæmonum et carnis violentia, sponte actas nequitas excusare. Joseph ab his est devoratus, quia ab his consumptus creditur totius pietatis et proficiendi appetitus. (VERS. 34.) *Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium multo tempore.* Vestes scindit, cum unitate intentionis amissa opus proprium, quo membra sua super terram contegere debet, per inania disjicit. *Cilicio induitur, cum voluptatum stimulis circumdatur. Luget filium multo tempore, cum luctu dignum suum ostendit affectum assidue.* (VERS. 35.) *Congregatis autem cunctis liberis ejus, ut finirent dolorem patris, noluit consolationem recipere et ait: Descendam ad filium lugens in infernum.* Liberi congregantur, cum rationis vires, quæ de peccati servitio ad libertatem vitæ nos revocant, Dei timore ad tempus coagulantur. Liniunt et consolati volunt *dolorem patris*, cum peccati miseriam per conversionis et pœnitentiæ remedium temperare nituntur. Sed per effectum recusans, et sentienti cum Deo spiritu non credens, dolendo exitio devolvi se patitur in desperationis barathrum, post pravæ delectationis affectum, id est filium.

VERS. 36. — *Et illo perseverante in fletu, Madianitæ vendiderunt Joseph in Ægypto Putiphar eunucho Pharaonis, magistro militiæ.* Spiritu nostro fletu digna opera perseveranter agente, Joseph, bonus, scilicet noster appetitus exemplo eorum qui de judicio sunt, et ad puniendos pertinent, Ægyptiæ cæcitati contradicitur; Putiphar interpretatur *os inclinans ad dissecandum.* Os appetitum nequam significat, qui semper pronus est ad disperdendum. Eunuchus est, et magister militiæ; quia ab omni bono sterilis est, et totius vitiorum exercitus princeps. Is pretio temporalium voluptatum sibi distrahit proficiendi affectum.

CAPUT XXXVIII.

VERS. 1. — *Eo tempore, Judas descendens a fratribus, divertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram.* Judas, confessio; Hiras, fratris mei visio dicitur. Cum animus ita a se dividitur, memoria sanctæ confessionis, quæ supra puero tenero, scilicet proposito, parci monuit, a superbia fratrum, corporali videlicet desideriorum, sese demittens, divertit a sæculari strepitu ad ejus, qui vere unicus frater est, Jesu Christi visionem. Qui ideo vir dicitur, quia in eo nil nisi virtutis summa videtur. Odollamites, *testimonium in aqua sonat.* In aqua autem baptismatis Christum ipsum induimus (Gal. III, 27), cui dum facto contradicimus, in hac aqua testimonium contra nos ferentem, dum ei videndo tanquam fratri intendimus, invenimus.

VERS. 2. — *Viditque sibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sue, et uxore accepta, ingressus est ad eam.* Si homo Christus est, Chananæus profecto, sicut et Samaritanus, ideo dicitur est, quia ipse vera suorum mutatio est. Chananæus enim, ut sæpe dictum est, *mutatus dicitur.* Is habet filiam, rationem scilicet ipsam quæ **139** Sue, id est loquens, vel cantilena dicitur, quia ipsa sola nobis, aliis oblatrantibus, in-

telligibiliter loquitur, et lenitate spiritus vel concensus, nos stimulos titillationum, sed serenitatem omnimodam operatur; filia autem est, quia ipsi, qui summa ratio est, similis est. Hanc sibi videt Judas, quia eam solum sibi utilem ad sequendum æstimat veræ confessionis humilitas. Uxorem sibi copulat, quia hanc per contemptum sæculi peccati cognitione ad operanda bona secundat. (VERS. 3.) *Quæ concepit filium, vocavitque nomen ejus Her,* qui interpretatur *resurrectio vel vigiliæ, vel pellicius.* Cum enim ad rationabiliter vivendum accedimus, prius necesse est resurgamus, demumque in nostri custodia vigilemus, quia post conversionem, sæpe mortuorum operum memoria, quod pellicis significat laboramus.

VERS. 4. — *Rursus concepto fetu natum filium nominavit Onam;* qui dicitur *mæror eorum*, quod refertur ad fastidium. Solet nempe ex difficultate evincendarum passionum, quæ ex recordatione sæculi voluptatum contingit, maximum cœpto proposito generari fastidium. Unde Psalmus, *Omnes, inquit, escam abominata est anima eorum* (Psal. CVI, 18), etc. *Usque ad portas enim mortis, id est usque ad religionis desertionem torquentur sancti æstibus cogitationis.* (VERS. 5.) *Tertium quoque peperit, quem appellavit Sela,* qui *umbra ejus* interpretatur, quod ad sancti spiritus protectionem refertur. Facit enim ipse proventum, ut tentati sustinere possimus. In duobus præmissis clamamus parturientes, in tertio masculus nascitur, qui ad thronum Dei, ut regat virga ferrea (Psal. II, 9) genus cum quadam emertæ impassibilitatis palma, provehitur: *Quo nato parere ultra cessavit,* quia postquam ad perfectam charitatem mens pervenerit, jam non in dolore filios parit, quia quidquid agit jam quasi ex naturali facilitate consurgit.

VERS. 6. — *Dedit autem Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar, Quæ amaritudo dicitur.* Disciplina; namque amaritudinem tentationum illecebris apponere debemus, quæ quidem in præsentia amaritudinis est, sed fructum pacatissimum reddet exercitatis in ea (Hebr. XII, 14).

VERS. 7. — *Fuit quoque Her primogenitus Judæ, nequam in conspectu Domini, et ab eo occisus est.* Occidit Deus Her in conspectu suo nequam, dum incentiva libidinum tam spiritualium quam corporaliū, quæ Deus per maxime improbat; in anima, quæ sola sibi conspicua est, virtute constabilitæ rationis interimit. (VERS. 8.) *Dixitque Judas ad Onam filium suum: Ingredere ad uxorem fratris tui, et sociare illi, ut suscites semen fratri tuo.* Loquitur Judas ad Onam, cum humilitas confessionis et pœnitentiæ informat acediæ mœstitiam. Filius autem est, quia ex occasione suæ actionis natus ipse defectus est. *Consociare, inquit, piæ amaritudini, et intelligentèr quasi ingrediendo penetra, et insere te præsentis sæculi tribulationi, quasi fructus æternos tibi parituræ conjugii, ut fratri tuo, motui scilicet corporali, suscites semen, id est posteritatem superni præmii.* *Corpus enim mortuum est propter peccatum* (Rom. VIII, 10), suscita ergo illud per justitiæ actum.

VERS. 9. — *Ille autem sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.* Introit ad uxorem, dum considerando pervidet disciplinæ gravitudinem. Scit sibi non nasci filios, quia novit animi inertiam ad proferendos pœnitentiæ fructus dignos. Semen fundit in terram, cum bonum quod agit vertit in terrenam gloriam. (VERS. 10.) Percutit eum Deus quod detestabiliter faciat, quia aut judicialiter punit, vel quoquo pacto arguendo corrigit, dum suæ sibi nequitiae horrorem ostendit. (VERS. 11.) *Quam ob rem dixit Judas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus; timebat enim ne et ipse moreretur, sicut fratres sui. Quæ abiit et habitavit in domo patris sui.* Confessionis humilitas ad Thamar, id est disciplinæ custodiam se convertens, cognosce, inquit, sponsum tuum, pro te Christum mortuum, præstolare ergo intra conscientiam, quæ domus Dei Patris tui est, augmentum gratiæ, quæ tibi obumbret, Spiritus sancti, quæ paraclatum habeas vice sponsi tui, cui tanquam filio divini eloquii nutrimentis alendo insistas, quem tamen tu conceperis ex libertate arbitrii. Timet enim dum sic se monimentis mens innovat, ne tentando, ut pridem periclitetur, et decidat. Facit ergo ita.

VERS. 12. — *Evolutis autem multis diebus, mortua est Sue, uxor Judæ. Qui post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tonsores ovium suarum, ipse et Hiras opilio gregis Odollamites in Thamnas.* Evolvuntur dies, cum sensim per teporem animi deficiunt virtutes. Sue Uxor Judæ moritur, cum ratio, quæ nobis spiritum lenitatis incentat, et quam pietas confessionis imprægnat, destituitur; quæ cum post luctum peccati consolationem veniæ suscepisset, ne postmodum in aliquâ animæ relaberetur exitia, ascendit progressu mentis ad eorum exempla sanctorum, per quos absciderentur a simplicibus suis cogitatibus curæ sæcularis superflua. Ascendit, inquam, in Thamnas. Thamnæ interpretantur deficientes, vel numeri, vel fideles. Promovetur ergo ad hoc ut primum in se deficiat, et in Deo proficiat ut sic ad numerum fidelium pertingat. Ipse itaque et Hiras, quem Christum diximus figurare, pariter pergunt, **140** quia mores eum sui ab ipso non dividunt. Opilio dicitur mercenarius. Mercenarium autem Christum eo dixerim modo, quo nos oves, ut ipse perhibet (Joan. x, 15), suas a Patre sibi datas pro passione, quam pertulit, loco mercedis accepit. *Cum dederit, inquit, dilectis suis somnum, ecce Domini hæreditas, filii merces, fructus ventris* (Psal. cxxvi, 2). Et: *Postula a me et dabo tibi gentes, etc.* (Psal. ii, 8).

VERS. 13, 14. — *Nuntiatumque est Thamar quod socer illius ascenderet in Thamnas ad tondendas oves. Quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit teristrum, et mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnam, eo quod crevisset Sela, et non accepisset eum maritum.* Thamar nuntiatum est quod socer

ascendit ad tondendas oves, cum fervor et studium sanctæ conversationis, quæ quidem primo amara et angusta est, sed post læto latoque corde curritur, nuntio divini verbi vel Spiritus sancti tangitur, et ut verum confessorem animum abscidendis cogitationum superfluitatibus intendentem subsequatur, accenditur. (S. BENED. prolog. regulæ, sub finem.) Deponit viduitatis vestes, cum humiliat amore sponsi pro se mortui virtutes. Teristrum quod est, secundum aliquos, vel æstivi operimenti, vel pepli genus, assumit, cum puritatem, vel simplicitatem animi, qui caput dicitur, vel operum nitorem accipit. Habitum mutat, cum statum mentis innovat. In bivio itineris, quod ducit Thamnam sedet, non illo sane, quo dicitur: *Væ ingredienti terram duabus viis* (Eccli. ii, 14), sed illo, quo ad Deum per amorem tenditur, et in proximi charitatem flectitur; quo revera itinere ad commutationem vere fidelium itur. Sedere autem perseverare est. Hoc ideo facit, quia Sela, id est spiritualis qui nos obrumbat amor crescit quidem interiorius, sed non ita jugis et individuus, ut semper adhæreat quasi maritus.

VERS. 15. — *Quam cum vidisset Judas suspicatus est esse meretricem; operuerat enim vultum suum, ne cognosceretur.* Judas meretricem suspicatur, cum eam intuetur, quia sæpius considerato suæ actionis initio, pœnitentialis humilitas non pro æterna mercede, quod Deus est, sed pro inani aliquo commodo veretur ad bene agendum se incitari, dum ita nebulis cogitationum intentionis voluntas, quod est vultus, obtegatur, ut discerni vix possit qua quid mente geratur. (VERS. 16.) *Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut coeam tecum: Nesciebat enim quod nurus sua esset.* Ad eam ingreditur cum interiora propositi sui ratiocinando scrutatur. Permite, inquit, ut confessionis sanctæ amor tibi immisceatur; tibi que semper incumbat. Nescit enim, id est, non adhuc experitur quod Sela, id est spiritualis dilectionis umbra, et protectione, quasi mariti auctoritate, muniat. Ac si dicat: Quia fervorem spiritus necdum sentio, saltem fruar pœnitentiæ lamento. *Quid, inquit, mihi dabis ut fruaris concubitu meo?* (VERS. 17.) *Ait: Mittam tibi hædum de gregibus.* Si mihi consociari pœnitentis et timentis morè desideras, quia necdum ferventer amas, dic quid mihi conferas. *Hædum, ait, de gregibus mittam tibi, peccati scilicet tui, quo apud Deum fetes cognitionem, exemptam de cogitationum turbis ac divisionibus; vel ereptam de gregibus, id est dæmonum concursibus, qui greges dicuntur, ob studiorum diversitates, et quia sunt unitatis extorres.*

VERS. 18. — *Patiar, ait, quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris. Ait Judas: Quid vis tibi pro arrhabone dari? Respondit: Anulum et armillam, et baculum, quem manu tenes. Si digitus in Scripturis aliquando intentionem signat, juxta illud, quod digitos nostros docet Deus ad bellum. (Psal. cxliii, 1): annulus in digito, claritas sanctitatis est, in intentionis voto. Armilla autem*

in brachio, continentiae virtus, scilicet a favoribus, est in boni operis exercitio. Baculus vero spiritualis, qua sustentamur gratiae, est inter ista consolatio. Hæc pro arrhabone nobis dantur, donec mittat Judas hædum, quem pollicetur, quia, antequam nostræ originalis actualisque miseriæ putorem, pœnitentiæ et confessionis instantia, plene aperiat, labore suo prius necesse est, tria ista disciplinæ nostræ attribuat, sine quorum luce perfecte nemo se noscat. *Ad unum igitur coitum concepit mulier. (VERS. 19.) Et surgens abiit; apositoque habitu, quem assumpserat, induta est viduitatis vestibus.* Ad simplicem divinæ infusionis illapsus, bona proponit agere, adeo animi emollita fecunditas, et in spæ veniæ assurgens, ad interiora, scilicet cœlestia, inhianter tendit. Deponensque per humilitatis gratiam interni habitus gloriam, recordatur erga se viri sui pro se mortui Jesu misericordiam; sicque tanto debito se penes se deprimi viduam.

VERS. 20, 21. — *Misit autem Judas hædum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri. Qui cum non invenisset eam, interrogavit homines loci illius: Ubi est mulier quæ sedebat in bivio? Per Christum, qui specialis noster est pastor, qui nos ad bene agendum quotidie contestatur, nostri ipsorum cognitionem confessionis nobis mittit humilitas, quia quanto Christi unguentorum sectamur odorem (Cant. 1, 5), tanto magis nostræ fragilis conditionis intelligimus fetorem. Judæ ergo recipit pignus quod dederat mulieri, quia quo magis nos discernimus, tanto amplius si quid virtutis nobis ex actu pœnitentiæ ingestum est, ad ipsum Dominicæ humilitatis **141** præceptum non ad nostras vires referimus. Mulierem dicimus cœptæ disciplinæ propositum, ob affectionem, et fecunditatem piorum operum. Sed is verus pastor non invenit eam in habitu meretricio, dum soli placere Deo sibi inest intentio. Potest etiam mulier dici sedere in bivio, quæ putatur aliqua bona agere pro Deo, cum ea exercent pro sæculo. (VERS. 22.) Homines loci illius rationales sunt motus, quos pastor Odollamites donavit honore status. Negant illi ibidem sedisse scortum, scilicet perseverasse cujuscumque spiritualis adulterii malum. Sessio ad usum peccati pertinet, ut est: *In cathedra pestilentiae non sedit (Psal. 1, 4).* Eorum autem est negare, effectu suo non ita apud se geri evidenter ostendere.*

VERS. 23. — *Ait Judas: Habeat sibi, certe mendacii nos arguere non poterit. Ego misi hædum quem promiseram, et tu non invenisti eam. Ego, inquit, ex pignore sanctæ intentionis, cautæ operationis, et divinæ inter adversa consolationis, hædum propriæ cognitionis adfuturum promiseram; ego, inquam, utilitas piæ confessionis intuli quod promisi, tu, pastor æternæ, in bivio bonæ exhibitionis, et gloriæ inanæ, eam sedentem, id est sibi acquiescentem non inveniri feceris; habeat ergo vitæ nostræ disciplina pignus præmii æterni tua munera, quia mendacii argui non poterit veritas tua, quæ profe-*

atum promisit pœnitentibus in justitia. (VERS. 24.) Ecce autem post tres menses revertentur Judæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, et videtur uterus illius intumescere. Tres menses mihi videntur dici trium plenitudines actionum, conversionis scilicet, profectus, ac perfectionis illius dico, quæ est, integritas charitatis; post quæ tria humili nostræ confessioni, a qua nulla virtutum dirimi summa debemus, pro titillatione superbiæ spiritus querimoniæ accedunt, et de uteri, id est conscientiae tumore nos arguant; et a Sela, id est sancti Spiritus conjugio per elationis fornicationem excidisse conclamant. Sed vera confessio, quæ semper venit ad lucem, produci jubet; *Quæ enim arguuntur, juxta Apostolum a lumine manifestantur (Ephes. v, 13);* et hoc ad comburendum, divini videlicet ignis conflagratione lustrandum. (VERS. 25.) *Quæ cum educeretur per confessionem ad pœnitentiæ pœnam, mittit ad socerum suum, ad initia scilicet recurrit antiquæ confessionis ac pœnitentis, quæ sibi ex humilitate spiritum maritum quasi Selam, qui dicitur umbra, genuerat; et se non de cupiditate sæculari hypocrisism concepisse, sed de humilis confessionis instinctu, quæ mysticum annulum, armillam et baculum, sibi attribuit, asserit perseverantis devotionis affectum. (VERS. 26.) Agnitis muneribus, ait: Justior me est, quia non tradidi eam Sela filio meo.* Agnoscit munera, quia et suæ a Deo sibi inesse novit conversionis primordia, et promotionum incrementa. *Justior me est, inquit; ac si dicat: Perseverantia sua ad justiorem duxit me statum, et quodammodo me ipsa justiorem me reddidit, et quia sancti Spiritus obumbrare mox ejus initia charitate non potui, sub timore pœnitentiæ, a me videlicet confessionis gratia ad bonos proferendum fructus, imprægnari pio desiderio maluit. At tamen ultra non cognovit eam; id est qui pridem humilis suæ confessionis oblitus nimium sua bona attendendo intumuisse videbatur, jam dissimulat propositi sui perpendere instantiam, ne inaniter efferatur.*

VERS. 27. — *Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero, atque in ipsa effusione infantum, unus protulit manum, in qua obstetricæ ligavit coccinum.* Partus instat, cum destinatio propositi pio affectui appropinquat. *Apparent in utero gemini, cum ex conscientia prominere intelliguntur duarum affectionum quasi ex uno fonte rivi. In ipsa effusione infantum profert unus manum, cum ad operis exhibitionem animi ambitu accedente, prior Dei charitatis effectus per interioris hominis compunctionem egreditur. In qua coccinum manu obstetricæ ligat, dum ratio, quæ cunctis animæ casibus obstat, mortificationem carnalium desideriorum in suo opere insigniter servat. (VERS. 28.) Iste, inquit, egredietur prior, id est amor Dei qui conceptus est, etiam usque ad efficaciam divinæ contemplationis prosiliet. Solet enim talis inchoantium esse fervor, qui sibi dum se ignorat, summam quoque virtutis arroget, sed illo, Dei dispensatione, per defectum quantum-*

cunque amoris internæ vires imminente actionis, egreditur alter, scilicet obsequium fraternæ dilectionis; quæ quidem etsi minor est dignitate, præcedit tamen officii necessitate. Prius enim amandus est proximus visibilis, ut per hoc attingatur invisibilitas deitatis. Hoc duobus sancti Spiritus significatur datis.

VERS. 29. — *Dixitque mulier: Quare propter te divisa est maceria? Propterea appellavit nomen ejus Phares.* Mulier ab animi mollitie dicta, rationem ex aliqua adhuc parte humana sapientem signat. Unde et ipsa verba humanitus sonare videntur. Quare, inquit illa, cogitationum quasi lapidum unio in multas curarum vicissitudines divisa est? Mens enim nostra divini cæmento amoris cohibetur ad unum, quæ tunc dividitur, cum pro bene faciendo proximis, juxta Evangelium, erga plurima sollicitata turbatur (*Luc. x, 41*). Phares ergo vocatur, hoc est divisio, quia ex provisione fraterna, divina interius ad horam dissipatur contemplatio. **142** (VERS. 30.) *Postea egressus est frater ejus, in cujus manu erat coccinum; quem appellavit Zara.* Coccus, unde coccinum, ex Græca etymologia ab igne dicitur, et etiam sanguinis ruborem præfert. Deus autem, qui ignis consumens vocatur (*Hebr. xii, 29*), passiones peccatorum, quæ ex carne et sanguine oriuntur, necesse est prius suo fervore excoquat, ut purificato interiori exteriorique opere, ad videndum Orientem lucis æternæ per sibi charitatis facies placeat. Zarã autem interpretatur oriens; scilicet ipsa Dei dilectio, quæ totius legis quasi universalis luminis est plenitudo (*Rom. xiii, 10*), locus ac origo, in qua potissimum dicitur esse Dei visio.

CAPUT XXXIX.

VERS. 1. — *Igitur Joseph ductus est in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Ismaelitarum, a quibus perductus erat.* Hoc supra expositum est, pigetque repetere. Sed notandum quomodo sub tot malis posito cum eo Deus fuerit, et in cunctis prospere egerit. Multos certum est sinere labi Deum, non ut in finem deserat, sed ut ex casu corrigat. Videtur cum his non esse, dum peccant; est tamen ut ex peccato proficiant, quod et in filiis Israel, et in Petro apostolo satis probatur, qui in ipsis suis casibus a Deo revisuntur potius quam reprobantur. Ex eo ergo quod ab ipso etiam inter crimina non deseruntur, cuncta sibi peccati adversitas in prosperitatem vertitur. (VERS. 2.) *Quia fuit Dominus cum eo, insignitur jam viri, id est viriliter contra vitia agentis vocabulo. Habitabatque in domo domini sui* (VERS. 3) *qui optime noverat Dominum esse cum eo, et omnia quæ gereret ab eo dirigi in manu illius.* Habitare ab eo quod est, *habere*, frequentative in flexum pro eo quod est, *dominari*, ponitur. In domo itaque, id est conscientia, qua nequam dominatus fuerat appetitus, proficiendi in Deum dominatur affectus, et experimento addiscit cupiditas Deum

A pio profectui adesse comitem, cum omnem ejus dirigat in exsequendis operibus potestatem.

VERS. 4. — *Invenitque Joseph gratiam coram domino suo, et ministrabat ei; a quo præpositus omnibus, gubernabat creditam sibi domum, et universam quæ tradita fuerant. Joseph coram domino suo gratiam invenit, cum sacri appetitus augmenti, cui nequam pridem dominabatur affectus, ad illationem carnalis illecebæ, ac si coram ipsius instantia divinæ protectionem gratiæ reperit. Ei vero ministrat, cum ab ejus se feditatibus avertendo suggestionibus, ejus totius honestatis officia apponit et suppeditat. Ab eo præponitur omnibus, quia ex materia interioris pugnæ superandi occasionem præbens, id est affectus nos nostris motibus præfert, dum subigere nititur. Domum creditam, et omnia nobis tradita gubernamus, dum commissam a Deo conscientiam et cætera animæ bona sagaciter regimus.*

VERS. 5, 6. — *Benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, et multiplicavit, tam in ædibus quam in agris, cunctam ejus substantiam; nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vesceretur.* Domus Ægyptii propter Joseph benedicitur, cum conscientia tenebris cæcitatatis et ignorantie pridem pressa, per appetitum bene proficiendi divinis muneribus evehitur, et, tam in interiorum virtutum ædibus quam in agris, exercitiis videlicet corporalibus, cuncta rationalitatis ejus substantia, quæ structuris operum instar fortis fundamenti substat, augetur, et remoto veterum indignitatum usu, solus vitæ æternæ panis agnoscitur. *Erat autem Joseph pulchra facie, et decorus aspectu.* Illa videlicet facie, quæ a Domino lavari jubetur, cujus singulari tunc decore Deus aspicitur.

VERS. 7. — *Post multos itaque dies injecit domina oculos suos in Joseph, et ait: Dormi mecum.* Post multas virtutum claritudines, concupiscentia, postquam ad tempus siluit, rediviva veteris domini recordata consurgit, et quæ videbatur aversa, oculos, id est tentandi intentiones in bonam voluntatem congerit. *Dormi, inquit, mecum, id est voluptatis oblatae acquiesce suscipere somnum.* (VERS. 8, 9.) *Sed operi nefario nequaquam acquiescens, ait ad eam: Ecce dominus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua; nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es.* Quia, inquit, is qui mihi dominabatur universas ineptias suas meo subegit imperio, et in domo quondam sua, scilicet conscientia ignorat quidnam suum notare queat, sed omnia parent rationis judicio, *præter te, concupiscentia, quæ pravi affectus male feta uxor es, quæ inquantum suggerere mala non desinis, subigi omnino non potes. Quomodo ergo possum malum hoc facere, et peccare in Deum meum? Quod est dicere: Cum appetitus meus aliquando Dominus se mihi tradiderit, id est irrefragabiliter se meo juri tradi permiserit, quomodo concupiscentiarum tuarum effectui continentia mea convenire poterit?*

VERS. 10. — *Hujusmodi verbis et mulier molesta erat adolescenti per singulos dies, et ille recusabat stuprum.* Per singulas virtutum claritates, animo virile robur quasi adolescentiam attingenti semper, neque blanditiis adversa **143** est, affectualitatis ac si muliebris mollities; sed ille recusat illatas libidines. (VERS. 11, 12.) *Accidit autem quadam die, ut intraret Joseph domum, et operis quidpiam absque arbitris faceret; et illa apprehensa lacinia vestimenti ejus diceret: Dormi mecum.* Quadam die Joseph domum intrat, cum incerta rationalitatis intelligentia, id est voluntate, quæ lux est, minus ad bene agendum plena veluti luce dubia, pius noster affectus conscientiae angulos discutendo perlustrat. Dilectio enim ista, quod est, quadam, pro incerto ponitur. Unde dicitur fecisse absque arbitris quiddam, quia in tepido positus statu discretionis vim non habet plenariam. Interiores nempe arbitri motus sunt examinatorii. Et minus fervente conscientia solet facile subripere concupiscentia. In ipsa namque discussione quidam ob difficultatem tædii torpor obrepit. Unde et laciniam apprehendit, id est intentionem, quæ per longanimitatem ad Deum intenditur, et quæ interni nostri habitus pallium in unitatem bonæ voluntatis colligit, ad se contrahit. A lacinia enim quælibet laciniosa dicuntur, id est longa, et nil eo productius quod ad Deum usque pertenditur. Dormire secum postulat, dum in oblivionis et negligentiae labyrinthum labi pariter provocat. *Qui relicto in manu illius pallio fugit, et egressus est foras.* In manu mulieris pallium relinquimus, cum tentationis fortitudini interiorum nostrum hominem magis exponere eligimus quam ejus libidini suaviter succumbamus. In hanc manum Job est datus, salva tamen anima illius (Job II, 6). Porro fugimus forasque egredimur, cum timore, qui animi fuga est, divino corripimur, et extra nos per cogitationum confessionem imus.

VERS. 13, 14, 15. — *Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, et se esse contemptam, vocavit homines domus suæ, et ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, ut illuderet nobis; ingressus est ad me, ut coiret mecum. Cumque ego succlamassem, et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, et fugit foras.* Videt mulier vestem in manibus suis, et se contemni, cum sibi potestatem ac opportunitatem attributam aspicit impugnandi, sed nullatenus facultatem adfore ingemit concupiscentia superandi. In manibus, nempe vestis, interna habitudo est sub gravitudine tentantis. Vocat homines domus suæ, dum excitat carnales motus conscientiae. *En, inquit, introduxit, haud dubium quin invalido carnalis affectus, horariam momentaneamque religionem, transitoriam scilicet virilitatem, quod significat viri Hebræi nomen.* Hebræus enim dicitur transiens, ut illuderet nobis, qui iter videlicet sanctitatis niteretur aggredi, sed nequiquam perseveraret in aliquod augmentum progredi. *Ingressus est ad me* sub specie pietatis appetitus sanctitatis, non ut emendarei,

sed ut fedaret, et diceretur. *Hic homo cepit edificare, et non potuit consummare* (Luc. XIV, 30). *Cumque ego rationaliter succlamassem, melius esse non vovere quam vota non reddere* (Eccl. V, 4), et intellexisset vim vocis, *reliquit pallium, interioris scilicet reverentiæ integumentum, mihi prohibito abutendum, et foras jam in turpem excedere cepit effectum.* Hæc arrogat aliquoties sibi mens marcida, dum sic turbatur, ut nequeat discernere si vicerit, an sit victa.

VERS. 16, 17, 18. — *In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum, et ait: Ingressus est ad me servus Hebræus, quem adduxisti ut illuderet mihi. Cumque vidisset me clamare, reliquit pallium, et fugit foras.* Maritus animæ, ipse est intellectus; qui in domum revertitur, cum a sua dispersione ad eor regreditur. *In argumentum fidei hanc pallium ostenditur, cum mentis habitus nequitia infectus in probationem prævaricationis adducitur.* *Ingressus est, inquit, ad me servilis quidam non amoris, sed timoris motus, non qui in æternum in domo maneat, sed Hebræus, id est transitorius, quem tuo marito intellectus solo initio affectus, sed nulla promotione profectus, quasi proludii causa induxeris; et cum me inclamitare sensisset, quia qui ante respondet quam audiât, stultum se esse demonstrat, quia me interioris vocari nesciebam, profecto consurgere ad nimis ardua respuebam, impatiens interioris impulsus, fugit, scilicet recurrendo ad remedium voluptuosi actus.*

VERS. 19, 20. — *His auditis dominus, et nimium credulus verbis conjugis iratus est valde, tradiditque Joseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur, et erat ibi clausus.* Audit, id est intelligit dominus, is videlicet qui pridem dominabatur nequam appetitus concupiscentiæ suæ monitus, et ejus incentivis invectus, in ea quæ concupiscit tanquam in conjugem tota delectatione deflexus, contra intellectualis profectus appetitum defurit, et Joseph in carcerem tradit, cum in tentationem se undique coarctantem, pii augmenti cor cupidum tradit. Ibi enim vincti regis custodiebantur, quia hi, qui corporis nexibus pressi, cupiunt dissolvi et esse cum Christo (Phil. I, 25), cum diversis impugnationibus appetuntur, ab elationis utique vanitate custodiuntur. Ibi etiam clauditur quia sic sæpius mens propria seditione vallatur, ut nusquam pateat quæ instans miseria evadatur.

VERS. 21, 22, 23. — *Fuit autem Dominus cum Joseph, et misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu ipsius universos vinctos qui custodia tenebantur, et quidquid fiebat sub ipso erat. Nec noverat aliquid cunctis ei creditis; Dominus enim erat cum illo, et omnia opera ejus dirigebat.* Princeps carceris intellectus est, præeminens angustiae tentationis. Is tradit in manu Joseph eos vinctos qui custodia tenentur, dum sub boni appetitus potestate redigit cunctas cogitationum illecebras, quibus animi vires præpe-

diuntur. *Quidquid fit, sub ipso est, quia quidquid extrinsecus administratur, sub rationis providentia est. Et cum omnia contradat intima sua ad profectus studium, non novit profecto aliquid præter virtutis augmentum. Dominus enim est cum illo, in infirmitate virtutem faciendo, et per tentationes opera, ac si inter hiemis torpores semina dirigendo.*

CAPUT XL.

VERS. 1, 2. — *His ista gesis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, et pistor, domino suo. Iratusque Pharao contra eos (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus) misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinclus et Joseph.* Postquam inter tentationes ita animus solidatur, tunc duorum illorum qui se pro Dei regno castrant eunuchorum reatus agnoscitur. Per pistorem rationis vis accipitur, quæ manu discretionis dubia quælibet novit pinsere; per pincernam bona voluntas, quæ spiritualis poculum dilectionis consuevit excipere. Postquam itaque gratia in conspectu principis carceris invenitur, fructus ejusdem gratiæ per intelligentiam culpæ, rationis scilicet ac voluntatis, aperitur. Utraque autem regis Ægypti esse dicuntur, quia et ratio ac voluntas nostra, ante conversionem, diabolo mundi principi servisse noscuntur. Porro peccant, cum sua peccata non dissimulant. Unde et justus dicitur, qui se falso justificat. *Non veni, inquit, vocare justos (Matth. ix, 13).* Sed peccant suo Domino, quia quod se peccasse poenitendo fatentur totum fit irritando adjiciendoque diabolo. Cum autem multæ rationes, multæ pro causis voluntates sint, una tamen divinitus inspirata voluntas ac ratio, quasi pincerna pistorque præeminet. Hi mittuntur in carcerem principis militum a Pharaone irato, cum sub jura rationis, quæ internæ militiæ nostræ primas est, rediguntur urgente diabolo etiam ipsa cum voluntate ratio. Ipsa enim ratio sibi subicitur, cum humana aliquid subtilitate appetens, divina moderatione reducitur. Et voluntas si bona est, nil aliud quam ratio est. Attamen non sine maximo discretionis intuitu; sic per nomina, et etiam res distinguitur. Unde et in Apocalypsi throni, animalia, angeli, seniores dicuntur (Apoc. v, 6), idem quidem significantia, et tamen alio modo diversa. De hac captione in Apocalypsi dicitur: *Ecce missurus est ex vobis diabolus in carcerem et habebitis tribulationem diebus decem (Apoc. ii, 10).* In hoc carcere vinclus Joseph tenetur, cum ipsi interni appetitus augmenti tempestate diabolica præpeditur. (VERS. 4.) Sed pistor et pincerna a custode carceris Joseph traduntur, cum ratio et voluntas a divino qui sibi præsidet intellectu, qui inter ærumnas solus custodire sufficit, ad cœlestis augmenti desiderium quasi singulare refugium compelluntur. Aliud est autem bona voluntas, aliud boni appetitus augmenti, licet ipse sit bona voluntas, quia sunt, qui bonæ ad proximos affectionis sunt, sed promoveri ad altiora nolunt. Joseph his ministrat,

quia solum meliora gerendi desiderium, defectus eorum reficit, et innovat.

VERS. 5. — *Aliquantum temporis fluxerat, et illi in custodia tenebantur. Videruntque ambo somnium nocte una, juxta interpretationem congruam sibi. Temporis fluit aliquantum, cum ex parte ab animo destituitur aviditas temporalium. Partim vero custodia tenti somnium nocte una vident, quia nondum corporalis expertes molestiæ, ut ad confitendum nomini Dei de custodia prodeant, ad horam a negotiis extrinsecis sopiuntur et corde vigilant, in quo luce clariori somno mentis intuitu utilia, vitæque congrua suæ tractant. (VERS. 6, 7.) Ad quos cum introisset Joseph mane, et vidisset eos tristes, sciscitatus est, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?* Ad hos Joseph mane ingreditur, cum divinæ illustratione visitationis penetrante affectum, omnis conscientiæ recessus quid intelligat, quidquid velit secundum Deum discutitur, et tunc tristes videntur, quia tanto magis intellectus ac voluntas affligitur, quanto ad interiora subtilius per supernæ lucis examen intratur. *Qui enim addit scientiam, addit dolorem (Eccle. i, 18).* Quem tamen pietatis affectio dolorem temperat et solatur, et faciem cordis, qua Deus videndus est, in eodem ipso qui hodie indefectibilis lucis habet constitutam, cur ab interni lætitiæ luminis aversioem solito gerant, causatur. Solet enim utilis plerumque tristitia, nisi caute moderetur, in aciditæ morbum verti.

VERS. 8. — *Somnium, inquiunt, vidimus, et non est qui interpretetur nobis. Dixitque Joseph: Nunquid non Dei est interpretatio? Referte mihi quid videritis. Somnium vidimus, sed non est qui interpretetur, quia multa de statu rectæ vitæ contemplando intellectualiter attingimus, sed quomodo congruis effectibus intellecta 145 exponere possimus, copiam adhuc non habemus. At Joseph, id est sancti profectus aviditas, quæ totius lædii vincit acredinem, Dei est, ait, interpretatio, quia in quo mortalitas nostra præpeditur ad destinata gerendum, Dei expenditur adjutorio. Referte quid videritis; ad Deum scilicet reportantes opificem quæ proponitis.*

VERS. 9, 10, 11. — *Narravit prior præpositus pincernarum somnium suum: Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, crescere paulatim gemmas, et post flores uvas maturescere, calicemque Pharaonis in manu mea. Tuli ergo uvas, et expressi in calice quem tenebam, et tradidi poculum Pharaoni. Præpositus pincernarum bonæ est voluntatis affectus, quæ ex eo quod Dei voluntati innitur, cunctis aliis voluntatibus principatur. Prior narrat, quia ipsa nisi præeat, ratio inaniter speculatur et cogitat. Vitem videt coram se, cum seipsam, bonam scilicet voluntatem, vini spiritualis, id est charitatis originem sibi proponit amandam. Quod enim amamus, præ oculis habere cupimus. In ea tres propagines sunt, quia tria principalia charitatis membra sunt. Primum quidem Deo intendens; se-*

cundum ad seipsum pertinens; tertium quoque a sui ipsius exemplo ad proximi dilectionem respiciens. Ita enim sonat ac si dicatur: *Diliges teipsum, et proximum tuum sicut teipsum (Matth. xix, 19)*. Gemmæ paulatim crescunt, cum certa proposita sanctitatis piæ interiorum cogitationis succi exculpant. Et jure paulatim, quia grandi difficultate hæc fiunt. Post flores uvæ maturescunt, cum post exhibitionem operum, quæ sanctarum fragrantias opinionum undecunque diffundunt, conscientiæ dulcedine sancti amoris vividæ ad plenum proficiunt. Calix Pharaonis in manu est, cum quælibet pravi desiderii passio a diabolo immissa, sub rationalis voluntatis potestate abstenta est. Tollit ergo uvas, ut exprimit in calice quem tenet, cum divinam quæ intra latet dulcedinem, passionibus quas ægre sæpius tolerat, admiscet; exprimimus enim, cum manu discretionis discutimus futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii, 18), ut amaritudines hujus temporis condiamus. Calicis nomine passionem signari, teste est Evangelium: *Potestis, ait, bibere calicem (Matth. xx, 22; Marc x, 38)*, etc. Inde tradimus poculum Pharaoni, dum ei retribuimus retributionem suam; quam retribuit nobis (Psal. cxxxvi, 8). In poculo, ait, quo miscuit vobis, miscetè illi duplum (Apoc. xviii, 6). Pharaonem vero qui dissipator dicitur, diabolum intelligimus.

VERS. 12, 13. — *Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somnii: Tres propagines, tres adhuc dies sunt, post quos recordabitur Pharaon ministerii tui, et restituet te in gradum pristinum, dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut facere ante consueveras. Ad bene agendum, inquit, sancta in Deum proficiendi aviditas ex tua conditione præpediris, sed ad ea quæ digne sentis agenda solvi poteris. Tres propagines, tres dies sunt, quia primum Dei nos amor illustrat, deinde nos nostri notitia et cura clarificat, ut ad proximum lux nostræ dilectionis exemplorumque deveniat. Post hæc recordatur Pharaon ministerii nostri, et in gradum pristinum restituit, cum recordari nos facit præteritæ nostræ, qua ad nostrum interitum diabolo inserviebamus, voluptatis; ita ut innumeris tentationum ingestionibus ad eum quo sæculares fuimus modum, nobis ab ipso videamur abducti. Sed damus ei calicem juxta officium nostrum, sicut ante consueveramus, cum fortiter ad cor redeuntes, sicut dignitati rationalitatis nostræ compellit, et a tempore conversionis consuevimus calicem recipere impugnationis, in quantum possumus, audacter inferimus.*

VERS. 14, 15. — *Tantum memento mei, cum bene tibi fuerit, et facies mecum misericordiam, ut suggeras Pharaoni ut educat me de isto carcere, quia furto sublatus sum de terra Hebræorum, et hic innocens in lacum missus sum. Tantum, inquit, jugis intentionem profectus non postponas, cum vires calici in Pharaonem ferendo susceperis, ut tot ipsum virtutum jactibus urgeas, donec victus educat, id est educi sinens belli illati, velit nolit, vel obsidionem,*

A vel vincula solvat; quia clandestina suggestionem de terra Hebræorum, id est de soliditate cogitationum jam ab imis ad superna transeuntium sublatus sum, et in lacum fluctuationis tamen ab appetitu peccandi innocens missus sum. Hæc augmenta quærens affectus ab ea, quæ sibi cooperatur bona voluntate expostulat.

VERS. 16, 17. — *Videns pistorum magister quod somnium prudenter dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium, quod haberem tria canistra farinæ super caput meum: et in uno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ea eo. Intelligit principalis nostra, a Deo scilicet illuminata ratio, unde et omnium humanarum rationum magistra est, quod proficiendi appetitus optime benevolentiam, quæ prævia est, de invisibilibus imbuisset, hoc enim præfert nomen somnii propriis effectibus, et ipsa infert. Tria farinæ canistra se habere dicit super caput suum, dum tria principalia officia cogitationis se habere cognoscit in mente, intellectus scilicet, voluntatis, ac memoriæ. Liqueat caput in Scripturis poni solere pro mente. Farina autem ob minutias recte ponitur pro cogitatione. Unde est: Tolle molam, mole farinam (Isa. 47, 2). Unum canistrum quod excelsius cæteris est, ipsa ratio est, quæ voluntati ac memoriæ prorsus præeminet. Ibi portamus omnes cibos, qui fiunt arte pistoria, quia ibi continemus quæque vitalia, quæ discutere potest discretionis diligentia.*

C 146 *Aves autem inde comedunt, cum per elationis vitium ipsa elata dæmonia nos deceptos, quantum ad bona spectat quæ prudenter attingimus, consumunt.*

VERS. 18, 19. — *Tria, inquit Joseph, canistra, tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharaon caput tuum, ac suspendet te in cruce, et lacerabunt volucres carnes tuas. Intellectus, memoria ac voluntas, cum quædam, ut sic dicam, diurnæ lucis animi sint, canistra tamen sunt, ad carnæ modum ex carnis conditione fragilia. Sed Pharaon post hos dies caput auferit, cum post interiorum sensuum illustrationes superbia illabente, capitalis virtus, quæ est humilitas, a virtutum membris separata disparet. Suspendit Pharaon in cruce, cum principali humilitate sublata, a toto bonorum operum mens damnata, imposita et inanis effecta destituitur corpore; et hæc tota a diabolo fiunt, typico scilicet Pharaone. Volucres carnes comedunt, dum superba dæmonia carnalibus jam quæ sequuntur operibus nostris sese reficiunt. Affectus ergo noster, id est Joseph jam spiritualis augmenti appetens, per divinam prudentiam duo ista mysteria ac si duo somnia resolvit; in quibus illa duo intelliguntur, charitas videlicet, quæ ipsa est benevolentia, per principem pincernarum signata, et scientia per magistrum pistorum figurata. Charitas, quæ non tentatione probatur, charitas non est; sed ipsa est, quæ poculum retributionis, et a Pharaone fortiter viriliterque refert. Simplex ergo voluntas perlatis passionibus proficit. Charitas*

enim, quia naturaliter humilis est, ædificat (I Cor. viii, 1). Scientia vero, quia sæpius inflat (Ibid.), dæmones pascit. Unde et tria super caput fuisse dicuntur canistra, quia tria sunt sine quibus integra non potest constare scientia, ingenium scilicet, usus ac memoria. In his farina versatur, id est subtilitas cogitationis transigitur. Per cannam autem, unde canistra vocantur, supervacuitas vocalitatis et eloquentiæ signatur; quorum sensus est aliquos per simplicem benevolentiam absque scientia, et litteris, per patientiam proficere; aliquos per elationem ex fastu sapientiæ tractam, dæmonibus scilicet nutrimenta conferre.

VERS. 20. — *Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat.* Abhinc die tertio Pharaon nascitur, cum post ineptam quæ primo intus oritur quasi quædam lux lætitiæ, et verborum deinceps jaectantiam, et apertam postremo jam, et securam, ac si de clarissima scientiæ suæ die fiduciam. Pharaon, id est dissipator sanctitatis, in animo nequam appetitus exurgit. Vicissim enim hæc in nobis funestæ claritudines sibi succedere solent. *Qui faciens grande convivium pueris suis recordatus est inter epulas magistri pincernarum, et pistorum principis.* (VERS. 21, 22.) *Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret regi poculum, alterum suspendit in patibulo.* Conceptus corde Pharaon usque ab robur pertinaciæ per triduum, quod prædiximus, evehitur, et tunc pessimarum pabulo gloriarum, pueriles et circumlatas omni vento doctrinæ cogitationes distendit. *Inter epulas recordatur magistri pincernarum, et pistorum principis,* cum post vel inter fastuam quasi quarumdam dapium ingurgitationes, ex ipso superbiarum pondere recordari nos facit, hinc quidem principalis nostri boni, quod est pietas voluntatis, quæ scilicet ergastulo addicitur, illinc rationis subtilitatem divinarum magistræ quæ itidem typo allicitur. *Alterum ergo in locum suum, ut regi poculum porrigeret Pharaon restituit; alterum patibulo suspendit,* quia dum ex contuitu fatuitatis, et superbiæ nostræ fatigari incipimus, ex ipsa sua instigatione occasionem restitutionis, diabolo licet invito ministrante, voluntas nostra accipit, et locum piæ intentionis, qui proprie noster est, repetit, ut filiæ Babylonis, id est fluxui tentationis, qua confundimur, retributionem quam nobis retribuit (Psal. cxxxvi, 8), quasi poculum Pharaoni retribuamus; et intellectum quarumque scientiarum quasi pistoriæ artis principem (per hoc enim quæque ac si pinsendo discutimus, ne in superbiam efferamur) divini timoris patibulo affigimus, imo suspendimus, id est ab appetitu infimo sublevamus. Hæc Pharaon agit, quia, dum nos tentat diabolus, aut pravus appetitus ad ista necessitate nos cogit, mentem enim ad Deum et ad se ipsam coadunat et stringit. Veritas conjectoris inde probatur, dum sancti profectus desiderium verax, et æquitatis continens. in æternorum transitoriorumque discretionem ex effectibus judicatur. (VERS. 25.) *Succedentibus prosperis,*

præpositus pincernarum interpretis sui obliviscitur. Nam licet molestiæ interiores cum difficultate vincantur, pace tamen quantulacunque secuta proficiendi appetitus facile ab animo diducitur.

CAPUT XLI.

VERS. 1. — *Post duos annos vidit Pharaon somnium.* Annus primus in divina cogitatione; secundus in boni operis accipitur executione. De quibus in psalmo est: *Intellectum tibi dabo, inquit, et instruam te* (Psal. xxxi, 8), ut intellectui coopere ris tuo. Sicut enim annus diebus, ita utrumque piis fulget actis et sensibus. Tertius in quo somnium videtur, perseverantiæ intentio est, unde illic sequitur: *Firmabo super te oculos meos* (Ibid.), scilicet ut secundem proventus tuos. Post annum ergo, id est illustrationem coelestis scientiæ, itemque annum operationis, videlicet institutionem piæ cum firmitas proponitur perseverantiæ, pravitas nostri appetitus, qui dissipatoris, quod est Pharaon, jure censetur nomine: vel etiam ipse diabolus subtili quadam scientia sua, et instar somni sibi soli cognita, portendit apud se ac providet futura post gratiæ experientiam discrimina.

VERS. 7, 8. — *Evigilat post quietem Pharaon, et facto mane pavore perterritus, misit ad conjectores Ægypti, cunctosque sapientes; et accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.* Quies Pharaonis, calliditas est, qua ad horam differt molestiam impugnationis. *Evigilat,* cum animum per turbam tentationis incursat. *Facto mane pavore terretur,* cum inter tentandum clarificata divinitus mente de subita repulsione turbatur. *Mittit ad conjectores Ægypti cunctosque sapientes* cum spiritualem cogitationem circumvenire, ac vestigare ejus intentiones per mundanæ nititur astutiæ ratiocinationes. *Accersitis somnium narrat,* cum coacervata internorum motuum frequentia, de incertitudine invisibilium diabolus disputat. Non est qui interpretetur, quia spiritualis animus cum omnia judicet a carnalitate non circumscribitur.

VERS. 9. — *Tunc demum reminiscens pincernarum magister ait: Confiteor peccatum meum, etc.* Tunc pincernarum magister reminiscitur, peccatumque fatetur, cum bona voluntas, quæ salubris potum consilii cordi adversus Pharaonem propinat, negligentiam se arguit, quod aliquantula quiete arridente animi appetitum intermiserit excrescendi, quod est interpretis oblivisci. Joseph, qui *augmentum sonat,* ideo interpretes dicitur, quia nunquam arcani capax divini mens esse potest, quæ non semper coelestis incrementi appetens est. (VERS. 10.) *Iratus rex servis suis, me et magistrum pistorum retrudi jussit in carcerem principis militum.* Rex, id est diabolus, qui filiis superbiæ dominatur (Job xli, 25), servis suis, non qui sunt, sed qui fuerunt, et jam a veritate liberati sunt, irascitur; in hos enim atrocius invenitur, ipse voluntatem, liberum scilicet arbitrium; et discutiendi ac si pinsendi principem intellectum

retrudit in carcerem principis militum, quia cogit per impugnationis ambitum, et coercet veluti intra ergastulum ejusdem Satanæ, qui princeps eorum est, quæ militant adversus animam, vitiorum (I Petr. II, 11). Reliqua, ut superius exposita sunt, intellige.

Quod vero dicit: (VERS. 12) *Erat ibi puer Hebræus, ejusdem ducis famulus*, ducem sane olim ipsum diabolum secutus, sed ad pueritiæ novitatem innocentiamque reversus, factus enim erat transitör, quod est Hebræus in carcere, de quo legitur in Apocalypsi, constitutus: *Ecce, inquit, missurus est ex vobis diabolus in carcerem* (Apoc. II, 10), etc. (VERS. 14.) *Protinus, ad regis imperium, eductum de carcere Joseph totonderunt; ac veste mutata obtulerunt ei. Ad regis imperium de carcere Joseph educitur, non quod diaboli imperium ad nostri pii desiderii liberationem, nisi solius Dei valeat, sed quia, juxta quorundam pravitatem, sensus laxare creditur, a quorum impugnationibus, Deo jubente, cessat. Unde et apud Daniele Nabuchodonosor percutere, humiliare et occidere dicitur quos volebat* (Dan. V, 19), cor cujus tamen non nisi in manu Dei erat. Tondetur, dum ea, quæ inter tentationes succreverat superfluitate, promptæ ferro discretionis et geminæ forcipe charitatis privatur. Vestis mutatur, dum mentis habitus innovatur. Ab his a quibus attonsus est, Pharaoni offertur, cum per spiritualium subsidia motuum ad hoc ut diabolo obsistat, promovetur. Offerre enim ex ob et fero, fers, compositum, proprie dicitur contra ferre. Unde et apud comicum vitium feliciter dicitur virgini oblatum, violentiam plane significans (Ter. Ad. III, 1, 9).

VERS. 15. — *Vidi, inquit, somnia, nec est qui edisserat. Ex industria hostis, et quasi ad imperium, ut præmisimus, suum, ab oppressione nostra quiescit, ut quietis ac securis, quasi per quæstionum revolutiones inferat, quod impugnando non poterat. Est ergo sensus: Vidi, inquit, id est, intellexi incertitudinem invisibilitatum quæ appetis, quia quibusdam quasi somniis illuderit, nec est qui edisserat ea quæ cogitas vigor alicujus rationis; quæ audivi te prudentissime conjicere, id est quæ comperi te non scientia attingere, sed conjecturis æstimare. Nota quod somnia vidisse, conjecturæ famam se asserit audisse. Certior est autem visus quam auditus. Certo, ait, teneo somniorum illa similia esse, quæ te ac si ex rumore haurio prudentissime, id est providentius quam necesse est velle conjicere.* (VERS. 16.) *Respondit Joseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni. Quod est dicere: Non meis æstimationibus, sed divinis aspirationibus tibi, diabole, et tuis illationibus utilia, et congrua referentur.*

VERS. 17, 18. — *Ait ergo Pharao: Putabam me stare super ripam fluminis, et septem boves de amne consurgere, pulchras nimis, et obesis carnibus; quæ in pastu paludis virecta carpebant. Ripa fluminis su-*

per quam stat Pharao, mundi hujus est abrenuntiatio, in qua, dum a sæculi fluctibus tuti sumus, sub aliis speciebus, spiritualium scilicet vitiorum, diaboli subijcitur vestigio. Quidam enim portus maris, contemptus est curæ mundialis. *Super ripam*, et superius, *super fluvium* stare se putat, quia non solum fluvium sæcularitatis sibi subjugat, sed etiam fiduciam habet quod Jordanis, hi scilicet qui a fastibus sæculi descendere, in os ejus potestatis influant. *Septem boves*, septem mihi videntur signari spirituales virtutes, 148 quas propheta memorat, super florem quiescentes (Isai. XI, 1, 2), per quas innuit bonorum omnium plenitudines, hic enim numerus signat universitates. Potest et quatuor principales virtutes, cum tribus naturalibus nostris, intellectu videlicet, ratione et imaginatione mistas, signare; quæ terram sensualitatis nostræ, ac si boves, subigendo discutiunt. Pulchræ autem sunt *nimis, et obesis carnibus*, quia eis, cum possidentur, nil omni parte beatius, præter Deum nihil est purius. Famine autem dicuntur genere, quia totius religionis sunt matres ac materiæ. Ascendunt de flumine, qui sese proripiunt a sæculi conformitate. In pastu paludis virecta carpunt dum in præsentī vita, quæ palus, et illecebra est, spei immortalitatis amœnitate carptim tamen, per speculum scilicet et ænigma sese reficiunt.

VERS. 19, 20, 21. — *Et ecce assequebantur aliæ septem boves, in tantum deformes, et macilentæ, ut nunquam tales in terra Ægypti viderim; quæ devoratis et consumptis prioribus, nullum saturitatis dedere vestigium; sed simili macie et squalore torpebant.* Per septem alias boves aut temporalitas, quæ septem diebus excurrit, aut tota humanitas, quæ quatuor per corpus elementis constat, et in anima, ingenio, voluntate, et affectu præeminet, figuratur. Hæc cum absque Dei amore habentur, a spiritualis boni pinguedine, et a Dei imagine deformantur, quæ priores et sequuntur et devorant, quia multis post sanctitatis eminentiam turpiter ingeri contigit et humanitatis desidiā, et temporalitatis luxuriā, ita ut per reprobi sensus miseriam Ægyptiorum, id est sæcularium, qui nil unquam proposuere boni, transgrediantur spurcitiam, et non prioris solum vitæ non doleant casum, aut de ejus memoria, quia eam consumpserint, lacrymarum tandem aliquem exigant quo reficiantur sumptum; sed simili quo semel imbuti sunt peccati squalore tabescunt.

VERS. 22, 23, 24. — *Evigilans, rursus sopore depressus, vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno, plenæ atque pulcherrimæ. Aliæ quoque septem tenues et percussæ uredine, oriebantur ex stipula; quæ priorum pulchritudinem devoraverunt.* Dum nostris in cogitationibus, sanctitatis quod arripimus proposito, quasi ruinas comminans typicus Pharao hæc loquitur. Evigilat, quia per talium in animo meditantis retractationem fortunarum magnam inquietudinem excitat. Rursum tamen deprimatur, quia timor hujus ingestionis aliquando sopi-

tur. *Vidi* tem *somnium*, ut quod suggestionibus A jam impegit, perniciosius per consensum intimet, somniorum videlicet similem honorum spiritus invisibilem. Unde et hodie inter aliquos grammaticos ad illiteratorum exitia gravis de prædestinatione quæstio est.

Spicæ septem virtutum plenitudo est, unde et *plenæ* pulchræque dicuntur, ubi cum palearum integumenta, et aristarum adsit hispiditas, superfluitates cogitationum oppansas, et nequam affectionum sollicitudines in excitato jam animo signat erectas. *In culmo* autem uno pullulant, quia cum una sit fides, unum baptisma, unusque Deus (*Ephes. iv, 5*), ex hac ipsa unitate necesse est surgant. Potest et *in culmo* mens ipsa, ob sui inconstantiam dici notata, quam cum suis fructibus, septem aliæ temporalitatis animalitatisque stipulæ steriles, et inaniam gloriarum per auras exustæ subruunt, subrotasque totius pii actus oblivione consumunt. Hinc et *fetas* illas *tenuis boves* dicit, non propter fecunditatem, sed quia virile opus vicinia effeminatæ voluntatis enervat et illicit.

Narravi conjectoribus somniorum, nec est qui edisserat. Quod est dicere: Hæc, inquit, quæ tuæ suggesti prudentiæ multis aliis ingenio præditis, et invisibilia sagaciter discutientibus intuli, sed nil constans, vel fide dignum ab his accepi. (VERS. 25.) At Joseph: *Somnium, ait, regis unum est; quæ facturum est, Deus ostendit Pharaoni.* Ac si dicat: Præponere me præsentia tua de futuris, et tentationum insuper me vis absterrere molestiis, sed novi quia fabulæ quas intendis, post sanctitatis studia ruinam in tentando, unum portendant, ut scilicet me a bene agendo divertas, et cum omne sublimer videas, et rex sis super omnes filios superbiæ (*Job xli, 25*), ostendit tibi Deus quomodo justorum corda per tentationes humiliet, et eos ex humilitate servatos, in perpetuum te cum tuis, juxta nomen tuum, dissipationibus damnato, coronet. Eandem ergo vim somni comprehendunt (VERS. 26) *septem-boves pulchræ, et septem spicæ plenæ*, quia etsi de nostra profectione graveris, tamen ipsum nostrum profectum ideo loqueris ut ab hoc ipso nos revoces, dum infortunia ventura minaris.

Somnia ergo, id est vana et cassa hæc, quantum ad te sunt, qui non nisi quod pravum est nobis prospicis, nobis autem cum adversa vigilanter prævidemus somnium tuum vim habere cognosces perspicuæ veritatis, dum non deficimus per ea, sed subsistimus. Ubertatem enim supernæ dulcedinis septem anni spiritualium luminum plenitudinis typi nobis important, sed de flumine, quod juxta Psalmistam pertranseundum est (*Psal. lxxv, 6*), humilitatis pedè, id est de præsentis excursu sæculi, exsurgit succi cœlestis egena, instar vaccarum imago tetra libidinum, quæ absumit quidquid, quantum ad ejus æstimationem qui patitur, **149** interius est virtutum. Unde dicitur: *Septies cadit justus, secundum demissionem animi, et resurgit juxta reditum*

virtutum et spei (*Prov. xxiv, 16*). Septenarium famis ad motum sæculi referimus, ex qua parte penuriis abundamus.

Quod vidisti secundo ad eandem rem pertinens, omnium firmitatis indicium est, eo quod fiat sermo Dei, et velocius impleatur. *Vidisti*, inquit, id est experiri singulariter me fecisti. His enim, qui nobis infesti sunt, dicere solemus, me solum vidisti. Experiri me ergo fecisti primo per suggestionem, secundo per delectationem, ad eandem tuæ non meæ destinationis rem pertinentem, firmitatis omnium meorum spiritualium votorum, cum inter incentiva tua perstiterint indicium est, eo quod sermo Dei fiat, ille scilicet, si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris, et velocius impleatur, ut non illapsa delectatio ad effectum ducatur.

VERS. 33, 34, 35, 36. — *Nunc ergo provideat rex virum sapientem et industrium, et præficiat eum terræ Ægypti, qui constituat præpositos per singulas regiones, et quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis, qui jam nunc futuri sunt congreget in horrea; et omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus futuræ septem annorum fami.* Ac si diceret: Dum mihi hæc augmentum cœlestis quærenti fallacibus minis intentas, intellectum ad hujusmodi viribus et industria refellenda valentem mihi inesse Dei gratia providere debueras, qui, dum terreni corporis hujus desiderii me subjicere moliris, ipsi quod revera terra Ægypti, angustiae scilicet et tenebrarum est; dum me urges, causas principandi ingeris, taliter sane sollicitatus ipse intellectus, per singulas sensuum exteriorum regiones, potentes rationis motus ad tutelam intimam præstituit, qui eorundem quinque sensuum frugalitatem, quandiu plenitudo introrsum cœlestis exuberat, conscientiae horreo condens necessitatis tempori conservet et augeat: Illius, inquam, quando tu ad dissipationem animi potestatem tentandi acceperis, et in urbibus internæ quarumque virtutum custodiae, vel ipsorum sensuum temperantiae omnis fertilitatis illius, quo valles abundant frumenti (*Psal. lxxiv, 14*), supernæ scilicet sapientiæ, fami dispensatorie gustandi verbi Dei ad depressionem a Deo mentis inductæ, paretur. Quæ quidem famis Ægyptum opprimit, quia mentis coangustatæ tribulationibus crebris obscuritatem quadam consilii egestate magis quasi ad mali cumulum conquassat, et contegit, et cum ita fiet, non consumetur terra inopia, reservato enim piæ intentionis semine æstivis serenitatibus, ad instar formicæ, in modum terræ cultibilis, cordis nostri feracitas subsistere poterit tentationis hyeme.

VERS. 37, 38. — *Placuit Pharaoni consilium, et eunctis ministris suis. Locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? Placere Pharaoni nihil aliud est, nisi evidentiae rationis quasi cedere, aut pravo effectui, qui et ipse Pharaon est, subjici, atque acquiescere. Ministri autem sunt motus animalitatis nostræ. *Poterimus,**

aiunt ipsi appetitus cum suis stimulis, quidpiam ut sic dicatur virtuosius, et quod magis Dei congruat spiritui iavere quam intellectum qui tot incommodis valeat solus obsistere? (VERS. 39.) *Quia ergo ostendit tibi Deus quæ locutus es; id est quia ingenio præemines providentiæ a Deo tibi dato, quia enim Deo adhæres, unus spiritus es.* (VERS. 40.) *Tu eris super domum meam, id est te præferam mundo, domui quondam meæ, quam si filia Regis esse velim, oblivisci jubeor* (Psal. XLIV, 11, 12); quia veteris patris mei diaboli domus est, nec solum sed et concupiscentiis ejus. *Et ad oris tui imperium cunctus populus obediet.* Ille nimirum qui in psalmo oblivioni tradi jubetur cum præfata Patris domo (Psal. CXXXVI, 5): sed licet oris, id est rationis imperio popularitas vitiorum obtemperet, uno tamen solio carnalis appetentiæ præceditur, quia a nemine mortalium, vel in minimis, ex toto superatur.

VERS. 41. — *Ecce, inquit, constitui te super universam terram Ægypti.* Si domus et populus tibi subijcitur, tota ergo terrenitas sæcularitatis illico tibi parere cogetur. Hæc verba sub Pharaonis specie sic diabolo coaptantur, ut non benevolentia, sed necessitas, qua nobis victus non officere sinitur, intelligatur; et sic appetitui conveniunt pravo ut evidentius rectiusque valeant concordare correcto. (VERS. 42.) *Tulitque annulum de manu sua, et dedit in manu ejus: Vestivitque eum stola byssina, et collo torquem auream circumdedit.* Annulus in manu Pharaonis, mysterium est iniquitatis in studio operationis, sed ab ipso Joseph datur, cum ad sanctitatis desiderium affectus a cupiditatum perversitate transfertur. Annulo autem celanda signantur, per quod nequitia velamentum accipitur. Stola byssina est incorruptionis in spe jam gloria, vel conscientia munditia. Hæc nos vestit, cum ad hanc induendam non impedit. Recole Evangelium de prodigo, sed pœnitenti, filio, quæ reversus a patre dona percipiat (Luc. xv, 22). Collo vocem emittimus, cibumque et admittimus, per quod vim consilii accipimus, quod nobis aliisque impendimus. Huic torques aurea circumponitur, cum supernæ documento veritatis, qua nil pretiosius est, et munitur locutionis nullo obsistente, et illustratur nostræ discretionis virtus.

150 VERS. 43. — *Fecit quoque ascendere super currum suum secundum, clamante præcone ut omnes coram eo genuflecterent.* Currus Pharaonis impetus est ambitionis. Secundus autem currus est, non jam materialium cupiditas, sed illa quæ præcipue sanctos viros voluntarie pauperes impellit, humanæ laudis aviditas. Major vero priore, sequentis acerbitas. Super hunc ascendere eum facit, cum cœlesti desiderio avaritiæ excursus deprimi permittit. Hi enim in curribus et hi jucundantur in equis (Psal. XIX, 8), id est, hi in cupiditatibus, et hi in superbiis. Præco clamat cum sacræ paginæ, aut divini timoris vox vicina crebro cordi et auribus enuntiat ut omnis corporeæ insolentiæ rigor, ad appetenda æterna, quidquid sibi inest cervicositatis inflectat. (VERS. 44.)

A *Ego sum, inquit, Pharao, absque tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in tota terra Ægypti.* Ego naturaliter cum sim levitatis et malorum appetens, tuis a modo imperiis, nec in terra Ægypti corpore, scilicet corruptibili quod aggravat animam (Sap. IX, 15), pedem affectionis, aut manum operationis moturus est deinceps citra convenientiam tuam.

VERS. 45. — *Vertitque nomen illius, et vocavit eum lingua Ægyptia, Salvatorem mundi.* Vertit ergo, id est verti facit quod, secundum veterem statum, pravus vocabatur appetitus, nunc dicitur pietatis affectus. *Lingua Ægyptia vocat eum Salvatorem mundi,* quando per experientiam tribulationis sese coangustantis hoc enim sonat Ægyptus; *lingua,* id est sententia per pœnitentiam pristinae vanitatis commutata, carnalitas mundialitasque cœlestium appetitum salutis propriæ fatetur auctorem. *Deditque illi uxorem Aseneth, filiam Putipharis sacerdotis Heliopoleos.* Aseneth ruina interpretatur; Putiphar, *os inclinans ad dissecandum;* Heliopoleos, *solis civitas.* Filia pravi nostri appetitus, qui os, id est aditum conscientiaæ semper inclinatur, ut quod spiritu Dei unitum est, dissecet et dirimat, ruina peccati est. *Concupiscentia enim cum conceperit parit peccatum* (Jac. I, 15). Pharao dicitur *dissipans, vel discooperiens eum.* Hæc uxor Joseph a Pharaone datur, quando ab ipso nequam appetitu ob causas suæ primo per vitia dissipationis, deinceps foedæ ad omnem infamiam discooperationis superni augmenti desiderio, velut uxor adjungitur, ut dum perpetratorum malorum ruina perpenditur, et iniquitatum earundem fructus, quem signat Pharaonis, Putipharisque nomen, attenditur; inde proles pii operis propensius propagetur. Putiphar sacerdos est, Heliopoleos, quia nequitia concupiscentiaæ sacra, id est execrabilis dux est viae, qua itur ad civitatem, non veri solis, cujus artifex et conditor Deus est (Hebr. XI, 10), sed quam eam ædificat ubi fervent incendia multifida tentationis.

VERS. 46. — *Egressus itaque Joseph ad terram Ægypti (triginta autem annorum erat, quando stetit in conspectu regis Pharaonis) circumivit omnes regiones Ægypti.* Ad terram Ægypti egredi dicitur, et sic Ægypti regiones circumire, quia nisi sæculi terrenitatem animi majestate excesserimus, omnes sensualitatis nostræ partes, quasi Ægypti latera, debita auctoritate despiciere non possumus. Licet ergo in corpore constituti, extra ejus desideria, quasi extra castra, ad eum, qui extra portam passus est, exire debemus (Hebr. XIII, 12). Sicut enim quispiam feoribus assuetus, miseriam quam patitur putoris ignorat, donec ad liberi ac nitidi aeris puritatem procedat, ita vitiorum confusione submersus, ipsas malorum nequaquam, quibus obsidetur, atrocitates attendit, donec ipsas pestes prælibato aromate honestatis excedat. Unde et in Apocalypsi a longe dilectores Babylonis dicuntur stare (Apoc. XVIII, 15), ut ejusdem interitum ab ea semoti

valeant pensare. Ternarius ad Trinitatem, denarius ad præcepti atinet executionem, quæ duo cum nobis sunt in desiderio, satis jam congruit in conspectu Pharaonis, quod est præsens violentia dæmonis; statio, id est ad ejus illationes decertatio.

VERS. 47, 48. — *Venitque fertilitas septem annorum; et in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Ægypti. Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus condita est. Uberratis tempore in manipulos rediguntur segetes, cum prosperitate divinæ aridente dulcedinis, bona nostra passim ac quælibet acta sub censura ac si sub vinculo superni constringuntur amoris, quod est oleum habere in vasis. In horrea congregantur Ægypti, quia thesaurum hunchabemus in fictilibus vasis. Frugum abundantia in singulis urbibus congregatur, cum plenaria continentia virtus in unoquoque sensuum stabilitur, imo conditur, quod occultationem vigilanter sonare intelligitur. (VERS. 49.) Tantaque fuit multitudo tritici, ut arenæ maris cœquaretur, et copia mensuram excederet. Multitudo tritici maris arenæ cœquatur, cum virtutis exuberantia, tum mentis serenitas, ac levitas conveniunt et junguntur. Arena enim mollis et grata planitie est. Copia mensuram excedit, cum bene agendi facultas ultra humanæ consuetudinis usum plerumque suppetit.*

VERS. 50. — *Nati sunt autem Joseph filii duo, antequam veniret fames; quos ei peperit Aseneth, etc. Filii ejus animæ cœlestis augmenti avidæ nascuntur, dum præmisso poenitentia bono sanctitatis opus subsequitur. Hæc ex ruina dissecantis appetitus filia, quem ductorem habuit ad criminum solstitia; gignuntur, 151 quia ubi abundavit peccatum, gratia uberius juxta Apostolum infunditur (Rom. v, 20). Solis nomine æstum tentationis accipi, teste est illud, quod orto sole æstuaverunt homines (Matth. xiii, 6), ut Dominus ait: (VERS. 51.) Primogenitus dicitur Manasses, qui dicitur obliviscens, quia, inquit, oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, et domus patris mei. Illa enim poenitudinis est veritas, si vetera et præterita, in quibus laboravimus et onerati fuimus, obliviscentes; et domus diabolicæ paternitatis nobis aditum obstruentes, ad futuram novitatem extendamur. (VERS. 52.) Secundus Ephraim vocatur, quod fructificans dicitur: Crescere enim, ait, me fecit Deus in terra paupertatis meæ; in quo intelliguntur pietatis exercitia, quæ fructus sunt vitales emergentes jam in corpore, quod fuit olim internæ paupertatis, dans materiam terra, ubi et accipimus verso ordine nunc incrementa.*

VERS. 53, 54. — *Igitur transactis septem annis ubertatis, qui fuerant in Ægypto, cœperunt venire*

A septem anni inopiæ, quos prædixerat Joseph, et in universo orbe fames prævaluit. Divinæ infusionis plenitudine exacta, interioris victus accedit inedia, quia nisi gratia ad tempus deserat, tentatio locum non invenit, quo se inferat, et in universo orbe, omnimoda videlicet perfectione, quæ pridem fuerat languoris interni miseria incubat. Orbis ob sui rotunditatem pro perfecto ponitur, ut est: Auribus percipite qui habitatis orbem (Psal. xlviii, 2). In cuncta terra Ægypti non erat panis. (VERS. 55.) Qua esuriente clamavit populus ad Pharaonem alimenta petens. In tota terra Ægypti non est panis, quia in omni mundiali desiderio non est ulla alimonia mentis. Non enim invenio, ait Apostolus, in carne mea bonum (Rom. vii, 18). Pane vero gratiæ consumpto Ægyptus tenebrarum, et tribulatio coangustans, non habens unde inanitatem ventris adimpleat, et in siliquis constans nihil reperiat, merito esurit. Clamat ad Pharaonem, quia, juxta Evangelium, expetit regionis principem, sed dum non reficit ex porcorum cibo famem (Luc. xv, 15, 16), quasi ex principis vel Pharaonis responso repetit, et exoptare cogitur mercenariorum panem. Ite, inquit, ad Joseph, cœleste augmentum appetite, et quidquid vobis indixerit, facite. Sicut enim cupiditas malorum, sic omnium est pia affectio magistra bonorum.

VERS. 56. — *Crescebat autem quotidie fames in omni terra, quia, gliscente motuum corporalium morbo, non habet quod defectui suo propinet, aut suggerat inops conscientia; quærendi ergo sunt ab amico Joseph tres panes, qui apponantur Ægypto reversæ de via (Luc. ii, 5). Aperuitque Joseph universa horrea, et vendebat Ægyptiis; nam et illos oppresserat fames. (VERS. 57.) Omnesque provinciæ veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, et malum inopiæ temperarent. Joseph universa horrea aperit, cum interni aviditas profectus assurgens, totius rationalitatis, juxta quod cuique rei congruum est, copias pandit. Ægyptiis vendit, dum ab eis quod Ægyptii sunt, id est quod sæcularitati intenderunt, per confessionem accipit et postmodum stipendia dignæ consolationis expendit. Illos enim opprimit fames, quia motus præcipue ægrimoniam hanc perferunt animales. Omnes provinciæ veniunt in Ægyptum ut escas emant, cum omnes exterioritatis nostræ dispersiones ad tribulationis angustia, mœroris etiam ac tenebrositatis propriæ miserias contuendas accedunt, ubi remedium sibi refectionis cujusdam ex doloris impensione exigunt. Fuerunt enim cuidam lacrymæ suæ panes die ac nocte (Psal. xli, 4). Ægyptus autem et tribulationem et cætera quæ præmisimus nomine sonat.*

INCIPIT LIBER DECIMUS

MORALIUM IN GENESIN.

Auxiliante Deo decimum, quem et putamus ultimum, in Genesi libellum adorimus, illum qui pro se laborantibus denarius est, exorantes, ut qui huc usque excursum dedit, finem largiatur honestum. Honori namque suo, in hoc opusculo, et salutis suorum volumus militare servorum. Sequitur ergo sacra historia.

CAPUT XLII.

VERS. 1, 2. — *Audiens autem Jacob quod alimenta venderentur in Ægypto dixit filiis suis: Quare negligitis!* **152** *Audiui quod triticum venundetur in Ægypto. Descendite, et emite nobis necessaria, ut possimus vivere, et non consumamur inopia.* Intellegit verus peccati supplantator, intellectus scilicet noster, hoc enim audire suum est, quod in Ægypto, id est in propriae miseriae confessione spirituale acquiratur alimentum: *Os enim meum aperui, et attraxi spiritum* (Psal. cxviii, 151), et cogitationes ex scientiae semine genitas tanquam filios de negligentia arguit. *Descendite*, inquit, id est humiliamini, et piæ pretium poenitudinis impendite, ut opem consequamini quæ necessaria est vitæ. (VERS. 3, 4.) *Descendentes igitur fratres Joseph decem, ut emerent frumenta, in Ægyptum, Benjamin domi retento ab Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne forte in itinere quidquam patiatur mali. Decem fratres Joseph, vel virtus universa ad Decalogum instituta, vel corpus et anima amoris Trinitatis innixa, coelesti incremento germane conjuncta, ad pabula interna quærenda se flectunt; sed Benjamin, qui filius dexteræ dicitur, amor scilicet coelestis vitæ, ab Jacob domi tenetur, quia spiritui intra conscientiam semper necesse est, ut individue astringatur; ne si exterius prodeat, inter inaniam favorum auras damnis aliquibus tenuetur.*

VERS. 5. — *Ingressi sunt terram Ægypti, cum aliis qui pergebant ad emendum. Terram Ægypti ingrediuntur, cum terrenæ affectionis tenebras et angustias, vires interioris hominis congestæ irrumpere, ac obtinere nituntur; unde et alios, qui iisdem piis mercimoniis institere, vel instant, sanctos viros imitantur. Erat autem fames in terra Chanaan. Chanaan dicitur paratus humilitati, significans animam, eadem quæ per Ægyptum figuratur terrestri affectione, quasi iniqua quadam humilitate, dejectum, et internæ præstolantem famis interitum, nisi a Joseph prælato Ægypti vitalis sibi tritici fuerit largitione subventum.* (VERS. 6, 7.) *Cumque adorassent eum fratres, et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Unde venitis? De terra, inquit, Chanaan, ut emamus victui ne-*

cessaria. Adorant, cum in veneratione habent, agnoscuntur, cum nostri rationales motus dulcedinem ejus experiuntur ac diligunt. Appetitûs coelestis, quasi ad alienos, durius loquitur, dum divina dispensatione minus arridet plerumque menti quam ipsa voluerit. Unde, ait, superna sperare poteritis, qui a sæculari amore non disceditis? Terrenitatem, aiunt, qua dæmoniis ut transirent iniquæ humilitatis dorsum præbebamus, nos incurvari jubentibus reliquimus, et alimoniam vitalitatis æternæ datis presentium impendiis requirimus.

VERS. 8. — *Et tamen fratres ipse cognoscens, non est agnitus ab eis.* Fratres cognoscit, cum totius sanctitatis mores a nobis cognosci facit; ab eis vero non agnoscitur, quia et si ex aliquo amore partim videtur et scitur, nunquam tamen augmentum spirituale in hac vita ad perfectum capitur. (VERS. 9.) *Recordatusque est somniorum quæ aliquando viderat, et ait ad eos: Exploratores estis; ut videatis infirmiora terræ venistis.* Recordatur somniorum, cum sibi præponit assidue qua imbutus est providentiam futurorum. Non ita, inquit, ut dicitis Chanaanitidem respicistis, sed non solum infirma quæ humanitati attinent, verum infirmiora, quibus terreni animi sordent, scilicet vitia intentiones vestræ explorare student. (VERS. 10.) *Non, aiunt, ita est, domine, sed servi tui officiorum coelestium memores, his ac si cibo refici expensa in pretium omni voluptate desiderant.* (VERS. 11.) *Omnes filii unius viri sumus.* Illius, videlicet quem pro sui unitate septem mulieres apprehendunt (Isa. iv, 1), et quia vir est et unus est, *pacifici* jam apud Deum et homines *venimus.* Cumque Deo et proximis pro Deo placere gestimus, quid mali æstimas machinemur? (VERS. 12.) *Immunita, ait, terræ hujus considerare venistis.* Quod est opportunitates adhuc peccandi observatis, nec ad vires animi, sed fragile corpus attendentes desipitis.

VERS. 13. — *Duodecim, inquit, servi tui fratres sumus.* Quia, per Trinitatis amorem, quatuor Evangeliorum, vel quatuor principalium virtutum perfectiones germana pariter devotione prosequimur, et cum in terra Chanaan essemus, ad filiationem illius unius de quo jam dictum est viri vocati sumus. *Minimus* non propter indignitatem, sed propter spiritualitatis subtilitatem, spes scilicet nostra cum Patre coelesti est, ubi etiam secundum hanc diversamur. *Alius non est super,* quia mundi appetitus, qui nos super equitaverat olim jam supernorum desiderio est subter. (VERS. 14.) *Hoc est, ait, quod lo-*

cutus sum, exploratores estis (14). Tharsis dicitur exploratio gaudii, in spiritu autem vehementi contemnit Deus naves Tharsis (Psal. XLVII, 8). Jam nunc experimentum capiam mundana vos adhuc aucupari gaudia. (VERS. 15.) *Per salutem Pharaonis, non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus. Salus Pharaonis est, non qua Pharaon salvatur, sed qua potius a typici Pharaonis incursione salvamur. Ita, inquit, a bonorum omnium dissipatore salver, quod non hinc, id est ab appetitu cœlestis augmenti, excedere ad terrena vos liceat, donec spei æternæ fructus, qui in cœlis apud Patrem absconditus est, veniat. Minimus etiam ideo est, quia et minimi amplius diligi, et curari solent, quod totum attinet ad spem.*

VERS. 16. — *Mittite ex vobis unum, et adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ 153 dixistis, utrum vera an falsa sint.* Illum unum principalem mittite, ac si sequestrum e charitatis affectum, ut quod prospicitis spe exhibeat vobis in re. Vos autem, interim a sæculari cohibendos, sub disciplinæ vinculis scitote lascivia, ut probetur sub meis accusationibus, vestræ devotionis ac perseverantiæ defensio facta. (VERS. 17, 18.) *Tradidit ergo eos in custodia tribus diebus. Die autem tertio e ductis e carcere, ait: Facite quod dixi, et vivetis: Deum enim timeo.* Prima dies est conversio; secunda, virtutum promotio; tertia, cœlestis remuneratio. Sub conversionis ergo vocatione, sub promotionis justificatione, sub remunerationis adhuc tamen per spem glorificatione, rationis mancipamur custodiæ; sed cum de timoris die tertio eruimur carcere, jam placidius monet vitam mandatorum impletionem merari. *Deum enim, inquit, timeo, non pœnaliter jam, sed ex parte paternitatis desiderio.* (VERS. 19.) Si ergo pacem a vitiis mecum jam habere cœpistis, *frater vester unus ligetur*, charitas illa nil jam suspecta de supplicio carcerem amodo lugeat, quo retinetur a regno; vos autem ab intentione forastica, et divini saporis ad singularum diverticula virtutum; *ferite frumenta.* (VERS. 20.) Ex quo minimus frater, spes videlicet mihi ampliata proveniat, et veracior vestræ allegationis ad vitæ præmium professio pateat.

VERS. 21. — *Fecerunt ut dixerat, et locuti sunt ad invicem: Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ ejus cum deprecaretur nos, et non audivimus. Idcirco venit ista tribulatio super nos.* Postquam desiderio cœlesti factis acquiescimus, et gravitudinem vitæ mutationis attendimus, intra nos ista conferimus: *Hæc merito difficultatum mala patimur, quia contra interiorum hominem peccavimus, cum ipse legi Dei; quoniam bona est, consentiens, inter angustias tentationis invitus, et quasi ratiocinans traheretur ad culpam, et non audivimus. Idcirco in quo gratis et nullo cogente ruimus, juste sub indesinenti malorum tribula jacemus. Propter hunc fratrem, ne scandali-*

(14) Nonnihil hic deesse videtur.

zetur, in æternum carnem non manducat Apostolus (I Cor. VIII, 15). (VERS. 22.) *E quibus unus Ruben ait: Nunquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum, et non audistis me? en sanguis ejus exquiritur* Conquerantur taliter adversum se motus interni sed Ruben, qui dicitur *videns in medio*, id est ratio quæ corporalia communiter spiritualiaque dijudicat, super sua eos redargutione commemorat, quod in se hebetem scilicet adhuc, et ad conflictuum labores tenerum peccare vœuerit et audire, spernentibus peccati, quod est sanguinis, Deus pœnas intulerit.

VERS. 23, 24, 25. — *Nesciebant autem quod intelligeret Joseph, eo quod per interpretem loqueretur ad eos. Avertitque se parumper, et flevit; et reversus locutus est ad eos. Tollens Simeon, et ligans illis præsentibus.* Dum ita de animorum ægritudinibus sensus interni ingemunt, hanc ipsam intelligentiam a mystico Joseph sibi infundi plerumque nesciunt: nisi enim spiritualibus augmentis instarent, nunquam eos corporalia vitia fatigarent, eo quod media inter utrosque cogitationis querela discurrit, quæ tamen id ipsum quod fastidio præsentium tangitur, quodque de hoc ipso apud se altercatur, ab eodem, qui melioribus augeri exoptat, infunditur. Avertit ergo se parumper et flet, cum a corde transitoria dimovet, et quidquid noxii in affectibus humoris existit, a se patenter extorquet. *Parumper* id agitur, quia tanta sui auctoritas non diu menti conceditur, unde et reversus ad eos loquitur, quia citius ad prædicta ratiocinia velit nolit revocatur. Simeon, qui dicitur *audiens tristitiam*, ipse spiritus est, qui de sua semper instabilitate tristatur. Is tollitur, cum ab infimis elevatur, *illis præsentibus* ligatur, quia contractis ad hunc ipsum externis internisque sensibus, divini timoris clavis astringitur. Potest et per Simeonem affectus carnalis accipi, qui crebras tentationum experitur tristitias. *Jussitque ministris ut impleret saccos eorum tritico, et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in via; qui fecerunt ita.* Ministri cogitationes sunt, quibus jubetur, ut saccos tritico impleant, scilicet corporalium passionum molestias divini verbi pabulo consolari studeant, ut Psalmistæ concinant: *Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitia* (Psal. XXIX, 12). Per hos ministros quælibet hausta forinsecus suggeruntur tractanda rationi. *Pecunias singulorum in sacculis* reponunt, cum sententias quibusque sensibus muniendis aptas in memoriis condunt. Cibaria insuper dant, cum debitas supernæ gratiæ refectiones in hujus sæculi tractu, intellectus desideriiis fideliter obaudiendo ministrant.

VERS. 26. — *At illi, portantes frumenta in asinis, profecti sunt, id est in corporibus, quæ quantum in se est, rude quiddam in modum asinorum sunt, thesauros divinæ sapientiæ caute ea regendo ac premendo ad proposita tendunt.* (VERS. 27, 28.) *Apertoque unus sacco, ut daret jumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi, dixit*

fratribus : *Reddita est mihi pecunia mea, en habetur in sacco.* Unus saccum aperit, cum sensus mentis quilibet cujuslibet passionis naturam sibi ipsi per experientiam patefacit. Inde dat *jumento pabulum in diversorio*, quia ex ipsa impugnationis occasione **154** pabulum cœlestis quærere cogitur, quod corporali appetitui objiciat in remotis conscientiæ. Os sacculi, aditus est peccati, ubi debet pecunia divinæ sententiæ ad idem refellendum inveniri. Redditam fratribus pecuniam nuntiat, dum ejusdem mentis motibus opportune sibi, tentationis scilicet tempore oblatam, Scripturæ testimonii recordationem intimat, et ad idipsum gratulando corroborat. Habetur in sacco, cum vis divini præcepti, ne forte pereffluamus, inseritur carnali desiderio. *Et obstupefacti turbatique, dixerunt mutuo* : *Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus?* Mirandum plane satis est humanis sensibus, cum ligari a Deo se vident mandatorum suorum compedibus, qui absterreri quondam vix gladiis impendentibus poterant ab sceleribus.

VERS. 29, 30. — *Veneruntque ad Jacob patrem suum in terram Chanaan, et narraverunt ei omnia quæ accidissent. Locutus est nobis, inquit, dominus terræ dure, etc. In terram Chanaan veniunt, cum affectionis terrenitatem ad peccandi concupiscentias sese turpiter demittentem, germanæ rationalitatum vires, donec ad supereminentiam accedant intellectus, qui universitatem vitiorum supplantet, irrumpunt. Intellectus enim contemplativa Dei notitia dicitur, et ideo omnem rationis modum supergreditur. Huic narrant quæ sibi acciderint, quia ad hunc referuntur discutienda quæcunque sibi adversa vel prospera ingruerint. Locutus est nobis dominus terræ dure, scilicet spiritualis desiderium incrementi, quod supereminet omni terræ gloriæ, objecit nobis initia bene vivendi proponentibus incommoda difficultatis venturæ. Cætera quæ sequuntur superius tractata, non egent, ut opinor, repeli.*

VERS. 35, 36. — *His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias. Exterritisque simul omnibus, dixit pater Jacob* : *Absque liberis me esse fecistis. Joseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, et Benjamin auferetis* : *in me hæc mala omnia reciderunt.* Postquam sub intellectus lance omnia trutinantur, singuli frumenta effundunt, cum divini subsidia consilii sibimetipsis interiores sensus aspergunt. *In ore saccorum ligatas pecunias* reperiunt, cum in ipsa suggestionem carnis, passionum insertas salutaris prædicamenti censuras, quæ his obviant, ex consuetudine resistendi sibi inolititas custodiunt. *Simul omnes exterrentur, cum sollicite interioris hominis acies adversus corporis illecebras secundum Scripturarum decreta redduntur. Sed dum intellectus tot custodiarum vexatione turbatur, quondam fractus fastidiosè absque liberis, bonorum scilicet operum fructibus, factum perhibet, dum ad omnia*

nititur, et quasi nil se explicuisse videt. Joseph, quit, cura videlicet cœlestis augmenti, visibilium, ut assolet, amorem non superat affectus, qui ob pietatis gemitum Simeon olim merito dicebatur, vinculis carnalitatis astringitur. Benjamin, qui spes electionis, quæ per dexteram signatur, accipitur, vultis auferre, quia omnia præsumptive aggredimini, a quibus, cum vos retabi contigerit, cogetis me etiam de salute desperare. Hæc humanitas ad se decidens intellectualitas solet dicere. Hæc, inquit, omnis sanctitatum excellentia in meâ mala recidet.

VERS. 37. — *Cui Ruben, qui dicitur videns filium, ipsa profecto intellectualitas seipsa subtilior jam corrigi incipiens, et intendens cœpti laboris fructum, quia non sine dolore parimus quidquid est bonorum operum, respondit* : *Duos filios meos interfice, si non reduxero eum tibi. Trade in manu mea, et ego eum restituum tibi. Ac si diceret* : *Duos principales charitatis affectus, ad Deum scilicet et proximum, quos foveo, dum perfectionis futuræ robur attingant, in temet interimè, si tradideris eum manui meæ, id est si secundum rationalitatis operationem ac magisterium direxeris spem, per efficientiam consecutæ beatitudinis eam tibi repræsentabo, quod credis aut speras verificando per rem. (VERS. 48.) Non descendet, inquit, filius meus vobiscum. Alternare tali modo solent in animo divina ac humana rationes, dum illa sublime admonet et suggerit sub discretionis nomine ista tepores. Vos nimie propriis fidentes viribus alta præsumitis, sed vitæ meæ exercitium, quod est filius dexteræ, spes videlicet promerendæ electionis non nobiscum progreditur ad ardua, sed sicut scriptum est : *Onus super te ne levaveris (IV Reg. ix, 25)*; ad propositum tendet cum mensura, quia talis ascensus non aliud quam descensus esset ad infima. *Frater ejus, intellectus secundum sibi debite majestatis imperium mortuus est, iste solus, spes scilicet futurorum remansit; si quid ei acciderit in terra, id est contra terrenitatem vobis certantibus ad quam obtinendam tenditis, canos meos, id est defectionem vetustatemque meam ad inferos ultimæ desperationis deponetis. In inferno eniã quis confitebitur tibi? (Psal. vi, 6.)**

CAPUT XLIII.

VERS. 1, 2. — *Interim fames omnem terram vehementer premebat. Consumptisque cibis quos ex Ægypto detulerant dixit Jacob ad filios suos* : *Revertimini, et emite paucillum esearum.* Animus cum nimium tentatione pulsatur, in **155** desidiam resolvitur, et sub mediocritatis colore ea quæ prædicta sunt eloquitur. Fructus tamen, qui ex prima confessione provenerat, humilitas ac compunctio, tota consumitur, et quasi *ex Ægypto* delati cibi depereunt, dum poenitentiae peccatorum utilitas abrogatur, et interim mens consilii egestate atteritur. Sed intellectus se vinci, et languere conspiciens, *filiiis*, id est piis cogitationum motibus, ut revertantur ad sui

cognitionem iterum confitendo submonet, ut cum redierint ad cor vel modica interni saporis eos esca subleuet.

VERS. 3, 4, 5. — *At Judas : Denuntiavit nobis vir ille sub testificatione jurans : Non videbitis faciem meam nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis. Si ergo vis, mitte eum nobiscum, et pergemus pariter, ememusque usui necessaria. Si autem non vis, non ibimus.* Judas et Ruben, confessio videlicet et gratiæ experientia, quod est filii visio, Jacob intellectua- lem nostrum specialiter alloquuntur, quia ne labor confessionis ac pœnitundinis actæ depereat, et hoc ipsum quod jam divinæ misericordiæ ac dulcedinis sensit ac sapuit, ruat, præcipue recogitantis intelli- gentiæ canos, qui, juxta prophetam, eam jam per- fuderant, et ignoraverat, vetustatem scilicet ac de- B defectum stringit et innovat. Vir ille qui terrena cœ- lestium incremento postponit viriliter effeminatis denuntiat, et sub testificatione Scripturæ, et ipsius veritatis asseverat, quod nemo ei intima cogitatione complaceat, nisi spem quæ pro suæ subtilitatis pe- nes Deum sese vivacitate collocat, pariter secum ducat; quæ quidem nulla est, aut prorsus puerilis et infima, nisi fratrem, id est meritorum hanc so- cietas, cingat. Sine hac ergo ire non possumus, quia fatuum est quærere, si non quæsita speramus. Spera namque *in Domino, et fac bonitatem* (Psal. xxx, 3), nobis dictum legimus. (VERS. 6.) *In meam, inquit, hoc fecistis miseriam, ut indicaretis et alium habere vos fratrem.* Verba fastidientis sunt, qui nec initia C boni proposuisse maluerit, quæ incœpisse, spem su- pernorum appetitui indicasse sit, et ab his descivisse miseria iterum sit.

VERS. 7. — *Interrogavit nos homo, inquit, nostram progeniem, per ordinem, si pater viveret, si haberemus fratrem; et nos respondimus ei consequenter juxta id quod fuerat sciscitatus. Nunquid scire poteramus quod diciturus esset : Adducite fratrem vestrum vobiscum? Homo progeniem nostram per ordinem interrogat, cum interni studiosus augmenti rationalis appetitus, modos gradusque nostræ conversatio- nis, ac conversionis eventilat; cujus ordo est : si pater et rector mentalis familiæ intellectus vigeat ; si individue honorum filiorum, id est operum ger- manus, spei videlicet nostræ usque in divina con- D tuitus, nobis adhæreat; ad quæ necesse est, tota ani- mi vis ac rationalitas, non verbo, sed studiorum affectu se his non carere respondeat, sine quibus augmentum spirituale quod quærimus obtineri ne- queat. Nunquid, antequam gratiam conversionis peteremus, scire poteramus, quid a nobis professio- num devotio religionis exigeret?*

VERS. 8, 9, 10. — *Mitte, ait Judas, puerum mecum, ut proficiscamur, et possimus vivere, ne moriamur, nos et parvuli nostri. Ego suscipio puerum; de manu mea require illum, Nisi reduxero, et tradidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. Si non intercessisset dilatio, jam vice altera venissemus. Ju- das puerum mitti rogat ut proficiscantur, cum con-*

fessio in præteritas relabi verens sordes spem dirigi in Deum admonet, ut ad virtutum studia provehan- tur, ut vitam interiorius obtineant, et ipsæ vires animi, cum primæva piorum actuum exhibitione non occi- dant. Puerum idcirco spem accipe, quia eam opus est ex operum bonorum specie seipsa semper novio- rem esse. *Ego suscipio puerum, dum sub spe veniæ pœnitentiæ pondus excipio. Si perire contigerit, ab inertis operatione mea exilium ejus repeti debere censeo, si spem non tibi exhibuero per rem, et quod speras non tibi tradidero fruendum facie ad faciem, omni sæculorum tempore luam supplicia peccati reatus in te, cujus promotionibus destiti inhiare. Si non intercessisset humanitas motæ altercationis dilatio, jam altera facta fuisset pro hoc ipso quod patimur torpore confessio; quod est, ad Ægyptum pro sui vestigatione ingressio, et rursus ad sanctita- tis opera exsequenda reversio.*

VERS. 11. — *Igitur Israel pater eorum dixit ad eos : Si sic necesse est, facite quod vultis; sumite de optimis terræ fructibus in vasis vestris, et deferte viro munera, modicum resinæ, et mellis, et storacis, et stactes, et therebintii et amygdalarum.* Ille, qui superius Jacob forsitan ob sui ipsius supplantationem voca- batur, jam nunc cum ab humana suggillatione com- pescitur, *Israel*, id est directus cum Deo vocatur; unde et pater eorum quæ bene sensa sunt dicitur. *Si sic, inquit, spem sine bonorum ac rationabilium studiorum esse comitatu fas non est, ut alterutrum sine altero valeat; agite quod proposuistis, et in conceptabilis conscientiæ de optimis terræ, id est Christi exemplis ac virtutibus, cujus ad modum ter- ræ feracitate nutrimur, sumite, et quia ad locum unde exeunt flumina, revertuntur* (Eccl. i, 7), ipsi eam quæ ab ipso sumpsistis attribuite, Joseph, spirituali scilicet vestro desiderio, ut ex benefactis ad meliora feratur, apponite. Per resinam, quæ ali- quantulum redolet; bonam 156 ad proximos fa- nam, in melle morum benignitatem intellige, per cætera virtutum fragrantiam, et fructus, id est actionis utilitatem accipe. Hæc viriliter terrenita- tum fluxa regenti, piorum proyectionum studioso nostro appetitui offerri et suggeri digna videntur.

VERS. 12. — *Pecuniam duplicem ferte vobiscum, ut sic alios forinsecus doceatis quatenus vos primum interiorius per eadem documenta pascatis. Deriventur fontes tui foras, et solus tamen eos absque extraneis bibas. Et illam quam invenistis reportate, ne forte errore sit factum. Si quid discretionis erga passionum insolentiam carnalium, quarum asperita- te cingimur, vos habere putatis, ad sapientiæ cœle- stis examen referte, ne qua vos ipsos humana ra- tione fallatis. Ipsum enim Joseph, quem augmentum dicimus, ad intelligentiam superiorum, quibus solis augeri bonum est, referimus. Terrenis nempe augeri neminem facilis probatio est. (VERS. 13.) Ad hunc virum, cum fratrem, ab eadem videlicet cœlitus il- lustrata ratione genitam spem ab infima cupiditate*

tulerimus, continuis profectibus imus, dum magis A ac magis Deo et saluti viciniore sentimus.

VERS. 14. — *Deus autem meus faciat eum vobis placabilem; et remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, et hunc Benjamin.* Fit nobis Joseph placabilis, cum, mundanis sopitis impulsibus, spiritualis incrementi majestas non est nobis difficilis. Frater quem tenet, remittitur, cum affectus, velimus nolimus, evagans, et tamen prædicta majestate quasi mentis legē coercitus, interiori aliquando homini, sine ulla jam vi obediendo laxatur, Benjamin remittitur, cum fructus spei nostræ ad dexteram nobis constitutis in regno monstratur. *Ego autem orbatum absque liberis ero.* Quasi orbatum interim se putat, dum in conflictu animus positus nil se esse, nil efficere quasi in quadam caligine constitutus re- B putat.

VERS. 15. — *Descenderunt ergo in Ægyptum et steterunt coram Joseph.* Humiliantur ad considerationem tribulationis Ægyptiæ, et quo magis in sua contemplatione flectuntur, tanto alacrius ad sapienda cœlestia coram Joseph, id est in profectionis desiderio eriguntur. (VERS. 16.) *Quos cum ille vidisset, et Benjamin simul, præcepit dispensatori domus suæ: Introduc viros in domum, et instrue convivium, et occide victimas, quoniam mecum sunt comessuri meridie.* Joseph eos cum Benjamin videt, cum jam sibi ipsi intellectus et rationis motibus, et spei profectibus ad aggredienda cœlestium incrementa non invidet. Dispensator domus spiritus noster est, cui ab amore superno indicitur, ut hi viriles status in conscientiam inducantur; victimæ peccati carnisque C cædantur, ut cum Deo postmodum interiori convivium instruat, ut in meridie dilectionis fervidæ cœnet, juxta Apocalypsim, nobiscum ipse et nos cum ipso reficiamur (Apoc. III, 20).

VERS. 17, 18. — *Fecit ille ut fuerat imperatum,* quia tactus a Deo spiritus mandata ad celerem ducit effectum. *Ibique exterriti dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quam retulimus prius in saccis nostris introducti sumus, ut devolvat in nos calumniam, et subjiciat nos servituti, et asinos nostros.* Introducti exterrantur, quia cum spiritualiter examinari mens cœperit, quidquid virtutum nobis inest, illico timore perturbatur. Trepidant pro pecunia quam retulerint, quia verentur ne minus idonea quam compe- D tit, saccis carnalitatum scientiæ sanctæ prædicamenta induxerint. Timent devolvi in se calumniam, et servituti subjici et se et asinos, dum divini iudicii indignationem sibi incumbere, et merito sui ad vitia teporis eorum dominia subire, et animi vires, et carnis motus metuunt succumbere stolidos.

VERS. 19, 20. — *Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem locuti sunt: Oramus, domine, ut audias nos. Jam ante descendimus ut emeremus escas, etc.* Fores, habitus sunt timoris, per quos sunt ad penetralia charitatis quasi quidam aditus; quas portas Psalmista nos admonet introire in confessionibus (Psal. xcix, 4). In his constituti

ad dispensatorem accedimus, cum metu divino restricti liberius jam ordinariam illam rationem aggredimur. *Jam ante,* inquiunt, per confessionem culpæ nos humiliavimus, ut divinis epulis allevaremur. (VERS. 21.) Quibus obtentis, cum ad conscientiam diversorum sacculos concupiscentiarum examinandos expandissemus, divini eloquii sententias nos ipsis pravorum motuum suggestionibus objecisse, animo teste, meminimus; quam mysticam pecuniam eodem supernæ dilectionis pondere gravidam ad tui iudicium reportamus, ut te iudice pateat, si quid indigne egimus; (VERS. 22) sed et aliud argentum copiose scientiæ usque ad bonæ actionis effectum attulimus, ut Deum, qui super omnia nobis est necessarius, totius operæ impendiis emamus. Non est in nostra conscientia quis eam posuerit in marsupiis nostris, id est non nobis arrogamus, nec cuiquam, hominum attribuimus hanc Dei notitiam, quam memoriæ oculis insertam tenemus, soli illi gratulamur.

VERS. 23. — *Pax, inquit, vobiscum.* Et si pax reconciliationis ac concordie adest, locus timoris non est. *Deus vester, et Deus patris vestri;* qui scilicet cum patribus mira egit, et vestris magnificatur temporibus, ipse dedit pecuniam in saccis; scientiam profecto discretivam 157 ac si monetam legitimam vestris tentationibus discernendis. Unde et sequitur: *Nam pecuniam quam dedistis, id est prudentiam, quam meo exagio attulistis, ego probatam rationabiliter accipio. Duxitque ad eos Simeon.* Simeon ad eos educitur, cum affectus pridem carnaliter obligatus ad consensum rationis motuum expeditur. (VERS. 24.) *Et introductis domum, attulit aquam, et laverunt pedes, et dedit pabula asinis eorum.* Integre ad cordis domum reversis undam compunctionis internus dispensator suggerit, qua mundantur vestigia affectionis; unde jam succedunt consilia sana, quibus, ac si pabulo, occurratur corporalibus lasciviis.

VERS. 25. — *Illi parabant munera, donec ingrederetur Joseph meridie; audierant enim quod ibi comesturi essent.* Munera quæ parantur, pia quælibet compunctionis incentiva sunt, quibus acrius accendatur, et quibus Joseph noster in æstu sacri desiderii provehatur. (VERS. 26.) *Igitur ingressus est Joseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus; et adoraverunt proni in terram.* Joseph domum suam ingreditur, cum cœlestis cura crementi penetralia mentis adoritur. *Munera quæ offerunt, tenent in manibus, cum quæ interiori sancta proponunt exercent operibus. Proni in terram adorant,* cum suæ infirmitatem carnalitatibus inter Deo supplicandum considerant. (VERS. 27.) *At ille, clementer resalutatis eis, interrogavit: Salvus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit? Clementer resalutat, cum effectus devotionis ab affectu non discrepat. De patre sene an salvus sit, utrum vivat, interrogat, dum in propectu positus de statu defectibili, in quem pene pridem lapsus fuerat, an reviviscere possit cum ratione propria tractat. Cui juxta*

sensum. qui in præsentiarum persentiscitur, spes de sospitate tribuitur. (VERS. 28.) *Sospes est*, inquit, *servus tuus*. Ipse sanè servus, cui æternorum imperat appetitus. *Et incurvati rursus eum adorant*, quia qui primo mente descenderant, evidentia demum operis fructum conceptæ humilitatis insinuant. Eum autem est adorare, reverentiam proposito per officia præbere. Unde ab Apostolo Jacob virgæ fastigium Joseph dicitur adorasse (*Hebr. xi, 21*).

VERS. 29. — *Attollens autem Joseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum, et ait: Iste est frater vester minimus, de quo dixeratis mihi? Attollit oculos, dum ab imis profectibus intentiones erigit ad supernos. Videt fratrem uterinum, quia perspicaciter attendere sufficit spei æternæ fructum ex supercœlestis Ecclesiæ secum vere matris exemplari utero genitum, dexteræ videlicet filium. Ista est, inquit, spei sanctæ subtilitas, quam quidem hactenus aure tenuis attingi, sed nunc primum exhibitam experiri quid sapiat merui. Deus, penes quem talia valent, *misereatur tui*, quæ quia ex meo intellectu processeris, locum vicemque apud me obtinet filii; non feminæ desidia, sed masculina alacritate digna notari. (VERS. 30.) *Festnavitque, quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, et erumpebant lacrymæ, et introiens cubiculum flevit*: Festinat, dum ad superna quæ semel gustavit, properat. *Super fratre viscera moventur*, et interni incrementi studium super eorum qui jam ad cœlestia transeunt fraternitate incitatur, cum se in miseriis posito ipsi cum Deo gloriantur. *Lacrymæ erumpunt*, cum interiori quâ infundimur gratia exuberante, interna proposita ad exhibitiones ac si violenter prodeunt. *Introiens in cubiculum flet*, cum in abdito conscientiæ desiderii tenor fervet.*

VERS. 31, 32. — *Rursusque lota facie egressus, continuit se, et ait: Ponite panes. Quibus appositis seorsum Joseph, et seorsum fratribus, Ægyptiis quoque qui vescebantur seorsum (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis). Rursum faciem lavat, cum post compunctionis munditiam intelligentiæ vis ab omni laudis appetitu se purgat. Egreditur et continet se, cum in opera procedens a favoribus arcet fluxum cogitationis vanæ. Dispensatrici mysteriorum rationi ut ponat jam panes præcipitur, quia, cum mens plene restringitur, tunc panes et gratiarum et vitæ merito gustandi apponuntur. Seorsum Joseph apponuntur, quia longe altius spiritualia charismata capiuntur ab intellectu (unde et Joseph typus ejus, interpretatur *adaugens*) quam a rationis motibus, quia ab eadem sunt anima geniti fratribus. Intellectus etenim ad divina, ratio proprie attinet ad humana. Ægyptii autem, sæcularis videlicet scientiæ habitus, seorsum sunt penitus, quia nec quidquam tractare divinitus, nec probe aliquid discernere humanis norunt de moribus, et ideo *cum Hebræis*, id est mundi transitoribus, nullus cum Ægyptiis refectoris internæ valet esse locus. *Et profanum putant**

hujusmodi convivium; valde enim horrent fatuos in hoc mundo se fieri propter Christum.

VERS. 33, 34. — *Sederunt ergo coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, et minimus juxta ætatem suam. Et mirabantur nimis, sumptis partibus quas ab eo acceperant; majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet. Coram eo sedent, dum quo amplius Joseph vere auctus intelligit quidquid bonarum menti adjacet fortitudinum, pariter necesse est, ipso spiritualiter pascente, se humiliant. Sedere nempe humiliari significat. Primogenitus primogenitis suis adhæret, cum homo interior, **158** qui perfecte primo ad Dei imaginem conditus est, spiritualibus bonis, quæ et ipsa primitiva noscuntur assidet. Non enim carnis maceratio primo homini, sed res spiritualis, obedientia scilicet injuncta est. *Minimus vero juxta ætatem sedet*, cum homo exterior debitam corporis ob sui adhuc lubricum tempus abstinentiam explet. Corruptibilitas autem ipsa nunc ejus est ætas, tribuit cui sessio metas. Mirantur inde *nimis*, quia qui extraordinarie pridem intra et extra quæque habuerant, obstupescunt miraculo novæ hujus institutionis. *Sumptis partibus quas ab eo acceperant, major pars Benjamin venit*, quia inter omnia quibus temporaliter in virtute augmentum sumimus, multo major est electionis dextera quam optamus. Ibi namque divinæ filiationis est munus. *Quinque partibus excellit*, quidquid enim quinque sensibus corporis capi potest, prorsus excedit. Ipsum est sane, *Quod oculus non vidit, nec auris audivit* (I Cor. II, 9), etc. *Biberuntque et inebriati sunt coram eo*. Illud profecto vinum quod lætificat cor hominis (*Psal. ciii, 15*), et malorum oblivione serenat, et hoc coram eo, in illo plane beatæ intellectualitatis, et æternæ augmentationis spectaculo.*

CAPUT XLIV.

VERS. 1, 2. — *Præcepit autem Joseph dispensatori suo, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere et pone pecuniain in summitate sacci singulorum. Scyphum autem meum argenteum, et pretium quod dedit, pone in ore sacci junioris. Ratio nostra, quæ et spiritus dicitur, interna et externa dispensans, saccos asperæ hujus carnalitatis divini frumento consilii, quantum humanitas divinis potest fulciri legibus, implere jubetur; et in ipso suggestionis, ac si summo aditu, sacræ sententias. Scripturæ singulis tentationibus congruentes, ponere mandatur, nedum in divinis aliquantisper dilatari permittitur, pravorum qui mox subsequi solent motuum nimium de se jam fisa obliviscatur. Scyphus Joseph argenteus, sacri eloquii est intellectualis et anagógicus sensus. Is ponitur *in ore sacci junioris*, cum inseritur initio subortæ desperationis, quæ valde imminet spei profectibus, filii scilicet nostri subtilioris, et ideo charioris. Minimos enim charius amplectimur, et nos magis diligimus quod speramus. Spes etiam nostras filios vocitamus. Pretium quod dedit pariter *in sacci ore* ponitur, quia spes præsentium, quam deposuit fiducia futurorum, pravæ illa-*

tionis principio et ipsa, quam fecit mundi abrenun-
tatio, juste objicitur.

VERS. 3, 4. — *Factumque est ita. Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis. Jamque urbem exierant, et processerant paululum. Oritur mane, cum lux animo innovatur contra vitia, inspirationis divinæ, illi cum asinis dimittuntur, quia motus interni jam cœlitus docti, secundum libertatem arbitrii acturi contra carnalitatis ineptias relinquuntur, ne de gloria diurnæ pacis inflentur. Jam urbem exierant, qui mundi hujus sese ambitu exuerant. Paululum processerant, qui se jam cœlestibus cogitandis et quærendis admo-
verant. Tunc Joseph accersito dispensatore, ait: Surge, et persequere viros, et apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono? (VERS. 5.) Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, et in quo augurari solet.* Ab intellectu rationi præcipitur, ut surgat, id est ad tumoris interni compressionem se erigat; viros persequatur, quidquid scilicet robusti status obtinet, indivisibili semper investigatione rimetur. *Apprehensis dicat quare pro bono malum reddiderint, restrictis plane atque cohibitis arrogantiae fluxibus arguat, ut quid eorum quæ a Deo data sibi sunt quidpiam sibi attribuerint. Quid enim habent, quod non acceperint? (I Cor. iv, 7.) Cur, inquit, intellectualitatis scientiam vobis ascribitis? Scyphus autem argenteus, perspicuæ capacitatis est sinus. In isto bibit dominus meus, quia ex hoc haurit unde omnes mentis queat rigare recessus, ille cui dominari convenit intellectus, cunctis etiam rationum mearum viribus. Ibi solet augurari, dum supernæ innitens prudentiæ de æternæ beatitudinis futuris statibus valet commutari.*

VERS. 6, 7, 8. — *Pessimam rem fecistis; qui quod Dei est vobis arrogastis. Fecit ille ut jusserrat. Et apprehensis per ordinem locutus est? Quare, inquiunt, sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint. Pecuniam, quam in ore saccorum invenimus, reportavimus ad te de terra Chanaan, et quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?* Intellectualitatis spiritus obedit imperio, quia quidquid justæ habet discretionis ab ea accipit, ac si a fonte superno. Apprehensio ergo, id est collectis cogitationum excursibus, per ipsos intentionum singularum ordines ponit edieta. Sed minus perspicaces animi in se non deprehendunt, quod summa intelligentiæ acumina colligunt. Nos, aiunt, qui rationalitati fideliter inservimus, et tecum intellectus sacri dominio subjicimur. *De terra Chanaan, id est de terreno ubi vitiis humiliabamur affectu, divini eloquii pecuniam, quam ad peccati introitum cognovimus pro munimine opponendam, ad tuum examen reportare curamus, quomodo consequitur ut quod ad te 159 referimus, ad nos referre velimus? Certum est namque, quia quod tibi damus, nobis subtrahimus; unde nec aurum sapientiæ, nec scientiæ argentum Deo, qui domus omnis piæ intellectualitatis et habitatio est, furati sumus.*

A VERS. 9. — *Apud quemcunque inventum fuerit servorum tuorum, moriatur, et nos servi erimus domini nostri. Si in quolibet interioritatum tuarum quæ tibi obtemperant motu arrogantiae typus patuerit, extinguatur, et perpetuæ deinceps ad divina penetrandum humilitatis professione flectemur. Absconduntur nempe prudentibus et revelantur parvulis (Matth. ii, 25; Luc. x, 21). (VERS. 10.) Fiat, inquit, juxta vestram sententiam apud quem fuerit inventum, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxii.* In quocunque, inquit, habitu animi cervicositas ista sacrilega apparuerit, rationis servitio addicatur, innoxiae partes reliquæ judicentur. (VERS. 11.) *Itaque deponentes in terram festinato saccos aperuerunt singuli. In terram saccos festinato deponere, est omnes tentationum, quas patimur, vilitatēs humili sedulitate nobis ipsis adhuc terram sapientibus ascribere. Aperiunt singuli, cum quique se discutunt motus animi.*

B VERS. 12. — *Quos scrutatus, incipiens a majore usque ad minimum invenit scyphum in sacco Benjamin. A majore usque ad minimum scrutatur, cum a visibilibus, quæ quasi grossitudine præstant, usque ad invisibilia et spiritualia, quæ subtilius exstant, ratio totius sui operis machinam rimatur. In sacco Benjamin scyphus invenitur, cum in ipsa dexteræ, quod est electionis et gloriæ fiducia, nimia scientiæ et eloquii solet emergere arrogantia. Solent enim tales quasi pro securitate jam auctoritates sibi usurpare et magisteria. At illi, scissis vestibus, oneratisque rursus asinis, reversi sunt in oppidum. (VERS. 13.)* Cum a Deo subtiliter a spiritu animorum vitia deprehenduntur, quasi quiddam inextricabile virtutis studium accusatur, atque sæpius deseritur. Vestes ergo scinduntur, cum opera fastidio dirimuntur. Asini rursus onerantur, cum stolidi carnis motus pravis ut aliquando sollicitudinibus opprimi gratulantur. In oppidum revertuntur, cum sæculum, quod diabolo opitulatur, repetere delectantur. De quo duobus quibusdam dicitur: *Ite in castellum quod contra vos est (Matth. xxi, 2; Marc. xi, 2).*

C D VERS. 14. — *Primus Judas cum fratribus ingressus est ad Joseph (necdum enim de loco abierat) omnesque in terram ante eum corruerunt. Cum pene moventur pedes, pene turbatorum affectum effunduntur gressus, Judas tamen, id est confessio, restrictis ad se sociis animi motibus, prima intellectum, qui necdum a Dei intentione, qui locus suus est, motum fecerat, aggreditur, quia penes eum de sua mutatione conqueritur. Omnes autem ante eum pariter corruunt, cum indigne se egisse humiliter fatentur, ad ejus intellectuale judicium. (VERS. 15.)* Cur, inquit, sic agere voluistis? An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia? Cur admissa etsi occulte defenditis, cum me singulos quosque subtiliter aucupari mentis status, et de abditis intentionum recessibus specialiter judicare nove-
ritis?

VERS. 16. — *Cui Judas: Quid respondebimus,*

inquit, domino nostro? vel quid justi poterimus ob- tendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum; en omnes servi tui sumus et nos, et apud quem inventus est scyphus. Ac si dicat: Cum vita nostra lapsus et tentatio sit super terram, quam Deo de nobis poterimus inferre excusando sententiam? Deus cum praesentia universali totum pervideat, etiam per illuminatam ad se rationem quasque mentis nequitas perspicue investigat. Jam et nos, et arrogantiae reum servituti timoris apud intellectualitatem tuam addicito, ne status animi prorsus decadat facinore repetito. (VERS. 17.) *Respondit Joseph: absit a me ut sic agam! Qui furatus est scyphum, ipse sit servus meus; vos autem, abite liberi ad patrem vestrum* Non, inquit, justum est, ut innocens quisque animi in qualibet virtute affectus puniatur, sed ille cui superbiae foeditas inhæsit, debitaë humilitatis jugo plectatur; vos itaque immunes a culpa, prosequimini coeptæ rationalitatis vae vobis patrocinator vestigia.

VERS. 18. — *Accedens autem propius Judas, confidenter ait: Oro, domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, et ne irascaris famulo tuo.* Judas propius accedit, cum ad ipsas compages et medullas cogitationum et intentionum, per confessionem relegendas, mentis virtus intrare satagit; unde et ex ipsa puritate fidentius agens, ipsam intellectualitatis summam, his non tam affatibus, quam effectibus convenit. Quia, inquit, speciali capacitate coelestium cunctis merito internis motibus dominaris, pietatis affectus, qui tuis deservit officiis, illud verbum, non elementale, non spirituale, sed intellectuale, quo falsitas locum non habet, loquatur in intelligentiæ tuæ penetralibus; ut scilicet ejus verificetur desiderium, ut sic te illapsu assidue dulcedinis praesentiscat sibi benevolam, ut si tibi fieri gratuletur famulum. (VERS. 19.) *Tu enim post Pharaonem Dominus meus.* Postquam sane diabolum, aut dissipatorem boni appetitum deserui, tuo me dominio contradidi.

VERS. 20. — *Interrogasti prius servos tuos, habetis patrem aut fratrem? et nos respondimus tibi domino nostro. Est nobis pater senex, et puer parvulus qui in senectute illius natus est.* Bene nempe agere proponentibus, quem paternitate interiori censeremus nostra donari tu ratione interprete a nobis quaesisti, et nos respondimus, rationem, quamvis senem, et defectui acclinem velle suscipere, et quia antiquatur, et interitui nisi per te reviviscat propinquare videtur, spem adhuc teneram et imbecillam pro sui merito habere cogitur. *Cujus uterinus frater est mortuus, et ipsum solum habet mater sua. Uterinus frater moritur, cum in mente, quæ spei geminae mater est, spei omnino mundanae interioris affectus exstinguitur. Illum habet solum mater sua, cum spei supernæ cultum unice fovet mens, vel potius voluntas mentis bona. Pater vero unice diligit eum, quia spiritus noster, qui quasi quidam ejus auctor ratio-*

A cinationibus eam genuit, spei solius divinæ praestolatur, et intendit fructum.

VERS. 21. — *Dixisti servis tuis: Adducite eum ad me, et ponam oculos meos super eum.* Dicit ut adducatur ad se, cum intellectus spem provehi mandat per cogitationum processus ad sensum contemplationis summæ. Ponit oculos super eum, cum intellectualibus intentionibus ipsius spei protegit desiderium. (VERS. 22.) *Suggestimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum; si enim illum dimiserit, morietur.* Teneritudinis internæ motus animæ conscii rationem, quæ adhuc inter humana versatur, spem non posse relinquere perhibent, quæ ob sui pueriliam utendi solido speculationum cibo viribus caret. Si enim mediocria dimiserit, et se superextenderit, quasi mortua ac neutra jam assurgit. (VERS. 23.) *Si, inquit, non venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam,* id est nisi spem, quæ vobis ad Deum pes subtiliter gradiendi esse debet, comitem contemplando vobis asciveritis, notitiam mei, quæ facie designatur, id est experientiam decoris intimi, nunquam secundum ampliorem proficientium statum attingetis.

VERS. 24. — *Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia quæ locutus est dominus meus.* Ascendunt ad patrem, cum cogitationes de singulis eam consulturæ, suum profecto superius, expetunt rationem. Omnia quæ dominus ille loquitur sibi narrant, cum ea quæ de intellectualitate capiunt mediocritatis propriæ respectu, cum ipsa ratione an sint aggredienda discutunt. Intellectus autem dominus est rationis, in quantum ille de coelestibus, ista disputat de humanis. (VERS. 25.) *Dicit pater noster: Revertimini et emite nobis parum tritici.* Reverti pater ut emantriticum imperat, dum ab altiora aggrediendi studio revocantur nimis humana discretionem quasi ad modum, ut divinæ aspirationis fidei saltem pretio exigant pabulum, et hoc parum ut scilicet illum assequantur, quem præferunt tepidæ temperantiæ gradum.

VERS. 26. — *Cui diximus: Ire non possumus, nisi frater noster descendat nobiscum: proficiscemur simul; alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri.* Ire se non posse respondent, nisi frater minimus descendat, quia motus interni ex eadem ratione colligendo referunt, se interius non posse plene desiderare refici (proficisci enim affectare significat) nisi spei divinæ aditus ex hoc ad supera alacriter erigendus ab omni ambitione terrena descendat. Inde simul proficiscuntur, cum et rationaliter vivitur, et non nisi quod congruit beatæ æternitati speratur. Illo absente faciem viri videre non audent, quia quibus fiducia sperandæ beatitudinis deest, aspirare ad notitiam contemplationis temerarium nimis est.

VERS. 27, 28, 29. — *Ad quæ respondit: Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea. Egressus est unus, et dixistis: Bestia devoravit eum; et huc usque non*

comparet. Si tuleritis et istum, et aliquid ei in via acciderit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos. Nolite, inquit, mœjora vobis aggredi, scitis enim geminos appetitus illi, quæ mihi rationi uxorio jure subjuncta est, inesse voluntati. Uxor dicitur, quia ei subdita spiritus semine fecundatur. Unus egreditur, dum sæcularis appetitus secundum charitatem dualitatis impatiens ad extrinseca sola quærenda effertur. A bestia devoratum dixistis, cum quod humana ad malum, ut sic dicam, pronitate egistis, hoc diabolicæ ad vestram excusationem atrocitati imputastis. Nomine namque bestię diabolus in Scripturis significari liquet ob sævitiam. *Hucusque autem non comparet*, quia terrenis quibus immergitur, non supereminet. Si ergo hoc tantillum spei quod vel in resurgendo ab his, vel ex aliquibus benefactis obtinui, ad importabilia sustollendo tuleritis, canos immutationis, defectibilitatis, ac ruinæ propinquitatis meæ, dolente in quantum adhuc scintillat rationalitate, sed obniti non valente, ad inferos desperationis deducetis. Hæc verba sunt spiritus, tepere humanitus quam divinitus ardere mælentis.

VERS. 30, 31. — *Igitur si intravero ad servum tuum, et puer defuerit (cum anima illius ex hujus anima pendeat) videritque eum non esse nobiscum, morietur.* Ad patrem ejus Judas intrat, cum ad penetralia spiritus, qui deservire intelligentiæ supernæ debet obsequiis, virtus se reportat sæpius pœnitentiæ ac confessionis. Si, inquit, confessionem a pœnitentiæ super male cogitatis rationi, cujus motus, ac si filius sum, intulero, et nullum pro tanto labore spei fructum pariter obtendero, cum ex vivaci spe rationis vita dependeat, et inter nos ipsos qui effectivi ejusdem mores sumus, inanitatem desperatiõis attenderit, et ipsa exanimata vitalis amoris calore privabitur.

VERS. 32, 33. — *Ego proprie servus tuus sim, qui in meam hunc recepi fidem, et sponendi dicens: Nisi reduxero eum, peccati reus-ero in patrem meum omni tempore. Manebo itaque servus tuus, in ministerium domini mei, et puer ascendat cum fratribus suis.* Ego, inquit, perpetui timoris tibi servitio specialiter præ cæteris animi motibus confitendo errorem semper addicar, qui ob spem veniæ et gratiæ emendandæ fidem confessionis excepi, et sponendi quod, nisi ipsam spem usque ad realis veritatis exhibitionem perseveranter tenerem, peccati et inobedientiæ reus haberer penes eam quæ bona agi submonet rationem. *Manebo itaque tibi pœnitentialiter inserviens, ut puer ille mysticus ab infima sua tenebritudine ascendat intimæ virtutis eVectu, cum cæteris interioris hominis viribus ad summam gustandæ iure intellectualitatis.* (VERS. 34.) *Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.* Reditus ad patrem absente puero, collectio cogitationum est in spiritus, qui interiorum pater est, examine, inter infirma opera absque ullius bonæ spei

compendio; ubi calamitatis paternæ testis assistit, quando et miserabiliter spiritali languori subesse se videt, nec resistit.

CAPUT XLV.

VERS. 1. — *Non se poterat ultra continere Joseph, multis coram astantibus. Unde præcepit ut egredierentur cuncti foras, et nullus interesset alienus agnitioni mutue.* Verba superius a Juda ad patrem dicta sic a nobis sensa putentur, non quod virtus aliqua confessionis sine ratione parente sit, sed quod ipse spiritus, qui et ratio, dicitur; et in seipso seipsum in diversis statibus, aut divinitus excitet per impulsu animi, aut humanitus obruat per lenocinium carnis. *Non se poterat continere Joseph multis coram astantibus*, quia virtus intellectualis, pia quadam vehementia divinæ aspirationis, contra teporem proprium efferatur, multis virtutum copiis in promptu occurrentibus. *Foras egredi cunctos jubet*, dum omne quod officit a corde eliminare studet. Alioquin interesset alienus agnitioni mutue, si permetteret in conscientia ad recognitionem veritatis properante aliquid partis contrariæ residere.

VERS. 2, 3. — *Elevavitque vocem cum fletu. Quam audierunt Ægyptii, omnisque domus Pharaonis. Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph; adhuc pater noster vivit? Nec poterant respondere fratres, nimio terrore concussi. Vocem cum fletu elevat, cum interni desiderii clamorem (qui solus ex anxietate pauperis in auribus Dei, juxta psalmi titulum (Psal. ci, 1), insonat) per exterioris beneficiæ gratiam commendat.* Fletus enim a capite ad faciem delabatur, et cum cor hominis vinum, quod lætificat Deum et homines (Jud. ix, 13), clarificaverit, ad exhilarandam etiam exterioris hominis faciem per olei (Psal. ciii, 15), id est gratiæ internæ suavitatem decurrit. Solent enim piæ mentium qualitates gratissime in vultibus enitere. *Vocem vero elevat*, qui ab imis desiderium exaltat. Audiunt hanc Ægyptii, omnisque domus Pharaonis, cum cœlesti in nobis appetitui suscitato, patienter, velint nolint, obediunt, et sæcularia desideria cum cæteris mundialibus vitiis. Mundus namque domus est Pharaonis. Deinde se esse Joseph testatur, quia jam tunc sopitis strepitibus, et intellectualitate rationalitati apposita, augmenti superni plenitudo monstratur. Videtur, inquit, vobis pater interioritatis vestræ spiritus postquam hinc, id est intellectualitatis vim attigit, veraciter vivere? *Fratres perterriti respondere non possunt*, quia interni motus de tam repentina mutatione stupidi, de proprii modo status quidquam certi timent referre judicii, utpote futurorum presentium nescii.

VERS. 4. — *Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me, et cum accessissent prope: Ego sum, ait, Joseph frater vester, quem vendidistis in Ægypto.* Diffidentiam, ait, futuri status recutite, et ad sapientiæ clementiam cœlestis accedite. Cumque hunc adieritis accessu devotionis internæ, tunc intelligetis non alienum me, cum vobis proprium sit, et huma-

næ germanum naturæ, cœlestia nosse, et his adaugeri velle; quæ quondam non puduit sæculariter oblivioni ac negligentiae tradere. (VERS. 5.) *Nolite pavere, nec durum vobis videatur quod vendidistis me in his regionibus; pro salute enim vestra misit me Dominus ante vos in Ægyptum.* Non ad desperationis nialum vobis accedat, quod pro appetitu extrinseco interna olim destitistis appetere, pro salute enim vestra actum est ut experientiam primo haberetis tenebrarum, et tribulationis Ægyptiæ, uti demum ferventius sciretis viam veræ libertatis, ac lucis exquirere.

VERS. 6, 7. — *Biennium est quod cœpit esse fames in terra; et adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit nec meti. Præmisitque me Dominus, ut super terram servemini, et escas ad vivendum habere possitis.* Biennii fames est, cum inopia terreni cordis absomit quidquid in 162 intentione et cogitatu luminis et integritatis est. Adhuc quinque anni restant, quibus nec aratur, nec metitur, cum ea quæ pro quinque exterius sensus administrantur opera ita defluunt ut nec bonum exerceatur, et de æternæ nequaquam retributionis mensione curetur. *Præmisit me Dominus ut super terram servemini, ante cordis scilicet me præstituendo vestri contuitus, ut super terram corporis dominando, contra quælibet tentamenta servari possitis, et esca divinæ consolationis vitaliter sublevari queatis.*

VERS. 8. — *Non vestro consilio, sed Dei voluntate missus sum; qui fecit me quasi patrem Pharaonis, et dominum universæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti.* Non sic vestra providentia actum est, sed dispensatione Dei, ut quod Ægypto illatus sum ad salutem fieret, et casus occasio erectionis esset, qui patrem, non effectum, sed auctoritate, et præstantia me dissipatoris appetitus, vel diaboli, ut mihi subesset instituit, et principem me terreno in quo angustamur corpori, et dominum præficiens universæ mundi hujus cupiditati. Patrem autem pro auctore et magistro poni liber præsens testis est, ubi, in initio, Jubal pater canentium tibia et organo dicitur (Gen. IV, 21).

VERS. 9. — *Festinate, et ascendite ad patrem meum, et dicite ei: Hæc mandat filius tuus Joseph: Deus me fecit dominum universæ terræ Ægypti.* Pater intellectualitatis ratio, vel spiritus noster est, quia intellectus ex ratione procedere dignoscitur, licet intellectualitatis specialiter luce lustretur, sicut ratio ipsa ex anima, quamvis anima rationis solo penitus honore sit clara. Ad hunc festinanter ascendunt, cum singulis intimæ promotionis gradibus ab omni se irrationalitate erigunt. Nuntiant ex mandato Joseph imperare eum universæ Ægypto, dum interiorum sensuum motus intelligibiliter aspirati, gratulatorie cum propria et sibi præposita ratione conferre monentur, qualiter insperato Dei munere super Ægyptum omnem, tenebrarum scilicet opera diriguntur.

VERS. 10, 11. — *Descende ad me, ne moreris, e*

habita in terra Gessen; erisque juxta me, tu, et filii tui, et filii filiorum tuorum, oves tuæ et armenta tua, et universa quæ possides. Ibique te pascam. Si attingere ad mei notitiam cupis, humiliare, nec in dies descensum velis differre. Nam

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Ov. R. am. 94.

Gessen, *appropinquans palpationi eorum* interpretatur. In terra ergo Gessen habitat, quisquis corpus suum, ac si terram suam, sic regit et ordinat, ut palpationi, id est tentationi, fluxuum carnalium appropinquare discernendo studeat. Juxta usum divinæ paginæ verbum, quod est *habitat*, poni solet pro eō quod est *dominatur*, ut est: *Inhabita terram, et pascaris in divitiis ejus* (Psal. xxxvi, 3). Tu, itaque ratio cum subjecto tibi cogitationum, et intentionum, cæterorumque ac si filiorum mentis habituum examine, et ipsæ spes mercedis operum, quæ sunt filii filiarum; *oves tuæ*, infirma scilicet, et *armenta tua*, fortia profecto virtutum opera, et quæcunque digna rationis possessione sunt, mei contiguitate fovebimini, et illapsu alemini. (*Adhuc enim quinque anni residui sunt famis*) ne et tu pereas. Adhuc inediæ languor in cogitatione versatur. Periculo ergo tuo provide, ne usque ad exterioris hominis portas, totius continentiae et studii boni integritas, pari defectu palam occidenda ducatur. Sic enim conscientiae domus exstinguitur, et pereunt quæ intra vel extra virtutum luera possidentur.

VERS. 12. — *En oculi vestri, et oculi fratris mei Benjamin, vident quod os meum loquitur vobiscum.* Jam directa intentione rationalium sensuum vestrorum, et contemplatione filii dexteræ fratris mei, id est futuræ beatitudinis, cui intima et germana est virtus intelligibilitatis, videtis, quod est creditis, ore totius rationalitatis me ista proloqui vobis. (VERS. 13.) *Nuntiate patri meo universam gloriam meam, et cuncta quæ vidistis in Ægypto, festinate, et adducite eum ad me.* Vos, ait, internæ cordis propages, intimate spiritui intellectualitatis gloriam, utque eam gratius excipiat, Ægypti sibi proponite miseriam, et ad hæc crebro suggerenda evitate desidiam.

VERS. 14, 15. — *Cumque amplexatus redisset in collum Benjamin fratris sui, flevit; illo quoque flente similiter super collum ejus. Osculatusque est Joseph omnes fratres suos, et ploravit per singulos. Post quæ ausi sunt loqui ad eum.* Amplexatur Benjamin, cum intellectus fervor dilatat hominem usque ad operationis vim. Amplexatio autem quia brachiis fit, et amanter astringit, cum opere bono charitatem intelligendam innuit. In collo vero longanimitas consilii signatur; collo enim et cibus admittitur, et vox emittitur, illud quoque et aliis præbetur, et præbenti a seipso suggeritur. In collum ergo Benjamin redit, cum ad consilium supernæ spei semper intelligentiæ amor inflectitur. Flet ibidem, illo similiter super collum ejus flente, dum intellectus ex spei

expectatione afficitur, et spes ex intelligibilitatis A consultatione compungitur. Osculatur fratres, et plorat per singulos, dum spiritu sapientiæ internos animi sibi motus associat, et agglutinando ad cujusque profectum affectu pietatis exæstuat. Eorum namque quos osculamur, et spiritu sæpe imbuimur, et salivis tinguimur. Ipsi enim dum spiritualiter sapiunt, salivis sapientiæ ipsum intelligibilem **163** intellectum faciunt.

VERS. 16. — *Auditumque est, et celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Joseph; et gavisus est Pharao, atque omnis familia ejus.* In aula regis auditur, cum in affectu carnali mentis ista mutatio graviter personatur, et quasi mox evertenda irrisorie celebratur. Aula autem est, quia ibi diabolus præcipue diversatur, et uti rex spatiatur. Gaudium ejus et vitiorum, quæ sibi asseculantur (15), ex eo consurgere videtur, quia quanto fervidior animi status plerumque præcedit, tanto rabidior appetitus, et opportunitas postmodum peccandi subsequitur.

VERS. 17, 18. — *Dixitque ad Joseph ut imperaret fratribus dicens: Onerantes jumenta ite in terram Chanaan, et tollite inde patrem vestrum et cognationem, et venite ad me; et ego dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam terræ.* Pharao ad Joseph loquitur, et per eum fratribus imperare nititur, dum affectualitas lenociniis intellectualitatem dissipare aggreditur, et per eam inferiores cogitationum status subjungere conatur. Onerate jumenta, occupate curis et sollicitudinibus sæculi corpora. Jumenta pro corporibus poni testis est Psalmus: *Non pepercit, ait, a morte animabus eorum, et jumenta in morte conclusit (Psal. LXXVII, 50).* In terram Chanaan ite, lucri vobis profuturi negotia provide; Chanaan enim negotiator dicitur. *Inde patrem vestrum tollite, solo scilicet corpore mundana curantes, et rationem Deo liberam vacare sinentes. Tollite et cognationem, et venite ad me, vestrarum incrementa virtutum a sæculo extollite, et sic jam pristina de conversatione securi, ad aliqua secundum me, id est mundialem affectum gerenda, fidenter corda convertite; et cum ita temperanter mundo usi fueritis, exuberantibus bonorum quorumque copiis, totius terrenæ utilitatis medullam, quod est voluptas, palato intimo sapietis quid intro gerat dulcedinis.*

VERS. 19, 20. — *Præcipe etiam ut tollant plaustra de terra Ægypti, ad subvectionem parvulorum suorum, et conjugum, et dicito: Tollite patrem vestrum, et properate quanto cius venientes. Nec dimittatis quidquam de suppellectili vestra, quia omnes opes Ægypti, vestrae erunt.* Plaustra de Ægypto tolluntur, cum volubilitates mundi circumituum adamantur, quæ molæ asinaræ in Evangelio comparantur (*Matth. XVIII, 16*). In his conjuges ac parvuli subvehuntur, quia fragiles cum infirmis operibus voluntates, per hæc ad Ægyptum mysticam deducuntur. Cum patre

et tota suppellectili ire præcipit, dum nullum virtutis propositum vel studium a seducta ratione excipi permittit, per quod ab Ægypto redimi possit. Sic, inquit, suppetent vobis sæcularia, ut non doleat vos amisisse spiritualia.

VERS. 21, 22. — *Fecerunt filii Israel ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit Joseph plaustra secundum Pharaonis imperium, et cibaria in itinere. Singulisque proferrit jussit binas stolas: Benjamin vero dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis.* Motus rationales, qui cum Deo directi pridem sunt (hoc enim Israel interpretatur) corrupti intellectus mandato obediunt. *Plaustra* dat, cum circumitionis forinsecæ materias administrat, prout vel affectus, vel diabolus imperat. *Cibaria in itinere* præstat, cum suborientium solatia fortunarum infert, ut magis ad excursus cupiditatis alliciat. *Singulis profert binas stolas*, cum quibusque statibus pollicetur inter agenda sæcularia sacras et cogitationis et operis continentias. *Benjamin trecentos argenteos* dat, dum ingenium, memoriam et usum, sine quibus numeris argentum divinæ scientiæ profecto non emicat, se ad fulcimentum spei vel electionis daturum jactitat. Dat et quinque stolas optimas, dum falso etiam sibi spondet exteriorum sensuum impassibilitates atque munditias.

VERS. 23. — *Tantumdem pecuniæ et vestium mittens patri suo, addens ei asinos decem, qui subveherent ex omnibus divitiis Ægypti, et totidem asinas, triticum in itinere panesque portantes.* Patri tantumdem mittit, quia spiritui in præsentiarum non minus discretionum et scientiarum, nec non et sanctimoniæ promittit quam spei jam et futuræ beatitudinis miseræ certitudini dedit. *Decem ei asinos* addit, cum corpus quatuor elementis constans; et animam, quæ tribus, intellectu videlicet, voluntate et affectu est præstans, sub falso Trinitatis amore eidem spiritui, ut deinceps asinum juvat, non tam tradit quam mendaciter addit. Hi non Jerusalem, sed Ægypti, divitias subvehunt, quia quæcunque proponuntur bona, tenebrarum contractiones sunt. Totidem asinæ; *triticum in itinere*; et *panes* portant, cum lascivæ corporis et animæ sub simulato Dei, qui Trinitas est, amore motiones, perfunctorie quidem et quasi in itinere verbum Dei, quo alios alunt, et ipsæ jejunæ remanent, portant; et panes gratiarum, et munerum divinorum non sibi, sed aliis utiles per hypocrisim ostentant.

VERS. 24. — *Dimisit ergo fratres suos, et proficiscentibus ait: Ne irascamini in via.* Fratres dimittit, cum sine ullo rationis vel intellectualitatis objectu, interiores coetus arbitrio suo deserit. Proficiscentes ne in via irascantur prohibet, quia ab intentione recta egres- sos, ne in avaritiæ studio ab appetitu præsentium gaudiorum alicujus oppositione tristitiæ deficient, præmonet. (VERS. 25.) *Qui ascendentes ex Ægypto venerunt in terram Chanaan ad patrem suum* **164**

(15) Derivatur ab *assecla*, quod interdum et *assecula* scribitur.

Jacob. Et nuntiaverunt ei dicentes: Joseph vivit; et ipse dominatur in omni terra Ægypti. Ex Ægypto ascendunt, cum ab internæ angustię vel tribulationis contuitu, in terrenas negotiationes excedunt. Vel ita potius: Consilio pravę remissionis accepto, ex Ægyptia cogitatione ad rationem in terram Chanaan, ubi jam sæculo inhiat, ascenditur, cum ad discutiendum statum animi jam labantis tota interior frequentia ducitur. Joseph, inquit, per intelligentiam auctus, et in se vitaliter subsistit, unde necesse est ut ei Ægyptiæ cęcitatıs terrenitas subsit. Ac si addant: Cur ergo involveris, unde dudum processeris?

VERS. 27. — Quo audito Jacob, quasi de gravi somno evigilans, tamen non credbat eis. Illi econtra referbant omnem ordinem rei. Audit dum ratiocinantes cogitationes intelligit. De gravi somno evigilat, cum de jam concepti torporis nimietate se suscitatur. Tamen eis non credit, quia post has voluntatum profligationes, spiritus noster de intellectualitatis vita diffidit. Illi econtra ordinem rei referunt, dum mentis inter tentationes habitum accusando hinc, excusando inde prætendunt. (VERS. 28.) Cumque vidisset plaustra, et universa quę miserat, reviviscit spiritus ejus, et ait: Sufficit mihi si adhuc filius meus Joseph vivit; vadam, et videbo eum antequam moriar. Plaustra, et alia quę mittuntur, videt, cum volubilitates gloriarum, et simulatrices continentias, quã fallaciter inferantur, alta cordis dispectione recenset. Spiritus ergo inde reviviscit, quia ex eo spem vitę interioris colligit, quod subtiliter in se quęlibet reprehendenda discernit. Sufficit, inquit, mihi ad incentivum resurgendi, si intelligentię acrimonia vigeat; vadam itaque ab inertię proposito in intelligibilitatis lumen exacui, antequam exstinguar mortifera procrastinatione mutandi.

CAPUT XLVI.

VERS. 1, 2. — Profectusque est Israel cum omnibus quę habebat, et venit ad Puteum Juramenti, et, mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, audivit eum per visionem nocte vocantem se. Cum omnibus quę habebat Israel proficiscitur, cum ad proficiendi appetitum spiritualitas tendens, cum Deo dirigitur (Israel namque directus Dei dicitur) cum qua et universa pietatis exercitia exemplantur. Ad Puteum Juramenti venit, cum studiorum honorum examine fretus, abditum illum divinę sapientię fontem, ubi totius religionis jura firmantur, spiritus noster attingit. Unde et patris sui Isaac Deo victimas mactat, quia intimę dulcedinis, imo putei viventis sapore gustato, Deo supercœlestium civium, qui sibi ad æternę jucunditatis risum patres et prævii sunt, vitiorum victorias immolat. Tunc eum per visionem se vocantem audit, dum collationibus gratiarum electionem suam, qua vocatur ad gloriã, intelligit. Visio autem ipsa est mystice, quę et auditio. Vocans itaque dicit: Jacob, Jacob. Iteratio vocationis; quę et supplantatorem sonat, primo ad vitiorum, quibus olim obso-

leximus, deinde ad mortiferę securitatis, quam quasi ex virtute concepimus, eversionem spiritum mutat. Cui necesse est, Ecce adsum, ut indilate obtemperando respondeat.

VERS. 3, 4. — Ait illi Deus: Ego Deus sum fortissimus patris tui: noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. Ego descendam tecum illuc, et ego inde adducam te revertentem. Joseph quoque ponet manum super oculos tuos. Cur, inquis, ad subruenda noxia quęque metuis, qui et Deum fortem, et rationis tuę vires fortificare potentem scis, sicut fortissime adjutum cœlestem, qui jam hæc triumphavit, priorum patrum cuneum credis, quem uti Patrem æmularis? Humiliare in convalli mœroris, quod est Ægyptus, quia talis descensio grande tibi pariet virtutum genus. Ego descendam tecum, nam humilibus conferor per gratię donum. Et inde adducam te revertentem, de cœangustiantibus te tribulationibus, id est Ægypto, sublevabo te ad impassibilitatis gloriã. Joseph (intellectualitatis scilicet augmentum) interim dum Ægyptum incolis, auctoritatis, potentięque suę manu oculos intentionum tuarum debita sub honestate proteget atque tuebitur.

VERS. 5, 6, 7. — Surrexit Jacob a Puteo Juramenti; tuleruntque eum filii cum parvulis et uxoribus in plaustris quę miserat Pharao ad portandum senem, et omnia quę possederat in terra Chanaan, venitque in Ægyptum cum omni semine suo, filii ejus, et nepotes, filię, et cuncta simul progenies. A Puteo Juramenti surgit, cum ab intimis divinę cogitationis fontibus, per quos solos sanctitatis proposita roborantur, spiritus noster excresecit. Sed surgentem in plaustris quę Pharao miserat filii eum tollunt, quia cogitationes et opera quę ex nobis prodeunt initio conversionis, non tam a nobis reguntur quam secundum volubilem vitę veteris statum, qui a diabolo inductus est, senem, labilem, et proclivem spiritum, innoxia, propter lascivię et cupiditatis uxores, vel infirmę executionis parvulos, regunt. Omnia quę possederat in terra Chanaan comitantur, quia quidquid in sæculari conversatione levitatis habuimus, nobiscum, 165 velimus nolimus, ferimus. Cum omni semine nostro in Ægyptum venimus, cum omnia quę ex nostra carnalitate generantur, ad Ægyptum nostri ipsorum cognitionis confessionem descendentes proferimus. Semen etiam potest esse ipsa voluntas, quam omnem fecimus, cum ad bona quęlibet benivolentia non cœremus. Filii, opera nostra sunt, nepotes, filii scilicet filiorum, fructus et præmia, in spe tamen adhuc, sunt operum. Filię, quęlibet muliebri acta mollitię, cum omni promiscuę administrationis, bonorum videlicet malorumque progenie.

VERS. 27. — Omnes animę domus Jacob quę ingressę sunt in Ægyptum fuere septuaginta. Septies denos septuaginta facere, nulli non perspicuum est. Anima autem non aliud quam animalitas intelligitur.

Denarius ad Decalogum, septenarius attinet ad sæculi præsentis excursum. Animalitate ergo istis quæ adversa sibi sunt, lege Dei et sæculo, media constituta duobus, cum multa suimet suffarcinatione spiritus Ægyptum, id est obscuræ adhuc latebras mentis, aggredditur; spiritus enim legi consentiens promptus est, caro autem infirma renititur (*Matth. xxvi, 41*). (VERS. 8.) *Misit autem Jacob Judam ante se ad Joseph, ut nuntiaret ei, et ille occurrit ei in Gessen.* Si enim per supplantationem peccati ad intelligentiæ summam attingere volumus per confessionem, quod Judæ nomen sonat, notitiam ejus præoccupare debemus. Hanc igitur sequestram jure præmittimus, et mox e vicino illam adesse sentimus, postquam conscientias confitendo mundaverimus. Gessen namque dicitur vicinitas. Beati quippe mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt (*Matth. v, 8*).

VERS. 29. *Quo cum pervenisset, juncto Joseph curru suo, ascendit obviam patri ad eundem locum. Diximus et Gessen superius interpretari appropinquans palpationi eorum.* Et spiritus non jam imbellis, postquam per subtilitatem dispectionis imminet suggestionibus quibus nos palpant lenocinia vitiorum; juncto Joseph curru ascendit obviam patri, quia per Dei timorem coadunato totius sapientiæ suæ intellectualitas impetu, ad evertenda diaboli regna spiritui, id est rationi, cui proles nobilis est, auxilium laturo consurgit. Vidensque eum irruit super collum ejus, et inter amplexus flêvit. (VERS. 30.) *Dixit pater ad Joseph: Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, et superstitem te relinquo.* Eum cernit cum sibimet intellectus ipse utilitatem excellentiamque illustratæ a Deo rationis ostendit. Super collum irruit, cum consilio spiritualis ejus vocis gratanter applaudit. Inter amplexus flêvit, cum interni sui desiderii, quo Deo et spirituali astringitur, æstum evidentia operum pietatis exhibet. Ex interiori namque motu ad faciem flêtus emittitur. *Jam lætus, inquit, moriar, quia persensa cœlesti dulcedine, spiritus jam libenter optat exstingui sæculari penitus gloriæ.* Faciem enim, id est clarissimam illam speciem intelligentiæ, spiritus attingisse se gaudet, nec quia mundo occubuit dolet, utpote qui ex ea morte interiorum hominem supereminere vivacius videt.

VERS. 31, 32. — *Et ille locutus est ad fratres et ad omnem domum patris sui. Ascendam et nuntiabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei et domus patris mei, qui erant in terra Chanaan, venerunt ad me; et sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum. Pecora sua et armenta, et omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt secum. Ad fratres ei ad domum patris loquitur, cum ad fortes animi habitus et cum ipsa mente, quæ domus spiritus est, intellectus ratiocinatur. Ascendit, et adventum patris et fratrum Pharaoni nuntiat, cum ipsa intima nostra, quæ diximus, omnia ab imis faciens conscendere, magnis votorum destinationibus grandi efficacia; ac si quodam nuncio, diabolum laecessit. Chanaan*

A dicitur *erubescens.* In terrenis, ait, pudet eos studuisse, ubi fructum vident studii se nullatenus habuisse, intelligenter amodo volunt vivere, et oves, simplicitatis scilicet opera, viriliter exsequi et nutrire, nec divisiones cupiditatis et invidentiæ sectantur et superbiæ scandala, sed virtutum cum humilitate exercitia gregatim ac pacifice cohærentia, et ideo ali et curari digna. Nil carnalis sibi patiuntur residere licentiæ; *pecora et armenta*, infirma et fortia acta sua, quidquid suorum ad regulam corrigi potuit, ad vim duxerunt cœlestis scientiæ.

VERS. 35, 34. — *Cumque vocaverit vos et dixerit: Quod est opus vestrum? Respondebitis: Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usque in præsens, et nos et patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in terra Gessen, quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.* Vocat nos Phærao, et de opère sciscitatur, cum tentationibus pulsat, et causas operum operaque ipse diabolus callide rimatur. Sed viriliter de pastoratu simplicitatis respondendum est, et licet per infantilis animi hebetudinem anhelando in præsentia et futura negligendo sibi servierimus, motus scilicet principales nostri et tota spiritus paternitas, tamen summis viribus intendendum, ut terra cultibilitatis internæ, qua palpationi vitiorum assistitur, nobis habitanda et regenda libere maneant, et tanto solertius, quanto sæculares quique magis exhorrent innocentiae ac puritatis studia. Quæ sequuntur exposita sunt; non exposita proponamus.

166 CAPUT XLVII.

VERS. 2, 3. — *Extremos quoque fratrum suorum quinque viros statuit coram rege. Quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Illud tamen notari debet quod non hic ascendisse, sed ingressus Joseph ad Pharaonem dicitur esse, quia cum de vitii desidia ad virtutis gradum conscenderimus, quasi ad Pharaonem ingredimur, dum ad ea quæ in nobis crudeliter et tyrannice obtinebat, nobis fideliter ejus penetralia intelligentiæ viribus irrumpentes usurpamus. Extremi fratrum quinque viri, sunt quinque finales, et quæ vix, ut sic dicam, extremis laboribus acquiruntur, magnæ virilitatis virtutes, quæ intellectui germana quadam opitulatione concurrunt. Extremæ sunt, vix enim ad has aliqui aut volunt aut pertingere possunt.*

D Prima est lectionis instantia; secunda, minus intellecta cum doctioribus conferendi diligentia; tertia, vigilans ad retentionem auditorum memoria; quarta, humilis penes quosque magistròs reverentia; quinta, cum mundialis ad integrum despicitur gloria. Hos sane veraciter viros cum coram dispensatore statuerimus, totam profecto ejus astutiam harum unanimitate obsidebimus. Hos tamen quid operis habeant interrogat, cum aliquoties a sacre Scripturæ studio dehortans, ipsas pias sollicitudines cur tantopere scientiæ comparandæ instent quodammodo exprobrando increpat. *Pastores, inquit, sumus ovium, et nos et patres nostri. Quod est dicere:*

Nos fructuosa atque simplicia studia proposuimus A enutrire, quia hæc nos et intellectus et spiritus patres et auctores verissimi docuere.

VERS. 4. — *Ad peregrinandum in terra tua venimus, quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan, petimusque ut esse jubeas nos servos tuos in terra Gessen.* In mundo cui tu principaris non inhærere, sed peregrinari delegimus, quoniam herba carnalis lasciviæ, quam montes, juxta illud Job, Behemoth (Job XL, 10), tibi scilicet fertur, non pertinet ad nos qui visco divini timoris gregales efficimur, non enim per fluxa libidinum satietas menti, sed fames dira congeminatur; terra nempe Chanaan non veritatis, sed instabilitatis et verecundiæ est, juxta sensum nominis, de cujus qui biberit aqua semper sitit. Servi tui quidem sumus, quia nos tibi servisse fatemur. Gentem namque et regnum quod non servierit Nabuchodonosor, juxta Jeremiam, Dominus in fame et peste visitat (Jer. XVII, 8).

Jube ergo ut in terra Gessen simus, id est ne ulterius obsistere præsumas, licet nos pristinae servitutis, sed abjuratae coarguas, quin in terra non infirmitatis, sed soliditatis commoremur, ubi appropinquamus palpationi subdolæ vitiorum, ubi est veræ discretionis vicinitas. Nota et recole quid super Gessen nomine dixerimus; petitio autem ut jubeat, rationalis est contra suggestiones responsio ut desistat. Possunt et quinque viri isti quinque sensus intelligi, qui per auctoritatem intellectus opponuntur, dum viriliter se cohibent Pharaoni.

VERS. 5, 6. — *Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus et fratres tui venerunt ad te. Terra Ægypti in conspectu tuo est; in optimo solo terræ fac habitare eos; et trade eis terram Gessen. Quod si nosti esse in eis viros industrios, constitue illos pastores pecorum meorum.* Benevolentia regis ad Joseph nil est aliud quam imbecillitas ac impossibilitas impugnandi. Terrenitas, inquit, sæcularis in conspectu tuo est, hoc est examini tuo subjacet. Unde dicitur in psalmo: *In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me* (Psal. LXVIII, 21). Et cum omnia tuo subsint exteriora judicio, in optimo solo, præcipuo videlicet totius soliditatis statu, suarum contigua discretioné tentationum, quod est Gessen, motus internos colloca; et si diabolicæ quidpiam hebetudinis, quod sunt pecora mea, tibi irrepserit, virilis industriæ illud magisterio subde. Hæc effectibus loquitur non conversa, sed cessare coacta et evicta malignitas.

VERS. 7, 8, 9. — *Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad regem, et statuit eum coram eo. Qui benedicens illi et interrogatus ab eo: Quot sunt unno- rum dies vitæ tuæ? Respondit: Dies peregrinationis vitæ centum triginta annorum sunt, parvi et mali, et non pervenerunt usque ad dies patrum meorum, quibus peregrinati sunt. Joseph* introducit patrem ad regem, cum intellectualitatis fervor ad penetrandas versutias diaboli provehit rationem. *Coram eo statuit, cum eam adversus eum vigore justitiæ erigit,*

Benedicit illi, cum secundum sacri consulta eloquii ejus respondet illationi. *Quot sunt dies annorum vitæ* interrogat, cum de virtutum perfectione animum pulsat. Diēs enim operum claritatem, anni eorum significant multipliciter. Sed superbiæ impulsibus, ille centum triginta annorum peregrinationem objicit, quia etsi perfectio, quod est centenarius, in quibusdam suppetat, sexies tamen quini, trigenarius scilicet, quod est ab interioris hominis soliditate ad sensualitatis vanitatem dilapsio, sese dum animus a se peregrinatur, objectat. *Parvi et mali dies sunt*, quia tanto magis est virtus exigua, quanto malorum crebris irruptionibus fœda; et ex hoc Patrum non **167** potest æquari magnificentia, quorum affectat exempla, quibus longe valentius perseverans existit in incolatu ipso constantia.

VERS. 10. — *Et benedicto rege egressus est foras. Pharaonem benedicimus, cum ea quæ dissipationi nostræ et damno ingessit, ad regulam pietatis intorquemus, et victoriæ ac utilitati militare cogimus. Tuncque foras egredimur, cum ad rationis libertatem, ab ejus captiosa quam obtendit illaqueatione prodimus. (VERS. 11, 12.) Joseph vero patri et fratribus dedit possessionem in Ægypto in optimo solo terræ, Ramesses, ut præceperat Pharaon. Et alebāt eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.* Ramesses dicitur pabulum. Nihil solo terræ, id est mentis cultibilis ac feracis, soliditate melius, quia ibi reperitur pabulum interius. Ibi dat Joseph patri, ac fratribus possessionem in Ægypto, quia ex hac non perfunctoria, sed stabili refectione vera intellectualitatis augmentatio spiritui, cunctisque suis, ac si filiis, motibus vim, unde corpus et animam legi mentis possidendam subjuget, et etiam in præsentem largitur sæculo. *Domum patris præbens cibaria singulis* alit, dum conscientiam, quæ a ratione inhabitata regitur, roborat, et quibusque ejus statibus consilium, quò reficiantur, administrat. Hæc Pharaon præcipit, quia diabolus ista nostri victus virtute propositi præpedire non sufficiens, velit nolit, fieri libere sinit.

VERS. 13, 14. — *In toto enim orbe panis deerat, et oppresserat fames terram, maxime Ægypti et Chanaan. Et quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, et intulit eam in ærarium regis. In toto orbe panis deest, quia totius nostræ perfectionis, quæ per orbem signatur, ab obtinendam internæ gratiæ refectionem nullo modo potens est. Et quid Ægyptus sæcularis ignorantia, (ipsa enim est tenebræ) et Chanaan negotiationis, et verecundiæ faciet, si orbis electorum non fami prævalet? Necessè est ergo ut ex Ægypto et Chanaan, in prudentia videlicet, et pudendis quæ quondam exercuimus actibus, pecuniam divinæ scientiæ fortiter exigat. Ærarium invitam et quodammodo indeficientem sacri eloquii memoriam accipimus: Æs enim, et durable, et sonorum metallum est. In hoc ærarium regis, non quod rex possideat, sed quod in aures regis filiorum superbiæ perspicua sonoritate retinniat, pecuniam*

infert intellectualitas, quia quidquid scientiæ attingit, non ad inanem eloquentiam servat, sed ut eam suasionibus Pharaonis memoriter objiciat.

VERS. 15, 16. — *Cumque defecissent emptoribus pretia, venit cuncta Ægyptus ad Joseph, dicens: Da nobis panes. Quare morimur coram te, deficiente pecunia? Adducite, inquit, pecora vestra, et dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis. Emptoribus pretia deficiunt, cum aut memoriæ scientia, aut scientiæ memoria desunt. Cuncta tamen Ægyptus petit panes, quia cœlestium gratiarum munus, ipsæ mundialis miseriæ clamare se innuat necessitates. Ac si dicat: Perire te vides, cur morti et inscitæ tuæ, o qualiscunque intelligentia, non indolēs? Hebetudinem, ait, vestram mihi subjicite, et cibos divinæ consolationis accipite, ex hoc vobis ascribetur pro pretio scientiæ. (VERS. 17) Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, et bobus, et asinis; sustentavitque illos eo anno pro commutatione pecorum. Equos superbiarum, et fatuitatis ac inertiae boves, nec non et asinos libidinum intellectui subdimus, et humilitatis, sapientiæ ac sagacitatis, nec non et castimoniæ diebus perlucidis, plenum annum integritatis accipimus. Qui non habetis, inquit, argentum, properate, fide et piis actibus emite, et comedite (Isai. LV, 1).*

VERS. 18, 19. — *Venerunt quoque anno secundo et dixerunt: Non celamus domino nostro, quod deficiente pecunia, et pecora simul defecerint; nec clam te est, quod absque corporibus et terra nihil habemus. Cur ergo morimur te vidente? et nos et terra nostra tui erimus. Prior annus, quo pecora dantur, prima conversionis institutio est, quando minus naturalis, et quodammodo bestialis vita damnatur. Secundus, piæ voluntatis promotio est, ubi divini eloqui pecunia indigentibus, et tamen studium pecuale spernentibus, ipsa jam corporis materia etiam necessariis suis adempta voluntatibus intellectui subjicitur, et terrenitas quæquæ affectionum ejus arbitrio relegatur. Cum, inquiunt victi jam animalitatis motus, quid facto opus sit prævideas, cur perire obtemperantes sinas. Ne ergo viventes in infernum descendere feras, affectu et efficientia corporis tui erimus. Eme nos in servitutem regiam, et præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem. Impende nobis pretium interni documenti, ut exigas a nobis confessionem ejus, quod diabolo impendimus, servitii, et præbe semina bonæ voluntatis, ne deficiente per ejus inanitatem cultore spiritu, redigatur cordis cultibilitas atque feracitas, ad hoc ut Deo inhabitatore careat, et fructum operationis non habeat.*

VERS. 20, 21. — *Emit ergo Joseph omnem terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas præ multitudine famis. Subjecitque, eam Pharaoni, et cunctos populos ejus a novissimis terminis Ægypti, usque ad extremos fines ejus, præter terram sacerdotum, quæ a rege tradita fuerat eis: quibus et statuta cibaria ex horreis publicis* **168** *præbe-*

bantur, et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. Terram Ægypti Joseph totam emit, dum per intelligentiæ claritatem tenebras sæculares intellectus sibi subjicit. Singuli possessiones suas vendunt, dum quinque animi motus, in quantum sui male potiebantur, superno amori, quod non est aliud quam intellectus, sese inserviendo contradunt. Compellit enim fames, et malunt interim suas intermittere voluntates, quam perpetuo corporis et mentis miseris perpeti paupertates. Utriusque enim exactiones, ipsa est inedia et fames, Pharaoni Ægyptum et cunctos populos ejus subjicit, dum ex mundialitate sua, et omnibus ejus vitiis, hanc enim domum, hosque populos filia regis oblivisci jubetur (Psal. XLIV, 11), se subditum diabolo, in quantum ea sibi prævalent, animus recognoscit, secundum quod sibi intellectus indicit. Et hoc a novissimis terminis Ægypti, usque ad extremos fines ejus, id est ab ulteriori prospectu intentionum usque ad quarumlibet metas operationum; utraque enim si attendas finalitates sunt. (VERS. 22.) Terra sacerdotum, quæ eis tradita a rege fuerat, excipitur, quia soliditatis rationum, quarum sacrum prosequimur in bene agendo ducatum, et quæ a jure diabolico ablata, eis delegata est possidenda, ab hoc dominio excluditur; ipsa namque etiam inter motuum certamina libertati innititur. Horrea publica, e quibus his cibaria dantur, Scripturarum communia omnibus consilia sunt, unde interiora his pabula ministrantur: Unde possessiones vendere non compelluntur, quia id tantum boni, quod in discretionis virtute possident, nequaquam diabolo subigere peccati admissione coguntur.

VERS. 23, 24. — *Dixit ergo Joseph ad populos: En, ut cernitis, et vos et terram vestram Pharao possidet, accipite semina, et serite agros, ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, et in cibos familiis et liberis vestris. Ad populos Joseph loquitur, cum intellectus animi turbas datis legibus sedare conatur. Ecce, inquit, et vos, in quantum vestri estis, et terrenitates quibus afficimini, diabolus obtinet. Ne ergo diutius vobis regnet, verbi divini semina capite, agro mentis inspergi sinite, ut operum fruges bonorum possitis habere. Quidquid ad quintam exteriorum sensuum partem, per quos sæcularia concupiscuntur, attinet, diabolo, cui per concupiscentias inservitur, attribuite. Quatuor reliquas, quibus secundum quatuor evangelia vivitur, vel secundum quatuor principales virtutes, in sementem, qua corda fecundetis, assumite, et inde familias internorum statuum, ac cogitationum operumque liberos enutrite.*

VERS. 25. — *Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum dominus noster, et læti serviemus regi. Animales motus, intelligentiæ captu ducti, salutem suam in intellectualitatis potestate sitam fatentur; ipsam se respicere, id est ab ipsa sibi veritatis lumen influere flagitant, ut de veteri quam mystice Pharaoni exhibuerunt servitu-*

te, læti de sua evasione confessionis Deo hostiam reddant.

VERS. 26. — *Ex eo tempore usque in præsentem diem, in universa terra Ægypti, regibus quinta pars solvitur; et factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit. Ex ea divinæ dispensationis temperatione, qua constat adhuc rationi resistere carnem, et tamen carni supereminere, quasi quoddam populo sacerdotium rationem, usque dum veniatur in illum, cui non effluunt præterita, nec futura desunt divinæ æternitatis, diem: Quinta pars regibus solvi debet, quia quidquid sensualitatis evagatione peccamus, dæmonibus qui huic aeri principantur, per quos sæpe illicimur, per debitam pœnitentiæ redhibitionem retribui deet. Beatus enim qui retribuet eis retributionem suam, quam retribuere nobis (Psal. cxxxvi, 8). Fit quasi lex hoc in universa terra Ægypti, dum in omni nostro negotio exteriori inhærere jubemur regulæ isti. Potest autem et per quintam partem visus solus accipi qui specialiter funestiusque dæmonium infligere consuevit menti. Ipse enim ab Apostolo principaliter exprimitur inter tria illa, ubi concupiscentia carnis; concupiscentia quoque oculorum, et superbia vitæ describitur (I Joan. ii, 16); ubi universitas malitiæ comprehenditur. Terra autem sacerdotalis id est virtus rationalis his nunquam regibus subdi dignatur, quia ad eam pertinet ut per eam quæ sensualiter sunt læsa curentur.*

VERS. 27, 28. — *Habitavit ergo Israel in Ægypto, id est in terra Gessen, et possedit eam; auctusque est; et multiplicatus nimis. Et vixit in ea decem et septem annis. Factique sunt omnes dies vitæ ejus centum quadraginta et septem annorum. Israel in Ægypto habitat, dum spiritus, qui cum Deo in nobis principatur, quasi lumen inter tenebras hujus sæculi dominatur et imperat. Israel enim princeps cum Deo dicitur; et habitare ponitur pro eo quod est, dominari. Versatur in terra Gessen, ut subtiliter appropriet ad vitii cujusque refragaturus palpationem. Eam possidet, cum debito sibi jure colendam etiam contra tentamenta defendit ac retinet. Augetur et multiplicatur nimis, quia nusquam copiosior efficitur spiritus, quam per usum exercitæ discretionis. Decem et septem in ea vivit annis, 169 dum et legis Decalogo, et septenario adjutricis gratiæ vitalis, in ipsa scientia reperimus augmentum promotionis. Omnes autem virtutum nostrarum claritudines per evangelici dogmatis quaternarium, et divini charismatis septenarium, ac Mosaicæ institutionis denarium, perveniunt ad æternæ beatitudinis dexteram, hoc est centenarium.*

VERS. 29, 30. — *Cumque appropinquare cerneret mortis diem, vocavit filium suum Joseph, et dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, pone manum sub femore meo, et facias mihi misericordiam et veritatem, ut non sepelias me in Ægypto; sed dormiam cum patribus meis; et hac de terra me auferas, condasque in sepulchro majorum. Die mortis propin-*

quante filium vocat, cum luce interna ad sui ipsius omnimodam mortificationem, quantum ad sæculum seducente, ad intellectualitatis desiderium, quasi ad filium spiritus noster recurrit et inhiat. Gratiam in conspectu invenit, cum ejus suppeteret sibi alacritatem sentit. Ponere ei manum sub femore, est operationi vim internæ veritatis, de qua divinæ rationis semen egreditur, subjungere. Convenit enim hanc ex eo seminario ac si ex regula dependere. Femur autem propagationem significat, et veritas rationis totum fecundat; facit misericordiam et veritatem, ut non sepeliatur in Ægypto, dum eam remissionem peccatorum, quam ex Deo intellectus menti spondet, perseverando, imo perseverare faciendõ, certa sibi exhibitione complet, dum ab Ægypti sepultura, id est a sæculi se obruentis eam cura amovet. Dormire vult cum patribus, quia non Ægyptiis mœroribus deprimi, sed exemplo eorum, qui dormiunt et corde vigilant, ab extrinsecis sollicitudinibus desiderat consopiri. De hac terra auferri, et in sepulchro majorum condi se postulat, dum per intelligentiæ excellentiam terrenis affectibus eximi, et intra conscientiæ septa a forasticis strepitibus se æstuat contutari. Unde dicitur in Job: *Effodientes, inquit, thesaurum gaudent, cum invenerint sepulchrum (Job III, 21, 22.)*

VERS. 31. — *Ego, inquit, Joseph faciam quod jussisti. Et ille: jura ergo mihi, inquit: Quo jurante, adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput. Rationis proposito intellectualitas se favere affirmat, quia sine cœlesti notitia, quæ non est aliud quam ipse Dei amor, nil utile prorsus spiritui nostro restat, qui hac fretus constantia, jam secundum Israelis sensum cum Deo directus; ipsi Deo sese humiliat, et ad ipsum qui caput lectuli, id est principalitas internæ nostræ requiei est (in ipso enim a peccati exactionibus sabbatismus est) mentem inclinat.*

CAPUT XLVIII.

VERS. 1. — *His ita transactis, nunciatum est Joseph quod ægrotaret pater suus. Qui assumptis duobus filiis Manasse et Ephraim ire perrexit. Hæc transeunt, quia fervori animi lentitudines aliquoties, Deo utiliter providente, teporis incedunt. Joseph tunc de patris ægrotatione nuntiatur, quando de rationis intellectus mutabilitate pulsatur. Sed duos illos robustos, juxta Job, fortitudine (Job xxxvi, 19), status felici conscientia genitos, oblivionem scilicet præsentium, et fructificationem futurorum individuos sibi asciscens, rationem per intelligentiæ illapsam propositi utriusque commemorare festinat.*

VERS. 1, 3. — *Dictumque est seni: Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo. Et ingresso ad se ait: Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan, benedixitque mihi, et ait: Ego te augebo et multiplicabo, et faciam te in turbas populorum, daboque tibi terram hanc, et semini tuo post te, in possessionem sempiternam. Seni de adventu Joseph dicitur, cum lacescenti spiritui de augmento cœlestis notitiæ memoria refricatur.*

Confortatus ergo sedet in lectulo, cum viribus ex intima correctione resumptis, conscientiae propriae honore prominet judiciario. Sedere enim judicantis est. Lectulum, mentem dici testis est, qui ait: *Lectulus noster floridus* (Cant. I, 15). Porro ingreditur cum secreto cordis admittitur. Luza dicitur *boja*, quod nos vocamus compedem. In terra Chanaan, inquit, id est in terrenitate, ubi jugem per criminum declivia motum patiebar, et quo voluptatum compedibus astringebar. Deus, qui in fortitudine victos omnipotenter educit, mihi inclaruit, virtutis multiplicationem benedixit, et quod inter turbulencias vitiorum substantibilem me crearet, et terram corporis hujus mihi in praesentiarum, et post saeculi hujus statum semini, id est, pio merito meo incorruptibiliter possidendam contraderet, spe certa promisit.

VERS. 5, 6. — Duo igitur filii tui, antequam huc venirem ad te, mei erunt; Ephraim et Manasses, sicut Ruben et Simeon reputabuntur mihi. Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, et nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis. Intellectuales duo sunt filii, qui sic imminent geminae visceribus charitatis ut Manassen habeant praesentium oblivionis, sed nunquam obliviscantur futurorum honorum frugis. Hi in terra Aegypti nascuntur antequam Israel ad Joseph veniat, quia antequam spiritus noster quid sit intellectualitas sapiat, et saeculi conversationem omnino intellectualitas ipsa nos respuere cogat, hos ipsa in se, vel ex se motus pietatis procreat; hos opus est ut ratio, utpote proprios, sibi deligat. Ruben dicitur videns filium, Simeon audiens tristitiam.

Reputabuntur, inquit, mihi Manasses et Ephraim, sicut Simeon et Ruben, quia illa instantium oblivio, per auditum tristitiae vel praesentis, qua mundus tribulatur, vel futurae, qua impiis maledicetur, mihi fit; et tota pii operis fructificatio, per visionem filii, id est per contemplationem mihi provenit aeternorum spei. Filios autem spes in Scriptura solere vocari saepe probavimus. Ac si dicat: Sicut causae, et spei, et tristitiae auditus mihi non desunt, sic efficientiae quae retro sunt obliviscendi, et fructuum in anteriora tendendi (Phil. III, 13), deesse non poterunt. Si quid postmodum viribus intelligentiae studiorum sanctitatis edideris, tibi hoc ad summam divinae cognitionis adauxeris, et virtutum nomine fratrum, scilicet sapientia genitrice et spiritu procreatore satorum, censebuntur merito in principando motibus subjiaciendis. Si enim saeculum perfecte rejicias, et frugi honorum operum Deum diligendo prorsus insistas, virtus est quidquid demum inter istas intentiones atlexas.

VERS. 7. — Mihi autem, quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratque vernum tempus; et egrediebar [al., ingrediebar] Ephratam, et sepelivi eam juxta viam Ephratae, quae alio nomine appellatur Beth-

A lehem. Mesopotamia dicitur elevata vocatio; Rachel, videns principium. Quando, inquit, de vocatione divina, qua ab imis elevor, accepi ut ad effectum gratiae pervenirem, quantum ad meos, id est humanos usus spectat, Rachel mihi emoritur, intentio scilicet mea terrena ad utilitatem meam destituitur, ut ad eum qui omnium principium, et principaliter est, erigatur. In terra Chanaan in ipso itinere occidit, cum in terreno motu posita, quo expediri adhuc perfecte non potest, in ipso proficiendi appetitu paulatim decidit. Vernum tempus erat dum haec moritur; et ille Ephratam egrediebatur, quia accedente fidei fervore, cum pius in fructum operis prorumpit affectus, quae ex carne est voluntas deicitur, et ad ubertatem internae plenitudinis, quod est Ephrata, spiritus quasi ad libertatem solutus egreditur.

Juxta viam Ephratae sepelitur, cum juxta Christum, qui via est, et frugi ubertatique sese fruentium a mundano tumultu absconditur. Pone me, inquit, juxta te, et cujusvis manus pugnet contra me (Job XVII, 3). Bethlehem dicitur domus panis. Alio ergo nomine Ephrata appellatur domus panis, quia etsi feracitas honorum actuum laude ducitur, tamen nullo modo apud Deum approbatur, nisi, ut ita dicam, mansionaliter usus supercoelestis hujus panis teneatur, sicut domus non in morem tabernaculi, sed temporum, et aetatum diuturnitate habitatur.

VERS. 8, 9, 10. — Videns autem filios ejus, dixit ad eum: Qui sunt isti? Respondit: Filii mei sunt, quos dedit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis. — Oculi enim Israel caligabant pro nimia senectute, et clare videre non poterat. Videns filios Israel, id est intellectualitatis efficientias, subtiliter apud se spiritus discutit eorum causas. Sed respondet sibi filios in loco a Deo sibi datos, hoc est principaliter, uti decet, bonos operum sibi fructus in charitatis stabilitate fundatos. Is enim locus est spatiosus in quo David statutos gloriatur pedes suos (Psal. xxx, 9). Latum enim mandatum ipsum nimis (Psal. cxviii, 96). Operum ergo causae sunt charitas. Et quia nec ad modicum nec nos loco, nec nobis locus abesse debeat, per praesentis rei demonstrativum, quod est, hoc, patenter insinuat. Si igitur, inquit, ex divina cognitione prodeunt, per ipsam intelligentiae tuae claritatem, ad rationis eadem opera deduc discernenda notitiam, ut discreta et quodam palatio interius delibata, benedicam, id est multipliciora reddam. Sine intellectualitatis enim acumine oculi Israel, ingenia videlicet rationis caligant, et praenimiam temporariae vetustatis consuetudine, in divina et spiritualia minus valent intendere.

VERS. 11. — Applicitosque ad se deosculatus est, et circumplexus, dixit ad filium: Non sum fraudatus a conspectu tuo; insuper ostendit mihi Deus semen tuum. Ad se applicat, cum et instantium oblivionem, et piorum actuum fructificationem, sibi

individue copulat: Deosculatur, quia non timore, A sed amoris interni charitudine in his afficitur. Circumplectitur, cum spiritualis vigilantia statum suum undecunque muniendo contuetur. *Non sum inquit, fraudatus aspectu tuo*, quia intelligentiæ lumine, et notitia non caream, in quantum bonis intentionibus hæreo. *Insuper ostendit mihi Deus semen tuum*, id est perspicuæ illius veritatis quam in te continet fructum, intentiones intendendo usque ad exhibitiones operum.

VERS. 12, 13. — *Cumque tulisset eos Joseph de gremio patris, adoravit pronus in terram. Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est ad sinistram Israel: Manassen vero in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, et applicuit ambos ad eum. Joseph de gremio patris filios tollit, cum intellectus ab infimis voluntatibus operationum intentionem erigit. Gremium namque longe inferius sub pectore corporis locus est. 171 Patris ergo gremium humanæ accipimus rationis motum. Humana enim est ratio, est et divina. His sublatis in terram pronus adorat, quia quanto magis a carnis prudentia studium eximit, tanto magis contemplando sublimia coram Deo humiliter de se sentit. Ephraim ad dexteram suam ponit, quia boni operis frugem ad spem sibi æternæ beatitudinis constituit.*

Sed dextera Joseph ad dexteram Israelis est, quia illa intellectualitatis supremitas intenta cœlestibus, sinistram, id est sæculare et infimum æstimat quidquid in humanis, etiamsi spiritualiter sapere videantur, versatur ratiocinationibus. Ipsam enim contemplationis dulcedinem cum gravi vanitatum molestia prægustamus. Antequam enim intellectus comedat, spiritus suspirat. *Ipsi nempe, ait Apostolus, primitias spiritus habentes intra nos gemimus (Rom. VIII, 23). Manasses in sinistra intellectus, sed ad dexteram rationis, quia materialium oblivio, sine qua virtus non eminet speculationis, causa est apud illum durissimi laboris; qui tamen labor rationi occasio est perspicacissimæ in discernendo spiritualia dignitatis. Ambos ergo ad eum applicat, quando utraque, sine quibus nil efficitur, intelligentiæ vis desiderio rationis associat.*

VERS. 14. — *Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim junioris fratris; sinistram autem super caput Manasse, qui major natu erat, commutans manus. Extendit manum, cum spiritus internæ fortitudinis provehit exercitium. Caput Ephraim, cui dextra superponitur, ipsa Divinitas est, a qua ac si de capite pendet totius nostræ bonæ actionis effectus; super qua etiam spiritus nostri spes et beatitudo fundatur. Sinistra super caput Manasse, quia tota tentationum adversitas, cœlestis gloriæ altitudini, quæ oblivionis præsentium summa et capitalis intentio est, innititur. Ephraim junior, Manasses major natu dicitur, quia prius sæcularis memoria rejicitur, ut æternis fructificationibus deinde insistatur. Manus ergo commutat, dum quod dextrum præsentem est, æternæ vitæ sinistram depu-*

tat; et quod sinistram æternæ, præsentem dextrum abjicit et refutat.

VERS. 15, 16. — *Benedixitque Joseph filio suo, et ait: Deus, in cujus conspectu ambulaverunt patres mei Abraham et Isaac, Deus, qui pascit me ab adolescentia mea usque in præsentem diem, angelus, qui eripuit me de cunctis malis, benedicat pueris istis; et invocetur super eos nomen tuum, nomina quoque patrum meorum Abraham et Isaac, et crescant in multitudine super terram. Benedictio, multiplicationis est imprecatio. Joseph autem, id est intellectum, rationis dicimus filium, quia non ex intellectu rationem, sed ex ratione procedere novimus intellectum. Deus, inquit, in cujus placito (quod enim placet, præ oculis habere volumus) proficere studuerunt paterna interioris hominis gentium custodia, quæ est Abraham et Isaac, spes scilicet gaudii cœlestis atque lætitiæ. Deus, qui a provectu exolescentis animi constantiæ sua consolatione me nutrit, usque in illius qui semper præsens est diei me ducendo contemplationem. Angelus divini eloquii, cujus nuntio de cunctis peccati eripior incommodis, per sui ipsius efficientiam, et adimplentionem multiplicet propositi novitatem, instantium videlicet oblivionem, et futuræ spei fructificationem et perpetui sentiant intellectualitatis augendæ desiderii invocationem; et crescant devotiones internæ in multis effectibus ad corporalis exercitii superficiem.*

VERS. 17. — *Videns autem Joseph quod posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, graviter accepit, et apprehensam manum patris levare conatus est de capite Ephraim; et transferre super caput Manasse. Intellectus dum attendit aliquoties rationem sic potius studium suum bonis quæ exercet actibus impendere, ut ad contemplationis subtilitatem, quod est corporalitatum oblivio, negligat assurgere; ægre patitur hebetudinem rationis, unde et ipsam dexteram, id est interioris hominis potentiam, ab extrinseca cura restringens, de capitali actualitatis intentione elevare nititur ad totius materialitatis oblitterationem. Capita namque principalem mentis, quæ est intentiones, significant. (VERS. 18.) Non ita, inquit, convenit, pater, quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus. Primogenitum vocat; vel quia homo non foraticæ administrationi, sed divinæ potius visioni conditus est, vel quia dignior est (speculatio, quam communis etsi bona actio. Hæc est optima Mariæ portio (Luc. x, 43). Huic ergo, inquit, admove potissimum tuæ virtutis diligentiam.*

VERS. 19, 20. — *Qui renuens, ait: Scio, fili mi, scio, et iste quidem erit in populos, et multiplicabitur; sed frater ejus junior, major erit, et semen illius crescet in gentes. Benedixitque eis in ipso tempore, dicens: In te benedicetur Israel. Renuit, et scire quidem ejus primatum se asserit, et quamdam inter inaniam cogitationum populos speculationis singularem attendit essentiam, virtutumque ejus exuberantiam, sed active majorem æstimat aliquando*

animus utilitatem, quæ multis prodesse delegerit; A cuius semen, id est exemplum operis in multorum innumeras ædificationes propagari utpote imitabilius poterit. Huic sensui **172** querimonia Marthæ ad Dominum laborantis in Evangelio adversus sororem concinit (*Luc. x, 41*). Benedicit tamen eis in ipso tempore, dum multiplicari in utrisque appetit in hoc eodem statu considerationis suæ. Licet, inquit, plurimorum actualitas emolumento valeat, fateor tamen quod in te, o intellectualitas, internæ benedictionis principalitas consistat; virtus namque Israelis per te, id est rationis, exuberat, et ideo dicitur: *Faciat tibi Deus sicut Ephraim, et sicut Manasse, tibi videlicet, o spiritus, fulciatur animalitas sicut adipe et pinguedine, profecto fructificando exterius in exhibitione, et imbuatur intrinsecus B gratiæ succo omnium a mente visibilium abolitione.*

*Constituitque Ephraim ante Manassen, quia necesse est bonis prius actibus insudare, antequam corporalium imagines valeant eliminari a corde. (VERS. 21.) En, inquit, morior, et erit Dominus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum. En per continentiae fructum, et rerum tractabilium despectionem, sæcularibus desideriis morior; et sic, o spirituales motus, abscissis affectibus alienis divinus commanebit amor vobis, qui vos reducet ad terram soliditatis æternæ, quam amisistis in patribus primis. Spiritus enim sanctus, qui amor est, deducet nos in terram rectam. (VERS. 22.) Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tui de manu Amorrhæi in gladio et arcu meo. Pars ista quæ extra C fratres Joseph datur, cognitio Divinitatis est; quæ non oculorum visioni, non extrinsecorum sensuum ulli, non imaginationi cogitationum, non interiorum habituū ulli, quamvis ratiocinantium, soli præter hos omnes intellectualitati attribuitur. Amorrhæus ipse dicitur *amaricans*, carnalem spiritui infensum affectum significat, de cuius manu, id est potestate, et actu, divini subtilitas amoris, ac si gemma de sordibus, gladio discretionis, et superni arcu timoris, a facie cuius ut fugiat sibi significatio datur, sollicitudine rationis eripitur.*

CAPUT XLIX.

VERS. 1, 2. — *Vocavit autem Jacob filios suos, et ait eis: Congregamini ut annuntiem quæ ventura D sunt vobis diebus novissimis. Congregamini, et audite, filii Jacob, audite Israel patrem vestrum. Jacob filios vocat, cum cogitationum dispersionem per ejus quem præmisit arcus providentiam ratio restringit et alligat. Hunc autem arcum suum superius dicit, quia ejus sibi usum, et exercitationem specialiter indicat. Ad rationis, inquit, sinum visco vos divini metus unanimiter cogite, ut singulis mentis motibus denuntiem quæ valeant fortunæ, vel infortunia in extremis dierum, id est virtutum successibus provenire. Congregamini, quia in dissidio et evagatione nusquam vox divina percipitur, et Jacob, id est supplantatoris vitiorum primum monitis obaudite spiritus, ut postmodum victoris ejusdem placidam pa-*

ternitatem experiamini; cui est cum Deo jam per victoriam principatus. Israel namque *princeps cum Deo* dicitur.

VERS. 3, 4. — *Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, et principium doloris mei, prior in donis, major imperio. Effusus es sicut aqua, non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum ejus. Ruben interpretatur videns in medio. Medium autem pro communi ponere, et humanæ ac divinæ paginæ inolitum est. Videns ergo in medio vis rationalitatis accipitur, quæ generaliter tota quæ hominis sunt provide curare dignoscitur. Est ergo dicere: Mihi rationi principaliter ingenta dignitas es providentiæ aut discretionis, quæ, licet fortitudinem contra emergentia vitia subministres, principium tamen doloris mei es, quia quo magis addis scientiam, tanto addis scita facere non potenti tristitiam; et cum sis prior secundum excellens sapiendi donum, et major ad exigendum corporalitatis servitium, corruptionis tamen fluxu per affectualitates effunderis, in quarum nolit Deus distensione ut ullo modo superbas; solet enim improbis cogitationibus lætitiæ inanis tumor increscere, cum voluptatum sibi arriserit opportunitas. Gaudent enim in rebus pessimis (*Prov. 11, 14*), sumentes audaciam de nimietate criminis. Versa, inquit, tu ratio in affectum, et de veritate facta mendacium, ab infimis subrependo mentis quietem, (quod significat cubile) perturbas, et turpium desideriorum adulterinis incursum, virtutum stramenta commaculas. Hæc verba C spiritus internæ familiæ patris, de pravi appetitus immersione subdola conquerentis.*

VERS. 5, 6. — *Simeon et Levi fratres; vasa iniquitatis bellantia. In consilio eorum ne veniat anima mea, et in coetu illorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum. Simeon dicitur audiens tristitiam. Levi additus, vel assumptus. Si, juxta Prophetam, non est gaudere impiis, dicit Dominus; et gaudium, secundum Patres, in bono accipitur, tristitiæ auditio ad malum ducitur, ut causa pro effectū ponatur, quia si gaudium et pax regnum Dei, non esca, et potus **173** ab Apostolo dicitur (*Rom. xiv, 17*), jure regnum diaboli tristitia et inquietudo vocatur; peccati enim studia hoc omne consequitur. Audiens ergo, id est intelligens, imo obediens excipiens hujusmodi tristitiam, non quod inde tristetur, sed quod sibi iram in die iræ hinc thesaurizare noscatur, affectus ipse intelligitur, cui cum fructus concupiscentiæ suæ additur, fiunt duo pessimæ capacitatis vasa, quæ bellis et tumultibus adversus animam militantibus adimplentur.*

In horum consilio ne veniat animam a spiritu optatur, cum a proposito terrena ambienti, et ambita libidine post assecutionem fruendi, intentio interioris hominis ab ipso arcetur. Consilium autem eorum est, et cupere, et in concupitis cum affuerint lascivire. Unde Job: *Quia, inquit, non sunt in manu eorum bona sua, consilium eorum longe sit a me*

(Job. xxi, 16). Et Dominus : *Væ, ait, prægnantibus et mammantibus* (Matth. xxiv, 19; Marc. xiii, 17). Consilium itaque horum, cupiditas, et voluptas sive superbia est; in quorum coetibus, (multas enim et alias istæ sibi pestes colligunt, radices nempe omnium sunt malorum (I Tim. vi, 10) non vult ratio gloriari, quia in male factis nescit lætari (Prov. II, 14), nec in malignantibus æmulari (Psal. xxxvi, 1). Horum namque furor, id est vehemens et quasi furibundus appetitus, qui ab Apostolo passio desiderii (I Thes. iv, 5), et alibi, ustio appellatur, occidit illum quem Samaritana vocare jubetur virum (Joan. iv, 16), interimit scilicet rectorem spiritum. In voluntate tamen eorum primo suffoditur murus, quia per delectationem, quæ suggestioni sponte favet, interna virtus evertitur antequam ad rabiem perveniatur ascensus.

VERS. 7. — *Maledictus furor eorum, quia pertinax; et indignatio eorum, quia dura. Dividam eos in Jacob, et dispergam illos in Israel.* Furor eorum quia pertinax est maledicatur, quia nimietas concupiscentiæ quam perseverare in pravo nititur, a divini proventus summa dejicitur. Maledictio namque in sacro eloquio, pro destitutione et detrimento ponitur. Indignatio ob duritiam maledicatur, quia cum in ipsa voluntate delectationis æstuant adversus divina præcepta, quod importabilia videantur indignando se elevant; et, cum per hoc ad vitia efferata mente feruntur, status eorum propriæ calamitate obstinationis obruitur. In Jacob tamen, id est in animis ad supplantationem peccati vivacibus, hujusmodi arguta discretione dividuntur, sed in his qui sunt Israel, id est qui cum Deo directi, cum Deo etiam sibi ipsis principantur, cornibus maximæ auctoritatis ventilantur. Israel nempe *directus Dei, vel princeps cum Deo* dicitur.

VERS. 8. — *Juda, te laudabunt fratres tui; manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.* Juda dicitur *laudans, vel glorificans, vel confitens*; ipse est sanctæ religionis status, qui etsi qua gerit minus apta, pie confitetur, vitæque et moribus Deum laudat, nec solum in se, sed et per aliorum exempla glorificat; cujus vera in eo auctoritas probatur, quod invitæ rationis potentia præfatorum affectuum, malorumque cervicositates deprimuntur. Hunc fratres sui laudant, quia et consortes quique propositi, et etiam ipse ex eodem patre spiritu, et bona voluntate matre geniti, quilibet actus fortes laudabiliter celebrant. Adorant, cum ad hunc fulciendum omnes mentis motus sese humiliant.

VERS. 9. — *Catulus leonis, Juda, ad prædam, fili mi, ascendisti, requiescens accubuisti ut leo, et quasi leæna, quis suscitabit eum? Catulus leonis, juxta physicos, dormiens nascitur, sed die tertio voce parentis postmodum excitatur. Vere ergo religionis effectus, Judas scilicet in primitivis suis affectibus, quasi torpidus et quodammodo sua novitate hebes oritur, sed post Trinitatis, quod Deus est, agnitio-*

A nem, quæ non nisi amor ejus est, quæ sola cognoscibilis sibi vox est, ad scientiæ claritatem expergiscitur. De hac voce dicitur: *Omnia qui audit a Patre, et didicit* (Joan. vi, 43), etc. Et: *Qui audit, dicat: Veni* (Apoc. xxii, 17). Ad prædam ascendit, quia a concupiscentia carnis, oculorumque, et vitæ superbia (Joan. ii, 16), quæ Simeon et Levi exigunt, se subrigens ad viam regno cælorum inferendam, et illud violenter eripiendum (Matth. xi, 12), gradibus virtutis erumpit.

Requiescens ut leo accubat, cum sopitis aliquoties tentationibus, etsi securus esse videatur, tamen contra subitas irruptiones semper sollicitus vigilat. Leo namque etiam cum dormit, patentes habere oculos dicitur. *Ego enim dormio, et cor meum vigilat* (Cant. v, 2). *Quasi leæna* quoque est, quia quo amplius incentivum superni ardoris corde conceperit, et pii operis fetibus incubuerit, eo atrocior contra vitia se erigit. Leænae sane natura perhibetur, cum fervet amore maris, seu partibus instat alendis, ut fortior etiam leone sit. Hunc ergo tanta dilectione fretum Judam, quis carnis motus ab interna delectatione, qua in Deo quiescit, exsuscitabit? *Multæ enim aquæ non potuerunt extinguere charitatem* (Cant. viii, 7). Lampades nempe ejus ignis atque flammæ sunt.

VERS. 10, 11. — *Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femoribus ejus; donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem, o fili mi, asinam suam. Sceptrum de Juda non auferetur, quia de ipso nostræ habitus sanctitatis, regimen imperatoris rationis non contrariarum ventis fortitudinum, non fluminibus libidinum* ~~174~~ *nullo modo dimovetur. Venerunt, inquit, flumina, flaverunt venti* (Matth. vii, 25). Femur Judæ veritatis notitia est, ac si quoddam conceptaculum seminis in corde. Dux ergo de femore Judæ, ipse spiritus noster est, ex veritatis in bonis operibus procreatus ac roboratus propagine; quæ progenies ex Juda editur, quia ex sanctitatis studio et usu, arcanum interioris prudentiæ, quasi prosapiæ genus, extenditur. Et hoc fit *donec veniat qui mittendus est*, id est dum cælestis ille immortalitatis ac incorruptionis habitus accedat, qui, ut absorbeatur quod mortale est a vita gentium (II Cor. v, 4); id est motuum internorum, votis expectatus est. Ipse autem dux ligat ad vineam pullum suum, dum affectum carnalem jugi ac oneris divini impatientem, ad Scripturæ divinæ præcepta castigat et cohibet, quæ meracissimi nobis consilii poculum præbet. Has sacrorum documentorum vineas, in Cantico amoris querimonia est, demoliri vulpes parvulas (Cant. ii, 15). *Ad vitem* asina alligatur, cum ad Christum, qui dicit: *Ego sum vitis vera* (Joan. xv, 1); voluntas nostra quæ vicinior est rationi, et legi Dei magis consona, quasi oneriferum et tractabile animal astringitur. Filium spiritus quod est, Jacob Judam id est, statum religio-

nis nominat, quia a se totius pietatis exercitium A prodire non dubitat.

VERS. 12. — *Lavabit vino stolam suam, et sanguine uvæ pallium suum. Pulchriores sunt oculi ejus vino, et dentes ejus lacte candidiores. Stolam suam vino lavat, cum profectus noster Judas verus spirituali fervore ac lætitia, tunicam illam in baptisma susceptam, quam perferre jubetur ante tribunal Christi, quotidie mundat. Pallium super tunicam indui solet. Si ergo per stolam interioris hominis, in quantum possibile est, munditiam; per pallium accipere possumus exterioris operis innocentiam. Quæ in sanguine uvæ lavatur, quia Christi passionis sacramento, ex quo supernæ nobis plenitudo defluxit dulcedinis, dum illud fideliter sumit, a macula humanitatis abluitur. Unde dicitur: *Et in sanguine Agni laverunt stolas suas* (Apoc. vii, 14). Cum enim Christi corpus devote sumimus, a necessitatibus quæ se nostris actibus ingerunt, expiari nos credimus.*

Vino autem Judæ oculi pulchriores sunt, quia non ex hypocrisi, et arrogantia sapientiæ, et scientiæ claritates animi nostri gloriosa confessio sibi inesse jaclit; sed ex vino, id est sincerissima spiritualis gratiæ ubertate plenius sibi aliis abundare demonstrat. Est ergo sensus. Quod cæteris pulchritudine præeminent, non ex figmento, sed ex vino divini saporis et caloris est. Similiter et dentes, sermonum videlicet potentiæ, et virtutes, quibus alios pie mactando Deo incorporant, quod multorum facundiis propensius enitent, ex lacte est, id est, ex simplicis conscientiæ plenissima puritate, non ex declamatoria ventositate. Hi enim dentes sicut grex tonsarum ascenderunt de lavacro, ut legitur in amoris Cantico (Cant. iv, 2).

VERS. 13. — *Zabulon in littore maris habitabit, et in statione navium pertingens usque ad Sidonem. Zabulon dicitur fluxus noctis, vel jusjurandum ejus, vel habitaculum fortitudinis. Cum enim noctem hujus sæculi effluere per errores cernimus, jusjurandum quod in baptismo sacræ promissionis fecimus, nos scilicet pompis ejus renuntiuros, ad habitaculum æternæ fortitudinis, civitatem videlicet manentem, contendentes implemus. Hac consideratione curas mundi, naufragium scilicet maris evitans animus noster, littus internæ soliditatis eligit, et inter naves, non illas quæ circumferuntur omni vento doctrinæ (Ephes. iv, 14), sed illas, per quas descenditur mare ut fiat operatio in aquis multis (Psal. cvi, 23); et quæ pertranseunt animalia pusilla cum magnis.*

Sunt namque naves animæ omnino fideles, humilitatem sua concavitate signantes, et per hoc sese aliosque salvantes. In statione ergo navium habitat, cum inter exempla eorum qui in miseriis sæculi hujus tentationum subsistunt, perseverando conversari curat. Usque ad Sidonem pertingit, cum usque ad considerationem quæstus inutilis, quid solum in do et quæritur et agitur, mens provida pervenit.

A Sidon nempe *venatio inutilis* dicitur; Punica vero lingua, *piscis* interpretatur. Ad piscis autem similitudinem attingit, quisquis inter mundi fluctus et tempestates illæsus a crimine vivit; cui tentatio occasio vitæ fit, sicut pisci unda alimentum existit. Homini enim super terram, id est super terrena constituto, tentatio vitalitatis causa esse debet.

VERS. 14, 15. — *Issachar asinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima; et supposuit humerum suum ad portandum, factus est tributis serviens. Issachar interpretatus est merces. Et tantis laboribus quos Zabulon patitur, sedulo est intimandum quia est merces. Taxatis namque octo passionum beatitudinibus Dominus addidit: *Gaudete quoniam merces vestra multa est in celo* (Matth. v, 12). Ad hanc asinus parandus est fortis, tolerantiae scilicet vigor humilis. Inter terminos accubat, cum et inimicos ferendo amare jubetur, et amicos non nisi propter Deum amare præcipitur, quibus præceptis ac si meta utrinque constringitur. Porro accubat, dum in his studiis non nutabundus errat, sed continua delectatus eorum actione pausat. Videt requiem quod sit bona, et terram quod optima, quia spiritualia attendit. 175 sabbata ab omni illicito quam in præsentia sint utilia atque idonea; quibus otis, qua nil est melius, acquiratur viventium terra. Supponit itaque humerum ad portandum, cum ei cujus onus leve est, humilis impendit obeditionis sub hac intentione servitium. Unde legitur: *Servient, inquit, ei humero uno* (Soph. iii, 9); id est unanimis obediendi voto. Fit tributis serviens, dum vitia et concupiscentias quæ sibi dominabantur abscidit, ea sola quæ corporis necessaria redhibilio exigit humanitati reddens.*

VERS. 16, 17, 18. — *Dan judicabit populum suum, sicut et alia tribus in Istracl. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro. Salutare tuum expectabo, Domine. Dan interpretatur judicium, hypocrisis significans, qua justius nullum judicatur, id est damnatur vitium; quæ et sancta agit, et sanctitatis honorem Deo contempto sacrilege sibi attribuit. Populum autem suum, sicut et alia tribus in Istracl judicat, quia forinseca quædam sua mala sicut et electi, ad quorum sortem non pertinet, visibiliter discernit et temperat. Fiat Dan coluber in via. Quod est dicere: Velit Deus, ut, etsi hypocrisis colorari videtur ex varietate sua, appareat tamen quam sit mortiferum malum instar colubri in suæ affectionis via. Notandum autem quod coluber minus noceat quam cerastes, et via latior et magis trita sit quam semita. Coluber in via est hypocrisis malum, sed non ita perniciosum in affectione prava. Laudis enim amor naturaliter subrepat pene omnibus. Hæc via ergo generalis est. Id præcavet qui dicit: *Dixit: Custodiam vias meas* (Psal. xxxviii, 2).*

Cerastes autem, qui dicitur cornutus, mortiferum omnino animal, superbiæ fastum cornu elationis

significat; cui semita concinit, quæ singularitatem insolentis cogitationis indicat, ubi se super alios cunctis indignando elevat, qui pene Deo ipsi se comparat. Mordet vero *ungulas equi*, cum corrumpit nimietas arrogantiae in animo ipsam sui discretionem typi, ut non se superbire, sed quidquid de se gloriosum cogitat, sibi aestimet digne competere. Ungulas pro discretionem ponere novit, qui scit vitulum novellum cornua et unguas producere (*Psal.*, LXIII, 52). Equum autem pro superbia solere poni, testis est psalmus, qui ascensores equorum dormitasse perhibet ab increpatione Dei (*Psal.* LXXV, 7). *Ut cadat ascensor ejus retro*, id est, ut dum de gloriae inanitate superbit, evertatur, et decidat in illo unde avertit obtutus futuro saeculo. Percussit enim Dominus inimicos suos, ubi minus attendunt in sequentis vitae posteriora. Spiritus autem noster ista provide dispiciens, atque despiciens, *salutare Dei se expectare* Deo ipsi pollicetur, quia quo magis impius et apostata superbit, pauper tanto magis incenditur (*Psal.* x, 25), ad bene agendum scilicet purgator vividiorque redditur; et cum saeculares ille glorias praestolatur, iste de salutaris, id est Christi expectatione lætatur. Unde David, qui de eo qui praevaluit in vanitate sua loqueretur, subdidit de se, vel Christo; ejusque similibus: *Ego autem, sicut oliva fructifera* (*Psal.* LI, 9, 10), etc.

VERS. 19. — *Gad accinctus praeliabitur ante eum, et ipse accingetur retrorsum.* Gad latrunculus interpretatur, per quem intelligitur carnalis stimulus. Qui accinctus ante Dan praeliatur, quia collectis et apposis sibi ex inani tumore viribus, luxuriae solet despumare fetoribus. Saepe enim, et quasi naturaliter, majestatis illius ventositas reflari consuevit in labem, et justo Dei judicio improvide latrunculus sibi iste occurrit; ut qui Deum hominesque non reputat, in suo repente foedissimo casu videat quam nullus existat. *Ante autem praeliari dicitur*, quia ei qui interius ultra omnem modum gloriatur aperte impugnationis turbas insolentia subitae libidinis movere permittitur. His enim qui voluntarie peccant offendiculum proponitur. *Retrorsum tamen prius accingitur*, dum in animo suo, cui hypocrita dorsum vertit, multis prius cogitationum moliminibus conceptae voluptatis affectus armatur, quomodo callidis

VERS. 20. — *Aser, pinguis panis ejus, et praebebit delicias regibus.* Aser dicitur beatus; nec Deum perfecte timenti beator est ullus. Huic panis pinguis est, quia dum oleum continet, nec interius de virginitate superbit, panis ei, qui de caelo descendit (*Joan.* VI, 41), interior libertas, et succus est. Is ex adipe frumenti cibatur (*Psal.* LXXX, 17). Aser ergo iste, noster scilicet spiritus, vera hujus saporis beatitudine donatus, praefatis duobus, Dan videlicet et Gad, oppositus, praebet jam delicias regibus, quia non spurcitas, imo spinas concupiscentiarum, sed delectationes internae jucunditatis administrat his qui nos quondam rexere sensibus. Reges autem hos

A dici, et Apocalypsis testatur, et Psalmi, quorum deliciae non aliud sunt quam invisibilium bonorum lucris sese exercere. Frequens enim legere, flere, verba Dei laudare libenter, et dicere, et quaeque quibusque sensibus convenientia pia intentione agere, deliciae sunt emergentes ab interna pinguedine.

VERS. 21. — *Nephtali, cervus emissus, et dans eloquia pulchritudinis.* Nephtali dicitur *conversavit me, vel implicavit me, vel dilatavit me.* Postquam namque celeberrime virtutis usu impios Deus, ut non sint, ab impietate conversat, et suis eos obsequiis implicat, consequenter **176** per profectuum gradus charitatis visceralitate dilatatur. Spiritus ergo noster, ubi haec attigerit, cervus jam potentissimae adversus vitia majestatis cornibus et subtilissimis ad omnia discernenda sensibus, extra se emittitur per saltus, et alacritatem divinae contemplationis, ubi haurit eloquia totius pulchritudinis. Quae quanto sibi introgratiora fuerint, tanto dulcius ea propinat et aliis.

VERS. 22. — *Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu.* Joseph interpretatur augmentum. Augmentum igitur istud accrescit, et rursus accrescit, cum illud caeleste bonum, quo solo vere provehimur, et in mentis prius desiderio extenditur, et certitudine deinceps quadam spei et securitatis ampliatur. Unde Paulus: *Nostra, inquit, conversatio in caelis* (*Phil.* III, 10). Et: *Consedere nos fecit in caelestibus* (*Ephes.* II, 6). *Aspectu decorus est*, quia superna speculatione, nil etiam adhuc, cum necdum rebus agitur, clarius est. *Filiae discurrerunt super murum* (VERS. 23). *Sed exasperaverunt eum, et jurgatae sunt, invideruntque ei habentes jacula.* Murus Christus intelligitur, *Salvator enim ponetur in ea murus* (*Isai.* XXVI, 2). Super hunc murum filiae discurrunt, cum infirmi quique, et fragiles motus, licet in Christi fide se stare confidant, haec tamen confidentia affectibus pravis et effectibus errant. Sed licet lenocinentur intellectualitati, quod est Joseph, eamque mulceant, ea tamen mulcedine non molliunt, sed vehementer ad se versus exasperant. Unde et jurgantur, quia repulsi graviore denuo contra eam bellorum repetitione moventur. De his filiabus dicitur: *Filiae tibi sunt? serva corpus earum* (*Eccl.* VII, 26), id est restringe nequam affectionum. *Invident quoque ei habentes jacula*, quia ad aeternorum suscitare moliuntur invidiam molles, id est motus, intellectum, per praesentium, quibus eum jaculantur desideria. Recte dicuntur invidere qui ad hoc impellunt ut faciant non videre.

VERS. 24. — *Sedit in forti arcus ejus, et dissoluta sunt vincula brachiorum, et manuum illius, per manus potentis Jacob; inde pastor egressus est lapis Israel.* Arcus in forti sedet, cum intentio, ex qua operum missilia diriguntur, non fragilibus sed aeternis perseveranter inhæret. Hoc enim sessionis significare nomen solet, ut est: *In cathedra pestilentiae non sedit* (*Psal.* I, 1). Per brachia, fortitudo; per manus, signatur operatio. Horum dum recte intendit

vincula solvit, quia consuetudine qua olim tenebatur implicitus obruta libere jam proposita et fortiter agit. Hæc manus potentis Jacob efficiunt, dum supplantatoris vitiorum spiritus virès tantæ auctoritatis occasio sunt. Inde pastor lapis Israel egreditur, cum ex eodem spiritu intellectus, qui spiritum ipsum pane vitæ reficiat, et ad cum Deo principandum, quod est Israel, in modum lapidis firmet et stabiliat, ad libertatem contemplationis procedere monetur.

VERS. 25, 26. — *Deus patris tui erit adiutor tuus, et omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli de super, benedictionibus abyssi deorsum, benedictionibus uberum et vulvæ. Benedictiones patris tui consortatæ sunt benedictionibus patrum ejus, donec veniret desiderium collium æternorum; fiant in capite Joseph, et in vertice Nazaræi inter fratres suos.* Deus, inquit, qui quasi patrem me et rectorem spiritum in homine constituit, et te licet natura meum, tamen mihi dignitate supremum, ex me creari voluit, ipse tuis conflictationibus cooperatur erit, et cum omnia possit, ex rationis te multiplicabit ac si cæli eminentia, nec benedictionis, id est plenitudinis in subjacente rationi affectu minor erit obediendo exuberantia. Legitur enim: *Audite, cæli, quæ loquor, audiat terra verba oris mei (Deut. xxxii, 1).* Nil enim est spiritus, nisi ei obtemperet affectus, quod est terra ob infirmitatem vel abyssus. Vulva autem et uberibus benedicuntur, dum in ipsa pii desiderii conceptione, et destinatione propositi, et geminæ dilectionis rudimentis, quibus gremio præsentis Ecclesiæ ad futurum vere virilem ac si uberibus enutritur statum, prospere promovetur.

Benedictionibus patrum patris benedictiones confortantur, dum per antiquorum memorias, qui abundare virtutibus, virtutes ejus, qui intellectualitatis pater est, multiplicantur spiritus. Et hoc donec veniat desiderium collium æternorum, id est donec impleatur gloriæ supernæ largitas, quam suspirant fidelium devotiones æternæ excellentiæ destinatorum. Montes et colles quid significant psalmos interroga. Montium vero, vel collium significativorum æternitatem Sibylla destruit. « Jam æquantur, inquit, montes campis. » Caput Joseph, ipse Deus est, quia intellectualitati, qui intimus sapor, et notitia Dei est, cunctis quæ prætereunt subjacentibus sola principalitas præminens Deus est. Benedictiones ergo in capite Joseph constituuntur, cum sapientiæ augmenta Deo, non nostræ solertiæ, ascribuntur.

Potest et per caput cæleste præmium accipi, quod summum et capitale est intellectui; quo contra de reprobis: *Caput, inquit, circuitus eorum (Psal. cxxxix, 10).* Unde et vertex postmodum ponitur, in quo quia capiti præminet Deus, qui omni munere dignior est, intelligitur. Nazaræus autem flos dicitur, sive munditia. Vertex itaque benedicuntur Nazaræi, cum Deo attribuitur fructuosus ille nitor atque munditia, qua Deus conspicitur animi. **177** Inter fratres autem Nazaræus est, quia contemplationis habitus inter cæteros mentis status non solum a vitio, sed

ab omni sensibilibus imagine mundus ut sit necesse est.

VERS. 27. — *Benjamin lupus rapax, mane comedet prædam, et vespere dividet spolia.* Benjamin dicitur filius dexteræ. Filium dexteræ spem electionis sæpenumero diximus, et rationes multoties de filio et dextera reddidimus. Est ergo de hoc rationis sententia: *Filius dexteræ*, quisque videlicet electus, cui fida posteritas in beatorum sorte resedit, non semper de his qui innocenter egerint, sed et de his qui lupina crudelitate nocuerint, assumi ur. Talis itaque ad eas et quas præmisi, et quas rationis jure contineo virtutes venturus, postquam mane divinæ illustrationis acceperit, id quod in se per vitia diabolus deprædatus fuerat, comedit, ad refectionis scilicet robur vertit, et ex casu alacrior surgit, et vespere, jam fervore tentationis extincto, armaturæ salubris spolia, quæ aliquando possederat hostis, per singulas morum habitudines dividit. Virtutes enim corruptæ fiunt vitia; reparatæ, sunt spolia quibusque mentis statibus victorose dispertienda. His extremis rationis verbis ad virtutum prælibatarum efficaciam commendatur gratia. Ubi enim abundavit peccatum, superabundavit misericordia (Rom. v, 20). Et cum cogitaverimus quanta de quam nulla mens nostra facta fuerit, patenter advertimus quia nihil habet quod non acceperit.

VERS. 28. — *Et omnes hi in tribus Israel duodecim.* Tribus ad fidei spei et charitatis ternionem referimus, et duodecim constant ex quatuor tribus. Quem quaternarium ad Evangelium, vel quatuor principales virtutes reducimus, quas per Trinitatis amorem, et trium præmissarum necessitudinum executionem pertinere facimus, cum illis benedictionum copiis ad id, quod est Israel, cum Deo scilicet dilectionem. *Hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis benedictionibus propriis. Et præcepit eis dicens.* Dum quibusque cogitationum affectuumque qualitatibus, utilia spiritus, interioritatum specialis nostrarum pater, consilia distribuit, quasi singulis propriis benedictionibus valedicit.

VERS. 29, 30. — *Congregor, inquit, ad populum meum; et sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici, quæ est in agro Ephron Hethæi, contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulcri.* Ad populum suum congregatur, cum ad mores, et actus ratione dignos spiritus omnino restringitur. In spelunca duplici cum patribus suis sepelitur, cum et ab extrinsecis delectationibus, et exterioritatum earumdem imaginationibus, cum præmaturis spiritualium rationum motibus, acsi cum patribus absconditur. Potest et spelunca duplex, geminus timor intelligi, quo et pœna metuitur, vel regni amissio proponitur. His ergo duobus non immerito pavore contractus coercetur, et exemplis eorum quorum paternitates (sic) affectus aggregatus, a sæculi turbore sopitur.

Hanc speluncam ab Ephron Hethæo in possessio-

nem sepulcri Abraham emit, cum spiritus interiorum gentium Pater ab affectu carnali, qui pulverem, id est curas inutiles et mœroris sibi injicit, et ad reprobi sensus stuporem quandoque pertrahit, sensuum imaginationumque continentiam, sub obtentu internæ quietis omni laborum impendio exigit. Ephron autem dicitur pulvis inutilis, vel pulvis mœroris; Hethæus stupens. In terra Chanaan contra Mambre ager est, quia in terrenitate, ubi a vitiis negatur otium, quod est virtuti discretionis et perspicuitatis adversum, conscientiam quam excoli necesse est, jacet; vel corpus nostrum, ubi quæri et emi convenit duplicis speluncæ sepulcrum. Chanaan enim negotiationem, Mambre sonat perspicua, vel divisionem.

VERS. 31. — *Ibi sepelierunt eum, et Saram uxorem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjuge. Ibi et Lia condita jacet.* Abraham cum Sara ibi sepelitur, cum ratio vel spiritus, quod idem est, cum subdita sibi voluntate bona a strepitu interiorum, exteriorumque sensuum, intra septa timoris occultatur. Isaac et Rebecca pariter conduntur, cum spes æterni gaudii, cum unice sibi juncta patientia illorum secreto miscetur. Frustra enim palmam præmii sperat, qui adversa bellorum non tolerat. *Ibi Lia condita jacet,* quia tota operum nostrorum laboriositas simul conquiescit et residet; nil enim exterius usurpat aut volet.

VERS. 32. — *Finitisque mandatis quibus filios instruxerat, collegit pedes suos super lectulum, et obiit; appositusque est ad populum suum.* Post mandata colligit pedes super lectulum, quia postquam ad virtutis instrumenta pertigerit affectus, hinc illacque diffluentes intra fulcrum conscientiæ jam pacatæ et silentis constituit. Obiit, et ad populum apponitur, cum a præsentium desideriis excidens, ad populum internarum seditionum sollicitè et vigilanter observandum diligens custos adjungitur.

CAPUT L.

VERS. 1. 2. — *Quod cernens Joseph, ruit super faciem patris flens et deosculans eum. Præcepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent patrem.* Cum intellectualitas secundum **178** humanas astutias, et sæculi concupiscentias, spiritum experitur extinguere, quanto puriorem sentit, tanto uberius in faciem ruere, ad ejus scilicet notitiam magis magisque sequendam divinitus consuevit illabi. Faciem pro notitia poni Scripturæ consuetudinis est. Flêt, eumque deosculatur, cum intente, et omni animositatis teneritudine, erga rationalitatis bonum afficitur. *Servis suis medicis præcipit ut patrem condiant,* quia singulis quibusque luminibus rationis ipsius veritatis, ac si clarissimæ faciei forma cognitæ, et intimæ charitudinis osculis applicitæ status; infirmitatem mederi potentibus, solique divino intellectui inservientibus, de cura indesinenter sollicitatis, spiritus mandat, ne patere sinant

sæculi corruptionibus, virtutum videlicet ac orationum condendo odoribus.

VERS. 3. — *Quibus jussa explentibus, transierunt quadraginta dies; iste quippe mos erat cadaverum conditorum. Flevitque eum Ægyptus diebus septuaginta. Quadraginta dies post conditionem transeunt, cum universitas temporalis prosperitatis uti transitoria contemnitur, postquam mentem spiritualia charismata imbuunt. Denarius enim pro universitate, quaternarius pro temporalitate, dies pro prosperitate ponitur. Ex his superius actum est. Sic enim cadaveris, id est infimæ et ruinosæ nostræ naturæ aliqua firmitas comprobatur, si nihil a nobis temporaliter prosperum cupiatur. Per dies rursus divinorum munerum splendores signantur. Septuaginta ergo diebus Ægyptis Jacob flevit, dum ex gratiarum plenitudine spiritum nostrum mundus sibi exstactum doluit. Septies deni septuaginta sunt, et septenarius plenarium quid figurans denario, custodia scilicet sanctæ legis roboratur, quia super tramentem Dei verba Spiritus requiescere dicitur (*Isai. LXVI, 2*).*

VERS. 4, 5. — *Et expleto planctus tempore, locutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis, eo quod pater meus adjuraverit me, dicens: En morior, in sepulcro meo quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me.* Tempus planctus expletur, cum quilibet vir sanctus, qui sæculo idoneus olim erat, et ideo periisse mundi honoribus plangebatur, ad hoc usque per studium disciplinæ se dejicit, ut etiam a sæculo contemnatur, et jam non solum sibi mundus crucifixus sit, sed etiam ipse mundo crucifigatur. Hujus ergo intellectualitas ad familiam Pharaonis loquitur, cum cogitationes affectuum carnalium sentire quæ sua sunt adhortatur. Verborum autem sensus est: Si in ipso considerationis vestræ examine, gratiam divinam, non humanam gloriam prosequi, et cupere invenior, agite vos cogitationes cum intelligentia affectus carnalis; et apud ipsum tractate quatenus assentiat juri paterno, id est legibus rationis, quia emori sæculo delegit, et sæculari terrenitate discussa, in qua continua, juxta nomen Chanaan, motatione nutabat, ab externis tumultibus abscondi quærit.

VERS. 6. — *Ascendam igitur, et sepeliam patrem meum, ac revertar. Dixitque ei Pharaon: Ascende, et sepeli patrem tuum, sicut adjuratus es.* Ab imis, inquit, desideriis progrediar, ut rationis quæ me genuit auctoritatem cœlestibus inhærendo tuear, et sic ad patriam velut ad naturalem conditionis, ac dignitatis meæ ordinem revertar. Nutus Pharaonis, impotentia est, contra intellectualitatis excellentiam, repugnationis. Cætera ut superius.

VERS. 7, 8. — *Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ Ægypti, domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis et gregibus, atque armentis, quæ*

derelinquerant in terra Gessen. Ipso ascendente omnes senes domus Pharaonis, cum eo non ascendere, sed ire dicuntur, quia intelligentia summis inhiante, jam carnis motus defervescentes et languidi, velint, nolint, spiritualitati obsecundare coguntur; et post eam, vel cum ea irrefragabiles pertrahuntur. Majores natu terræ Ægypti sunt vitia, quæ originalia et ideo antiquiora sæculo insunt. Hæc coeunt, quia obesse non possunt. Domus Joseph cum fratribus suis, illæ scilicet virtutes, quæ specialiter intellectualitati adnituntur, ut sunt cælibatus, munditia animi, otium a forensibus curis, nam versari solet in his cum animæ et corporis bonis justitiæ, mætris omnium, filiis.

Absque parvulis et gregibus, et armentis, id est absque his quæ immatura adhuc sunt bonis, et hebetudinibus naturaliter ingentis, et exterioribus exercitiis. Greges namque ad simplicitatem, armenta ad procurationum attinent laborem. Hæc in terra Gessen derelinquuntur, quia per stabilem discretionis subtilitatem, qua palpationi vitiorum appropinquatur, hæc ad contemplationem pertinere, non potentia solummodo caute discutienda dimittuntur. Quod totum est. Quæ soli actualitati conveniunt, vel quæ penitus stolidæ, et quasi pecualia sunt, speculationis summa non scandunt.

VERS. 9, 10. — *Habuit quoque in comitatu currus et equites: et facta est turba non modica. Veneruntque ad aream Atad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exsequias magno planctu atque vehementi, impleverunt septem dies.* In comitatu currus habet et equites, dum et alios per patientiam in modum currus portare scit, et equum temporalis gloriæ in morem militis regere novit. Novit enim tolerans non esse condignas passiones hujus temporis ad futuram gloriam. (Rom. VIII, 18). Et sperare in incerto divitiarum non debere, Apostolum monuisse scit (I Tim. VI, 17). Tali cuidam clamabatur. *Currus Israel et auriga ejus* (IV Reg. II, 12). Dum enim per patientiam seipsum cum sua concupiscentia vincit, et equum sæcularis lasciviæ reprimit, purior his comitibus ad visionem deitatis ascendit, et jam non modica, sed insignis virtutum numerositas fit. Jordanis dicitur descensus eorum; non est turba modica, quam profecto commendat humilitas maxima, quia quo pulchrior est conscientia, novit juxta Prophetam, et sonum nominis, cum suis viribus descendere in seipsa.

Trans Jordanem ergo area sita est, quia postquam a mundi amore et pompis ejus corda depouimus, et ad Dei servitutem nos et nostra subjicimus, ad aream intestinalium passionum, ubi virtus a vitio tolerantia tribula discutitur, propinquamus. *Accedens ad Deum sta in justitia et timore; et præpara animam tuam ad tentationem* (Eccl. II, 1). In area enim triticum a palea terendo discernitur. Ibi furus planctu vehementi celebratur, quia mortificatio membrorum super terram non nisi mœrore, quod nullo præsentium gaudio leniri possit, acquiritur.

Sicque septem dies implentur, qui dum perseverantur in talibus spiritualium charismatum plenitudines cumulantur.

VERS. 11. — *Quod cum vidissent habitatores terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus iste est Ægyptiis. Idcirco appellaverunt nomen loci illius Planctus Ægypti.* Postquam hi qui terram habitant, et perpetuo motui, quod est Chanaan, subjacent; qui terrenum habent fundamentum, quorum in coelis conversatio non est, aliorum studium spirituale attendunt, vehementer mirantur, et mirantes exhorrent, quod cum sæculi gaudia suppetant, indesinenti se mœrore consumant. Unde et Ægyptios vocant, quos jugis tristitiæ tenebris pessumdatos vident, et monasteria, ubi hæc cohibitiones aguntur, barathrum appellant, ubi lux transitoria jucunditatis et gloriarum examina non apparent.

VERS. 12, 13. — *Fecerunt ergo filii Jacob sicut præceperat eis. Et portantes eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, etc.* Spiritus noster postquam vitia supplantaverit, filii ejus, motus videlicet, juxta Job, fortitudine robusti (Job, 36, 19), facile jam imperiis ejus obediunt, sed ne de viribus supplantationis efferantur, in terram Chanaan eum jam portant, dum terrenitatis ac mutabilitatis suæ, cui subjacere adhuc potest, eum commemorant. In spelunca sensuum imaginationumque continentia contutatur, quæ a potestate Ephron, id est carnalis affectus, cujus sollicitudinum inutilium pulvere obscuramur, sunt enim et utiles curæ; pretio internæ devotionis exigitur, ut contra faciem Mambre, id est, ad subtilem discretionis cognitionem dirigatur. (VERS. 14.) *Reversusque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis et omni comitatu, sepulto patre.* Etsi spiritus noster a sæculi actibus apud se absconditur, intellectualitatis tamen cum cæteris charitatis matris germanæ sibi junctis fetibus, ad Ægyptum, recordationem, videlicet conditionalis suæ ignorantia, et obscuritatis necesse est revertatur, sicut typicus Jacob ad terram Chanaan superius a cogitationibus reportatur. Unde Dominus per Isaiam: *Descendit populus meus in Ægyptum, ut colonus esset ibi* (Isai. LII, 4); et diceret cum Psalmista: *Habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea* (Psal. CXIX, 5).

VERS. 15, 16, 17. — *Quo mortuo, timentes fratres ejus, et mutuo colloquentes: Ne forte memor sit quod fecimus, mandaverunt ei: Pater, inquiunt, tuus præcepit nobis antequam moreretur, ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, et peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te.* Postquam mundi astutiæ spiritus noster emoritur, fratres de injuria quam intulerunt timent, quia virtutes de minus idonea stabilitate ac munditia penes intellectus excellentiam erubescere solent, et ne ab ejus gratia poenaliter decidant in vitia, non immerito trepidant. Ac si dicerent: Spiritus virtus, ex qua esse habes, dum in mortificando super terram membra laborat ad quam universitas interni

roboris attinet, dum penitus quod officit abscindere non prævalet, cæterarum virtutum subjacentium infirmitates ac negligentias excusat; quia in quo regis imbecillis invenitur auctoritas, militum valde torpet alacritas. Fragilium ergo quibus olim subjacimus motuum obliviscere, et, ut tibi competit, ad superna contende. *Nos quoque oramus, inquiunt, ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc.* Servis Dei patris sui iniquitatem dimitti rogant, dum per intelligentiæ supernæ vim statibus animi, Deo rationalitatis auctori servire volentibus, desidæ veteris noxam expiari postulant.

VERS. 18, 19. — *Quibus auditis flevit Joseph. Veneruntque ad eum fratres sui, et proni in terram dixerunt: Servi tui sumus. Nolite, ait, timere: num possumus Dei resistere voluntati?* Audit Joseph et flet, cum cogitationum humilitatem ad intellectus gratiam compungit et permovet. Audire in Scripturis intelligere dicitur, ut Apostolus: **180** *Animalis homo non percipit quæ sunt spiritus Dei (I Cor. II, 15), neque enim audit, id est intelligit. Veniunt ad eum fratres, cum quæque virtutes illi prospere adminiculantur; proni in terram ruunt, dum in contemplando cœlestia de sua fragilitate humiliantur, quod Moyses, et Isaias, Deo sibi apparente, sed et alii fecisse leguntur. Servi, inquiunt, tui sumus, quia non imis desideriis, sed supernæ gloriæ invigilantes intellectualitati obsecundare volumus. Ne timeatis, ait, summa appetere, quia non possumus Dei voluntati resistere.*

VERS. 20. — *Vos enim cogitastis de me malum, et Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos.* Quod est dicere: Velimus, nolimus, ad suum vos Deus velle contraxit, et cum de intellectualitatis rejectione, ac si cupidæ medioerium de ejus nimietate causantes cogitaveritis, sunt enim qui affectant media, sed magis sub hoc colore vitia. Deus ad mei exaltationem ipsis vobis ostendit effectibus, quod in me contineam bonum, et quod sine supernorum notitia in vobis non habeat vera salus locum; et multos populos, innumeras videlicet illas insolentias animi subjugaret per spiritualitatum saporem salubriter sibi. De his populis Job loquitur. *Ne protrahas, inquit, noctem ut ascendant populi pro eis (Job. xxxvi, 20).*

VERS. 21. — *Nolite metuere. Ego pascam vos et parvulos vestros. Consolatusque est eos, et blande ac leniter est locutus.* Ne inquit, fucatæ et pestiferæ illius mediocritatis nomine alta divinæ speculationis attingere vereamini, quia in me et vos, quæ ut virtutum constantiam habeatis, a me accepistis, et infirma quæque in vobis quæ lacte primordiorum indigent alemini. Consolatur et blande loquitur, cum per sapientiæ salutaris illapsus, quidquid arduum et incomprehensibile videbatur, levigat, et nectareum jam æstimatur.

VERS. 22. — *Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui; vixitque centum decem annos. Et*

*vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. Filii quoque Machir, filii Manasse nati sunt in genibus Joseph. In Ægypto habitat, si quandiu in mundo vivit, in mœrore, tribulatione, atque angustia positum se intelligens quisque doleat. Cum omni autem patris domo ibi habitat, cum omni rationalium statuum frequentia, quidquid in hac valle lacrymarum illecebrosæ consolationis est, refugit, execrandumque deputat. Ægyptus enim et mœrorem, et tribulationem coangustantem et tenebras sonat. In his ergo degens, necesse est dicat: *Diem hominis non concupivi [al. desideravi], tu scis (Jer. xvii, 16).* Denarius multiplicatus centenarium efficit. Per denarium namque divinæ legis, cum centenarium perfectæ observationis attigerit, sapientis anima vivit, et in eo dies luminosæ actionis in annos integritatum ac soliditatum provehit. Ephraim dicitur *fructificans.**

Fructus autem pii nostri exercitii filios habet, quia spei suæ præmiis non caret. Ipsa enim spes filius est. Unde dicitur: *Videas filiorum tuorum (Psal. cxxvii, 6), id est præmia operum, vel effectus expectationum.* Prima itaque generatio bonum opus est; secunda, spei fiducia ex eodem bono opere est; tertia, perventio spei ipsius ad rem est. Potest et trina hæc generatio accipi, juxta Apostolum, prius vocatio, deinde justificatio, ad postremum glorificatio. *Quos enim, ait, vocavit, illos et justificavit, et quos justificavit, illos et glorificavit (Rom. viii, 30).* Hos ergo intellectus filios attendit, unde et ardentius fructificare contendit. Quod si Ephraim filios sola ea commoda, quæ ex operibus nascuntur, non autem opera ipsa intelligimus, dicere possumus fructus operum, spes præmiorum; spei fructus, beatitudines animarum, deinde resurrectiones corporum. Unde psalmus. *Dies, inquit, super dies regis adjicies, annos ejus usque in diem generationis, scilicet spirituum, et generationis, videlicet corporum (Psal. lx, 7).* Hinc et a Domino dicitur regeneratio. *In regeneratione, ait, cum sederit filius hominis (Matth. xix, 28), etc.*

Filius Manasse, qui dicitur *obliviscens*, est Machir, qui interpretatur *videns*. Quanto enim magis visibilibus obliviscimur, tanto magis ad videnda cœlestia intellectualiter aperimur. Genibus vero sese foventium solent infantuli insidere, et eorum utique sedentium. *Filii ergo Machir in genibus Joseph nascuntur, quia fructus speculativæ visionis, quod est interna lætitia, et salutis æternæ quædam securitas, in amore, et ex amore prodeunt intellectualitatis. Nisi enim funditus intelligentiæ ametur puritas, nec contemplationis sublimitas, nec fructuum prædictorum sequetur utilitas. Sessio sane humilitatem, genuum inflexio, ubi ad excipiendos filios gremium dilatatur, charitatis significat visceralitatem, sine quibus valere non credimus, nec constare ad ista contrahenda intellectualitatem; scientia nempe inflat, charitas ædificat (I Cor. viii, 1).*

VERS. 23. — *Quibus transactis, locutus est fratri-*

bus suis: *Post mortem meam Deus visitabit vos, et ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac et Jacob.* Dum tot filiorum, id est incrementorum numerositate tenditur, inter miseriarum, quod est Ægyptus, circumstantias positus virtutibus **181** propriis discretive eloquitur. *Post mortem, inquit, meam, cum scilicet carnalitatum surculos intelligibilitatis meæ vivacitate succidero, tum a Deo visitabimini superni amoris conceptu plenario, et de terrenis his quibus irretimini imaginibus per Abraham, quod est paternitas spiritus, et Isaac, quod est spei gloriæ risus, sed et Jacob, supplantationem videlicet totius noxii actus, sublevabimini ad illam quæ non dejectionem sed soliditatem significat terram, quam promittit Deus a mitibus possidendam (Matth. v, 4), puritatem scilicet ad Deum contuendum stabilem et inconvulsam. Superbis plane Deus resistit, mitibus autem dat gratiam (Jac. iv, 6). Cum namque vivimus spiritu, et per spiritum ipsum ad superna gaudia spei beatæ ambulamus incessu (Gal. v, 25), sine dubio supplantandæ nequitie prospero potimur effectu, a quibus tribus ac si patronis principalibus, merito exigitur sanctitatis gratia a Deo, quodam divini juris objectu. Qui enim in se piis actibus divinam resculpit imaginem, justa et prorsus felici violentia Dei quodammodo sibi promissam, et jure debitam vindicat sanctitudinem. Sancti, inquit, estote, quoniam sanctus sum (Lev. xi, 44, xix, 2).*

VERS. 24, 25. — *Cumque adjurasset eos, atque dixisset: Deus visitabit vos, asportate ossa mea vobiscum de loco isto, mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loco in Ægypto.* Adjurat, cum ad rectitudinis jura interiores status instituit et advocat, ut cum tentationum infirmitate torquentur, Deus, inquit, vos visitat, ut cum tentatione proventum faciat

A (*I Cor. x, 13*). *De loco isto ossa mea asportate, id est de præsentis sæculo nequam, quod spiritualiter est Sodoma et Ægyptus, quidquid intellectualis virtutis habetis ad intentionem supernæ æternitatis attollite; nec habeatis hic manentem civitatē, sed futuram, cujus Deus est fabricator, inquirete (Hebr. xiii, 14). Ossa profecto habet in Ægypto quisquis fortia quæ agit non pro Deo operatur; sed pro sæculo. De his in psalmo: Deus, inquit, dissipabit ossa eorum qui hominibus placent (Psal. cxl, 7). Ossa namque robur virtutis, et carnes significant pondus fragilitatis.*

B Postmodum ergo jam per observantiam Decalogi, ut præmissum est, ad certitudinem æternæ perfectionis attingens, totius terrenitatis concupiscentiæ moritur. Centenarius plane a sinistra transit in dexteram, quia plenitudo interior divinæ multiplicata legis effectibus, a præsentis sæculo ad futurum, totis contemplando altissima transit affectibus. Reponitur conditus aromatibus in loco in Ægypto, quia contra carnis corruptiones, virtutum custodia munitus, inter præsentis sæculi procellas sub humilitatis stabilitate deponitur. Reponitur etiam solet dici pro eo quod est, absconditur. Et quisquis humilis esse cupit, ab omni profecto spectabilitate se occulit. Ipsum quoque positionis nomen hoc innuit. Unde psalmus: *Qui posuit, inquit, id est deposuit, animam meam ad vitam (Psal. lxxv, 9); multi enim elevantur ad mortem. Locus nempe electorum in præsentis humilitas. Unde est: Auro locus est, in quo conflatur (Job. xxviii). Et: In valle lacrymarum in loco quem posuit (Psal. lxxxiii, 7).* Licet ergo totius fragremus sanctitatis aromatibus, ne favorum vulgarium aura jactemur, loci hujus modicitate stringamur, quia etsi Joseph, id est intellectualitatis auctoritas ad alta feratur, nosse tamen omnimodis debet, quia adhuc in sæculi hujus Ægypto moratur, ubi facile, nisi sibi Deus provideat, in deteriora flectatur.

FINIS.

VEN. GUIBERTI

ABBATIS.

AD TROPOLOGIAS IN PROPHETAS OSEE ET AMOS

AC LAMENTATIONES JEREMIÆ

PROOEMIUM

182 Amantissimo Patri et venerabili domino, universa charitatis affectione colendo, totius sanctæ interioritatis vero cultori ac veræ discretionis magistro NORBERTO, frater GUIBERTUS, monachus nomine,

D peccator operibus, prosperis sui suorumque gaudere successibus.

Arduum nimis et magistris veteribus horrescendum præsentis prophetiæ pelagus aggressuri, ad te, li.